

ปัญหาที่เกี่ยวข้องกับพนักงานอัยการในการบังคับใช้พระราชบัญญัติจัดตั้ง
ศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง พ.ศ. 2499

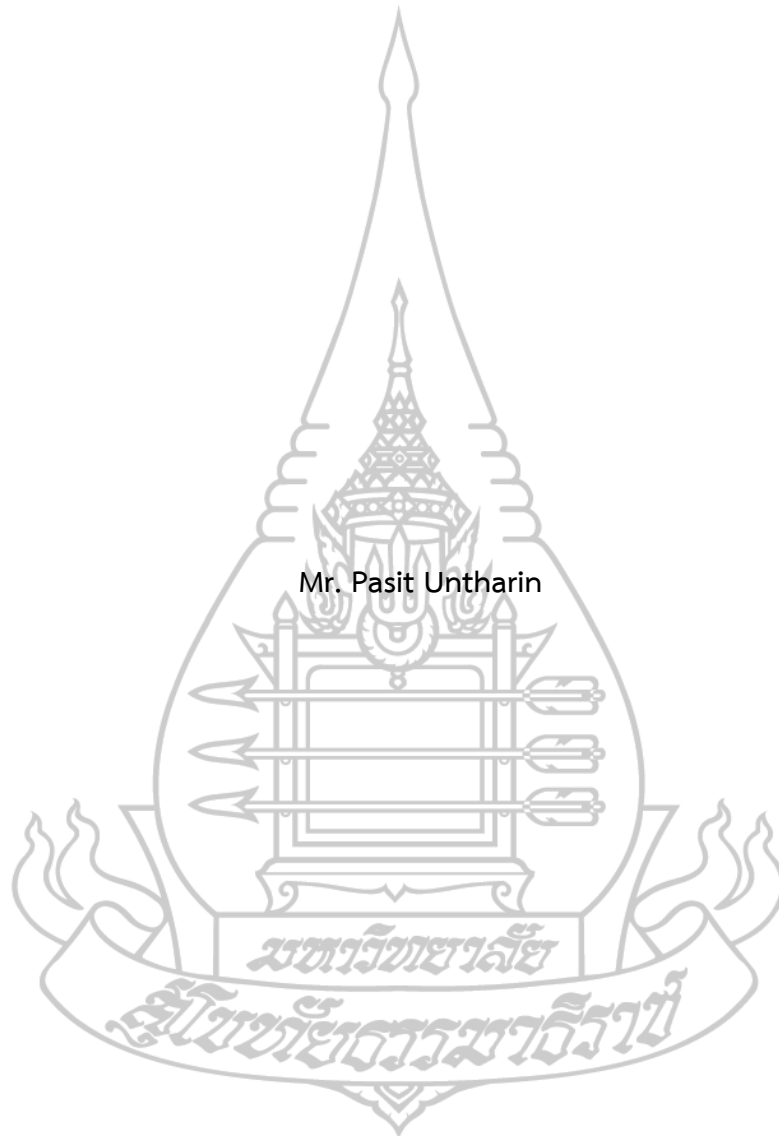
วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต วิชาเอก

กฎหมายอาญาและกระบวนการยุติธรรม

สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช

พ.ศ. 2566

The Problems with Prosecutors in Implementation of The Act on The
Establishment of District Courts and Criminal Procedure in District
Courts B.E. 2499

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements for
the Degree of Master of Laws in Criminal Law and Criminal Justice

School of Law

Sukhothai Thammathirat Open University

2023

หัวข้อวิทยานิพนธ์	ปัญหาที่เกี่ยวข้องกับพนักงานอัยการในการบังคับใช้พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง พ.ศ. 2499
ชื่อและนามสกุล	นายพลิชฐ์ อันทรินทร์
แขนงวิชา / วิชาเอก	กลุ่มวิชากฎหมายอาญาและกระบวนการยุติธรรม
สาขาวิชา	นิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
อาจารย์ที่ปรึกษา	1. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปิ่นณวิช ทัพภวิมล
อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม	2. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วรรณวิภา เมืองถ้ำ

วิทยานิพนธ์นี้ได้รับความเห็นชอบให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรระดับปริญญาโท เมื่อวันที่ 15 มีนาคม พ.ศ. 2567

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

.....	ประธานกรรมการ
(รองศาสตราจารย์พินิจ ทิพย์มณี)	
.....	กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปิ่นณวิช ทัพภวิมล)	
.....	กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วรรณวิภา เมืองถ้ำ)	

..... ประธานกรรมการบัณฑิตศึกษา
(รองศาสตราจารย์ ดร.นราธิป ศรีราม)

ชื่อวิทยานิพนธ์ ปัญหาที่เกี่ยวข้องกับพนักงานอัยการในการบังคับใช้พระราชบัญญัติจัดตั้งศาล
แขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง พ.ศ. 2499
ผู้วิจัย นายพลสิษฐ์ อันทรินทร์ รหัสนักศึกษา 2644001469
ปริญญา: นิติศาสตรมหาบัณฑิต
อาจารย์ที่ปรึกษา (1) ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปิ่นณวิช ทัทภวิมล (2) ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.
วรรณวิภา เมืองถ้ำ ปีการศึกษา 2566

บทคัดย่อ

วิทยานิพนธ์เรื่องนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี หลักการ และความเป็นมา
ที่เกี่ยวกับการดำเนินคดีอาญาในศาลแขวงของพนักงานอัยการ (2) ศึกษาและเปรียบเทียบมาตรการทางกฎหมาย
ที่เกี่ยวกับการดำเนินคดีอาญาในศาลแขวงของพนักงานอัยการของประเทศไทยและต่างประเทศ (3) ศึกษาวิเคราะห์
ปัญหาการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีอาญาในศาลแขวงของพนักงานอัยการของประเทศไทย และพนักงานอัยการ
ของต่างประเทศ (4) เสนอแนะแนวทางแก้ไขปรับปรุงมาตรการทางกฎหมายที่เกี่ยวกับการดำเนินคดีอาญา
ในศาลแขวงของพนักงานอัยการของประเทศไทยได้อย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพสูงสุด

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ซึ่งผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้า รวบรวมข้อมูลให้เป็นระบบ
โดยทำการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพจากเนื้อหาที่ได้จากการวิจัยเอกสาร จากหลายแหล่งทั้งรูปแบบกระดาษ/ออนไลน์
รูปแบบอิเล็กทรอนิกส์ครอบคลุมทั้งตำราวิชาการทางกฎหมาย บทความวิชาการ บทความวิจัย วิทยานิพนธ์ ดุษฎีนิพนธ์
รายงานวิจัย คำพิพากษาศาลฎีกา ทั้งภาษาไทยและภาษาต่างประเทศ เพื่อนำมาวิเคราะห์ปัญหาข้อกฎหมายจนนำไปสู่
การจัดทำเป็นแนวทางแก้ไขกฎหมายการดำเนินคดีอาญาในศาลแขวงของพนักงานอัยการ

ผลการวิจัยพบว่า (1) การดำเนินคดีอาญาในศาลแขวงของพนักงานอัยการ เป็นไปตามแนวคิด
และหลักการจัดตั้งศาลแขวงที่จะต้องให้มีการพิจารณาคดีเป็นไปด้วยความรวดเร็ว (2) พนักงานอัยการของประเทศไทย
ไม่มีอำนาจเข้าทำการสอบสวน ในทางตรงกันข้ามต่างประเทศพนักงานอัยการมีอำนาจเข้าทำการสอบสวนได้
(3) การดำเนินคดีอาญาในศาลแขวงของพนักงานอัยการของประเทศไทยมีความล่าช้าในชั้นของพนักงานสอบสวน
ในการส่งสำนวนไปยังพนักงานอัยการ ทำให้เกิดความล่าช้าในการพิจารณาอนุญาตฟ้องผู้ต้องหาตามมา
และยังมีปัญหาในการยื่นคำร้องให้จำเลยชดเชยค่าสินไหมทดแทนไม่ทัน ซึ่งในต่างประเทศไม่มีปัญหาดังกล่าว
เพราะพนักงานอัยการได้เข้าร่วมสอบสวนตั้งแต่ต้น (4) เสนอแนะให้แก้ไขกฎหมายโดยกำหนดระยะเวลา
ในการส่งสำนวนการสอบสวนให้ชัดเจน ให้อธิบดีอัยการภาค 1-9 และอธิบดีอัยการ สำนักงานคดีศาลแขวง
มีอำนาจในการอนุญาตให้ฟ้องผู้ต้องหาแทนอัยการสูงสุด พร้อมกำหนดระยะเวลาในการอนุญาตหรือไม่อนุญาต
ภายในกำหนด 1 เดือน และให้พนักงานสอบสวนแจ้งสิทธิเรียกค่าสินไหมทดแทนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณา
ความอาญา มาตรา 44/1 แก่ผู้เสียหายก่อนส่งสำนวนมายังพนักงานอัยการ

คำสำคัญ พนักงานอัยการ คดีอาญาในศาลแขวง การดำเนินคดีอาญา คดีศาลแขวง

Thesis title: The Problems with Prosecutors in Implementation of The Act on The Establishment of District Courts and Criminal Procedure in District Courts B.E. 2499

Researcher: Mr. Pasit Untharin; ID: 2644001469;

Degree: Master of Laws;

Thesis advisors: (1) Dr. Punnawit Tuppawimol, Assistant Professor;(2) Dr. Wanwipa Muangtham, Assistant Professor ; Academic year: 2023

Abstract

The objectives of this study are to: (1) examine the concepts, theories, principles, and historical background related to criminal prosecution in district courts by public prosecutors; (2) study and compare the legal measures related to criminal prosecution in district courts by public prosecutors in Thailand and other countries; (3) analyze the challenges faced by public prosecutors in the criminal trial process in district courts in Thailand and other countries; and (4) propose recommendations for amending legal measures related to criminal prosecution in district courts by public prosecutors in Thailand to ensure suitability and maximum effectiveness.

This research is a qualitative study. The researcher has studied and systematically gathered qualitative data by analyzing content from documentary research from various sources, both in print and online formats. This includes electronic sources covering legal textbooks, academic articles, research papers, theses, dissertations, research reports, and Supreme Court judgments in both Thai and foreign languages. These sources were analyzed to identify legal issues, which led to the formulation of a legal reform proposal for criminal proceedings in the District Court by the public prosecutor.

The research findings revealed that: (1) Criminal proceedings in the District Court by the public prosecutor align with the concept and principles of establishing District Courts, which require expeditious case trials. (2) In Thailand, public prosecutors do not have the authority to conduct investigations, whereas in other countries, public prosecutors have the authority to participate in investigations. (3) Criminal proceedings in the District Court by the public prosecutor in Thailand are delayed due to delays in the investigative officers forwarding case files to the public prosecutor, resulting in further delays in deciding whether to prosecute the accused. Additionally, there are issues with the timely filing of claims for compensation on behalf of the defendant, which is not an issue in other countries where public prosecutors participate in the investigation from the outset. (4) the study recommends legal amendments to set clear deadlines for the submission of investigation files, grant the authority to approve prosecutions to Director General for Regional Public Prosecution 1-9 and the Director General of the Office of District Court Prosecution instead of the Attorney General, with a decision timeframe of one month, and require investigating officers to inform victims of their right to claim compensation under section 44/1 of the Criminal Procedure Code before forwarding the case files to public prosecutors.

Keywords : Public prosecutor, Criminal cases in the District Court, Criminal proceedings, District Court cases

กิตติกรรมประกาศ

การทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงได้ด้วยความช่วยเหลือเป็นอย่างยิ่งจากผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปิ่นณวิช ทัทภวิมล และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วรรณวิภา เมืองถ้ำ อาจารย์สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช และรองศาสตราจารย์พินิจ ทิพย์มณี อาจารย์ประจำและผู้อำนวยการหลักสูตรนิติศาสตรบัณฑิต (ภาคบัณฑิต) มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต ที่ได้ให้ความกรุณาให้คำแนะนำ และติดตามการทำวิทยานิพนธ์ครั้งนี้อย่างใกล้ชิดตลอดมานับตั้งแต่เริ่มต้นจนกระทั่งสำเร็จเรียบร้อย สมบูรณ์ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งในความกรุณาของท่านเป็นอย่างยิ่ง

ขอขอบคุณสำนักงานอัยการสูงสุด ซึ่งเป็นสถานทำงานของผู้วิจัย ที่ได้ประสิทธิประสาท ความรู้ความเข้าใจในหลักกฎหมาย และข้อเท็จจริงที่ได้นำมาเป็นข้อมูลในการทำวิจัย ขอขอบคุณ คณาจารย์สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช เพื่อนนักศึกษา และผู้ที่เกี่ยวข้อง ในการทำวิทยานิพนธ์ครั้งนี้ทุกท่าน ที่ได้กรุณาให้การสนับสนุนช่วยเหลือ และขอบคุณภริยาและบุตร ที่เป็นให้กำลังใจตลอดมา

นายพิษณุ อันทรินทร์

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	จ
กิตติกรรมประกาศ	ฉ
สารบัญตาราง	ญ
บทที่ 1 บทนำ	1
1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย	15
3. ขอบเขตของการวิจัย	16
4. วิธีดำเนินการวิจัย	16
5. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	16
บทที่ 2 แนวคิด ทฤษฎี หลักการ และความเป็นมาเกี่ยวกับการดำเนินคดีอาญา ซึ่งอยู่ในเขตอำนาจของศาลแขวง	17
1. แนวคิดเกี่ยวกับการดำเนินคดีอาญาซึ่งอยู่ในเขตอำนาจของศาลแขวง	17
1.1 ระบบไต่สวน (Inquisitorial System)	17
1.2 ระบบกล่าวหา (Accusatorial System)	19
2. ทฤษฎีเกี่ยวกับการลงโทษผู้กระทำความผิด (Punishment Theory)	22
2.1 ทฤษฎีการแก้แค้นตอบแทน (Retributive Theory)	23
2.2 การลงโทษต้องเป็นการทดแทนความเสียหาย (Vindication)	23
2.3 การลงโทษจะต้องกระทำเพื่อให้เกิดความเป็นธรรม (Fairness)	24
2.4 การลงโทษจะต้องได้สัดส่วนกับความผิด (Proportionality of Punishment)	24
3. หลักการของบุคคลที่จะเข้ามาเป็นผู้ดำเนินคดีอาญา	26
3.1 หลักการดำเนินคดีอาญาโดยผู้เสียหาย (Private Prosecution)	26
3.2 หลักการดำเนินคดีอาญาโดยประชาชน (Popular Prosecution)	27
3.3 หลักการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ (Public Prosecution)	27
4. หลักในการดำเนินคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญา	28
4.1 หลักในการดำเนินคดีแพ่ง	28
4.2 หลักในการดำเนินคดีอาญา	29
4.3 หลักการดำเนินคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญา	31

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
5. หลักการพิจารณาคดีอาญาด้วยความรวดเร็ว	34
6. หลักการของค่าสินไหมทดแทนในคดีอาญา	35
6.1 หลักค่าสินไหมทดแทน	35
6.2 หลักการของค่าสินไหมทดแทนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา	38
7. ความเป็นมาของศาลแขวง	64
7.1 เขตอำนาจศาลแขวง	64
7.2 กรอบกำหนดระยะเวลาขึ้นฟ้องคดี	67
7.3 การฟ้องคดีอาญาด้วยวาจา	70
บทที่ 3 บทบัญญัติของกฎหมายเกี่ยวกับการดำเนินคดีอาญาในศาลแขวงที่เกี่ยวข้อง กับพนักงานอัยการของประเทศไทยและกฎหมายต่างประเทศ	72
1. ประเทศไทย	73
1.1 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560	73
1.2 พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาคดีในศาลแขวง พ.ศ. 2499	75
1.3 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา	111
1.4 พระราชบัญญัติองค์กรอัยการและพนักงานอัยการ พ.ศ. 2553	124
1.5 ระเบียบสำนักงานอัยการสูงสุด ว่าด้วยการดำเนินคดีอาญา ของพนักงานอัยการ พ.ศ. 2563	127
1.6 คำสั่งสำนักงานตำรวจแห่งชาติที่ 419/2556 เรื่อง การอำนวยความสะดวก ในคดีอาญาการทำสำนวนการสอบสวนและมาตรการควบคุมตรวจสอบเร่งรัด การสอบสวนคดีอาญา	130
1.7 พระราชบัญญัติความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ. 2551	131
2. สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี	134
2.1 โครงสร้างกระบวนการยุติธรรมทางอาญา	136
2.2 การสั่งคดีอาญาของพนักงานอัยการสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี	144
2.3 การฟ้องคดีอาญาของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี	145

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
3. ประเทศญี่ปุ่น	148
3.1 การสังคดีของพนักงานอัยการญี่ปุ่น	150
3.2 การตรวจสอบการสังคดีของพนักงานอัยการญี่ปุ่น	151
3.3 การฟ้องคดีอาญาของประเทศญี่ปุ่น	153
4. สหรัฐอเมริกา	159
4.1 เจ้าหน้าที่ตำรวจและการสืบสวนสอบสวน (Investigation)	159
4.2 พนักงานอัยการสหพันธรัฐ (United States Attorneys)	160
5. เปรียบเทียบขั้นตอนการดำเนินคดีอาญาในศาลแขวงตามกฎหมายของประเทศไทย สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมัน ประเทศญี่ปุ่น และสหรัฐอเมริกา	166
5.1 เปรียบเทียบขั้นตอนการดำเนินคดีอาญาในศาลแขวงตามกฎหมายของประเทศไทย สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ประเทศญี่ปุ่น และสหรัฐอเมริกา	166
5.2 เปรียบเทียบกฎหมายไทยกับกฎหมายสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี	169
5.3 เปรียบเทียบหลักกฎหมายไทยกับหลักกฎหมายญี่ปุ่น	172
5.4 เปรียบเทียบกฎหมายไทยกับกฎหมายสหรัฐอเมริกา	174
บทที่ 4 วิเคราะห์ปัญหากฎหมายไทยเกี่ยวกับอำนาจพนักงานอัยการในคดีศาลแขวง	178
1. ปัญหาความล่าช้าของพนักงานสอบสวนในการส่งสำนวนไปยังพนักงานอัยการ	181
2. ปัญหาความล่าช้าในการพิจารณาอนุญาตฟ้องผู้ต้องหา	185
3. ปัญหาการยื่นคำร้องของผู้เสียหายซึ่งขอให้จำเลยชดใช้ค่าสินไหมทดแทน จากกรณีที่พนักงานอัยการฟ้องคดีอาญาด้วยวาจาต่อศาลแขวง	189
บทที่ 5 บทสรุปและข้อเสนอแนะ	194
1. บทสรุป	195
2. ข้อเสนอแนะ	199
บรรณานุกรม	208
ภาคผนวก	215
ประวัติผู้วิจัย	224

ญ

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ 3.1	
เปรียบเทียบขั้นตอนการดำเนินคดีอาญาในศาลแขวงตามกฎหมายของประเทศไทย สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ประเทศญี่ปุ่น และสหรัฐอเมริกา	167

บทที่ 1

บทนำ

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

เมื่อมีการกระทำความผิดทางอาญาเกิดขึ้น ก็จะต้องมีการดำเนินคดีอาญากับผู้กระทำความผิด ซึ่งการดำเนินคดีอาญานี้มีความมุ่งหมายที่จะพิสูจน์ให้ได้ว่าข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นนั้น มีการกระทำความผิดทางอาญาเกิดขึ้นจริงหรือไม่ และหากมีการกระทำความผิดอาญาเกิดขึ้น ใครเป็นผู้กระทำความผิด และผู้ที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิด นั้น เป็นผู้กระทำความผิดจริงหรือไม่ ซึ่งการพิสูจน์ข้อเท็จจริงนั้น จะต้องกระทำโดยกระบวนการทางศาล ซึ่งการพิจารณาคดีอาญาต่อศาล ก็จะแบ่งออกเป็น 2 ประเภทคดี คือ คดีซึ่งอยู่ในเขตอำนาจของศาลแขวง¹ และคดีที่อยู่ในเขตอำนาจของศาลจังหวัด ตามหลักกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ซึ่งระบบกฎหมายไทย ผู้มีอำนาจนำคดีขึ้นสู่ศาล หรือมีอำนาจฟ้องคดีต่อศาลได้ คือ พนักงานอัยการ และผู้เสียหาย² หากเป็นกรณีผู้เสียหายฟ้องเองสามารถยื่นฟ้องได้เลย แต่ต้องมีการไต่สวนก่อนที่ศาลจะประทับฟ้อง แต่ถ้าเป็นคดีที่พนักงานอัยการยื่นฟ้อง กฎหมายกำหนดให้ต้องผ่านการสอบสวนโดยชอบด้วยกฎหมาย³ จากพนักงานสอบสวน ซึ่งกฎหมายกำหนดให้อำนาจแก่พนักงานสอบสวน ที่จะรวบรวมพยานหลักฐานได้ไม่ว่าจะเป็น พยานบุคคล พยานเอกสาร หรือพยานวัตถุ เพื่อทราบลักษณะของการกระทำความผิด และเพื่อพิสูจน์ว่าผู้ถูกกล่าวหา เป็นผู้กระทำความผิดจริงหรือไม่ ในกรณีที่มีหลักฐานน่าเชื่อว่าผู้ต้องหาเป็นผู้กระทำความผิด พนักงานสอบสวนจะเสนอความเห็นควรสั่งฟ้องพร้อมส่งสำนวนและตัวผู้ต้องหาให้กับพนักงานอัยการ เพื่อให้พนักงานอัยการดำเนินการทำความเห็นสั่งฟ้องหรือสั่งไม่ฟ้องผู้ต้องหาต่อไป⁴

เมื่อพนักงานอัยการได้รับสำนวนการสอบสวนจากพนักงานสอบสวนแล้ว พนักงานอัยการมีหน้าที่ตรวจสอบสำนวนการสอบสวน แล้วทำความเห็นและมีคำสั่งฟ้องหรือมีคำสั่งไม่ฟ้องผู้ต้องหา โดยก่อนมีคำสั่งหากพนักงานอัยการเห็นว่า สำนวนการสอบสวนยังมีข้อเท็จจริงไม่ครบถ้วน ก็จะมีคำสั่ง

¹ พระธรรมนูญศาลยุติธรรม มาตรา 25 (5)... “คดีอาญาซึ่งกฎหมายกำหนดอัตราโทษอย่างสูงไว้ให้จำคุกไม่เกินสามปีหรือปรับไม่เกินหกหมื่นบาทหรือทั้งจำทั้งปรับ”....

² ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 28.

³ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 120.

⁴ ธานีศ เศรษฐพิทักษ์. คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เล่ม 1.

ให้พนักงานสอบสวนทำการสอบสวนเพิ่มเติม หรือส่งพยานคนใดมาซักถามเพิ่มเติมก็ได้⁵ เมื่อได้ข้อเท็จจริงเพียงพอที่จะสั่งได้แล้ว พนักงานอัยการก็จะมีคำสั่งต่อไป แต่หากพนักงานอัยการมีคำสั่งไม่ฟ้อง และคดีนั้นเป็นคดีซึ่งอยู่ในเขตอำนาจศาลแขวง จะต้องส่งสำนวนไปยังผู้ว่าราชการจังหวัด แต่เป็นคดีที่อยู่ในกรุงเทพมหานครให้ส่งสำนวนไปยังผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติ เพื่อตรวจสอบคำสั่งของพนักงานอัยการ⁶ และหากมีความเห็นแย้งให้ส่งสำนวนไปยังอัยการสูงสุด เพื่อชี้ขาด ถ้าเป็นคดีที่อยู่ในเขตอำนาจของศาลจังหวัด หากพนักงานอัยการสั่งไม่ฟ้อง ไม่ว่าจะคดีอยู่ในกรุงเทพมหานคร หรือคดีเกิดในต่างจังหวัด ให้ส่งสำนวนไปยังตำรวจ คือ ในกรณีคดีเกิดในกรุงเทพมหานครให้ส่งไปยังผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติ ถ้าคดีเกิดในต่างจังหวัดให้ส่งไปยังผู้บัญชาการภาค 1 ถึงภาค 9 แล้วแต่กรณี⁷

หากพนักงานอัยการมีคำสั่งฟ้อง ก็จะนำคำฟ้องพร้อมด้วยตัวผู้ต้องหา ไปยื่นฟ้องต่อศาล ถ้าฟ้องแล้วจำเลยรับสารภาพ ศาลก็จะมีคำพิพากษา แต่หากจำเลยให้การปฏิเสธ พนักงานอัยการในฐานะโจทก์ก็จะต้องนำพยานหลักฐานเข้าสืบเพื่อพิสูจน์ความผิดของผู้ต้องหา โดยการนำพยานบุคคลที่รู้เห็นเหตุการณ์ หรืออาจเป็นพยานเอกสาร พยานวัตถุ หรือพยานผู้เชี่ยวชาญ หรือพยานผู้ชำนาญการ เข้ามานำสืบข้อเท็จจริงในศาล พนักงานอัยการ หรือผู้เสียหายซึ่งเป็นโจทก์ จะต้องนำพยานหลักฐานมาสืบจนเป็นที่พอใจว่าจำเลยเป็นผู้กระทำผิดจริง ซึ่งการดำเนินคดีอาญาในศาลแขวง ก็จะเป็นไปตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง พ.ศ. 2499 และพระธรรมนูญศาลยุติธรรม กระบวนการของการพิจารณาคดีของศาลแขวง ตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง พ.ศ. 2499 นั้น มีเจตนารมณ์ในประการสำคัญ คือ การพิจารณาคดีอาญาด้วยความรวดเร็ว และเป็นธรรม เพื่อการคุ้มครองสิทธิ เสรีภาพของจำเลย ผู้เสียหาย และประชาชนทั่วไปในสังคม เนื่องจากหากมีการพิสูจน์ได้ว่าจำเลยเป็นผู้บริสุทธิ์ได้เร็ว จำเลยก็จะได้รับการปล่อยตัวกลับคืนสู่สังคมไปโดยเร็ว และเป็นการคุ้มครองความสามารถในการต่อสู้คดีของจำเลย ด้วยการไม่ถูกควบคุมตัวไว้นาน ทำให้มีโอกาสนในการรวบรวมพยานหลักฐาน ในการต่อสู้คดี ทั้งยังเป็นการเยียวยาความเสียหายให้ผู้เสียหายได้รับการเยียวยาความเสียหาย ที่เกิดขึ้นด้วยความรวดเร็ว อีกทั้งพยานหลักฐานยังไม่สูญหายเสียหาย หรือเปลี่ยนแปลงไป พยานบุคคลที่มาเบิกความยังคงจดจำเหตุการณ์ได้ดี ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อการพิสูจน์พยานหลักฐานในชั้นศาล ทั้งเป็นการคุ้มครองสังคมโดยรวมได้ เนื่องจากหากมีความผิดอาญาเกิดขึ้นย่อมส่งผลกระทบต่อความสงบเรียบร้อยภายในสังคม หากนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษโดยเร็ว ย่อมเป็นการคืนความสงบให้กลับคืนสู่สังคมได้เร็วขึ้น

⁵ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 143.

⁶ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 145.

⁷ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 145/1.

ดังนั้นการพิจารณาในคดีที่มีความรวดเร็วก็จะต้องกำหนดวิธีพิจารณาความอาญาเป็นพิเศษแตกต่างจากคดีอาญาทั่วไป เพื่อให้การดำเนินคดีเหล่านั้นเสร็จไปอย่างรวดเร็ว หลักการสำคัญของพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง พ.ศ. 2499 จึงแตกต่างจากประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ดังนี้

1) คดีอาญาที่อยู่ในอำนาจศาลแขวงที่จะพิจารณาพิพากษาได้ ผู้เสียหายหรือพนักงานอัยการจะฟ้องด้วยวาจาหรือเป็นหนังสือก็ได้ แต่ถ้าจำเลยร้องขอหรือศาลเห็นสมควรจะสั่งให้ฟ้องเป็นหนังสือก็ได้

การฟ้องด้วยวาจานั้น ให้โจทก์แจ้งต่อศาลถึงชื่อโจทก์ ชื่อ ที่อยู่ และสัญชาติของจำเลย ฐานความผิด การกระทำที่อ้างว่าจำเลยได้กระทำความผิด ข้อเท็จจริง การกระทำที่อ้างว่าจำเลยได้กระทำความผิด และรายละเอียดเกี่ยวกับเวลา สถานที่ และอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องพอสมควรเท่าที่จะให้จำเลยเข้าใจข้อหาได้ดี และมาตราในกฎหมายซึ่งบัญญัติว่าการกระทำเช่นนั้นเป็นความผิด

จำเลยจะให้การด้วยวาจาหรือเป็นหนังสือก็ได้

ในกรณีที่ฟ้องหรือให้การด้วยวาจา ให้ศาลบันทึกใจความไว้เป็นหลักฐานและให้คู่ความลงชื่อไว้

คำเบิกความของพยาน ให้ศาลบันทึกสารสำคัญโดยย่อ และให้พยานลงชื่อไว้⁸

2) ในคดีอาญาที่อยู่ในอำนาจศาลแขวงที่จะพิจารณาพิพากษาได้ ถ้าผู้ต้องหาให้การรับสารภาพตลอดข้อกล่าวหาต่อพนักงานสอบสวน ให้พนักงานสอบสวนนำผู้ต้องหามาแจ้งพนักงานอัยการหรือสั่งให้ผู้ต้องหาไปพบพนักงานอัยการในกรณีที่ผู้ต้องหามีได้ถูกควบคุมตัวเพื่อฟ้องศาลโดยมิต้องทำการสอบสวนและให้ฟ้องด้วยวาจา ให้ศาลถามผู้ต้องหาว่าจะให้การประการใด และถ้าผู้ต้องหายังให้การรับสารภาพ ให้ศาลบันทึกคำฟ้อง คำรับสารภาพและทำคำพิพากษาในบันทึกฉบับเดียวกันแล้วให้โจทก์ จำเลยลงชื่อไว้ในบันทึกนั้น ถ้าผู้ต้องหาให้การปฏิเสธ ให้ศาลสั่งให้พนักงานอัยการรับตัวผู้ต้องหาคืนเพื่อดำเนินการต่อไป⁹

จากที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่าเงื่อนไขตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวง และวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง พ.ศ. 2499 มาตรา 20 ที่พนักงานอัยการมีอำนาจฟ้องคดีด้วยวาจาโดยไม่ต้องสอบสวนนั้น ต้องเป็นกรณีที่ผู้ต้องหาให้การรับสารภาพตลอดข้อกล่าวหา หากผู้ต้องหาไม่ได้รับสารภาพตลอดข้อกล่าวหา หรือให้การรับข้อเท็จจริงบางประการ พนักงานอัยการย่อมไม่มีอำนาจฟ้อง ในการดำเนินคดีอาญาในศาลแขวง ไม่ว่าจะเป็นสำนวนคดีปกติ หรือสำนวนการฟ้องคดีอาญาด้วยวาจา ตามมาตรา 20 ของพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง พ.ศ. 2499 ในเบื้องต้นพนักงานอัยการต้องพิจารณาว่าคดีอยู่ในเขตอำนาจของศาลแขวงหรือไม่

⁸ พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง พ.ศ. 2499 มาตรา 19.

⁹ พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง พ.ศ. 2499 มาตรา 20.

กล่าวคือ ต้องดูว่าเป็นคดีที่กฎหมายกำหนดอัตราโทษอย่างสูงไว้ให้จำคุกไม่เกินสามปี หรือปรับไม่เกิน หกหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ แต่จะลงโทษจำคุกเกินหกเดือน หรือปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท หรือทั้งจำ ทั้งปรับ ซึ่งโทษจำคุกหรือปรับอย่างใด อย่างหนึ่งหรือทั้งสองอย่างเกินอัตราที่กล่าวแล้วไม่ได้¹⁰ นอกจากนี้ ต้องพิจารณาว่าไม่อยู่ในเขตอำนาจศาลยุติธรรมอื่นด้วย

การฟ้องคดีอาญาโดยพนักงานอัยการ เงื่อนไขสำคัญแห่งอำนาจฟ้องคดีของพนักงานอัยการ จะมีบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 120 ที่บัญญัติว่า ห้ามมิให้พนักงานอัยการ ยื่นฟ้องคดีต่อศาลใดโดยมิได้ทำการสอบสวนในความผิดนั้นก่อน สาเหตุที่กฎหมายบัญญัติไว้เช่นนี้ เนื่องจากต้องการให้การฟ้องร้องคดี มีการรวบรวมพยานหลักฐานเพื่อพิสูจน์ข้อเท็จจริง โดยมีพยานหลักฐาน พอสมควรเสียก่อน แต่ตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง พ.ศ. 2499 มาตรา 20 นี้เปลี่ยนแปลงเงื่อนไขสำคัญแห่งอำนาจการฟ้องร้องของพนักงานอัยการ โดยที่หากผู้ต้องหาให้การรับสารภาพ พนักงานอัยการมีอำนาจฟ้อง ด้วยวาจาได้

เงื่อนไขตามมาตรา 20 ที่พนักงานอัยการมีอำนาจฟ้องคดีด้วยวาจา โดยไม่ต้องสอบสวนนั้น ต้องเป็นกรณีที่ผู้ต้องหาให้การรับสารภาพตลอดข้อกล่าวหา หากผู้ต้องหาไม่ได้รับสารภาพตลอดข้อกล่าวหา หรือให้การภาคเสธ พนักงานอัยการย่อมไม่มีอำนาจฟ้อง ตัวอย่างเช่น โจทก์บรรยายฟ้องว่า จำเลยเข้าไป ในเคหสถานของผู้เสียหายโดยไม่มีเหตุอันสมควร อันเป็นความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 364 กับบรรยายฟ้องว่า การที่จำเลยเข้าไปในเคหสถานของผู้เสียหายแล้วด่าผู้เสียหายเป็นการรบกวน การครอบครองอสังหาริมทรัพย์ของผู้เสียหายอันเป็นความผิดตาม ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 362 จำเลยให้การว่าจำเลยเป็นลูกจ้างเก่าของผู้เสียหาย เข้าไปในบ้านผู้เสียหายเพื่อขอยืมเงิน เป็นเรื่องที่ จำเลยกล่าวอ้างว่าเข้าไปในเคหสถานของผู้เสียหายโดยมีเหตุอันควร จึงเป็นคำให้การปฏิเสธ และจำเลย ให้การว่าไม่มีเงินต่อสู้คดีขอรับสารภาพตามฟ้อง มีใช่เรื่องที่จำเลยรับสารภาพ เพราะได้กระทำความผิด จึงต้องถือว่าจำเลยให้การปฏิเสธ ศาลชั้นต้นชอบที่จะสั่งให้โจทก์รับตัวจำเลยคืนไป เพื่อดำเนินการต่อไป ตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง พ.ศ. 2499 มาตรา 20¹¹ ส่วนคำว่า “นอกจากนี้ ต้องพิจารณาว่าไม่อยู่ในเขตอำนาจศาลยุติธรรมอื่น” หมายความว่า คดีนั้นเป็น คดีอาญาที่มีอัตราโทษอยู่ในเขตอำนาจศาลแขวง แต่ศาลแขวงกลับไม่มีอำนาจรับคดีไว้พิจารณา ได้แก่ คดีที่ผู้กระทำความผิดเป็นเด็กและเยาวชน อันเป็นคดีที่อยู่ในอำนาจพิจารณาพิพากษาของศาล เยาวชนและครอบครัว ตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชน และครอบครัว พ.ศ. 2553 มาตรา 10 และคดีอาญาเกี่ยวกับความผิดเกี่ยวกับทรัพย์สินทางปัญญา ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 271-275 แม้อัตราโทษจะอยู่ในอำนาจพิจารณาพิพากษาของศาลแขวง

¹⁰ พระธรรมนูญศาลยุติธรรม มาตรา 25 (5).

¹¹ คำพิพากษาฎีกาที่ 3693/2525.

แต่เนื่องจากตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศและวิธีพิจารณา คดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ พ.ศ. 2539 มาตรา 7 (2) บัญญัติให้ศาลทรัพย์สิน ทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีอาญาเกี่ยวกับความผิด ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 271-275 ศาลแขวงจึงไม่มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีประเภทนี้ เช่นกัน¹²

นอกจากนี้คดีอาญาที่อยู่ในเขตอำนาจของศาลทหาร ก็ไม่อยู่ในอำนาจพิจารณาพิพากษา ของศาลแขวงด้วยเช่นกัน ดังนั้นหากมีการกระทำผิดอาญาของบุคคลที่อยู่ในอำนาจศาลทหาร ตามมาตรา 16 ของพระราชบัญญัติธรรมนูญศาลทหาร พ.ศ. 2498 ได้แก่ การกระทำของ 1) นายทหารชั้นสัญญาบัตร ประจำการ 2) นายทหารชั้นสัญญาบัตรนอกประจำการ เฉพาะเมื่อกระทำผิดต่อคำสั่งหรือข้อบังคับ ตามประมวลกฎหมายอาญาทหาร 3) นายทหารประหวนและ พลทหารกองประจำการหรือประจำการ หรือบุคคลที่รับราชการทหารตามกฎหมายว่าด้วยการรับราชการทหาร 4) นักเรียนทหารตามที่กระทรวงกลาโหม กำหนด 5) ทหารกองเกินที่ถูกเข้ากองประจำการ ซึ่งเจ้าหน้าที่ฝ่ายทหารได้รับตัวไว้เพื่อให้เข้ารับราชการ ประจำอยู่ในหน่วยทหาร 6) พลเรือนที่สังกัดอยู่ในราชการทหาร เมื่อกระทำผิดในหน้าที่ราชการทหาร หรือกระทำผิดอย่างอื่นเฉพาะในหรือบริเวณอาคารที่ตั้งหน่วยทหาร ที่พักร้อน พักแรม หรืออากาศยาน หรือยานพาหนะใดๆ ในควบคุมของเจ้าหน้าที่ฝ่ายทหาร 7) บุคคลซึ่งต้องขังหรืออยู่ในความควบคุม ของเจ้าหน้าที่ฝ่ายทหารโดยชอบด้วยกฎหมาย 8) เซลยศึกหรือชนชาติศัตรูซึ่งอยู่ในความควบคุม ของเจ้าหน้าที่ฝ่ายทหาร ก็ไม่อยู่ในอำนาจพิจารณาของศาลแขวง

ต่อมาเมื่อทราบว่าคดีอาญาใดอยู่ในเขตอำนาจของศาลแขวงแล้ว การดำเนินคดีจะต้อง เป็นไปตามขั้นตอนการดำเนินคดีในศาลแขวง¹³ ดังนี้

เมื่อมีการกระทำความผิดทางอาญาที่มีอัตราโทษอย่างสูง จำคุกไม่เกิน 3 ปี หรือปรับ ไม่เกิน 60,000 บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ จะต้องพิจารณาคดีโดยศาลแขวง หรือหากท้องที่ใดไม่มีศาล แขวงตั้งอยู่ก็จะพิจารณาโดยศาลชั้นต้นในท้องที่นั้นๆ โดยศาลชั้นต้นดังกล่าวจะนำวิธีพิจารณา ความอาญาในศาลแขวงมาใช้บังคับในศาลจังหวัด¹⁴ ในการดำเนินคดีอาญาใน “ศาลแขวง” ศาลจะต้อง พิจารณาก่อนว่าการกระทำความผิดนั้นอยู่ในเขตอำนาจศาลแขวงหรือไม่ กล่าวคือ คดีความผิดอาญานั้น มีอัตราโทษอย่างสูงตามที่กฎหมายกำหนดไว้ให้จำคุกไม่เกิน 3 ปี หรือปรับไม่เกิน 60,000 บาท หรือทั้งจำ ทั้งปรับ และความผิดอาญานั้นได้กระทำลงในเขตอำนาจศาลแขวง และเมื่อมีการจับตัวผู้ต้องหาแล้ว

¹² สุริยา ปานแป้น และอนุวัฒน์ บุญนันท์. *หลักกฎหมายว่าด้วยวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง*. (พิมพ์ครั้งที่ 6). กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน. 2564. หน้า 37.

¹³ สหรัฐ กิติ ศุภกร. *หลักและคำพิพากษาพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญา ในศาลแขวง*. (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง. 2565. หน้า 9-23.

¹⁴ พระราชบัญญัติให้นำวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวงมาใช้บังคับในศาลจังหวัด พ.ศ. 2520 มาตรา 3.

เป็นหน้าที่ของพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบจะต้องส่งตัวผู้ต้องหา พร้อมสำนวนการสอบสวนไปยังพนักงานอัยการเพื่อยื่นฟ้องต่อศาลแขวงให้ทันภายในกำหนดเวลา 48 ชั่วโมง นับแต่เวลาที่ผู้ต้องหาถูกจับกุม หรือนับแต่แจ้งข้อกล่าวหา¹⁵ แต่มีให้นับเวลาเดินทางตามปกติที่นำตัวผู้ต้องหาจากที่จับมายังที่ทำการของพนักงานสอบสวน จากที่ทำการของพนักงานสอบสวนและหรือจากที่ทำการของพนักงานอัยการมาศาลเข้าในกำหนดเวลา 48 ชั่วโมงนั้นด้วย

ในกรณีที่ไม่ได้ฟ้องคดีภายในกำหนดหรือภายในเวลาที่ศาลอนุญาตให้ผิดฟ้องแล้วจะฟ้องคดีมิได้ เว้นแต่จะได้รับอนุญาตจากอัยการสูงสุดหรือพนักงานอัยการที่ได้รับมอบหมายจากอัยการสูงสุด¹⁶ ในการฟ้องคดีอาญาที่อยู่ในอำนาจศาลแขวงผู้เสียหายหรือพนักงานอัยการจะฟ้องด้วยวาจาหรือเป็นหนังสือก็ได้ เว้นแต่ถ้าจำเลยร้องขอหรือศาลเห็นสมควรศาลจะสั่งให้ฟ้องเป็นหนังสือก็ได้ จำเลยจะให้การด้วยวาจาหรือเป็นหนังสือก็ได้¹⁷ และในการสอบสวนคดีนั้น ถ้าผู้ต้องหาให้การรับสารภาพตลอดข้อหาต่อพนักงานสอบสวน ให้พนักงานสอบสวนนำผู้ต้องหามายังพนักงานอัยการเพื่อฟ้องศาลโดยมิต้องทำการสอบสวน และให้ฟ้องด้วยวาจา ศาลจะต้องถามผู้ต้องหาว่า จะให้การประการใด ถ้าผู้ต้องหายังให้การรับสารภาพ ศาลต้องบันทึกคำฟ้อง คำรับสารภาพ และทำคำพิพากษาในบันทึกฉบับเดียวกัน แล้วให้โจทก์จำเลยลงชื่อไว้ในบันทึกนั้น ถ้าผู้ต้องหาให้การปฏิเสธ ให้ศาลสั่งให้พนักงานอัยการรับตัวผู้ต้องหาคืนเพื่อดำเนินการต่อไป¹⁸ นอกจากนี้ศาลแขวงยังต้องดำเนินการพิจารณาคดีโดยเร็วโดยคำสั่งหรือคำพิพากษาสมากรกระทำด้วยวาจาได้แต่ต้องทำบันทึกไว้ให้พอได้ใจความ¹⁹ จากการทำที่ได้กล่าวมาข้างต้นจะเห็นได้ว่าการดำเนินคดีอาญาในศาลแขวงจะใช้วิธีพิจารณาความอาญาที่มีความรวดเร็วและเป็นธรรม

นอกจากพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง พ.ศ. 2499 แล้วพบว่า ยังมีกฎหมายอีกหลายฉบับที่เกี่ยวข้องกับการบังคับใช้กฎหมายฉบับดังกล่าว ซึ่งเริ่มต้นกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ตั้งแต่พนักงานสอบสวนเข้าทำการสอบสวน สรุปลำนวนการสอบสวนส่งสำนวนให้พนักงานอัยการ แล้วพนักงานอัยการพิจารณาส่งสำนวนให้ทันภายในกำหนดผิดฟ้อง ซึ่งหากฟ้องไม่ทันภายในกำหนดผิดฟ้องหรือคดีขาดผิดฟ้อง ก็ต้องขออนุญาตฟ้องต่ออัยการสูงสุดหรือพนักงานอัยการซึ่งอัยการสูงสุดมอบหมาย แล้วยื่นฟ้องผู้ต้องหาต่อศาล และผู้เสียหายยื่นคำร้องเรียกเอาค่าสินไหมทดแทนจากจำเลย กล่าวคือ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ประมวลกฎหมายอาญา พระราชบัญญัติองค์การอัยการและพนักงานอัยการ พ.ศ. 2553 พระราชบัญญัติกำหนดระยะเวลา

¹⁵ พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง พ.ศ. 2499 มาตรา 7.

¹⁶ พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง พ.ศ. 2499 มาตรา 9.

¹⁷ พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง พ.ศ. 2499 มาตรา 19.

¹⁸ พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง พ.ศ. 2499 มาตรา 20.

¹⁹ พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง พ.ศ. 2499 มาตรา 21.

ดำเนินงานในกระบวนการยุติธรรม พ.ศ. 2565 ระเบียบสำนักงานอัยการสูงสุด ว่าด้วยการดำเนินคดีอาญาของพนักงานอัยการ พ.ศ. 2563 ข้อบังคับของอัยการสูงสุด ว่าด้วยการขออนุญาตฟ้องและการอนุญาตฟ้อง พ.ศ. 2556 โดยมีรายละเอียดที่เกี่ยวข้องดังนี้

1) ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

เมื่อพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบในการสอบสวน เห็นว่าการสอบสวนเสร็จแล้ว ถ้ารู้ตัวผู้กระทำความผิด และผู้นั้นถูกควบคุม หรือขังอยู่ หรือปล่อยชั่วคราวหรือเชื่อว่าคงได้ตัวมา เมื่อออกหมายเรียก ให้พนักงานสอบสวนทำความเห็นตามท้องสำนวนการสอบสวนว่าควรสั่งฟ้องหรือสั่งไม่ฟ้องส่งไปยังพนักงานอัยการพร้อมด้วยสำนวน ในกรณีที่เสนอความเห็นควรสั่งฟ้องให้พนักงานสอบสวนส่งสำนวนพร้อมกับผู้ต้องหาไปยังพนักงานอัยการ เว้นแต่ผู้ต้องหานั้นถูกขังอยู่แล้ว หรือผู้ต้องหาซึ่งถูกแจ้งข้อหาได้หลบหนีไป²⁰

ห้ามมิให้พนักงานอัยการยื่นฟ้องคดีใดต่อศาล โดยมิได้มีการสอบสวนในความผิดนั้นก่อน²¹

ในคดีที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ ถ้าผู้เสียหายมีสิทธิที่จะเรียกเอาค่าสินไหมทดแทน เพราะเหตุได้รับอันตรายแก่ชีวิต ร่างกาย จิตใจ หรือได้รับความเสื่อมเสียต่อเสรีภาพในร่างกาย ชื่อเสียงหรือได้รับความเสียหายในทางทรัพย์สินอันเนื่องมาจากการกระทำความผิดของจำเลย ผู้เสียหายจะยื่นคำร้องต่อศาลที่พิจารณาคดีอาญาขอให้บังคับจำเลยชดใช้ค่าสินไหมทดแทนแก่ตนก็ได้²²

คดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญา หมายถึง คดีแพ่งที่ฟ้องบังคับตามสิทธิเรียกร้องอันมีมูลฐานความรับผิดชอบเนื่องมาจากการกระทำความผิดทางอาญา กล่าวคือ หากมูลเหตุการกระทำความผิดอาญาใด ทำให้ผู้กระทำความผิดต้องรับผิดชอบทางแพ่งด้วย จึงจะถือได้ว่าคดีแพ่งที่เกิดขึ้นเนื่องจากการกระทำความผิดอาญานั้น เป็นคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญา

คดีอาญาที่ผู้เสียหายได้รับความเสียหาย เช่น ถูกทำร้ายร่างกาย ถูกหมิ่นประมาท ถูกล่วงละเมิดทางเพศ หรือคดีเกี่ยวกับทรัพย์สินกรณีเรียกดอกเบี้ยผิดนัด เป็นต้น

2) ประมวลกฎหมายอาญา

ประมวลกฎหมายอาญาบทบัญญัติในภาค 2 ความผิด²³ นั้น ความผิดส่วนใหญ่จะมีอัตราโทษจำคุกไม่เกินสามปี หรือปรับไม่เกินหกหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ และในภาค 3 ลหุโทษ ก็จะมีอัตราโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งเดือนสามสิบวัน ซึ่งจะอยู่ในอำนาจพิจารณาพิพากษาของศาลแขวง ส่งผลให้มีคดีถูกนำมาสู่กระบวนการยุติธรรมตั้งแต่ชั้นตำรวจ พนักงานอัยการ และศาลเป็นคดีความจำนวนมาก

²⁰ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 142.

²¹ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 120.

²² ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1.

²³ ประมวลกฎหมายอาญา ภาค 2 ความผิด มาตรา 107-366/4.

3) พระราชบัญญัติองค์กรอัยการและพนักงานอัยการ พ.ศ. 2553

พระราชบัญญัติองค์กรอัยการและพนักงานอัยการ พ.ศ. 2553 เป็นกฎหมายที่กำหนดอำนาจและหน้าที่ของพนักงานอัยการ²⁴ ที่จะเป็นผู้ฟ้องคดีตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง พ.ศ. 2499 โดยพนักงานอัยการเป็นข้าราชการฝ่ายอัยการในองค์กรอัยการ²⁵ มีอำนาจหน้าที่อำนวยความยุติธรรมในสังคม และรักษาผลประโยชน์ของรัฐ โดยในคดีอาญามีฐานะเป็นโจทก์แทนแผ่นดินมีอำนาจ และหน้าที่ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา และกฎหมายอื่น ในด้านคดีแพ่ง มีอำนาจและหน้าที่ให้คำปรึกษาด้านกฎหมายแก่ส่วนราชการและหน่วยงานต่างๆ ของรัฐ ดำเนินคดีแทนรัฐบาลในศาลทั้งปวง พิจารณารับว่าแก้ต่างให้แก่นิติบุคคลซึ่งได้มีพระราชบัญญัติหรือพระราชกฤษฎีกาจัดตั้งขึ้นให้แก่รัฐบาล ซึ่งเป็นโจทก์หรือจำเลย และมีใช้เป็นคดีพิพาทกับรัฐบาล เมื่อพนักงานอัยการเห็นสมควร และในด้านคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน

²⁴ กุลพล พลวัน. กระบวนการยุติธรรมทางอาญาของประเทศไทย. ใน *ประมวลสาระชุดวิชาการบริหารงานยุติธรรมเปรียบเทียบชั้นสูง*, หน่วยที่ 4, นนทบุรี: สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช. 2565. หน้า 23-39.

²⁵ พระราชบัญญัติองค์กรอัยการและพนักงานอัยการ พ.ศ. 2553 มาตรา 4 “พนักงานอัยการ” หมายความว่า ผู้ซึ่งได้รับแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งพนักงานอัยการตามพระราชบัญญัตินี้”

มีอำนาจหน้าที่ให้บริการช่วยเหลือทางกฎหมายแก่ประชาชน²⁶ เช่น การประนอมข้อพิพาท การให้ความช่วยเหลือทางอรรถคดีและการฟ้องคดีแทนราษฎรผู้หนึ่งผู้ใดที่ไม่อาจฟ้องเองได้ เพราะกฎหมายห้าม เป็นต้น รวมถึงการให้ความช่วยเหลือในการรับแก้ต่างให้เจ้าพนักงานผู้ถูกฟ้อง ทั้งในคดีแพ่งและคดีอาญาในเรื่องการที่ได้กระทำไปตามหน้าที่ หรือรับแก้ต่างให้แก่ราษฎรผู้หนึ่งผู้ใด ในเรื่องการที่ได้กระทำตามคำสั่งของเจ้าพนักงานซึ่งได้สั่งการโดยชอบด้วยกฎหมาย

²⁶ มาตรา 14 พนักงานอัยการมีอำนาจและหน้าที่ ดังต่อไปนี้

- (1) อำนาจและหน้าที่ตามรัฐธรรมนูญ
- (2) ในคดีอาญา มีอำนาจและหน้าที่ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาและตามกฎหมายอื่นซึ่งบัญญัติว่าเป็นอำนาจและหน้าที่ของสำนักงานอัยการสูงสุดหรือพนักงานอัยการ
- (3) ในคดีแพ่ง หรือคดีปกครอง มีอำนาจและหน้าที่ดำเนินคดีแทนรัฐบาล หน่วยงานของรัฐที่เป็นองค์กรตามรัฐธรรมนูญ ราชการส่วนกลาง หรือราชการส่วนภูมิภาคในศาล หรือในกระบวนการทางอนุญาโตตุลาการทั้งปวง กับมีอำนาจและหน้าที่ตามกฎหมายอื่นซึ่งบัญญัติว่าเป็นอำนาจและหน้าที่ของสำนักงานอัยการสูงสุดหรือพนักงานอัยการ
- (4) ในคดีแพ่ง คดีปกครอง หรือคดีอาญา ซึ่งเจ้าหน้าที่ของรัฐถูกฟ้องในเรื่องการที่ได้กระทำไปตามหน้าที่กิติ หรือในคดีแพ่งหรือคดีอาญาที่ราษฎรผู้หนึ่งผู้ใดถูกฟ้องในเรื่องการที่ได้กระทำตามคำสั่งของเจ้าหน้าที่ของรัฐซึ่งได้สั่งการโดยชอบด้วยกฎหมาย หรือเข้าร่วมหรือช่วยเหลือเจ้าหน้าที่ของรัฐซึ่งกระทำการในหน้าที่ราชการกิติ เมื่อเห็นสมควรพนักงานอัยการจะรับแก้ต่างให้ก็ได้
- (5) ในคดีแพ่ง คดีปกครอง หรือกรณีมีข้อพิพาทที่ต้องดำเนินการทางอนุญาโตตุลาการที่หน่วยงานของรัฐซึ่งมิได้กล่าวใน (3) หรือนิติบุคคลซึ่งมิใช่หน่วยงานของรัฐ แต่ได้มีพระราชบัญญัติหรือพระราชกฤษฎีกาจัดตั้งขึ้นเป็นคู่กรณีและมีใช้กรณีที่ เป็นข้อพิพาทกับรัฐบาลหรือระหว่างหน่วยงานของรัฐด้วยกันเอง เมื่อเห็นสมควรพนักงานอัยการจะรับว่าต่างหรือแก้ต่างให้ก็ได้
- (6) ในคดีที่ราษฎรฟ้องเองไม่ได้โดยกฎหมายห้าม เมื่อเห็นสมควรพนักงานอัยการมีอำนาจเป็นโจทก์ได้
- (7) ดำเนินการตามความเห็นสมควรเกี่ยวกับการบังคับคดีอาญาเฉพาะในส่วนของกรณียึดทรัพย์สินใช้ค่าปรับตามคำพิพากษา ในการนี้มีให้เรียกค่าอุทธรณ์ธรรมเนียมจากพนักงานอัยการ
- (8) ในกรณีที่มีการผิดสัญญาประกันจำเลย หรือประกันรับสิ่งของไปดูแลรักษาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มีอำนาจและหน้าที่ดำเนินคดีในการบังคับให้เป็นไปตามสัญญานั้นในการนี้มีให้เรียกค่าอุทธรณ์ธรรมเนียมจากพนักงานอัยการ
- (9) อำนาจและหน้าที่อื่นตามที่ ก.อ. ประกาศกำหนดหรือเห็นชอบเพื่อปฏิบัติให้เป็นไปตามกฎหมาย หรือมติคณะรัฐมนตรี
- (10) ปฏิบัติหน้าที่อื่นตามที่กฎหมายกำหนดให้เป็นอำนาจและหน้าที่ของพนักงานอัยการ
- (11) ปฏิบัติหน้าที่อื่นตามที่กำหนดให้เป็นอำนาจและหน้าที่ของสำนักงานอัยการสูงสุดตามที่ได้รับมอบหมายจากอัยการสูงสุด

ในการปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานอัยการตามมาตรา 14 (3) (4) และ (5) พนักงานอัยการจะออกคำสั่งเรียกบุคคลใดๆ ที่เกี่ยวข้องมาให้ถ้อยคำก็ได้ แต่จะเรียกคู่ความอีกฝ่ายหนึ่งมาให้ถ้อยคำโดยคู่ความฝ่ายนั้นไม่ยินยอมไม่ได้

พนักงานอัยการตำแหน่งใดมีอำนาจดำเนินการตามวรรคหนึ่งได้เพียงใดให้เป็นไปตามระเบียบที่สำนักงานอัยการสูงสุดกำหนดโดยความเห็นชอบของ ก.อ.

4) พระราชบัญญัติกำหนดระยะเวลาดำเนินงานในกระบวนการยุติธรรม พ.ศ. 2565

พระราชบัญญัตินี้มีวัตถุประสงค์เพื่อให้หน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมกำหนดระยะเวลาดำเนินงานในกระบวนการยุติธรรมทุกขั้นตอนให้ชัดเจน เพื่อให้ประชาชนได้รับความยุติธรรมโดยไม่ล่าช้า และให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทราบได้ว่าหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมจะพิจารณาเรื่องที่อยู่ระหว่างการดำเนินงานเสร็จสิ้นเมื่อใด รวมทั้งตรวจสอบความคืบหน้าได้โดยผ่านช่องทางที่หลากหลาย แต่ทั้งนี้จะกำหนดระยะเวลาดังกล่าวเพื่อให้เกิดผลกระทบต่อความเป็นอิสระในการอำนวยความยุติธรรมหรือการดำเนินงานโดยสุจริตของบุคคลใดไม่ได้ไม่ว่าทางใด²⁷ และหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมที่มีหน้าที่ดำเนินการตามพระราชบัญญัตินี้ รวมถึงสำนักงานตำรวจแห่งชาติ องค์กรอัยการและศาล²⁸

5) ระเบียบสำนักงานอัยการสูงสุดว่าด้วยการดำเนินคดีอาญาของพนักงานอัยการ พ.ศ. 2563

สำนวนรู้ตัวผู้กระทำความผิดและผู้เสียหายนั้นถูกควบคุม หรือขังอยู่ หรือปล่อยตัวชั่วคราว หรือเชื่อว่าคงได้ตัวมาเมื่อออกหมายเรียกตามมาตรา 142 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา หมายถึง สำนวนที่มีตัวผู้ต้องหาอยู่ในอำนาจควบคุม ขัง หรือปล่อยตัวชั่วคราวของศาลหรือพนักงานสอบสวน หรือพนักงานสอบสวนสามารถได้ตัวมาเมื่อออกหมายเรียก ซึ่งเมื่อพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบมีความเห็นควรสั่งฟ้องแล้ว ให้พนักงานอัยการรับสำนวนดังกล่าวไว้พิจารณาได้เมื่อเข้าหลักเกณฑ์ดังนี้²⁹

(1) พนักงานสอบสวนต้องส่งตัวผู้ต้องหาพร้อมสำนวน แม้ว่าผู้ต้องหาซึ่งได้รับการปล่อยตัวชั่วคราวจะถูกสอบสวนเกินกำหนดเวลาสามเดือนหรือหกเดือนตามความในวรรคหนึ่งของมาตรา 113 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา แล้วก็ตาม

(2) หากผู้ต้องหาขังอยู่ต้องเป็นกรณีที่ผู้ต้องหาถูกขังอยู่ในอำนาจศาลที่พนักงานอัยการผู้รับสำนวนไว้จะยื่นฟ้องได้

(3) ถ้าผู้ต้องหาถูกคุมขังอยู่ในคดีอื่นที่เรือนจำซึ่งอยู่ในเขตอำนาจศาลอื่น หรือหากคดีอื่นศาลได้มีคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุก ให้พนักงานอัยการสำนักงานอัยการประจำศาลที่มีเขตอำนาจเหนือเรือนจำที่ผู้ต้องหาต้องโทษจำคุกอยู่นั้น เป็นผู้รับสำนวนการสอบสวนจากพนักงานสอบสวนในกรณีที่ศาลมีคำสั่งถึงที่สุดไม่รับฟ้อง ให้คืนสำนวนการสอบสวนไปยังพนักงานสอบสวน เพื่อดำเนินการต่อไป หากคดีอื่นศาลได้มีคำพิพากษาแต่คดียังไม่ถึงที่สุด พนักงานสอบสวนจะต้องดำเนินการให้ผู้ต้องหาอยู่ในเขตอำนาจศาลที่พนักงานอัยการจะฟ้องคดีได้ หรือนำผู้ต้องหาส่งพร้อมสำนวนการสอบสวน³⁰

²⁷ พระราชบัญญัติกำหนดระยะเวลาดำเนินงานในกระบวนการยุติธรรม พ.ศ. 2565 มาตรา 4.

²⁸ พระราชบัญญัติกำหนดระยะเวลาดำเนินงานในกระบวนการยุติธรรม พ.ศ. 2565 มาตรา 5.

²⁹ ระเบียบสำนักงานอัยการสูงสุดว่าด้วยการดำเนินคดีอาญาของพนักงานอัยการ พ.ศ. 2563 ข้อ 28.

³⁰ ระเบียบสำนักงานอัยการสูงสุดว่าด้วยการดำเนินคดีอาญาของพนักงานอัยการ พ.ศ. 2563 ข้อ 28.

(4) กรณีพนักงานสอบสวนได้แจ้งข้อหาให้ผู้ต้องหาทราบแล้ว และต่อมาพนักงานสอบสวนไม่สามารถส่งตัวผู้ต้องหาได้เนื่องจากหลบหนี³¹

การขออนุญาตฟ้องและการอนุญาตฟ้องคดีอาญาที่อยู่ในอำนาจพิจารณาพิพากษาของศาลแขวง ศาลเยาวชนและครอบครัว หรือศาลที่ต้องใช้วิธีพิจารณาความอาญาตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายว่าด้วยการจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวงบังคับให้เป็นไปตามข้อบังคับของอัยการสูงสุดว่าด้วยการขออนุญาตฟ้องและการอนุญาตฟ้อง³²

6) ข้อบังคับของอัยการสูงสุด ว่าด้วยการขออนุญาตฟ้องและการอนุญาตฟ้องคดีอาญาที่อยู่ในอำนาจพิจารณาของศาลแขวง พ.ศ. 2559

เนื่องด้วยมาตรา 9 แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง พ.ศ. 2499 ห้ามมิให้พนักงานอัยการฟ้องคดี เมื่อพ้นกำหนดตามมาตรา 7 เว้นแต่จะได้รับอนุญาตจากอัยการสูงสุดหรือพนักงานอัยการผู้ได้รับมอบหมาย³³ สำนักงานอัยการสูงสุด จึงได้ออกข้อบังคับของอัยการสูงสุดว่าด้วยการขออนุญาตฟ้องและการอนุญาตฟ้องคดีอาญาที่อยู่ในอำนาจพิจารณาของศาลแขวง พ.ศ. 2559 กำหนดให้ “ผู้อนุญาต” หมายความว่า อัยการสูงสุดหรือพนักงานอัยการผู้มีตำแหน่งไม่ต่ำกว่าอธิบดีอัยการ หรืออธิบดีอัยการภาคซึ่งอัยการสูงสุดมอบหมาย³⁴ ซึ่งในการมอบหมายในครั้งล่าสุดตามข้อบังคับดังกล่าวนี้ อัยการสูงสุดได้มีคำสั่งมอบหมายให้ รองอัยการสูงสุด อธิบดีอัยการสำนักงานคดีกิจการอัยการสูงสุด และอธิบดีอัยการภาค อนุญาตฟ้อง ลงวันที่ 8 พฤศจิกายน 2566³⁵ และให้ผู้อนุญาตมีคำสั่งในสำนวนขออนุญาตฟ้อง และในกรณีที่อนุญาตให้ฟ้องให้ส่งหนังสืออนุญาตฟ้องพร้อมสำนวนการสอบสวนคืนไปยังสำนักงานอัยการที่ขออนุญาตฟ้องโดยเร็ว หนังสืออนุญาตฟ้องให้ระบุชื่อผู้ต้องหาทุกคนและความผิดทุกฐานที่อนุญาตให้ฟ้อง³⁶

³¹ ระเบียบสำนักงานอัยการสูงสุดว่าด้วยการดำเนินคดีอาญาของพนักงานอัยการ พ.ศ. 2563 ข้อ 28.

³² ระเบียบสำนักงานอัยการสูงสุดว่าด้วยการดำเนินคดีอาญาของพนักงานอัยการ พ.ศ. 2563 ข้อ 92.

³³ มาตรา 9 ห้ามมิให้พนักงานอัยการฟ้องคดีเมื่อพ้นกำหนดระยะเวลาตามมาตรา 7 เว้นแต่จะได้รับอนุญาตจากอัยการสูงสุด หรือพนักงานอัยการผู้มีตำแหน่งไม่ต่ำกว่าอธิบดีอัยการหรืออธิบดีอัยการภาคซึ่งอัยการสูงสุดมอบหมาย ทั้งนี้ ให้พนักงานอัยการผู้ได้รับมอบหมายรายงานผลการดำเนินการดังกล่าวให้อัยการสูงสุดทราบด้วย

การขออนุญาตและการอนุญาตตามวรรคหนึ่ง ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขที่กำหนดในข้อบังคับของอัยการสูงสุด

³⁴ ข้อบังคับของอัยการสูงสุด ว่าด้วยการขออนุญาตฟ้องและการอนุญาตฟ้องคดีอาญาที่อยู่ในอำนาจพิจารณาของศาลแขวง พ.ศ. 2559 ข้อ 4

³⁵ คำสั่งสำนักงานอัยการสูงสุดที่ 2449/2566 เรื่อง การมอบหมายให้รองอัยการสูงสุด อธิบดีอัยการสำนักงานคดีกิจการอัยการสูงสุด และอธิบดีอัยการภาค อนุญาตฟ้อง ลงวันที่ 8 พฤศจิกายน 2566

³⁶ ข้อบังคับของอัยการสูงสุด ว่าด้วยการขออนุญาตฟ้องและการอนุญาตฟ้องคดีอาญาที่อยู่ในอำนาจพิจารณาของศาลแขวง พ.ศ. 2559 ข้อ 15

อย่างไรก็ตาม บทบัญญัติกฎหมายต่างๆ ข้างต้นที่กล่าวมา แม้จะได้มีการกำหนดขั้นตอนในการดำเนินคดีอาญาของพนักงานอัยการในศาลแขวงไว้แล้วก็ตาม แต่ก็พบว่ายังมีปัญหาในการบังคับใช้กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานของพนักงานอัยการในการบังคับใช้พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง พ.ศ. 2499 และกฎหมายที่เกี่ยวข้องอยู่หลายประการ ดังนี้

1.1 ปัญหาความล่าช้าของพนักงานสอบสวนในการส่งสำนวนไปยังพนักงานอัยการ

เมื่อมีการกระทำความผิดเกิดขึ้น เจ้าหน้าที่ของรัฐซึ่งเป็นบุคคลที่เข้ามาเริ่มต้นในการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีอาญา คือ พนักงานฝ่ายปกครองหรือเจ้าหน้าที่ตำรวจ โดยมีการสืบสวนว่ามีความผิดเกิดขึ้นหรือไม่ หากการกระทำความผิดเกิดขึ้นใครคือผู้กระทำความผิด และมีการสอบสวนรวบรวมหลักฐานทุกชนิดที่เกี่ยวข้อง มีออกหมายเรียกตัวผู้กระทำความผิดให้เข้าพบ หากไม่มาก็จะขอออกหมายจับ ติดตามจับกุมตัว ควบคุมตัวหรือปล่อยชั่วคราว และสรุปสำนวนการสอบสวนโดยพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบ³⁷ ซึ่งหากการกระทำนั้นเป็นความผิดและผู้ต้องหาเป็นผู้กระทำความผิดก็จะทำความเห็นควรสั่งฟ้อง ส่งสำนวนพร้อมตัวผู้ต้องหาไปยังพนักงานอัยการ และเมื่อพนักงานอัยการรับสำนวนพร้อมตัวผู้ต้องหาแล้ว ก็จะพิจารณาสำนวนการสอบสวน ซึ่งหากเห็นว่าผู้ต้องหากระทำความผิดตามที่พนักงานสอบสวนแจ้งข้อหาไว้แล้ว ก็จะมีความเห็นและคำสั่งฟ้องพร้อมนำตัวผู้ต้องหาไปฟ้องยังศาล แต่เรื่องกรอบระยะเวลาในการฟ้องคดี ตามมาตรา 7 แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง พ.ศ. 2499 ไม่ได้กำหนดให้พนักงานสอบสวนต้องส่งสำนวนให้กับพนักงานอัยการภายในกำหนดระยะเวลาใด และประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาก็มีกำหนดไว้เฉพาะกรณีตามมาตรา 120 ที่บังคับให้พนักงานอัยการฟ้องคดีต่อศาลได้ต่อเมื่อผ่านการสอบสวนมาก่อนแล้วเท่านั้น อันเป็นเหตุผลที่ทำให้มีการทำสำนวนการสอบสวนของพนักงานสอบสวนล่าช้า เพราะไม่มีกฎหมายกำหนดให้พนักงานสอบสวนต้องส่งสำนวนภายในกำหนดเวลาใด พนักงานสอบสวนจึงส่งสำนวนการสอบสวนไปยังพนักงานอัยการเมื่อใดก็ได้ トラบเทาที่คดียังอยู่ในอำนาจการสอบสวนของพนักงานสอบสวน แม้ปัจจุบันจะมีพระราชบัญญัติกำหนดระยะเวลาดำเนินงานในกระบวนการยุติธรรม พ.ศ. 2565 ออกบังคับใช้แล้วก็ตาม แต่ก็ไม่ได้กำหนดกรอบระยะเวลาที่พนักงานสอบสวนจะต้องส่งสำนวนการสอบสวนให้กับพนักงานอัยการ แต่อย่างใด³⁸ ดังนั้นกรอบระยะเวลานับแต่จับกุมตัวผู้ต้องหา หรือแจ้งข้อกล่าวหาจนถึงวันฟ้อง จึงต้องใช้ร่วมกันระหว่างพนักงานสอบสวนและพนักงานอัยการ จึงทำให้เกิดปัญหา

³⁷ ธาณิช เกศวิทักษ์. คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เล่ม 1. หน้า 120.

³⁸ ประกาศสำนักงานตำรวจแห่งชาติ เรื่อง การกำหนดระยะเวลาดำเนินงานในกระบวนการยุติธรรม พ.ศ. 2566 และเอกสารแนบท้ายประกาศสำนักงานตำรวจแห่งชาติ เรื่อง การกำหนดระยะเวลาดำเนินงานในกระบวนการยุติธรรม ลงวันที่ 23 มกราคม พ.ศ. 2566.

เมื่อพนักงานสอบสวนส่งสำนวนมาอย่างกระชั้นชิดใกล้ครบกำหนดฟ้องหรือวันสุดท้ายที่ต้องฟ้อง ทำให้พนักงานอัยการเหลือเวลาในการพิจารณาสำนวนน้อยลง ส่งผลให้ต้องรีบพิจารณาสิ่งคดี ซึ่งอาจเกิดความผิดพลาดได้

1.2 ปัญหาความล่าช้าในการพิจารณาอนุญาตให้ฟ้องผู้ต้องหา

การดำเนินคดีอาญาที่อยู่ในอำนาจศาลแขวง นั้น โดยทั่วไปแล้วปฏิบัติเหมือนกับการดำเนินคดีอาญาทั่วไป ในคดีที่อยู่ในอำนาจของศาลอาญาหรือศาลจังหวัด เว้นแต่เป็นกรณีที่พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง พ.ศ. 2499 ได้บัญญัติไว้โดยเฉพาะแล้ว ซึ่งการขออนุญาตฟ้องผู้ต้องหา เป็นขั้นตอนของกฎหมายฉบับดังกล่าวนี้ ที่กำหนดไว้โดยเฉพาะเพื่อกลั่นกรองการฟ้องคดีที่ล่าช้าของผู้ว่าคดีซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่ตำรวจ โดยปัจจุบันตำแหน่งผู้ว่าคดีได้ยกเลิกไปแล้ว³⁹ แต่บทบัญญัติมาตรานี้ยังคงอยู่ แม้จะมีการแก้ไขพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง (ฉบับที่ 7) พ.ศ. 2558 ก็เป็นเพียงการเพิ่มจำนวนผู้อนุญาตเท่านั้น มิได้ยกเลิกการกลั่นกรองนี้ และแม้ระเบียบสำนักงานอัยการสูงสุดว่าด้วยการดำเนินคดีอาญาของพนักงานอัยการ พ.ศ. 2563 ข้อ 41 วรรคหนึ่ง จะกำหนดให้อำนาจพนักงานอัยการชั้น 4 ส่งฟ้องคดีได้เกินอัตราโทษที่อยู่ในเขตอำนาจศาลแขวง กล่าวคือ ให้มีอำนาจสั่งคดีที่มีอัตราโทษจำคุกไม่เกิน 10 ปี ปรับไม่เกิน 200,000 บาท แต่อย่างไรก็ตาม หากจะฟ้องคดีซึ่งมีอัตราโทษจำคุกไม่เกิน 3 ปี หรือปรับไม่เกิน 60,000 บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ ซึ่งอยู่ในเขตอำนาจศาลแขวง ถ้าคดีขาดผิดฟ้องตามมาตรา 7 กลับต้องส่งสำนวนไปขออนุญาตฟ้องผู้ต้องหา ซึ่งกล่าวได้ว่าต้องส่งไปเพื่อตรวจสอบกลั่นกรองก่อนฟ้อง แม้ผู้ที่ทำให้คดีขาดผิดฟ้องจะเป็นพนักงานสอบสวน หรือพนักงานอัยการก็ตาม ประกอบกับการออกคำสั่งอนุญาตหรือไม่อนุญาตดังกล่าว ไม่มีกำหนดระยะเวลาว่าจะต้องมีคำสั่งภายในกำหนดระยะเวลาเท่าใด จึงเป็นขั้นตอนที่ทำให้คดีล่าช้า ซึ่งกระทบกับสิทธิของผู้ต้องหาหรือจำเลย ที่จะได้รับการพิจารณาคดีอย่างรวดเร็ว

ดังตัวอย่างที่จำเลยในคดีอาญาหมายเลขแดงที่ ย. 53/2563 ของศาลแขวงดอนเมือง ได้ยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญเพื่อให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัย ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 212 ว่า....“การที่เจ้าหน้าที่ของรัฐไม่ปฏิบัติตามกฎหมายจนล่วงเลยระยะเวลาสั่งฟ้องคดี ตามมาตรา 7 แต่สามารถใช้บทบัญญัติ มาตรา 9 เพื่อขออนุญาตฟ้องคดีเป็นการเปิดช่องว่างให้เจ้าหน้าที่ของรัฐ ไม่บังคับใช้กฎหมายอย่างเคร่งครัดตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 53 ดังนั้น บทบัญญัติมาตรา 9 เป็นอันใช้บังคับมิได้ ตามรัฐธรรมนูญ

³⁹ พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2517.

แห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 5⁴⁰” แม้สุดท้ายศาลรัฐธรรมนูญจะวินิจฉัยว่า บทบัญญัติ มาตรา 9 ใช้บังคับได้ไม่ขัดรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 5 ก็ตาม การพิจารณาคดีที่ล่าช้า ย่อมเป็นการกระทบสิทธิเสรีภาพของจำเลย ผู้เสียหาย และประชาชนทั่วไปในสังคม เพราะถ้าจำเลยพิสูจน์ได้ว่าไม่มีความผิดย่อมได้รับการปล่อยตัวกลับคืนสู่สังคมไปโดยเร็ว ทั้งยังเป็นการเยียวยาความเสียหายให้ผู้เสียหายได้รับการเยียวยาความเสียหายที่เกิดขึ้นด้วยความรวดเร็ว อีกทั้งพยานหลักฐานยังไม่สูญหายไป หรือพยานยังจดจำเหตุการณ์ได้ดี ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อการพิสูจน์พยานหลักฐานในชั้นศาล ทั้งเป็นการคุ้มครองสังคมโดยรวม เนื่องจากการนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษโดยเร็ว คืนความสงบให้กลับคืนสู่สังคมได้เร็วขึ้นเช่นกัน ประกอบกับการขออนุญาตฟ้อง ซึ่งถือเป็นการตรวจสอบกลั่นกรองนี้ ก็ไม่ได้มีบทลงโทษเจ้าหน้าที่ของรัฐผู้ทำให้คดีขาดฟ้องแต่อย่างใด ซึ่งหากมีการขออนุญาตฟ้องคดี โดยส่วนมากก็จะได้รับอนุญาตให้ฟ้อง ประโยชน์จากบทบัญญัติเกี่ยวกับเรื่องการขออนุญาตฟ้องนี้ เมื่อเทียบข้อเสียเรื่อง เพิ่มขั้นตอนทำให้เสียเวลา กับประโยชน์ที่ได้รับแล้ว ย่อมไม่คุ้มค่าต่อการคุ้มครองประโยชน์ของประชาชนแต่อย่างใด

1.3 ปัญหาการยื่นคำร้องของผู้เสียหาย ซึ่งขอให้จำเลยชดเชยค่าสินไหมทดแทนจากกรณีที่พนักงานอัยการฟ้องคดีอาญาด้วยวาจาต่อศาลแขวง

การฟ้องคดีด้วยวาจา เมื่อไม่มีกฎหมายกำหนดและให้เวลาพนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการแจ้งสิทธิของผู้เสียหายที่จะเรียกร้องค่าเสียหายจากจำเลยในคดีที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 ผู้เสียหายจึงใช้สิทธิดังกล่าวไม่ทันตามเงื่อนไขของกฎหมาย เพราะเมื่อพนักงานอัยการยื่นฟ้องผู้ต้องหา จนตกเป็นจำเลยในคดีอาญาต่อศาลแล้ว หากไม่ใช่ความผิดซึ่งกฎหมายกำหนดโทษขั้นต่ำจำคุกตั้งแต่ห้าปีขึ้นไป หรือหนักกว่านั้น ตามมาตรา 176 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา หากจำเลยรับสารภาพ ศาลสามารถตัดสินคดีได้เลย ทำให้พนักงานอัยการแจ้งสิทธิให้ผู้เสียหายทราบ เพื่อให้มายื่นคำร้องตามมาตรา 44/1 ในส่วนแพ่งก่อนศาลพิพากษาคดีไม่ทัน กรณีดังกล่าวนี้ยังมีผลไปถึงคดีที่มีอัตราโทษซึ่งอยู่ในเขตอำนาจศาลแขวงด้วย เนื่องจากพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง พ.ศ. 2499 มาตรา 20 “...ในคดีอาญาที่อยู่ในอำนาจศาลแขวงที่จะพิจารณาพิพากษาได้ ถ้าผู้ต้องหาให้การรับสารภาพตลอดข้อหาต่อพนักงานสอบสวน ให้พนักงานสอบสวนนำผู้ต้องหามายังพนักงานอัยการหรือส่งให้ผู้ต้องหาไปพบพนักงานอัยการในกรณีที่ผู้ต้องหาไม่ได้ออกควบคุมตัวเพื่อฟ้องศาลโดยมิต้องทำการสอบสวนและให้ฟ้องด้วยวาจา...” เมื่อผู้ต้องหาให้การรับสารภาพศาลก็ตัดสินคดีไปในทันที จึงสร้างความเสียหาย

⁴⁰ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 5 “รัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศ บทบัญญัติใดของกฎหมาย กฎ หรือข้อบังคับ หรือการกระทำใด ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ บทบัญญัติหรือการกระทำนั้นเป็นอันใช้บังคับมิได้ เมื่อไม่มีบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญนี้บังคับแก่กรณีใด ให้กระทำการนั้นหรือวินิจฉัยกรณีนั้นไปตามประเพณีการปกครองประเทศไทยในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข”

ให้กับผู้เสียหายในคดีอาญา ไม่สมดังเจตนารมณ์ของกฎหมาย มาตรา 44/1 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ที่ประสงค์จะช่วยเหลือประชาชนทั่วไป ไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายหรือเสียเงินในการนำคดีแพ่งไปฟ้องยังศาล อีกทั้ง ยังลดจำนวนปริมาณคดีที่มาสู่ศาล

ดังนั้นเมื่อกรอบระยะเวลาบังคับแต่มีการจับกุมตัวผู้ต้องหา หรือแจ้งข้อกล่าวหาจนถึงวันฟ้อง เมื่อพนักงานสอบสวนและพนักงานอัยการต้องใช้ระยะเวลานี้ร่วมกัน จึงทำให้เกิดปัญหาเมื่อพนักงานสอบสวนซึ่งถือเป็นต้นทางของการดำเนินคดีอาญาส่งสำนวนมายังพนักงานอัยการอย่างกระชั้นชิดใกล้ครบกำหนดฟ้อง หรือวันสุดท้ายที่ต้องฟ้อง ทำให้พนักงานอัยการเหลือเวลาในการพิจารณาสำนวนน้อยลงไม่มีเวลาเพียงพอที่จะพิจารณาให้ถี่ถ้วนต้องรีบสั่งคดียอมส่งผลให้เกิดความผิดพลาดได้ ส่วนการขออนุญาตฟ้องซึ่งเป็นการตรวจสอบกลับกรอกก่อนฟ้อง แต่ไม่มีบทลงโทษใดๆ สำหรับเจ้าพนักงานที่ทำคดีล่าช้าจนทำให้ขาดผิดฟ้อง ประกอบกับการจะอนุญาตหรือไม่อนุญาตให้ฟ้องผู้ต้องหา ไม่มีกำหนดระยะเวลาที่จะต้องมีการสั่งเมื่อใด หรือระยะเวลาเท่าใด จึงเป็นขั้นตอนที่ทำให้คดีล่าช้า ซึ่งกระทบกับสิทธิของผู้เสียหาย และผู้ต้องหา ที่จะได้รับการพิจารณาคดีอย่างรวดเร็ว และการที่ไม่มีกฎหมายกำหนดให้พนักงานสอบสวนแจ้งสิทธิของผู้เสียหาย ที่จะเรียกร้องค่าเสียหายจากจำเลย ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 โดยการยื่นคำร้องเข้ามาในคดีที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ ย่อมสร้างความเสียหายให้กับผู้เสียหายในคดีอาญา ปัญหาทั้งสามประเด็นนี้หากศึกษา และหาทางแก้ไขให้ได้ผล ย่อมเป็นการสร้างประโยชน์ให้ประชาชนที่จะได้รับการพิจารณาด้วยความรวดเร็วและเป็นธรรม สมดังเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง พ.ศ. 2499

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

2.1 เพื่อศึกษาแนวคิด ทฤษฎี หลักการ และความเป็นมาที่เกี่ยวกับการดำเนินคดีอาญาในศาลแขวงของพนักงานอัยการ

2.2 เพื่อศึกษาและเปรียบเทียบมาตรการทางกฎหมายที่เกี่ยวกับการดำเนินคดีอาญาในศาลแขวงของพนักงานอัยการของประเทศไทย สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ประเทศญี่ปุ่น และสหรัฐอเมริกา

2.3 เพื่อศึกษาวิเคราะห์ปัญหาการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีอาญาในศาลแขวงของพนักงานอัยการของประเทศไทย สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ประเทศญี่ปุ่น และสหรัฐอเมริกา

2.4 เพื่อเสนอแนะแนวทางแก้ไขปรับปรุงมาตรการทางกฎหมายที่เกี่ยวกับการดำเนินคดีอาญาในศาลแขวงของพนักงานอัยการของประเทศไทยได้อย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพสูงสุดต่อไป

3. ขอบเขตของการวิจัย

ขอบเขตด้านเนื้อหาครอบคลุมสภาพปัญหาที่เกี่ยวข้องกับพนักงานอัยการในการบังคับใช้พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง พ.ศ. 2499 ในเรื่องการขออนุญาตฟ้องผู้ต้องหา ตามมาตรา 9 เรื่องระยะเวลาในการส่งสำนวนล่าช้าของพนักงานสอบสวน และการเรียกค่าเสียหายของผู้เสียหาย ตามมาตรา 140, 141, 142 และ 44/1 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ประกอบพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง พ.ศ. 2499 มาตรา 4

4. วิธีดำเนินการวิจัย

ดำเนินการวิจัยโดยใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการวิจัยเอกสาร (Documentary Research) ผู้วิจัยทำการศึกษาค้นคว้าข้อมูลทางเอกสาร จากหลายแหล่งทั้งรูปแบบกระดาษ/ออนไลน์ รูปแบบอิเล็กทรอนิกส์ ซึ่งส่วนใหญ่ปรากฏทั้งในระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ต/ออนไลน์ ครอบคลุมทั้งตำราวิชาการทางกฎหมาย บทความวิชาการ บทความวิจัย วิทยานิพนธ์ ดุษฎีนิพนธ์ รายงานวิจัย คำพิพากษาศึกษาเกี่ยวกับปัญหาที่เกี่ยวข้องกับพนักงานอัยการในการบังคับใช้พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง พ.ศ. 2499 ทั้งภาษาไทย และภาษาต่างประเทศ

5. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

5.1 ทำให้ทราบแนวคิด ทฤษฎี หลักการ และความเป็นมาที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินคดีอาญาในศาลแขวงของพนักงานอัยการ

5.2 ทำให้ทราบมาตรการทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินคดีอาญาในศาลแขวงของพนักงานอัยการของประเทศไทย สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ประเทศญี่ปุ่น และสหรัฐอเมริกา

5.3 ทำให้ทราบปัญหาการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีอาญาในศาลแขวงของพนักงานอัยการของประเทศไทย สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ประเทศญี่ปุ่น และสหรัฐอเมริกา

5.4 ทำให้ได้แนวทางแก้ไขปรับปรุงมาตรการทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินคดีอาญาในศาลแขวงของพนักงานอัยการของประเทศไทยได้อย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพสูงสุดต่อไป

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี หลักการ และความเป็นมาเกี่ยวกับการดำเนินคดีอาญา ซึ่งอยู่ในเขตอำนาจของศาลแขวง

แนวคิดหรือวัตถุประสงค์สำคัญของการพิจารณาคดีที่อยู่ในเขตอำนาจของศาลแขวงนั้น เน้นการพิจารณาด้วยความรวดเร็ว เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมกับทุกฝ่าย เนื่องจากคดีที่มีอัตราโทษเล็กน้อย ไม่ควรเสียเวลากับกระบวนการพิจารณาที่ล่าช้า ดังจะเห็นได้จากพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง พ.ศ. 2499 มีเนื้อหาซึ่งกำหนดกรอบระยะเวลาที่ต้องยื่นฟ้องต่อศาลเอาไว้⁴¹ ส่วนขั้นตอนในการฟ้องก็บัญญัติเป็นพิเศษว่าการยื่นฟ้องต่อศาลให้ฟ้องด้วยวาจาได้⁴² กรณีผู้ต้องหาให้การรับสารภาพให้ฟ้องโดยมิต้องทำการสอบสวนได้⁴³ ล้วนเป็นการลดขั้นตอนการดำเนินคดี และลดระยะเวลาในขั้นตอนต่างๆ ให้รวดเร็วขึ้น รวมถึงการทำคำพิพากษา ศาลจะทำคำพิพากษาด้วยวาจาก็ได้ แต่ต้องมีการบันทึกให้ได้ใจความไว้ด้วย⁴⁴ และโดยเฉพาะหมายเหตุในการประกาศใช้พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง พ.ศ.2499 ได้ระบุชัดเจนว่า มุ่งให้การพิจารณาคดีเสร็จสิ้นไปโดยเร็ว ส่วนโทษในทางอาญาของความผิดที่อยู่ในเขตอำนาจของศาลแขวงนั้น สมควรจะกำหนดให้มีอย่างน้อยเพียงใด ย่อมต้องพิจารณาเรื่องโทษ และทฤษฎีในการลงโทษของกฎหมายอาญา

1. แนวคิดเกี่ยวกับการดำเนินคดีอาญาซึ่งอยู่ในเขตอำนาจของศาลแขวง

ระบบการดำเนินคดีอาญา มีระบบในการดำเนินคดีอาญาแบ่งออกเป็น 2 ระบบด้วยกัน คือ

1.1 ระบบไต่สวน (Inquisitorial System)

การดำเนินคดีอาญาระบบไต่สวน คือ การดำเนินคดีอาญาในระบบซีวิลลอว์ (Civil Law system) ระบบนี้มีกำเนิดมาจากประเทศต่างๆ ในภาคพื้นยุโรป ยกเว้น ประเทศอังกฤษ โดยประเทศที่เป็นต้นแบบของระบบนี้ที่เด่นชัด ได้แก่ สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี และสาธารณรัฐฝรั่งเศส เป็นต้น ในประวัติศาสตร์มีความเป็นมาว่า ตั้งแต่ดั้งเดิมมานั้นประเทศที่ใช้ระบบนี้ ได้ใช้วิธีพิจารณา

⁴¹ พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง พ.ศ. 2499 มาตรา 7.

⁴² พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง พ.ศ. 2499 มาตรา 19.

⁴³ พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง พ.ศ. 2499 มาตรา 20.

⁴⁴ พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง พ.ศ. 2499 มาตรา 21.

ความอาญาระบบไต่สวน อันมีรากฐานมาจากการที่บาทหลวงในศาลของคริสต์ศาสนิกายโรมันคาทอลิก เป็นผู้ที่มีอำนาจเบ็ดเสร็จ โดยทำหน้าที่เป็นทั้งผู้พิพากษาและทำการสืบสวน ไต่สวน ค้นหาความจริง รวมทั้งกล่าวโทษและตัดสินคดีด้วยตนเอง⁴⁵ ซึ่งในระยะเวลาต่อมาเกิดปัญหาจากการที่ผู้ทำหน้าที่ เป็นผู้พิพากษาในระบบเช่นนี้มีอำนาจมากเกินไป และไต่สวนคดีอย่างมือคตและไปตั้งข้อสันนิษฐาน ตั้งแต่ต้นว่าผู้ต้องสงสัยนั้น ได้กระทำความผิดอันทำให้มีปัญหาเรื่องการปฏิบัติต่อผู้ต้องสงสัย เสมือนกระทำ ต่อวัตถุมากกว่าจะเป็นการปฏิบัติต่อมนุษย์ การค้นหาความจริง จึงเน้นไปที่การพยายามให้ผู้ต้องสงสัยนั้น รับสารภาพ

ดังนั้นหากผู้ที่ไม่สามารถพิสูจน์ความบริสุทธิ์ของตนเองได้ก็จะถูกทรมาน เมื่อมีปัญหา ความไม่เป็นธรรมเกิดขึ้นจึงมีการปรับปรุงระบบใหม่ โดยแบ่งแยกเอาอำนาจเดิมของศาลที่มีอยู่ อย่างเบ็ดเสร็จนั้น ออกเป็นอำนาจสอบสวนฟ้องร้อง อย่างหนึ่งกับอำนาจพิจารณาพิพากษาคดี อีกอย่างหนึ่ง โดยให้ศาลทำหน้าที่เฉพาะในส่วนของการพิจารณาพิพากษาคดีเป็นหลัก⁴⁶ ส่วนการสอบสวน ฟ้องร้องไปอยู่ที่ความรับผิดชอบขององค์กรใหม่อีกองค์กรหนึ่ง ซึ่งภายหลังพัฒนาไปเป็นองค์กรอัยการ โดยเหตุที่ระบบที่พัฒนาขึ้นมาใหม่จากรากฐานเดิมดังกล่าว ได้กำหนดให้มีองค์กรของรัฐที่รับผิดชอบดูแล ขั้นตอนการสอบสวนฟ้องร้องโดยเฉพาะนี้เอง จึงมีผู้เห็นว่าไม่ใช่ระบบไต่สวนตามความหมายเดิมอีกต่อไป หากแต่มีการพัฒนาเข้าหาระบบกล่าวหา ในระบบนี้กำหนดให้ขั้นตอนในการสอบสวนและฟ้องร้อง เป็นกระบวนการเดียวกัน โดยให้เจ้าหน้าที่ตำรวจเป็นผู้มีอำนาจสืบสวนและสอบสวน แต่ก็อยู่ภายใต้ การตรวจสอบและดูแลของอัยการและต้องร่วมมือกับอัยการโดยใกล้ชิด เจ้าหน้าที่ตำรวจและอัยการ ในระบบนี้มีหน้าที่จะต้องค้นหาให้ได้ความจริงทั้งส่วนที่เป็นคุณและโทษแก่ผู้ต้องหา และมีโซ่คู่ต่อสู้ ของผู้ต้องหาหรือฝ่ายใด แต่ถือว่าเจ้าพนักงานของรัฐต้องมีใจเป็นกลางและวางตัวเป็นกลาง และระบบนี้ พัฒนาเปลี่ยนวิธีคิดจากในสมัยโบราณที่วางข้อสันนิษฐานไว้แต่ต้นว่าจำเลยเป็นผู้กระทำความผิดจนกว่า จะพิสูจน์ตนเองได้ว่าเป็นผู้บริสุทธิ์อันทำให้จำเลยตกอยู่ในฐานะที่เป็นเสมือนวัตถุที่ถูกกระทำในคดีนั้น ไปเป็นการวางข้อสันนิษฐานใหม่ว่าจำเลยเป็นผู้บริสุทธิ์ จนกว่าจะมีคำพิพากษาของศาลอันถึงที่สุดว่า จำเลยเป็นผู้กระทำความผิดตามฟ้องจริง ผู้ถูกกล่าวหาหรือจำเลยในระบบนี้ที่พัฒนาแล้วจึงไม่ใช่อยู่ในฐานะ

⁴⁵ ประพันธ์ ทรัพย์แสง. การดำเนินกระบวนการพิจารณาใช้ระบบไต่สวน. ใน *ประมวลสารະชុตวิชากรูหมาย วิธีพิจารณาความอาญาและพยานชั้นสูง*, หน้าที่ 15, นนทบุรี: สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. 2564. หน้า 48-51.

⁴⁶ อุทัย อาทิวศ. ระบบการดำเนินคดีอาญา ระบบกล่าวหา และระบบไต่สวน. ใน *ประมวลสารະชុตวิชากรูหมาย วิธีพิจารณาความอาญาและพยานชั้นสูง*, หน้าที่ 2, นนทบุรี: สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. 2564. หน้า 24-32.

เสมือนผู้ถูกกระทำในคดีอีกต่อไป⁴⁷ หากแต่เป็นผู้ทรงสิทธิที่จะได้รับความคุ้มครองสิทธิมนุษยชน ในคดีอาญาที่ปรับตัวเข้าหากันระหว่างระบบนี้กับระบบคอมมอนลอว์ (Common Law system) โดยสรุปแต่เดิมการดำเนินคดีอาญาของประเทศต่างๆ ในภาคพื้นยุโรป ไม่ได้แยก “การสอบสวนฟ้องร้อง” ออกจากการ “พิจารณาพิพากษา” หากมีแต่เพียงผู้ไต่สวน (Inquisitorial) เป็นผู้ดำเนินคดีเองทั้งสิ้น ตั้งแต่เริ่มคดีจนกระทั่งมีคำตัดสิน จึงมีเพียงผู้ไต่สวน (ศาลหรือผู้พิพากษา) กับผู้ถูกไต่สวนเท่านั้น⁴⁸ โดยผู้ไต่สวนไม่เพียงแต่มีหน้าที่ค้นหาความจริงที่เป็นปรกักษ์กับผู้ถูกไต่สวน ยังค้นหาพฤติการณ์ต่างๆ ที่เป็นผลร้ายแก่ผู้ถูกไต่สวนด้วย ฐานะของผู้ถูกไต่สวนในคดีจึงมีสภาพเป็นเพียง “วัตถุ” (Object) แห่งการชักพอกในคดีสภาพของผู้ถูกไต่สวนจึงเป็นกรรมในคดีเท่านั้น ลักษณะของการดำเนินคดีอาญา ระบบไต่สวนที่สภาพของผู้ถูกไต่สวนเป็นกรรมในคดีนี้เอง เป็นต้นเหตุให้เกิด วิธีการค้นหาความจริง โดยการทรมานร่างกายของผู้ถูกไต่สวน ในระยะต่อมาเห็นว่าการดำเนินคดีอาญาเป็นคดีอาญาแบบนี้ ไม่ถูกต้องที่รวมการสอบสวนฟ้องร้องและการพิจารณาพิพากษาไว้ในองค์กรเดียวกัน

1.2 ระบบกล่าวหา (Accusatorial System)

การดำเนินคดีระบบกล่าวหา คือ การดำเนินคดีในระบบคอมมอนลอว์ (Common Law system) มีรากฐานดั้งเดิมมาจากประเทศอังกฤษ และสืบทอดไปยังสหรัฐอเมริกา และกลุ่มประเทศในคอมมอนลอว์หลายประเทศ ซึ่งมีลักษณะพิเศษ คือ การใช้ระบบคณะลูกขุน (Jury) ซึ่งเป็นประชาชนธรรมดา จากท้องถิ่นที่ได้รับการคัดเลือกเป็นรายคดี ให้มาทำหน้าที่นั่งฟังการสืบพยาน ของคู่ความในศาล และเมื่อการสืบพยานทั้งสองฝ่ายเสร็จแล้ว คณะลูกขุนจะทำการปรึกษาหารือกัน เพื่อวินิจฉัยปัญหาข้อเท็จจริงว่าจำเลยได้กระทำความผิดตามฟ้องหรือไม่ จากนั้นตัวแทนของคณะลูกขุน ก็จะให้คำตอบแก่ผู้พิพากษาในศาลคดีนั้น หากคำตอบ คือ จำเลยไม่ได้กระทำความผิด ผู้พิพากษา จะตัดสินยกฟ้อง แต่หากคำตอบ คือ จำเลยได้กระทำความผิด ผู้พิพากษาในคดีนั้นมีหน้าที่กำหนดโทษ ที่จะลงแก่จำเลย จึงมีการเปรียบเทียบว่าในระบบนี้คณะลูกขุน จะเปรียบเสมือนตุลาการ สำหรับปัญหา ข้อเท็จจริง ส่วนผู้พิพากษาเป็นตุลาการสำหรับปัญหาข้อกฎหมาย และคณะลูกขุนและผู้พิพากษา ไม่มีหน้าที่ในการถามพยาน แต่จะต้องวางตัวเป็นกลางอย่างเคร่งครัด จนคล้ายเป็นการวางเฉย ในการแสวงหาข้อเท็จจริง และปล่อยให้เป็นที่มาของคู่ความทั้งสอง เป็นผู้นำสืบพยานหลักฐานต่อสู้ หักล้างกันโดยระบบนี้ตั้งอยู่บนพื้นฐานความเชื่อว่าความจริงจะปรากฏออกมาเองผ่านการซักค้าน ของคู่ความหรือทนายความฝ่ายตรงกันข้ามหากพยานของฝ่ายใดกล่าวข้อความอันเป็นเท็จก็ย่อมจะมีพริศ

⁴⁷ ภัทรศักดิ์ วรรณแสง. หลักการรับฟังพยานหลักฐานในคดีอาญา. ใน *ประมวลสาระชุดวิชากฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาและพยานชั้นสูง*, หน่วยที่ 12, นนทบุรี: สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. 2564. หน้า 7-8.

⁴⁸ “เรื่องเดียวกัน”.

และคำตอบต่อคำถามนั้นก็ปรากฏชัดขึ้นมาเอง คณะลูกขุนซึ่งมาจากประชาชนธรรมดาย่อมสามารถใช้สามัญสำนึกได้เองว่าฝ่ายใดกล่าวข้อความอันเป็นจริงหรือเป็นเท็จ ซึ่งในระบบคอมมอนลอว์ (Common Law system) มีการเรียก ในส่วนของระบบการดำเนินคดีอาญานี้ว่าเป็นระบบกล่าวหา (Adversary System หรือ Accusatorial System) โดยมีสาระสำคัญเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิมนุษยชน ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาหลายประการ กล่าวคือ⁴⁹

ประการแรก วางหลักอย่างเคร่งครัดว่าผู้ถูกกล่าวหาเป็นผู้บริสุทธิ์ จนกว่าฝ่ายโจทก์จะสามารถพิสูจน์ได้โดยปราศจากข้อสงสัยว่า ผู้ถูกกล่าวหาเป็นผู้กระทำความผิดจริง อันเป็นรากฐานที่สำคัญที่สุดของแนวคิดระบบนี้

ประการที่สอง ระบบนี้มุ่งหมายจะทำให้เกิดสมดุลของบทบาทหน้าที่ของบุคคลแต่ละฝ่าย ในห้องพิจารณาคดีของศาลเป็นสำคัญ กล่าวคือ ทั้งผู้พิพากษา คณะลูกขุน คู่ความทั้งสองฝ่าย และพยาน ต่างมีบทบาทเด่นชัดในตัวเองพอๆ กันทั้งหมด ผู้พิพากษามีบทบาทจำกัดเพียงควบคุมกติกาและกำหนดโทษ คณะลูกขุนก็มีหน้าที่จำกัดเพียงฟังการสืบพยานและประชุมตัดสินปัญหาข้อเท็จจริงว่าจำเลยกระทำผิดจริงหรือไม่ คู่ความทั้งสองฝ่ายต่างก็มีหน้าที่นำสืบพยานหลักฐาน เพื่อโน้มน้าวให้คณะลูกขุนเชื่อตามข้ออ้างของตน ทั้งนี้ผู้ที่มิบทบาทสำคัญในการที่จะเปิดเผยให้ความจริงปรากฏก็คือพยาน ภายใต้การสอบสวนตนและถูกตรวจสอบได้จากคู่ความนั้น ซึ่งทำให้ไม่มีผู้ใดที่มีอำนาจเบ็ดเสร็จเด็ดขาด มีการถ่วงดุลซึ่งกันและกันไปโดยสภาพ

ประการที่สาม ระบบนี้เน้นการมีส่วนร่วมของประชาชนค่อนข้างมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการพิจารณาคดี ด้วยความเชื่อว่าหากประชาชนมีส่วนร่วมในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาแล้ว ก็จะเป็นผลดีในการตรวจสอบการใช้อำนาจของรัฐและคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนเอง

ประการที่สี่ ระบบนี้เน้นสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาในการมีทนายความหรือที่ปรึกษา กฎหมายเพื่อช่วยเหลือในการต่อสู้คดี อันเป็นหลักการสำคัญอย่างยิ่งประการหนึ่งของระบบนี้ ในการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนของผู้ถูกกล่าวหาในคดีอาญา

แต่ระบบนี้มีข้อเสียบางประการ กล่าวคือ ระบบกล่าวหาจะเน้นไปที่การพิจารณาคดีในศาลอย่างมาก ทำให้ขั้นตอนขั้นสอบสวนฟ้องร้องอันเป็นการตรวจสอบข้อเท็จจริงให้แจ้งชัดก่อนชั้นพิจารณาคดีของศาล อาจขาดระบบที่เป็นมาตรฐานที่ดี เพราะเป็นการให้อำนาจแก่เจ้าหน้าที่ตำรวจอย่างกว้างขวางและขาดการตรวจสอบที่เพียงพอจากระบบ โดยรวมของกระบวนการยุติธรรม ทำให้เกิดปัญหาละเมิดสิทธิมนุษยชนในขั้นตอนการสอบสวนฟ้องร้องได้ง่าย⁵⁰

⁴⁹ อุทัย อาทิวะ. ระบบการดำเนินคดีอาญา ระบบกล่าวหา และระบบไต่สวน. ใน *ประมวลสาระชุดวิชา กฎหมายวิธีพิจารณาคดีอาญาและพยานชั้นสูง*, หน่วยที่ 2. หน้า 19.

⁵⁰ “เรื่องเดียวกัน”. หน้า 20.

การดำเนินคดีอาญาแบบกล่าวหา คือ ระบบที่แยกอำนาจหน้าที่ในการสอบสวน การค้นหาพยานหลักฐานและข้อเท็จจริงออกจากอำนาจหน้าที่ในการพิจารณาพิพากษาคดี โดยแบ่งองค์กรผู้รับผิดชอบการสอบสวนค้นหาพยานหลักฐานและข้อเท็จจริงเป็นองค์กรหนึ่ง ดังนั้นระบบกล่าวหาจะมี 3 ฝ่ายได้แก่ ผู้กล่าวหา ผู้ถูกกล่าวหา และศาล จึงอาจกล่าวได้ว่า ระบบกล่าวหา เป็นระบบวิธีพิจารณาความที่กำหนดให้มีผู้กล่าวหาและผู้ถูกกล่าวหา โดยศาลตั้งต้นเป็นกลาง คอยดูแลให้ทั้งสองฝ่ายสามารถดำเนินคดีไปตามกฎหมายที่ได้วางขึ้นอย่างเคร่งครัด คู่ความเป็นผู้เสนอพยานหลักฐานของตนต่อศาล และศาลจะตัดสินคดีไปตามหลักฐานที่คู่ความนำเสนอ ระบบกล่าวหานี้ ผู้กล่าวหาทำหน้าที่ต้องนำพยานหลักฐานมาแสดงว่าผู้ถูกกล่าวหาได้กระทำความผิด จึงต้องกำหนดกฎหมายวิธีพิจารณาความอย่างเคร่งครัด เพื่อมิให้ทั้งสองฝ่ายได้เปรียบเสียเปรียบแก่กัน และศาลต้องเป็นกลางไม่ลำเอียงเข้าข้างฝ่ายใด⁵¹

ระบบกล่าวหาเกิดขึ้น เนื่องมาจากการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีในระบบไต่สวน ยังมีข้อขัดข้องในการแสวงหาความยุติธรรม ในการดำเนินคดีอยู่บางประการอันได้แก่ การหาความเป็นกลางจากผู้ไต่สวนกระทำได้ยาก จึงทำให้ไม่สามารถให้ความเป็นธรรม แก่ผู้ถูกกล่าวหาได้อย่างแท้จริง จากอุปสรรคและข้อขัดข้องดังกล่าว ก่อให้เกิดแนวคิดของระบบการดำเนินคดีอาญาแบบกล่าวหาขึ้น เพื่อแก้ไขข้อบกพร่องของระบบไต่สวนโดยการแบ่งแยกหน้าที่ในการสอบสวน ฟ้องร้อง และหน้าที่ในการพิจารณาคดีออกจากกันโดยให้องค์กรแต่ละองค์กรมีหน้าที่แยกต่างหาก ออกจากกัน แต่ละองค์กรมีหน้าที่รับผิดชอบเป็นเรื่องราวๆ ไป กล่าวคือ ศาล ซึ่งเป็นองค์กรในการดำเนินคดีอาญาดั้งเดิมจะรับผิดชอบเฉพาะการพิจารณาพิพากษาคดี ส่วนการสอบสวนฟ้องร้องจะอยู่ในความรับผิดชอบขององค์กรที่จัดตั้งขึ้นใหม่ องค์กรดังกล่าวคือ “พนักงานอัยการ” นอกจากนั้นในการ ดำเนินกระบวนการพิจารณาคดี ซึ่งแต่เดิมผู้ต้องหาเปรียบเสมือนวัตถุชิ้นหนึ่งที่มาลงในศาลเพื่อให้ศาลคอยไต่สวนเท่านั้น แต่กระบวนการพิจารณาคดีแบบใหม่นี้ได้ยกฐานะของผู้ต้องหาเป็นประธานในคดี โดยให้สิทธิเสรีภาพแก่ผู้ถูกกล่าวหาในการที่จะแก้ข้อกล่าวหาและต่อสู้คดีได้ ทั้งนี้ในการต่อสู้คดี ระหว่างโจทก์และจำเลยในชั้นศาล คู่ความทั้งสองจะต้องหาทางพิสูจน์ถึงความจริงแห่งคดีให้ศาล เห็น จนกว่าศาลจะหมดข้อสงสัยในประเด็นใดก็ตาม โดยแต่เดิมจะใช้วิธีการในทางความเชื่อ เช่น การดำน้ำ ลุยไฟ เป็นต้น (Trial by Ordeal) หรือการให้คู่ความเข้ามาต่อสู้กันด้วยอาวุธ ฝ่ายที่ชนะจะเป็นผู้บริสุทธิ์ (Trial by Battle) หรือการฟังพาทพระเจ้าในการแสวงหา ความยุติธรรม (Judgment of God) เมื่อเวลาผ่านไปการค้นหาความจริงแห่งคดีก็ได้รับการพัฒนา ตามหลักวิทยาศาสตร์และตรรกศาสตร์ โดยอาศัยความรู้ที่ได้จากการลองผิดลองถูก (Trials and Errors) วิธีการพิจารณาคดีจึง ได้กลายมาเป็น การนำพยานหลักฐานมาพิสูจน์ ต่อผู้มีอำนาจพิจารณาพิพากษา สารสำคัญของระบบกล่าวหานั้น

⁵¹ “เรื่องเดียวกัน”. หน้า 22-23

คือศาลมีบทบาทจำกัดเป็นเพียงผู้ตัดสินคดีเท่านั้น ไม่มีอำนาจในการสืบพยานเพิ่มเติม หรือช่วยคู่ความฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดแสวงหาพยานหลักฐาน การดำเนินการพิจารณามีหลักเกณฑ์ละเอียดปลีกย่อยมาก ศาลใช้ดุลพินิจได้น้อยคู่ความสองฝ่ายมีบทบาทสำคัญ เป็นคู่ต่อสู้ซึ่งกันและกัน เห็นได้ชัดในคดีอาญา ศาลจะไม่ช่วยโจทก์แสวงหาพยานหลักฐาน ดังนั้นบางครั้งศาลอาจยกฟ้อง ทั้งๆ ที่ปรากฏว่าจำเลยกระทำความผิดก็ได้ แต่พยานหลักฐานโจทก์มีข้อน่าสงสัย ต้องยกผลประโยชน์แห่งความสงสัยให้กับจำเลย และในระบบกล่าวหานี้มีหลักเกณฑ์การสืบพยานที่เคร่งครัดมาก ศาลมีโอกาสใช้ดุลพินิจได้น้อย มีบทตัดพยานเด็ดขาดไม่ยอมให้ศาลรับฟังพยานนั้นเข้าสู่สำนวนความเลย นอกจากนี้มีการห้ามใช้คำถามนำ ในการถามพยานตนเอง เป็นระบบที่ให้ศาลเป็นกลางปฏิบัติตามกฎหมายเกณฑ์ที่มีอยู่อย่างเคร่งครัด โดยมีคู่ความทั้งสองฝ่าย คือ ผู้กล่าวหาและผู้ถูกกล่าวหา นำพยานหลักฐานเข้าสู่การพิจารณาของศาล ผู้กล่าวหาทำหน้าที่นำพยานหลักฐานมาสืบว่าผู้ถูกกล่าวหาได้มีการกระทำความผิด ส่วนผู้ถูกกล่าวหาต้องนำพยานหลักฐานมาหักล้างข้อกล่าวหา แยกอำนาจการสอบสวนฟ้องร้องออกจากการพิจารณาพิพากษา ศาลรับหน้าที่เป็นผู้พิพากษาคดี

2. ทฤษฎีเกี่ยวกับการลงโทษผู้กระทำความผิด (Punishment Theory)

ทฤษฎีในการลงโทษผู้กระทำความผิด เป็นสิ่งที่จะต้องมีความคู่กับกฎหมายอาญา เนื่องจากกฎหมายอาญาต้องมีสภาพบังคับ⁵² เพื่อลงโทษอย่างใดอย่างหนึ่งกับผู้กระทำความผิด ไม่ว่าจะมากหรือน้อยเพียงใด ซึ่งจะมีวิธีการลงโทษในวิธีการใด ในรูปแบบไหน จึงจะเกิดผลดีกับผู้กระทำความผิด และสังคมมากที่สุด พอเหมาะพอควรกับความผิดที่เกิดขึ้น เพื่อเป็นการคุ้มครองสังคม ให้เกิดความผาสุก ให้ความเป็นธรรมกับผู้กระทำผิด อันนำไปสู่ความเป็นสังคมที่สงบ ปราศจากการกระทำความผิด หรือการฝ่าฝืนต่อกฎหมาย อันจะก่อให้เกิดความเสียหายต่อสังคม และเป็นวิธีการเพื่อให้ผู้กระทำความผิดสำนึกได้ว่าการกระทำของตนเป็นสิ่งที่ผิด และเป็นสิ่งที่บ่งบอกว่าสังคมไม่ยอมรับการกระทำความผิดนั้น⁵³ นักทฤษฎีของประเทศชั้นนำหลายประเทศ เช่น สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ประเทศญี่ปุ่น สหรัฐอเมริกา ได้ค้นคิดทฤษฎีใหม่เพื่อร่วมกันเสนอแนวคิดทางวิชาการ ในการค้นคิดประดิษฐ์สิ่งใหม่ ผสมผสานทฤษฎีต่างๆ ที่มีอยู่แล้วนำเสนอสอดคล้องกับการร่างกฎหมายใหม่เพื่อนำมาใช้แทนกฎหมายเก่า⁵⁴

⁵² อภิรัตน์ เพ็ชรศิริ. *ทฤษฎีอาญา ทฤษฎีโทษ และกระบวนการชั้นพื้นฐาน*. (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน. 2562. หน้า 73.

⁵³ ประธาน วัฒนาวณิชย์. *ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับอาญาวิทยา*. กรุงเทพมหานคร: ประกายพริก. 2546. หน้า 365.

⁵⁴ อภิรัตน์ เพ็ชรศิริ. *ทฤษฎีอาญา ทฤษฎีโทษ และกระบวนการชั้นพื้นฐาน*. หน้า 76.

สำหรับการลงโทษผู้ที่กระทำความผิดต่อกฎหมายอาญามีหลายทฤษฎี ซึ่งผู้วิจัยขอแยกออกเป็น 4 ทฤษฎี

2.1 ทฤษฎีการแก้แค้นตอบแทน (Retributive Theory)

ทฤษฎีนี้มีพื้นฐานความคิดมาจากลัทธิเจตต์จำนงเสรีที่เรียกว่า Free Will เป็นลัทธิที่มีความเชื่อพื้นฐานว่า มนุษย์มีเหตุผลมีอิสระเสรีภาพที่จะคิดมีเสรีภาพที่จะกระทำการใดๆ ภายใต้ความคิดความเชื่อและการตัดสินใจของตนเอง รวมทั้งความสามารถของบุคคลในการใช้เหตุผล การกระทำสิ่งใดมนุษย์ย่อมมีเหตุผลเป็นของตนเอง ดังนั้น มนุษย์จึงต้องรับผิดชอบต่อการกระทำของตนเองที่ได้กระทำลงไป หากเป็นการกระทำที่ดี เขาย่อมได้รับผลตอบแทนที่ดี แต่หากเป็นการกระทำที่ไม่ดีหรือเป็นกระทำความผิดฝ่าฝืนต่อกฎเกณฑ์ของสังคม เขาย่อมสมควรได้รับการตำหนิหรือได้รับการลงโทษจากสังคม อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ เป็นลักษณะ “ตาต่อตา ฟันต่อฟัน” ซึ่งนักนิติศาสตร์ญี่ปุ่นเรียกว่า “การทำให้มหาชนพึงพอใจเมื่อถูกข่มขู่ โดยการกระทำผิดอย่างร้ายแรงของบุคคลหนึ่ง”⁵⁵ การที่สังคมลงโทษเขา เพราะเหตุผลที่มาจากกระทำความผิดของเขาเอง หาใช่สิ่งอื่นใดไม่ เมื่อเขากระทำ เขาย่อมสมควรถูกลงโทษ การลงโทษจึงเป็นการที่รัฐเข้าไปแก้แค้นแทนผู้เสียหาย เพื่อไม่ให้ผู้เสียหายไปแก้แค้นกันเอง และยังเป็นการแก้แค้นแทนสังคมให้สังคมพึงพอใจ เพื่อทดแทนการกระทำผิดของผู้กระทำความผิดนั่นเอง แต่อย่างไรก็ตามก็ควรที่จะทำให้เกิดมุมมองอีกด้านของผู้กระทำความผิด ซึ่งคือเตอร์เดรท์ กล่าวถึงทฤษฎีนี้ว่า การลงโทษลักษณะนี้ นอกจากทำให้ผู้กระทำความผิดได้รับผลร้ายเพื่อทดแทนต่อความผิดที่ตนได้กระทำลงแล้ว ยังต้องทำให้ผู้กระทำความผิดมีความรู้สึกสำนึกว่าสิ่งที่ตนกำลังได้รับเป็นโทษที่เขาควรจะได้รับจากการกระทำความผิดของเขาเองด้วย ซึ่งจะทำให้เกิดการยินยอมรับโทษด้วยความยินดี ตามความผิดที่ตนกระทำลง⁵⁶ ทฤษฎีการลงโทษเพื่อแก้แค้นทดแทนได้รับอิทธิพลมาจากความเชื่อของสำนักอาชญาวิทยาสำนักคลาสสิก (Classical School) ซึ่งเห็นว่าผู้ที่กระทำความผิดเป็นผู้ละเมิดศีลธรรม ฝ่าฝืนกฎเกณฑ์ของสังคมจึงสมควรถูกลงโทษเพื่อตอบแทนความผิดที่เขากระทำลงไป โดยมีเงื่อนไขในการลงโทษผู้กระทำความผิดดังต่อไปนี้⁵⁷

2.2 การลงโทษต้องเป็นการทดแทนความเสียหาย (Vindication)

การลงโทษต้องเป็นการทดแทนความเสียหาย หมายถึง การลงโทษผู้กระทำความผิดจะต้องกระทำเพื่อเป็นการทดแทนหรือแก้แค้นให้แก่ผู้เสียหาย จากการกระทำความผิดที่ทำให้เกิดความเสียหายขึ้นกับตน และยิ่งไปกว่านั้นจะต้องเป็นการที่ทำให้ผู้เสียหายเกิดความพอใจ มิฉะนั้น

⁵⁵ “เรื่องเดียวกัน”. หน้า 85.

⁵⁶ “เรื่องเดียวกัน”. หน้า 88.

⁵⁷ ภาณุพงษ์ เพียรท่า. *มาตรการทางกฎหมายในการบังคับใช้วิธีการเพื่อความปลอดภัยเกี่ยวกับการกักกันผู้กระทำความผิดคดีฉ้อโกง*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารคดี). มหาวิทยาลัยรามคำแหง, กรุงเทพมหานคร. 2561. หน้า 64.

อาจทำให้ฝ่ายผู้เสียหาย ทำการแก้แค้นเอง เนื่องจากความเชื่อที่ว่า การแก้แค้นนั้น เป็นสัญชาตญาณของสัตว์ โดยทั่วไปอยู่แล้วซึ่งชี้ให้เห็นว่าการละเลยเรื่องความรู้สึกของผู้เสียหายที่ต้องการแก้แค้น ผู้กระทำผิดนั้นเป็นสิ่งที่ไม่ถูกต้องเพราะจะทำให้ผู้เสียหายหรือญาติพี่น้องของผู้เสียหายตลอดจนสมาชิกในสังคมเสื่อมศรัทธาต่อระบบงานยุติธรรม เนื่องจากคิดว่ารัฐไม่สามารถเยียวยาความเสียหายให้ได้และอาจทำให้เกิดการลุกฮือและเกิดเหตุที่ไม่พึงประสงค์จากการคับแค้นใจและการไม่ศรัทธาในระบบงานยุติธรรมนั่นเอง⁵⁸

2.3 การลงโทษจะต้องกระทำเพื่อให้เกิดความเป็นธรรม (Fairness)

จากหลักการที่ว่า จะให้กฎหมายเป็นเครื่องมือในการคุ้มครองผลประโยชน์และให้ความสงบสุข แก่ส่วนรวมคนทุกคนจะต้องเคารพ และปฏิบัติตามกฎหมาย การที่ผู้กระทำผิดกฎหมายอาญาในแต่ละครั้งเท่ากับว่าผู้กระทำเอาเปรียบบุคคลอื่นที่เชื่อฟังกฎหมาย และข้อได้เปรียบนี้จะเห็นได้ชัดเจนยิ่งขึ้นถ้าเป็นการกระทำผิดอาญาที่รู้กันอยู่ทั่วไป ดังนั้น การลงโทษผู้กระทำผิดจึงเป็นการที่ทำให้ผู้กระทำผิด และบุคคลที่เชื่อฟังกฎหมาย ตระหนักว่า บุคคลผู้ที่ฝ่าฝืนละเมิดต่อกฎหมายจะต้องถูกดำเนินคดี และผู้ที่ได้เปรียบจากการฝ่าฝืนกฎหมาย จะต้องถูกลงโทษด้วยเหตุนี้ การลงโทษแก่ผู้กระทำผิดจึงควรมีความรุนแรงเทียบกับความได้เปรียบที่ผู้กระทำผิดได้รับจากการฝ่าฝืนกฎหมายนั้น

2.4 การลงโทษจะต้องได้สัดส่วนกับความผิด (Proportionality of Punishment)

ทฤษฎีการลงโทษนี้เห็นว่า จำนวนโทษที่ผู้กระทำผิดควรจะได้รับจะต้องเท่ากับกับความเสียหายที่เขาได้กระทำลงจากกระทำผิด ปัญหาว่าจะถือหลักการใดมาพิจารณาว่าโทษจำนวนเท่าใดจะได้สัดส่วนกับความผิดที่ได้ก่อขึ้น ตามกรณีดังกล่าวนี้ อิมมานูเอล แคนท์ (Immanuel Kant) เห็นว่า “โทษที่ผู้กระทำได้รับจะต้องได้สัดส่วนพอดี ทั้งสภาพและความหนักเบาของความผิดของเขา” ซึ่งสภาพและความหนักเบาของความผิดนี้ พิจารณาได้จากความร้ายแรงทางศีลธรรมของความผิดแต่ละฐาน ความน่าตำหนิจากพฤติกรรมของการกระทำผิดในแต่ละฐาน ความน่าตำหนิจากพฤติกรรมของการกระทำในแต่ละเรื่อง นอกจากนี้ยังรวมถึงความร้ายแรงที่ผู้กระทำผิด ได้ก่อขึ้น อันเกิดจากการกระทำโดยเจตนา ประมาท และในบางกรณีจะต้องพิจารณาถึงความร้ายแรงที่เกิดขึ้นในสังคม ซึ่งผู้กระทำผิด ได้ก่อขึ้นจากการกระทำด้วย เพราะฉะนั้นหลักการพิจารณาในเรื่องสัดส่วนของโทษ จะพิจารณาถึงสภาพและความหนักเบาของความผิดประกอบด้วย ความร้ายแรงของความเสียหายในทางการกระทำและผลต่อสังคมอันเกิดจากการกระทำผิดนั้น

⁵⁸ ญัตติวุฒม์ สุทธิโยธิน. วัตถุประสงค์ของการลงโทษเพื่อแก้แค้นทดแทน. ใน *ประมวลสาระชุดวิชากฎหมายอาญาและอาชญาวิทยาชั้นสูง*, หน่วยที่ 5, นนทบุรี: สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. 2564. หน้า 12-13.

อย่างไรก็ตามยังมีความเห็นของนักวิชาการทางกฎหมายว่า การลงโทษเพื่อแก้แค้นทดแทนมีจุดอ่อนหลายประการ ดังนี้⁵⁹

2.4.1 การลงโทษเพื่อแก้แค้นทดแทนไม่ได้มองถึงผลประโยชน์ในอนาคต

ไม่ได้พิจารณาว่าการลงโทษนั้นจะมีผลเป็นการป้องกันไม่ให้เกิดการกระทำผิดขึ้นในอนาคตหรือไม่การลงโทษเพื่อแก้แค้นทดแทนมิได้ทำให้เกิดผลอะไรกลับคืน

2.4.2 การลงโทษเพื่อแก้แค้นทดแทนไม่ได้คำนึงถึงความจำเป็นของสังคม

แต่คำนึงถึงความเหมาะสมของโทษกับความผิดที่กระทำ ฉะนั้นเมื่อได้ลงโทษผู้กระทำความผิดตามอัตราโทษแล้ว ก็ต้องปล่อยตัวออกมาทั้งๆ ที่ยังเป็นอันตรายต่อสังคมอยู่หรือเช่นกรณีการตัดมือผู้กระทำความผิดฐานลักทรัพย์ สังคมจะไม่ได้อะไรจากการลงโทษดังกล่าว นอกจากได้คนพิการกลับมาให้สังคมรับมาดูแลต่อไป

2.4.3 เป็นการยากที่จะวัดขนาดความรุนแรงของโทษกับความผิดว่ามีความเท่าเทียมกันจริงหรือไม่

ในสภาพความจริง สังคมยังไม่สามารถมีมาตรการใดๆ ที่จะลงโทษให้ได้สัดส่วนกับความผิดที่แท้จริงได้ เช่น กรณีลักทรัพย์ การจะลงโทษอย่างไร จึงจะสาสม หากจะใช้โทษจำคุกก็ปีจึงจะทดแทนความผิดได้ เป็นเรื่องความรู้สึกทั้งสิ้น ยังไม่มีมาตรฐานใดๆ ที่จะวัดได้ว่าทดแทนกันได้ ปัญหาจึงเกิดว่าผู้กระทำความผิดถูกลงโทษ อย่างยุติธรรมหรือผู้เสียหายได้รับการตอบแทนที่ยุติธรรมหรือไม่

กล่าวโดยสรุปแล้วทฤษฎีการลงโทษเพื่อแก้แค้นทดแทน เป็นการนำเอาแนวคิดที่ว่า การที่ผู้กระทำความผิดได้กระทำการอันเป็นการฝ่าฝืนข้อห้ามตามกฎหมายจะต้องได้รับการลงโทษเพื่อตอบแทนในการกระทำของเขาให้สาสมกับความผิดที่เขาได้กระทำ ที่เรียกได้ว่าเป็นการแก้แค้นตอบแทนอันทำให้สังคมส่วนใหญ่พอใจ ตลอดจนตัวผู้กระทำความผิดที่ยินยอม และยินดีที่จะรับโทษตามสัดส่วนของความผิดที่ตนได้กระทำลงนอกจากนี้ยังมีผลในทางป้องกันสังคมอีกด้วย กล่าวคือ ผู้กระทำความผิดรู้สึกสำนึก และทำให้บุคคลภายนอกเกรงกลัวต่อโทษ⁶⁰ และในขณะเดียวกันผู้เสียหายได้รับการทดแทนความเสียหาย ซึ่งส่งผลให้สังคมเกิดความสงบเรียบร้อย

⁵⁹ นที จิตสว่าง. *หลักทฤษฎีวิทยา : หลักการวิเคราะห์ระบบงานราชทัณฑ์*.

กรุงเทพมหานคร: สถาบันพัฒนาข้าราชการราชทัณฑ์. 2548. หน้า 25.

⁶⁰ อภิรัตน์ เพ็ชรศิริ. *ทฤษฎีอาญา ทฤษฎีโทษ และกระบวนการขึ้นพื้นฐาน*. หน้า 89

3. หลักการของบุคคลที่จะเข้ามาเป็นผู้ดำเนินคดีอาญา

หลักการดำเนินคดีอาญาแบ่งได้ 3 หลัก คือ หลักการดำเนินคดีอาญาโดยผู้เสียหาย หลักการดำเนินคดีอาญาโดยประชาชน และหลักการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ

3.1 หลักการดำเนินคดีอาญาโดยผู้เสียหาย (Private Prosecution)

จากการศึกษาประวัติศาสตร์แต่เดิมนานาประเทศในโลก ได้แก่ กลุ่มประเทศทางยุโรป แอฟริกา เอเชียตลอดจนประเทศไทยการควบคุมอาชญากรรมเป็นเรื่องของผู้เสียหาย กล่าวคือ ผู้เสียหาย หรือเครือญาติของผู้นั้นเป็นผู้นำเรื่องราวมาฟ้องร้องและนำพยานหลักฐานที่สามารถพิสูจน์ได้มาเสนอต่อศาลด้วยตนเองเพื่อให้ศาลพิจารณาและพิพากษาคดีลงโทษผู้กระทำความผิด รวมทั้งการบังคับให้ผู้กระทำความผิดรับผิดชอบตามข้อเรียกร้องของผู้เสียหายหรือเครือญาติของผู้นั้น อันเป็นแนวความคิดของระบบปัจเจกชนนิยม (Individualism) การดำเนินคดีอาญา โดยผู้เสียหายจึงเป็นเรื่องของการต่อสู้ระหว่างเอกชนกับเอกชนโดยมีศาลวางคนเป็นกลางชี้ขาดตัดสินคดีเป็นการดำเนินคดีที่มีลักษณะไม่แตกต่างจากดำเนินคดีอาญาของประชาชน การดำเนินคดีอาญาดังกล่าว จะคำนึงถึงแต่เฉพาะส่วนได้เสียของผู้เสียหายหรือเครือญาติของผู้นั้นโดยมิได้คำนึงถึงผลกระทบต่อความสงบสุขของสังคมหรือรัฐแต่อย่างใด นอกจากผู้เสียหายแล้วบุคคลอื่น จึงไม่มีสิทธิฟ้องร้อง ดังนั้นจะเห็นว่าหลักการดำเนินคดีอาญาโดยผู้เสียหายมาจากแนวความคิด ในการรักษาความสงบเรียบร้อยโดยประชาชน ซึ่งพิจารณาถึงความรับผิดชอบในการดำเนินคดีอาญาอันเป็นหน้าที่ของผู้ได้รับความเสียหาย แต่ทั้งนี้ไม่อาจปฏิเสธได้ว่าผู้เสียหายผู้นั้นก็คือประชาชน ที่อยู่ร่วมกันในสังคมหรือรัฐนั้น

หลักการดังกล่าวเป็นแนวความคิดให้ผู้เสียหายเท่านั้นที่มีอำนาจฟ้องผู้กระทำความผิดต่อศาลโดยมีศาลเป็นผู้ตัดสินและบังคับให้มีการลงโทษผู้กระทำความผิดและให้ชดใช้ความเสียหายที่เกิดขึ้นโดยไม่มีเจ้าหน้าที่ของรัฐเกี่ยวข้องกับคดีแต่อย่างใด ทั้งนี้จุดบกพร่องของแนวความคิดดังกล่าวนี้คือผู้เสียหายมักจะคำนึงแต่ความเสียหายในส่วนของตนเองเท่านั้น โดยมิได้คำนึงถึงผลกระทบต่อสังคม ดังนั้นเมื่อผู้เสียหายได้รับชดใช้ความเสียหายในส่วนของตนเองแล้ว ย่อมจะไม่ติดใจดำเนินการกับผู้กระทำความผิดอีก ซึ่งเห็นได้ว่าเมื่อรัฐไม่สามารถรักษาความสงบเรียบร้อยของสังคมได้ครบถ้วนและเอกชนเป็นผู้เสียหายอันเนื่องจากการกระทำผิดอาญาก็ควรจะได้รับ ความคุ้มครองจากผู้เสียหายจึงต้องมีอำนาจดำเนินคดีอาญาได้ด้วยตนเอง เพื่อเรียกร้องสิทธิที่ตนมีอยู่⁶¹

⁶¹ ธานีศ เกศพิทักษ์. คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เล่ม 1. หน้า 1-9.

3.2 หลักการดำเนินคดีอาญาโดยประชาชน (Popular Prosecution)

หลักการดำเนินคดีนี้ถือว่าประชาชนทุกคนเป็นผู้เสียหายมีอำนาจฟ้องคดีอาญา โดยไม่ต้องคำนึงว่าบุคคลนั้นจะเป็นผู้เสียหายที่แท้จริงหรือไม่ แนวความคิดตามระบบนี้มาจากแนวความคิดที่ว่า การควบคุมอาชญากรรมเป็นหน้าที่ของประชาชนเพราะทุกคนเป็นส่วนหนึ่งของสังคม ส่วนรัฐมีหน้าที่ในการรักษาความสงบเรียบร้อยของสังคมตลอดจนมีหน้าที่ป้องกันอาชญากรรม นอกจากนี้ประชาชนในสังคมหรือรัฐนั้นให้ความสำคัญกับเรื่องเสรีภาพสูงมาก เนื่องจากมีแนวความคิดในการรักษาความสงบเรียบร้อยโดยประชาชนหรือแนวความคิดของระบบปัจเจกชนนิยม (Individualism) ซึ่งคำนึงถึงสิทธิเสรีภาพของประชาชนที่รัฐจะละเมิดไม่ได้ เป็นผลให้รัฐต้องบัญญัติกฎหมายรับรองให้ประชาชนมีอำนาจฟ้องร้องคดีอาญาได้ เมื่อมีความผิดอาญาเกิดขึ้น เพราะประชาชนไม่ไว้วางใจอำนาจรัฐและต่อต้านอย่างรุนแรง เพื่อให้ได้มา ซึ่งเสรีภาพของประชาชนทำให้มีแนวโน้มไปในทางปฏิเสธอำนาจรัฐ เพราะประชาชนมีความต้องการทำหน้าที่รักษาความสงบเรียบร้อยในสังคมหรือรัฐด้วยตนเอง ดังนั้นประชาชนจึงเป็นผู้มีส่วนได้เสียในการที่จะร่วมกันรับผิดชอบและดำเนินการแก้ปัญหาต่างๆ เพื่อให้สังคมเกิดความสงบสุข ผู้ที่สามารถฟ้องคดี จึงได้แก่ผู้ที่ทำหน้าที่เป็นอัยการ ตำรวจ หรือเจ้าหน้าที่อื่นๆ ของรัฐรวมทั้งตัวผู้เสียหาย

3.3 หลักการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ (Public Prosecution)

หลักการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐเป็นหลักการดำเนินคดีอาญาที่เกิดขึ้นใหม่ก่อนนี้ การดำเนินคดีอาญาเป็นเรื่องของเอกชนที่ตกเป็นผู้เสียหาย และการดำเนินคดีอาญาก็จะปะปนกับการดำเนินคดีแพ่ง ส่วนการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐนั้นถือว่าการคุ้มครองและการรักษาความสงบเรียบร้อยของสังคมหรือรัฐนั้นเป็นหน้าที่ของรัฐไม่ใช่ของผู้เสียหาย ดังนั้น เมื่อมีการกระทำความผิดอาญาเกิดขึ้นรัฐจึงมีหน้าที่ต้องป้องกันปราบปรามการกระทำความผิดอาญานั้น เพราะว่าความผิดอาญาเป็นความผิดต่อสังคมหรือรัฐ และผู้เสียหายไม่มีอำนาจในการฟ้องร้องดำเนินคดีกับผู้กระทำความผิดได้ด้วยตนเอง เนื่องจากในหลักนี้เห็นว่าผู้เสียหายไม่มีหน้าที่ในการรักษาความสงบเรียบร้อยของสังคมหรือรัฐ แต่เป็นหน้าที่ของรัฐ ที่มีหน้าที่ในการอำนวยความสะดวกโดยองค์กรที่มีอำนาจในการดำเนินคดีอาญาของรัฐได้แก่ ศาล อัยการ และตำรวจก็มีหน้าที่จะต้องตรวจสอบข้อเท็จจริง ในเรื่องที่เกิดอาชญากรรม มีอำนาจหน้าที่ค้นหาความจริงแท้ของเรื่อง ซึ่งเป็นหลัก ในคดีอาญาที่เรียกว่า “หลักการตรวจสอบ” (Untersuchungsgrundsatz) โดยที่เจ้าหน้าที่ของรัฐ คือ อัยการทำหน้าที่เป็นผู้ดำเนินคดีในฐานะตัวแทนของรัฐมีอำนาจรับผิดชอบในการดำเนินคดีอาญาขึ้นสอบสวนฟ้องร้อง ซึ่งหลักการดำเนินคดีโดยรัฐมีลักษณะเช่นเดียวกับแนวคิดของพวกอรรถประโยชน์ (Utilitarianism) อย่างไรก็ตาม แม้แต่ในประเทศที่ใช้หลักการดำเนินคดีอาญา โดยรัฐอย่างเคร่งครัด ก็ยังมีการอนุญาตให้เอกชนผู้เสียหายสามารถฟ้องคดีอาญาได้บ้างเช่นกันแต่จะจำกัดไว้เฉพาะความผิดบางประเภทที่กฎหมายบัญญัติให้เอกชนหรือผู้เสียหายฟ้องคดีได้ ทำให้เห็นว่ารัฐก็ไม่ได้ผูกขาดการดำเนินคดีอาญาไว้แต่ผู้เดียว

โดยเด็ดขาด ปัจจุบันประเทศที่นำหลักการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐมาใช้ ได้แก่ กลุ่มประเทศในระบบซีวิลลอว์ (Civil law) เช่น สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี สาธารณรัฐฝรั่งเศส ประเทศญี่ปุ่น และกลุ่มประเทศในระบบคอมมอนลอว์ (Common law) เช่น สหรัฐอเมริกา ซึ่งแต่เดิมสหรัฐอเมริกาได้รับอิทธิพลของหลักการดำเนินคดีอาญา โดยประชาชนจากอังกฤษ เนื่องจากหลักของคอมมอนลอว์มีความซับซ้อนตลอดจนรูปแบบการปกครองแบบสหรัฐอเมริกาเป็นระบบรัฐบาลคู่ อำนาจปกครองจะถูกแบ่งออกเป็นรัฐบาลกลางหรือชาติกับรัฐบาลท้องถิ่นหรือมลรัฐ (State) ทั้งนี้ ในแต่ละมลรัฐมีอำนาจบริหารกิจการภายในมลรัฐ มีระบบกฎหมายและระบบศาลของตนเอง อันเป็นผลให้เกิดความแตกต่างกันในแต่ละมลรัฐ ส่วนอังกฤษเองเริ่มเปลี่ยนมาใช้หลักการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐเมื่อ ปีค.ศ. 1986 นี้เอง กล่าวคือ ปัจจุบันในประเทศอังกฤษ ได้มีการก่อตั้งองค์กรที่เรียกว่า Crown Prosecution Service (CPS) ขึ้นเพื่อให้เป็นหน่วยงานที่มีอำนาจหน้าที่ในการฟ้องคดี⁶²

4. หลักในการดำเนินคดีแพ่งเกี่ยวกับคดีอาญา

การดำเนินคดีแพ่งและคดีอาญานั้นแตกต่างกัน ในคดีแพ่งนั้นมุ่งประสงค์ให้ผู้เสียหายได้รับการชดเชยจากความเสียหายให้กลับคืนสู่สถานะเดิมมากที่สุดซึ่งคือการชดใช้เงิน ส่วนคดีอาญามุ่งประสงค์ในการลงโทษผู้กระทำผิดซึ่งอาจหมายถึงชีวิตหรืออิสรภาพของผู้กระทำผิด ส่งผลให้หลักการขั้นตอน กระบวนการ อำนาจหน้าที่ รวมถึงพยานหลักและมาตรฐานการพิสูจน์ มีความแตกต่างกัน⁶³

4.1 หลักในการดำเนินคดีแพ่ง

กฎหมายแพ่งเป็นกฎหมายเอกชน เป็นเรื่องระหว่างเอกชนกับเอกชนที่มีความเท่าเทียมกัน วัตถุประสงค์เพื่อปกป้องคุ้มครองสิทธิของเอกชนเอง ความรับผิดชอบทางแพ่งจะเกิดขึ้นต่อเมื่อมีความเสียหายแก่เอกชนเกิดขึ้น โดยบุคคลผู้ได้รับความเสียหายต้องเรียกร้องตามสิทธิของตนเอง ซึ่งความรับผิดชอบทางแพ่ง คือ การชดใช้ค่าสินไหมทดแทน เพื่อให้ผู้เสียหายกลับสู่สถานะเดิมมากที่สุด

หลักการดำเนินคดีแพ่งเป็นไปตามหลักความตกลง (negotiation principle) ซึ่งคู่ความสามารถตกลงกันได้ไม่ว่าคดีอยู่ขั้นตอนใด ส่วนศาลจะตัดสินในประเด็นข้อพิพาทที่คู่ความไม่ยอมรับกัน ด้วยเหตุนี้ โดยทั่วไปการดำเนินคดีแพ่งจึงเป็นการต่อสู้ของคู่ความ ศาลนั้นจะทำตัววางเฉย (passive) และคอยควบคุมการสู้คดีของทั้งสองฝ่ายให้เป็นไปตามกฎหมายเท่านั้น

⁶² อรรถพล ไทญ์สว่าง. บทบาทของพนักงานอัยการในการดำเนินคดีอาญา. ใน *ประมวลสาระชุดวิชากฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาและพยานชั้นสูง*, หน่วยที่ 5, นนทบุรี: สาขาวิชานิติศาสตร์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. 2564. หน้า 19-20.

⁶³ ธานีศ เกศพิทักษ์. *คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เล่ม 1*. หน้า 455-456.

ภาระการพิสูจน์ (burden of proof) ถือหลัก “ผู้ใดกล่าวอ้างผู้ต้องหาต้องพิสูจน์ ผู้ปฏิเสธหาได้มีหน้าที่ต้องพิสูจน์ไม่” (ei incumbit probatio qui dicit, non qui negat) หรือ “ผู้ใดกล่าวอ้างผู้ต้องหาสืบ” กล่าวคือ คู่ความฝ่ายใดกล่าวอ้างข้อเท็จจริงใดเพื่อสนับสนุนคำคู่ความของตน คู่ความที่กล่าวอ้างมีหน้าที่นำสืบความมีอยู่แห่งข้อเท็จจริงนั้น แต่ก็มีข้อยกเว้นว่า หากมีข้อสันนิษฐานของกฎหมาย หรือข้อสันนิษฐานที่ควรจะเป็นซึ่งปรากฏจากสภาพปกติธรรมดาของเหตุการณ์เป็นคุณแก่คู่ความฝ่ายใด คู่ความฝ่ายนั้นต้องพิสูจน์เพียงว่าตนได้ปฏิบัติตามเงื่อนไขแห่งการที่ตนจะได้รับประโยชน์จากข้อสันนิษฐานนั้นครบถ้วนแล้ว⁶⁴

ส่วนหน้าที่นำพยานเข้าสืบก่อน หรือ ลำดับในการนำสืบ (burden of adducing evidence หรือ order of proof) ศาลจะเป็นผู้กำหนดหน้าที่นำสืบก่อนให้คู่ความโดยพิจารณาจากประเด็นข้อพิพาทในคดี และกำหนดหน้าที่นำสืบก่อนให้แก่ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งก็ได้หรืออาจกำหนดให้สืบสลับกันได้ แต่ศาลมักให้คู่ความที่มีภาระการพิสูจน์ในประเด็นสำคัญหรือฝ่ายที่มีภาระการพิสูจน์มากกว่านำสืบก่อน นอกจากนี้คู่ความยังอาจตกลงกันให้ฝ่ายใดสืบก่อนก็ได้

มาตรฐานการพิสูจน์ในคดีแพ่งเป็นระดับการพิสูจน์ให้เห็นถึงพยานหลักฐานที่น่าเชื่อถือกว่า (preponderance of evidence หรือ balance of probability) กล่าวคือ คู่ความฝ่ายใดมีภาระการพิสูจน์จะต้องนำพยานหลักฐานมาสืบหรือแสดงให้เห็นถึงความโน้มเอียงหรือความน่าจะเป็นของข้อเท็จจริงตามที่ตนกล่าวอ้างมากกว่าข้อโต้แย้งของอีกฝ่ายหนึ่งหรือมากกว่า 50 เปอร์เซ็นต์

4.2 หลักในการดำเนินคดีอาญา

กฎหมายอาญาเป็นกฎหมายมหาชน เป็นเรื่องระหว่างเอกชนกับรัฐและองค์กรของรัฐ รวมทั้งระหว่างองค์กรของรัฐด้วยกันเอง ความรับผิดชอบทางอาญาจะเกิดขึ้นก็ต่อเมื่อมีความเสียหายแก่สมาคมมนุษย์ ซึ่งเป็นเรื่องของส่วนรวมจนรัฐต้องเข้ามาดำเนินการป้องกัน และปราบปรามได้เอง โดยไม่ต้องให้ผู้ใดมาร้องทุกข์กล่าวโทษ⁶⁵ ยกเว้นความผิดอันยอมความได้เท่านั้น อันเป็นความผิดที่ประกอบด้วยเหตุส่วนตัวของผู้เสียหาย ควรที่รัฐจะเข้าดำเนินการ ก็ต่อเมื่อเอกชนผู้เสียหายร้องทุกข์เสียก่อน

กฎหมายอาญาจึงหมายถึงความถึง บรรดากฎหมายทั้งหลายที่ระบุถึงความผิดอาญาโทษ วิธีการเพื่อความปลอดภัย และมาตรการบังคับทางอาญาอื่น นอกจากนี้ยังเป็นกฎหมายที่กำหนดให้ ความรับผิดชอบอาญาเป็นเงื่อนไขของการใช้โทษ วิธีการเพื่อความปลอดภัย และมาตรการบังคับทางอาญาอื่นนั้นด้วย หลักการดำเนินคดีอาญาเป็นไปตามหลักการตรวจสอบ (examination principle) คือองค์กรในกระบวนการยุติธรรมทุกฝ่ายมีหน้าที่ตรวจสอบข้อเท็จจริงที่กล่าวหาและต้องตรวจสอบ

⁶⁴ จริญญา ภักดีธนากุล. *กฎหมายลักษณะพยานหลักฐาน*. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพมหานคร: เนติบัณฑิตยสภา. 2551. หน้า 225

⁶⁵ ปกป้อง ศรีสนิท. *กฎหมายอาญาชั้นสูง*. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน. 2563. หน้า 25-29

ค้นหาความจริงโดยปราศจากข้อผูกมัดใดๆ ดังนั้น การดำเนินคดีอาญาโดยทั่วไปเป็นเรื่องระหว่างรัฐกับผู้ถูกกล่าวหา ศาลจึงดำเนินคดีอย่างกระตือรือร้น (active) เพราะศาลมีส่วนในการค้นหาความจริงให้ปรากฏ

ในการรับข้อเท็จจริงคดีอาญา มีหลักว่า “ไม่รับถือว่าปฏิเสธ” ดังนั้นหากจำเลยไม่ให้การ ยอมรับข้อหาใดๆ ของโจทก์ หรือไม่ให้การเลย ต้องถือว่าจำเลยปฏิเสธข้อหา นั้น อีกทั้งคดีอาญา กฎหมายไม่ยอมให้ศาลพิพากษาไปตามที่คู่ความตกลงทำกัน เพราะคดีอาญาเป็นเรื่องที่จะต้องมีการตรวจสอบให้แน่ชัดเพื่อที่จะนำผู้กระทำความผิดมาลงโทษ⁶⁶

ภาระการพิสูจน์ (burden of proof) ในคดีอาญาจะตกอยู่กับโจทก์เป็นหลัก เนื่องจากรัฐธรรมนูญได้บัญญัติบทสันนิษฐานไว้ก่อนว่า ผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญาไม่มีความผิด (presumption of innocence) ดังนั้นเมื่อโจทก์ฟ้องร้องกล่าวหาว่าจำเลยกระทำความผิด โจทก์จึงมีภาระการพิสูจน์ให้เห็นถึงข้อเท็จจริงดังที่กล่าวอ้าง แม้จำเลยจะไม่ให้การใดๆ เลยก็ตาม จำเลยทำหน้าที่เพียงสืบพยานหลักฐานโต้แย้งเท่านั้น⁶⁷

หน้าที่นำพยานหลักฐานเข้าสืบก่อน (burden of adducing evidence หรือ order of proof) ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 174 บัญญัติว่า “ก่อนนำพยานเข้าสืบ โจทก์มีอำนาจเปิดคดีเพื่อให้ศาลทราบคดีโจทก์ คือแถลงถึงลักษณะของฟ้อง อีกทั้งพยานหลักฐานที่จะนำสืบเพื่อพิสูจน์ความผิดของจำเลย เสร็จแล้วให้โจทก์นำพยานเข้าสืบ...” กล่าวคือ ในคดีอาญา โจทก์มีหน้าที่นำพยานเข้าสืบก่อนเสมอ⁶⁸

มาตรฐานการพิสูจน์ในชั้นพิจารณาของศาล คือ ระดับการพิสูจน์ให้ได้ความชัดเจน โดยปราศจากข้อสงสัยตามสมควร หรือปราศจากเหตุอันควรสงสัย (proof beyond reasonable doubt) ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 227 ซึ่งเป็นระดับมาตรฐานการพิสูจน์สูงสุดที่ใช้ในกฎหมายของประเทศต่างๆ กล่าวคือ โจทก์ต้องพิสูจน์ให้ศาลเห็นด้วยพยานหลักฐานว่า จำเลยเป็นผู้กระทำความผิดตามที่โจทก์กล่าวหาโดยปราศจากเหตุอันควรสงสัย และหากมีเหตุอันควรสงสัยอย่างหนึ่งอย่างใดว่าจำเลยไม่ได้กระทำความผิด ให้ยกประโยชน์แห่งความสงสัยนั้นแก่จำเลย (in dubio pro reo) เพราะในคดีอาญาถือว่าการปล่อยผู้กระทำความผิดไปดีกว่าลงโทษผู้บริสุทธิ์⁶⁹

⁶⁶ จรัญ ภักดีธนากุล. *กฎหมายลักษณะพยานหลักฐาน*. หน้า 128.

⁶⁷ “เรื่องเดียวกัน”. หน้า 225.

⁶⁸ “เรื่องเดียวกัน”. หน้า 231.

⁶⁹ “เรื่องเดียวกัน”. หน้า 242.

4.3 หลักการดำเนินคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญา⁷⁰

ในอดีตการที่ประมวลกฎหมายลักษณะอาญามีบทบัญญัติให้ผู้เสียหายสามารถใช้สิทธิฟ้องคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญาได้นั้น ได้รับแนวคิดมาจากสาธารณรัฐฝรั่งเศส เนื่องจากในช่วงที่มีการร่างกฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ. 127 นั้น มีนักกฎหมายต่างประเทศมาช่วยร่างกฎหมายหนึ่งในนั้น คือ นายยอร์ช ปาดูซ์ (Georges Padoux)⁷¹ ชาวฝรั่งเศส เหตุผลที่ผู้ร่างได้นำบทบัญญัตินี้ดังกล่าวมาบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายลักษณะอาญา ตามบันทึกของนายยอร์ช ปาดูซ์ (Georges Padoux) เป็นดังนี้ “กฎหมายสยามมักมีความเข้าใจสับสนในเรื่องการฟ้องร้อง เพื่อเรียกค่าเสียหายทางแพ่งกับการฟ้องร้องคดีอาญา และในเรื่องโทษปรับกับค่าสินไหมทดแทนในกฎหมายลักษณะวิอาทโทษปรับนั้น ครึ่งหนึ่งจะตกอยู่แก่พระคลังข้างที่และอีกครึ่งหนึ่งจะตกได้แก่ ผู้เสียหาย ในการดำเนินคดีเช่นนี้เป็นลักษณะผสม เพราะเป็นสิทธิของผู้เสียหายฝ่ายเดียวโดยไม่เกี่ยวข้องกับอัยการ แต่การดำเนินคดีศาลอาจกำหนดโทษปรับได้ ซึ่งส่วนหนึ่งจะตกอยู่แก่พระคลังข้างที่ นอกจากนั้น ยังมีบทบัญญัติต่างๆ ที่มีลักษณะสับสนทำนองเดียวกันนี้อีกมากมาย ซึ่งรัฐบาลก็มีความประสงค์ที่จะให้มีการยกเลิกบทบัญญัติเหล่านี้เสีย โดยบัญญัติไว้เฉพาะเรื่องโทษต่างๆ เท่านั้น เนื่องจากการดำเนินคดีอาญามีแต่การกำหนดเฉพาะโทษปรับไว้เท่านั้น จึงเป็นที่เกรงกันว่า การไม่มีบทบัญญัติเรื่องการดำเนินคดีเพื่อเรียกค่าเสียหายทางแพ่งและเรื่องค่าสินไหมทดแทนแล้ว ศาลสยาม อาจจะมีแนวโน้มที่อาจปฏิเสธการให้ค่าสินไหมทดแทนหรือแม้กระทั่งปฏิเสธที่จะพิจารณาคดีของผู้เสียหายอีกด้วย หรือศาลอาจกำหนดค่าสินไหมทดแทนให้อย่างไม่มีหลักเกณฑ์ หรือศาลอาจสั่งให้แบ่งเอาจากเงินค่าปรับก็ได้ ดังนั้น จึงได้ร่างบทบัญญัติบางประการขึ้นมาเกี่ยวกับการดำเนินคดีแพ่ง เกี่ยวเนื่องกับคดีอาญา ซึ่งบทบัญญัตินี้จะได้รับการบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมาย วิธีพิจารณาความอาญาต่อไป”

4.3.1 ความหมายและลักษณะของคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญา

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาได้บัญญัติหลักเกณฑ์และการดำเนินคดีแพ่ง เกี่ยวเนื่องกับคดีอาญาไว้ในภาค 1 ลักษณะ 3 หมวด 2 มาตรา 40 ถึงมาตรา 51 แต่ไม่มีนิยามเฉพาะบัญญัติไว้ จากการศึกษาที่มีผู้ให้คำนิยามของคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญาไว้ดังนี้ ศาสตราจารย์ ดร.หยุด แสงอุทัย ให้ความเห็นว่า คดีแพ่งเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญา หมายความว่า มูลกรณีที่เกิดการกระทำของจำเลยที่จะต้องถือว่าเป็นความผิดอาญานั้นได้มีข้ออ้างในคำฟ้องคดีแพ่งว่าเป็นการละเมิดและโจทก์ได้ขออย่างใดอย่างหนึ่ง ดังต่อไปนี้

⁷⁰ ธาณิศ เกศพิทักษ์. คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เล่ม 1. หน้า 454.

⁷¹ สุรศักดิ์ ลิขสิทธิ์วัฒนกุล. บันทึกของนายยอร์ช ปาดูซ์ ที่ปรึกษากฎหมายของรัฐบาลสยามเกี่ยวกับการร่างกฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ.127. กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน. 2546. หน้า 42.

1) การเรียกทรัพย์สินหรือราคาคืน

2) เรียกค่าสินไหมทดแทนอันเกิดจากการละเมิดที่จำเลยได้กระทำ⁷²

อาจารย์ธานีศ เกศพิทักษ์ ให้ความเห็นว่า คดีแพ่งเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญา หมายถึง คดีแพ่งที่ฟ้องบังคับตามสิทธิเรียกร้องอันมีมูลฐานความรับผิดชอบ อันเนื่องมาจากการกระทำ ความผิดอาญา⁷³

อาจารย์ธานีศ สิงหนาท ให้ความเห็นว่า คดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญา หมายถึง คดีแพ่ง ที่มีมูลมาจากการกระทำผิดอาญา ซึ่งปกติหมายความถึง การกระทำที่ก่อให้เกิด ความรับผิดชอบทางแพ่ง และอาญา โดยอาศัยกฎหมายเกณฑ์ความรับผิดชอบในสาระสำคัญเป็นทำนองเดียวกัน หรือเรียกอีกนัยหนึ่งว่า คดีอาญาสินไหม⁷⁴

อาจารย์รัชฎู เจริญฉ่ำ ให้ความเห็นว่า ในคดีอาญาบางเรื่องจะมีความรับผิดชอบ ทางแพ่ง อยู่ด้วยเสมอ การดำเนินคดีจึงไม่ใช่เป็นการดำเนินคดีอาญาล้วนๆ เพราะเอกชนที่ได้รับ ความเสียหายมีสิทธิที่จะได้รับชดใช้ค่าเสียหาย หรือค่าสินไหมทดแทน จากผู้กระทำผิดทางอาญาด้วย ดังนั้น เมื่อมีคดีอาญาเกิดขึ้น ก็ย่อมจะมีผลให้ผู้ที่ได้รับความเสียหายมีสิทธิที่จะเรียกร้องความเสียหายนั้น ในทางแพ่งเป็นการชดเชย⁷⁵

จากที่กล่าวมาข้างต้น คดีแพ่งเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญา หมายถึง คดีแพ่งที่มีมูล มาจากการกระทำผิดในทางอาญา กล่าวคือ มีการกระทำผิดในทางอาญาและการกระทำนั้นสามารถ เรียกเรื่องค่าสินไหมทดแทนในทางแพ่งได้

4.3.2 ขอบเขตและลักษณะของคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญา

ในการพิจารณาว่าคดีใดเป็นคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญานั้น เนื่องจากไม่มี บทบัญญัติใดบัญญัติไว้เป็นการเฉพาะว่าคดีใดเป็นคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญา จึงต้องศึกษา จากประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาในหมวดว่าด้วยการฟ้องคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญา ในมาตรา 41 ถึง มาตรา 50 ประกอบกับคำพิพากษาศาลฎีกา โดยพิจารณาจากข้อเท็จจริงในคดีแพ่งว่า มีมูลจากการกระทำผิดอาญาหรือไม่ กล่าวคือ การกระทำผิดอาญานั้นส่งผลให้ผู้กระทำต้องรับผิดชอบ ทางแพ่งด้วย

⁷² หยุต แสงอุทัย. *ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาศึกษาทางคำพิพากษา*. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. 2507. หน้า 54.

⁷³ ธานีศ เกศพิทักษ์. *คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เล่ม 1*. หน้า 455.

⁷⁴ ธานีศ สิงหนาท. *คู่มือการศึกษาพยานหลักฐานคดีแพ่งและคดีอาญา*. (พิมพ์ครั้งที่ 12). กรุงเทพมหานคร: กรุงเทพมหานคร พับลิชชิ่ง. 2557. หน้า 12-13.

⁷⁵ รัชฎู เจริญฉ่ำ. *กฎหมายวิธีสบัญญัติ 3: วิธีพิจารณาความอาญา*. (พิมพ์ครั้งที่ 13). หน่วยที่ 10, นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. 2556. หน้า 75.

คำพิพากษาฎีกาที่ 905/2542 วินิจฉัยว่า ประเด็นที่วินิจฉัยในสวนคดีอาญา และประเด็นที่วินิจฉัยในสวนคดีแพ่งต่างมีประเด็นสำคัญโดยตรงเป็นอย่างเดียวกัน ถือว่าเป็นคดีแพ่ง ที่เกี่ยวเนื่องกับคดีอาญา

คำพิพากษาฎีกาที่ 3663/2551 คดีแพ่งเรื่องใดจะเป็นคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญา หรือไม่ต้องพิจารณาว่าความรับผิดในคดีแพ่งต้องอาศัยมูลมาจากการกระทำความผิด ในทางอาญาหรือไม่ ถ้าต้องอาศัยก็เป็นคดีแพ่งเกี่ยวข้องกับคดีอาญา

การยื่นฟ้องคดีแพ่งเกี่ยวข้องกับคดีอาญาสามารถเสนอได้ 2 ศาล คือ ศาลซึ่ง พิจารณาคดีอาญา หรือศาลที่มีอำนาจชำระคดีแพ่งก็ได้ ซึ่งกฎหมายบัญญัติออกมาเพื่อให้เกิดความสะดวก ในการที่ผู้เสียหายจะยื่นคำร้องเข้าไปในคดีอาญาที่ศาลอาญา หรือจะฟ้องเป็นคดีแพ่งต่างหาก ที่ศาลแพ่งก็ได้สิทธิในการอุทธรณ์ในคดีส่วนแพ่งตามคำร้องขอให้จำเลยชดใช้ค่าสินไหมทดแทน ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 ต้องพิจารณาจากทฤษฎีที่พิพาทกัน ในชั้นอุทธรณ์ เมื่อศาลชั้นต้นพิพากษาให้จำเลยชดใช้ค่าสินไหมทดแทนแก่ผู้เสียหายที่ 1 เป็นเงิน 20,000 บาท ทฤษฎีที่พิพาทกันในชั้นอุทธรณ์ไม่เกิน 50,000 บาท ต้องห้ามมิให้อุทธรณ์ ในข้อเท็จจริง ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 224 วรรคหนึ่ง⁷⁶ ประกอบประมวลกฎหมาย วิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 40⁷⁷

คำพิพากษาฎีกาที่ 4720/2559 โจทก์ร่วมอยู่ในฐานะเป็นโจทก์คดีส่วนแพ่ง ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 วรรคสอง แม้มาตรา 46 บัญญัติว่า ในการพิพากษาคดี ส่วนแพ่งศาลจำต้องถือข้อเท็จจริงตามที่ปรากฏในคำพิพากษาคดีส่วนอาญาและ ศาลฎีกาฟัง ข้อเท็จจริงคดีส่วนอาญาว่า จำเลยได้กระทำความผิดจริงตามฟ้องโจทก์ โจทก์ร่วมมีสิทธิ ที่จะเรียกเอา ค่าสินไหมทดแทนเพราะเหตุโจทก์ร่วมได้รับอันตรายแก่กายอันเนื่องมาจากการกระทำ ความผิดของจำเลยได้ตามมาตรา 44/1 วรรคหนึ่ง ก็ตาม แต่การพิจารณาคดีส่วนแพ่งก็ต้องเป็นไป ตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งตามที่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณา ความอาญา มาตรา 40 บัญญัติไว้ เมื่อศาลอุทธรณ์ภาค 9 พิพากษายกคำร้องคดีส่วนแพ่งของโจทก์ร่วม

⁷⁶ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 224 วรรคหนึ่ง “ในคดีที่ราคาทรัพย์สินหรือจำนวน ทฤษฎีที่พิพาทกันในชั้นอุทธรณ์ไม่เกินห้าหมื่นบาทหรือไม่เกินจำนวนที่กำหนดในพระราชกฤษฎีกา ห้ามมิให้ คู่ความอุทธรณ์ในข้อเท็จจริง เว้นแต่ผู้พิพากษาที่นั่งพิจารณาคดีนั้นในศาลชั้นต้นได้ทำความเห็นแย้งไว้หรือได้รับรองว่า มีเหตุอันควรอุทธรณ์ได้ หรือถ้าไม่มีความเห็นแย้งหรือคำรับรองเช่นว่านี้ต้องได้รับอนุญาตให้อุทธรณ์เป็นหนังสือ จากอธิบดีผู้พิพากษาชั้นต้นหรืออธิบดีผู้พิพากษาศาลฎีกาผู้มีอำนาจ แล้วแต่กรณี”

⁷⁷ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 40 “การฟ้องคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญาจะฟ้อง ต่อศาลซึ่งพิจารณาคดีอาญาหรือต่อศาลที่มีอำนาจชำระคดีแพ่งก็ได้ การพิจารณาคดีแพ่งต้องเป็นไปตามบทบัญญัติ แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง”

โจทก์ร่วมซึ่งมีฐานะเป็นโจทก์ในคดีส่วนแพ่งไม่ใช่สิทธิยื่นฎีกาคัดค้านคำพิพากษาของศาลอุทธรณ์ภาค 9 ภายใน 1 เดือน นับตั้งแต่วันที่ศาลชั้นต้นอ่านคำพิพากษาศาลอุทธรณ์ภาค 9 ให้โจทก์ร่วมฟังตามกฎหมาย ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 247 (เดิม) ซึ่งใช้บังคับขณะยื่นฟ้อง ประกอบประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 40 คดีส่วนแพ่งของโจทก์ร่วมเป็นอันยุติไปตามคำพิพากษา ศาลอุทธรณ์ภาค 9 แล้ว ศาลฎีกาไม่อาจยกเอาคดีส่วนแพ่งขึ้นวินิจฉัยและพิพากษาให้จำเลยชดใช้ค่าสินไหมทดแทนแก่โจทก์ร่วมตามผลของคำพิพากษาคดีส่วนอาญาให้เป็นผลร้ายแก่จำเลยได้อีกเพราะไม่มีบทกฎหมายใดให้อำนาจศาลฎีกาพิพากษาได้

5. หลักการพิจารณาคดีอาญาด้วยความรวดเร็ว

หลักการพิจารณาคดีอาญาด้วยความรวดเร็วถือว่าเป็นหลักการสำคัญที่บัญญัติขึ้นเพื่อที่จะให้ความคุ้มครองผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่ให้ถูกดำเนินคดีเกินความจำเป็นในเรื่องของระยะเวลา นอกจากจะมีขึ้นเพื่อวัตถุประสงค์ในการคุ้มครองผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญาในเรื่องของระยะเวลาแล้วยังมีวัตถุประสงค์เพื่อเยียวยาความเสียหายให้กับผู้เสียหายอย่างทันท่วงที เพื่อประโยชน์อันมีที่มาจากสุภาษิตกฎหมายที่ว่า “ความยุติธรรมที่ล่าช้าคือการปฏิเสธความยุติธรรม” หลักการในการคุ้มครองพยานหลักฐานไม่ให้เลือนหายตามกาลเวลา และเพื่อคุ้มครองสังคมโดยรวมให้เกิดความสงบเรียบร้อยอีกด้วย ดังนั้น เพื่อให้เกิดความเข้าใจในเรื่องของการพิจารณาคดีอาญาด้วยความรวดเร็ว ซึ่งเป็น การคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญา

วัตถุประสงค์ของการพิจารณาคดีอาญาด้วยความรวดเร็ว มีดังนี้

1) การคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของจำเลย การพิจารณาคดีอาญาด้วยความรวดเร็วนั้น หากมีการพิสูจน์ได้ว่าจำเลยเป็นผู้บริสุทธิ์จำเลยก็จะได้รับการปล่อยตัวกลับคืนสู่สังคมไป โดยรวดเร็ว และเป็นการคุ้มครองความสามารถในการต่อสู้ของจำเลยอีกทางหนึ่งด้วย เพราะหากจำเลยถูกควบคุมตัวไว้เป็นเวลานานย่อมเป็นการขัดขวางโอกาสในการเตรียมหรือรวบรวมพยานหลักฐานในการต่อสู้คดีของฝ่ายจำเลย

2) การเยียวยาความเสียหายของผู้เสียหาย การพิจารณาคดีอาญาด้วยความรวดเร็วย่อมทำให้การเยียวยาความเสียหายที่เกิดขึ้นแก่ผู้เสียหายสามารถกระทำได้โดยเร็วขึ้น

3) การคุ้มครองพยานหลักฐาน การพิจารณาคดีอาญาด้วยความรวดเร็วนั้นทำให้ความทรงจำของพยานบุคคลที่มาเบิกความต่อศาลยังไม่เลือนหายไป และพยานวัตถุหรือพยานเอกสารก็จะยังไม่สูญหายเสียหายหรือเปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลา ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อการพิสูจน์พยานหลักฐานในชั้นศาล

4) การคุ้มครองสังคมโดยรวม เมื่อมีการกระทำที่เป็นความผิดอาญาเกิดขึ้น ย่อมส่งผลกระทบต่อความสงบเรียบร้อยภายในสังคม รัฐซึ่งมีภารกิจในการรักษาความสงบเรียบร้อย จึงต้องนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษโดยเร็วอันเป็นการคืนความยุติธรรมให้กลับคืนสู่สังคม และในขณะเดียวกัน ก็เป็นการยับยั้งป้องกันมิให้บุคคลอื่นในสังคมได้กระทำความผิดเช่นนั้น⁷⁸

6. หลักการของค่าสินไหมทดแทนในคดีอาญา

ความมุ่งหมายในการชดใช้ค่าสินไหมทดแทน คือ ให้ผู้เสียหายกลับคืนสู่สถานะเดิมเสมือนว่าไม่มีการกระทำละเมิด (status quo ante) เช่น เอาทรัพย์สินของผู้อื่นไป ต้องหาทรัพย์สินมาคืนให้ หากไม่สามารถหาทรัพย์สินมาคืนได้ เพราะทรัพย์สินเสียหายหรือถูกทำลายไป ผู้กระทำความผิดต้องชดใช้ด้วยประการอื่นให้ผู้เสียหายกลับคืนสู่ฐานะใกล้เคียงก่อนเกิดความเสียหายขึ้นให้มากที่สุด หรือชดใช้เป็นเงิน (monetary damages)

6.1 หลักค่าสินไหมทดแทน

ปฏิญญาว่าด้วยหลักการพื้นฐานเกี่ยวกับการอำนวยความยุติธรรมแก่ผู้ที่ได้รับความเสียหายจากอาชญากรรมและการใช้อำนาจโดยไม่ถูกต้อง ค.ศ. 1985 (Declaration of Basic Principle for Justice for Victims of Crime and Abuse of Power 1985) ปฏิญญานี้เกี่ยวกับการให้ความยุติธรรมในด้านต่างๆ แก่เหยื่ออาชญากรรม ซึ่งมีส่วนที่เกี่ยวข้องกับ ค่าสินไหมทดแทน ดังนี้

6.1.1 ในกรณีที่ค่าสินไหมทดแทน ที่ได้รับจากผู้กระทำความผิดหรือโดยทางอื่นๆ ยังไม่เพียงพอแก่การชดใช้เยียวยาผู้เสียหาย รัฐพึงใช้ความพยายามในการจัดให้มีมาตรการชดใช้ค่าสินไหมทดแทนแก่

1) *ผู้เสียหาย* โดยเฉพาะผู้ที่ได้รับบาดเจ็บถึงขั้นพิการหรือเสียโฉมติดตัว หรือกรณีผู้เสียหายที่ต้องฟื้นฟูร่างกายไม่ว่าด้านร่างกายหรือสภาพจิตใจจากอาชญากรรมที่ร้ายแรง

2) *ครอบครัว* โดยเฉพาะทายาทของผู้เสียหายที่ได้ถึงแก่ความตายหรือพิการไม่ว่าด้านร่างกาย หรือสภาพจิตใจจากการกระทำของผู้กระทำความผิดนั้น⁷⁹

⁷⁸ อภิการ์ตน์ นิยมไทย. หลักการพิจารณาคดีอาญาด้วยความรวดเร็ว. *วารสารจุลนิติ*, 10(6), 143-148. หน้า 143-144.

⁷⁹ ปฏิญญาว่าด้วยหลักการพื้นฐานเกี่ยวกับการอำนวยความยุติธรรมแก่ผู้ที่ได้รับความเสียหายจากอาชญากรรมและการใช้อำนาจโดยไม่ถูกต้อง ค.ศ. 1985 ข้อ 12.

6.1.2 การจัดให้มีหรือส่งเสริมหรือขยายกองทุนแห่งชาติ

เพื่อการชดเชยค่าสินไหมทดแทนแก่ผู้เสียหายนั้นพึงได้รับการสนับสนุน รวมถึงกองทุนอื่นที่มีวัตถุประสงค์อย่างเดียวกัน ซึ่งรวมถึงในกรณี ที่รัฐที่ผู้เสียหายถือสัญชาติ อยู่ไม่อยู่ในฐานะที่จะดำเนินการชดเชยค่าสินไหมทดแทนแก่ผู้เสียหายด้วย กล่าวโดยสรุป ปฏิญญานี้ สนับสนุนให้รัฐมีส่วนช่วยเหลือเหยื่ออาชญากรรมด้วยการชดเชยเงินให้ในกรณีที่ผู้กระทำผิดไม่มีทรัพย์สิน เพียงพอชดเชย และเหยื่อได้รับอันตรายอย่างรุนแรง หรือถึงขั้นเสียชีวิต และให้มีกองทุนแห่งชาติ เพื่อดำเนินการตามคำแนะนำดังกล่าว⁸⁰

สำหรับระบบการชดเชยค่าเสียหายแก่ผู้เสียหายพบว่าการชดเชยค่าเสียหาย แต่ละประเทศมีความแตกต่างกันไปตามกฎหมาย การเมือง เศรษฐกิจ และปัจจัยต่างๆ รวมทั้งแนวคิด รัฐสวัสดิการ (Welfare State) จนได้มีการแบ่งแยก ความคิดการจ่ายค่าทดแทนหรือค่าเสียหาย โดยรัฐ (compensation) ออกจากการชดเชยโดยผู้กระทำผิด (restitution) อย่างไรก็ดี สามารถแบ่งระบบ การเยียวยาผู้เสียหายในคดีอาญาได้ดังนี้

1) ระบบ Damages หรือระบบค่าเสียหาย

เป็นการดำเนินคดีที่ถือว่าเป็นสิทธิทางแพ่ง กฎหมายอาญา ไม่ได้เข้ามา มีส่วนเกี่ยวข้องในเรื่องค่าเสียหาย แต่เป็นการแยกการเรียกร้องค่าเสียหายทางแพ่งและทางอาญา ออกจากกันอย่างเด็ดขาด ทั้งนี้ คำร้องขอชดเชยจะแยกจากระบบทางอาญา ผู้เสียหายจะสามารถ เยียวยาความเสียหายได้จากศาลแพ่งตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง

2) ระบบ Restitution หรือการชดเชยคืน

การทำให้กลับคืนสภาพเดิม ถือว่าการชดเชย ค่าเสียหายเป็นสิทธิทางแพ่ง แต่ต้องดำเนินการด้วยคำพิพากษาของศาลอาญา ระบบนี้เป็นระบบที่ใช้แพร่หลายที่สุด แต่ยาก ในการปรับใช้ในการปฏิบัติงานของศาล เพราะจะต้องเข้าใจความแตกต่างของความผิดทางแพ่ง และทางอาญา และศาลมักปฏิเสธที่จะบังคับตามคำขอในทางปฏิบัติศาลอาญามักมอบหมายให้ไปพิจารณา ในศาลแพ่งเพราะเห็นว่าเป็นเรื่องทางแพ่ง ศาลอาญาจะได้ไม่ถูกหันเหไปจากการพิจารณาคดีอาญา ในบางประเทศ เช่น ประเทศอังกฤษ มีการกำหนดจำนวนเงินที่ศาลจะสั่งจ่ายค่าชดเชยให้ได้ เพื่อป้องกันการ หันเหความสนใจของศาลจากคดีอาญา ระบบนี้จึงเพียงให้ความสะดวกต่อผู้เสียหายในการฟ้อง เรียกว่าสินไหมทดแทนต่อศาลที่ดำเนินคดีอาญาเท่านั้น

⁸⁰ ปฏิญญาว่าด้วยหลักการพื้นฐานเกี่ยวกับการอำนวยความสะดวกแก่ผู้ได้รับความเสียหายจากอาชญากรรม และการใช้อำนาจโดยไม่ถูกต้อง ค.ศ. 1985 ข้อ 13.

3) ระบบ Compensation หรือค่าสินไหมทดแทน

มีลักษณะเป็นสิทธิทางแพ่งและ ดำเนินคดีในศาลอาญา แต่มีแหล่งเงินสนับสนุนโดยรัฐ การจ่ายค่าตอบแทนความเสียหายนี้ไม่ใช่โทษ แม้จะเป็นการตัดสิน โดยศาลอาญาก็ตาม เป็นกรณีที่รัฐเข้ามาแก้ไขความบกพร่องที่ไม่อาจป้องกัน ผู้เสียหาย จากอาชญากรรมได้ซึ่งถือเป็นความรับผิดชอบของรัฐสำหรับประเทศไทย ศาสตราจารย์ ดร.อุดม รัฐอมฤต เห็นว่า มีการนำระบบที่ 2 คือ ระบบ Restitution หรือการชดใช้คืน การคืน การทำให้กลับคืนสภาพเดิม มาบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ซึ่งเป็นระบบที่มีลักษณะผสมผสานระหว่างสิทธิทางแพ่งและทางอาญา โดยกำหนดให้ผู้เสียหายสามารถเลือกดำเนินคดีในศาลแพ่งหรือศาลอาญาก็ได้ ดังที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 40 ที่ให้อำนาจผู้เสียหายสามารถเลือกฟ้องคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญาต่อศาลซึ่งพิจารณาคดีอาญา หรือต่อศาลที่มีอำนาจชำระคดีแพ่งก็ได้

นอกจากนั้น ยังสามารถแบ่งระบบการเยียวยาแก่ผู้เสียหายได้อีกรูปแบบหนึ่ง ดังนี้

1) การชดใช้โดยผู้กระทำผิด (restitution)

เมื่อเกิดการกระทำผิดอาญาและมีผู้เสียหายจาก การกระทำผิดนั้น ผู้ที่ต้องชดเชยความเสียหายแก่ผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรม คือ ผู้กระทำความผิดอาญาที่ก่อความเสียหายนั้น ดังนั้น ผู้เสียหายจึงสามารถฟ้องคดีแพ่งเพื่อเรียกค่าสินไหมทดแทน เอาจากผู้กระทำความผิดอาญาที่ก่อให้เกิดความเสียหายแก่ตนได้

2) การชดเชยความเสียหายโดยรัฐ (compensation)

แม้โดยหลักผู้กระทำความผิดย่อมต้องเป็นผู้รับผิดชอบโดยตรงต่อการกระทำของตน แต่ได้มีแนวความคิดว่า ในบางกรณีถือว่ารัฐเองมีความบกพร่องในการป้องกันรักษาความสงบเรียบร้อยในรัฐ หรือไม่สามารถนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษได้ เพื่อเป็นการช่วยเหลือผู้เสียหาย ในคดีอาญาบางประเทศจึงมีกฎหมายเพื่อจ่ายชดเชยความเสียหาย ให้แก่ผู้เสียหายด้วย ส่วนจำนวนค่าสินไหมทดแทน มากน้อยเท่าใดนั้นขึ้นอยู่กับกฎหมายแต่ละประเทศ

3) ระบบผสม หรือให้ผู้กระทำความผิดหรือหน่วยงานรัฐร่วมกับรับผิดชอบค่าตอบแทนแก่ผู้เสียหาย ได้แก่

การจ่ายเงินและรับช่วงสิทธิของผู้เสียหาย คือ การที่รัฐให้ความช่วยเหลือแก่ผู้เสียหายไปก่อน ในกรณีที่ผู้เสียหายอาจมีสิทธิได้รับค่าเสียหาย แล้วไปเรียกเอาจากผู้กระทำความผิดในภายหลัง ถือเป็นกรอำนวยการอำนวยความสะดวกให้แก่ผู้เสียหายอีกทางหนึ่งด้วย

การปรับลดค่าเสียหาย หรืองดจ่ายค่าเสียหายกรณีผู้เสียหายอาจได้รับจากทางอื่น เช่น การปรับลดจำนวนเงินทดแทนที่จะจ่ายตามบัญชีหากผู้เสียหายได้รับเงินจากการประกันภัย ในลักษณะเดียวกัน ประกันสังคม ซึ่งหากผู้เสียหายมีสิทธิได้รับประโยชน์จากทางอื่น ตามกฎหมายอื่นแล้ว หรือศาลพิพากษาให้ได้รับค่าสินไหมทดแทนเต็มจำนวนแล้ว ก็ไม่มีสิทธิได้รับประโยชน์ในส่วนนี้

6.2 หลักการของค่าสินไหมทดแทนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

ในประเทศไทยการเรียกค่าสินไหมทดแทนเป็นไปตามกฎหมายแพ่งเป็นหลัก คือ การที่ผู้เสียหายยื่นฟ้องด้วยตนเองเป็นคำฟ้องต่อศาลแพ่ง อันเป็นการใช้สิทธิตามประมวลกฎหมายแพ่ง และพาณิชย์ อย่างไรก็ตามในคดีที่พนักงานอัยการยื่นฟ้องคดีอาญา ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 บัญญัติให้ผู้เสียหายยื่นคำร้องเข้ามาในคดีที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ เพื่อเรียกกรองค่าสินไหมทดแทนจากมูลความผิดคดีอาญาได้⁸¹

6.2.1 หลักการเรียกค่าสินไหมทดแทนในประเทศไทย มี 2 กรณี ดังนี้

1) การเรียกค่าสินไหมทดแทนในคดีแพ่ง

เกิดจากการโต้แย้งสิทธิในคดีแพ่ง ซึ่งผู้เสียหายสามารถยื่นฟ้องด้วยตนเองต่อศาลแพ่งที่มีเขตอำนาจ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับประเภทคดี สถานที่เกิดเหตุแห่ง การโต้แย้งสิทธิ และภูมิลำเนาด้วย ผู้เสียหายต้องทำเป็นคำฟ้องเพื่อยื่นฟ้องต่อศาล คำฟ้องนั้นต้องแสดงโดยแจ้งชัด ซึ่งสภาพแห่งข้อหาของโจทก์และคำขอบังคับทั้งข้ออ้างที่อาศัยเป็นหลักแห่งข้อหาเช่นว่านั้น ศาลอาจมีคำสั่งให้ทำมาใหม่หรือแก้ไขเพิ่มเติม ภายในเวลาที่กำหนดได้ หรืออาจไม่รับหรือคืนคำฟ้องนั้นได้หากฟ้องผิดศาล ซึ่งผู้เสียหายต้องจัดการหาทนายความในการร่างคำฟ้องรวมถึง เพื่อทราบเขตอำนาจศาลก่อนจะยื่นคำฟ้องด้วย เมื่อผู้เสียหายยื่นฟ้องคดีแพ่งเองจะต้องเสียค่าธรรมเนียมตามกฎหมาย และต้องเสียค่าทนายความในการดำเนินคดี และหากคดีอาญายังไม่เสร็จ บางครั้ง ศาลที่พิจารณาคดีแพ่งอาจมีคำสั่งให้รอผลคำพิพากษาในคดีอาญาด้วยว่าจำเลยเป็นผู้กระทำผิดอาญาหรือไม่ ซึ่งจะทำให้เกิดความล่าช้าต่อคดีแพ่ง กล่าวโดยสรุป ในการยื่นฟ้องคดีแพ่งนั้น ถึงแม้ผู้เสียหายจะมีอิสระมากกว่า โดยจะยื่นฟ้องเมื่อใดก็ได้ภายในกำหนดอายุความ และอาจยื่นฟ้องได้หลายศาลที่มีเขตอำนาจ แต่ก็มีข้อเสียในเรื่องค่าใช้จ่ายที่ต้องเสียค่าธรรมเนียมและค่าทนายความในการดำเนินคดี รวมไปถึงอาจเกิดความล่าช้าหากศาลแพ่งสั่งให้รอการพิจารณาพิพากษา จากศาลอาญาก่อน อย่างไรก็ตาม หากเป็นคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญา ผู้เสียหายมีทางเลือกอีกประการหนึ่ง คือ การเรียกค่าสินไหมทดแทนในคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญาที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์

⁸¹ พลสิษฐ์ อันทรินทร์ และมณฑิชา ภัคตติง. คำพิพากษาฎีกาที่น่าสนใจ: การยื่นคำร้องขอให้จำเลยชดใช้ค่าสินไหมทดแทน ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1. วารสารรวมคำแห่ง ฉบับนิติศาสตร์, 7(1), 243-246. หน้า 244

2) การเรียกค่าสินไหมทดแทนในคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญาที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์⁸²

เกิดจากคดีแพ่งที่ฟ้องบังคับตามสิทธิเรียกร้องในคดีอาญา หรือมูลเหตุการกระทำผิดในคดีอาญา เช่น ความผิดฐานทำร้ายร่างกาย ผู้เสียหายมีสิทธิเรียกค่ารักษาพยาบาล ค่าขาดแรงงาน เป็นต้น

ค่าสินไหมทดแทนที่ผู้เสียหายมีสิทธิเรียกร้องในคดีอาญามีความหมายตรงกับ “ค่าสินไหมทดแทน” ที่ผู้ทำละเมิดจะต้องชดใช้ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 438 ซึ่งเป็นการชดใช้ความเสียหายอันเกิดจากการละเมิดโดยการค้ำประกันหรือใช้ราคาแทนกรณีไม่อาจค้ำประกันได้ รวมทั้งค่าเสียหายอย่างใดๆ เพื่อให้ผู้เสียหายกลับคืนสู่สถานะเดิมหรือใกล้เคียงสถานะเดิม และไม่จำกัดว่าความเสียหายนั้นจะต้องเป็นจำนวนเงินเท่านั้น อาจรวมถึงหนี้ที่เป็นการกระทำ เช่น ขับไล่จำเลยออกจากอสังหาริมทรัพย์ผู้เสียหาย ที่ยื่นคำร้องด้วยวิธีนี้จะได้รับยกเว้นค่าธรรมเนียมสำหรับการดำเนินคดี เว้นแต่ศาล เห็นว่าผู้เสียหายเรียกค่าสินไหมทดแทนสูงเกินสมควร หรือไม่สุจริต และหากผู้เสียหายเป็นคนยากจน ไม่สามารถหาทุนความได้ ศาลจะตั้งทนายความให้แก่ผู้เสียหายด้วย ผู้ที่มีสิทธิยื่นคำร้องขอชดใช้ค่าสินไหมทดแทน ได้แก่ ผู้เสียหาย และผู้มีอำนาจจัดการแทน ในกรณีผู้เสียหาย ถูกทำร้ายถึงแก่ความตายหรือบาดเจ็บจนไม่สามารถจัดการเองได้ ซึ่งผู้มีอำนาจจัดการแทน คือ บุพการี ผู้สืบสันดานถือตามความเป็นจริงไม่จำเป็นต้องชอบด้วยกฎหมาย สามีภรรยาต้องชอบด้วยกฎหมาย ขณะมีการกระทำผิด หรือหากผู้เสียหายเป็นผู้เยาว์ หรือเป็นผู้ไร้ความสามารถ ให้ผู้แทนโดยชอบธรรม หรือผู้อนุบาลเป็นผู้ยื่นคำร้อง แต่ไม่จำเป็นต้องเป็นผู้เสียหายโดยนิตินัยยื่นคำร้องได้ต่อศาลที่พนักงานอัยการยื่นฟ้องจำเลยในคดีอาญา เมื่อผู้เสียหายได้รับความเสียหายแก่ชีวิต ร่างกาย จิตใจ เสื่อมเสียต่อเสรีภาพ ชื่อเสียง หรือได้รับความเสียหายในทางทรัพย์สิน จากการกระทำผิดอาญา ผู้เสียหายสามารถเรียกค่าสินไหมทดแทน ได้ทั้งสิ้น เช่น ค่าปลงศพ ค่ารักษาพยาบาล ค่าขาดไร้อุปการะ ค่าขาดรายได้ ค่าซ่อมแซมทรัพย์สิน ค่าเสียหายทางชื่อเสียง เป็นต้น โดยสามารถยื่นคำร้องได้แม้ไม่ใช่คู่ความในคดีอาญา แต่คำร้องดังกล่าวถือว่าผู้ร้องเป็นโจทก์ในทางแพ่ง สามารถสืบพยานและใช้สิทธิอุทธรณ์ฎีกาได้ เฉพาะในคดีแพ่งที่ตนเรียกค่าสินไหมทดแทนเท่านั้น

ระยะเวลาในการยื่นคำร้อง คือ กรณีคดีอาญามีการสืบพยาน ผู้เสียหาย จะต้องยื่นคำร้องก่อนการสืบพยาน สามารถยื่นในวันสืบพยานได้แต่ต้องก่อนการสืบพยาน ไม่รวมการสืบพยานล่วงหน้า กรณีที่คดีอาญาไม่มีการสืบพยาน เช่น จำเลยรับสารภาพ ผู้เสียหายต้องยื่นคำร้องก่อนศาลวินิจฉัยชี้ขาดคดีหรือมีคำพิพากษาคดีอาญา คำร้องนั้นต้องแสดงรายละเอียด ตามสมควร เกี่ยวกับความเสียหายและจำนวนค่าสินไหมทดแทนที่เรียกร้อง เช่น ใบรับรองแพทย์ หรือบรรยาย

⁸² ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1.

ความเสียหายที่ได้รับ แต่จะมีค่าขอบังคับให้จำเลยชดใช้ค่าสินไหมทดแทนที่ไม่มีในฟ้องคดีอาญาไม่ได้ เช่น พนักงานอัยการฟ้องจำเลยฐานกระทำโดยประมาทเป็นเหตุให้ผู้อื่นได้รับอันตรายสาหัส ผู้เสียหายจะยื่นคำร้องขอให้ชดใช้ค่าซ่อมแซมรถยนต์ ไม่ได้ถือเป็นคำขออื่นที่ไม่ได้เกิดจากการกระทำความผิดของจำเลย แม้คดีอาญาได้ยื่นฟ้องต่อศาลแขวงซึ่งมีอำนาจพิจารณาคดีแพ่งที่มีทุนทรัพย์ไม่เกิน 300,000 บาท ผู้เสียหายก็สามารถยื่นคำร้องต่อศาลแขวงได้ แม้จำนวนค่าสินไหมทดแทนที่เรียกร้องมากกว่า 300,000 บาท ก็ตาม

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 ได้วางหลักว่า ในคดีที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ ถ้าผู้เสียหายมีสิทธิที่จะเรียกเอาค่าสินไหมทดแทนเพราะเหตุได้รับอันตรายแก่ชีวิต ร่างกาย จิตใจ หรือได้รับความเสื่อมเสียต่อเสรีภาพในร่างกาย ชื่อเสียงหรือได้รับความเสียหายในทางทรัพย์สิน อันเนื่องมาจากการกระทำความผิดของจำเลย ให้ผู้เสียหายยื่นคำร้องต่อศาลที่พิจารณาคดีอาญาขอให้บังคับจำเลยชดใช้ค่าสินไหมทดแทนแก่ตนได้ ในการยื่นคำร้องนั้น ผู้เสียหายต้องยื่นคำร้องก่อนเริ่มสืบพยาน หากไม่มีการสืบพยานให้ยื่นคำร้องก่อน ศาลวินิจฉัยชี้ขาดคดีและคำร้องดังกล่าวถือเป็นคำฟ้องตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งและผู้เสียหายอยู่ในฐานะโจทก์ในคดีส่วนแพ่ง ในเมื่อคำร้องดังกล่าวถือเป็นคดีส่วนแพ่ง คำร้องดังกล่าวจึงต้องแสดงรายละเอียดตามสมควรเกี่ยวกับความเสียหาย และจำนวนค่าสินไหมทดแทนที่เรียกร้อง หากศาลเห็นว่าคำร้องนั้นยังขาดสาระสำคัญบางเรื่อง ศาลอาจมีคำสั่งให้ผู้ร้องแก้ไขคำร้องให้ชัดเจนได้ อย่างไรก็ตาม คำร้องดังกล่าวจะมีค่าขอประการอื่นที่มีค่าขอบังคับให้จำเลยชดใช้ค่าสินไหมทดแทนไม่ได้ และต้องไม่ขัดหรือแย้งกับคำฟ้องในคดีอาญาของพนักงานอัยการโจทก์ และในกรณีที่พนักงานอัยการได้ดำเนินการตามมาตรา 43 แล้ว ผู้เสียหายจะยื่นคำร้องเพื่อเรียกทรัพย์สินหรือราคาแทนทรัพย์สินอีกไม่ได้

ฐานความผิดการใช้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 เป็นวิธีพิจารณาความที่ย่นย่อและอิงกับการพิจารณาคดีอาญา ถึงแม้จะมีการเรียกค่าสินไหมทดแทน ดังนี้ การยื่นคำร้องตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 นี้ ต้องบรรยายเกี่ยวกับการที่ผู้ยื่นคำร้องได้รับความเสียหายจากการกระทำความผิดตามที่พนักงานอัยการฟ้องว่าตนเสียหายอย่างไร เป็นจำนวนเท่าใด ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 นี้ ใช้หลักการเดียวกับความเสียหายเรื่องละเมิดในทางแพ่ง ที่ไม่ได้จำกัดฐานความผิดไว้แน่ชัด ต่างจากมาตรา 43 ที่กำหนดไว้เพียง 9 ฐานความผิด จึงเป็นหน้าที่ของผู้เสียหายเอง ที่จะดำเนินการนำสืบให้ศาลทราบถึงความผิดและความเสียหายที่เกิดขึ้น เพื่อที่ได้รับค่าสินไหมทดแทน โดยการนำสืบย่อมเป็นไปตามที่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 บัญญัติไว้ว่า “...ถ้าผู้เสียหายมีสิทธิที่จะเรียกเอาค่าสินไหมทดแทนเพราะเหตุได้รับอันตรายแก่ชีวิต ร่างกาย จิตใจ หรือได้รับความเสื่อมเสียต่อ เสรีภาพในร่างกาย ชื่อเสียงหรือได้รับความเสียหายในทางทรัพย์สิน อันเนื่องมาจากการกระทำความผิดของจำเลย...” เห็นได้ว่าการที่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 บัญญัติไว้เช่นนี้ กฎหมายอาญามุ่งประสงค์

จะคุ้มครองผู้เสียหาย ถ้ามีการประทุษร้ายต่อสิ่งเหล่านี้แล้ว เกิดความเสียหายใดๆ ที่ผู้เสียหายมีสิทธิ จะเรียกค่าสินไหมทดแทนตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 420 ได้แล้ว ย่อมสามารถ เรียกค่าสินไหมทดแทนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 ได้เช่นกัน

โดยความเสียหายที่ได้รับนั้นต้องเป็นความเสียหายทางแพ่งที่เกี่ยวข้อง กับคดีอาญา หรือมีมูลเหตุมาจากการกระทำความผิดทางอาญา และผู้ที่มีสิทธิยื่นคำร้องต้องมีชื่อปรากฏ ในคำฟ้องของพนักงานอัยการโจทก์ในฐานะผู้เสียหายเท่านั้น ส่วนคดีอาญาที่ผู้เสียหาย เป็นโจทก์ ฟ้องเอง ผู้เสียหายรายอื่นไม่อาจยื่นคำร้องขอให้บังคับจำเลยชดใช้ค่าสินไหมทดแทน เข้าไปในคดีอาญา ดังกล่าวได้ แม้มูลกรณีที่ทำให้เกิดความเสียหายเป็นมูลกรณีเดียวกันก็ตาม ในการยื่นคำร้องตามมาตรา นี้ เพื่อเรียกค่าสินไหมทดแทนในทางแพ่ง ไม่ใช่การขอเข้าร่วมเป็นโจทก์ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณา ความอาญา มาตรา 30 ดังนั้น ผู้เสียหายจึงสามารถนำพยานเข้าสืบได้เฉพาะในประเด็นที่เกี่ยวกับ ค่าสินไหมทดแทนว่ามีเพียงใดเท่านั้น ไม่สามารถนำพยานเข้าสืบ ในเรื่องเกี่ยวกับข้อเท็จจริง ในการกระทำความผิดของจำเลยได้ และคำร้องดังกล่าวต้องไม่ขัดหรือแย้ง กับคำฟ้องของพนักงานอัยการ กล่าวคือ ต้องยึดข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายเป็นอย่างเดียวกับฟ้องของพนักงานอัยการ เช่น หากพนักงานอัยการ ฟ้องว่าจำเลยชดใช้โดยประมาท ผู้เสียหายจะกล่าวอ้าง ในคำร้องว่าจำเลยกระทำโดยเจตนาเพื่อเป็นฐาน ในการเรียกค่าสินไหมทดแทนให้สูงขึ้นไม่ได้

ขอบเขตค่าสินไหมทดแทน แต่เดิมการยื่นคำร้องตามมาตรา 44/1 ในคดี ที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ ผู้ที่มีสิทธิยื่นคำร้องต่อศาลที่พิจารณาคดีอาญาขอให้บังคับจำเลยชดใช้ ค่าสินไหมทดแทนแก่ตนจะต้องเป็นผู้เสียหายโดยนิตินัย⁸³ แต่ต่อมามีคำพิพากษาศาลฎีกาวินิจฉัยว่า แม้มิใช่ผู้เสียหายโดยนิตินัยก็ย่อมมีอำนาจยื่นคำร้องได้⁸⁴

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 5400/2560 (ประชุมใหญ่) วินิจฉัยว่า “ประมวลกฎหมาย วิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 บัญญัติว่า “ในคดีที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ ถ้าผู้เสียหายมีสิทธิ ที่จะเรียกเอาค่าสินไหมทดแทนเพราะเหตุที่ได้รับอันตรายแก่ชีวิต ร่างกาย จิตใจหรือได้รับความเสื่อมเสีย ต่อเสรีภาพในร่างกาย ชื่อเสียงหรือได้รับความเสียหายในทางทรัพย์สิน อันเนื่องมาจากการกระทำความผิด ของจำเลย ผู้เสียหายจะยื่นคำร้องต่อศาลที่พิจารณาคดีอาญาขอให้บังคับจำเลยชดใช้ค่าสินไหมทดแทน แก่ตนก็ได้” แม้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ได้มีคำอธิบายคำว่า ผู้เสียหายไว้ในมาตรา 2 (4) ซึ่งบัญญัติว่า “ผู้เสียหาย หมายถึง บุคคลผู้ได้รับความเสียหายเนื่องจากการกระทำความผิดฐานใดฐานหนึ่ง รวมทั้งบุคคลอื่นที่มีอำนาจจัดการแทนได้ ดังที่บัญญัติไว้ใน มาตรา 4, 5 และ 6” แต่ข้อความ

⁸³ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 5419/2554 คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 4928/2555 คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 17584/2555 คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2367/2556 คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 8794/2556.

⁸⁴ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 5400/2560 (ประชุมใหญ่).

ตามมาตรา 44/1 ที่บัญญัติให้ผู้เสียหายมีสิทธิที่จะเรียกค่าสินไหมทดแทนได้นั้น ย่อมมีความหมายในตัวว่า หมายถึง ผู้ที่มีสิทธิเรียกค่าสินไหมทดแทน จึงมีความหมายที่แตกต่างชัดกับความหมายของผู้เสียหาย ที่บัญญัติไว้ในมาตรา 2 (4) การตีความคำว่าผู้เสียหายตามมาตรา 44/1 จึงไม่ต้องถือตามความหมายเช่นเดียวกับมาตรา 2 (4) ทั้งนี้เป็นไปตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 1 ที่บัญญัติว่า “ในประมวลกฎหมายนี้ ถ้าคำใดมีคำอธิบายไว้แล้ว ให้ถือตามความหมายดังได้อธิบายไว้ เว้นแต่ข้อความในตัวบทจะขัดกับคำอธิบายนั้น” ดังนั้น การพิจารณาว่าผู้ใดจะมีสิทธิยื่นคำร้องต้องพิจารณาจากสิทธิในทางแพ่ง ไม่ใช่กรณีที่จะนำความหมายของคำว่า ผู้เสียหายในทางอาญา เช่น เป็นผู้เสียหายโดยนิตินัย หรือผู้มีอำนาจจัดการแทนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 5 (2) มาบังคับใช้ ตัวอย่างเช่น แม้ผู้เสียหายมีส่วนประมาทอยู่ด้วย แต่เมื่อศาลชั้นต้นฟังข้อเท็จจริงว่าจำเลยมีส่วนประมาทมากกว่า ผู้เสียหายย่อมมีสิทธิเรียกค่าสินไหมทดแทนจากจำเลยได้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 ประกอบพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความในศาลแขวง พ.ศ. 2499 มาตรา 4 และ พระราชบัญญัติให้นำวิธีพิจารณาความในศาลแขวงมาใช้บังคับในศาลจังหวัด พ.ศ. 2520 มาตรา 3 โดยจำเลยจะต้องชดเช้ค่าสินไหมทดแทนในส่วนที่จำเลยก่อมากกว่าตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 223 วรรคแรก ประกอบ มาตรา 442⁸⁵

ผู้เสียหายมีสิทธิได้รับดอกเบี้ยจากการกระทำผิดของจำเลย ค่าสินไหมทดแทนประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 ถือว่าคดีส่วนแพ่งและอยู่ในหมวดการฟ้องคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญา ดังนั้น หากมีดอกเบี้ยผู้เสียหายย่อมยื่นคำร้องขอให้บังคับจำเลยชดเช้ค่าสินไหมทดแทน ในส่วนดอกเบี้ยของต้นเงินตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 วรรคหนึ่งได้⁸⁶ อย่างไรก็ตามในคดีอาญาพนักงานอัยการไม่มีอำนาจฟ้องขอให้เรียกดอกเบี้ย ในจำนวนเงินที่จำเลยยกออกไป เพราะดอกเบี้ยไม่ใช่ทรัพย์สินหรือราคาที่ผู้เสียหายสูญเสียไปเนื่องจากการกระทำความผิดตามที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 43⁸⁷ เมื่อคำร้องตามมาตรา 44/1 เข้าสู่การพิจารณาของศาลตามหลักเกณฑ์ ศาลจะทำการ พิเคราะห์เป็นรายกรณีไปว่า ผู้เสียหายคนหนึ่งเสียหายเป็นจำนวนเท่าไร อย่างไร และจะสั่งให้มีการชดเช้ค่าสินไหมทดแทนไปตามนั้น โดยผู้เสียหายที่ยื่นคำร้องเข้ามาในคดีมีฐานะเป็นโจทก์ในคดีแพ่ง และการสืบถึงค่าสินไหมทดแทนที่ควรได้รับนั้น จะใช้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ประหนึ่งมีการพิจารณาคดีแพ่งควบคู่ไปกับคดีอาญา มีข้อน่าสงสัยว่าค่าสินไหมทดแทนที่ผู้เสียหายมีสิทธิเรียกร้อง ตามมาตรา 44/1 ไม่จำกัดที่เป็นตัวเงินเท่านั้น เพราะค่าสินไหมทดแทนที่ผู้ทำละเมิดจะต้องชดเช้ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 438 นั้น

⁸⁵ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 5589/2557.

⁸⁶ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1385/2555.

⁸⁷ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1976-1977/2505 (ประชุมใหญ่).

ไม่ได้จำกัดว่าต้องเป็นค่าเสียหายที่เป็นตัวเงินเท่านั้น หากแต่รวมถึงหนี้ที่เป็นการกระทำให้ผู้เสียหายกลับคืนสู่สถานะเดิม เช่น ขอให้ขับไล่ เป็นต้น ดังนั้น การที่มาตรา 44/1 วรรคสอง บัญญัติให้คำร้องของผู้เสียหายต้องแสดงรายละเอียดตามสมควร เกี่ยวกับจำนวนค่าสินไหมทดแทนที่เรียกร้องนั้น จึงมีความหมายแต่เพียงว่าค่าสินไหมทดแทนที่เรียกร้องมีอะไรบ้าง จำนวนมากน้อยเพียงใด หาได้มุ่งหมายที่จะให้แสดงเฉพาะค่าสินไหมทดแทนที่เป็นตัวเงินแต่เพียงอย่างเดียว

การยื่นคำร้องตามมาตรา 44/1 กฎหมายใช้คำว่า “ค่าสินไหมทดแทน” ซึ่งมีความหมายเช่นเดียวกับประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 438 ได้แก่ การคืนทรัพย์สินหรือใช้ราคาทรัพย์สิน รวมถึงค่าเสียหายเพื่อความเสียหายอย่างใด ๆ ที่เกิดขึ้นจากการละเมิดนั้น และรวมถึงหนี้เพื่อกระทำให้ผู้เสียหายกลับคืนสู่สถานะเดิม เช่น หนี้กระทำการ หรืองดเว้นกระทำการ ดังนั้น สำหรับค่าสินไหมทดแทนแล้ว จึงไม่จำเป็นต้องเป็นตัวเงินเพียงอย่างเดียว แต่รวมถึงที่อาจคำนวณเป็นตัวเงินได้ด้วย เช่น ค่าขาดประโยชน์จากการใช้ทรัพย์สิน เป็นต้น ถ้าเป็นความเสียหายอันแน่นอนและเป็นผลจากการกระทำความผิดแล้ว ผู้กระทำก็ต้องรับผิดชอบ ซึ่งผู้เสียหายสามารถเรียกจากผู้กระทำผิดหรือจำเลยได้ แม้ว่าพนักงานอัยการจะได้มีคำขอให้เรียกทรัพย์สินหรือราคาแทน ผู้เสียหายตามมาตรา 43 แล้วก็ตาม อันเป็นหน้าที่ตามกฎหมายของพนักงานอัยการที่กฎหมายกำหนดไว้

แต่การใช้สิทธิของผู้เสียหายตาม มาตรา 44/1 นี้ เป็นกรณีที่กฎหมายให้สิทธิแก่ผู้เสียหายในการยื่นคำร้องขอเรียกค่าสินไหมทดแทนในคดีอาญาที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ฟ้องคดี ดังนั้น ผู้เสียหายจึงสามารถใช้สิทธิในการเรียกค่าขาดประโยชน์จากการใช้ทรัพย์สิน ซึ่งถือเป็นค่าสินไหมทดแทนประการหนึ่งตามมาตรา 44/1 ได้

อย่างไรก็ตาม มาตรา 44/1 วรรคสาม ได้กำหนดไว้ชัดเจนว่า จะมีคำขอประการอื่นที่มีใช้คำขอบังคับให้จำเลยชดใช้ค่าสินไหมทดแทนอันเนื่องมาจากการกระทำความผิดของจำเลยในคดีอาญามีได้ เช่น ในคดีหมิ่นประมาท ผู้เสียหายมีสิทธิที่จะยื่นคำร้องขอให้จำเลยชดใช้ค่าเสียหายได้ แต่จะขอให้ประกาศโฆษณาแก้คำพิพากษาหรือคำขอขมาไม่ได้ เป็นต้น กล่าวโดยสรุป ผู้เสียหายตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 นี้ไม่จำเป็นต้องเป็นผู้เสียหายโดยนิตินัย กล่าวคือ แม้มีส่วนผิดอยู่ด้วยก็สามารถยื่นคำร้องเข้ามาในคดีที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์เพื่อเรียกค่าสินไหมทดแทนได้ การพิจารณาค่าสินไหมทดแทนของศาลนั้นจะนำประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยเรื่องการกำหนดค่าสินไหมทดแทน⁸⁸ มาใช้พิจารณาด้วย ซึ่งค่าสินไหมทดแทนอาจไม่ใช่ตัวเงินเพียงอย่างเดียว และหากผู้เสียหายมีส่วนผิดอยู่ด้วย ศาลจะนำประมวลกฎหมายแพ่ง

⁸⁸ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 438.

และพาณิชย์ มาตรา 223⁸⁹ มาปรับใช้ด้วย กล่าวคือพิจารณาว่าใครเป็นผู้ก่อความเสียหายยิ่งหย่อนกว่ากันเพียงใด และนำไปสู่การคำนวณความเสียหายที่ควรจะเป็น

ระยะเวลาการยื่นคำร้องเข้ามาในคดีที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 วรรคสอง นั้น เป็นกำหนดเวลาที่ผู้เสียหายส่วนใหญ่ไม่ทราบถึงขั้นตอนการดำเนินคดีของพนักงานอัยการ ทำให้คดีอาญาที่ไม่ใช่คดีที่มีกำหนดอัตราโทษอย่างต่ำไว้ให้จำคุก ตั้งแต่ 5 ปีขึ้นไป หากจำเลยรับสารภาพ ศาลสามารถตัดสินคดีได้ โดยไม่ต้องมีการสืบพยานตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 176 ส่งผลให้พนักงานอัยการไม่สามารถแจ้งสิทธิเรียกค่าสินไหมทดแทนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 แก่ผู้เสียหายได้ทันที เพราะเมื่อศาลพบจำเลย หรือเมื่อจำเลยอยู่ต่อหน้าศาลแล้ว ศาลก็จะอ่านและอธิบายฟ้องของพนักงานอัยการให้จำเลยฟัง และถามว่าจำเลยจะให้การรับสารภาพหรือปฏิเสธ หากจำเลยให้การรับสารภาพ ศาลสามารถพิพากษาคดีของจำเลยได้ทันที ส่งผลให้ผู้เสียหายไม่สามารถยื่นคำร้องตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 วรรคสองได้ทันที เพราะผู้เสียหายไม่ทราบว่าวันที่พนักงานอัยการฟ้องคดีไปนั้น จำเลยจะให้การรับสารภาพหรือไม่ ส่งผลเสียหายแก่ผู้เสียหาย ต้องไปฟ้องคดีส่วนแพ่งต่างหาก โดยเสียค่าธรรมเนียมเอง แทนที่จะยื่นคำร้องขอค่าสินไหมทดแทนในส่วนแพ่งเข้ามาในคดีอาญาที่พนักงานอัยการยื่นฟ้องได้ โดยไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายอย่างเช่น ค่าธรรมเนียมศาล ค่าจ้างทนายความ เป็นต้น

การเรียกค่าสินไหมทดแทนในคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญาที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ มีเจตนารมณ์ที่จะช่วยเหลือผู้เสียหายที่ได้รับความเสียหายทางแพ่งให้ได้รับความสะดวกรวดเร็ว ในการได้รับค่าสินไหมทดแทนและไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดีแพ่งต่างหาก และทำให้คดีแพ่งและคดีอาญาเสร็จสิ้นไปในคราวเดียว

การเรียกค่าเสียหายนั้นมีได้หลายกรณี เช่น ค่าเสียหายที่มีใช้ตัวเงิน ตามแนวคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2501/2517 ค่าเสียหายที่โจทก์ต้องให้แพทย์ทำศัลยกรรมตกแต่งเพื่อลบรอยแผลเป็นบนใบหน้าจัดเป็นค่าสินไหมทดแทนเพื่อความเสียหายอย่างอื่นอันมิใช่ตัวเงิน ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 446 แม้ขณะฟ้องโจทก์ยังมีได้ให้แพทย์ทำศัลยกรรมตกแต่งใบหน้า กล่าวคือ

⁸⁹ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 223 “ถ้าฝ่ายผู้เสียหายได้มีส่วนทำความผิดอย่างใดอย่างหนึ่ง ก่อให้เกิดความเสียหายด้วยไซ้ ทำนองว่าหนึ่งนั้นจะต้องใช้ค่าสินไหมทดแทนแก่ฝ่ายผู้เสียหายมากน้อยเพียงใดนั้น ต้องอาศัยพฤติการณ์เป็นประมาณ ข้อสำคัญก็คือว่าความเสียหายนั้นได้เกิดขึ้นเพราะฝ่ายไหนเป็นผู้ก่อยิ่งหย่อนกว่ากันเพียงไร

วิธีเดียวกันนี้ท่านให้ใช้แม้ทั้งที่ความผิดของฝ่ายผู้เสียหายจะมีแต่เพียงละเลยไม่เตือนลูกหนี้ให้รู้สึกถึงอันตรายแห่งการเสียหายอันเป็นอย่างไรร้ายแรงผิดปกติ ซึ่งลูกหนี้ไม่รู้หรือไม่อาจจะรู้ได้ หรือเพียงแต่ละเลยไม่บำบัดปัดป้อง หรือบรรเทาความเสียหายนั้นด้วย อนึ่งบทบัญญัติแห่ง มาตรา 220 นั้นท่านให้นำมาใช้บังคับด้วยโดยอนุโลม”

โจทก์ยังมีได้เสียค่าใช้จ่ายในการตกแต่งใบหน้าไปก็ตามโจทก์ก็มีสิทธิฟ้องเรียกร้องเอาจากจำเลย ผู้ทำละเมิดได้ และจำนวนค่าเสียหายดังกล่าว ศาลย่อมวินิจฉัยให้ตามควรแก่พฤติการณ์และความร้ายแรงแห่งละเมิด ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 438 วรรคแรก

แต่อย่างไรก็ตามค่าเสียหายบางอย่างก็ไม่สามารถเรียกได้ เช่น ค่าเสียหายทางจิตใจที่เกิดความว้าเหว ตามแนวคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 789/2502 ผู้ตายมีอายุ 44 ปี มีรายได้เลี้ยงครอบครัว ได้นั่งรถยนต์ของจำเลยไปชนต้นไม้ถึงแก่ความตาย ดังนี้ ถือว่าในปัจจุบันชีวิตของบุคคลทั่วไป ในสังคมที่มีการแพทย์และการสาธารณสุขดีกว่าแต่ก่อน ผู้ตายมีร่างกายแข็งแรงและไม่มีโรคประจำตัว จึงควรคำนวณได้ว่าผู้ตายอาจมีชีวิตทำมาหาได้ต่อไปข้างหน้าอีก 10 ปี สามีไม่มีสิทธิฟ้องเรียกค่าเสียหายทางจิตใจที่เกิดความว้าเหว เพราะสูญเสียภริยาผู้เคยปฏิบัติให้ชีวิตของสามีมีความสุขจากผู้ที่ทำให้ภริยาของตนถึงแก่ความตาย เพราะไม่มีกฎหมายบัญญัติให้เรียกร้องได้ (อ้างฎีกาที่ 1742/2499 และคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 4550/2518)

6.2.2 การใช้สิทธิเรียกร้องทางแพ่งของผู้เสียหายตามกฎหมายต่างประเทศ

ในการพิจารณาว่ากฎหมายไทยเป็นอย่างไร ควรมีการแก้ไขปรับปรุงหรือไม่ มีความจำเป็นต้องพิจารณาศึกษากฎหมายในต่างประเทศ ว่ามีการกำหนดบทบาท อำนาจหน้าที่ของพนักงานอัยการในการเรียกค่าสินไหมทดแทนแทนผู้เสียหายไว้อย่างไร แล้วจึงนำมาเปรียบเทียบกับกฎหมายในประเทศไทย เพื่อเป็นข้อมูลในการพิจารณาแก้ไขกฎหมายต่อไป

1) สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี⁹⁰

ตามประมวลกฎหมายแพ่งของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี (BGB) หรือ *Bürgerliches (Gesetz) Buch* มาตรา 823 วรรคแรก จะกล่าวถึงหลักเกณฑ์ทั่วไปของความรับผิดในทางละเมิด และเป็นแม่บทหลักแห่งประมวลกฎหมายละเมิดเยอรมัน ซึ่งบัญญัติว่า “ผู้ใดจงใจหรือประมาทเลินเล่อทำต่อบุคคลอื่นโดยผิดกฎหมายให้เขาเสียหายแก่เสียชีวิตก็ดี ร่างกายก็ดี อนามัยก็ดี เสรีภาพก็ดี ทรัพย์สินหรือสิทธิอย่างหนึ่งอย่างใด ท่านว่าผู้นั้นทำละเมิดจำต้องใช้ค่าสินไหมทดแทนเพื่อการนั้น” หลักเกณฑ์ของความรับผิดในทางละเมิดที่ว่าเป็นความรับผิดตามทฤษฎีความผิด (Theory of fault) ซึ่งผู้ได้รับความเสียหายต้องพิสูจน์เหตุในการฟ้องคดี (Cause of action) ที่มีองค์ประกอบดังนี้⁹¹

⁹⁰ สุรสิทธิ์ แสงวีโรจนพัฒน์. กระบวนการยุติธรรมทางอาญาของประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี. (พิมพ์ครั้งที่ 6). ใน *ประมวลสาระชุดวิชาการบริหารงานยุติธรรมเปรียบเทียบชั้นสูง*, หน่วยที่ 6, นนทบุรี: สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. 2565. หน้า 7.

⁹¹ ศิรประภา ปรีดา. *การปรับใช้ความรับผิดตามสัญญาและละเมิดในข้อเท็จจริงเดียวกัน*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพมหานคร. 2561. หน้า 90.

(1) มีการกระทำละเมิดต่อสิทธิ หรือผลประโยชน์ต่างๆ ตามที่ระบุไว้ในมาตรา 823 วรรคแรกคือ ชีวิต ร่างกาย อนามัย เสรีภาพ ทรัพย์สิน หรือสิทธิอื่น โดยการกระทำตามมาตรา 823 วรรคแรกนี้ครอบคลุมทั้งการกระทำและการงดเว้นกระทำด้วย

(2) โดยผิดกฎหมาย (Unlawfulness) หลักเกณฑ์โดยผิดกฎหมายนั้นเป็นการก่อให้เกิดความเสียหายต่อสิทธิของบุคคลโดยตรง ตามที่กฎหมายได้กำหนดไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี มาตรา 823 วรรคแรก หรือเป็นการกระทำที่ผู้กระทำมีหน้าที่ที่จะต้องระมัดระวังและได้ฝ่าฝืนหน้าที่นั้นจนเป็นเหตุให้ผู้อื่นได้รับความเสียหาย การที่กฎหมายสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีได้กำหนดให้ผู้กระทำหรืองดเว้นกระทำ มีหน้าที่ที่จะต้องใช้ความระมัดระวังไม่ให้เกิดความเสียหายแก่ผู้อื่นนั้น หน้าที่ที่จะต้องระมัดระวังนี้มีลักษณะเหมือนกับกฎหมายอังกฤษ

(3) การกระทำนั้นเป็นการกระทำที่มีความผิด คือ กระทำละเมิดโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่อ (Intentional or negligent) ซึ่งคำว่า “ความผิด” หมายถึงสภาพทางจิตใจ (State of mind) ของผู้กระทำละเมิดในขณะที่กระทำความเสียหายแก่ผู้อื่น

(4) มีความเสียหายแก่สิทธิของผู้อื่นที่ปรากฏอยู่ในมาตรา 823 วรรคแรก เช่น ความเสียหายต่อชีวิต ร่างกาย หรืออนามัย เป็นต้น ซึ่งความรับผิดชอบเกิดขึ้น หากเป็นความเสียหายต่อบุคคล ที่เกิดขึ้น โดยตรงและแน่นอน โดยความเสียหายต่อบุคคลที่ว่าเป็นความเสียหายที่กำหนดเป็นตัวเงินและมีใช้ตัวเงินได้ด้วย เช่น ความเจ็บปวดและความเสียหายทางจิตใจในรูปแบบต่างๆ

(5) มีความสัมพันธ์แห่งเหตุและผล (Causation) กล่าวคือ มีความสัมพันธ์ระหว่างความผิดที่เกิดขึ้นจากการกระทำหรืองดเว้นกระทำผิดของจำเลยโดยฝ่าฝืนหน้าที่และความเสียหายของโจทก์ ความสัมพันธ์แห่งเหตุและผลตามกฎหมายเยอรมันมีลักษณะเหมือนกับกฎหมายอังกฤษ การพิสูจน์ความสัมพันธ์ระหว่างเหตุและผลได้กำหนดไว้ว่า โจทก์ต้องพิสูจน์เหตุในการฟ้องคดีที่อาจพิจารณาได้จากหลักเกณฑ์ที่สำคัญ 2 ขั้นตอนคือ ขั้นตอนแรกเป็นเรื่องเงื่อนไขและเหตุที่ก่อให้เกิดความเสียหาย (Condition and causes) และขั้นตอนที่สอง เป็นเรื่องเหตุทางกฎหมาย (Legal cause) หรือเหตุใกล้ชิดกับการกระทำละเมิด (Proximate cause) มีรายละเอียดดังนี้

ขั้นตอนแรก เงื่อนไขและเหตุที่ก่อให้เกิดความเสียหาย (Condition and causes) ในขั้นตอนนี้ต้องพิจารณาว่า การกระทำของจำเลยมีส่วนในการก่อให้เกิดความเสียหายแก่โจทก์หรือไม่ ในศาลเยอรมันเรียกชื่อการพิสูจน์เสียหายนี้ว่า “Conditio Sine Qua Non” โดยรู้จักกันในประเทศที่ใช้ระบบคอมมอนลอว์ที่เรียกชื่อในการพิสูจน์แบบเดียวกันนี้ว่า “But for” test หลักเกณฑ์ที่ว่าเป็นนี้กำหนดให้โจทก์พิสูจน์ว่าความเสียหายของโจทก์จะเกิดขึ้น โดยปราศจากการกระทำของจำเลยหรือไม่ ถ้าความเสียหายของโจทก์เกิดขึ้นแม้ไม่มีการกระทำของจำเลยย่อมหมายความว่า การกระทำของจำเลยไม่ได้เป็นเหตุให้เกิดความเสียหายนั้น หลักเกณฑ์ในขั้นตอนนี้ กฎหมายเยอรมัน

ใช้แนวทางการพิสูจน์ตามขั้นตอนที่เหมือนกับเหตุแห่งข้อเท็จจริง (Actual cause) ตามกฎหมายประเทศอังกฤษและสหรัฐอเมริกา

ขั้นตอนที่สอง เหตุทางกฎหมาย (Legal cause) หรือเหตุใกล้ชิดกับการกระทำละเมิด (Proxi-mate cause) ที่กำหนดว่า การกระทำของจำเลยเป็นเงื่อนไขของความเสียหายของโจทก์หรือไม่ ในขั้นตอนนี้ ศาลจะพิจารณาหลังจากที่ได้พิจารณาตามหลักเกณฑ์ “Conditio Sine Qua Non” หรือ “BU for” test ในขั้นตอนแรกแล้ว ก่อนที่จะพิจารณาถึงเหตุกฎหมาย (Legal cause) ซึ่งผู้กระทำละเมิดจะต้องรับผิดชอบในความเสียหาย ที่เกิดจากการละเมิดต่อผลประโยชน์ที่ ได้รับความคุ้มครองของผู้ถูกระทำเมื่อความเสียหายนั้นเป็นความเสียหายที่ไม่ไกลเกินเหตุ (Remoteness of damage) โดยศาลเยอรมันจะใช้หลักเกณฑ์ “การคาดเห็นได้ล่วงหน้า” มาวัดว่าผลการกระทำของจำเลยใกล้ชิดกับการกระทำละเมิดที่จำเลยจะต้องรับผิดชอบต่อค่าเสียหายให้โจทก์ด้วย

อย่างไรก็ตาม แม้ศาลหรือนักนิติศาสตร์จะอ้างอิงหลักเกณฑ์การพิสูจน์ความสัมพันธ์ระหว่างเหตุและผลตามหลักเกณฑ์ในชื่ออย่างใดๆ ก็ตาม หลักเกณฑ์ความสัมพันธ์ระหว่างเหตุและผลที่ว่านี้ก็อาจสรุปได้ว่ามีอยู่เพียง 2 ทฤษฎี

ทฤษฎีแรก คือ ทฤษฎีเงื่อนไข หรือทฤษฎีผลโดยตรงหรือทฤษฎีความเท่ากันแห่งเหตุ (Equitability Test) ทฤษฎีที่ว่านี้มีหลักเกณฑ์ว่า “ถ้าไม่มีการกระทำที่ถูกกล่าวหาแล้ว ผลจะไม่เกิดขึ้นเช่นนั้น” กล่าวคือ ผลอันหนึ่งอาจเกิดจากเหตุได้หลายๆ เหตุ ถ้าการกระทำของจำเลยเป็นเหตุหนึ่งที่ทำให้เกิดผลอันนั้น การกระทำของจำเลยอาจเป็นเงื่อนไขให้ผลนั้นเกิดขึ้นได้ ถ้าไม่มีการกระทำของจำเลยผลนั้นจะไม่เกิดขึ้นเลย

ทฤษฎีที่สอง คือ ทฤษฎีมูลเหตุเหมาะสม หรือทฤษฎีธรรมดา (Adequate causation test) ทฤษฎีที่ว่านี้มีหลักเกณฑ์ว่า “ในบรรดาเหตุทั้งหลายที่ทำให้เกิดผลขึ้นนั้น เฉพาะแต่เหตุที่ตามปกติย่อมเกิดผลนั้นเท่านั้นที่ผู้กระทำจะต้องรับผิดชอบ” กล่าวคือ แม้เหตุหลายเหตุ จะก่อให้เกิดผลอันใดอันหนึ่งได้ก็ตาม เหตุที่ว่าผู้กระทำจะต้องรับผิดชอบนั้น คือ เหตุที่ตามธรรมดาย่อมทำให้เกิดผลเช่นนั้นได้เท่านั้น ทั้งนี้การพิสูจน์ตามทฤษฎีนี้จะต้องนำเหตุกับผลมาพิจารณาคู่ควบคู่กันไปตามธรรมดาเหมาะสมกันหรือไม่ที่จะเป็นเหตุเป็นผลของกันและกัน

ละเมิด หรือในภาษาสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีเรียกว่า อันเนอร์ละบิท แฮนลุง (Unerlaubte Handlung) มีวิวัฒนาการมาจากกฎหมายดั้งเดิมของโรมันซึ่งมุ่งประสงค์ที่จะควบคุมการล้างแค้นให้เป็นไป โดยถูกต้องตามจารีตประเพณี และต่อมาได้เน้นการเยียวยาความเสียหายให้แก่ผู้เสียหาย แนวคิดในการทำประมวลกฎหมายแพ่งของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี เริ่มขึ้นภายหลังจากที่สาธารณรัฐฝรั่งเศสได้จัดทำประมวลกฎหมายแพ่งขึ้นอาศัยแนวคิดที่มีอยู่ในกฎหมายโรมัน และแนวคิดประมวลกฎหมายแพ่งฝรั่งเศส

สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีได้สร้างประมวลกฎหมายของตนเอง โดยเน้นปรัชญาความคิดของสำนักประวัติศาสตร์กฎหมาย (Historical Law School) ซึ่งเชื่อว่าการบัญญัติกฎหมายตามแนวทางของสำนักกฎหมายธรรมชาตินั้นยังไม่ถูกต้อง เพราะไม่ได้คำนึงถึงประเพณีของชาติ หรือที่เรียกว่าวิญญูณประชาชาติ โดยในแต่ละชาตินั้นต่างก็มีขนบธรรมเนียมประเพณี และความสำนึกร่วมกันของชนในชาติแตกต่างกันไป นักกฎหมายที่ยึดแนวคิดของสำนักประวัติศาสตร์กฎหมายเชื่อว่าส่วนสำคัญของกฎหมายอยู่ที่ประเพณีซึ่งค่อยๆ เจริญออกมาประมวลกฎหมายแห่งสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี จึงไม่ได้เป็นปฏิปักษ์ต่อกฎหมายจารีตประเพณี แต่ตรงกันข้ามกับเห็นว่าจารีตประเพณีเป็นบ่อเกิดของกฎหมายด้วย ซึ่งจะแตกต่างจากประมวลกฎหมายแห่งฝรั่งเศสที่มีปรัชญาความคิดของสำนักกฎหมายธรรมชาติ⁹²

ละเมิดตามหลักกฎหมายสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี มีหลักสำคัญคือเป็นการกระทำที่ล่วงสิทธิของผู้อื่น โดยไม่มีสิทธิ หรือไม่มีอำนาจ บทบัญญัติว่าด้วยความรับผิดทางละเมิด ตามกฎหมายแห่งสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี บัญญัติอยู่ในมาตรา 823-853 โดยมีหลักเกณฑ์ทั่วไปสำหรับความรับผิดทางละเมิดแยกออกได้ตามมาตรา 823 วรรคแรก และวรรคสอง มาตรา 826 นอกจากหลักเกณฑ์ในกฎหมายละเมิดแล้วยังจะต้องนำหลักกฎหมายในเรื่องนี้มาพิจารณาประกอบด้วย โดยเฉพาะในมาตรา 226 และมาตรา 242

มาตรา 823⁹³ บัญญัติว่า “บุคคลใดโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่อ โดยปราศจากสิทธิตามกฎหมายทำให้เสียหายแก่ชีวิต ร่างกาย อนามัย เสรีภาพ ทรัพย์สิน หรือสิทธิอื่นใดของบุคคลอื่นจำต้องชดเชยค่าสินไหมทดแทนสำหรับความเสียหายอันเนื่องมาจากการกระทำนั้น”

มาตรา 823 วรรคแรก แห่งประมวลกฎหมายแห่งสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมัน กำหนดความรับผิดทางละเมิดจากการกระทำของตนเอง โดยอาจแยกองค์ประกอบที่สำคัญ 5 ประการคือ⁹⁴

- (1) มีความเสียหายแก่สิทธิประการใดประการหนึ่งในมาตรา 823 วรรคแรก
- (2) จำเลยเป็นผู้ก่อให้เกิดความเสียหาย
- (3) ความเสียหายนั้นเกิดจากการกระทำโดยมิชอบด้วยกฎหมาย (Unlawfully)

⁹² ศันท์ภรณ์ โสทธิพันธ์. คำอธิบายหลักพื้นฐานของกฎหมายเอกชน. กรุงเทพมหานคร. วิญญูชน. 2562. หน้า 322-323.

⁹³ Article 823 German Civil Code “A person who, intentionally or negligently, unlawfully injures the life, body, health, freedom, property or another right of another person is liable to make compensation to the other party for the damage arising from this.”

⁹⁴ ประภาภรณ์ อินทร์มัน. ค่าเสียหายสำหรับความเสียหายทางจิตใจ: ศึกษาเปรียบเทียบระหว่างประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของประเทศไทย กฎหมายประเทศสหรัฐอเมริกา และกฎหมายประเทศเยอรมัน. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, กรุงเทพมหานคร. 2563. หน้า 60-61.

(4) ความเสียหายนั้นต้องเกิดจากการกระทำโดยจงใจ (Willfully) หรือประมาทเลินเล่อ

(5) ความเสียหายนั้นเป็นผลจากการกระทำของจำเลย
บทบัญญัติของประมวลกฎหมายสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมันยืนยันหลักเกณฑ์ในเรื่องความรับผิดทางละเมิดว่าจะต้องเป็นการกระทำที่มีความผิด (Fault) หรือจงใจ หรือประมาทเลินเล่อเกิดขึ้นในองค์ประกอบประการที่ 1 ที่ว่ามีความเสียหายแก่สิทธิประการใดประการหนึ่งในมาตรา 823 วรรคแรก ซึ่งสิทธิของบุคคลที่จะได้รับความคุ้มครอง ตามมาตรา 823 วรรคแรก มีอยู่ 4 ประการ คือ

- (1) ชีวิต
- (2) ร่างกาย และอนามัย
- (3) เสรีภาพ
- (4) ทรัพย์สิน และสิทธิอื่นใด

ความเสียหายที่เกิดแก่ชีวิต หมายถึง ความเสียหายอันเกิดจากการฆ่าผู้อื่น ซึ่งเป็นการให้สิทธิบุคคลที่สาม เช่น ทายาทในอันที่จะฟ้องร้องความเสียหายที่เกิดแก่ร่างกาย และอนามัย หมายถึงความเสียหายอันเกิดเนื่องจากการถูกทำร้ายร่างกาย การทำให้ผู้อื่นได้รับการกระทบกระเทือนทางประสาท (Nervous Shock) ก็อยู่ในความหมายนี้

ความเสียหายแก่เสรีภาพ เป็นความเสียหายต่อตัวบุคคลประเภทหนึ่ง เป็นการจำกัดความอิสระในการเคลื่อนไหวของบุคคลความเสียหายแก่เสรีภาพ เป็นความเสียหายต่อตัวบุคคลประเภทหนึ่งเป็นการจำกัดความอิสระในการเคลื่อนไหวของบุคคล

ความเสียหายแก่ทรัพย์สิน เป็นความเสียหายแก่กรรมสิทธิ์อันเป็นการให้ความคุ้มครองแก่สิ่งของต่างๆ ความเสียหายแก่สิทธิครอบครอง ทั้งนี้ในบางกรณีรวมถึงความเสียหายในทางเศรษฐกิจ นอกจากนี้ยังมีประโยชน์ต่างๆ ที่กฎหมายรับรอง เช่น ภาระจำยอม หรือสิทธิของเจ้าทรัพย์ในอันที่จะได้รับสิ่งที่พึงได้จากการมีทรัพย์นั้น สิทธิในชื่อสิทธิบัตร สิทธิในทรัพย์สินทางอุตสาหกรรม ซึ่งมีกฎหมายลายลักษณ์อักษรบัญญัติไว้เฉพาะนักกฎหมายบางท่านอธิบายว่าการกระทำละเมิดจะต้องเป็นการล่วงสิทธิประการใดประการหนึ่งที่ปรากฏใน มาตรา 823 ซึ่งก็ต่อหมายถึงสิทธิเด็ดขาดเท่านั้นไม่ใช่ความเสียหายแก่สิทธิตามสัญญาที่เกิดขึ้นจากการผิดสัญญา สิทธิเด็ดขาดที่อยู่ในความหมายของคำว่า “สิทธิอื่นใด” ตามมาตรา 823 นี้ได้แก่ สิทธิในการก่อตั้งและดำเนินธุรกิจ สิทธิตามสิทธิบัตร ลิขสิทธิ์ หรือการออกแบบซึ่งได้รับความคุ้มครองตามพระราชบัญญัติเป็นพิเศการแข่งขันทางการค้าที่ไม่เป็นธรรม และสิทธิในการพัฒนาบุคลิกภาพ ก็เป็นสิทธิเด็ดขาดอันได้รับความคุ้มครองตามมาตรา 823 นี้

สิทธิอย่างหนึ่งอย่างใดว่าตามกฎหมายสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีนั้น สัญญาและก่อความสัมพันธ์เฉพาะบุคคลไม่อยู่ในความหมายแห่งมาตรานี้ แต่การกระทำเดียวกัน อาจก่อความรับผิดทางสัญญา และละเมิดได้ในบางกรณี ซึ่งในกรณีเช่นนั้นโจทก์สามารถเลือกฟ้อง ในทางที่เห็นว่าจะเป็นประโยชน์แก่ตนมากกว่า นอกจากนี้ สิทธิอย่างหนึ่งอย่างใด รวมถึงความสัมพันธ์ ในครอบครัว เช่น สิทธิของบิดามารดา เป็นต้น ซึ่งเคยมีคดีฟ้องหย่าคดีหนึ่ง เมื่อบิดาหมดอำนาจ ปกครองลง และไม่ยอมส่งบุตรให้มารดาก็ถือว่าเป็นความผิดตามมาตรา 823 วรรคแรก เนื่องจาก ในระยะแรก ภายหลังประกาศใช้ประมวลกฎหมายแพ่งสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี หลักเกณฑ์พื้นฐาน ในมาตรา 823 และมาตรา 826 ไม่สามารถครอบคลุมถึงปัญหาต่างๆ ได้ทั่วถึง เช่น สิทธิในบุคลิกภาพ สิทธิบัตร หรือกรณีอื่นที่เป็นความเสียหายทางเศรษฐกิจโดยแท้ ศาลสูง ของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี (Bundesgerichtshot) จึงได้พัฒนาโดยตีความคำว่า “สิทธิอย่างหนึ่งอย่างใด” ให้ครอบคลุมถึงสิทธิต่างๆ โดยเฉพาะความเสียหายในทางธุรกิจ โดยแท้ ซึ่งเป็นยอมรับว่าจะมีความเป็นธรรมหากมีการคุ้มครองถึง โดยศาลได้ตีความคำว่า “สิทธิอย่างหนึ่งอย่างใด” หมายถึง สิทธิในชื่อและสิทธิในการก่อตั้ง และดำเนินธุรกิจ (Right To An Established And Operative Business) โดยถือว่าสิทธินี้เป็นละเมิด แม้ว่าในการค้ำนั้นจะพึงมีการแข่งขันกันในระบบเสรีนิยม แต่บุคคลก็ไม่ควรถูกล่วงละเมิดสิทธิดังกล่าว แต่การใช้ก็ยังมีข้อระวังมากกว่าการคุ้มครองทรัพย์สินตามปกติ ซึ่งศาลยังคงยึดหลักนี้อยู่หากมีการกระทำอื่นๆ ครอบงำประกอบละเมิด ตามมาตรา 823 วรรคหนึ่ง ศาลก็จะให้ชดใช้ค่าสินไหมทดแทน นอกจากนี้ ศาลเยอรมันยังตีความคำว่า “สิทธิอย่างหนึ่งอย่างใด” รวมไปถึงสิทธิในความเป็นส่วนตัว (Right of Privacy) และยังรวมถึงมูลค่า และสิทธิซึ่งกฎหมายกำหนดคุ้มครองจากการอันมิชอบ ด้วยกฎหมายสิทธิต่างๆ เหล่านั้น จึงเป็นสิทธิเด็ดขาดตามแนวคิดของศาลสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี⁹⁵

มาตรา 823 วรรคสอง⁹⁶ แห่งประมวลกฎหมายแพ่งสหพันธ์สาธารณรัฐ เยอรมนีบัญญัติว่า “บุคคลใดฝ่าฝืนบทบัญญัติของกฎหมายอันมุ่งประสงค์จะคุ้มครองบุคคลอื่น ก็เกิดความรับผิดเช่นเดียวกัน ถ้าตามลักษณะของบทบัญญัตินั้น การฝ่าฝืนจะเป็นไปใช้โดยไม่ต้องอาศัย ความผิดในส่วนของผู้กระทำหน้าที่ในการชดใช้ค่าสินไหมทดแทน จะมีต่อเมื่อมีความผิดที่ถือได้ว่าเป็นของผู้นั้น”

⁹⁵ ศิวประภา ปรีดา. การปรับใช้ความรับผิดตามสัญญาและละเมิดในข้อเท็จจริงเดียวกัน. หน้า 91-92.

⁹⁶ “The same duty is held by a person who commits a breach of a statute that is intended to protect another person. If, according to the contents of the statute, it may also be breached without fault, then liability to compensation only exists in the case of fault.”

หลักเกณฑ์ในมาตรา 823 วรรคสอง เกิดขึ้นเมื่อมีการฝ่าฝืนบทบัญญัติของกฎหมายที่มุ่งคุ้มครองผู้อื่น ซึ่งกฎหมายที่มุ่งคุ้มครองบุคคลอื่นอาจเป็นกฎหมายเอกชนหรือกฎหมายมหาชนก็ได้โดยเฉพาะกฎหมายอาญาซึ่งมุ่งคุ้มครองบุคคล หรือกลุ่มบุคคลทั่วไปความสำคัญอยู่ที่ต้องเกิดความเสียหายขึ้นองค์ประกอบที่สำคัญ และเป็นข้อโต้เถียงกันอยู่ที่การฝ่าฝืนบทบัญญัติใดๆ ที่มุ่งคุ้มครองผู้อื่นว่าจะหมายถึงบทบัญญัติประเภทใดเป็นที่ยอมรับกันว่า บทบัญญัติใดๆ ที่มุ่งแบบแผนทางกฎหมาย (Legal Norm) ต่างๆ ไม่ว่าจะอยู่ในรูปพระราชบัญญัติระเบียบ หรือกฎต่างๆ นอกจากนี้ องค์ประกอบอื่นๆ ของมาตรา 823 วรรคแรก ต้องนำมาใช้กับมาตรานี้ด้วยเช่นกัน คือ องค์ประกอบในส่วนของการถ่วงสิทธิเด็ดขาดของบุคคลอื่น จำเลยเป็นผู้ก่อความเสียหายเป็นการกระทำโดยมิชอบด้วยกฎหมาย รวมทั้งองค์ประกอบในส่วนจงใจ หรือประมาทเลินเล่อ ซึ่งหมายความว่ามาตรานี้ก็เป็นความรับผิดที่อยู่บนพื้นฐานของความผิด (Liability Based on Fault) เช่นเดียวกับบทบัญญัติมาตรา 823 วรรคแรก หลักเกณฑ์ทั่วไปของความรับผิดทางละเมิดในประมวลกฎหมายแพ่งสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ประการต่อมาเป็นไปตามมาตรา 823 ซึ่งมาตรา 826⁹⁷ แห่งประมวลกฎหมายแพ่งสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ได้บัญญัติไว้ว่า ผู้ใดจงใจก่อให้เกิดความเสียหายแก่ผู้อื่นในลักษณะที่ฝ่าฝืนต่อศีลธรรมอันดีจำต้องชดใช้ค่าสินไหมทดแทนเพื่อความเสียหาย บทบัญญัติมาตรานี้ตามกฎหมายสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ถือเป็นบทบัญญัติความรับผิดฐานละเมิดเพิ่มเติม และแตกต่างจากบทบัญญัติทั่วไป ตามมาตรา 823 วรรคหนึ่ง นอกจากนี้ยังเป็นหลักเกณฑ์ทั่วไปของความรับผิดทางละเมิดประการหนึ่ง ซึ่งช่วยบรรเทาความเคร่งครัดของหลักกฎหมายละเมิด ตามมาตรา 823 วรรคหนึ่ง ตัวอย่างของละเมิดตามบทบัญญัตินี้ เช่น ในกรณีที่บุคคลที่สามชักชวนให้บุคคลที่เป็นคู่สัญญาผิดสัญญากัน หรือชักชวนหุ้นส่วนของผู้อื่นให้มาร่วมประกอบการค้าแข่งกับผู้อื่นนั้น นอกจากนี้ยังมีตัวอย่างอื่นๆ เช่น การผูกขาดทางเศรษฐกิจในบางกรณี การชักชวนให้ผู้อื่นขายสินค้าแก่คนทั้งๆ ที่รู้อยู่แล้วว่าเขาขายสินค้านั้นให้แก่ผู้อื่นแล้ว หรือในกรณีบริษัทประมาทแสดงฐานะทางการเงินที่ไม่ถูกต้อง และบุคคลที่สามเป็นบัญชีนั้นแล้วไปกระทำการใดๆ ที่ทำให้ได้รับความเสียหายขึ้น เป็นต้น

ความรับผิดตามมาตรานี้ กฎหมายกำหนดว่าต้องมีการจงใจกระทำทั้งนี้ไม่จำเป็นว่าผู้กระทำจะต้องรู้สำนึกว่าการกระทำนั้นขัดต่อศีลธรรมอันดี และไม่จำเป็นต้องรู้ถึงชนิดและประมาณของความเสียหายที่จะเกิดขึ้นกฎหมายต้องการเพียงให้ผู้กระทำรู้ว่าความเสียหายอาจเกิดขึ้นจากการกระทำของตนเท่านั้น อนึ่งการไม่โยติว่าจะเกิดความเสียหายขึ้นจากการกระทำของตนหรือไม่ ก็ถือว่าเพียงพอ ถ้อยคำที่ว่า “Contra Bonus Mores” ศาลเยอรมันได้อธิบายว่าเป็นการฝ่าฝืนความรู้สึกของผู้กระทำตามความเหมาะสมดังเช่นคนทั่วไปที่จะคิด และเห็นว่ายุติธรรม

⁹⁷ “A person who, in a manner contrary to public policy, intentionally inflicts damage on another person is liable to the other person to make compensation for the damage”.

ซึ่งเป็นทัศนะของคนทั่วไปมาตรฐานของหลักนี้ไม่ตายตัวเปลี่ยนแปลงไปตามเวลา และสถานการณ์ การงดเว้นการกระทำก็อาจผิดตามมาตรานี้ได้ ถ้ามีหน้าที่ตามศีลธรรมที่จะต้องกระทำ ดังนั้น แม้การกระทำผิดสัญญาจะไม่เป็นละเมิดตามมาตรา 823 วรรคหนึ่ง แห่งประมวลกฎหมายแพ่ง สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี แต่ถ้าบุคคลภายนอกเข้ามาเป็นผู้ทำลายสิทธิตามสัญญานั้นย่อมเป็น ละเมิดได้ตามมาตรา 826 ประมวลกฎหมายแพ่งสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี

หลักเกณฑ์ประการต่อมาที่จะต้องนำมาใช้ประกอบการพิจารณาความรับผิดชอบ ทางละเมิด ซึ่งอยู่นอกบทบัญญัติในเรื่องละเมิด คือ หลักการใช้สิทธิโดยสุจริตอันเป็นบทบัญญัติ ในลักษณะหนึ่ง ทั้งนี้ ตามมาตรา 226 ของประมวลกฎหมายแพ่งสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ซึ่งบัญญัติว่า “การใช้สิทธิโดยมีวัตถุประสงค์เพียงเพื่อจะก่อความเสียหายแก่ผู้อื่นเป็นการอันมิชอบกฎหมาย”

หลักในมาตรานี้เป็นการใช้สิทธิของตนให้ผู้อื่นเสียหายโดยตนเองไม่ได้ รับประโยชน์ หลักการใช้สิทธิในทางที่ผิดเป็นหลักที่เกิดขึ้นในกลางศตวรรษที่ 19 ในประเทศฝรั่งเศส ในกฎหมายแพ่งสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีเรียกว่า “Schikannerverbot” ซึ่งมาจากแนวความคิด เรื่องการใช้สิทธิจะต้องกระทำโดยสุจริตนั้นที่มีมาตั้งแต่สมัยโรมัน ซึ่งเรียกว่า แอกเซชันคอดี เจเนอเรีย (Bexception Doli Generalia)ซึ่งนักกฎหมายสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ได้นำมาบัญญัติไว้ในกฎหมายลักษณะหนึ่ง นักกฎหมายสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ได้อธิบายเกี่ยวกับหลักนี้ว่าเป็นหลักการ ที่ใช้เฉพาะกรณีที่ผู้มีสิทธิได้จงใจกระทำ เพื่อก่อให้เกิดความเสียหายเพียงอย่างเดียว โดยไม่มีจุดหมายอื่น โดยที่ตนเองไม่ได้รับประโยชน์อะไร จากการนั้น หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งเป็นการใช้สิทธิในลักษณะกลั่นแกล้ง ผู้อื่นให้ได้รับความเสียหาย

นอกจากหลักใน มาตรา 226 แล้วยังมีการบัญญัติหลักสุจริตในมาตรา 242⁹⁸ ของประมวลกฎหมายแพ่งสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ซึ่งบัญญัติว่า “ลูกหนี้ต้องปฏิบัติตามชำระหนี้ ให้เป็นไปตามหลักสุจริต และคำนึงถึงปกติประเพณีด้วย”

คำว่าสุจริตเป็นคำที่มีมาตั้งแต่สมัยโรมันมาจากภาษาลาตินว่า “บอนา ฟัยค์” (Bona Fides) แปลว่า ความซื่อสัตย์ หรือสัจจะที่ดี ภาษาเยอรมันใช้คำว่า “Treu und Glauben” หลักนี้แสดงถึงความประพฤติปฏิบัติระหว่างบุคคลในสังคมเป็นหลักสากลในประเทศที่เจริญแล้ว โดยถือว่าในนิติสัมพันธ์ที่มีอยู่ทุกคนจะต้องซื่อสัตย์ และไว้วางใจต่อกัน

นักกฎหมายสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีบางท่านได้อธิบายว่า มาตรา 242 เป็นมาตราที่สำคัญซึ่งได้พัฒนามาเป็นหลักเกณฑ์ควบคุมหลักอื่นๆ ในประมวลกฎหมายแพ่งสหพันธ์ สาธารณรัฐเยอรมนี โดยวัตถุประสงค์ของผู้ร่างเพื่อให้ประชาชนมีจิตสำนึกในการปฏิบัติตามชำระหนี้

⁹⁸ “An obligor has a duty to perform according to the requirements of good faith, taking customary practice into consideration.”

ให้ถูกต้อง ศาลสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ได้ตีความหลักกฎหมายตามมาตรา 242 อย่างกว้างขวาง ความมุ่งหมายเดิมของมาตรานี้ต้องการเพียงให้มีการคำนึงถึงเนื้อหาที่จริงของหนี้ตามสัญญา และเพียงเพื่อกำหนดลักษณะ และวิธีการชำระหนี้ แต่ต่อมาศาลและนักกฎหมายได้พัฒนา เป็นบทบัญญัติควบคุมเกี่ยวกับการชำระหนี้ที่สำคัญยิ่ง และเป็นหลักนิติจริยธรรม (Pinciple of Legal Ethics) คลอบคลุมไปทั่วระบบกฎหมาย ศาลสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีได้แปลมาตรานี้อุดช่องโหว่ต่างๆ ของกฎหมาย และใช้เป็นหลักในการพัฒนากฎหมายเป็นการปรับปรุงประมวลกฎหมายแพ่งให้ทันสมัยขึ้น ดังนั้น ถ้าเกิดความเสียหายจากการใช้สิทธิโดยไม่สุจริตก็อาจต้องรับผิดชอบละเมิด นอกจากนี้ในปัจจุบัน ศาลสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนียังได้นำหลัก “Treu und Glauben” ไปใช้แทนที่หลัก “Schikaneverbot” และถือว่าการใช้สิทธิโดยไม่สุจริตนั้นก่อให้เกิดความรับผิดชอบละเมิดด้วย

ตัวอย่างกรณีที่ศาลสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีนำ มาตรา 242 ไปใช้ให้เกิดความเป็นธรรม เช่น กรณีของทนายความของเจ้าหนี้ไม่แนะนำให้เจ้าหนี้ทราบว่า การดำเนินคดีล้มละลายกับลูกหนี้จะไม่คุ้มค่าศาลตัดสินว่าทนายความจะต้องรับผิดชอบต่อเจ้าหนี้ กรณีที่ผู้ติดต่อกู้เงินกู้ ทำข้อตกลงว่าไม่ว่าจะหาเงินกู้ได้หรือไม่ ผู้ประสงค์จะกู้จะต้องจ่ายบำเหน็จให้เสมอศาลถือว่าเป็น การไม่เป็นธรรม และผิดปกติประเพณีค้าขาย ข้อตกลงใช้บังคับไม่ได้ นอกจากนั้น ศาลถือว่าเป็นผู้ได้รับ สิทธิอุปกรณ์จะต้องปฏิบัติหน้าที่อุปกรณ์นอกเหนือไปจากหน้าที่ประธานด้วย เช่น แม้สัญญาเช่าจะระงับ และผู้เช่าย้ายไปอยู่ที่อื่นแล้ว ผู้ให้เช่าก็ต้องส่งจดหมายของผู้เช่าไปให้ผู้เช่ายังที่อยู่ใหม่ หรือในกรณีที่ผู้เช่าประกันภัยได้เรียกร้องเงินจากบริษัทประกัน จำนวน 9,600 มาร์ค เมื่อทรัพย์ที่ประกัน เกิดความเสียหายขึ้น แต่บริษัทประกันภัยยินยอมที่จะจ่ายเงินเพียง 7,000 มาร์ค ในที่สุดเมื่อมีข้อโต้แย้ง เกิดขึ้นบริษัทกลับไม่ยอมรับผิดชอบ ศาลสูงของเยอรมันได้ตัดสินว่าการกระทำของบริษัทประกันภัย เป็นการกระทำที่ไม่สุจริต และผู้เอาประกันภัยสามารถเรียกค่าสินไหมทดแทนฐานผิดสัญญาได้อีก

ตัวอย่างหนึ่ง ในปี พ.ศ. 2466 ค่าของเงินเยอรมันตกต่ำลงมาก เนื่องจาก สงครามลูกหนี้ได้นำเงินซึ่งเป็นหนี้ที่เกิดก่อนสงครามมาชำระหนี้ให้แก่เจ้าหนี้ ซึ่งมูลค่าของเงินได้ ตกกลงไปมากศาลเยอรมันได้นำหลักในมาตรา 242 มาตัดสินว่าการที่ลูกหนี้ฉวยโอกาสตอนค่าเงินตกต่ำลง อย่างมากมาชำระหนี้ถือว่าเป็นการใช้สิทธิโดยไม่สุจริตจากที่ได้กล่าวมาแล้วถึงหลักเกณฑ์ความรับผิดชอบ ทางละเมิดในกรณีต่างๆ ตามกฎหมายแพ่งเยอรมัน สรุปได้ว่าการกระทำละเมิดจะต้องเป็นการกระทำ ต่อสิทธิเด็ดขาดเท่านั้น

2) ประเทศญี่ปุ่น

กฎหมายแพ่งของประเทศญี่ปุ่นถอดแบบมาจากสาธารณรัฐฝรั่งเศส และสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี และประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งใกล้เคียงกับสหพันธ์ สาธารณรัฐเยอรมนีอย่างมาก จึงใช้ระบบกฎหมายแบบซีวิลลอว์ (Civil Law system) แต่หลังจาก สงครามโลกครั้งที่ 2 ได้มีการแก้กฎหมายครั้งใหญ่ กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งได้เปลี่ยนจากระบบไป่สวน

มาเป็นระบบกล่าวหา โดยเน้นความสำคัญของคู่ความในคดี และไม่มีลูกขุนในการพิจารณาคดีแพ่ง อย่างไรก็ตาม อำนาจหน้าที่ของพนักงานอัยการญี่ปุ่นยังคงคล้ายคลึง กับของพนักงานอัยการในภาคพื้นยุโรป ประเทศญี่ปุ่นนอกจากจะอยู่ในภูมิภาคใกล้เคียงกับประเทศไทยยังมีการปกครองแบบรัฐเดี่ยว เช่นเดียวกับประเทศไทยอีกด้วย ศาลในประเทศญี่ปุ่นใช้ระบบ 3 ชั้นศาล โดยศาลล่างทั้งสองศาลจะพิจารณาทั้งข้อเท็จจริงและข้อกฎหมาย ส่วนศาลสูงจะพิจารณาเฉพาะปัญหาข้อกฎหมายเท่านั้น และยังมีการแบ่งทนายศัลยศาลไทยอีกด้วย⁹⁹

ประเทศญี่ปุ่นใช้ระบบการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ กล่าวคือ เฉพาะพนักงานอัยการเท่านั้นเป็นผู้มีอำนาจฟ้องคดีอาญา ผู้เสียหายจะฟ้องคดีอาญาเองมิได้ พนักงานอัยการญี่ปุ่นนั้นมีอำนาจตั้งแต่เริ่มต้นและควบคุมการสอบสวน ฟ้องร้อง และบังคับให้เป็นไปตามคำพิพากษาของศาล พนักงานอัยการในประเทศญี่ปุ่นสังกัดกระทรวงยุติธรรม ซึ่งอยู่ฝ่ายบริหารโดยถือกระทรวงยุติธรรมเป็นหลัก และได้จัดองค์กรภายในกระทรวงยุติธรรมคือ สำนักงานอัยการ (Public Prosecutor's office) เป็นองค์กรที่มีความสำคัญที่สุดในกระทรวงยุติธรรมของญี่ปุ่นมีขอบเขตการรับผิดชอบในหน่วยงานอย่างกว้างขวางและได้จัดองค์กรภายในคือ¹⁰⁰

สำนักงานอัยการสูงสุด (The Supreme Public Prosecutor's Office) สำนักงานอัยการ สูงสุดเป็นหน่วยงานระดับเดียวกับศาลยุติธรรม กล่าวคือ พนักงานอัยการของสำนักงานอัยการสูงสุดนี้ จะเรียกว่าอัยการชั้นฎีกา ซึ่งมีอำนาจในการดำเนินคดีอาญาที่อยู่ในอำนาจพิพากษาของศาลสูงสุด หรือศาลฎีกา (The Supreme Court) การบังคับบัญชานั้นมีหัวหน้าพนักงานอัยการรับผิดชอบการบริหารเรียกว่า The Prosecutor General ซึ่งมีสถานะสูงกว่ารัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงยุติธรรม การปฏิบัติหน้าที่ขึ้นตรงต่อรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมเท่านั้น

สำนักงานอัยการชั้นอุทธรณ์ (High Public Prosecutor's Office) สำนักงานอัยการชั้นอุทธรณ์จะมีพนักงานอัยการดำเนินคดีอาญาในศาลอุทธรณ์เช่นเดียวกับศาลยุติธรรม และจะมีจำนวน เท่ากับศาลอุทธรณ์ที่ตั้งแต่ละจังหวัด สำนักงานอัยการชั้นอุทธรณ์มีเท่ากับจำนวนของศาลอุทธรณ์ สำหรับการบังคับบัญชาอยู่ในความรับผิดชอบของหัวหน้าแต่ละสำนักงานเรียกว่า The Superintending Prosecutor

⁹⁹ ศิระ บุญภินนท์. กระบวนการยุติธรรมทางอาญาของประเทศญี่ปุ่น. (พิมพ์ครั้งที่ 6). ใน *ประมวลสาระชุดวิชาการบริหารงานยุติธรรมเปรียบเทียบชั้นสูง*, หน่วยที่ 7, นนทบุรี: สาขาวิชานิติศาสตร์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช. 2565. หน้า 2.

¹⁰⁰ “เรื่องเดียวกัน”. หน้า 19.

สำนักงานอัยการชั้นต้นประจำเขต (District Public Prosecutor's Offices) สำนักงาน อัยการชั้นต้นประจำเขตจะอยู่ทั่วไปตามเมืองใหญ่ซึ่งถือว่ามีความสำคัญเพราะเป็นการดำเนินคดีตั้งแต่ชั้นต้น มีอำนาจดำเนินคดีอาญาในศาลชั้นต้นประจำเขต (District Courts) นอกจากนี้สำนักงานอัยการประจำเขตยังมีอำนาจดำเนินคดีทางแพ่งเกี่ยวกับความสัมพันธ์ในครอบครัว และการดำเนินคดีอาญาเกี่ยวกับเด็กกระทำผิดอีกด้วย (Family Courts) สำหรับการบังคับบัญชา มีหัวหน้าเป็นผู้รับผิดชอบในการบังคับบัญชาเรียกว่า Chief Public Prosecutor

สำนักงานอัยการศาลแขวง (Local Public Prosecutor's Office) สำนักงานอัยการศาลแขวง เป็นพนักงานอัยการที่รับผิดชอบเกี่ยวกับคดีแพ่ง และคดีอาญาในความผิดเล็กน้อย มีอำนาจดำเนินคดีในศาลแขวง (Summary Courts) สำนักงานอัยการศาลแขวงมีเท่ากับจำนวนของศาลแขวงทั่วประเทศ สำหรับการบังคับบัญชามีหัวหน้าเป็นผู้รับผิดชอบในการบังคับบัญชา เรียกว่า Chief Public Prosecutor

(1) บทบาทและอำนาจหน้าที่ตามกฎหมายของพนักงานอัยการญี่ปุ่น¹⁰¹

พนักงานอัยการในประเทศญี่ปุ่นมีอำนาจหน้าที่ในการสืบสวนคดีอาญาฟ้องคดีอาญาต่อศาลควบคุมและให้คำแนะนำในการบังคับให้เป็นไปตามคำพิพากษาซึ่งโดยส่วนใหญ่เป็นคดีอาญารวมถึงเป็นตัวแทนในการรักษาผลประโยชน์ของรัฐ ซึ่งการฟ้องคดีอาญาเป็นหน้าที่ของพนักงานอัยการเท่านั้น ประชาชนทั่วไปไม่สามารถฟ้องคดีอาญาได้เองเป็นผู้แทนผลประโยชน์ของประชาชนในทางแพ่ง ปัจจุบันกฎหมายที่ใช้กำหนดบทบาท อำนาจหน้าที่ของพนักงานอัยการในประเทศญี่ปุ่น คือ พระราชบัญญัติสำนักงานอัยการ ค.ศ.1947 ซึ่งกำหนดบทบาทของพนักงานอัยการไว้ 5 ประการ ได้แก่

ก. สืบสวนสอบสวนและดำเนินการเกี่ยวกับคดีอาญาที่เสนอต่อพนักงานอัยการโดยเจ้าพนักงานตำรวจ

ข. สืบสวนสอบสวนและดำเนินการเกี่ยวกับคดีอาญาที่เอกชนได้ร้องทุกข์หรือกล่าวโทษต่อพนักงานอัยการ หรือที่พนักงานอัยการได้ทราบมาไม่ว่าจะโดยทางใด

ค. มีอำนาจสั่งฟ้องหรือไม่ฟ้องคดีอาญาต่อศาล เนื่องจากกฎหมายญี่ปุ่นไม่อนุญาตให้ประชาชนฟ้องคดีอาญาเอง เป็นดุลพินิจของพนักงานอัยการเท่านั้น

ง. ดำเนินการดูแลให้การบังคับคดีเป็นไปตามคำพิพากษาของศาล โดยถูกต้อง

จ. ปฏิบัติการอื่นๆ ในฐานะผู้แทนหรือผู้รักษาผลประโยชน์ของประชาชน (asrepresentatives of the public interest)

¹⁰¹ “เรื่องเดียวกัน”. หน้า 16-26.

ในการสอบสวนคดีอาญานั้นพนักงานอัยการมีอำนาจที่จะเริ่มและควบคุม การสอบสวนได้ หากมีการกระทำผิดเกิดขึ้น แม้ตำรวจเป็นผู้ทำการสอบสวนในเบื้องต้นแต่ ในระหว่าง ดำเนินการพนักงานอัยการมีอำนาจที่จะทำการสืบสวนและสอบสวนเพิ่มเติมได้ โดยจะสอบสวนบุคคลใด เป็นผู้ต้องหาเพิ่มเติมจากที่เจ้าพนักงานตำรวจได้สอบสวนไว้ก็ได้ หรือจะสั่งให้เจ้าพนักงานตำรวจ กระทำแทนก็ได้ หรือพนักงานอัยการอาจทำการสอบสวนคดีเองจนกว่าจะได้ข้อเท็จจริงที่เพียงพอ ที่จะวินิจฉัยสั่งฟ้องคดีหรือไม่ฟ้องก็ได้ นอกจากนี้พนักงานอัยการญี่ปุ่นยังมีอำนาจทำการสืบสวน และสอบสวนคดีเองได้หากมีเหตุควรเชื่อได้ว่าได้มีการกระทำความผิดเกิดขึ้น และยังมีอำนาจจับกุม ผู้กระทำผิดเองได้อีกด้วย แต่ในทางปฏิบัติพนักงานอัยการจะให้ตำรวจดำเนินการ เนื่องจากมีความคล่องตัว มากกว่า เว้นแต่คดีที่ประชาชนสนใจ หรือที่เป็นข่าวคึกโครมพนักงานอัยการจะเป็นผู้จับกุมและ สอบสวนเอง เพราะพนักงานอัยการสูงสุด (The Prosecutor General) จะต้องรายงานให้คณะรัฐมนตรี รับทราบ เป็นระยะๆ เพื่อที่คณะรัฐมนตรีจะได้สามารถตอบกระทู้ถามในรัฐสภาได้ และยังต้องรับผิดชอบ ในการบังคับตามคำพิพากษาของศาลด้วย นับแต่โทษปรับถึงประหารชีวิตจะต้องกระทำภายใต้ การกำกับดูแลของพนักงานอัยการเสมอ

ภารกิจในประการสุดท้าย หมายถึง พนักงานอัยการมีอำนาจหน้าที่ ในการเป็นผู้แทนของประชาชนเพื่อการดูแลคุ้มครองผลประโยชน์ของประชาชนส่วนรวม (public interest) โดยปฏิบัติหน้าที่ตามกฎหมายบัญญัติ ซึ่งคือการทำหน้าที่ในการเป็นโจทก์หรือจำเลยในคดีแพ่ง ที่เกี่ยวกับผลประโยชน์ของประชาชนนั่นเอง กล่าวคือ พนักงานอัยการของญี่ปุ่นจะถือเป็นผู้แทน ในการรักษาผลประโยชน์ของประชาชนในคดีแพ่ง ซึ่งคล้ายคลึงกับอำนาจหน้าที่ของพนักงานอัยการ ฝรั่งเศสที่เป็นต้นแบบของประเทศญี่ปุ่น

(2) หลักเกณฑ์การเรียกค่าสินไหมทดแทนตามกฎหมายญี่ปุ่น¹⁰²

คดีแพ่งถือเป็นเรื่องส่วนตัว ผู้เสียหายจึงต้องฟ้องคดีเองต่อศาล ซึ่งคำฟ้องต้องมีรายละเอียด เช่น คู่ความอีกฝ่าย ข้ออ้าง เหตุผล สำเนาข้อมูลสำคัญต่างๆ เป็นต้น ความผิดฐานละเมิดได้บัญญัติอยู่ในประมวลกฎหมายแพ่ง (Civil Code) เป็นหลัก ตั้งแต่ มาตรา 709-724 ในส่วนที่ 3 โดยหลักการที่กฎหมายแพ่งญี่ปุ่นยึดถือมี 2 หลักการ ได้แก่ หลัก Fault Liability หรือไม่มีความผิด ไม่ต้องรับโทษ และหลัก Self-responsibility หรือบุคคล ไม่ต้องรับผิดชอบ ในการกระทำของบุคคลอื่น โจทก์หรือเหยื่อต้องทำการพิสูจน์ ดังต่อไปนี้ จำเลยจงใจ หรือประมาท และการกระทำของจำเลยเป็นความผิด และโจทก์ได้รับความเสียหาย และมีความสัมพันธ์ ระหว่างการกระทำของจำเลยกับความเสียหายของโจทก์

¹⁰² ณภัทร สร้อทนต์. กฎหมายค่าทดแทนในคดีอาญาของประเทศญี่ปุ่น. *ดุลพาห*, 59(2), 23-59. หน้า 25-33.

ประเทศญี่ปุ่นมีกฎหมายการจ่ายเงินช่วยเหลือเหยื่ออาชญากรรม (Crime Victims Benefit Payment Law) เริ่มใช้บังคับวันที่ 1 มกราคม พ.ศ. 2524 โดยองค์กรตำรวจเป็นหน่วยงานหลักในการให้ความช่วยเหลือคุ้มครองเหยื่ออาชญากรรม

ในปี พ.ศ. 2547 ประเทศญี่ปุ่นได้บัญญัติกฎหมายเกี่ยวกับการให้ความช่วยเหลือเหยื่ออาชญากรรมแก่ ผู้เสียหายจากการกระทำผิดอาญาขึ้นเรียกว่า กฎหมายพื้นฐานว่าด้วยเหยื่ออาชญากรรม (Basic Law for Crime Victims) ซึ่งให้ความช่วยเหลือเหยื่อในเรื่องการเงินและทางด้านจิตใจ รวมถึงเข้าร่วมในการดำเนินคดีอาญาของเหยื่อ อาชญากรรม

บุคคลที่มีสิทธิได้รับเงินช่วยเหลือจากรัฐมี 3 กรณี คือ

ก. กรณีที่เหยื่ออาชญากรรมถึงแก่ความตาย และมีทายาทที่ยังมีชีวิตอยู่ (กฎหมาย การจ่ายเงินช่วยเหลือเหยื่ออาชญากรรม มาตรา 4 (1))

ข. กรณีเหยื่ออาชญากรรมได้รับบาดเจ็บหรือเจ็บป่วยรุนแรง (กฎหมายการจ่ายเงินช่วยเหลือเหยื่ออาชญากรรม มาตรา 4 (2))

ค. กรณีเหยื่ออาชญากรรมตกเป็นผู้พิการ (กฎหมายการจ่ายเงินช่วยเหลือเหยื่ออาชญากรรม มาตรา 4 (3))

โดยมีคณะกรรมการความปลอดภัยสาธารณะประจำจังหวัดเป็นผู้รับคำร้องและพิจารณา จ่ายเงินช่วยเหลือแก่เหยื่ออาชญากรรม และสามารถเรียกให้ผู้อื่นคำขอรับเงินช่วยเหลือหรือบุคคลอื่น ใดที่เกี่ยวข้องให้ส่งมอบเอกสารหรือวัตถุใดๆ หรือเรียกให้เข้าพบเพื่อสอบถามข้อมูลเพิ่มเติม แม้กระทั่งให้เข้าพบแพทย์เพื่อตรวจร่างกายก็ได้ จากสถิติพบว่าเหยื่ออาชญากรรม 94 เปอร์เซ็นต์ที่ยื่นคำขอรับเงินช่วยเหลือได้รับการจ่ายเงินช่วยเหลือให้ โดยงบประมาณมาจากงบประมาณทั่วไปที่รัฐบาลจัดสรรให้กับสำนักงานตำรวจแห่งชาติ

กล่าวโดยสรุป ระบบเงินช่วยเหลือของรัฐเป็นระบบสุดท้ายในการเยียวยาที่ไม่เพียงพอจาก ช่องทางอื่นๆ ต่อการเสียหายที่เกิดขึ้น จึงจำกัดไว้เพียงกรณีเสียชีวิต บาดเจ็บรุนแรง และพิการ โดยหน่วยงานหลัก คือ เจ้าหน้าที่ตำรวจท้องที่มีหน้าที่ในการให้คำปรึกษาและแจ้งสิทธิแก่ผู้เสียหาย และส่งเรื่องไปที่คณะกรรมการความปลอดภัยสาธารณะประจำจังหวัดเป็นผู้กำหนดว่าจะจ่ายเงินช่วยเหลือ เหยื่ออาชญากรรมหรือไม่ เป็นจำนวนเท่าใด โดยมีแนวความคิดว่าเจ้าหน้าที่ตำรวจเป็นบุคคลใกล้ชิด กับผู้เสียหายมากที่สุดในกระบวนการยุติธรรม¹⁰³

¹⁰³ “เรื่องเดียวกัน”. หน้า 39-40.

3) สหรัฐอเมริกา

สหรัฐอเมริกาใช้กฎหมายระบบคอมมอนลอว์ (Common Law system) มีอัยการสูงสุด (Attorney General) ได้รับการแต่งตั้งจากประธานาธิบดีเป็นรัฐมนตรีกระทรวงยุติธรรม มีหน่วยงานด้านกฎหมายและกระบวนการยุติธรรมทางอาญาในฝ่ายบริหารอยู่ในสังกัดกระบวนการยุติธรรมทางอาญาในสหรัฐอเมริกาคือระบบ Dual Sovereignty กล่าวคือ มีการแยกอำนาจในการดำเนินคดีระหว่างรัฐบาลกลาง (Federal System) และมลรัฐ (State System) ออกจากกัน ทั้งรัฐบาลกลางและมลรัฐมีอำนาจในการพิจารณาเพื่อดำเนินคดีจำเลยในการกระทำผิดเดียวกันหากผิดกฎหมาย ทั้งของรัฐบาลกลางและมลรัฐในคราวเดียว พนักงานอัยการในประเทศสหรัฐอเมริกาแบ่งออกได้เป็น 2 กลุ่มคือ ได้รับการเลือกตั้งจากประชาชน และได้รับการแต่งตั้งจากประธานาธิบดี

อัยการประจำมลรัฐ (State Prosecutors) ได้รับการเลือกตั้งจากประชาชนในท้องที่ และมีหน้าที่ฟ้องร้องดำเนินคดีอาญาตามกฎหมายของมลรัฐที่ตนมีเขตอำนาจ

อัยการประจำสหพันธรัฐ (Federal Prosecutors) ได้รับการแต่งตั้งจากประธานาธิบดี ของสหรัฐอเมริกา โดยความเห็นชอบของวุฒิสภา และมีหน้าที่ดำเนินคดีต่อผู้ทำผิดกฎหมายของประเทศ¹⁰⁴

(1) บทบาทและอำนาจหน้าที่ของพนักงานอัยการตามกฎหมายสหรัฐอเมริกา¹⁰⁵

บทบาทของพนักงานอัยการในสหรัฐอเมริกาได้รับอิทธิพลและพัฒนา มาจากประเทศอังกฤษ โดยแรกเริ่มพนักงานอัยการในสหรัฐอเมริกามีบทบาทน้อยเช่นเดียวกับในอังกฤษ แต่ได้มีการเปลี่ยนแปลงมาเป็นลำดับจนปัจจุบันพนักงานอัยการสหรัฐอเมริกามีอำนาจใน ขั้นตอนการสอบสวนฟ้องร้องในทำนองเดียวกับสาธารณรัฐฝรั่งเศส ควบคุมการสอบสวนของพนักงานสอบสวนอยู่ร่วมในการสอบสวน ให้คำปรึกษาแนะนำข้อกฎหมายแก่ตำรวจ ตลอดจนมีอำนาจในการบังคับให้เป็นไปตามกฎหมายและคำพิพากษา หรือหากเห็นว่าคดีนั้นไม่มีพยานหลักฐานเพียงพอให้ฟ้องร้อง พนักงานอัยการอาจร้องต่อศาลให้ปล่อยผู้ต้องหาไปได้ พนักงานอัยการจึงต้องวางตัวเป็นกลาง ปราศจากอคติในการพิจารณาพยานหลักฐาน และต้องใช้ความพยายามอย่างเต็มที่ในการค้นหาข้อเท็จจริง ดังนั้น ในทางทฤษฎี พนักงานอัยการไม่ใช่คู่ความในคดี จึงไม่ควรคาดหวังต่อผลแพ้ชนะในคดี แต่มีหน้าที่ทำความจริงให้ปรากฏเพื่ออำนวยความยุติธรรมแก่ทุกฝ่าย นอกจากนี้พนักงานอัยการยังสามารถเริ่มคดีโดยการสอบสวนคดีอาญาได้ด้วยตนเองโดยไม่ต้องรอตำรวจส่งสำนวนมาให้พิจารณาก็ได้

¹⁰⁴ สุพจน์ สุโรจน์. กระบวนการยุติธรรมทางอาญาของประเทศสหรัฐอเมริกา. (พิมพ์ครั้งที่ 6). ใน *ประมวลสาระชุดวิชาการบริหารงานยุติธรรมเปรียบเทียบชั้นสูง*, หน่วยที่ 9, นนทบุรี: สาขาวิชานิติศาสตร์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. 2565. หน้า 8-17

¹⁰⁵ “เรื่องเดียวกัน”. หน้า 37-38.

ในระดับสหพันธรัฐมีอัยการแห่งสหพันธรัฐ (United States Attorneys) ทำหน้าที่ในนามรัฐบาล (Federal Government) ในศาลแห่งสหพันธรัฐ (Federal Court) ในการดำเนินคดีทั้งทางแพ่งและทางอาญาที่ขัดต่อกฎหมายของรัฐบาลกลางตามหัวข้อ 28 มาตรา 547 ของประมวลกฎหมายของสหรัฐอเมริกา (Title 28, United States Code, Section 547) บัญญัติให้เป็นหน้าที่ของพนักงานอัยการมีอำนาจหน้าที่ดำเนินคดีความผิดทุกประเภทที่ฝ่าฝืนกฎหมายรัฐบาลกลางที่เกิดในพื้นที่ของตนรวมทั้งฟ้องคดีและแก้ต่างแทนรัฐบาลในคดีแพ่งที่เกี่ยวข้อง ซึ่งมีสำนักงานอัยการแห่งสหพันธรัฐ (United States Attorneys Offices) ตั้งอยู่ตามเขตต่างๆ ทั่วประเทศ ส่วนในระดับมลรัฐจะมีระบบที่แตกต่างกันไปในแต่ละท้องถิ่น ซึ่งมักแบ่งเป็นระดับมลรัฐ (State System) และระดับท้องถิ่น (Local System หรือ County) ซึ่งคดีเล็กๆ น้อยๆ ส่วนมากจะได้รับการจัดการในระดับ County โดยสำนักงานอัยการประจำท้องถิ่น (The District Attorney Office : D.A.) พนักงานอัยการในสหรัฐอเมริกาจากการเลือกตั้ง มาจากหลักการที่ว่า อำนาจอธิปไตยซึ่งเป็นอำนาจอสูงสุดต้องมีที่มาจากประชาชน โดยเริ่มจากตำแหน่งผู้พิพากษาในศาลท้องถิ่นมาจากการเลือกตั้งของประชาชน ต่อมาจึงมีการเลือกตั้งพนักงานอัยการด้วย ในปี พ.ศ. 2375 มลรัฐ Mississippi เป็นมลรัฐแรกที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญของมลรัฐให้ตำแหน่งพนักงานอัยการแต่ละท้องถิ่นมาจากการเลือกตั้ง บทบาทของพนักงานอัยการมีหน้าที่ควบคุมการสอบสวนและสามารถอยู่ร่วมในการสอบสวนกับเจ้าหน้าที่ตำรวจได้ และคอยให้คำปรึกษาแนะนำเรื่องข้อกฎหมายแก่ตำรวจ การที่พนักงานอัยการสามารถอยู่ร่วมสอบสวนกับตำรวจได้นั้นมาจาก “หลักการคานอำนาจระหว่างองค์กร” (Check and Balance) เพื่อตรวจสอบและยับยั้งการสอบสวนที่มีขอบเขตของตำรวจได้ พนักงานอัยการในสหรัฐอเมริกาไม่เพียงแต่สอบสวนคดีอาญาตามที่ตำรวจส่งเรื่องมาเท่านั้น ยังสามารถริเริ่มคดีโดยการสอบสวนคดีอาญาได้ด้วยตนเองโดยไม่ต้องรอให้ตำรวจส่งเรื่องมาให้พิจารณาก็ได้ บทบาทของพนักงานอัยการในสหรัฐอเมริกานับว่ามีความสำคัญมาก โดยเฉพาะการใช้ดุลพินิจของพนักงานอัยการในการสั่งฟ้องหรือสั่งไม่ฟ้องผู้ต้องหาต่อศาล ซึ่งอธิบายต่อได้ดังนี้

ก. การสืบสวนสอบสวน (Investigation)

ในกระบวนการยุติธรรมระดับท้องถิ่น ผู้เสียหายสามารถแจ้งเหตุแห่งคดีต่อตำรวจ หรือพนักงานสอบสวน จากนั้นเจ้าหน้าที่ตำรวจจะรวบรวมพยานหลักฐานสืบสวนสอบสวน หากพบว่ามีมูลคดีเพียงพออาจร้องขอหมายจับจากพนักงานอัยการได้ โดยนำรายงานแห่งคดีไปเข้าพบพนักงานอัยการ หากพนักงานอัยการเห็นว่ามีมูลคดีและพยานหลักฐานเพียงพอ (Probable Cause) พนักงานอัยการจะลงชื่อรับรองการออกหมายจับ และเมื่อเจ้าหน้าที่ตำรวจทำรายงานการสอบสวนเสร็จโดยรวบรวมข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานและสรุปรายงานการดำเนินคดีส่งให้พนักงานอัยการ โดยไม่ต้องทำความเข้าใจว่าควรสั่งฟ้องหรือไม่เหมือนในประเทศไทย และส่งมอบให้พนักงานอัยการที่มีหน้าที่ตรวจรับที่สำนักงานการดำเนินคดีอาญาทั้งในระดับสหพันธรัฐและมลรัฐ

จะเป็นหน้าที่ของพนักงานอัยการเท่านั้น ประชาชนไม่สามารถนำคดีอาญาขึ้นฟ้องต่อศาลได้ เหตุเพราะ การควบคุมการดำเนินคดีอาญาเป็นภารกิจของรัฐ และยังเป็นการป้องกันเอกชนในการนำคดีอาญา มาฟ้องร้อง กลั่นแกล้งกัน ในกรณีที่ไม่มีความผิดพื้นฐานเพียงพอเอาผิดผู้กระทำผิด พนักงานอัยการมีสิทธิ ปฏิเสธการรับสำนวนแต่ต้น แม้หากรับสำนวนมาแล้วตรวจพบภายหลังก็มีสิทธิปฏิเสธการฟ้องคดี ต่อศาล โดยไม่นำเข้าสู่กระบวนการพิจารณาของคณะลูกขุนได้ ในทางกลับกัน หากพบว่ามีความผิดพื้นฐาน ที่จำเป็นขาดหายไป หรือยังไม่ได้มา พนักงานอัยการเจ้าของสำนวนมีอำนาจมอบหมายให้เจ้าหน้าที่ สืบสวนสอบสวนประจำสำนักงาน รวบรวมพยานหลักฐานเพิ่มเติมหรือสั่งให้เจ้าหน้าที่ตำรวจดำเนินการก็ได้ ในคดีที่มีความสำคัญ มีผลกระทบต่อความสงบส่วนรวม หรือคดีที่เจ้าหน้าที่ตำรวจไม่ดำเนินการ หากมีการร้องขอจากผู้เสียหายหรือพนักงานอัยการทราบเอง พนักงานอัยการประจำท้องถิ่นมีอำนาจ ริเริ่มคดีขึ้นได้เอง โดยสั่งให้เจ้าหน้าที่สืบสวนสอบสวนประจำสำนักงานดำเนินการ เพื่อให้ได้มา ซึ่งพยานหลักฐานในคดีโดยไม่ต้องรอรายงานการสอบสวนจากเจ้าหน้าที่ตำรวจ¹⁰⁶

ข. การดำเนินคดีในศาล

ในกระบวนการฟ้องคดีอาญาต่อศาล คดีที่มีโทษไม่มาก เช่น คดีจرائم คดีเยาวชน หรือ ความผิดลหุโทษ (Misdemeanors) พนักงานอัยการสามารถฟ้องต่อศาลโดยคำฟ้อง ที่เรียกว่า Information แต่ในความผิดที่มีอัตราโทษสูง (Felony) พนักงานอัยการต้องยื่นคำร้อง ต่อคณะลูกขุนใหญ่ (Grand Jury) เพื่อให้ได้มาซึ่งคำฟ้อง หรือที่เรียกว่า Indictment

คณะลูกขุนใหญ่ (Grand Jury) ในศาลระดับท้องถิ่น ผู้พิพากษา ผู้รับผิดชอบ ในท้องถิ่นเป็นผู้ กำหนดรายชื่อของคณะลูกขุนใหญ่โดยเลือกบุคคล 5 คนเป็นกรรมการ สรรหา คณะลูกขุนใหญ่ และแต่ละคนจะคัดเลือกบุคคลมา 10 คน รวมเป็น 50 คน ผู้พิพากษา จะคัดเลือกเหลือ 12 คน เพื่อทำหน้าที่ เป็นคณะลูกขุนใหญ่เป็นเวลา 4 เดือน เมื่อพนักงานอัยการ ได้รับสำนวนและเป็นคดีที่มีโทษมาก พนักงานอัยการจะจัดประชุมคณะลูกขุนใหญ่เพื่อขอคำฟ้อง (Indictment) พนักงานอัยการจะร่างคำฟ้องและให้คณะลูกขุนใหญ่ ซึ่งเป็นประชาชนธรรมดา พิจารณาว่าคดีนั้น มีหลักฐานเพียงพอในการฟ้องหรือไม่ โดยต้องได้คะแนนเสียง 9 ใน 12 เพื่อลงคะแนน ให้ฟ้องได้ (True Bill) แต่หากคณะลูกขุนใหญ่ปฏิเสธข้อหาที่พนักงานอัยการ ต้องการฟ้อง (No Bill) พนักงานอัยการที่เป็นหัวหน้าประจำสำนักงานท้องถิ่นนั้น มีอำนาจตั้งคดีเพื่อ รอคณะลูกขุนใหญ่ชุดใหม่ ที่จะเข้ามาแทนทุกๆ 4 เดือน การพิจารณาคดีเริ่มจากพนักงานอัยการผู้แทนรัฐแถลงเปิดคดีต่อคณะลูกขุน โดยการให้ ข้อเท็จจริงและข้อกล่าวหาแก่คณะลูกขุน จากนั้นเป็นหน้าที่ของทนายจำเลยแถลงเปิดคดี ก่อนที่พนักงานอัยการจะแสดงพยานหลักฐานใดๆ พนักงานอัยการจะต้องให้ทนายจำเลยทราบเกี่ยวกับ พยานหลักฐานนั้น เพื่อเปิดโอกาสให้ทนายจำเลยคัดค้านความถูกต้องของพยานหลักฐานดังกล่าว

¹⁰⁶ “เรื่องเดียวกัน”. หน้า 8-28.

กระบวนการพิจารณาคดีในศาลคล้ายกับประเทศไทย คือ พนักงานอัยการไม่สามารถใช้คำถามชี้้นำคำตอบแก่พยานได้ และเมื่อพนักงานอัยการเสร็จสิ้นคำถาม ทนายจำเลยจะตั้งคำถามแก่พยานสลับกันไป แต่สิ่งที่แตกต่าง คือ ทั้งพนักงานอัยการและทนายจำเลยสามารถตั้งคำถามกับพยานได้ไม่จำกัดจำนวนครั้ง ทำให้ทนายจำเลยสามารถทำการถามค้านพยานได้ตลอดเวลา ในขณะที่พนักงานอัยการกำลังถามพยาน ทั้งนี้หากมีการละเมิดกฎขณะพิจารณาคดีศาลจะเป็นผู้ชี้ขาดและไม่อนุญาตให้ตั้งคำถามก็ได้ เห็นได้ว่าพนักงานอัยการในสหรัฐอเมริกา มีบทบาทและอำนาจหน้าที่อย่างมาก ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ตั้งแต่การสืบสวนสอบสวน ทั้งมีอำนาจริเริ่มคดีได้เอง การขอคำฟ้อง (Indictment) จากคณะลูกขุนใหญ่ รวมถึงการดำเนินคดีในศาลจนได้มาซึ่งคำพิพากษาด้วย¹⁰⁷

(2) หลักเกณฑ์การเรียกค่าสินไหมทดแทนตามกฎหมายสหรัฐอเมริกา

การชดเชยค่าเสียหายแก่ผู้เสียหายนั้น แต่เดิมผู้เสียหายในคดีอาญาต้องฟ้องเรียก ค่าเสียหายที่เกิดขึ้นจากการกระทำความผิดอาญาโดยการฟ้องเป็นคดีแพ่งต่างหาก แต่ในปี พ.ศ. 2525 ได้มีการตรากฎหมายคำสั่งชดเชยค่าเสียหายแก่เหยื่อ หรือ Mandatory Victims Restitution Act 1996 (MVRA) บังคับใช้ในปี พ.ศ. 2539 ซึ่งเป็นกฎหมายที่รวบรวมการออกคำสั่งชดเชยค่าเสียหาย โดยผู้กระทำความผิดภายหลังมีการตัดสินว่าผู้กระทำความผิดนั้นกระทำความผิดจริงโดยกำหนดไว้เป็นส่วนหนึ่งของคำพิพากษาคดีอาญา ทำให้การออกคำสั่งของศาลกว้างขวางและครอบคลุมมากขึ้น

แนวคิดที่สำคัญ คือ การให้อำนาจศาลที่พิจารณาคดีอาญาสามารถมีคำสั่งให้มีการชดเชยค่าสินไหมทดแทนตามความเป็นจริงได้เต็มจำนวนแก่ผู้เสียหายในคดีที่ศาลพบว่า มีพยานหลักฐานอย่าง ชัดแจ้งว่าจำเลยกระทำความผิดโดยเฉพาะในคดีต่อไปนี้

- ก. อาชญากรรมร้ายแรง (a crime of violence) ตามคำนิยามในประมวลกฎหมายอาญา และประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา
- ข. การกระทำความผิดต่อทรัพย์สิน (an offer against property) โดยการฉ้อโกงหรือหลอกลวง (fraud) หรือการฉ้อโกงโดยผ่านวิทยุหรือโทรทัศน์
- ค. การกระทำความผิดในสินค้าเกี่ยวกับผลผลิตของผู้บริโภค (tampering with consumer products)
- ง. การกระทำความผิดทางเพศ
- จ. การแสวงหาผลประโยชน์ทางเพศ หรือการกระทำความผิดทางเพศต่อผู้เยาว์ และการใช้ความรุนแรงกับสมาชิกในครอบครัว (domestic violence)

¹⁰⁷ น้ำแท้ มีบุญสร้าง. กระบวนการยุติธรรมทางอาญาเปรียบเทียบ. กรุงเทพมหานคร: สุทรไพศาล. 2554. หน้า 7-8.

อย่างไรก็ดี มีข้อยกเว้นสำหรับการออกคำสั่งให้ชดใช้ค่าเสียหายดังกล่าว
ในกรณีกระทำผิดต่อทรัพย์สิน หากว่า

ก. ผู้เสียหายมีจำนวนมากจนการชดใช้ค่าเสียหายไม่สามารถปฏิบัติได้
ข. การวินิจฉัยข้อเท็จจริงเกี่ยวกับประเด็นต่างๆ ในคดี ทั้งสาเหตุ
หรือจำนวนความเสียหายจะทำให้เกิดความยุ่งยากหรือทำให้คดีล่าช้า หรือค่าเสียหายของคนหนึ่งคนใด
เป็นการสร้างภาระที่หนักเกินไปแก่กระบวนการพิจารณาคดี

นอกจากนั้นศาลอาจสั่งให้จำเลยดำเนินการ

ก. กรณีความผิดอาญาเป็นผลให้เกิดความเสียหายหรือทำให้ทรัพย์สิน
ของผู้เสียหายได้รับความเสียหาย

ก) ให้จำเลยคืนทรัพย์สินแก่เจ้าของหรือบุคคลที่เจ้าของทรัพย์สินนั้น
มอบอำนาจไว้

ข) ถ้าการคืนทรัพย์สินไม่อาจกระทำได้ ศาลจะสั่งให้จำเลยชดใช้ราคา
ในวันที่ทรัพย์สินนั้นถูกทำลาย หรือวันที่มีคำพิพากษา

ข. กรณีความผิดอาญาเป็นผลให้ร่างกายของผู้เสียหายได้รับบาดเจ็บ
ศาลจะสั่งให้

ก) จ่ายค่าเสียหายเป็นค่ารักษาพยาบาล ค่าบริการทางการแพทย์
ที่ใช้ในการรักษา

ข) ค่าใช้จ่ายอันจำเป็นในการฟื้นฟูร่างกายและจิตใจของผู้เสียหาย

ค) ชดใช้ค่าขาดรายได้เนื่องมาจากการกระทำผิด

จากบทบัญญัติดังกล่าวสังเกตได้ว่ามีความคล้ายคลึงกับมาตรา 43
และมาตรา 44/1 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของประเทศไทย สหรัฐอเมริกา
มีกฎหมาย และนโยบายที่ให้เหยื่ออาชญากรรมทั้งระดับรัฐบาลกลางและมลรัฐได้รับสิทธิและบริการ
ที่จำเป็นระหว่างกระบวนการยุติธรรมให้แก่เหยื่อจากการก่อการร้าย นอกจากนี้เหยื่ออาชญากรรม
ยังได้รับชดใช้ค่าใช้จ่ายที่เกี่ยวกับอาชญากรรม เช่น ค่ารักษาพยาบาลทั้งทางร่างกายและจิตใจ
รวมถึงค่าใช้จ่ายในการจัดงานศพ การพิจารณาค่าสั่งชดใช้ ศาลจะสั่งให้เจ้าพนักงานคุมประพฤติ
ทำการรวบรวมข้อมูลเสนอต่อศาล โดยรายงานนั้นจะมีบัญชีความเสียหายต่างๆ ของผู้เสียหายแต่ละคน
หน้าใหม่ที่ประนีประนอมกันได้ สถานภาพทางเศรษฐกิจของจำเลย หลังจากที่มีการตัดสินว่าจำเลย
กระทำผิดจริง พนักงานคุมประพฤติจะสอบถามผู้เสียหายถึงความเสียหายที่เกิดขึ้นเพื่อให้ได้มา
ซึ่งรายงานผลกระทบของเหยื่อ (Victim Impact Statement) ซึ่งผู้เสียหายจะได้กล่าวถึงผลกระทบ
จากการกระทำของจำเลยในด้านต่างๆ เช่น การเงิน จิตใจ หรือการรักษาฟื้นฟู เป็นต้น ศาลจะพิจารณา
เพื่อมีคำสั่งให้จำเลยชดใช้ค่าเสียหายจากพยานหลักฐานที่แท้จริง ถูกต้อง เพื่อเยียวยาผู้เสียหาย

ส่วนในชั้นบังคับคดี มีหน่วยงานฟ้องร้องทางการเงิน (Financial Litigation Unit : FLU) เป็นหน่วยงานที่บังคับตามคำพิพากษาโดยจะติดตามบังคับคดีเป็นเวลา 20 ปี นับจากวันที่ศาลมีคำพิพากษา

นอกจากนี้แต่ละรัฐยังมีบทบาทในการชดเชยค่าตอบแทนให้แก่ผู้เสียหาย (Compensation) กล่าวคือ มีโครงการจ่ายค่าตอบแทนความเสียหายแก่เหยื่ออาชญากรรมเป็นการช่วยเหลือด้านการเงิน โดยแต่ละมลรัฐจะมีโครงการของตนเองตามกฎหมายซึ่งได้รับการสนับสนุน จากรัฐบาลกลาง ผู้มีสิทธิร้องขอค่าชดเชยตอบแทนความเสียหาย ได้แก่ เหยื่ออาชญากรรม ทายาทของเหยื่อ ผู้ถูกฆาตกรรม และญาติของเหยื่อ ซึ่งมลรัฐส่วนใหญ่จะจ่ายค่าตอบแทนชั้นสูง 15,000 – 25,000 ดอลลาร์สหรัฐ สหรัฐอเมริกามีการแบ่งแยกการดำเนินคดีแพ่งและการดำเนินคดีอาญาออกจากกัน โดยมีความแตกต่างที่เห็นชัด ได้แก่ ภาระการพิสูจน์ (Burden of proof) ในคดีแพ่งใช้ระดับความน่าเชื่อถือกว่าของพยานหลักฐาน (Preponderance of evidence) ส่วนในคดีอาญาใช้ระดับพิสูจน์จนสิ้นสงสัยตามสมควรหรือปราศจากเหตุอันควรสงสัย (beyond a reasonable doubt) และไม่มีคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญาเช่นเดียวกับประเทศอังกฤษ อีกเหตุผลหนึ่งอาจเป็นเพราะสหรัฐอเมริกาใช้คณะลูกขุนในการตัดสินคดี การนำคดีแพ่งและคดีอาญามาปะปนกันอาจทำให้คณะลูกขุนซึ่งไม่มีผู้พิพากษาอาชีพเกิดความสับสนและเกิดอคติ โน้มเอียงไปเข้าข้างฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งได้

การที่สหรัฐอเมริกาใช้ระบบกฎหมายคอมมอนลอว์ (common law system) และมีการแยกอำนาจการดำเนินคดีระหว่างรัฐบาลกลางและมลรัฐ อีกทั้งพนักงานอัยการมาจากการเลือกตั้ง บทบาทของพนักงานอัยการจึงแตกต่างไปจากประเทศไทย ในสหรัฐอเมริกา พนักงานอัยการ มีอำนาจในขั้นตอนการสอบสวนและฟ้องร้องคดีค่อนข้างมาก สามารถอยู่ร่วมในการสอบสวน อีกทั้งอาจริเริ่มคดีอาญาได้ด้วยตนเอง และมีอำนาจแต่เพียงผู้เดียวในการฟ้องคดีอาญาตามหลักการฟ้องคดีอาญาโดยรัฐ ในขั้นตอนการดำเนินคดีในศาล พนักงานอัยการ มีบทบาทสำคัญ ตั้งแต่การแถลงเปิดคดี นำพยานเข้าสืบ และขอคำตัดสินจากคณะลูกขุน ผู้มีอำนาจหน้าที่ในการรวบรวมและเรียกร่อง คำสืงใหม่ทดแทน คือ พนักงานอัยการ ตำรวจ และพนักงานคุมประพฤติ เริ่มตั้งแต่ขั้นตอนการสืบสวนสอบสวนโดยตำรวจ และการเรียกร่องคำสืงใหม่ทดแทน ในระหว่าง การดำเนินคดีในศาลของพนักงานอัยการ โดยผู้เสียหายสามารถนำเสนอข้อมูลความเสียหายต่อเจ้าหน้าที่ของรัฐได้¹⁰⁸

¹⁰⁸ สุพจน์ สุโรจน์. กระบวนการยุติธรรมทางอาญาของประเทศสหรัฐอเมริกา. (พิมพ์ครั้งที่ 6). ใน *ประมวลสาระชุดวิชาการบริหารงานยุติธรรมเปรียบเทียบชั้นสูง*, หน่วยที่ 9, นนทบุรี: สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. 2565. หน้า 37-38.

7. ความเป็นมาของศาลแขวง

ตามเหตุผลในการประกาศใช้พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญา ในศาลแขวง พ.ศ. 2499 คือ ในเวลานี้ศาลแขวงยังไม่ได้จัดตั้งขึ้นทุกจังหวัดเป็นการสมควรที่จะได้จัดตั้งศาลแขวงขึ้นทุกจังหวัด เพื่อให้การพิจารณาพิพากษาคดีเสร็จสิ้นไปโดยเร็ว นอกจากนี้ยังควรจะมีวิธีการสำหรับศาลแขวงเป็นพิเศษเพื่อคุ้มครองสิทธิ และเสรีภาพของประชาชนเช่นในกรณีปกติ ศาลแขวงเป็นผู้อนุญาตให้ออกหมายจับหรือหมายค้นและให้มีการแต่งตั้งราชวรธรรมดา เป็นผู้พิพากษาสมทบประจำศาลแขวง เป็นต้น¹⁰⁹

7.1 เขตอำนาจศาลแขวง¹¹⁰

พระธรรมนูญศาลยุติธรรมได้กำหนดเขตอำนาจศาลแขวงไว้ว่า ศาลแขวงมีเขตพื้นที่ตามที่พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงกำหนดไว้ และจะมีเขตอำนาจเพียงใดให้ประกาศโดยพระราชกฤษฎีกา ศาลแขวงมีอำนาจพิจารณาพิพากษาในคดีอาญา ซึ่งผู้พิพากษาคนเดียวมีอำนาจตามที่กำหนดไว้ในมาตรา 25 วรรคหนึ่ง¹¹¹ โดยการพิจารณาพิพากษาคดีอาญา ซึ่งกฎหมายกำหนดอัตราโทษอย่างสูงไว้ให้จำคุกไม่เกินสามปี หรือปรับไม่เกินหกหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ แต่จะลงโทษจำคุกเกินหกเดือน หรือปรับเกินหกหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ ซึ่งโทษจำคุกหรือปรับอย่างใดอย่างหนึ่งหรือทั้งสองอย่างเกินอัตราที่กำหนดไว้แล้วไม่ได้¹¹² การดำเนินกระบวนการพิจารณาในชั้นศาลกรณีไม่มีบทบัญญัติในพระราชบัญญัตินี้ บังคับให้คงใช้กฎหมายว่าด้วยพระธรรมนูญศาลยุติธรรม กฎหมายว่าด้วยวิธีพิจารณาความอาญา กฎหมายว่าด้วยวิธีพิจารณาความแพ่งบังคับ แต่ทั้งนี้ไม่กระทบกระเทือนกฎหมายว่าด้วยการจัดตั้ง

¹⁰⁹ หมายเหตุ ในการประกาศใช้พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง พ.ศ. 2499

¹¹⁰ สหรัฐ กิติ ศุภการ. *หลักและคำพิพากษา*. (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง. 2565. หน้า 9-10.

¹¹¹ พระธรรมนูญศาลยุติธรรม พ.ศ. 2543 มาตรา 25 ในศาลชั้นต้นผู้พิพากษาคนเดียวเป็นองค์คณะมีอำนาจเกี่ยวแก่คดีซึ่งอยู่ในอำนาจของศาลนั้น ดังต่อไปนี้ (1) ใต้สวนและวินิจฉัยชี้ขาดคำร้องหรือคำขอที่ยื่นต่อศาลในคดีทั้งปวง (2) ใต้สวนและมีคำสั่งเกี่ยวกับวิธีการเพื่อความปลอดภัย (3) ใต้สวนมูลฟ้องและมีคำสั่งในคดีอาญา (4) พิจารณาพิพากษาคดีแพ่งซึ่งราคาทรัพย์สินที่พิพาทหรือจำนวนเงินที่ฟ้องไม่เกินสามแสนบาทราคาทรัพย์สินที่พิพาทหรือจำนวนเงินดังกล่าวอาจขยายได้โดยการตราเป็นพระราชกฤษฎีกา (5) พิจารณาพิพากษาคดีอาญา ซึ่งกฎหมายกำหนดอัตราโทษอย่างสูงไว้ให้จำคุกไม่เกินสามปีหรือปรับไม่เกินหกหมื่นบาทหรือทั้งจำทั้งปรับแต่จะลงโทษจำคุกเกินหกเดือนหรือปรับเกินหนึ่งหมื่นบาทหรือทั้งจำทั้งปรับซึ่งโทษจำคุกหรือปรับอย่างใดอย่างหนึ่งหรือทั้งสองอย่างเกินอัตราที่กำหนดไว้แล้วไม่ได้ผู้พิพากษาประจำศาลไม่มีอำนาจตาม (3) (4) หรือ (5).

¹¹² พระธรรมนูญศาลยุติธรรม พ.ศ. 2543 มาตรา 25 (5).

ศาลคดีเด็กและเยาวชนและกฎหมายว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีเด็กและเยาวชน¹¹³ และเนื่องจากศาลแขวงยังมีได้มีการจัดตั้งขึ้นทุกจังหวัดตามเจตนารมณ์ หรือวัตถุประสงค์ของการบังคับใช้พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง พ.ศ. 2499 อันเนื่องมาจากปัญหาในด้านงบประมาณและอัตรากำลัง จึงมีการตราพระราชบัญญัติให้นำวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวงมาใช้บังคับในศาลจังหวัด พ.ศ. 2520 เพื่อบังคับใช้ อันเนื่องมาจากในจังหวัดที่ไม่มีศาลแขวงใช้วิธีพิจารณาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ทำให้ประชาชนที่อยู่ในเขตอำนาจของศาลแขวงและศาลจังหวัดได้รับการปฏิบัติที่แตกต่างกัน เพื่อให้ประชาชนได้รับการปฏิบัติในทางคดีเท่าเทียมกัน การพิจารณาพิพากษาคดีในศาลได้เป็นไปโดยสะดวกรวดเร็วขึ้น¹¹⁴ จึงส่งผลให้การฟ้องคดีในท้องที่ซึ่งไม่มีศาลแขวงตั้งอยู่หมดปัญหาความไม่เท่าเทียมกันอีกต่อไป

ตามพระธรรมนูญศาลยุติธรรมกำหนดไว้ในมาตรา 17 ว่า ศาลแขวงมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีและมีอำนาจทำการไต่สวนหรือมีคำสั่งใดๆ ซึ่งผู้พิพากษาคณะเดียวมีอำนาจตามที่กำหนดไว้ในมาตรา 24 และมาตรา 25 วรรคหนึ่ง

¹¹³ พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2517 มาตรา 4 ให้นำวิธีพิจารณาความอาญาตามบทบัญญัติแห่งพระราชบัญญัตินี้มาใช้บังคับในศาลแขวง แต่ในกรณีที่ไม่มีบทบัญญัติในพระราชบัญญัตินี้บังคับ ให้คงใช้กฎหมายว่าด้วยพระธรรมนูญศาลยุติธรรม กฎหมายว่าด้วยวิธีพิจารณาความอาญา กฎหมายว่าด้วยวิธีพิจารณาความแพ่งบังคับ แต่ทั้งนี้ไม่กระทบกระเทือนกฎหมายว่าด้วยการจัดตั้งศาลคดีเด็กและเยาวชนและกฎหมายว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีเด็กและเยาวชน

¹¹⁴ หมายเหตุท้ายพระราชบัญญัติให้นำวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวงมาใช้บังคับในศาลจังหวัด พ.ศ. 2520 เหตุผลในการประกาศใช้พระราชกฤษฎีกาฉบับนี้ คือ เนื่องจากได้มีการเปิดทำการศาลแขวงขึ้นในจังหวัดกระบี่ จังหวัดชลบุรี จังหวัดตรัง จังหวัดนครปฐม จังหวัดนนทบุรี จังหวัดภูเก็ต จังหวัดระยองจังหวัดสมุทรปราการ และจังหวัดสระบุรี โดยมีเขตอำนาจในอำเภอทุกอำเภอ สมควรยกเลิกการกำหนดให้นำวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวงมาใช้บังคับในศาลจังหวัด สำหรับคดีอาญาที่อยู่ในอำนาจศาลแขวงซึ่งเกิดขึ้นในทุกอำเภอของจังหวัดดังกล่าว และโดยที่การคมนาคมระหว่างอำเภอซึ่งได้มีศาลแขวงเปิดทำการกับอำเภอ ซึ่งเป็นที่ตั้งของศาลจังหวัดมีความสะดวกมากขึ้น สมควรให้นำวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวงมาใช้บังคับในศาลจังหวัดสำหรับคดีอาญาที่อยู่ในอำนาจศาลแขวงซึ่งเกิดขึ้นในท้องที่ทุกอำเภอของจังหวัดตาก จังหวัดพังงา จังหวัดร้อยเอ็ด จังหวัดลำพูน จังหวัดเลย และจังหวัดอุดรธานี และในท้องที่อำเภอขุนตาลอำเภอเชียงของ อำเภอเทิง อำเภอป่าแดด อำเภอพญาเม็งราย และอำเภอเวียงแก่น จังหวัดเชียงราย ในท้องที่อำเภอเฉลิมพระเกียรติ อำเภอเชียรใหญ่ อำเภอปากพนัง และอำเภอหัวไทร จังหวัดนครศรีธรรมราช ในท้องที่อำเภอชุมพลบุรี อำเภอท่าตูม อำเภอโนนนารายณ์ อำเภอรัตนบุรี อำเภอสนม และอำเภอสำโรงทาบจังหวัดสุรินทร์ และในท้องที่อำเภอเดชอุดม อำเภอทุ่งศรีอุดม อำเภอนาจะหลวย อำเภอนาเขย อำเภอน้ำขุ่น อำเภอน้ำยืน และอำเภอบุณศรี จังหวัดอุบลราชธานี เพื่อให้การพิจารณาพิพากษาคดีเป็นไปโดยเสมอภาคและรวดเร็วยิ่งขึ้น จึงจำเป็นต้องตราพระราชกฤษฎีกานี้

มาตรา 24 ให้ผู้พิพากษาคนหนึ่งมีอำนาจดังต่อไปนี้

- (1) ออกหมายเรียก หมายอาญา หรือหมายสั่งให้ส่งคนมาจาก หรือไปยังจังหวัดอื่น
- (2) ออกคำสั่งใดๆ ซึ่งมีใช่เป็นไปในทางวินิจฉัยชี้ขาดข้อพิพาทแห่งคดี

มาตรา 25 ในศาลชั้นต้น ผู้พิพากษาคนเดียวเป็นองค์คณะมีอำนาจเกี่ยวแก่คดีซึ่งอยู่ในอำนาจของศาลนั้น ดังต่อไปนี้

- (1) ไต่สวนและวินิจฉัยชี้ขาดคำร้องหรือคำขอที่ยื่นต่อศาลในคดีทั้งปวง
- (2) ไต่สวนและมีคำสั่งเกี่ยวกับวิธีการเพื่อความปลอดภัย
- (3) ไต่สวนมูลฟ้องและมีคำสั่งในคดีอาญา
- (4) พิจารณาพิพากษาคดีแพ่ง ซึ่งราคาทรัพย์สินที่พิพาทหรือจำนวนเงินที่ฟ้องไม่เกินสามแสนบาท ราคาทรัพย์สินที่พิพาทหรือ จำนวนเงินดังกล่าวอาจขยายได้โดยการตราเป็นพระไม่เกินสามแสนบาท ราคาทรัพย์สินที่พิพาทหรือ จำนวนเงินดังกล่าวอาจขยายได้โดยการตราเป็นพระ
- (5) พิจารณาพิพากษาคดีอาญา ซึ่งกฎหมายกำหนดอัตราโทษ อย่างสูงไว้ให้จำคุกไม่เกินสามปีหรือปรับไม่เกินหกหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ แต่จะลงโทษจำคุกเกินหกเดือนหรือปรับไม่เกิน หนึ่งหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ ซึ่งโทษจำคุกหรือปรับอย่างไรใด อย่างหนึ่งหรือทั้งสองอย่างเกินอัตราที่กล่าวแล้วไม่ได้

ผู้พิพากษาประจำศาลไม่มีอำนาจตาม (3) (4) หรือ (5) ดังนั้น ศาลแขวงจึงมีอำนาจดังนี้¹¹⁵

- (1) ออกหมายเรียก หมายอาญา หรือหมายสั่งให้ส่งคนมาจาก หรือไปยังจังหวัดอื่น
- (2) ออกคำสั่งใดๆ ซึ่งมีใช่เป็นไปในทางวินิจฉัยชี้ขาดข้อพิพาทแห่งคดี หมายเรียก เช่น รับคำฟ้อง คำแถลง คำร้องต่างๆ ที่เป็นคำสั่งระหว่างพิจารณาที่มีใช่เป็นการชี้ขาดในข้อพิพาทแห่งคดี
- (3) ไต่สวนและวินิจฉัยชี้ขาดคำร้องหรือคำขอที่ยื่นต่อศาลในคดีทั้งปวง
- (4) ไต่สวนและวินิจฉัยชี้ขาดคำร้องหรือคำขอที่ยื่นต่อศาลในคดีทั้งปวง
- (5) ไต่สวนมูลฟ้องและมีคำสั่งในคดีอาญา
- (6) พิจารณาพิพากษาคดีแพ่ง ซึ่งราคาทรัพย์สินที่พิพาทหรือจำนวนเงินที่ฟ้องไม่เกินสามแสนบาท ราคาทรัพย์สินที่พิพาทหรือจำนวนเงินดังกล่าวอาจขยายได้โดยการตราเป็นพระราชกฤษฎีกา
- (7) พิจารณาพิพากษาคดีอาญา ซึ่งกฎหมายกำหนดอัตราโทษอย่างสูงไว้ให้จำคุกไม่เกินสามปีหรือปรับไม่เกินหกหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ แต่จะลงโทษจำคุกเกินหกเดือนหรือปรับเกินหนึ่งหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ ซึ่งโทษจำคุกหรือปรับอย่างไรใด อย่างหนึ่งหรือทั้งสองอย่างเกินอัตราที่กล่าวแล้วไม่ได้

¹¹⁵ พระธรรมนูญศาลยุติธรรม มาตรา 24.

7.2 กรอบกำหนดระยะเวลายื่นฟ้องคดี¹¹⁶

7.2.1 ระยะเวลาเดินทางนำตัวผู้ต้องหามาศาล

ห้ามมิให้เกินระยะเวลาเดินทางตามปกติที่นำตัวผู้ต้องหาจากที่จับมายังที่ทำการของพนักงานสอบสวน จากที่ทำการของพนักงานสอบสวนหรือที่ทำการของพนักงานอัยการมาศาล รวมเข้าในกำหนด 48 ชั่วโมงนั้นด้วย หากผู้ต้องหาหลบหนีจากการควบคุมหรือการขัง มิให้เกินระยะเวลาที่ผู้ต้องหาหลบหนีเข้ามาในกำหนด ในกรณีที่ผู้ต้องหาถูกจับแต่ได้รับการปล่อยชั่วคราวหรือประกันตัวไป ต่อมาผู้ต้องหาหลบหนี ย่อมมิใช่เป็นกรณีที่ผู้ต้องหาหลบหนีจากการควบคุมหรือการขัง และในกรณีส่งตัวผู้ต้องหาไปดำเนินคดียังศาลอื่น เช่น ศาลทหาร หรือศาลเยาวชนและครอบครัว หากปรากฏภายหลังว่าผู้ต้องหาไม่ได้อยู่ในอำนาจของศาลนั้นๆ แล้วแต่มีการส่งตัวผู้ต้องหามายังพนักงานสอบสวนเพื่อดำเนินคดีในศาลแขวงต่อไปนั้น มิให้เกินระยะเวลาที่ผู้ต้องหาถูกควบคุมตัวหรือขังอยู่ตามกฎหมายดังกล่าวเข้ามาในกำหนดระยะเวลา¹¹⁷

7.2.2 กรณีผู้ต้องหาเข้ามาขอตัว

กรณีผู้ต้องหาเข้ามาขอตัวต่อพนักงานสอบสวนและพนักงานสอบสวนได้แจ้งข้อหาและทำการสอบสวนแล้ว พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง พ.ศ. 2499 มาตรา 7 ได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมใหม่ในวรรคสอง โดยกำหนดให้นอกจากกรณีผู้ต้องหาถูกจับที่พนักงานสอบสวนต้องส่งตัวผู้ต้องหาพร้อมสำนวนการสอบสวนไปยังพนักงานเพื่อยื่นฟ้องต่อศาลแขวงภายใน 48 ชั่วโมงนับแต่เวลาที่ผู้ต้องหาถูกจับแล้วยังให้รวมถึงกรณีไม่มีการจับ แต่พนักงานสอบสวนได้แจ้งข้อหาแก่ผู้ต้องหาแล้วด้วย¹¹⁸

7.2.3 กรณีอายัดตัวผู้ต้องหา

การที่พนักงานสอบสวนแจ้งขออายัดตัวผู้ต้องหาในคดีอื่นและได้แจ้งข้อหาด้วย ต้องถือว่าเป็นกรณีที่ผู้ร้องได้จับตัวผู้ต้องหาแล้วตั้งแต่วันนี้ แม้ผู้ต้องหาถูกควบคุมตัวอยู่ในคดีอื่น และพนักงานสอบสวนในคดีนี้เพิ่งได้ตัวผู้ต้องหามาดำเนินคดีในภายหลัง โดยผู้ต้องหาได้รับการปล่อยชั่วคราวไปในคดีนี้ ก็คงมีผลแต่เพียงทำให้ผู้ร้องมีต้องยื่นคำร้องขอฝากขังผู้ต้องหาตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง พ.ศ. 2499 มาตรา 8 เท่านั้น แต่ผู้ร้องยังมีหน้าที่ต้องส่งตัวผู้ต้องหาพร้อมด้วยสำนวนการสอบสวนไปยังพนักงานอัยการเพื่อยื่นฟ้องผู้ต้องหาภายในสี่สิบแปดชั่วโมง นับแต่ผู้ร้องถูกจับ และถ้าไม่สามารถฟ้องได้ทันภายในกำหนด ผู้ต้องหาก็คงต้องยื่นคำร้องขอผิดฟ้องต่อศาลต่อไป เมื่อผู้ร้องยื่นคำร้องขอผิดฟ้องคดีนี้เกินกำหนด สี่สิบแปดชั่วโมงนับแต่เวลาที่ผู้ต้องหา ถูกจับกุม ศาลจึงไม่อาจรับคำร้องได้

¹¹⁶ สหรัญ กิติ ศุภการ. *หลักและคำพิพากษา*. หน้า 11-14.

¹¹⁷ พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง พ.ศ. 2499 มาตรา 7.

¹¹⁸ พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง (ฉบับที่ 6) พ.ศ. 2556 มาตรา 3.

7.2.4 กรณีผู้ต้องหาถูกจับและถูกควบคุมตัวไว้ในคดีอื่น

กรณีนี้ไม่ถือว่าถูกจับและควบคุมตัวไว้แล้วจะต้องเริ่มนับระยะเวลาภายในกำหนดเวลาที่สืบแปดชั่วโมงนับแต่เวลาที่ผู้ต้องหาถูกจับ (มาตรา 7) ตามแนวคำพิพากษาฎีกาที่ 1668/2506 ที่ว่า เจ้าพนักงานจับจำเลยฐานดูหมิ่นเจ้าพนักงาน ซึ่งกระทำการตามหน้าที่แล้ว จำเลยถูกควบคุมตัวในฐานะเป็นบุคคลอันธพาล ตามประกาศคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 21 ยังไม่เกิน 30 วัน การควบคุมตัวจำเลยจึงเป็นคนละเรื่องกับการควบคุมตัวตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาคriminal ในศาลแขวง พ.ศ. 2499 ฉะนั้นการขอผิดฟ้องก็ดี การขออนุญาตฟ้องก็ดี ย่อมไม่อาจเกิดขึ้นได้ โจทก์มีอำนาจฟ้อง

7.2.5 หากในชั้นแรกผู้ต้องหาถูกจับและสอบสวนดำเนินคดีในข้อหาความผิดที่ไม่อยู่ในอำนาจศาลแขวง จึงไม่มีการผิดฟ้อง แต่ในที่สุดพนักงานอัยการสั่งฟ้องในข้อหาความผิดที่อยู่ในอำนาจศาลแขวง มีคำพิพากษาแบ่งออกเป็น 2 แนว

แนวทางแรก ถือว่าผู้ต้องหาเพิ่งถูกจับในวันที่พนักงานสอบสวนแจ้งข้อหาใหม่ ที่อยู่ในอำนาจศาลแขวง

คำพิพากษาฎีกาที่ 796/2537 แม้ชั้นแรกพนักงานสอบสวนจะดำเนินคดีกับจำเลยในข้อหาปลอมและใช้เอกสารปลอม ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 266, 268 ซึ่งเป็นคดีที่อยู่ในอำนาจของศาลจังหวัดอุดรธานีที่จะพิจารณาพิพากษา แต่เมื่อศาลจังหวัดอุดรธานีปล่อยตัวจำเลยแล้ว ต่อมาพนักงานสอบสวนได้สอบสวนและแจ้งข้อหาแก่จำเลยว่า แจ้งให้เจ้าพนักงานจดข้อความ อันเป็นเท็จลงในเอกสารราชการ ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 267 เมื่อพนักงานสอบสวน ส่งตัวจำเลยต่อพนักงานอัยการและพนักงานอัยการได้ขอผิดฟ้องและฟ้องจำเลยภายในกำหนดเวลาที่บัญญัติไว้ตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาคriminal ในศาลแขวง พ.ศ. 2499 มาตรา 7 วรรคสอง จึงไม่มีเหตุที่ต้องขออนุญาตฟ้อง

คำพิพากษาฎีกาที่ 630/2515 บทบัญญัติมาตรา 9 และ มาตรา 7 แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาคriminal ในศาลแขวง พ.ศ. 2499 ที่ห้ามมิให้ผู้ว่าคดีฟ้องคดีเมื่อพ้นกำหนดเวลาตามมาตรา 7 เว้นแต่จะได้รับอนุญาตจากอธิบดีกรมอัยการก่อนนั้น หมายความว่าความผิดอาญาที่อยู่ในอำนาจของศาลแขวงที่จะพิจารณาพิพากษาได้ ในชั้นแรกพนักงานสอบสวนดำเนินคดีกับจำเลยในข้อหาหลักทรัพย์ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 335 ซึ่งอยู่ในอำนาจพิจารณาพิพากษาของศาลจังหวัด พนักงานสอบสวนมีความเห็นสั่งไม่ฟ้อง พนักงานอัยการสั่งฟ้องในข้อหาหลักทรัพย์ตามมาตรา 334 และยื่นฟ้องต่อศาลแขวงในวันเดียวกัน กรณีนี้ย่อมถือว่า จำเลยถูกจับในข้อหาคดีที่อยู่ในอำนาจของศาลแขวงที่จะพิจารณาพิพากษาได้ตั้งแต่วันแจ้งข้อกล่าวหาตามมาตรา 334 เมื่อได้ยื่นฟ้องจำเลยต่อศาลแขวงภายในกำหนดเวลา 78 ชั่วโมง (ปัจจุบัน 48) จึงไม่มีเหตุต้องผิดฟ้องหรือขออนุญาตฟ้อง

แนวทางที่สอง เห็นว่าต้องมีการตัดฟ้องตามแนวคำพิพากษาฎีกาที่ 2985/2522 พระราชบัญญัติให้นำวิธีพิจารณาในศาลแขวงมาใช้บังคับในศาลจังหวัด พ.ศ. 2520 มาตรา 2 และมาตรา 3 ให้นำบทบัญญัติว่าด้วยวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวงมาใช้ในศาลจังหวัด ซึ่งยังมีได้มีศาลแขวง เปิดทำการสำหรับคดีอาญาที่มีอัตราโทษจำคุกไม่เกินสามปีหรือปรับไม่เกินหกพันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ เจ้าพนักงานจับจำเลยถูกจับ 2 ข้อหา ฐานดูถูกรายในแม่น้ำเจ้าพระยากับควบคุม เรือยนต์และเครื่องจักรเรือยนต์โดยไม่มีประกาศนียบัตร และส่งไม่ฟ้องข้อหาดูถูกรายในแม่น้ำเจ้าพระยา เมื่อกระทำความผิดฐานควบคุมเรือยนต์และเครื่องจักรเรือยนต์โดยไม่มีประกาศนียบัตรกฎหมาย กำหนดอัตราโทษจำคุกไม่เกิน 3 เดือน หรือปรับไม่เกิน 1,000 บาท จึงต้องนำวิธีพิจารณาความอาญา ในศาลแขวงมาใช้กับความผิดกระชกนี้ โดยพนักงานสอบสวนต้องส่งจำเลยให้พนักงานอัยการยื่นฟ้อง ภายใน 72 ชั่วโมง (ปัจจุบัน 48 ชั่วโมง) นับแต่มีการจับกุมหรือต้องขอตัดฟ้องไว้ ตามมาตรา 7 พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง พ.ศ. 2499 เมื่อพนักงานสอบสวน หรือพนักงานอัยการมิได้ขอตัดฟ้อง และนำตัวจำเลยมาฟ้องหลังจากที่จับกุมในข้อหาดังกล่าว เกินกำหนดเวลาในมาตรา 7 โดยมีได้รับอนุญาตจากอธิบดีกรมอัยการ ตามมาตรา 9 จึงเป็นการหลีกเลี่ยง ไม่ปฏิบัติตามบทบัญญัติในมาตรา 7 และมาตรา 9 โจทก์ไม่มีอำนาจฟ้อง

7.2.6 กรณีความผิดหลายเรื่องเกี่ยวพันกัน

ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 24 (1) ถึง (3) พนักงานอัยการ ย่อมมีอำนาจฟ้องคดีทุกเรื่องรวมทั้งฐานความผิดที่อยู่ในอำนาจศาลแขวงต่อศาลจังหวัดได้โดยไม่ต้อง มีการตัดฟ้องฝากขัง ในฐานความผิดที่อยู่ในอำนาจศาลแขวง

คำพิพากษาฎีกาที่ 3042/2532 (ประชุมใหญ่) โจทก์มีอำนาจฟ้องจำเลย ในข้อหาความผิดต่อพระราชบัญญัติคนเข้าเมืองซึ่งเป็นคดีอยู่ในอำนาจศาลแขวง พร้อมกับข้อหา ความผิดเกี่ยวกับเอกสารต่อศาลจังหวัด โดยมีต้องตัดฟ้อง ฝากขัง จำเลยตามพระราชบัญญัติจัดตั้ง ศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง พ.ศ. 2499 เพราะเป็นกรณีความผิดหลาย เรื่องเกี่ยวพันกัน โจทก์มีอำนาจฟ้องต่อศาลที่มีอำนาจชำระในฐานความผิดที่มีอัตราโทษสูงกว่าได้ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 24 กรณีไม่ต้องด้วย มาตรา 3 และมาตรา 4 แห่งพระราชบัญญัติให้นำวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวงมาใช้ในศาลจังหวัด พ.ศ. 2520

7.3 การฟ้องคดีอาญาด้วยวาจา¹¹⁹

พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาคriminalความอาญาในศาลแขวง พ.ศ. 2499 ให้อำนาจศาลแขวงพิจารณาพิพากษาด้วยวาจาได้ กล่าวคือ คดีอาญาที่อยู่ในอำนาจศาลแขวงที่จะพิจารณาพิพากษาได้ ผู้เสียหายหรือพนักงานอัยการ จะฟ้องด้วยวาจาหรือเป็นหนังสือก็ได้ เว้นแต่จำเลยร้องขอหรือศาลเห็นสมควรจะสั่งฟ้องเป็นหนังสือก็ได้ การฟ้องด้วยวาจานั้น ให้โจทก์แจ้งต่อศาลถึงชื่อโจทก์ ที่อยู่ และสัญชาติของจำเลย ฐานความผิด การกระทำทั้งหลายที่อ้างว่าจำเลยได้กระทำความผิดข้อเท็จจริงและรายละเอียดเกี่ยวกับ เวลา สถานที่ และอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องพอสมควรเท่าที่จำเลยเข้าใจข้อหาได้ดี และมาตราในกฎหมายซึ่งบัญญัติว่าการกระทำเช่นนั้นเป็นความผิด จำเลยจะให้การด้วยวาจาหรือเป็นหนังสือก็ได้ ในกรณีที่จำเลยให้การด้วยวาจา ให้ศาลบันทึกใจความไว้เป็นหลักฐานและให้คู่ความลงชื่อไว้ คำเบิกความของพยานให้ศาลบันทึกสาระสำคัญโดยย่อและให้พยานลงชื่อไว้¹²⁰

ในคดีอาญาที่อยู่ในอำนาจศาลแขวงที่จะพิจารณาพิพากษาได้ ถ้าผู้ต้องหาให้การรับสารภาพตลอดข้อกล่าวหาต่อพนักงานสอบสวน ให้พนักงานสอบสวนนำผู้ต้องหามาแจ้งพนักงานอัยการหรือสั่งให้ผู้ต้องหาไปพบพนักงานอัยการในกรณีที่ผู้ต้องหาไม่ถูกควบคุมตัวเพื่อฟ้องศาล โดยมิต้องสอบสวน และให้ฟ้องด้วยวาจา ให้ศาลถามผู้ต้องหาว่าจะให้การประการใด และถ้าผู้ต้องหายังให้การรับสารภาพ ให้ศาลบันทึกคำฟ้อง คำรับสารภาพและทำคำพิพากษาในบันทึกฉบับเดียวกัน แล้วให้โจทก์จำเลยลงชื่อไว้ในบันทึกนั้น ถ้าผู้ต้องหาให้การปฏิเสธให้ศาลสั่งให้พนักงานอัยการรับตัวผู้ต้องหาคืนเพื่อดำเนินการต่อไป¹²¹

คดีที่ผู้ต้องหาให้การรับสารภาพ พนักงานอัยการมีอำนาจฟ้องผู้ต้องหาต่อศาลโดยไม่ต้องทำการสอบสวน ซึ่งแม้การฟ้องคดีอาญาของพนักงานอัยการจะมีบทบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 120 ที่บัญญัติว่า ห้ามมิให้พนักงานอัยการยื่นฟ้องคดีต่อศาลใดโดยมิได้ทำการสอบสวนในความผิดนั้นก่อน ก็ตาม สาเหตุที่กฎหมายบัญญัติไว้เช่นนี้เนื่องจากต้องการให้การฟ้องร้องคดีมีการรวบรวมพินิจข้อเท็จจริง โดยมีพยานหลักฐานพอสมควรเสียก่อน แต่ตามกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวงนี้เปลี่ยนแปลงเงื่อนไขสำคัญแห่งอำนาจการฟ้องร้องของอัยการโดยที่หากผู้ต้องหาให้การรับสารภาพ พนักงานอัยการมีอำนาจฟ้องด้วยวาจาได้ เงื่อนไขตามมาตรา 20 ที่พนักงานอัยการมีอำนาจฟ้องคดีด้วยวาจาโดยไม่ต้องสอบสวนนั้น ต้องเป็นกรณีที่ผู้ต้องหาให้การรับสารภาพตลอดข้อกล่าวหา หากผู้ต้องหาไม่ได้รับสารภาพตลอดข้อกล่าวหา หรือให้การปฏิเสธ

¹¹⁹ สหรัฐ กิติ ศุภการ. *หลักและคำพิพากษาพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาคriminalความอาญาในศาลแขวง*. (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง. 2565. หน้า 15.

¹²⁰ พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาคriminalความอาญาในศาลแขวง พ.ศ. 2499 มาตรา 19.

¹²¹ พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาคriminalความอาญาในศาลแขวง พ.ศ. 2499 มาตรา 20.

พนักงานอัยการย่อมไม่มีอำนาจฟ้อง และมีบางกรณีที่จำเลยให้การรับสารภาพ แต่ให้การต่อไปในลักษณะที่เป็นการปฏิเสธซึ่งถือว่ามิใช่เรื่องที่จำเลยรับสารภาพ เพราะได้กระทำความผิด จึงต้องถือว่าจำเลยให้การปฏิเสธ ศาลชั้นต้นชอบที่จะสั่งให้โจทก์รับตัวจำเลยคืนไป เพื่อดำเนินการต่อไปตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง พ.ศ. 2499 มาตรา 20¹²²

¹²² ธานิศ เกศวพิทักษ์. หัวใจของพระธรรมนูญ และพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวง. (พิมพ์ครั้งที่ 8). กรุงเทพมหานคร: กรุงเทพฯ พับลิชชิ่ง. 2559. หน้า 169-175.

บทที่ 3

บทบัญญัติของกฎหมายเกี่ยวกับการดำเนินคดีอาญาในศาลแขวง ที่เกี่ยวข้องกับพนักงานอัยการของประเทศไทย และกฎหมายต่างประเทศ

พนักงานอัยการเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐและเป็นนายแผ่นดินประจำศาลต่างๆ นอกจากศาลทหาร ตามมาตรา 4 และมาตรา 11 แห่งพระราชบัญญัติองค์กรอัยการและพนักงานอัยการ พ.ศ. 2553 สังกัดสำนักงานอัยการสูงสุด ซึ่งเป็นหน่วยงานอื่นของรัฐตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 หมวด 13 มาตรา 248 พนักงานอัยการมีหน้าที่รักษาผลประโยชน์ของรัฐ โดยในคดีอาญามีฐานะเป็นโจทก์แทนแผ่นดิน มีอำนาจและหน้าที่ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณา ความอาญาและกฎหมายอื่น ในด้านคดีแพ่งมีอำนาจและหน้าที่ให้คำปรึกษาด้านกฎหมายแก่ส่วนราชการ และหน่วยงานต่างๆ ของรัฐ ดำเนินคดีแทนรัฐบาลในศาลทั้งปวง พิจารณารับว่าแก้ต่างให้แก่ นิติบุคคล ซึ่งได้มีพระราชบัญญัติหรือพระราชกฤษฎีกาจัดตั้งขึ้นหรือให้แก่รัฐบาล ซึ่งเป็นโจทก์หรือจำเลย และมีใช้เป็นคดีพิพาทกับรัฐบาลเมื่อพนักงานอัยการเห็นสมควร และในด้านคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ ของประชาชน มีอำนาจหน้าที่ให้บริการ ช่วยเหลือทางกฎหมายแก่ประชาชน เช่น การประณอมข้อพิพาท การให้ความช่วยเหลือทาง ธรรมดา และการฟ้องคดีแทนราษฎรผู้หนึ่งผู้ใดที่ไม่อาจฟ้องเองได้ เพราะกฎหมายห้าม เป็นต้น รวมถึงการให้ความช่วยเหลือในการรับแก้ต่างให้ เจ้าพนักงานผู้ถูกฟ้อง ทั้งในคดีแพ่ง คดีปกครอง และคดีอาญา ในเรื่องการทำไปตามหน้าที่ หรือรับแก้ต่างให้แก่ ราษฎรผู้หนึ่งผู้ใดในเรื่องการที่ได้กระทำตามคำสั่งของเจ้าพนักงาน ซึ่งได้สั่งการโดยชอบด้วย¹²³

งานอำนวยความสะดวกจริยธรรมทางอาญา พนักงานอัยการทำหน้าที่ตรวจสอบถ่วงดุลและคานอำนาจ การใช้ดุลพินิจของพนักงานสอบสวนและศาล เพื่อให้เป็นไปอย่างถูกต้องชอบธรรมในคดีอาญา พนักงานอัยการ มีอำนาจหน้าที่ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ซึ่งบัญญัติให้เป็นอำนาจหน้าที่ ของพนักงานอัยการ เช่น ฟ้องคดีต่อศาล นำพยานหลักฐานเข้าสืบ ซึ่งชั้นรับสำนวนการสอบสวน ก็จะทำกรตรวจสอบสำนวนคดีของพนักงานสอบสวนที่ได้สอบสวนผู้กระทำความผิดกฎหมายอาญาแล้ว กรณีที่พนักงานสอบสวนมีความเห็นควรสั่งไม่ฟ้องและพนักงานอัยการเห็นชอบด้วย ให้ออกคำสั่งไม่ฟ้อง และแจ้งให้พนักงานสอบสวนทราบ แต่ถ้าไม่เห็นด้วยก็สั่งฟ้องและแจ้งพนักงานสอบสวนให้ส่งตัวผู้ต้องหา มาเพื่อฟ้องหรือจัดการอย่างหนึ่งอย่างใดเพื่อให้ได้ตัวผู้ต้องหาไปฟ้องคดีต่อศาล เป็นต้น ในคดีแพ่ง

¹²³ อรรถพล ใหญ่สว่าง. บทบาทของพนักงานอัยการในการดำเนินคดีอาญา. หน้า 5-7.

มีอำนาจหน้าที่ดำเนินคดีแทนรัฐบาลในศาลทั้งปวง หรือในกรณีองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หรือนิติบุคคล ซึ่งได้มีพระราชบัญญัติหรือพระราชกฤษฎีกาจัดตั้งขึ้นเป็นโจทก์หรือเป็นจำเลย ซึ่งไม่ใช่เป็นคดีที่พิพาทกับรัฐบาล เมื่อพนักงานอัยการเห็นสมควรจะรับว่าต่างหรือแก้ต่างคดีก็ได้¹²⁴

พนักงานอัยการเป็นผู้ที่มีบทบาทอันสำคัญยิ่งในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา โดยเป็นผู้มีอำนาจหน้าที่ในการบังคับใช้กฎหมาย เป็นผู้อำนวยความยุติธรรม (The Administrator of Justice) ในฐานะทนายแผ่นดิน ซึ่งมีอำนาจหน้าที่ในการออกคำสั่งฟ้องหรือไม่ฟ้องผู้ต้องหาในคดีอาญารวมตลอดจนถึงการดำเนินคดีในศาลชั้นต้น ศาลอุทธรณ์ ศาลฎีกา และศาลต่างๆ เช่น ศาลปกครองตามที่กฎหมายบัญญัติ และเนื่องจากพนักงานอัยการเป็นผู้ที่ปฏิบัติงานอยู่กึ่งกลางระหว่างพนักงานสอบสวนและศาล ด้วยเหตุนี้ การดำเนินคดีโดยรัฐพนักงานอัยการ จึงเปรียบเสมือนผู้คุมจุดยุทธศาสตร์ในทางคดี เพราะทั้งหมดจะต้องผ่านมาจากพนักงานอัยการ

1. ประเทศไทย

การดำเนินคดีอาญาในศาลแขวงของประเทศไทยนั้น แม้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 28¹²⁵ จะให้สิทธิผู้เสียหายฟ้องคดีเองได้ แต่พนักงานอัยการถือเป็นผู้ที่มีบทบาทและมีความสำคัญเป็นอันมากในการดำเนินคดีอาญาในศาลแขวง อันเนื่องมาจากพนักงานอัยการทำหน้าที่ในนามของรัฐ ซึ่งกฎหมายที่ต้องนำมาใช้ประกอบการดำเนินคดีอาญาในศาลแขวงโดยพนักงานอัยการ นั้น มีดังต่อไปนี้

1.1 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560

หมวด 13 องค์กรอัยการ

มาตรา 248 “องค์กรอัยการมีหน้าที่และอำนาจตามที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญและกฎหมาย”

พนักงานอัยการมีอิสระในการพิจารณาสั่งคดีและการปฏิบัติหน้าที่ให้เป็นไปโดยรวดเร็วเที่ยงธรรมและปราศจากอคติทั้งปวง และไม่ให้อถือว่าเป็นคำสั่งทางปกครอง

¹²⁴ สำนักงานอัยการสูงสุด. *เกี่ยวกับองค์กร*. 20 พฤศจิกายน 2566. สืบค้นจาก <https://www.ago.go.th/aboutus/>

¹²⁵ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 28 “บุคคลเหล่านี้มีอำนาจฟ้องคดีอาญาต่อศาล

(1) พนักงานอัยการ

(2) ผู้เสียหาย”

การบริหารงานบุคคล การงบประมาณ และการดำเนินการอื่นขององค์กรอัยการ ให้มีความเป็นอิสระโดยให้มีระบบเงินเดือนและค่าตอบแทนเป็นการเฉพาะตามความเหมาะสม และการบริหารงานบุคคลเกี่ยวกับพนักงานอัยการต้องดำเนินการโดยคณะกรรมการอัยการ ซึ่งอย่างน้อย ต้องประกอบด้วยประธานกรรมการซึ่งต้องไม่เป็นพนักงานอัยการและผู้ทรงคุณวุฒิ บรรดาที่ได้รับเลือก จากพนักงานอัยการ ผู้ทรงคุณวุฒิดังกล่าว อย่างน้อยต้องมีบุคคลซึ่งไม่เป็นหรือเคยเป็นพนักงานอัยการ มาก่อนสองคน ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติ

กฎหมายตามวรรคสาม ต้องมีมาตรการป้องกันมิให้พนักงานอัยการกระทำการ หรือดำรงตำแหน่งใดอันอาจมีผลให้การสั่งคดีหรือการปฏิบัติหน้าที่ไม่เป็นไปตามวรรคสอง หรืออาจ ทำให้มีการขัดกันแห่งผลประโยชน์ ทั้งนี้ มาตรการดังกล่าวต้องกำหนดให้ชัดเจนและใช้เป็นการทั่วไป โดยจะมอบอำนาจให้มีการพิจารณาเป็นกรณีๆ ไปไม่ได้”

เห็นได้ว่าบทบัญญัติดังกล่าวข้างต้นนี้ มีเนื้อหาสาระเดิมตามแนวของรัฐธรรมนูญ แห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 องค์กรอัยการมีสถานะเป็นองค์กรตามรัฐธรรมนูญ แต่ปัจจุบันตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 กำหนดให้เป็นองค์กรอื่น ตามรัฐธรรมนูญ ซึ่งมีลักษณะเป็นองค์กรที่มีความเป็นอิสระเป็นการเฉพาะในหมวด 13 โดยให้มี อำนาจหน้าที่ตามที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญและกฎหมาย ความในวรรคสอง บัญญัติให้พนักงานอัยการ มีอิสระในการพิจารณาสั่งคดีและการปฏิบัติหน้าที่ให้เป็นไปโดยรวดเร็ว เทียบธรรม และปราศจาก อคติทั้งปวง และไม่ให้อถือว่าเป็นคำสั่งทางปกครอง แตกต่างจากรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ซึ่งบัญญัติเพียง “พนักงานอัยการมีอิสระในการพิจารณาสั่งคดีและการปฏิบัติหน้าที่ ให้เป็นไปโดยเที่ยงธรรม” เพื่อให้เกิดความชัดเจนในการสั่งคดีและการปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานอัยการ มีความชัดเจนตามกฎหมายและไม่ถือเป็นกรกระทำทางปกครองที่อยู่ในเขตอำนาจของศาลปกครอง¹²⁶

การบริหารงานบุคคล งบประมาณ และการดำเนินการอื่นขององค์กรอัยการได้รับ หลักประกันให้มีความเป็นอิสระ โดยให้องค์กรอัยการมีระบบเงินเดือนและค่าตอบแทนเป็นการเฉพาะ ตามความเหมาะสม อันเป็นการบัญญัติหลักการไว้เช่นเดียวกับองค์กรศาลในหมวด 10 แห่งรัฐธรรมนูญฯ และประการสำคัญคือ รัฐธรรมนูญใหม่ไม่ได้มีบทบัญญัติให้การแต่งตั้งและการให้อัยการสูงสุด พ้นจากตำแหน่งต้องได้รับความเห็นชอบจากวุฒิสภาเช่นที่รัฐธรรมนูญปี 2550 บัญญัติไว้ในมาตรา 255 วรรคสาม ซึ่งย่อมเป็นผลดีต่อองค์กรอัยการในการป้องกันการแทรกแซง จากฝ่ายการเมือง ข้อสังเกตเพิ่มเติม ในกรณีของตำแหน่งประธานกรรมการอัยการต้องไม่เป็นพนักงานอัยการ ผลของรัฐธรรมนูญฉบับนี้

¹²⁶ บุญสงค์ ทองอินทร์. บทวิเคราะห์รัฐธรรมนูญ เรื่อง รัฐธรรมนูญ หมวด 13 องค์กรอัยการ สารวุฒิสภา. 2562. หน้า 25.

ได้ทำให้อัยการสูงสุดจะได้เป็นประธานกรรมการอัยการ¹²⁷ ซึ่งนับตั้งแต่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มีผลใช้บังคับเป็นต้นมานั้น ประธานกรรมการอัยการ แม้ไม่ใช่พนักงานอัยการ แต่ล้วนเป็นอดีตพนักงานอัยการทั้งสิ้น¹²⁸

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ยังได้กำหนดมาตรการทางกฎหมายในการป้องกันมิให้พนักงานอัยการกระทำการหรือดำรงตำแหน่งใดอันอาจมีผลให้การสั่งคดีหรือการปฏิบัติหน้าที่ไม่รวดเร็ว เทียบธรรม และปราศจากอคติ หรืออาจทำให้มีการขัดกันแห่งผลประโยชน์ ทั้งนี้มาตรการในการป้องกันนี้ต้องกำหนดให้ชัดเจนและใช้เป็นการทั่วไป โดยจะมอบอำนาจให้มีการพิจารณาเป็นกรณีๆ ไปไม่ได้ (มาตรา 248 วรรคสี่) ดังนั้น ในกรณีที่ยังไม่มีการปรับปรุงหรือแก้ไขกฎหมายเพื่อให้เป็นไปตามมาตรา 248 วรรคสี่ ห้ามมิให้พนักงานอัยการดำรงตำแหน่งกรรมการในรัฐวิสาหกิจ หรือกิจการอื่นของรัฐในทำนองเดียวกัน หรือดำรงตำแหน่งใดในห้างหุ้นส่วนบริษัท หรือกิจการอื่นใดที่มีวัตถุประสงค์มุ่งหาผลกำไรหรือรายได้มาแบ่งปันกัน หรือเป็นที่ปรึกษาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง หรือดำรงตำแหน่งอื่นใดในลักษณะเดียวกัน (มาตรา 277 วรรคสาม) ตามบทบัญญัตินี้ จึงหมายถึงกรณีที่องค์กรอัยการจะต้องออกมาตรการทางกฎหมายในการป้องกันตามที่รัฐธรรมนูญได้กำหนดไว้นั่นเอง

1.2 พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาคดีในศาลแขวง พ.ศ. 2499

เมื่อย้อนไปในครั้งสมัยกรุงสุโขทัย หากมีคดีความเกิดขึ้นราษฎรจะเป็นโจทก์ฟ้องร้องกันเอง ไม่มีพนักงานอัยการว่าคดีให้อย่างเช่นในปัจจุบัน โดยมีพระมหากษัตริย์ที่ทรงตัดสินคดีไม่มีผู้พิพากษา ซึ่งเทียบได้กับระบบกล่าวหา¹²⁹ ต่อมาในสมัยกรุงศรีอยุธยา มีกฎหมายที่เรียกว่า “คัมภีร์พระธรรมศาสตร์” ซึ่งมีวิธีพิสูจน์ความบริสุทธิ์โดยการดำน้ำ ลุยเพลิง สอบสวนคดีด้วยการตอกเล็บ บีบขมับ¹³⁰ และในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้นมีการใช้กฎหมายตราสามดวง ซึ่งสังคายนามาจากกฎหมายสมัยกรุงศรีอยุธยา แล้วเปลี่ยนมาใช้พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาความมีโทษใช้ไปพลางก่อน ร.ศ. 115¹³¹ จนกระทั่งสมัยรัชกาลที่ 5 ได้มีการปรับปรุงระบบกฎหมายแบบสมัยใหม่โดยใช้ระบบประมวลกฎหมายเพื่อยกเลิกความเสียเปรียบทางกฎหมายและการศาล และทรงแต่งตั้งคณะกรรมการร่างกฎหมาย จนในที่สุดปีพ.ศ. 2477 จึงได้มีการบังคับใช้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา และในส่วนของความผิดที่มีอัตราโทษเล็กน้อยได้มีการบังคับใช้พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญา

¹²⁷ พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการฝ่ายอัยการ พ.ศ. 2553 มาตรา 18 วรรคหนึ่ง (1).

¹²⁸ เว็บไซต์สำนักงานคณะกรรมการอัยการ สำนักงานอัยการสูงสุด เมื่อวันที่ 3 กุมภาพันธ์ 2567.

¹²⁹ หลวงสุทิวาหนฤพุมิ. *ประวัติศาสตร์กฎหมายไทย ชั้นปริญญาโท*. กรุงเทพมหานคร: ศรีสมมติการพิมพ์. 2529. หน้า 15.

¹³⁰ ดิเรก ควรสมาคม. “นิติศาสตร์ไทย”: บทวิเคราะห์จากรากฐานในคัมภีร์มานวธรรมศาสตร์คณินิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยพายัพ. 2558. หน้า 3.

¹³¹ พระยานิติศาสตร์ไพศาล. *คำอธิบายประวัติศาสตร์กฎหมาย*. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. 2497. หน้า 8.

ในศาลแขวง พ.ศ. 2499 ด้วยมีความมุ่งหมายให้มีการจัดตั้งศาลแขวงขึ้นในทุกจังหวัด และต้องการให้การพิจารณาพิพากษาคดีให้เสร็จสิ้นไปโดยเร็ว เพื่อคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน¹³² แล้วได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมอีก 6 ครั้ง นับแต่พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2503 ซึ่งแก้ไขมิให้ศาลแขวงออกหมายจับและหมายค้น มิให้ผู้ว่าคดียื่นฟ้องคดีเกินอำนาจศาลแขวงเนื่องจากทำให้คดีความล่าช้าและเสียเวลาแก่ประชาชนที่มาเป็นพยาน ยกเลิกผู้พิพากษาสมทบและให้มีการอุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริงได้¹³³ พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2517 ซึ่งให้ยกเลิกผู้ว่าคดีของกรมตำรวจให้พนักงานอัยการเท่านั้นเป็นผู้ดำเนินคดีในศาลแขวง¹³⁴ พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญา ในศาลแขวง (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2532 ซึ่งห้ามโจทก์อุทธรณ์ในปัญหา

¹³² หมายเหตุท้ายพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง พ.ศ. 2499 เหตุผลในการประกาศใช้พระราชบัญญัติฉบับนี้ คือ ในเวลานี้ ศาลแขวงยังไม่ได้จัดตั้งขึ้นทุกจังหวัดเป็นการสมควรที่จะได้จัดตั้งศาลแขวงขึ้นทุกจังหวัด เพื่อให้การพิจารณาพิพากษาคดีเสร็จสิ้นไปโดยเร็ว นอกจากนี้ยังควรจะมีวิธีการสำหรับศาลแขวงเป็นพิเศษ เพื่อคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน เช่น ในกรณีปกติศาลแขวงเป็นผู้อนุญาตให้ออกหมายจับหรือหมายค้น และให้มีการแต่งตั้งราษฎรธรรมดาเป็นผู้พิพากษาสมทบประจำศาลแขวงเป็นต้น

¹³³ หมายเหตุท้ายพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2503 เหตุผลในการประกาศใช้พระราชบัญญัติฉบับนี้ คือ เนื่องจากพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง พ.ศ. 2499 กำหนดว่า พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจชั้นผู้ใหญ่จะต้องได้รับอนุญาตจากศาลแขวงก่อน จึงจะออกหมายจับหรือหมายค้นได้ ปรากฏว่าไม่ได้ผลในทางปฏิบัติและการออกหมายจับและหมายค้นก็เป็นอำนาจของพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจชั้นผู้ใหญ่อยู่แล้วตามกฎหมายว่าด้วยวิธีพิจารณาความอาญา อีกทั้งการที่จะให้ศาลอนุญาตอีกชั้นหนึ่งในการออกหมายจับอาจเป็นผลให้ราษฎรผู้ถูกจับเสียสิทธิในการที่จะร้องต่อศาลให้ปล่อย เมื่อปรากฏว่าการจับได้กระทำไปโดยมิชอบซึ่งเป็นการไม่สมควรที่จะให้ราษฎรผู้ถูกจับเสียสิทธิเช่นนั้น นอกจากนั้นการที่พระราชบัญญัติดังกล่าวนี้บังคับให้ผู้ว่าคดียื่นฟ้องคดีอาญาเกินอำนาจศาลแขวงให้ศาลแขวงทำการไต่สวนมูลฟ้อง เสียก่อน ทำให้คดีความล่าช้าและเสียเวลาแก่ประชาชนที่มาเป็นพยานและบัพัญญูคิดว่าด้วยผู้พิพากษาสมทบ ก็ยังไม่เหมาะสมแก่การพิจารณาพิพากษาคดีจึงสมควรยกเลิกบัพัญญูติในเรื่องเหล่านี้เสีย อนึ่งเนื่องจากวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวงมีข้อจำกัดมิให้อุทธรณ์คำพิพากษาของศาลแขวงในปัญหาข้อเท็จจริง จึงสมควรมีบัพัญญูติว่าด้วยการรับรองอุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริงขึ้น เพื่อผ่อนคลายให้คดีที่มีเหตุสมควรอุทธรณ์ได้ ได้รับการพิจารณาจากศาลอุทธรณ์ด้วย

¹³⁴ หมายเหตุท้ายพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2517 เหตุผลในการประกาศใช้พระราชบัญญัติฉบับนี้คือ โดยที่การดำเนินคดีอาญาในศาลแขวง ซึ่งปัจจุบันนี้พนักงานอัยการของกรมตำรวจได้เป็นผู้ดำเนินคดีอยู่นั้น สมควรให้เป็นหน้าที่ของพนักงานอัยการซึ่งเป็นผู้มีหน้าที่ดำเนินคดีในศาลทั้งปวงอยู่แล้ว ประกอบกับเจ้าหน้าที่ตำรวจก็มีภาระในด้านการจับกุมปราบปรามอยู่มาก ไม่สมควรจะต้องให้มีหน้าที่ดำเนินคดีในศาลอีก จึงจำเป็นต้องตราพระราชบัญญัติฉบับนี้ขึ้น

ข้อเท็จจริง¹³⁵ พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาคriminalความอาญาในศาลแขวง (ฉบับที่ 5) พ.ศ. 2539 ซึ่งแก้ไขระยะเวลาในการยื่นฟ้องนับแต่จับตัวผู้ต้องหาได้จากเจ็ดสิบสองชั่วโมง เหลือสี่สิบแปดชั่วโมงนับแต่เวลาที่ผู้ต้องหาถูกจับ เพื่อให้การดำเนินคดีรวดเร็วขึ้น และเป็นการคุ้มครอง สิทธิและเสรีภาพของผู้ต้องหา¹³⁶ พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาคriminalความอาญาในศาลแขวง (ฉบับที่ 6) พ.ศ. 2556 ซึ่งให้หน่วยงานหรือองค์กรที่เกี่ยวข้องรักษาคriminalในส่วนที่เกี่ยวข้องกับอำนาจหน้าที่ ของตน¹³⁷ และครั้งล่าสุดพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาคriminalความอาญาในศาลแขวง (ฉบับที่ 7) พ.ศ. 2558 กรณีคดีที่ต้องขออนุญาตฟ้องต่ออัยการสูงสุด มีปริมาณเพิ่มขึ้นเป็นจำนวนมากและแนวโน้ม เพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง จึงแก้ไขโดยให้อัยการสูงสุดมอบหมายให้พนักงานอัยการผู้มีตำแหน่งไม่ต่ำกว่า

¹³⁵ หมายเหตุท้ายพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาคriminalความอาญาในศาลแขวง (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2532 เหตุผลในการประกาศใช้พระราชบัญญัติฉบับนี้คือ โดยที่เป็นการสมควรแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวง และวิธีพิจารณาคriminalความอาญาในศาลแขวง พ.ศ. 2499 เพื่อให้การพิจารณาพิพากษาคriminalในศาลอุทธรณ์ลุล่วงไป โดยเหมาะสมรวดเร็วยิ่งขึ้น และเพื่อให้เหมาะสมกับสภาวะเศรษฐกิจในปัจจุบันสมควรห้ามโจทก์อุทธรณ์ปัญหา ข้อเท็จจริง และเพิ่มจำนวนเงินโทษปรับที่ศาลลงในคดีที่เป็นข้อยกเว้นการต้องห้ามจำเลยอุทธรณ์ปัญหาข้อเท็จจริง จึงจำเป็นต้องตราพระราชบัญญัตินี้

¹³⁶ หมายเหตุท้ายพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาคriminalความอาญาในศาลแขวง (ฉบับที่ 5) พ.ศ. 2539 เหตุผลในการประกาศใช้พระราชบัญญัติฉบับนี้คือ โดยที่ตามบทบัญญัติแห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวง และวิธีพิจารณาคriminalความอาญาในศาลแขวง พ.ศ. 2499 ที่ใช้บังคับอยู่ในปัจจุบันได้กำหนดให้พนักงานสอบสวนส่งตัว ผู้ต้องหาพร้อมด้วยสำนวนการสอบสวนไปยังพนักงานอัยการเพื่อให้พนักงานอัยการยื่นฟ้องต่อศาลแขวงภายใน กำหนดเวลาเจ็ดสิบสองชั่วโมงนับแต่เวลาถูกจับ ซึ่งทำให้การดำเนินคดีล่าช้าและผู้ต้องหาอาจถูกควบคุมไว้นานเกิน ความจำเป็น สมควรแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติดังกล่าวโดยกำหนดให้พนักงานสอบสวนส่งตัวผู้ต้องหาพร้อมด้วย สำนวนการสอบสวนไปยังพนักงานอัยการเพื่อให้พนักงานอัยการยื่นฟ้องต่อศาลแขวงภายในกำหนดเวลาสี่สิบแปด ชั่วโมงนับแต่เวลาที่ผู้ต้องหาถูกจับ ซึ่งจะทำการสอบสวนดำเนินคดีเป็นไปด้วยความรวดเร็วยิ่งขึ้น และเป็นการ คุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ ของผู้ต้องหาในคดีอาญาที่อยู่ในอำนาจศาลแขวง จึงจำเป็นต้องตราพระราชบัญญัตินี้

¹³⁷ หมายเหตุท้ายพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาคriminalความอาญาในศาลแขวง (ฉบับที่ 6) พ.ศ. 2556 เหตุผลในการประกาศใช้พระราชบัญญัติฉบับนี้ คือ เนื่องจากปัจจุบันได้มีการแก้ไขประมวลกฎหมาย วิธีพิจารณาคriminalความอาญาในส่วนสำคัญหลายประการ และโดยที่พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาคriminal ความอาญาในศาลแขวง พ.ศ. 2499 ได้นำความในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาคriminalความอาญามาใช้บังคับ สมควร แก้ไขบทบัญญัติในส่วนที่เกี่ยวข้องกับวิธีพิจารณาคriminalความอาญาในศาลแขวงให้เป็นไปตามหลักการเดียวกันกับประมวล กฎหมายวิธีพิจารณาคriminalความอาญา ประกอบกับปัจจุบันสำนักงานศาลยุติธรรมเป็นหน่วยงานอิสระมีฐานะเป็นนิติบุคคล อยู่ในบังคับบัญชาของประธานศาลฎีกา สำนักงานตำรวจแห่งชาติเป็นส่วนราชการที่อยู่ในบังคับบัญชาของนายกรัฐมนตรี และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยได้กำหนดให้สำนักงานอัยการสูงสุดเป็นองค์กรอื่นตามรัฐธรรมนูญ สมควร กำหนดให้ประธานศาลฎีกา นายกรัฐมนตรี และอัยการสูงสุดรักษาคriminalในส่วนที่เกี่ยวข้องกับอำนาจหน้าที่ของตน จึงจำเป็นต้องตราพระราชบัญญัตินี้

อธิบดีอัยการหรืออธิบดีอัยการภาค ให้เป็นผู้อนุญาตให้ฟ้องแทนได้ เพื่ออำนวยความสะดวกให้ผู้ถูกร้อง ให้การอนุญาตฟ้องคดีดังกล่าวสะดวกรวดเร็วและเพื่อคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนมากขึ้น¹³⁸ โดยเจตนารมณ์ในการประกาศใช้ทุกฉบับ ล้วนแต่มุ่งให้เกิดความสะดวกรวดเร็วและคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนเป็นสำคัญ

เนื่องจากพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาคดีในศาลแขวง พ.ศ. 2499 มีทั้งสิ้น 29 มาตรา และถูกยกเลิกไป 16 มาตรา คือ มาตรา 5 มาตรา 6 มาตรา 10 ถึงมาตรา 18 มาตรา 21 ทวิ มาตรา 23 ถึงมาตรา 25 มาตรา 27 มาตรา 28 จึงยังคงเหลือบังคับใช้ในปัจจุบันเพียง 13 มาตรา โดยในจำนวน 13 มาตรา ก็มีบทมาตราที่สำคัญในการกำหนดวิธีการดำเนินคดีอาญาที่แตกต่างจากการดำเนินคดีอาญาทั่วไปอยู่ไม่กี่มาตราเท่านั้น ซึ่งสามารถแยกพิจารณาได้เป็น 5 ประการ คือ¹³⁹

- 1) กำหนดระยะเวลาในการยื่นฟ้องผู้ต้องหาต่อศาล ตามมาตรา 7 มาตรา 7 ทวิ มาตรา 8
- 2) การขออนุญาตฟ้องผู้ต้องหา กรณีไม่สามารถยื่นฟ้องได้ทันภายในกำหนดตามมาตรา 7 (ห้ามเฉพาะกรณีพนักงานอัยการ แต่ไม่ห้ามผู้เสียหายที่จะใช้สิทธิฟ้องคดีเอง) ตามมาตรา 9 และข้อบังคับของอัยการสูงสุดว่าด้วยการขออนุญาตฟ้องและการอนุญาตฟ้องคดีอาญาที่อยู่ในอำนาจพิจารณาของศาลแขวง พ.ศ. 2559
- 3) การตรวจสอบคำสั่งไม่ฟ้องของพนักงานอัยการ ตามมาตรา 12 ซึ่งเดิมเหมือนกับคดีอาญาที่มีอัตราโทษในเขตอำนาจศาลจังหวัด แต่ปัจจุบันมีความแตกต่างกัน
- 4) คดีที่ผู้ต้องหาให้การรับสารภาพ ให้พนักงานอัยการฟ้องคดีโดยไม่ต้องทำการสอบสวนต่อไป ตามมาตรา 19 ถึงมาตรา 21
- 5) กรณีห้ามมิให้อุทธรณ์คำพิพากษาของศาลแขวงในปัญหาข้อเท็จจริง ตามมาตรา 22 และการอนุญาตหรือรับรองให้อุทธรณ์คำพิพากษาของศาลแขวงในปัญหาข้อเท็จจริง ตามมาตรา 22 ทวิ

¹³⁸ หมายเหตุท้ายพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาคดีอาญาในศาลแขวง (ฉบับที่ 7) พ.ศ. 2558 เหตุผลในการประกาศใช้พระราชบัญญัติฉบับนี้ คือ โดยที่ในปัจจุบันคดีอาญาที่อยู่ในอำนาจพิจารณาของศาลแขวง ซึ่งไม่สามารถยื่นฟ้องต่อศาลได้ทันภายในระยะเวลาที่กำหนดและต้องขออนุญาตฟ้องจากอัยการสูงสุด มีปริมาณเพิ่มขึ้นเป็นจำนวนมากและมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง เป็นเหตุให้การพิจารณาคดีอาญาฟ้องคดีล่าช้า และกระทบต่อการอำนวยความสะดวกแก่ประชาชน ดังนั้น เพื่อให้การอนุญาตฟ้องคดีดังกล่าวสะดวก รวดเร็ว และเพื่อคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน สมควรแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาคดีอาญาในศาลแขวง พ.ศ. 2499 เพื่อกำหนดให้พนักงานอัยการผู้มีตำแหน่งไม่ต่ำกว่าอธิบดีอัยการหรืออธิบดีอัยการภาคซึ่งอัยการสูงสุดมอบหมายมีอำนาจอนุญาตให้ฟ้องคดีอาญาที่อยู่ในอำนาจพิจารณาของศาลแขวง ซึ่งไม่สามารถยื่นฟ้องต่อศาลได้ทันภายในระยะเวลาตามที่กฎหมายกำหนดด้วย จึงจำเป็นต้องตราพระราชบัญญัตินี้

¹³⁹ ธาณิช เกศพิทักษ์. หัวใจของพระธรรมนูญศาลยุติธรรม และพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวง. หน้า 161.

นอกจาก 5 ประการสำคัญนี้แล้ว ก็จะนำเอากฎหมายอื่นมาใช้ ดังบัญญัติไว้ใน มาตรา 4 “ให้นำวิธีพิจารณาความอาญาตามบทบัญญัติแห่งพระราชบัญญัตินี้มาใช้บังคับในศาลแขวง แต่ในกรณีที่ไม่มีบทบัญญัติในพระราชบัญญัตินี้บังคับให้คงใช้กฎหมายว่าด้วยพระธรรมนูญศาลยุติธรรม กฎหมายว่าด้วยวิธีพิจารณาความอาญา กฎหมายว่าด้วยวิธีพิจารณาความแพ่งบังคับ แต่ทั้งนี้ไม่กระทบกระเทือนกฎหมายว่าด้วยการจัดตั้งศาลคดีเด็กและเยาวชนและกฎหมายว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีเด็กและเยาวชน” ซึ่งพิจารณาอธิบายตามหัวข้อที่สำคัญ ดังนี้

1.2.1 กำหนดระยะเวลาในการยื่นฟ้องผู้ต้องหาต่อศาล ตามมาตรา 7¹⁴⁰

มาตรา 7 ทวิ มาตรา 8

ด้วยการดำเนินคดีอาญาที่อยู่ในอำนาจศาลแขวงนั้น ขั้นตอนก่อนการพิจารณาคดีในศาล โดยทั่วไปจะมีกระบวนการเหมือนกับการดำเนินคดีอาญาทั่วไป ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ดังนั้น ข้อพิจารณาของพนักงานสอบสวน ที่จะต้องตรวจสอบในการดำเนินคดีกับผู้ต้องหา

¹⁴⁰ พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง พ.ศ. 2499 มาตรา 7 “ในการสอบสวนคดีอาญาที่อยู่ในอำนาจศาลแขวงที่จะพิจารณาพิพากษาได้ เมื่อมีการจับตัวผู้ต้องหาแล้ว ให้พนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบส่งตัวผู้ต้องหาพร้อมด้วยสำนวนการสอบสวนไปยังพนักงานอัยการ เพื่อให้พนักงานอัยการยื่นฟ้องต่อศาลแขวงให้ทันภายในกำหนดเวลาสี่สิบแปดชั่วโมงนับแต่เวลาที่ผู้ต้องหาถูกจับ แต่มิให้นับเวลาเดินทางตามปกติที่นำตัวผู้ต้องหาจากที่จับมายังที่ทำการของพนักงานสอบสวนจากที่ทำการของพนักงานสอบสวนหรือจากที่ทำการของพนักงานอัยการมาศาลเข้าในกำหนดเวลาสี่สิบแปดชั่วโมงนั้นด้วย

ในกรณีที่ไม่มีกรจับแต่พนักงานสอบสวนได้แจ้งข้อหาแก่ผู้ต้องหาแล้ว ให้พนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบส่งสำนวนการสอบสวนไปยังพนักงานอัยการพร้อมกับสั่งให้ผู้ต้องหาไปพบพนักงานอัยการ เพื่อให้พนักงานอัยการยื่นฟ้องต่อศาลแขวงให้ทันภายในกำหนดเวลาสี่สิบแปดชั่วโมงนับแต่เวลาที่ผู้ต้องหาได้รับแจ้งข้อหา แต่มิให้นับเวลาเดินทางตามปกติจากที่ทำการของพนักงานสอบสวนหรือจากที่ทำการของพนักงานอัยการมาศาลเข้าในกำหนดเวลาสี่สิบแปดชั่วโมงนั้นด้วย

ในกรณีที่เกิดความจำเป็นไม่สามารถฟ้องผู้ต้องหาต่อศาลให้ทันภายในกำหนดเวลาดังกล่าวในวรรคหนึ่งหรือวรรคสอง ให้พนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการ ยื่นคำร้องต่อศาลเพื่อขอผิดฟ้องต่อไปได้อีกคราวละไม่เกินหกวัน แต่ทั้งนี้ต้องไม่เกินสามคราว ในการวินิจฉัยคำร้องเช่นว่านี้ ถ้ามีการขอให้ขังผู้ต้องหาด้วยหรือผู้ต้องหาแสดงตัวต่อศาล ให้ศาลสอบถามผู้ต้องหาว่าจะมีข้อคัดค้านประการใดหรือไม่ และศาลอาจเรียกพนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการมาชี้แจงเหตุจำเป็น หรืออาจเรียกพยานมาเบิกความประกอบก็ได้

เมื่อศาลสั่งอนุญาตให้ผิดฟ้องครบสามคราวแล้ว หากพนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการยื่นคำร้องต่อศาลเพื่อขอผิดฟ้องต่อไปอีกโดยอ้างเหตุจำเป็น ศาลจะอนุญาตตามขอนั้นได้ก็ต่อเมื่อพนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการได้แสดงถึงเหตุจำเป็นและนำพยานมาเบิกความประกอบจนเป็นที่พอใจแก่ศาล ถ้ามีการขอให้ขังผู้ต้องหาด้วยหรือผู้ต้องหาแสดงตัวต่อศาล ให้ศาลสอบถามผู้ต้องหาว่าจะมีข้อคัดค้านประการใดหรือไม่ ในกรณีเช่นว่านี้ ศาลมีอำนาจสั่งอนุญาตให้ผิดฟ้องต่อไปได้คราวละไม่เกินหกวัน แต่ทั้งนี้ต้องไม่เกินสองคราว

ผู้ต้องหาจะแต่งตั้งทนายความเพื่อแถลงข้อคัดค้านและซักถามพยานก็ได้

ในระหว่างการสอบสวนของพนักงานสอบสวน หากผู้ต้องหาซึ่งถูกแจ้งข้อหาได้หลบหนีไป ให้พนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบทำการสอบสวนต่อไปโดยเร็ว และถ้าการสอบสวนได้เสร็จสิ้นลงแล้ว ให้พนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบส่งสำนวนการสอบสวนไปยังพนักงานอัยการเพื่อพิจารณาส่งต่อไป โดยให้นำมาตรา 141 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาใช้บังคับโดยอนุโลม ในกรณีที่ระยะเวลาการขอผิดฟ้องตามมาตรานี้ได้สิ้นสุดลงในระหว่างที่ผู้ต้องหาหลบหนีและพนักงานอัยการมีคำสั่งฟ้อง พนักงานอัยการอาจขออนุญาตฟ้องคดีต่ออัยการสูงสุดตามมาตรา 9 ไว้ก่อนก็ได้

และให้ความระมัดระวังในการปฏิบัติตามบทบัญญัติที่พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง พ.ศ. 2499 กำหนดกระบวนการเฉพาะที่แตกต่างจากประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา คือ การจำกัดระยะเวลาฟ้องคดี การจำกัดระยะเวลา ควบคุมผู้ต้องหาข้อกำหนดพิเศษในการสอบสวน

1) ระยะเวลาในการฟ้องคดี

ในคดีอาญานั้นการฟ้องคดีของพนักงานอัยการจะต้องอยู่ในกำหนดอายุความตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 95 และมาตรา 96 หรืออายุความตามกฎหมายเฉพาะเรื่อง หากไม่ฟ้องภายในอายุความแล้ว สิทธินำคดีอาญามาฟ้องย่อมระงับไปตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 39 (6) ซึ่งศาลจะต้องพิพากษายกฟ้อง ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 185 วรรคหนึ่ง สำหรับพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง พ.ศ. 2499 มีเจตนารมณ์เพื่อเร่งรัดมิให้การดำเนินคดีอาญาที่อยู่ในอำนาจศาลแขวง ซึ่งเป็นคดีเล็กน้อยต้องล่าช้า ดังนั้น จึงมีการจำกัดระยะเวลาฟ้องคดีให้สั้นกว่าอายุความคดีอาญา โดยพนักงานอัยการจะต้องฟ้องคดีภายในกำหนดเวลา 48 ชั่วโมง นับแต่เวลาที่ผู้ต้องหาถูกจับหรือนับแต่เวลาที่ผู้ต้องหาได้รับแจ้งข้อหาตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง พ.ศ. 2499 มาตรา 7 วรรคหนึ่ง หรือวรรคสอง แล้วแต่กรณี

ส่วนการพิจารณาว่าคดีได้อยู่ในอำนาจศาลแขวงหรือไม่ จะต้องพิจารณาจากสำนวนการสอบสวน ของพนักงานสอบสวนเป็นหลัก แม้ในชั้นจับกุมจะมีการแจ้งข้อหาที่อยู่ในอำนาจศาลจังหวัด แต่เมื่อเจ้าพนักงานผู้จับส่งตัวผู้ต้องหาให้พนักงานสอบสวนดำเนินคดีแล้ว พนักงานสอบสวนเห็นว่า มีพยานหลักฐานเพียงพอแจ้งข้อหาที่อยู่ในอำนาจศาลแขวงเท่านั้น จึงแจ้งข้อหาที่อยู่ในอำนาจศาลแขวง พนักงานสอบสวนก็ต้องส่งสำนวนให้พนักงานอัยการยื่นฟ้องยังศาลแขวงภายใน 48 ชั่วโมง¹⁴¹ นับแต่เวลาที่ผู้ต้องหาถูกจับ ตามมาตรา 7 วรรคหนึ่ง ซึ่งหากการกระทำความผิดกรรมเดียวผิดกฎหมายหลายบท ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 90 ซึ่งให้ใช้กฎหมายที่มีโทษหนักที่สุดลงโทษแก่ผู้กระทำความผิด จึงต้องพิจารณาโทษบทที่มีอัตราโทษหนักที่สุดว่าอยู่ในเขตอำนาจศาลแขวงหรือไม่ หากอยู่ในเขตอำนาจศาลจังหวัดก็ไม่ใช่คดีศาลแขวง และการจำกัดระยะเวลาฟ้องคดีดังกล่าวเท่ากับเป็นบทตัดอายุความคดีอาญาในกรณีที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์¹⁴² และนับเป็นหัวใจของวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง

¹⁴¹ สหรัฐ กิติ ศุภการ. *หลักและคำพิพากษาพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง*. หน้า 91-92.

¹⁴² สัญญา ธรรมศักดิ์. คำชี้แจงความเข้าใจในพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง พ.ศ. 2499. *ตุลพาห*, 38(1), 13-39. หน้า 27.

วิธีนับระยะเวลาฟ้องคดีในศาลแขวง สำคัญต่อกระบวนการวิธีพิจารณาความอาญา ที่อยู่ในอำนาจศาลแขวง เนื่องจากส่งผลต่ออำนาจควบคุมตัวผู้ต้องหาของพนักงานสอบสวน และอำนาจฟ้องคดีของพนักงานอัยการ¹⁴³ โดยมีสาระสำคัญดังต่อไปนี้

(1) *เริ่มนับระยะเวลาฟ้องคดีเมื่อใด* จุดเริ่มต้นในการนับระยะเวลาฟ้องคดีนั้น จะเริ่มนับเมื่อใดย่อมขึ้นอยู่กับวิธีการที่พนักงานสอบสวนได้ตัวผู้ต้องหามาดำเนินคดีซึ่งแบ่งเป็น 3 กรณี ได้แก่ ก. กรณีมีการจับผู้ต้องหา ข. กรณีไม่มีการจับผู้ต้องหา และ ค. กรณีผู้ต้องหาเป็นนิติบุคคล โดยมีสาระสำคัญดังต่อไปนี้

ก. *คดีที่มีการจับผู้ต้องหา* พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง พ.ศ. 2499 มาตรา 7 วรรคหนึ่ง บัญญัติว่า “ในการสอบสวนคดีอาญาที่อยู่ในอำนาจที่ศาลแขวงจะพิจารณาพิพากษาได้ เมื่อมีการจับตัวผู้ต้องหาแล้ว ให้พนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบ ส่งตัวผู้ต้องหาพร้อมด้วยสำนวนการสอบสวนไปยังพนักงานอัยการ เพื่อให้พนักงานอัยการยื่นฟ้องต่อศาลแขวงให้ทันภายในกำหนดเวลาสี่สิบแปดชั่วโมง นับแต่เวลาที่ผู้ต้องหาถูกจับ แต่มิให้นับเวลาเดินทางตามปกติที่นำตัวผู้ต้องหาจากที่จับมายังที่ทำการของพนักงานสอบสวน จากที่ทำการของพนักงานสอบสวนหรือจากที่ทำการของพนักงานอัยการมาศาลเข้าในกำหนดเวลา สี่สิบแปดชั่วโมง นั้นด้วย” ดังนั้น เมื่อมีการจับตัวผู้ต้องหา กล่าวคือ มีการจับตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 83 วรรคหนึ่ง¹⁴⁴ พนักงานอัยการต้องฟ้องคดีต่อศาลแขวง ภายในกำหนดเวลา 48 ชั่วโมง นับแต่เวลาที่ผู้ต้องหาถูกจับ มิฉะนั้นพนักงานอัยการย่อมไม่มีอำนาจฟ้อง ดังนั้น กรณีปัญหาที่จะระบุว่าผู้ต้องหาถูกจับเมื่อใดนั้น พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง พ.ศ. 2499 มิได้มีบทบัญญัติที่วางหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการจับไว้โดยเฉพาะ จึงต้องนำประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 57 วรรคหนึ่ง และมาตรา 78 มาใช้บังคับโดยอนุโลม ตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง พ.ศ. 2499 มาตรา 4 ซึ่งประมวลกฎหมาย

¹⁴³ สุรียา ปานแป้น และอนุวัฒน์ บุญนันท์. *หลักกฎหมายว่าด้วยวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง*. (พิมพ์ครั้งที่ 6). กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน. 2564. หน้า 44.

¹⁴⁴ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 83 “ในการจับนั้น เจ้าพนักงานหรือราชกรูซึ่งทำการจับต้องแจ้งแก่ผู้ที่จะถูกจับนั้นว่าเขาต้องถูกจับ แล้วสั่งให้ผู้ถูกจับไปยังที่ทำการของพนักงานสอบสวนแห่งท้องที่ที่ถูกจับพร้อมด้วยผู้จับ เว้นแต่สามารถนำไปที่ทำการของพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบได้ในขณะนั้น ให้นำไปที่ทำการของพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบดังกล่าว แต่ถ้าจำเป็นก็ให้จับตัวไป”

วิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 57 วรรคหนึ่ง¹⁴⁵ ประกอบมาตรา 78¹⁴⁶ ซึ่งมีสาระสำคัญของการจับว่าเจ้าหน้าที่ตำรวจจะจับผู้ใดโดยไม่มีหมายจับหรือคำสั่งของศาลไม่ได้ เว้นแต่ มีผู้กระทำความผิดซึ่งหน้า หรือมีเหตุจำเป็นอย่างอื่นให้จับได้ มี 2 กรณี คือ (1) กรณีการจับโดยมีหมายจับ และ (2) กรณีการจับโดยไม่มีหมายจับ ซึ่งจะถือว่าผู้ต้องหาถูกจับ เมื่อเจ้าพนักงานผู้เข้าทำการจับโดยมีหมายจับ หรือไม่มีหมายจับ ได้แจ้งแก่ผู้ต้องหาว่าเขาต้องถูกจับและสั่งให้ผู้ต้องหาไปยังที่ทำการของพนักงานสอบสวน ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 83 วรรคหนึ่ง แต่ถ้าเจ้าพนักงานซึ่งเป็นผู้จับไม่ได้แจ้งแก่ผู้ต้องหาว่าเขาต้องถูกจับ ย่อมเป็นสิ่งสำคัญที่ทำให้การจับนั้น ไม่ชอบด้วยกฎหมายได้ และการแจ้งข้อหา และแจ้งให้ผู้ต้องหาไปสถานีตำรวจก็ถือว่าผู้ต้องหานั้นถูกจับแล้ว¹⁴⁷ โดยไม่จำเป็นต้องมีกริยาจับกุมตัว หรือใช้เครื่องพันธนาการผู้ต้องหาแต่อย่างใด อย่างไรก็ตาม การจับจะเกิดขึ้นได้กับบุคคลธรรมดาเท่านั้น เพราะนิติบุคคลไม่อยู่ในสภาพที่จะจับกุมได้ การจับที่จะเป็นจุดเริ่มต้นนับระยะเวลาฟ้องคดี ตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง พ.ศ. 2499 มาตรา 7 วรรคหนึ่ง จะต้องเป็นการจับในข้อหาที่อยู่ในอำนาจศาลแขวง เท่านั้น แต่ถ้ามีการจับทั้งข้อหาที่อยู่ในอำนาจศาลแขวง และข้อหาที่ไม่อยู่ในอำนาจศาลแขวงพร้อมกัน ก็ต้องถือได้ว่าการจับในข้อหาที่อยู่ในอำนาจศาลแขวงแล้ว¹⁴⁸ เช่นกัน

¹⁴⁵ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 57 วรรคหนึ่ง “ภายใต้บังคับแห่งบทบัญญัติในมาตรา 78 มาตรา 79 มาตรา 80 มาตรา 92 และมาตรา 95 แห่งประมวลกฎหมายนี้ จะจับ ชัง จำคุก หรือค้นในที่สาธารณะ หาดูคนหรือสิ่งของต้องมีคำสั่งหรือหมายของศาลสำหรับกรณีนั้น”

¹⁴⁶ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 78 “พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจจะจับผู้ใดโดยไม่มีหมายจับหรือคำสั่งของศาลนั้นไม่ได้ เว้นแต่ (1) เมื่อบุคคลนั้นได้กระทำความผิดซึ่งหน้าดังได้บัญญัติไว้ในมาตรา 80 (2) เมื่อพบบุคคลโดยมีพฤติการณ์อันควรสงสัยว่าผู้นั้นน่าจะก่อเหตุร้ายให้เกิดอันตรายแก่บุคคล หรือทรัพย์สินของผู้อื่นโดยมีเครื่องมือ อาวุธ หรือวัตถุอย่างอื่นอันสามารถอาจใช้ในการกระทำความผิด (3) เมื่อมีเหตุที่จะออกหมายจับบุคคลนั้นตามมาตรา 66 (2) แต่มีความจำเป็นเร่งด่วนที่ไม่อาจขอให้ศาลออกหมายจับบุคคลนั้นได้ (4) เป็นการจับผู้ต้องหาหรือจำเลยที่หนีหรือจะหลบหนีในระหว่างถูกปล่อยชั่วคราวตาม มาตรา 117”

¹⁴⁷ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2357/2522 ตำรวจจับผู้กระทำความผิด ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 83 ผู้ถูกจับยอมไปกับตำรวจ ก็ไม่จำเป็นต้องจับตัวไปและไม่ต้องใช้เครื่องพันธนาการ เพียงแต่แจ้งข้อหา และบอกให้ไปสถานีตำรวจก็เป็นการจับแล้ว บันทึกการจับจะทำตรงที่จับหรือทำที่ใดก็ได้

¹⁴⁸ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2985/2522 เจ้าพนักงานจับจำเลยในข้อหาควบคุมเรือยนต์โดยไม่มีประกาศนียบัตรที่อยู่ในอำนาจของศาลแขวงพร้อมกับข้อหาดูทรายน้ในแม่น้ำโดยไม่ได้รับอนุญาตที่อยู่ในอำนาจของศาลจังหวัด แม้พนักงานอัยการจะสั่งไม่ฟ้องข้อหาดูทรายน้ในแม่น้ำโดยไม่ได้รับอนุญาต แต่ถือว่าได้มีการจับในข้อหาควบคุมเรือยนต์โดยไม่มีประกาศนียบัตรแล้ว ระยะเวลาฟ้องคดีจึงเริ่มนับตั้งแต่วันที่จำเลยถูกจับในข้อหาดังกล่าว การที่พนักงานสอบสวนแจ้งข้อหาควบคุมเรือยนต์โดยไม่มีประกาศนียบัตรแก่จำเลยอีกครั้งไม่มีผลต่อการนับระยะเวลา แต่ถือว่าเป็นการหลีกเลี่ยงไม่ปฏิบัติตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง พ.ศ. 2499

ข. กรณีไม่มีการจับผู้ต้องหาแต่พนักงานสอบสวนได้แจ้งข้อแก่ผู้ต้องหา

พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาคriminalความอาญาในศาลแขวง พ.ศ. 2499 มาตรา 7 วรรคสอง บัญญัติว่า “ในกรณีที่ไม่มีกรจับ แต่พนักงานสอบสวนได้แจ้งข้อหาแก่ผู้ต้องหาแล้ว ให้พนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบส่งสำนวนการสอบสวนไปยังพนักงานอัยการพร้อมกับสั่งให้ผู้ต้องหาไปพบพนักงานอัยการเพื่อให้พนักงานอัยการยื่นฟ้องต่อศาลแขวงให้ทันภายในกำหนดเวลาสี่สิบแปดชั่วโมงนับแต่เวลาที่ผู้ต้องหาได้รับแจ้งข้อหา แต่มิให้นับเวลาเดินทางตามปกติจากที่ทำการของพนักงานสอบสวนหรือจากที่ทำการของพนักงานอัยการมาศาลเข้าในกำหนดเวลาสี่สิบแปดชั่วโมงนั้นด้วย” กล่าวโดยสรุปได้ว่า ปัจจุบันแม้ไม่มีกรจับผู้ต้องหา แต่ถ้าพนักงานสอบสวนได้แจ้งข้อหาแก่ผู้ต้องหาแล้ว พนักงานอัยการต้องฟ้องคดีต่อศาลแขวงภายในกำหนดเวลาสี่สิบแปดชั่วโมงนับแต่เวลาที่ผู้ต้องหาได้รับแจ้งข้อหา มิฉะนั้นพนักงานอัยการย่อมไม่มีอำนาจฟ้อง

ส่วนกรณีใดที่จะถือว่าไม่มีกรจับผู้ต้องหานั้น พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาคriminalความอาญาในศาลแขวง พ.ศ. 2499 มิได้มีบทบัญญัติในเรื่องนี้ไว้ แต่เมื่อกรจับตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาคriminalความอาญา มาตรา 78 ประกอบพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาคriminalความอาญาในศาลแขวง พ.ศ. 2499 มาตรา 4 กำหนดไว้เพียง 2 กรณ ได้แก่ (1) กรณการจับโดยมีหมายจับ และ (2) กรณการจับโดยไม่มีหมายจับเท่านั้น ทั้งตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาคriminalความอาญา มาตรา 134 วรรคห้า ซึ่งบัญญัติว่า “เมื่อได้มีการแจ้งข้อกล่าวหาแล้ว ถ้าผู้ต้องหาไม่ใช่ผู้ถูกจับและยังไม่ได้มีการออกหมายจับ แต่พนักงานสอบสวนเห็นว่ามีเหตุที่จะออกหมายจับผู้นั้นได้ตามมาตรา 71 พนักงานสอบสวนมีอำนาจสั่งให้ผู้ต้องหาไปศาลเพื่อขอออกหมายจับ โดยทันที...” เป็นกรณที่กฎหมายบ่งชี้ให้เห็นว่าการแจ้งข้อกล่าวหาไม่ใช่กรจับ อีกทั้งการแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาคriminalความอาญาในศาลแขวง พ.ศ. 2499 ในเรื่องกรจำกัดระยะเวลาฟ้องคดี กรณที่ไม่มีกรจับตัวผู้ต้องหา ตามมาตรา 7 วรรคสอง เพื่อให้เกิดความสอดคล้องกับประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาคriminalความอาญา มาตรา 134 ที่มีทั้งกรณที่ผู้ต้องหาถูกเรียกหรือส่งตัวมา (อายัดตัว) หรือเข้าหาพนักงานสอบสวนเอง (มอบตัว) หรือปรากฏว่ามีผู้ใดมาอยู่ต่อหน้าพนักงานสอบสวนเป็นผู้ต้องหา โดยการอายัดตัวผู้ต้องหา หมายถึง การที่พนักงานสอบสวนคดีหลังมีหนังสือแจ้งพนักงานสอบสวนหรือเจ้าหน้าที่ผู้ควบคุมตัวผู้ต้องหา หรือจำเลยไว้ในคดีก่อนว่า เมื่อมีการปล่อยตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีก่อนแล้วก็ขอให้ส่งตัวผู้ต้องหา หรือจำเลยนั้นมาให้พนักงานสอบสวนคดีหลังดำเนินคดีต่อไป ดังนั้นการที่ผู้ต้องหาถูกเรียกหรือส่งตัวมา (อายัดตัว) หรือเข้าหาพนักงานสอบสวนเอง (มอบตัว) หรือปรากฏว่ามีผู้ใดมาอยู่ต่อหน้าพนักงานสอบสวนเป็นผู้ต้องหาและมีการแจ้งข้อหาให้ทราบยังถือไม่ได้ว่าผู้ต้องหาถูกจับ¹⁴⁹

¹⁴⁹ สุรียา ปานแป้น และอนุวัฒน์ บุญนันท์. *หลักกฎหมายว่าด้วยวิธีพิจารณาคriminalความอาญาในศาลแขวง*. หน้า 46.

กรณีที่ไม่มีกรณีสืบค้นหาซึ่งไม่ต้องด้วย มาตรา 7 วรรคหนึ่ง แต่พนักงานสอบสวนได้แจ้งข้อหาแก่ผู้ต้องหาแล้วซึ่งต้องด้วย มาตรา 7 วรรคสอง เช่น กรณีที่นิติบุคคลเป็นผู้ต้องหา และพนักงานสอบสวนได้แจ้งข้อหาแก่ผู้จัดการหรือผู้แทนของนิติบุคคลนั้นแล้ว กรณีที่ผู้ต้องหาเข้ามาพบตัวต่อพนักงานสอบสวน และพนักงานสอบสวนได้แจ้งข้อหาแก่ผู้ต้องหาแล้ว ไม่ว่าจะมีการออกหมายจับไว้หรือไม่ก็ตาม กรณีที่มีการกักตัวผู้ต้องหาตาม พระราชบัญญัติกักขังการศึกษาระบบ พ.ศ. 2457 มาตรา 15 ทวิ ซึ่งไม่ถือเป็นการจับ และต่อมาพนักงานสอบสวนได้แจ้งข้อหาแก่ผู้ต้องหาแล้ว กรณีที่ผู้ต้องหาถูกจับในคดีอื่นอยู่ก่อน และพนักงานสอบสวนได้แจ้งข้อหาที่อยู่ในอำนาจศาลแขวงแล้ว หรือกรณีที่ผู้ต้องหาถูกคุมขังในคดีอื่น และพนักงานสอบสวนได้แจ้งข้อหาที่อยู่ในอำนาจศาลแขวงแก่ผู้ต้องหาแล้ว เป็นต้น พนักงานอัยการต้องฟ้องคดีต่อศาลแขวงภายในกำหนดเวลา 48 ชั่วโมง นับแต่เวลาที่ผู้ต้องหาได้รับแจ้งข้อหาตามมาตรา 7 วรรคสอง มิฉะนั้นพนักงานอัยการย่อมไม่มีอำนาจฟ้อง¹⁵⁰

ค. กรณีผู้ต้องหาเป็นนิติบุคคล

ผู้ต้องหาเป็นนิติบุคคลจะไม่มีกรณีสืบค้นหาโดยสภาพ แต่ได้แจ้งข้อกล่าวหา โดยได้ออกหมายเรียกผู้แทนหรือผู้จัดการนิติบุคคลที่เป็นผู้ต้องหาหรือจำเลย เข้ามาพบเพื่อแจ้งข้อกล่าวหา หรือสอบสวน หรือพิจารณา กับให้ผู้แทนหรือผู้จัดการนิติบุคคลนั้น เพราะนิติบุคคลไม่อยู่ในสภาพที่จะให้จับกุมได้ จึงต้องใช้วิธีออกหมายเรียกผู้จัดการหรือผู้แทนของนิติบุคคลนั้นมา แล้วแต่กรณีดังกล่าว ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 7 ประกอบ พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวง และวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง พ.ศ. 2499 มาตรา 47 หากพนักงานสอบสวนได้แจ้งข้อหาแก่ผู้จัดการ หรือผู้แทนของนิติบุคคลว่านิติบุคคล กระทำความผิดยอมถือว่าเป็นการแจ้งข้อหาแก่นิติบุคคลนั้นแล้ว” พนักงานอัยการจึงต้องฟ้องนิติบุคคลต่อศาลแขวงภายในกำหนดเวลา 48 ชั่วโมง นับแต่เวลาที่นิติบุคคลนั้นได้รับแจ้งข้อหาดังกล่าวตาม พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง พ.ศ. 2499 มาตรา 7 วรรคสอง โดยจะต้องนำตัวผู้จัดการหรือผู้แทนของนิติบุคคล มาศาลในวันฟ้องด้วย หากไม่นำมาศาลจะมีคำสั่งไม่ประทับฟ้อง เพราะเป็นฟ้องต้องห้ามตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 165 ประกอบพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง พ.ศ. 2499 มาตรา 4¹⁵¹

¹⁵⁰ “เรื่องเดียวกัน”. หน้า 46-47.

¹⁵¹ “เรื่องเดียวกัน”. หน้า 49.

(2) กรณีข้อหาเดิมอยู่ในอำนาจศาลจังหวัด แต่พนักงานอัยการสั่งไม่ฟ้องแล้วยังคงเหลือข้อหาที่อยู่ในอำนาจศาลแขวง

การเปลี่ยนจากข้อหาที่อยู่ในอำนาจศาลจังหวัด (รวมถึงศาลอาญา ศาลอาญากรุงเทพใต้ ศาลอาญาตลิ่งชัน ศาลอาญารธนบุรี ศาลอาญาพระโขนง และศาลอาญามีนบุรี) เป็นข้อหาที่อยู่ในอำนาจศาลแขวงอาจเกิดขึ้นในชั้นพนักงานอัยการ กรณีที่เดิมพนักงานสอบสวนแจ้งข้อหา และเห็นควรสั่งฟ้องข้อหาที่อยู่ในอำนาจศาลจังหวัด เช่น ลักทรัพย์ในเหตุฉกรรจ์ ตามมาตรา 335 (อัตราโทษจำคุกเกิน 3 ปี หรือปรับเกินหกหมื่นบาทขึ้นไป) แต่ภายหลังพนักงานอัยการ สั่งไม่ฟ้องในเหตุฉกรรจ์ดังกล่าว แต่สั่งฟ้องข้อหาลักทรัพย์ ตามมาตรา 334 อันเป็นข้อหาที่อยู่ในอำนาจศาลแขวง (อัตราโทษจำคุกไม่เกิน 3 ปี หรือปรับไม่เกินหกหมื่นบาท) กรณีเช่นนี้ถือว่าไม่มีการจับผู้ต้องหาในข้อหาที่อยู่ในอำนาจศาลแขวง จึงไม่ต้องด้วย พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง พ.ศ. 2499 มาตรา 7 วรรคหนึ่ง” พนักงานอัยการต้องฟ้องผู้ต้องหาต่อศาลแขวงภายในกำหนดเวลา 48 ชั่วโมง ตามมาตรา 7 วรรคสอง เพียงแต่มีปัญหาว่าจะเริ่มนับกำหนดเวลา 48 ชั่วโมงเมื่อใด

โดยทางปฏิบัติส่วนมาก เมื่อพนักงานอัยการสั่งไม่ฟ้องข้อหาที่อยู่ในเขตอำนาจของศาลจังหวัดแล้ว เพื่อป้องกันความผิดพลาดเกี่ยวกับเรื่องอำนาจฟ้อง ก็จะส่งสำนวนไปขออนุญาตฟ้องในข้อหาที่อยู่ในเขตอำนาจศาลแขวงก่อน แล้วค่อยฟ้องคดี ตามมาตรา 9 ต่อไป โดยไม่จำเป็นต้องสั่งให้สอบสวนเพิ่มเติมโดยแจ้งข้อกล่าวหาแก่ผู้ต้องหาใหม่ เนื่องจากเห็นว่าข้อหาที่พนักงานสอบสวนแจ้งข้อหาครอบคลุมแล้ว เช่น แจ้งข้อหาลักทรัพย์นายจ้างครอบคลุมข้อหาลักทรัพย์อยู่แล้ว เมื่อสั่งไม่ฟ้องข้อหาลักทรัพย์นายจ้าง จึงไม่ได้สั่งให้พนักงานสอบสวนแจ้งข้อหาแก่ผู้ต้องหาในข้อหาลักทรัพย์อีก แต่หากจะพิจารณากรณีเช่นนี้ว่าจะเริ่มนับกำหนดเวลา 48 ชั่วโมง ตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง พ.ศ. 2499 มาตรา 7 วรรคสอง ตั้งแต่เมื่อใดนั้น เห็นว่าควรเริ่มนับกำหนดเวลา 48 ชั่วโมง นับแต่เวลาที่พนักงานอัยการแจ้งคำสั่งไม่ฟ้องข้อหาที่อยู่ในอำนาจศาลจังหวัด และมีคำสั่งฟ้องข้อหาที่อยู่ในอำนาจศาลแขวงให้ผู้ต้องหาทราบ เพราะเป็นเวลาที่ผู้ต้องหาทราบว่าจะถูกดำเนินคดีในข้อหาที่อยู่ในอำนาจศาลแขวงในลักษณะทำนองเดียวกันกับการแจ้งข้อหาของพนักงานสอบสวน¹⁵²

เมื่อพนักงานสอบสวนแจ้งข้อหาที่อยู่ในอำนาจศาลแขวงแล้ว หากผู้ต้องหาให้การรับสารภาพตลอดข้อหา ก็ต้องดำเนินการตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง พ.ศ. 2499 มาตรา 20 ต่อไป แต่หากผู้ต้องหาให้การปฏิเสธและเกิดความจำเป็นทำให้ไม่สามารถฟ้องผู้ต้องหาได้ทันภายในกำหนดเวลา 48 ชั่วโมง พนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการก็สามารถขอผิดฟ้องได้ ตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณา

¹⁵² “เรื่องเดียวกัน”. หน้า 51.

ความอาญาในศาลแขวง พ.ศ. 2499 มาตรา 7 วรรคสามและวรรคสี่ รวมถึงสามารถขอฝากขังได้ ตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาคriminalความอาญาในศาลแขวง พ.ศ. 2499 มาตรา 8 หากมีการแจ้งข้อหาที่อยู่ในอำนาจศาลแขวงภายหลังจากดำเนินคดีและฝากขังอย่างคดีที่อยู่ในอำนาจศาลจังหวัดไปแล้ว 30 วัน พนักงานอัยการต้องฟ้องผู้ต้องหาต่อศาลแขวงภายในกำหนดเวลา 48 ชั่วโมง นับแต่เวลาที่ผู้ต้องหาได้รับแจ้งข้อหาที่อยู่ในอำนาจศาลแขวง ตามมาตรา 7 วรรคสอง โดยไม่มีสิทธิขอผิดฟ้องและฝากขังอีกต่อไป¹⁵³

(3) กรณีแจ้งข้อหาใหม่ และข้อหาเดิม ต่างก็เป็นข้อหาที่อยู่ในอำนาจศาลแขวงเช่นเดียวกัน

กรณีนี้ย่อมไม่มีผลเปลี่ยนแปลงการนับระยะเวลา 48 ชั่วโมง เนื่องจากทั้งข้อหาใหม่ และข้อหาเดิมต่างก็เป็นข้อหาในเขตอำนาจศาลแขวงทั้งคู่ เช่น กรณีที่พนักงานอัยการจะสั่งฟ้องในข้อหาที่อยู่ในอำนาจศาลแขวงอันแตกต่างกัน เดิมพนักงานสอบสวนมีความเห็นควรสั่งฟ้องในข้อหาฉ้อโกง ซึ่งอยู่ในอำนาจศาลแขวง แต่พนักงานอัยการเห็นว่าความผิดดังกล่าวเป็นข้อหายกยอก จึงสั่งฟ้องข้อหายกยอก ซึ่งข้อหานี้อยู่ในอำนาจศาลแขวงเช่นกัน เมื่อพนักงานสอบสวนทราบคำสั่งจากพนักงานอัยการแล้ว พนักงานสอบสวนจึงแจ้งข้อหายกยอก ตามมาตรา 352 ให้ผู้ต้องหาทราบ จะเห็นได้ว่าการเปลี่ยนข้อหาดังกล่าวเกิดจากพนักงานสอบสวนและพนักงานอัยการมีความเห็นแตกต่างกัน ในการปรับข้อเท็จจริงที่ได้จากการสอบสวน เข้ากับข้อกฎหมาย แต่เมื่อการกระทำของผู้ต้องหาที่เป็นเหตุให้มีการแจ้งข้อหาทั้งสองเป็นการกระทำความผิดเดียวกัน หรือครั้งเดียวกัน และข้อหาทั้งสองต่างอยู่ในอำนาจศาลแขวงที่ต้องใช้วิธีพิจารณาความตาม พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง พ.ศ. 2499 เช่นเดียวกัน ผู้วิจัยเห็นว่า กรณีต้องเริ่มนับกำหนดเวลา 48 ชั่วโมง นับแต่เวลาที่ผู้ต้องหาได้รับแจ้งข้อหาที่อยู่ในอำนาจของศาลแขวงข้อหาฉ้อโกงอันเป็นแรก ตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง พ.ศ. 2499 มาตรา 7 วรรคสอง ซึ่งปัจจุบันเมื่อมีการประกาศใช้ “ระเบียบสำนักงานอัยการสูงสุดว่าด้วยการดำเนินคดีอาญาของพนักงานอัยการ พ.ศ. 2563” ก็ไม่มีปัญหาต้องให้ตกเถียงในเรื่องนี้อีกต่อไป เนื่องจากตามระเบียบดังกล่าวนี้ ข้อ 86¹⁵⁴ ในการสั่งคดีให้มีการปรับบทความผิดอันมีลักษณะตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 192 โดยไม่จำเป็นต้องสั่งไม่ฟ้องในข้อหาเดิม จึงไม่ต้องสั่งให้พนักงานสอบสวนแจ้งข้อกล่าวหาใหม่

¹⁵³ ธานิศ เกศพิทักษ์. หัวใจของพระธรรมนูญศาลยุติธรรม ปรับปรุงแก้ไขใหม่ตามพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมพระธรรมนูญศาลยุติธรรม (ฉบับที่ 5) พ.ศ. 2558 และพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวง. หน้า 165-166.

¹⁵⁴ ระเบียบสำนักงานอัยการสูงสุดว่าด้วยการดำเนินคดีอาญาของพนักงานอัยการ พ.ศ. 2563 ข้อ 86 “ในกรณีการกระทำ ความผิดอันเป็นกรรมเดียวกัน แต่พนักงานสอบสวนได้ทำการสอบสวนหรือแจ้งข้อหาแก่ผู้ต้องหาหลายฐานความผิด เพื่อให้พนักงานอัยการเลือกปรับบทระหว่างการกระทำความผิดฐานลักทรัพย์ กรรโชก ริดเอาทรัพย์ ฉ้อโกง โกงเจ้าหนี้ ยกยอก รับของโจร และทำให้เสียทรัพย์ หรือระหว่างการกระทำความผิดโดยเจตนากับประมาท เมื่อพนักงานอัยการมีคำสั่งฟ้องผู้ต้องหาในความผิดฐานใดฐานหนึ่ง หรือหลายฐานแล้ว ไม่ต้องมีคำสั่งไม่ฟ้องในความผิดฐานอื่นอีก”

การจำกัดระยะเวลาในการฟ้องคดี แม้จะมีเจตนารมณ์เร่งรัดการปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานสอบสวนและพนักงานอัยการในขั้นตอนก่อนการพิจารณาคดีอาญาที่อยู่ในอำนาจศาลแขวงก็ตาม แต่หากบังคับแน่นอนว่าจะต้องฟ้องคดีภายใน 48 ชั่วโมง นับแต่เวลาที่ผู้ต้องหาถูกจับ หรือนับแต่ เวลาที่ผู้ต้องหาได้รับแจ้งข้อหาโดยเคร่งครัดก็อาจทำให้พนักงานสอบสวนและพนักงานอัยการในแต่ละท้องที่มีระยะเวลาทำงานไม่แน่นอนขึ้นอยู่กับว่าจะเสียเวลาในการนำตัวผู้ต้องหาจากที่จับมายังที่ทำการของพนักงานสอบสวน และจากที่ทำการของพนักงานสอบสวนหรือจากที่ทำการของพนักงานอัยการมาศาลเท่าใด ดังนั้น เพื่อให้พนักงานสอบสวนและพนักงานอัยการมีระยะเวลาทำงานที่แน่นอน 48 ชั่วโมงบริบูรณ์ กรณีมีการจับผู้ต้องหาจึงมิให้นับเวลาเดินทางตามปกติ ที่นำตัวผู้ต้องหาจากที่จับมายังที่ทำการของพนักงานสอบสวน จากที่ทำการของพนักงานสอบสวนหรือจากที่ทำการของพนักงานอัยการมาศาลเข้าในกำหนดเวลา 48 ชั่วโมงนั้นด้วย หรือจากที่ทำการของพนักงานอัยการมาศาลเข้าในกำหนดเวลา 48 ชั่วโมงด้วยเช่นกัน กรณีที่มีใช้เวลาเดินทางตามปกติย่อมต้องนำมานับรวมเข้าในกำหนด¹⁵⁸

(4) ไม่นับเวลาที่ผู้ต้องหาหลบหนี และเวลาที่ถูกรวบคุมตัวหรือขังตามกฎหมายของศาลอื่นโดยผิดหลง

การนับระยะเวลาฟ้องคดี นอกจากจะไม่นับเวลาเดินทางตามปกติเข้าในกำหนดเวลา 48 ชั่วโมง แล้ว พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาคดีอาญาในศาลแขวง พ.ศ. 2499 มาตรา 7 ทวิ ยังกำหนดข้อยกเว้น มิให้นับระยะเวลาที่ผู้ต้องหาหลบหนีและระยะเวลาที่ผู้ต้องหาถูกรวบคุมหรือขังตามกฎหมายของศาลทหาร หรือศาลเยาวชนและครอบครัวโดยผิดหลงเข้าในกำหนดเวลาฟ้องคดี ตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาคดีอาญาในศาลแขวง พ.ศ. 2499 มาตรา 7 ทวิ วรรคหนึ่ง บัญญัติว่า “ในกรณีที่ผู้ต้องหาหลบหนีจากการควบคุมหรือการขังมิให้นับระยะเวลาที่ผู้ต้องหาหลบหนีนั้นเข้าในกำหนดระยะเวลาที่บัญญัติไว้ใน มาตรา 7” อันเป็นการระบุโดยชัดแจ้งว่าเป็นกรณีที่ผู้ต้องหาหลบหนีจากการควบคุมหรือขัง ดังนั้น โดยทั่วไปแล้วบทบัญญัติดังกล่าวจึงใช้บังคับกับกรณีมีการจับผู้ต้องหาตาม มาตรา 7 วรรคหนึ่ง และพนักงานสอบสวนได้ควบคุมตัวผู้ต้องหาไว้ ส่วนกรณีที่ผู้ต้องหาไม่ได้ถูกรวบคุม เพราะได้รับการปล่อยชั่วคราวแล้วไม่มาตามนัดย่อมไม่เข้าข้อยกเว้นตามมาตรา 7 ทวิ วรรคหนึ่ง¹⁵⁹

¹⁵⁸ ธานิศ เกศพิทักษ์. หัวใจของพระธรรมนูญศาลยุติธรรม ปรับปรุงแก้ไขใหม่ตามพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมพระธรรมนูญศาลยุติธรรม (ฉบับที่ 5) พ.ศ. 2558 และพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวง. หน้า 162.

¹⁵⁹ สุรียา ปานแป้น และอนุวัฒน์ บุญนันท์. หลักกฎหมายว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาญาในศาลแขวง. หน้า 56-57

2) การจำกัดระยะเวลาควบคุมตัวผู้ต้องหา

ในขั้นตอนก่อนการพิจารณาในคดีอาญาทั่วไป ห้ามมิให้ควบคุมผู้ถูกจับไว้เกินกว่าความจำเป็นตามพฤติการณ์แห่งคดี หากผู้ถูกจับไม่ได้รับการปล่อยชั่วคราวและมีเหตุจำเป็นเพื่อทำการสอบสวนหรือการฟ้องคดีพนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการแล้วแต่กรณี สามารถยื่นคำร้องขอฝากขังผู้ต้องหานั้นต่อศาลภายใน 48 ชั่วโมง นับแต่เวลาที่ผู้ถูกจับถูกนำตัวไปถึงที่ทำการของพนักงานสอบสวน โดยศาลต้องพิจารณาถึงความหนักเบาแห่งข้อหาเป็นเกณฑ์ในการกำหนดระยะเวลาฝากขังตั้งแต่ไม่เกิน 7 วัน ถึงรวมกันไม่เกิน 84 วัน¹⁶⁰ แต่สำหรับคดีอาญาที่อยู่ในอำนาจศาลแขวง พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง พ.ศ. 2499 ได้จำกัดระยะเวลาควบคุมตัวผู้ต้องหา และระยะเวลาฝากขังไว้สั้นกว่าคดีอาญาทั่วไป เพื่อเร่งรัดมิให้ดำเนินคดีอาญาที่อยู่ในอำนาจศาลแขวง ต้องล่าช้าจนทำให้ผู้ต้องหาถูกควบคุมตัวไว้นานเกินความจำเป็น โดยระยะเวลาควบคุมตัวผู้ต้องหาโดยเจ้าพนักงาน นั้น เมื่อมีการจับผู้ต้องหาในคดีอาญาที่อยู่ในอำนาจศาลแขวงตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง พ.ศ. 2499 มาตรา 7 วรรคหนึ่ง พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ ย่อมมีอำนาจควบคุมตัวผู้ต้องหา ตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง พ.ศ. 2499 มาตรา 8 วรรคหนึ่ง ที่บัญญัติว่า “ในคดีอาญาที่อยู่ในอำนาจศาลแขวงที่จะพิจารณาพิพากษาได้นั้น การควบคุมตัวผู้ต้องหา ให้เป็นไปตามกฎหมายว่าด้วยวิธีพิจารณาความอาญา แต่กรณีจะเป็นอย่างไรก็ตาม พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ จะควบคุมตัวผู้ต้องหาไว้เกินกว่ากำหนดเวลาดังกล่าวในมาตรา 7 วรรคหนึ่งมิได้ บทบัญญัติดังกล่าวกำหนดให้การควบคุมตัวผู้ต้องหาเป็นไปตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ดังนั้น พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจจึงควบคุมตัวผู้ต้องหาเกินกว่าจำเป็นตามพฤติการณ์แห่งคดีมิได้ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 87 วรรคหนึ่ง โดยคำว่า “จำเป็น” นั้นต้องพิจารณาตามพฤติการณ์ในแต่ละคดี เช่น มีความจำเป็นที่จะต้องควบคุมตัวผู้ต้องหาเพื่อป้องกัน มิให้ผู้ต้องหาหลบหนี ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 66 (2) และมาตรา 108 (5) มีความจำเป็นที่จะต้องควบคุมตัวผู้ต้องหาเพื่อป้องกันมิให้ผู้ต้องหาไปยุ่งเหยิงกับพยานหลักฐาน หรือก่อเหตุอันตรายประการอื่นตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 66 (2) หรือมีความจำเป็นที่จะต้องควบคุมตัวผู้ต้องหาเพื่อป้องกันภัยอันตรายหรือความเสียหายที่จะเกิดจากการไม่ควบคุมตัวผู้ต้องหา ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 108 (6) เป็นต้น

¹⁶⁰ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 87.

อย่างไรก็ตาม หากคดีอาญาที่อยู่ในอำนาจศาลแขวงเป็นความผิดลหุโทษ เช่น ความผิดฐานกระทำโดยประมาทเป็นเหตุให้ผู้อื่นได้รับอันตรายแก่กายหรือจิตใจ ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 390 ความผิดฐานใช้กำลังทำร้ายผู้อื่นโดยไม่ถึงกับเป็นเหตุให้เกิดอันตรายแก่กายหรือจิตใจ ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 391 เป็นต้น พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจจะควบคุมผู้ต้องหา ไว้ได้เท่าเวลาที่จะถามคำให้การและที่รู้ตัวว่าเป็นใครและที่อยู่ของเขายู่ที่ไหนเท่านั้น ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 87 วรรคสอง แต่กรณีจะเป็นอย่างไรก็ตามพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจจะควบคุมตัวผู้ต้องหาไว้เกินกว่ากำหนดเวลา 48 ชั่วโมง นับแต่เวลาที่ผู้ต้องหาถูกจับมิได้ตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญา ในศาลแขวง พ.ศ. 2499 มาตรา 8 วรรคหนึ่ง¹⁶¹

สำหรับการควบคุมผู้ต้องหาคดีอาญาที่อยู่ในอำนาจศาลแขวงที่มีอัตราโทษสูงกว่าความผิดลหุโทษ เช่น ความผิดฐานฉ้อโกง ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 341 นั้น พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง พ.ศ. 2499 มาตรา 8 วรรคหนึ่ง บัญญัติให้เป็นไปตามกฎหมายว่าด้วยวิธีพิจารณาความอาญา แต่จะควบคุมไว้เกินกว่ากำหนดเวลา ในพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง พ.ศ. 2499 มาตรา 7 วรรคหนึ่งมิได้ ดังนั้น กรณีนี้พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ จะควบคุมตัวผู้ต้องหาไว้เกินกว่ากำหนดเวลา 48 ชั่วโมง นับแต่เวลาที่ผู้ต้องหาถูกนำตัวไปถึงที่ทำการของพนักงานสอบสวนมิได้ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 87 วรรคสาม กรณีดังกล่าว เห็นได้ว่าเป็นการเริ่มต้นนับระยะเวลาที่จุดเดียวกับระยะเวลาฟ้องคดี กรณีมีการจับผู้ต้องหา ตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง พ.ศ. 2499 มาตรา 7 วรรคหนึ่ง เพราะบทบัญญัติดังกล่าว มิให้นำเวลาเดินทางตามปกติ ที่นำตัวผู้ต้องหาจากที่จับมายังที่ทำการของพนักงานสอบสวน อย่างไรก็ตาม กำหนดเวลา 48 ชั่วโมง ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 87 วรรคสาม อาจขยายออกไปได้อีกหากมีเหตุสุดวิสัยหรือมีเหตุจำเป็นอันมิอาจก้าวล่วงเสียได้ แต่กำหนดเวลา 48 ชั่วโมง ตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง พ.ศ. 2499 มาตรา 7 วรรคหนึ่ง ไม่อาจขยายได้ เพียงแต่ไม่ให้นำเวลาเดินทางตามปกติจากที่ทำการของพนักงานสอบสวนมาศาลเท่านั้น ดังนั้น กรณีที่ไม่มีเหตุสุดวิสัยหรือไม่มีเหตุจำเป็นอันมิอาจก้าวล่วงเสียได้ หรือมีเหตุสุดวิสัยหรือมีเหตุจำเป็นอันมิอาจก้าวล่วงเสียได้ แต่ทำให้เสียเวลาน้อยกว่าเวลาเดินทางตามปกติ จากที่ทำการของพนักงานสอบสวนมาศาล พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจจะควบคุมตัวผู้ต้องหาไว้เกินกว่ากำหนดเวลา 48 ชั่วโมง นับแต่เวลาที่ผู้ต้องหาถูกนำตัวไปถึงที่ทำการของพนักงานสอบสวนมิได้ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 87 วรรคสาม

¹⁶¹ ธานีศ เกศพิทักษ์. หัวใจของพระธรรมนูญศาลยุติธรรม ปรับปรุงแก้ไขใหม่ตามพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมพระธรรมนูญศาลยุติธรรม (ฉบับที่ 5) พ.ศ. 2558 และพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวง. หน้า 167.

แต่กรณีที่มีเหตุสุดวิสัยหรือมีเหตุจำเป็นอันมิอาจก้าวล่วงเสียได้แล้วทำให้เสียเวลามากกว่าเวลาเดินทางตามปกติจากที่ทำการของพนักงานพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจจะควบคุมตัวผู้ต้องหาไว้เกินกว่ากำหนดเวลา โดยมีให้นับเวลาเดินทางตามปกติที่นำตัวผู้ต้องหาจากที่จับมาซึ่งที่ทำการของพนักงานสอบสวน และจากที่ทำการของพนักงานสอบสวนมาศาลมิได้ ตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง พ.ศ. 2499 มาตรา 7 วรรคหนึ่ง 48 ชั่วโมง นับแต่เวลาที่ผู้ต้องหาถูกจับ

3) ขอผิดฟ้องและฝากขัง

การขอผิดฟ้องตาม มาตรา 7 วรรคสาม พนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการต้องมีความจำเป็น แต่ถ้าเป็นการขอผิดฟ้องคราที่สี่และห้า ตามมาตรา 7 วรรคสี่ ต้องเป็นกรณีพนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการต้องมีเหตุจำเป็นในการสอบสวนหรือเหตุจำเป็นในการฟ้องคดี ตามมาตรา 7 วรรคสาม บัญญัติรับรองสิทธิผู้ต้องหาที่จะคัดค้านคำร้องขอผิดฟ้อง ในกรณีที่มีการขอให้ขังผู้ต้องหาด้วย หรือแม้ไม่มีการขอให้ขังแต่ผู้ต้องหาแสดงตัวต่อศาลโดยให้เป็นหน้าที่ศาลต้องสอบถามผู้ต้องหาว่าจะมีข้อคัดค้านประการใดหรือไม่ ซึ่งเป็นเรื่องเกี่ยวกับการคัดค้านคำร้องขอผิดฟ้อง นอกจากนี้การขอฝากขังในคดีที่อยู่ในอำนาจศาลแขวง ก่อนพิจารณาเหตุจำเป็นที่จะขอฝากขังดังกล่าว ผู้ร้องจะต้องมีหลักฐานตามสมควรว่าผู้ต้องหา น่าจะได้กระทำความผิดอาญาและมีเหตุอันควรเชื่อว่าผู้ต้องหาจะหลบหนี หรือจะไปยุ่งเหยิงกับพยานหลักฐาน หรือก่อเหตุอันตรายประการอื่น ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 71 ประกอบมาตรา 66 (2) ด้วย ถ้าไม่เข้าเกณฑ์ที่จะออกหมายขังได้ ตามมาตรา 71 ประกอบมาตรา 66 (2) ศาลยกคำร้องขอฝากขังได้ทันทีโดยไม่ต้องพิจารณาว่ามีเหตุจำเป็นที่จะขอฝากขังหรือไม่¹⁶²

ในกรณีที่ศาลอนุญาตให้ผิดฟ้อง ศาลอาจไม่อนุญาตให้ฝากขังก็ได้ แต่ถ้าจะอนุญาตให้ฝากขังก็ต้องอนุญาตให้เท่ากับเวลาที่อนุญาตให้ผิดฟ้อง ตามมาตรา 8 วรรคสอง วรรคสาม ส่วนการคัดค้านการขอฝากขังที่ยื่นมาพร้อมกับคำร้องขอผิดฟ้อง เนื่องจากบทบัญญัติ มาตรา 7 วรรคสาม ไม่ได้บัญญัติไว้โดยเฉพาะ ดังนั้นถ้ามีการคัดค้านการขอฝากขัง ก็ต้องบังคับตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 87 วรรคสาม ตอนท้าย ที่บัญญัติไว้ว่า “ให้ศาลสอบถามผู้ต้องหาว่าจะมีข้อคัดค้านประการใด หรือไม่ และศาลอาจเรียกพนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการมาชี้แจงเหตุจำเป็นหรืออาจเรียกพยานหลักฐานมาเพื่อประกอบการพิจารณาก็ได้” นอกจากนี้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 87 วรรคแปด บัญญัติรับรองสิทธิผู้ต้องหาในชั้นขอฝากขังไว้ด้วยว่า “ในการไต่สวนตามวรรคสามและวรรคเจ็ด ผู้ต้องหามีสิทธิแต่งตั้งทนายความเพื่อแถลงข้อคัดค้าน

¹⁶² สหรัญ กิติ ศุภการ. *หลักและคำพิพากษาพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง*. หน้า 85.

และซักถามพยาน ถ้าผู้ต้องหาไม่มีทนายความ เนื่องจากยังไม่ได้มีการปฏิบัติ ตามมาตรา 134/1 และผู้ต้องหาร้องขอ ให้ศาลตั้งทนายความให้...” แต่สิทธิ ตามมาตรา 47 วรรคแปด จำกัดเฉพาะคำร้องขอฝากขัง เท่านั้น ถ้าพนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการขอผิดฟ้องอย่างเดียว โดยไม่มีการขอฝากขังมาด้วย¹⁶³

การจำกัดระยะเวลาฟ้องคดี กรณีมีการจับโดยให้พนักงานสอบสวน ผู้รับผิดชอบส่งตัวผู้ต้องหาพร้อมด้วยสำนวนการสอบสวนไปยังพนักงานอัยการเพื่อให้พนักงานอัยการยื่นฟ้องต่อศาลแขวงให้ทันภายในกำหนดเวลา 48 ชั่วโมง นับแต่เวลาที่ผู้ต้องหาถูกจับ และการจำกัดระยะเวลาฟ้องคดีกรณีไม่มีการจับโดยให้พนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบส่งสำนวนการสอบสวนไปยังพนักงานอัยการพร้อมกับส่งให้ผู้ต้องหาไปพบพนักงานอัยการ เพื่อให้พนักงานอัยการยื่นฟ้องต่อศาลแขวงให้ทันภายในกำหนดเวลา 48 ชั่วโมง นับแต่เวลาที่ผู้ต้องหาได้รับแจ้งข้อหาตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาคriminal ความอาญาในศาลแขวง พ.ศ. 2499 มาตรา 7 วรรคหนึ่งและวรรคสอง นั้น ในบางกรณีอาจเกิดความจำเป็นทำให้ไม่สามารถฟ้องคดีได้ทันภายในกำหนดเวลาดังกล่าว จึงจำเป็นต้องกำหนดข้อผ่อนผันให้พนักงานสอบสวน และพนักงานอัยการสามารถเลื่อนระยะเวลาฟ้องคดีออกไป โดยการ “ผิดฟ้อง” ตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาคriminal ความอาญาในศาลแขวง พ.ศ. 2499 มาตรา 7 วรรคสามถึงวรรคห้า ที่บัญญัติว่า “ในกรณีที่เกิดความจำเป็นไม่สามารถฟ้องผู้ต้องหาต่อศาลให้ทันภายในกำหนดเวลาดังกล่าวในวรรคหนึ่งหรือวรรคสอง ให้พนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการแล้วแต่กรณี ยื่นคำร้องต่อศาลเพื่อขอผิดฟ้องต่อไปได้อีกคราวละไม่เกินหกวัน แต่ทั้งนี้ต้องไม่เกินสามคราว ในการวินิจฉัยคำร้องเช่นว่านี้ ถ้ามีการขอให้ขังผู้ต้องหาด้วยหรือผู้ต้องหาแสดงตัวต่อศาล ให้ศาลสอบถามผู้ต้องหาว่ามีข้อคัดค้านประการใดหรือไม่ และศาลอาจเรียกพนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการมาชี้แจงเหตุจำเป็น หรืออาจเรียกพยานมาเบิกความประกอบก็ได้¹⁶⁴

เมื่อศาลสั่งอนุญาตให้ผิดฟ้องครบสามคราวแล้ว หากพนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการยื่นคำร้องต่อศาลเพื่อขอผิดฟ้องต่อไปอีก โดยอ้างเหตุจำเป็น ศาลจะอนุญาตตามขอนั้นได้ ก็ต่อเมื่อพนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการได้แสดงถึงเหตุจำเป็น และนำพยานมาเบิกความประกอบ จนเป็นที่พอใจแก่ศาล ถ้ามีการขอให้ขังผู้ต้องหาด้วยหรือผู้ต้องหาแสดงตัวต่อศาล ให้ศาลสอบถามผู้ต้องหาว่า จะมีข้อคัดค้านประการใดหรือไม่ ในกรณีเช่นว่านี้ ศาลมีอำนาจสั่งอนุญาตให้ผิดฟ้องต่อไปได้ คราวละไม่เกินหกวัน แต่ทั้งนี้ต้องไม่เกินสองคราว ผู้ต้องหาจะแต่งทนายความเพื่อแถลงข้อคัดค้านและซักถามพยานก็ได้¹⁶⁵

¹⁶³ สหรัฐ กิติ ศุภการ. *หลักและคำพิพากษาพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาคriminal ความอาญาในศาลแขวง*. หน้า 54-55.

¹⁶⁴ “เรื่องเดียวกัน”. หน้า 55-56.

¹⁶⁵ สหรัฐ กิติ ศุภการ. *หลักและคำพิพากษาพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาคriminal ความอาญาในศาลแขวง*. หน้า 84.

บทบัญญัติข้างต้นเป็นเรื่องของการผิดฟ้อง แม้จะมีเรื่องการฝากขังเข้ามาเกี่ยวข้องเป็นตอนๆ แต่ก็ยังคงเป็นคนละเรื่องอยู่ โดยเรื่องการฝากขังบัญญัติไว้ต่างหากใน มาตรา 80 เพียงแต่เพื่อความสะดวก หากมีการขอฝากขังผู้ต้องหาด้วย จะขอรวมมาในคำร้องขอผิดฟ้องก็ได้ ดังนั้น ในกรณีที่เกิดความจำเป็นไม่สามารถฟ้องผู้ต้องหาต่อศาลได้ทัน ภายในกำหนดเวลา 48 ชั่วโมง นับแต่เวลาที่ผู้ต้องหาถูกจับหรือนับแต่เวลาที่ผู้ต้องหาได้รับแจ้งข้อหา แล้วแต่กรณี ผู้มีหน้าที่ยื่นคำร้องขอผิดฟ้อง คือ พนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการ แล้วแต่กรณี กล่าวคือ ถ้าพนักงานสอบสวนยังไม่ได้ส่งสำนวนการสอบสวนไปยังพนักงานอัยการ พนักงานสอบสวนเป็นผู้มีหน้าที่ยื่นคำร้องขอผิดฟ้อง แต่ถ้าพนักงานสอบสวนได้ส่งสำนวนการสอบสวนไปยังพนักงานอัยการแล้ว ไม่ว่าจะพนักงานอัยการจะมีคำสั่งให้พนักงานสอบสวนทำการสอบสวนเพิ่มเติมหรือไม่ พนักงานอัยการเป็นผู้มีหน้าที่ยื่นคำร้องขอผิดฟ้อง เหตุผลในการขอผิดฟ้องนั้น พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง พ.ศ. 2499 มาตรา 7 วรรคสาม และวรรคสี่ กำหนดไว้เพียงว่า “เกิดความจำเป็นที่ทำให้ไม่สามารถฟ้องผู้ต้องหาต่อศาลให้ทันภายในกำหนดเวลา” กรณีใดจะถือว่าเป็นความจำเป็นหรือไม่ต้องพิจารณาเป็นกรณีๆ ไป โดยจะต้องเป็นความจำเป็นในทางคดี เช่น การสอบสวนยังไม่เสร็จ เพราะต้องรอสอบสวนผู้เสียหาย พนักงานอัยการยังไม่ได้รับผลการสอบสวนเพิ่มเติม ผู้ต้องหาซึ่งได้รับการปล่อยชั่วคราวแล้วไม่มาตามนัด หรือผู้ต้องหาไม่ไปพบพนักงานอัยการตามคำสั่งของพนักงานสอบสวน เป็นต้น¹⁶⁶

4) กำหนดเวลายื่นคำร้องและการพิจารณาหลังคำร้องขอผิดฟ้อง

พนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการแล้วแต่กรณี อาจยื่นคำร้องขอผิดฟ้องได้สูงสุด รวม 5 ครั้ง แต่แต่ละครั้งศาลจะอนุญาตให้ผิดฟ้องได้ไม่เกิน 6 วัน ในแต่ละครั้งไม่ว่าศาลจะอนุญาตให้ผิดฟ้องกี่วันก็นับเป็น 1 ครั้ง เมื่อยื่นคำร้องขอผิดฟ้องครบ 5 ครั้งแล้วจะขอผิดฟ้องอีกไม่ได้ การยื่นคำร้องขอผิดฟ้องครั้งแรก จะต้องยื่นคำร้องขอผิดฟ้องต่อศาลแขวงก่อนสิ้นระยะเวลา 48 ชั่วโมง นับแต่เวลาที่ผู้ต้องหาถูกจับ หรือนับแต่เวลาที่ผู้ต้องหา ได้รับแจ้งข้อหา แล้วแต่กรณี โดยไม่นับเวลาเดินทางตามปกติ ซึ่งหากยื่นคำร้องเกินกำหนดเวลา 48 ชั่วโมง ศาลจะต้องไม่อนุญาตให้ผิดฟ้อง โดยมีคำสั่งยกคำร้อง แต่หากไม่แน่ชัดว่าเป็นการยื่นคำร้องเกินกำหนดเวลาหรือไม่ หรือใช้เวลาเดินทางตามปกติที่ไม่นับรวมเข้าในกำหนดเวลาดังกล่าวเพียงใด ศาลจะต้องไต่สวนเสียก่อนแล้ว จึงมีคำสั่ง¹⁶⁷

¹⁶⁶ สุรียา ปานแป้น และอนุวัฒน์ บุญนนท์. *หลักกฎหมายว่าด้วยวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง*. หน้า 66.

¹⁶⁷ สหรัฐ กิติ ศุภการ. *หลักและคำพิพากษาพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง*. หน้า 85.

กรณีที่ครบกำหนดเวลา 48 ชั่วโมง จะเป็นวันหยุดราชการ พนักงานสอบสวน หรือพนักงานอัยการ แล้วแต่กรณี จะต้องยื่นคำร้องขอคัดฟ้องในวันเวลาทำการก่อนถึงวันหยุดราชการนั้น เช่น ผู้ต้องหาถูกจับในวันอาทิตย์ที่ 21 ตุลาคม 2566 เวลา 12 นาฬิกา โดยมีเวลาเดินทางตามปกติ จากที่จับมายังที่ทำการของพนักงานสอบสวนและจากที่ทำการของพนักงานสอบสวนมาศาลรวม 2 ชั่วโมง ดังนั้น กำหนดเวลา 48 ชั่วโมง จะครบในวันอังคารที่ 23 ตุลาคม 2566 เวลา 12 นาฬิกา แต่วันดังกล่าว เป็นวันปิยมหาราชซึ่งเป็นวันหยุดราชการ พนักงานสอบสวนจึงต้องยื่น คำร้องขอคัดฟ้องภายใน วันจันทร์ที่ 22 ตุลาคม 2566 เวลา 8.30 - 12.00 นาฬิกา ซึ่งเป็นวันอาทิตย์ที่ศาลแขวงศาลเปิดครึ่งวัน เป็นพิเศษ กรณีที่เปิดในวันหยุดราชการติดต่อกันตั้งแต่ 2 วันขึ้นไป เพื่อพิจารณาคำร้องขอคัดฟ้อง ผากซ์ครั้งที่ 1 การฟ้องคดีด้วยวาจาในกรณีที่ผู้ต้องหาให้การรับสารภาพตลอดข้อหาต่อพนักงานสอบสวน การรับและส่งตัวผู้ถูกจับตามหมายจับ โดยในกรณีที่มีวันหยุดราชการติดต่อกัน 2 วัน ให้เปิดทำการ ในวันหยุด ราชการวันแรกเป็นอย่างน้อย ในกรณีที่วันหยุดราชการติดต่อกัน 3 วัน ให้เปิดทำการ ในวันหยุด ราชการวันที่ 2 ครึ่งวันเป็นอย่างน้อย และ ในกรณีที่วันหยุดราชการติดต่อกันตั้งแต่ 4 วัน ขึ้นไป ให้เปิดทำการในวันหยุดราชการวันแรกและวันที่ 3 ครึ่งวันเป็นอย่างน้อย แต่ต้องมีให้ศาล ปิดทำการติดต่อกันถึง 2 วัน ทั้งนี้ เพื่อไม่ให้เกิดปัญหาในการประสานงานระหว่างศาลและอำนาจ ความสะดวก แก่เจ้าพนักงานฝ่ายอื่นรวมถึงประชาชนผู้มีอรรถคดี¹⁶⁸

กรณีที่มีการขอคัดฟ้องหลายครั้ง เพื่อเป็นการคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหา ศาลอาจเรียกพนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการมาชี้แจงเหตุจำเป็นในการขอคัดฟ้องครั้งที่ 2 และครั้งที่ 3 หรืออาจเรียกพยานมาเบิกความประกอบก็ได้ ผัดฟ้องครบ 3 ครั้งแล้ว หากพนักงานสอบสวน หรือพนักงานอัยการยื่นคำร้องขอคัดฟ้องครั้งที่ 4 โดยอ้างเหตุจำเป็น ศาลจะอนุญาตตามคำร้องขอนั้นได้ ก็ต่อเมื่อพนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการได้แสดงถึงเหตุจำเป็น และนำพยานมาเบิกความประกอบ จนเป็นที่พอใจแก่ศาลตาม พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง พ.ศ. 2499 มาตรา 7 วรรคสี่ ศาลจึงต้องไต่สวนก่อนมีคำสั่งคัดฟ้องครั้งที่ 4 และครั้งที่ 5

ศาลต้องสอบถามข้อคัดค้านกรณีผู้ต้องหามาศาล แม้ในทางปฏิบัติกรณียื่น คำร้องขอคัดฟ้องโดยไม่มีการขอฝากขัง ผู้ต้องหาจะไม่มาศาล ก็ตาม แต่ข้อความในมาตรา 7 วรรคสาม ถึงวรรคห้า ที่ว่า “ในการวินิจฉัยคำร้องเช่นว่านี้ “ถ้า... ผู้ต้องหาแสดงตัวต่อศาล ให้ศาลสอบถาม ผู้ต้องหาว่าจะมีข้อคัดค้านประการใดหรือไม่” และ “ผู้ต้องหาจะแต่งทนายความเพื่อแถลงข้อคัดค้าน และซักถามพยานก็ได้” ย่อมแสดงว่าในการขอคัดฟ้องแต่ละครั้งผู้ต้องหาจะมาแสดงตัวต่อศาลก็ได้ ถ้าผู้ต้องหามาแสดงตัว ศาลจะต้องสอบถาม ว่ามีข้อคัดค้านการขอคัดฟ้องหรือไม่ และผู้ต้องหา

¹⁶⁸ สุรียา ปานแป้น และอนุวัฒน์ บุญนันท์. *หลักกฎหมายว่าด้วยวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง*. หน้า 66-67.

จะแต่งทนายความมาในชั้นขอผิดฟ้องก็ได้ แต่กฎหมายระบุไว้ชัดว่าเพียงพอแถลงข้อคัดค้าน และซักถามพยานฝ่ายเจ้าพนักงานเท่านั้น มิใช่จะให้ฝ่ายผู้ต้องหาพยานฝ่ายตนเข้าสืบหักล้าง ฝ่ายเจ้าพนักงานได้ มิฉะนั้นก็จะเป็นอีกคดีหนึ่งไป¹⁶⁹

เมื่อมีการแจ้งข้อหาคดีนี้แล้ว พนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบ ต้องส่งสำนวนการสอบสวนไปยังพนักงานอัยการพร้อมกับส่งให้ผู้ต้องหาไปพบพนักงานอัยการเพื่อให้พนักงานอัยการยื่นฟ้องต่อศาลแขวงให้ทันภายในกำหนดเวลา 48 ชั่วโมง นับแต่เวลาที่ผู้ต้องหาได้รับแจ้งข้อหาตาม พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง พ.ศ. 2499 มาตรา 7 วรรคสอง หากเกิดความจำเป็นไม่สามารถฟ้องผู้ต้องหาต่อศาลให้ทันภายในกำหนดเวลาดังกล่าว พนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการ แล้วแต่กรณี ก็ต้องยื่นคำร้องขอผิดฟ้อง

1.2.2 การขออนุญาตฟ้องผู้ต้องหา กรณีไม่สามารถยื่นฟ้องได้ทันภายในกำหนด ตามมาตรา 7 (ห้ามเฉพาะกรณีพนักงานอัยการ แต่ไม่ห้ามผู้เสียหายที่จะใช้สิทธิฟ้องคดีเอง) ตามมาตรา 9 และข้อบังคับของอัยการสูงสุดว่าด้วยการขออนุญาตฟ้องและการอนุญาตฟ้องคดีอาญาที่อยู่ในอำนาจพิจารณาของศาลแขวง พ.ศ. 2559

กรณีพนักงานอัยการไม่สามารถยื่นฟ้องได้ทันภายในกำหนดตาม มาตรา 7 ต้องได้รับอนุญาตให้ฟ้องจากอัยการสูงสุด หรือผู้ที่ได้รับมอบหมาย มิเช่นนั้นจะไม่มีอำนาจฟ้อง การที่พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาคดีอาญาในศาลแขวง พ.ศ. 2499 มาตรา 7 จำกัดระยะเวลาให้พนักงานอัยการฟ้องผู้ต้องหาภายในกำหนดเวลา 48 ชั่วโมง นับแต่เวลาที่ผู้ต้องหาถูกจับ หรือนับแต่เวลาที่ผู้ต้องหาได้รับแจ้งข้อหา แล้วแต่กรณี หรือภายในระยะเวลาที่ศาลอนุญาตให้ผิดฟ้อง ก็เพื่อเร่งรัดให้พนักงานสอบสวนและพนักงานอัยการดำเนินคดีอาญาที่อยู่ในอำนาจศาลแขวงโดยเร็ว ควรให้ได้รับโทษ กรณีที่พนักงานอัยการไม่สามารถฟ้องผู้ต้องหาภายในกำหนดดังกล่าว ไม่ว่าจะเพราะพนักงานสอบสวน หรือพนักงานอัยการไม่ได้ผิดฟ้อง หรือขาดผิดฟ้อง หรือผิดฟ้องจนครบระยะเวลา แล้วก็ตาม จะต้องให้อัยการสูงสุดหรือพนักงานอัยการซึ่งอัยการสูงสุดมอบหมายได้ตรวจสอบเสียก่อนว่าการดำเนินคดีของพนักงานสอบสวน และพนักงานอัยการมีเหตุจำเป็นหรือมีข้อบกพร่องอย่างไร จึงไม่สามารถฟ้องผู้ต้องหาได้ภายในกำหนดเวลาอันเป็นมาตรการควบคุมและตรวจสอบภายในที่เรียกว่า “การขออนุญาตฟ้อง” ตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและ วิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง พ.ศ. 2499 มาตรา 9 ซึ่งการที่มีบทบัญญัติให้มีการขออนุญาตฟ้องได้อีก โดยไม่เป็นการตัดอำนาจฟ้องโดยเด็ดขาด ก็เพื่อรักษาความยุติธรรมในคดีสำคัญที่ควรรักษาไม่ให้ผู้กระทำผิดหลุดพ้นไปเพียงเพราะพ้นกำหนดระยะเวลา¹⁷⁰

¹⁶⁹ สหรัฐ กิติ ศุภการ. *หลักและคำพิพากษาพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง*. หน้า 66.

¹⁷⁰ สัญญา ธรรมศักดิ์. *คำชี้แจงความเข้าใจในพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง พ.ศ. 2499*. หน้า 28.

1) การขออนุญาตฟ้อง

ตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง พ.ศ. 2499 มาตรา 9 วรรคหนึ่ง บัญญัติว่า “ห้ามมิให้พนักงานอัยการฟ้องคดีเมื่อพ้นกำหนดระยะเวลาตามมาตรา 7 เว้นแต่จะได้รับอนุญาตจากอัยการสูงสุด หรือพนักงานอัยการผู้มีตำแหน่งไม่ต่ำกว่าอธิบดีอัยการหรืออธิบดีอัยการภาค ซึ่งอัยการสูงสุดมอบหมาย ทั้งนี้ให้พนักงานอัยการผู้ได้รับมอบหมายรายงานผลการดำเนินการดังกล่าวให้อัยการสูงสุดทราบด้วย” ดังนั้น ผู้มีอำนาจพิจารณาสั่งอนุญาตหรือไม่อนุญาตให้ฟ้องคดีอาญาที่อยู่ในอำนาจของศาลแขวง ซึ่งไม่สามารถยื่นฟ้องต่อศาลได้ทันภายในกำหนดระยะเวลาตามมาตรา 7 จึงได้แก่ (1) อัยการสูงสุด หรือ (2) พนักงานอัยการผู้มีตำแหน่งไม่ต่ำกว่าอธิบดีอัยการหรืออธิบดีอัยการภาคซึ่งอัยการสูงสุดมอบหมาย ในกรณีที่ตำแหน่งอัยการสูงสุดว่างลง ผู้รักษาการในตำแหน่งอัยการสูงสุด ย่อมเป็นผู้มีอำนาจพิจารณาสั่งอนุญาตหรือไม่อนุญาตให้ฟ้องคดีได้ตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง พ.ศ. 2499 มาตรา 9 วรรคหนึ่ง ประกอบระเบียบคณะกรรมการอัยการว่าด้วยการรักษาราชการแทน การปฏิบัติราชการแทน และการรักษาการในตำแหน่งของพนักงานอัยการ พ.ศ. 2554 ข้อ 9 วรรคสาม และวรรคสี่หรือในกรณีที่ผู้ดำรงตำแหน่งอัยการสูงสุดหรือผู้รักษาการในตำแหน่งอัยการสูงสุดไม่อาจหรือไม่สามารถปฏิบัติราชการได้ ผู้รักษาราชการแทนอัยการสูงสุดย่อมเป็นผู้มีอำนาจพิจารณาสั่งอนุญาตหรือไม่อนุญาตให้ฟ้องคดีได้ตาม พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง พ.ศ. 2499 มาตรา 9 วรรคหนึ่ง ประกอบพระราชบัญญัติองค์กรอัยการและพนักงานอัยการ พ.ศ. 2553 มาตรา 20 วรรคสอง และระเบียบคณะกรรมการอัยการว่าด้วยการรักษาราชการแทน การปฏิบัติราชการแทน และการรักษาการในตำแหน่งของพนักงานอัยการ พ.ศ. 2554 ข้อ 81 ส่วนในกรณีที่อัยการสูงสุดมอบหมายให้พนักงานอัยการผู้มีตำแหน่งไม่ต่ำกว่าอธิบดี อัยการหรืออธิบดีอัยการภาค มีอำนาจพิจารณาสั่งอนุญาต หรือไม่อนุญาตให้ฟ้องคดีนั้น เป็นเรื่อง การปฏิบัติราชการแทนอัยการสูงสุด อันเป็นการแบ่งเบาภาระงานของอัยการสูงสุดเพื่อให้การอนุญาตฟ้องคดีสะดวก รวดเร็ว และเพื่อคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน¹⁷¹

เนื่องจากคดีอาญาที่อยู่ในอำนาจของศาลแขวงซึ่งไม่สามารถยื่นฟ้องต่อศาลได้ทันภายในระยะเวลาที่กำหนด และต้องขออนุญาตฟ้องจากอัยการสูงสุดมีปริมาณเพิ่มขึ้นเป็นจำนวนมากและมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง อันเป็นเหตุให้การพิจารณาอนุญาตฟ้องคดีล่าช้า และกระทบต่อการอำนวยความยุติธรรมแก่ประชาชน ในกรณีนี้พนักงานอัยการผู้ได้รับมอบหมายต้องรายงานผลการดำเนินการพิจารณาอนุญาตฟ้องคดีดังกล่าวให้อัยการสูงสุดทราบด้วย

¹⁷¹ นิภาพร รุจนรงค์. *คู่มือการขออนุญาตฟ้องและการอนุญาตฟ้อง*. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคดีกิจการอัยการสูงสุด สำนักงานอัยการสูงสุด. 2561. หน้า 91.

ทั้งนี้ ปัจจุบันอัยการสูงสุดมีคำสั่งมอบหมายให้รองอัยการสูงสุดเป็นผู้พิจารณาอนุญาตหรือไม่อนุญาตฟ้องในเขตกรุงเทพมหานคร และอธิบดีอัยการภาคเป็นผู้พิจารณาอนุญาตหรือไม่อนุญาตฟ้องตามเขตภาค 1-9 ซึ่งอยู่ในความรับผิดชอบของอธิบดีอัยการแต่ละภาค เว้นแต่เป็นสำนวนที่สำนักงานคดีกิจการอัยการสูงสุดรับไว้ดำเนินการจะมอบหมายให้ อธิบดีอัยการ สำนักงานคดีกิจการอัยการสูงสุด มีคำสั่งอนุญาตให้ฟ้องแทนอัยการสูงสุด¹⁷² อย่างไรก็ตามในกรณีที่ อธิบดีอัยการสำนักงานคดีกิจการอัยการสูงสุด หรืออธิบดีอัยการภาค ซึ่งอัยการสูงสุดมอบหมาย พิจารณาแล้วเห็นว่า มีเหตุอันควรไม่อนุญาตให้ฟ้องทั้งหมดหรือไม่อนุญาตให้ฟ้อง ผู้ต้องหาบางคน หรือบางฐานความผิดตามที่ขออนุญาตฟ้องให้อธิบดีอัยการสำนักงานคดีกิจการอัยการสูงสุด หรืออธิบดีอัยการภาค เสนอความเห็นพร้อมสำนวนต่ออัยการสูงสุดพิจารณาสั่ง¹⁷³

(1) หลักเกณฑ์ และเงื่อนไขในการขออนุญาตฟ้อง

พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง พ.ศ. 2499 มาตรา 9 วรรคสอง ซึ่งกำหนดให้เป็นไปตามข้อบังคับของอัยการสูงสุด ซึ่งข้อบังคับอัยการสูงสุดว่าด้วยการขออนุญาตฟ้องและการอนุญาตฟ้องคดีอาญาที่อยู่ในอำนาจพิจารณาของศาลแขวง พ.ศ. 2559 ซึ่งหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการขออนุญาตฟ้องปรากฏอยู่ในหมวด 1 ของข้อบังคับดังกล่าว โดยมีสาระสำคัญดังต่อไปนี้

กรณีการฟ้องคดี ดังต่อไปนี้ หากไม่สามารถยื่นฟ้องต่อศาลได้ทันภายในระยะเวลาที่กฎหมายกำหนด พนักงานอัยการจะต้องดำเนินการขออนุญาตฟ้อง

ก. คดีที่นิติบุคคลเป็นผู้ต้องหา และพนักงานสอบสวนได้แจ้งข้อหาแก่ผู้ต้องหาแล้ว

ข. คดีที่มีการจับตัวผู้ต้องหา หรือไม่มีการจับตัวผู้ต้องหาแต่พนักงานสอบสวนได้แจ้ง ข้อหาแก่ผู้ต้องหาแล้ว

ค. คดีที่ผู้ต้องหาถูกคุมขังในคดีอื่น และพนักงานสอบสวนได้แจ้งข้อหาที่อยู่ในอำนาจพิจารณาของศาลแขวงแก่ผู้ต้องหาแล้ว”¹⁷⁴

¹⁷² คำสั่งอัยการสูงสุดที่ 2449/2566 เรื่อง การสอบหมายให้รองอัยการสูงสุด อธิบดีอัยการ สำนักงานคดีกิจการอัยการสูงสุด และอธิบดีอัยการภาค อนุญาตฟ้อง ลงวันที่ 8 พฤศจิกายน 2566.

¹⁷³ ข้อบังคับของอัยการสูงสุดว่าด้วย การขออนุญาตฟ้องและการอนุญาตฟ้องคดีอาญาที่อยู่ในอำนาจพิจารณาของศาลแขวง พ.ศ. 2559 ข้อ 17 วรรคหนึ่ง.

¹⁷⁴ ข้อบังคับของอัยการสูงสุดว่าด้วย การขออนุญาตฟ้องและการอนุญาตฟ้องคดีอาญาที่อยู่ในอำนาจพิจารณาของศาลแขวง พ.ศ. 2559 ข้อ 7.

เห็นได้ว่าคดีที่อยู่ในอำนาจศาลแขวง ทั้งกรณีที่มีการจับตามมาตรา 7 วรรคหนึ่ง และกรณีที่ไม่มีการจับแต่พนักงานสอบสวนได้แจ้งข้อหาแก่ผู้ต้องหาแล้วตาม มาตรา 7 วรรคสอง เป็นคดีที่ต้องขออนุญาตฟ้องตามมาตรา 9 วรรคหนึ่ง ทั้งสิ้น¹⁷⁵

หากพนักงานอัยการไม่สามารถยื่นฟ้องต่อศาลได้ทันภายในระยะเวลา 48 ชั่วโมง นับแต่เวลาที่ผู้ต้องหาถูกจับ หรือนับแต่เวลาที่ผู้ต้องหาได้รับแจ้งข้อหาตามมาตรา 7 วรรคหนึ่ง หรือวรรคสอง แล้วแต่กรณี โดยพนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการไม่ได้ขอคัดฟ้องต่อศาล ตามมาตรา 7 วรรคสาม หรือ กรณีที่พนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการขอคัดฟ้องต่อศาล ตามมาตรา 7 วรรคสาม และวรรคสี่ แล้ว แต่ไม่ได้ขอคัดฟ้องต่อจนขาดคัดฟ้อง หรือกรณีที่พนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการขอคัดฟ้องต่อศาลตามมาตรา 7 วรรคสาม และวรรคสี่ จนครบ 5 ครั้งแล้ว แต่พนักงานอัยการไม่สามารถยื่นฟ้องต่อศาลได้ทันภายในระยะเวลาที่ศาลอนุญาตให้คัดฟ้อง จนถึงเป็นคดีขาดคัดฟ้อง เหล่านี้ล้วนอยู่ในเงื่อนไขที่จะต้องได้รับอนุญาต ตามมาตรา 9 ทั้งสิ้น แต่ถ้าเป็นคดีที่รู้ตัวผู้กระทำความผิด แต่เรียกหรือจับตัวยังไม่ได้ (ส.2) ซึ่งพนักงานสอบสวน ยังไม่ได้แจ้ง ข้อหาแก่ผู้ต้องหา พนักงานอัยการไม่ต้องดำเนินการขออนุญาตฟ้องแต่อย่างใด เนื่องจาก ยังจับผู้ต้องหา ไม่ได้และ ยังไม่ได้แจ้งข้อหาแก่ผู้ต้องหา จึงไม่มีจุดเริ่มต้นระยะเวลาฟ้องคดีตาม มาตรา 7 วรรคหนึ่ง หรือวรรคสอง¹⁷⁶

ส่วนกรณีระยะเวลาคัดฟ้องสิ้นสุดลงระหว่างผู้ต้องหาซึ่งถูกแจ้งข้อหา หลบหนี พนักงานอัยการสามารถขออนุญาตฟ้องล่วงหน้าได้ ในกรณีที่ผู้ต้องหาซึ่งได้รับการปล่อยชั่วคราว หรือมิได้ถูกคุมขังในระหว่างสอบสวนหลบหนีไป ในระหว่างสอบสวนหากมีการขอออกหมายจับ และจับผู้ต้องหาได้ภายหลังครบระยะเวลาคัดฟ้อง พนักงานสอบสวนจะอาศัยอำนาจใดในการควบคุมตัวผู้ต้องหา ในระหว่างการส่งสำนวนการสอบสวนให้พนักงานอัยการ และกรณีที่พนักงานอัยการมีคำสั่ง ฟ้องผู้ต้องหา จะอาศัยอำนาจใดในการควบคุมตัวผู้ต้องหา ในระหว่างรออัยการสูงสุดพิจารณา การขออนุญาตฟ้อง เพราะระยะเวลาดังกล่าวอาจยาวนานกว่าอำนาจของพนักงานสอบสวน ในการควบคุมตัวผู้ต้องหาเพื่อการฟ้องคดี แม้เป็นคดีอาญาที่อยู่ในอำนาจศาลแขวง แต่บางคดีมีมูลค่า ความเสียหายในเชิงทรัพย์สินและผู้เสียหายจำนวนมาก ทั้งผู้เสียหายอาจเป็นผู้เสียหายใช้จ่าย ในการติดตามจับผู้ต้องหามาส่งพนักงานสอบสวน หากพนักงานสอบสวนต้องปล่อยผู้ต้องหาไป ระหว่างเวลาดังกล่าวแล้วผู้ต้องหาหลบหนี อาจเกิดข้อครหาหรือความรับผิดชอบแก่พนักงานสอบสวน ดังนั้น เพื่อให้พนักงานอัยการสามารถยื่นฟ้องผู้ต้องหาได้ทันทีในกรณีจับผู้ต้องหาได้ภายหลัง ครบระยะเวลาคัดฟ้อง โดยไม่มีปัญหาเรื่องการควบคุมตัวผู้ต้องหาทำให้มีการแก้ไขเพิ่มเติม

¹⁷⁵ นิภาพร รุจนรงค์. คู่มือการขออนุญาตฟ้องและการอนุญาตฟ้อง. หน้า 4.

¹⁷⁶ “เรื่องเดียวกัน”. หน้า 4-7.

พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและ วิธีพิจารณาคriminalในศาลแขวง พ.ศ. 2499 มาตรา 7 วรรคหก ที่บัญญัติว่า “ในระหว่างการสอบสวนของพนักงานสอบสวน หากผู้ต้องหาซึ่งถูกแจ้งข้อหาได้หลบหนีไป ให้พนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบทำการสอบสวนต่อไปโดยเร็ว และถ้าการสอบสวนได้เสร็จสิ้นลงแล้ว ให้พนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบส่งสำนวนการสอบสวนไปยังพนักงานอัยการ เพื่อพิจารณาสั่งต่อไป โดยให้นำมาตรา 141 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาคriminalมาใช้บังคับโดยอนุโลม ในกรณีที่ระยะเวลาการขอคัดฟ้องตามมาตรานี้ได้สิ้นสุดลงในระหว่างที่ผู้ต้องหาหลบหนี และพนักงานอัยการ มีคำสั่งฟ้อง พนักงานอัยการอาจขออนุญาตฟ้องคดีต่ออัยการสูงสุด ตามมาตรา 9 ไว้ก่อนก็ได้”

(2) การทำความเห็นและคำสั่งของพนักงานอัยการในสำนวนการสอบสวน

ตามระเบียบสำนักงานอัยการสูงสุดว่าด้วยการดำเนินคดีอาญา ของพนักงานอัยการ พ.ศ. 2563 และตามข้อบังคับของอัยการสูงสุดว่าด้วยการขออนุญาตฟ้องคดีอาญา ที่อยู่ในอำนาจพิจารณาของศาลแขวง พ.ศ. 2559 ข้อ 9 การทำความเห็นและคำสั่งในสำนวนการสอบสวน ที่ต้องขออนุญาตฟ้อง ต้องปรากฏข้อเท็จจริงพอสมควร ปรับบทกฎหมายและฐานความผิด พร้อมทั้งมีคำสั่งฟ้องให้ชัดเจน โดยพนักงานอัยการจะต้องมีคำสั่งฟ้องในคดีนั้นเสียก่อน จึงจะส่งสำนวน เพื่อขออนุญาตฟ้องได้ หากพนักงานอัยการสั่งไม่ฟ้องผู้ต้องหาบางคนหรือบางข้อหาหรือมีความเห็นแย้งกับพนักงานสอบสวน จะต้องดำเนินการส่งสำนวนไปยังผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติ หรือผู้บัญชาการภาค ให้มีความเห็นแย้งหรือเห็นชอบในคำสั่งไม่ฟ้องนั้นให้เป็นที่ยุติเสียก่อน เว้นแต่คดี จะขาดอายุความ หรือมีเหตุจำเป็นจะต้องรีบฟ้องตามข้อบังคับของอัยการสูงสุดว่าด้วยการขออนุญาตฟ้อง และต้อง พิจารณาในข้อบังคับของอัยการสูงสุดว่าด้วยการขออนุญาตฟ้องคดีอาญาที่อยู่ในอำนาจพิจารณา ของศาลแขวง พ.ศ. 2559 ข้อ 11 วรรคหนึ่ง ในกรณีที่พนักงานอัยการเห็นควร สั่งฟ้องผู้ต้องหา ในความผิดฐานอื่นต่างจากความเห็นของพนักงานสอบสวน ก่อนสั่งคดีให้พนักงานอัยการสั่งให้พนักงานสอบสวน ดำเนินการในเรื่องการแจ้งข้อหาให้ครบถ้วนเสียก่อนตามข้อบังคับของอัยการสูงสุดว่าด้วยการขออนุญาต ฟ้องและการอนุญาตฟ้องคดีอาญาที่อยู่ในอำนาจพิจารณาของศาลแขวง พ.ศ. 2559 ข้อ 11 วรรคสอง¹⁷⁷

(3) การทำหนังสือ

การขออนุญาตฟ้องให้พนักงานอัยการผู้ขออนุญาตทำเป็นหนังสือระบุ รายละเอียดให้ ชัดแจ้งว่า ขออนุญาตฟ้องผู้ต้องหาผู้ใดในความผิดฐานใด ทั้งนี้ โดยให้ระบุชื่อผู้ต้องหา ที่มีคำสั่งฟ้องและขออนุญาตฟ้องทุกคนในความผิดฐานใดให้ตรงกับความเห็นและคำสั่งในสำนวน การสอบสวนแล้วให้ส่งสำนวนการสอบสวนพร้อมความเห็นและคำสั่งไปยัง “ผู้อนุญาต” เพื่อขออนุญาต ฟ้องตามข้อบังคับของอัยการสูงสุดว่าด้วยการขออนุญาตฟ้องและการอนุญาตฟ้องคดีอาญาที่อยู่ในอำนาจ พิจารณาของศาลแขวง พ.ศ. 2559 ข้อ 10 วรรคหนึ่ง หนังสือขออนุญาตฟ้องให้ทำเป็นรายสำนวน

¹⁷⁷ นิภาพร รุจณรงค์. คู่มือการขออนุญาตฟ้องและการอนุญาตฟ้อง. หน้า 4-7.

และระบุนสาเหตุที่พนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการไม่ได้ขอคัดฟ้องผู้ต้องหาหรือขาดคัดฟ้องผู้ต้องหา พร้อมรายละเอียดที่จำเป็นอื่นๆ ให้ปรากฏในหนังสือขออนุญาตฟ้องด้วยตามข้อบังคับของอัยการสูงสุด ว่าด้วยการขออนุญาตฟ้องและการอนุญาตฟ้องคดีอาญาที่อยู่ในอำนาจพิจารณาของศาลแขวง พ.ศ. 2559 ข้อ 10 วรรคสอง ทั้งนี้ พนักงานอัยการผู้ขออนุญาตต้องทำสำนวนขออนุญาตฟ้องแยกต่างหากจากสำนวน การสอบสวนที่ส่งมาขออนุญาตฟ้องเพื่อเสนอ ผู้อนุญาตพิจารณาตามข้อบังคับของอัยการสูงสุดว่าด้วยการ ขออนุญาตฟ้องและการอนุญาตฟ้องคดีอาญาที่อยู่ในอำนาจพิจารณาของศาลแขวง พ.ศ. 2559 ข้อ 12 วรรคหนึ่ง¹⁷⁸

2) การฟ้องคดีและการจัดการให้ได้ตัวผู้ต้องหามาฟ้อง

การยื่นฟ้องคดีที่ได้รับอนุญาตให้ฟ้อง ให้บรรยายคำฟ้องให้ปรากฏข้อเท็จจริงว่า ผู้อนุญาต ได้มีคำสั่งอนุญาตฟ้องแล้ว พร้อมกับส่งหนังสืออนุญาตฟ้องไปพร้อมกับคำฟ้องด้วยตามข้อบังคับ ของอัยการสูงสุดว่าด้วยการขออนุญาตฟ้องและการอนุญาตฟ้องคดีอาญาที่อยู่ในอำนาจพิจารณา ของศาลแขวง พ.ศ. 2559 ข้อ 18 ซึ่งคดีที่ได้รับอนุญาตให้ฟ้องแล้ว แต่ยังไม่ได้ตัวผู้ต้องหา หรือผู้ต้องหา ได้ลงชื่อรับทราบ วันนัดไว้แล้วไม่มาตามนัด ให้พนักงานอัยการมีหนังสือแจ้งให้พนักงานสอบสวน จัดการให้ได้ตัว ผู้ต้องหามายื่นฟ้องต่อศาลโดยเร็วตามข้อบังคับของอัยการสูงสุดว่าด้วยการขออนุญาต ฟ้องและการอนุญาตฟ้องคดีอาญาที่อยู่ในอำนาจพิจารณาของศาลแขวง พ.ศ. 2559 ข้อ 19 วรรคหนึ่ง ในกรณีที่พนักงานสอบสวนไม่ อาจจัดการให้ได้ตัวผู้ต้องหาไปฟ้อง ให้พนักงานอัยการแจ้งผู้บัญชาการ ตำรวจแห่งชาติ ผู้ว่าราชการจังหวัด พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจผู้มีอำนาจ แล้วแต่กรณี จัดการให้ได้ตัวผู้ต้องหามาดำเนินคดีภายในอายุความฟ้องคดีตามข้อบังคับของอัยการสูงสุดว่าด้วย การขออนุญาตฟ้องและการอนุญาตฟ้องคดีอาญาที่อยู่ในอำนาจพิจารณาของศาลแขวง พ.ศ. 2559 ข้อ 19 วรรคสอง

การขออนุญาตฟ้องนั้น จะถือเอาเรื่องอื่นมาอนุโลมเป็นการอนุญาตให้ฟ้อง ไม่ได้ ต้องเป็นเรื่องที่มีการขออนุญาตฟ้อง และผู้มีอำนาจอนุญาตได้อนุญาตเท่านั้น เช่น คดีที่อัยการสูงสุด ชี้ขาดให้ฟ้องจะถือว่าเป็นการอนุญาตให้ฟ้องด้วยไม่ได้ เพราะการชี้ขาดให้ฟ้องเป็นคนละส่วนกับการอนุญาต ให้ฟ้อง กล่าวคือ คดีที่พนักงานอัยการมีคำสั่งไม่ฟ้อง แต่ผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติ รองผู้บัญชาการ ตำรวจแห่งชาติ หรือผู้ช่วยผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติ หรือผู้ว่าราชการจังหวัดแย้งคำสั่งของพนักงานอัยการ ตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง พ.ศ. 2499 มาตรา 12 หากอัยการสูงสุดชี้ขาดให้ฟ้องตามความเห็นแย้ง เดิมศาลฎีกาก็ถือว่าอัยการสูงสุดอนุญาตให้ฟ้องคดีนั้นด้วย ตามนัยคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 661/2503 เพราะกฎหมายเรื่องชี้ขาดความเห็นแย้งกับเรื่องการขออนุญาตฟ้อง ต่างมอบดุลพินิจให้แก่อัยการสูงสุด อย่างไรก็ตาม ต่อมาศาลฎีกาวินิจฉัยว่า การชี้ขาดให้ฟ้อง

¹⁷⁸ “เรื่องเดียวกัน”. หน้า 19-20

เป็นคนละส่วนกับการอนุญาตให้ฟ้อง แม้ัยการสูงสุดจะชี้ขาดให้ฟ้อง แต่พนักงานอัยการต้องได้รับอนุญาตจากอัยการสูงสุดให้ฟ้องด้วย มิฉะนั้นย่อมไม่มีอำนาจฟ้อง ตามนัยคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2778/2522 ดังนั้นเพื่อหลีกเลี่ยงปัญหาที่อาจเกิดขึ้นจากการตีความและเพื่อให้การดำเนินคดีเสร็จไปโดยรวดเร็ว ในทางปฏิบัติกรณีที่อัยการสูงสุดชี้ขาดให้ฟ้องผู้ต้องหา ก็จะมีคำสั่งอนุญาตให้ฟ้องผู้ต้องหานั้นไปพร้อมกันด้วย¹⁷⁹

เนื่องจากคดีที่ขาดฟ้องพนักงานอัยการจะไม่มีอำนาจฟ้อง ถ้าไม่ได้รับอนุญาต ตามมาตรา 9 ดังนั้นพนักงานอัยการจะขออนุญาตฟ้องหลังจากมีการฟ้องคดีแล้วไม่ได้ ต้องปล่อยให้ศาลพิพากษายกฟ้อง แล้วค่อยฟ้องใหม่หลังจากได้รับอนุญาตให้ฟ้อง กล่าวคือ กรณีพนักงานอัยการฟ้องคดีเมื่อล่วงเลยระยะเวลา ตามมาตรา 7 โดยไม่ได้รับอนุญาตจากอัยการสูงสุด หรือพนักงานอัยการผู้มีตำแหน่งไม่ต่ำกว่าอธิบดีอัยการหรืออธิบดีอัยการภาคซึ่งอัยการสูงสุดมอบหมาย เช่นนี้ อัยการสูงสุดหรือพนักงานอัยการผู้มีตำแหน่งไม่ต่ำกว่าอธิบดีอัยการ หรืออธิบดีอัยการภาค ซึ่งอัยการสูงสุดมอบหมาย ไม่อาจอนุญาตย้อนหลังได้ เพราะเป็นปัญหาเรื่องอำนาจฟ้อง จึงต้องพิจารณา ขณะยื่นฟ้อง และพนักงานอัยการจะถอนฟ้องเพื่อขออนุญาตฟ้องให้เรียบร้อย แล้วฟ้องใหม่ไม่ได้ เพราะต้องห้าม ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 36 ประกอบพระราชบัญญัติ จัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง พ.ศ. 2499 มาตรา 4 ต้องปล่อยให้ศาลพิพากษายกฟ้อง หากพนักงานอัยการประสงค์จะฟ้องใหม่ ก็สามารถขออนุญาตฟ้องแล้วฟ้องใหม่ได้ ภายในกำหนดอายุความ ไม่เป็นฟ้องซ้ำ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 39 (4) ประกอบ พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง พ.ศ. 2499 มาตรา 4 เพราะศาลยกฟ้องคดีแรก โดยยังมีได้พิจารณาในความผิดซึ่งได้ฟ้อง คำวินิจฉัยชี้ข้อหาหรือกรรมอัยการ ที่ 25/2501 พนักงานอัยการฟ้องคดี เมื่อล่วงเลยระยะเวลา ตามมาตรา 7 โดยไม่ได้รับอนุญาตจากอธิบดีกรมอัยการ (อัยการสูงสุดในปัจจุบัน) ดังนี้ อธิบดีกรมอัยการไม่อาจอนุญาตย้อนหลังได้ ต้องปล่อยให้ศาลพิพากษายกฟ้อง เพราะถ้าถอนฟ้อง ก็ฟ้องอีกไม่ได้ แต่เมื่อศาลยกฟ้องแล้ว พนักงานอัยการประสงค์จะฟ้องใหม่ก็สามารถขออนุญาตเพื่อฟ้องใหม่ได้ หากอธิบดีกรมอัยการอนุญาต ผลจะเกิดภายหลังอนุญาตแล้ว¹⁸⁰

¹⁷⁹ สุรียา ปานแป้น และอนุวัฒน์ บุญนันท์. *หลักกฎหมายว่าด้วยวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง*. หน้า 76-77

¹⁸⁰ นิภาพร รุจณรงค์. *คู่มือการขออนุญาตฟ้องและการอนุญาตฟ้อง*. หน้า 4-7.

เดิมในการสอบสวนคดีอาญา ไม่ว่าจะเป็คดีอาญาทั่วไปหรือคดีอาญาที่อยู่ในอำนาจศาลแขวง กรณีมีการจับ ถ้าผู้ต้องหาหลบหนีจากการควบคุมหรือการขัง หรือได้รับการปล่อยชั่วคราว แล้วหลบหนีไป หรือกรณีไม่มีการจับ ถ้าผู้ต้องหาซึ่งได้รับการแจ้งข้อหาแล้วหลบหนีไป พนักงานสอบสวนก็ต้องสอบสวนคดีดังกล่าวต่อไป โดยมติที่ประชุมใหญ่คณะกรรมการกฤษฎีกาถือว่าเป็นสำนวนการสอบสวนที่รู้ตัวผู้กระทำความผิดและมีตัวผู้กระทำความผิด ถ้าพนักงานสอบสวนมีความเห็นควรสั่งฟ้อง พนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบก็ต้องส่งสำนวนการสอบสวนพร้อมตัวผู้ต้องหาไปยังพนักงานอัยการ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 142 วรรคสาม ซึ่งใช้บังคับอยู่ในขณะนั้น แต่เมื่อผู้ต้องหาหลบหนี พนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบไม่สามารถส่งสำนวนการสอบสวนไปยังพนักงานอัยการ เพราะไม่ได้ส่งตัวผู้ต้องหาไปพร้อมกันด้วย กรณีเช่นนี้ทำให้เกิดปัญหาแก่กระบวนการยุติธรรม เนื่องจากพนักงานสอบสวนทำการสอบสวนจนเสร็จสิ้นแล้ว เหลือเพียงการติดตามจับตัวผู้ต้องหา เพื่อนำส่งพนักงานอัยการพร้อมสำนวนการสอบสวน ในระหว่างนี้จะเกิดสูญญากาศในการสอบสวน ที่ทำให้คดีนั้นไม่สามารถไปสู่การพิจารณาในชั้นพนักงานอัยการได้ ทั้งนี้ หากพนักงานอัยการพิจารณาสำนวนแล้วมีคำสั่งไม่ฟ้อง ผู้ต้องหาที่หลบหนีจะได้ไม่ตกอยู่ในสภาพผู้ต้องหาอีกต่อไป หากผู้เสียหายไม่เห็นด้วยกับคำสั่งไม่ฟ้องของพนักงานอัยการ ผู้เสียหายก็จะได้ดำเนินการฟ้องคดีด้วยตนเองเสียแต่เนิ่นๆ ก่อนคดีจะขาดอายุความ หรือหากพนักงานอัยการมีความเห็นสอบสวนเพิ่มเติม ก็จะได้สั่งให้พนักงานสอบสวนทำการสอบสวนเพิ่มเติมไปในระหว่างติดตามจับกุมผู้ต้องหา จะได้ไม่เป็นการปล่อยเวลาให้เปล่าประโยชน์และพยานหลักฐานก็ไม่สูญหาย หากต่อมาจับผู้ต้องหาได้ ก็จะได้ดำเนินการฟ้องคดีโดยเร็วต่อไป จึงไม่มีเหตุผลที่ การสอบสวนจะต้องหยุดลงเพียงเพราะพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบไม่สามารถส่งสำนวนการสอบสวนไปยังพนักงานอัยการได้ จึงมีการแก้ไขเพิ่มเติม พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง พ.ศ. 2499 ในส่วนนี้ว่า “ในระหว่างการสอบสวนของพนักงานสอบสวน หากผู้ต้องหาซึ่งถูกแจ้งข้อหาได้หลบหนีไป ให้พนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบ ทำการสอบสวนต่อไปโดยเร็ว และถ้าการสอบสวนได้เสร็จสิ้นลงแล้ว ให้พนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบ ส่งสำนวนการสอบสวนไปยังพนักงานอัยการ เพื่อพิจารณาสั่งต่อไป โดยให้นำมาตรา 141 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาใช้บังคับโดยอนุโลม ในกรณี ที่ระยะเวลาการขอผิดฟ้องตามมาตรานี้ได้สิ้นสุดลงในระหว่างที่ผู้ต้องหาหลบหนี และพนักงานอัยการมีคำสั่งฟ้อง พนักงานอัยการอาจขออนุญาตฟ้องคดีต่ออัยการสูงสุด ตามมาตรา 9 ไว้ก่อนก็ได้”¹⁸¹

¹⁸¹ พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง พ.ศ. 2499 มาตรา 7 วรรคหก.

ข้อความในบทบัญญัติดังกล่าวที่ว่า “ให้พนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบ ส่งสำนวนการสอบสวนไปยังพนักงานอัยการเพื่อพิจารณาต่อไป โดยให้นำมาตรา 141 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาใช้บังคับโดยอนุโลม” นั้น เป็นการกำหนดให้เกิดความชัดเจนว่าการส่งสำนวนกรณีผู้ต้องหาซึ่งถูกแจ้งข้อหาได้หลบหนีไป สำหรับคดีอาญาที่อยู่ในอำนาจศาลแขวงนั้น มีความแตกต่างจากคดีอาญาทั่วไป และบทบัญญัติดังกล่าวเป็นข้อยกเว้น การปฏิบัติตามมติที่ประชุมใหญ่ คณะกรรมการกฤษฎีกาข้างต้น ดังนั้นกรณีที่มีการจับถ้ามีการแจ้งข้อหา แล้วผู้ต้องหาหลบหนีจากการควบคุม หรือการขัง หรือได้รับการปล่อยชั่วคราวแล้วหลบหนีไป หรือกรณีไม่มีการจับ ถ้าผู้ต้องหา ซึ่งได้รับการแจ้งข้อหาแล้ว ไม่ไปพบพนักงานอัยการตามคำสั่งของพนักงานสอบสวน ให้พนักงานสอบสวน ทำความเห็นว่าจะส่งฟ้องหรือไม่ฟ้อง ส่งไปยังพนักงานอัยการพร้อมกับสำนวนการสอบสวน ทั้งนี้แม้พนักงานสอบสวนจะมีความเห็นว่าจะส่งฟ้อง ก็สามารถส่งสำนวนการสอบสวนไปยังพนักงานอัยการ โดยไม่ต้องส่งตัวผู้ต้องหาไปด้วย กรณีเช่นนี้พนักงานอัยการจะปฏิเสธไม่รับสำนวนการสอบสวน เพราะไม่มีตัวผู้ต้องหาไม่ได้ แต่พนักงานอัยการต้องรับสำนวนรู้ตัวผู้กระทำความผิด ซึ่งผู้ต้องหาถูกแจ้งข้อหาได้หลบหนีไปในระหว่างการสอบสวนตาม พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง พ.ศ. 2499 มาตรา 7 วรรคหก ลงในสารบบ ส. 2¹⁸² ถ้าพนักงานอัยการเห็นว่า ควรส่งฟ้อง ก็ให้จัดการอย่างหนึ่งอย่างใดเพื่อให้ได้ตัวผู้ต้องหามา ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 141 วรรคท้าย ประกอบ พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญา ในศาลแขวง พ.ศ. 2499 มาตรา 7 วรรคหก¹⁸³

เดิมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 142 วรรคสาม บัญญัติว่า “ในกรณีที่เสนอความเห็นควรส่งฟ้อง ให้พนักงานสอบสวนส่งสำนวนพร้อมกับผู้ต้องหาไปยังพนักงานอัยการ เว้นแต่ผู้ต้องหานั้นถูกขังอยู่แล้ว” ดังนั้นในคดีอาญาทั่วไป ถ้าพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบ มีความเห็นควรส่งฟ้องผู้ต้องหา แต่ผู้ต้องหาซึ่งถูกแจ้งข้อหาได้หลบหนีไป พนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบ ไม่สามารถส่งสำนวนการสอบสวนไปยังพนักงานอัยการได้ เพราะยังไม่มีตัวผู้ต้องหาที่ต้องส่งไปพร้อมกับสำนวนการสอบสวน ทำให้การส่งสำนวนการสอบสวนกรณีผู้ต้องหาซึ่งถูกแจ้งข้อหาได้หลบหนีไปในคดีอาญาทั่วไป จึงแตกต่างกับคดีอาญาที่อยู่ในอำนาจศาลแขวงตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง พ.ศ. 2499 มาตรา 7 วรรคหก ดังอธิบายข้างต้น แต่ต่อมาได้มีประกาศคณะรักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติ ฉบับที่ 115/2557 โดยบัญญัติว่า ลงวันที่ 21 กรกฎาคม พุทธศักราช 2557 แก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาว่า

¹⁸² สารบบรับความอาญาปรากฏผู้ต้องหาที่ไม่ได้ส่งตัวมา.

¹⁸³ สุรียา ปานแป้น และอนุวัฒน์ บุญนันท์. *หลักกฎหมายว่าด้วยวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง*.

“ในกรณีที่เสนอความเห็นควรสั่งฟ้อง ให้พนักงานสอบสวนส่งสำนวนพร้อมกับผู้ต้องหาไปยังพนักงานอัยการ เว้นแต่ผู้ต้องหานั้นถูกขังอยู่แล้ว หรือผู้ต้องหาซึ่งถูกแจ้งข้อหาได้หลบหนีไป”¹⁸⁴

ปัจจุบันกรณีที่ผู้ต้องหาซึ่งถูกแจ้งข้อหาได้หลบหนีไปในคดีอาญาทั่วไป พนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบ จึงสามารถส่งสำนวนการสอบสวนไปยังพนักงานอัยการได้โดยไม่ต้องส่งตัวผู้ต้องหาไปด้วย จึงทำให้การส่งสำนวนการสอบสวนกรณีผู้ต้องหาซึ่งถูกแจ้งข้อหาได้หลบหนีไปในคดีอาญาทั่วไป กับคดีอาญาที่อยู่ในอำนาจศาลแขวง สามารถส่งสำนวนการสอบสวนได้เหมือนกัน

1.2.3 การตรวจสอบคำสั่งไม่ฟ้องของพนักงานอัยการ ตามมาตรา 12

การตรวจสอบคำสั่งไม่ฟ้อง ซึ่งเดิมเหมือนกับคดีอาญาที่มีอัตราโทษในเขตอำนาจศาลจังหวัด แต่ปัจจุบันมีความแตกต่างกัน โดยทั่วไปแล้วการดำเนินคดีอาญาที่อยู่ในอำนาจศาลแขวง ในชั้นพนักงานอัยการ มีกระบวนการเหมือนกับการดำเนินคดีอาญาทั่วไป ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 140 ถึงมาตรา 144 มาตรา 146 และมาตรา 147 แต่ก็มีผลแตกต่างกัน โดยเฉพาะเรื่องการตรวจสอบคำสั่งไม่ฟ้องของพนักงานอัยการในคดีอาญาที่อยู่ในอำนาจศาลแขวง ตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง พ.ศ. 2499 มาตรา 12 วรรคหนึ่ง และวรรคสองข้างต้น ให้นำมาใช้บังคับกับกรณีที่พนักงานอัยการมีคำสั่งไม่อุทธรณ์ ไม่ฎีกา ถอนฟ้อง ถอนอุทธรณ์ หรือถอนฎีกาด้วยโดยอนุโลม ตามมาตรา 12 วรรคสาม ปัญหาที่ว่า ในกรณีที่สำนวนนั้นมีทั้งข้อหาที่อยู่ในอำนาจศาลจังหวัด และข้อหาที่อยู่ในอำนาจศาลแขวงและเป็นสำนวนในจังหวัดอื่น นอกจากกรุงเทพมหานครซึ่งอยู่ในความรับผิดชอบของเจ้าพนักงานตำรวจ หากพนักงานอัยการสั่งไม่ฟ้อง เฉพาะข้อหาที่อยู่ในอำนาจศาลแขวง พนักงานอัยการจะต้องส่งสำนวนการสอบสวนพร้อมคำสั่งไม่ฟ้องไปยังผู้บัญชาการตำรวจภูธรภาคหรือผู้ว่าราชการจังหวัด¹⁸⁵ ตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง พ.ศ. 2499 มาตรา 12 วรรคหนึ่ง

เนื่องจากบทบัญญัติ มาตรา 145/1 วรรคหนึ่ง ใช้คำว่า “สำนวน” มิใช่ “ข้อหา” จึงต้องตีความว่า บทบัญญัติดังกล่าวถือการพิจารณาทั้งสำนวน ดังนั้นกรณีที่พนักงานสอบสวนส่งสำนวนการสอบสวนที่มีหลายฐานความผิดเกี่ยวพันกัน ซึ่งมีทั้งข้อหาที่อยู่ในอำนาจศาลจังหวัดและข้อหาที่อยู่ในอำนาจศาลแขวง สำนวนการสอบสวนดังกล่าวถือเป็นสำนวนที่อยู่ในอำนาจพิจารณาของศาลจังหวัด เมื่อพนักงานอัยการพิจารณาสำนวนการสอบสวนดังกล่าวแล้ว แม้จะมีคำสั่งไม่ฟ้องใน “ข้อหา” ที่อยู่ในอำนาจศาลแขวงก็ต้องส่ง “สำนวน” การสอบสวนทั้งสำนวนไปให้ผู้บัญชาการตำรวจภูธรภาคพิจารณา ตามมาตรา 145/1 วรรคหนึ่ง จะแยกแต่ข้อหาที่อยู่ในอำนาจศาลแขวง ส่งไปให้ผู้ว่าราชการจังหวัดพิจารณาไม่ได้ เช่น พนักงานสอบสวนสถานีตำรวจภูธรเมืองนครนายกส่งสำนวนการสอบสวน

¹⁸⁴ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 142 วรรคสาม.

¹⁸⁵ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 145/1 วรรคหนึ่ง.

คดีอาญาที่มีความเห็นควรสั่งฟ้องนายแดง ข้อหาลักทรัพย์นายจ้าง ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 335 (11) ซึ่งมีระวางโทษจำคุกตั้งแต่หนึ่งปีถึงห้าปี และปรับตั้งแต่สองหมื่นบาท ไม่เกินหนึ่งแสนบาท และฐานฉ้อโกง ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 341 ซึ่งมีระวางโทษจำคุกไม่เกินสามปี หรือปรับไม่เกินหกหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ ให้พนักงานอัยการจังหวัดนครนายก พนักงานอัยการพิจารณาแล้ว มีคำสั่งฟ้องนายแดงเฉพาะข้อหาลักทรัพย์นายจ้าง แต่มีคำสั่งไม่ฟ้องข้อหาฉ้อโกง ดังนี้แม้ความผิดข้อหาฉ้อโกง เป็นข้อหาที่อยู่ในอำนาจพิจารณาพิพากษาของศาลแขวง ตามพระธรรมนูญศาลยุติธรรม มาตรา 17 ประกอบมาตรา 25 วรรคหนึ่ง (5) ซึ่งโดยทั่วไปแล้ว หากพนักงานอัยการมีคำสั่งไม่ฟ้อง จะต้องส่งสำนวนการสอบสวนพร้อมคำสั่งเสนอผู้ว่าราชการจังหวัดนครนายก ตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง พ.ศ. 2499 มาตรา 12 วรรคหนึ่ง ก็ตาม แต่เมื่อคดีนี้พนักงานสอบสวนสถานีตำรวจภูธรเมืองนครนายก ได้ส่งสำนวนการสอบสวนที่มีความเห็นควรสั่งฟ้องนายแดง ข้อหาลักทรัพย์นายจ้าง ซึ่งเป็นข้อหาที่อยู่ในอำนาจพิจารณาพิพากษาของศาลจังหวัด ตามพระธรรมนูญศาลยุติธรรม มาตรา 18 มาในสำนวนการสอบสวนเดียวกัน กับความผิดข้อหาฉ้อโกง สำนวนการสอบสวนคดีนี้จึงเป็นคดีที่อยู่ในอำนาจศาลจังหวัด มิใช่คดีที่อยู่ในอำนาจศาลแขวง จึงไม่ต้องด้วยพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง พ.ศ. 2499 มาตรา 12 วรรคหนึ่ง ที่จะต้องส่งสำนวนการสอบสวนคดีนี้พร้อมคำสั่งเสนอผู้ว่าราชการจังหวัดนครนายก เมื่อการสอบสวนคดีนี้อยู่ในความรับผิดชอบของเจ้าพนักงานตำรวจ จึงต้องส่งสำนวนการสอบสวน คดีนี้พร้อมคำสั่งเสนอผู้บัญชาการตำรวจภูธรภาค 2 หรือรองผู้บัญชาการตำรวจภูธรภาค 2 ซึ่งเป็น ผู้บังคับบัญชาของพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบตาม ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 145/1 วรรคหนึ่ง¹⁸⁶

กรณีการมอบอำนาจของอัยการสูงสุด ตามพระราชบัญญัติองค์กรอัยการ และพนักงานอัยการ พ.ศ. 2553 มาตรา 19 วรรคสอง บัญญัติห้ามมิให้อัยการสูงสุดมอบอำนาจ ตามมาตรา 21 และอำนาจตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 20 วรรคหก มาตรา 143 และมาตรา 145 เท่านั้น¹⁸⁷ โดยมีได้ห้ามอัยการสูงสุดมอบอำนาจ ตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวง และวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง พ.ศ. 2499 มาตรา 12 แต่อย่างไร อัยการสูงสุดจึงอาจมอบอำนาจ ชี้ขาดความเห็นแย้งในคดีอาญาที่อยู่ในอำนาจศาลแขวงให้รองอัยการสูงสุดหรืออธิบดีอัยการภาคได้ ตามพระราชบัญญัติพนักงานอัยการและองค์กรอัยการ พ.ศ. 2553 มาตรา 19 วรรคสอง เพียงแต่ในทางปฏิบัติอัยการสูงสุดจะไม่มอบอำนาจดังกล่าวเพราะเป็นเรื่องที่สำคัญ

¹⁸⁶ สุรียา ปานแป้น และอนุวัฒน์ บุญนันท์. *หลักกฎหมายว่าด้วยวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง*. หน้า 93-95.

¹⁸⁷ พระราชบัญญัติองค์กรอัยการและพนักงานอัยการ พ.ศ. 2553 มาตรา 19.

1.2.4 คดีที่ผู้ต้องหาให้การรับสารภาพ ให้พนักงานอัยการฟ้องคดีโดยไม่ต้องทำการสอบสวนต่อไป ตามมาตรา 20

ในคดีอาญาทั่วไปห้ามมิให้พนักงานอัยการยื่นฟ้องคดีต่อศาล โดยมีได้มีการสอบสวนในความผิดนั้นก่อน¹⁸⁸ แต่คดีอาญาที่อยู่ในอำนาจศาลแขวงเป็นคดีเล็กน้อย หากพนักงานสอบสวนได้แจ้งข้อหาแก่ผู้ต้องหาแล้ว ผู้ต้องหาให้การรับสารภาพตลอดข้อหา ต่อพนักงานสอบสวน พนักงานอัยการมีอำนาจยื่นฟ้องคดีนั้นได้โดยไม่ต้องมีการสอบสวนในความผิดนั้น ตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง พ.ศ. 2499 มาตรา 20 ที่บัญญัติว่า “ในคดีอาญาที่อยู่ในอำนาจศาลแขวงที่จะพิจารณาพิพากษาได้ ถ้าผู้ต้องหาให้การรับสารภาพตลอดข้อหาต่อพนักงานสอบสวน ให้พนักงานสอบสวนนำผู้ต้องหามายังพนักงานอัยการหรือสั่งให้ผู้ต้องหาไปพบพนักงานอัยการในกรณีที่ผู้ต้องหามิได้ถูกควบคุมตัวเพื่อฟ้องศาล โดยมีต้องทำการสอบสวน และให้ฟ้องด้วยวาจาให้ศาลถามผู้ต้องหาว่าจะให้การประการใด และถ้าผู้ต้องหายังให้การรับสารภาพ ให้ศาลบันทึกคำฟ้อง คำรับสารภาพ และทำคำพิพากษาในบันทึกฉบับเดียวกัน แล้วให้โจทก์จำเลยลงชื่อไว้ในบันทึกนั้น ถ้าผู้ต้องหาให้การปฏิเสธ ให้ศาลสั่งให้พนักงานอัยการรับตัวผู้ต้องหาคืนเพื่อดำเนินการต่อไป” โดยในการฟ้องคดีด้วยวาจาพนักงานอัยการต้องไปศาลด้วย แม้จะทำบันทึกฟ้องวาจาให้เจ้าหน้าที่นำไปยื่นต่อศาลแล้วก็ตาม¹⁸⁹

บทบัญญัติดังกล่าวเป็นมาตรการเร่งรัดให้การดำเนินคดีอาญาที่อยู่ในอำนาจศาลแขวงเสร็จไปโดยเร็วที่สุด ทั้งในขั้นตอนก่อนการพิจารณาและในขั้นตอนการพิจารณาพิพากษา ตามบทบัญญัติที่แก้ไขเพิ่มเติมที่ว่า “หรือสั่งให้ผู้ต้องหาไปพบพนักงานอัยการในกรณีที่ผู้ต้องหามิได้ถูกควบคุมตัว”¹⁹⁰ โดยเป็นการแก้ไขเพื่อให้สอดคล้องกับมาตรา 7 วรรคสอง กรณีไม่มีการจับ แต่พนักงานสอบสวนได้แจ้งข้อหาแก่ผู้ต้องหา อย่างไรก็ตาม พนักงานสอบสวนจะมีอำนาจนำผู้ต้องหามายังพนักงานอัยการหรือสั่งให้ผู้ต้องหาไปพบพนักงานอัยการในกรณีที่ผู้ต้องหามิได้ถูกควบคุมตัวเพื่อฟ้องศาล โดยมีต้องทำการสอบสวนเฉพาะกรณีที่ผู้ต้องหาให้การรับสารภาพตลอดข้อหาต่อพนักงานสอบสวน หากผู้ต้องหาให้การรับสารภาพเพียงบางส่วน พนักงานสอบสวนต้องทำการสอบสวนในความผิดนั้นก่อน พนักงานอัยการจึงจะมีอำนาจฟ้องตาม ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 120 ประกอบ พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง พ.ศ. 2499 มาตรา 4 เช่น พนักงานสอบสวนแจ้งข้อหาแก่ผู้ต้องหาว่าทำร้ายผู้อื่นจนเป็นเหตุให้เกิดอันตรายแก่กายหรือจิตใจตาม ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 295 ผู้ต้องหาให้การว่าใช้กำลังทำร้ายผู้อื่นจริง

¹⁸⁸ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 120.

¹⁸⁹ นิภาพร รุจณรงค์. *คู่มือการขออนุญาตฟ้องและการอนุญาตฟ้อง*. หน้า 63.

¹⁹⁰ พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง (ฉบับที่ 6) พ.ศ. 2556.

แต่ไม่ถึงกับเป็นเหตุให้เกิดอันตรายแก่กายหรือจิตใจตาม ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 391 ว่าผู้ต้องหาให้การรับสารภาพตลอดข้อหา พนักงานสอบสวนจึงต้องทำการสอบสวนในความผิด นั้นก่อนพนักงานอัยการจึงจะมีอำนาจฟ้อง ทั้งนี้ มีข้อสังเกตเกี่ยวกับมาตรา 20 ในชั้นตอน ก่อนการพิจารณา ดังต่อไปนี้¹⁹¹

1) การผิดฟ้องกรณีผู้ต้องหาให้การรับสารภาพ

กรณีผู้ต้องหาให้การรับสารภาพตลอดข้อหาต่อพนักงานสอบสวน มีปัญหาต้องพิจารณาว่า พนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการจะขอผิดฟ้องได้หรือไม่ ผู้วิจัยเห็นว่าผิดฟ้องไม่ได้ เนื่องจาก มาตรา 20 บัญญัติไว้โดยชัดแจ้งว่า ให้พนักงานสอบสวนนำผู้ต้องหามายังพนักงานอัยการหรือสั่งให้ผู้ต้องหาไปพบพนักงานอัยการ ในกรณีที่ผู้ต้องหามิได้ถูกควบคุมตัวเพื่อฟ้องศาลโดยมิต้องทำการสอบสวน ดังนั้นพนักงานสอบสวนจะทำการสอบสวนคดีนั้นไม่ได้ พนักงานอัยการก็จะพิจารณาเพียงว่า ข้อที่ผู้ต้องหาให้การรับสารภาพนั้นเป็นความผิดต่อกฎหมายหรือไม่เท่านั้น ไม่ต้องพิจารณาประเด็นอื่น เพราะกฎหมายบอกว่าไม่ต้องสอบสวน เมื่อไม่ต้องทำการสอบสวน พนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการก็ไม่มีเหตุที่จะขอผิดฟ้อง ทั้งนี้ตามเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง พ.ศ. 2499 ที่ต้องการให้การดำเนินกระบวนการพิจารณาเกิดความรวดเร็ว¹⁹²

2) การนำตัวหรือสั่งให้ผู้ต้องหาที่ให้การรับสารภาพไปพบพนักงานอัยการ

กรณีมีการอายัดตัวผู้ต้องหาที่ถูกขังหรือจำคุกอยู่ในคดีอื่นแล้วมีการแจ้งข้อหาแก่ผู้ต้องหานั้น ไม่ว่าจะผู้ต้องหาจะให้การรับสารภาพตลอดข้อกล่าวหาต่อพนักงานสอบสวนหรือไม่ ที่ต้องพิจารณาว่าพนักงานสอบสวนจะนำตัวหรือสั่งให้ผู้ต้องหาไปพบพนักงานอัยการได้หรือไม่ กล่าวคือ กรณีผู้ต้องหาให้การรับสารภาพตลอดข้อหาต่อพนักงานสอบสวน มาตรา 20 กำหนดให้พนักงานสอบสวนนำผู้ต้องหามายังพนักงานอัยการหรือสั่งให้ผู้ต้องหาไปพบพนักงานอัยการ ในกรณีที่ผู้ต้องหามิได้ถูกควบคุมตัวเพื่อฟ้องศาล ส่วนกรณีผู้ต้องหาไม่ให้การรับสารภาพตลอดข้อหาต่อพนักงานสอบสวน มาตรา 7 วรรคสอง กำหนดให้พนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบส่งสำนวนการสอบสวนไปยังพนักงานอัยการพร้อมกับสั่งให้ผู้ต้องหาไปพบพนักงานอัยการ เพื่อให้พนักงานอัยการยื่นฟ้องต่อศาลแขวง แต่จะเห็นได้ว่าทั้งสองกรณีพนักงานสอบสวนย่อมไม่มีอำนาจสั่งให้ผู้ต้องหานั้นไปพบพนักงานอัยการ และไม่ถือว่าเป็นกรณีผู้ต้องหาซึ่งถูกแจ้งข้อหาได้หลบหนีไปตามมาตรา 7 วรรคหก อย่างไรก็ตามการนำตัวหรือสั่งให้ผู้ต้องหาไปพบพนักงานอัยการทั้งสองกรณีดังกล่าว ก็เพื่อให้พนักงานอัยการมีตัวผู้ต้องหา (จำเลย) มาศาลในวันฟ้อง ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

¹⁹¹ สุรียา ปานแป้น และอนุวัฒน์ บุญนันท์. *หลักกฎหมายว่าด้วยวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง*. หน้า 87

¹⁹² ธานิศ เกศวิทักษ์. *หัวใจของพระธรรมนูญศาลยุติธรรม ปรับปรุงแก้ไขใหม่ตามพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมพระธรรมนูญศาลยุติธรรม (ฉบับที่ 5) พ.ศ. 2558 และพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวง*. หน้า 174-175.

มาตรา 165 วรรคหนึ่ง ประกอบพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง พ.ศ. 2499 มาตรา 4 การที่ผู้ต้องหาถูกขังหรือจำคุกอยู่ในคดีอื่น หากเป็นศาลเดียวกันย่อมถือว่าในคดีนี้มีตัวจำเลยอยู่ในการควบคุมของศาลแล้ว หรือแม้จะเป็นศาลอื่น ก็ถือว่าในคดีนี้มีตัวจำเลยอยู่ในการควบคุมของศาลแล้วเช่นกัน พนักงานอัยการไม่จำเป็นต้องนำตัวจำเลยมาศาล แต่อาจขอให้ศาลนี้ออกหมายเบิกหรือมีหนังสือให้ศาลอื่นส่งตัวจำเลยมาดำเนินคดีนี้

3) การลั้งคดีของพนักงานอัยการกรณีผู้ต้องหาข้อย่อยในคำรับสารภาพ

พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง พ.ศ. 2499 มาตรา 20 ที่บัญญัติให้พนักงานอัยการฟ้องผู้ต้องหาต่อศาลแขวงได้โดยไม่ต้องทำการสอบสวนเต็มรูปตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา แต่ต้องเป็นกรณีที่ผู้ต้องหาให้การรับสารภาพตลอดข้อกล่าวหาต่อพนักงานสอบสวนและเป็นคดีไม่ยุ่งยากเท่านั้น หากคำรับสารภาพมีประเด็นที่ผู้ต้องหาขืนเป็นข้อต่อสู้ เช่น อ้างว่าได้กระทำไปเพราะความจำเป็นหรือเพราะบันดาลโทสะ ก็ไม่ถือว่าเป็นการรับสารภาพตลอดข้อหา พนักงานอัยการย่อมไม่มีอำนาจฟ้องผู้ต้องหา ตามคำรับสารภาพนั้น โดยไม่ต้องทำการสอบสวน อีกทั้งไม่มีบทบัญญัติให้อำนาจพนักงานอัยการที่จะสั่งสอบสวนเพิ่มเติมในกรณีนี้เห็นว่าคำรับสารภาพของผู้ต้องหานั้นไม่ตรงตามข้อหาหรือยังมีข้อหาอื่นที่พนักงานสอบสวนไม่ได้แจ้งกล่าวหาไว้ รวมทั้งไม่ได้มีบทบัญญัติให้อำนาจพนักงานอัยการที่จะสั่งไม่ฟ้อง ในกรณีนี้เห็นว่าตามคำรับสารภาพนั้น การกระทำของผู้ต้องหาไม่เป็นความผิด ไม่ว่าโดยข้อเท็จจริงหรือข้อกฎหมาย หรือจะสั่งยุติการดำเนินคดีในกรณีนี้เห็นว่าคดีดังกล่าวนั้น ขาดอายุความฟ้องร้องแล้วก็ตาม ทั้งนี้ เพราะคดีดังกล่าวยังไม่มีการสอบสวนจนเสร็จสิ้น¹⁹³

กระบวนการสอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 130 มาตรา 131 มาตรา 134 มาตรา 135 และมาตรา 139 ประกอบพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและ วิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง พ.ศ. 2499 มาตรา 4 ดังนั้นเมื่อพนักงานอัยการเห็นว่าตามคำรับสารภาพของผู้ต้องหา ไม่สามารถฟ้องผู้ต้องหาต่อศาลเพื่อให้ศาลลงโทษได้ไม่ว่าด้วยเหตุใดก็ตาม พนักงานอัยการจะสั่งสอบสวนเพิ่มเติม สั่งไม่ฟ้อง หรือยุติการดำเนินคดีทันทีไม่ได้ กรณีเช่นนี้ต้องนำพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง พ.ศ. 2499 มาตรา 4 มาใช้บังคับ โดยพนักงานอัยการต้องส่งตัว ผู้ต้องหาพร้อมด้วยบันทึกคำให้การรับสารภาพของผู้ต้องหาคืนให้พนักงานสอบสวนเพื่อทำการสอบสวนจนเสร็จสิ้นกระบวนการสอบสวน ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเสียก่อน และเมื่อพนักงานอัยการได้รับสำนวนการสอบสวนที่พนักงานสอบสวนเห็นว่า การสอบสวนเสร็จแล้ว จึงจะดำเนินการเพื่อมีคำสั่งต่อไป¹⁹⁴

¹⁹³ สุริยา ปานแป้น และอนุวัฒน์ บุญนันท์. *หลักกฎหมายว่าด้วยวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง*. หน้า 91.

¹⁹⁴ ธานิศ เกศวพิทักษ์. *หัวใจของพระธรรมนูญศาลยุติธรรม ปรับปรุงแก้ไขใหม่ตามพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมพระธรรมนูญศาลยุติธรรม (ฉบับที่ 5) พ.ศ. 2558 และพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวง*. หน้า 175.

1.2.5 กรณีห้ามมิให้อุทธรณ์คำพิพากษาของศาลแขวงในปัญหาข้อเท็จจริง

ตามมาตรา 22 และการอนุญาตหรือรับรองให้อุทธรณ์คำพิพากษาของศาลแขวง ในปัญหาข้อเท็จจริง ตามมาตรา 22 ทวิ การอุทธรณ์คำพิพากษาของศาลชั้นต้นเป็นไปตามหลักสิทธิ ของคู่ความที่ได้รับการพิจารณาคดี 2 ชั้นศาล ซึ่งถือเป็นการทบทวนคำพิพากษาของศาลล่าง โดยศาลสูง ทั้งในปัญหา ข้อเท็จจริงและในปัญหาข้อกฎหมาย มีความหมายว่า เมื่อศาลชั้นต้นตัดสินแล้วคู่ความฝ่าย ที่ไม่เห็นด้วยกับคำพิพากษามีสิทธิที่จะโต้แย้งคำพิพากษาได้ หากเห็นว่าศาลชั้นต้น พังข้อเท็จจริง ผิดพลาด หรือการปรับใช้กฎหมายกับข้อเท็จจริงไม่ถูกต้อง โดยคู่ความในคดีมีสิทธิที่จะให้คดีของตน ได้รับการพิจารณาพิพากษาจากศาลสองศาลที่ต่างกัน ศาลที่ต่างกันซึ่งมีลำดับชั้นศาล ที่ต่างกัน โดยภายใต้เงื่อนไขอย่างเดียวกัน โดยศาลชั้นต้นเป็นศาลในลำดับแรก ส่วนศาลอุทธรณ์เป็นศาล ในลำดับที่สอง ทั้งนี้เพื่อเป็นหลักประกันความยุติธรรม เนื่องจากผู้พิพากษาในศาลชั้นต้นอาจพิจารณา พิพากษาคดีผิดพลาดได้ จึงจำเป็นต้องให้มีการพิจารณาทบทวนใหม่โดยผู้พิพากษาที่มี ประสิทธิภาพ สูงกว่า และโดยปกติแล้วศาลสองศาลที่แตกต่างกัน ย่อมไม่น่ากระทำการสิ่งที่ไม่ดีผลรวมกัน¹⁹⁵ ส่วนศาลฎีกา ไม่ใช่ศาลในลำดับชั้นที่สาม เนื่องจากศาลฎีกาจะไม่พิจารณาปัญหาข้อเท็จจริง โดยจะพิจารณาพิพากษา เฉพาะปัญหาข้อกฎหมายเท่านั้น โดยศาลฎีกาจะทำหน้าที่ตรวจสอบความชอบด้วยกฎหมาย ของคำพิพากษาของศาลล่าง¹⁹⁶

การอุทธรณ์คดีอาญาที่อยู่ในอำนาจศาลแขวง หลักทั่วไปคดีที่อยู่ในอำนาจ ศาลแขวง ห้ามอุทธรณ์ปัญหาข้อเท็จจริงทั้งโจทก์และจำเลย ส่วนปัญหาข้อกฎหมาย โจทก์จำเลย ย่อมอุทธรณ์ได้เสมอ แต่จำเลยมีข้อยกเว้นให้อุทธรณ์ปัญหาข้อเท็จจริงได้ ถ้าเข้าข้อยกเว้นดังที่บัญญัติไว้ ในมาตรา 22 เว้นแต่ในกรณีดังต่อไปนี้ให้จำเลยอุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริงได้ คือ จำเลยต้องคำพิพากษา ให้ลงโทษจำคุกหรือให้ลงโทษกักขังแทนโทษจำคุก จำเลยต้องคำพิพากษาให้ลงโทษจำคุกแต่ศาล รอกการลงโทษไว้ ศาลพิพากษาว่าจำเลยมีความผิด แต่รอกการกำหนดโทษไว้ หรือจำเลยต้องคำพิพากษา ให้ลงโทษปรับเกินหนึ่งพันบาท¹⁹⁷

ดังนั้นจำเลยที่ถูกศาลพิพากษาให้ลงโทษอย่างใดอย่างหนึ่งในตามที่บัญญัติไว้ ในมาตรา 22 จำเลยย่อมอุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริงคัดค้านคำพิพากษาของศาลแขวงไปศาลอุทธรณ์ หรือศาลอุทธรณ์ภาคได้แล้ว แต่โจทก์จะอุทธรณ์ปัญหาข้อเท็จจริงโดยอ้างว่าศาลแขวงมีคำพิพากษา ลงโทษ จำเลยอย่างใดอย่างหนึ่งใน 4 ประการหาได้ไม่ ซึ่งการอุทธรณ์มีสาระสำคัญ 4 ประการดังต่อไปนี้

¹⁹⁵ ธาณิศ เกศวพิทักษ์. คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เล่ม 2. (พิมพ์ครั้งที่ 15).

กรุงเทพมหานคร: เนติบัณฑิตยสภา ในพระบรมราชูปถัมภ์. 2564. หน้า 202.

¹⁹⁶ สหรัฐ กิติ ศุภการ. *หลักและคำพิพากษาพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง*. หน้า 205.

¹⁹⁷ สุรียา ปานแป้น และอนุวัฒน์ บุญนันท์. *หลักกฎหมายว่าด้วยวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง*. หน้า 125-126

1) การอุทธรณ์ปัญหาข้อเท็จจริง กฎหมายห้ามอุทธรณ์ปัญหาข้อเท็จจริงทุกฝ่าย ไม่ว่าจะเป็โจทก์ โจทก์ร่วมหรือจำเลยคนใดคนหนึ่งในคดีนั้นๆ ห้ามมิให้อุทธรณ์ปัญหาข้อเท็จจริง ทั้งสิ้น เว้นแต่กรณีผู้ร้องซึ่งเป็นบุคคลภายนอกยื่นคำร้องขอคืนของกลางถือว่าไม่ใช่คู่ความ มาตรา 22 ย่อมมีสิทธิอุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริงในเรื่องขอคืนของกลางได้

2) การอุทธรณ์ปัญหาข้อกฎหมาย โจทก์จำเลยสามารถอุทธรณ์ได้เสมอ ไม่มีกฎหมายห้าม

3) ข้อยกเว้นที่กฎหมาย ให้คู่ความอุทธรณ์ปัญหาข้อเท็จจริงได้ ตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 22 ทวิ กล่าวคือ

“ในคดีซึ่งต้องห้ามอุทธรณ์ตาม มาตรา 22 ถ้าผู้พิพากษาคนใดซึ่งพิจารณาหรือลงชื่อในคำพิพากษาหรือทำความเห็นแย้งในศาลแขวงพิเคราะห์เห็นว่าข้อความที่ตัดสินนั้นเป็นปัญหาสำคัญอันควรสู่ศาลอุทธรณ์และอนุญาตให้อุทธรณ์หรืออธิบดีกรมอัยการ (อัยการสูงสุด) หรือพนักงาน อัยการซึ่งอธิบดีกรมอัยการ (อัยการสูงสุด) ได้มอบหมายลงชื่อรับรองในอุทธรณ์ว่ามีเหตุอันควรที่ศาลอุทธรณ์จะได้วินิจฉัยก็ให้รับอุทธรณ์นั้นไว้พิจารณาต่อไป...

คดีที่ต้องห้ามอุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริงตามมาตรา 22 คู่ความอาจอุทธรณ์ปัญหาข้อเท็จจริงได้ ถ้าได้ปฏิบัติตามมาตรา 22 ทวิ ซึ่งแยกได้เป็น 2 กรณี คือ

(1) ถ้าผู้พิพากษาที่นั่งพิจารณาคดีนั้นหรือผู้พิพากษาที่ลงชื่อในคำพิพากษาคดีนั้นหรือผู้พิพากษาที่ทำความเห็นแย้งในคำพิพากษานั้น อนุญาตให้คู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งอุทธรณ์ปัญหาข้อเท็จจริงนั้นได้

กรณีที่จะถือได้ว่า ผู้พิพากษาที่นั่งพิจารณาคดีนั้นหรือผู้พิพากษาที่ลงชื่อในคำพิพากษาหรือผู้พิพากษาที่ทำความเห็นแย้งในคำพิพากษานั้นอนุญาตให้อุทธรณ์ปัญหาข้อเท็จจริงแล้ว เพราะการอนุญาตให้อุทธรณ์นั้นจะต้องมีข้อความปรากฏว่าผู้พิพากษาได้บันทึกไว้ว่า “ข้อความที่ศาล ชั้นต้นตัดสินนั้นเป็นปัญหาสำคัญอันควรสู่ศาลอุทธรณ์และอนุญาตให้อุทธรณ์

(2) อธิบดีกรมอัยการ (ปัจจุบันเปลี่ยนเป็นอัยการสูงสุด) หรือพนักงานอัยการ ซึ่งได้รับมอบหมายจากอธิบดีกรมอัยการ (อัยการสูงสุด) ลงลายมือชื่อรับรองในอุทธรณ์ของผู้ยื่นอุทธรณ์ว่า มีเหตุอันสมควรที่ศาลอุทธรณ์จะได้วินิจฉัย ดังนี้ คู่ความฝ่ายนั้นย่อมมีสิทธิอุทธรณ์ปัญหาข้อเท็จจริงได้

สำหรับการฎีกานั้น มิได้มีบทบัญญัติไว้เป็นพิเศษ จึงต้องบังคับตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาว่าด้วยฎีกา¹⁹⁸

¹⁹⁸ สหรัฐ กิติ ศุภการ. *หลักและคำพิพากษาพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง*. หน้า 236.

1.3 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

เนื่องด้วยพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง พ.ศ. 2499 มาตรา 4 “ให้นำวิธีพิจารณาความอาญาตามบทบัญญัติแห่งพระราชบัญญัตินี้มาใช้บังคับในศาลแขวง แต่ในกรณีที่ไม่มีบทบัญญัติในพระราชบัญญัตินี้บังคับ ให้คงใช้กฎหมายว่าด้วยวิธีพิจารณาความอาญา แต่ทั้งนี้ไม่กระทบกระเทือนกฎหมายว่าด้วยการจัดตั้งศาลคดีเด็กและเยาวชน และกฎหมายว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีเด็กและเยาวชน” และเนื่องด้วยพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง พ.ศ. 2499 มาตรา 4 มีบัญญัติไว้เพียงบางส่วนในขั้นตอนการดำเนินคดีอาญา จึงต้องนำเอากฎหมายว่าด้วยวิธีพิจารณาความอาญา มาใช้บังคับเหมือนกับการดำเนินคดีอาญาทั่วไป ซึ่งขั้นตอนการพิจารณาคดีในศาลแขวงมีขั้นตอนดังต่อไปนี้

1.3.1 ขั้นตอนสอบสวน

ขั้นตอนการดำเนินคดีอาญา นั้นหากมีความผิดอาญาเกิดขึ้น หรือเมื่อมีการกล่าวหาว่ามีการกระทำความผิดเกิดขึ้น คดีอาญาผู้เสียหายจะร้องทุกข์ต่อพนักงานสอบสวน หากเป็นกรณีความผิดอาญาแผ่นดินแม้ไม่มีการร้องทุกข์พนักงานก็ทำการสอบสวนได้ เริ่มคดีโดยมีการสอบสวนโดยให้พนักงานสอบสวนรวบรวมพยานหลักฐานทุกชนิด เท่าที่สามารถจะทำได้ เพื่อประสงค์จะทราบข้อเท็จจริงและพฤติการณ์ต่างๆ อันเกี่ยวกับความผิดที่ถูกกล่าวหา เพื่อจะรู้ตัวผู้กระทำผิด และพิสูจน์ให้เห็นความผิด หรือความบริสุทธิ์ของผู้ต้องหา¹⁹⁹ และเพื่อประโยชน์แห่งการรวบรวมพยานหลักฐานให้พนักงานสอบสวนมีอำนาจในการตรวจค้นตัวผู้ต้องหา ออกหมายค้น ออกหมายเรียกบุคคล ยึดสิ่งของไว้เป็นของกลางในคดี²⁰⁰ กระบวนการสอบสวนคดีอาญาจึงเป็นกระบวนการรวบรวมพยานหลักฐาน เพื่อส่งสำนวนการสอบสวนให้พนักงานอัยการมีความเห็นและคำสั่งต่อไป ดังนั้นการค้นหาพยานหลักฐานต่างๆ อันเกี่ยวกับผู้ต้องหา มีอยู่ 3 ประการ คือ

- 1) พยานหลักฐานที่ใช้ยืนยันผู้ต้องหา
- 2) พยานหลักฐานที่เป็นประโยชน์แก่ผู้ต้องหา
- 3) พยานหลักฐานที่เกี่ยวกับเหตุบรรเทาโทษ

คดีอาญาที่มาอยู่ในอำนาจหน้าที่ของพนักงานอัยการจะเกิดจากการสอบสวนโดยพนักงานสอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ซึ่งการสอบสวน หมายถึง การรวบรวมพยานหลักฐานและการดำเนินการทั้งหลายอื่นตามที่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญากำหนด ซึ่งพนักงานสอบสวนได้ทำไปเกี่ยวกับความผิดที่กล่าวหา เช่น การควบคุมตัวผู้ถูกกล่าวหา การพิจารณา

¹⁹⁹ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 131.

²⁰⁰ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 132 และมาตรา 133.

คำร้องขอปล่อยชั่วคราว เพื่อที่จะทราบข้อเท็จจริงหรือพิสูจน์ความผิดและ เพื่อจะเอาตัวผู้กระทำความผิดมาฟ้องลงโทษ²⁰¹

การสอบสวนในคดีอาญาแบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ คือ ประการแรกเป็นการสอบสวนในคดีความผิดอาญาแผ่นดิน ซึ่งเป็นความผิดที่กระทบต่อความสงบสุขของสังคมโดยรวม เช่น ความผิดฐานลักทรัพย์ หรือฉ้อโกงประชาชน พนักงานสอบสวนสามารถทำการสอบสวนได้ ตั้งแต่ เมื่อทราบว่ามีการกระทำความผิดดังกล่าวเกิดขึ้น โดยไม่ต้องมีการร้องทุกข์หรือกล่าวโทษ ประการที่สองเป็นคดีความผิดต่อส่วนตัวหรือความผิดอันยอมความได้ เช่น ความผิดฐานยักยอกทรัพย์ หรือทำให้เสียทรัพย์แล้ว พนักงานสอบสวนจะทำการสอบสวนได้ก็ต่อเมื่อมีคำร้องทุกข์ จากผู้เสียหายตามกฎหมายเสียก่อน โดยที่กระบวนการยุติธรรมทางอาญาของประเทศไทยในปัจจุบันใช้ระบบกล่าวหา อีกทั้งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยได้บัญญัติให้ความคุ้มครองสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาในคดีอาญาไว้ โดยให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าจะมีคำพิพากษาถึงที่สุดว่าผู้นั้นกระทำความผิด ดังนั้น จึงเป็นหน้าที่ของรัฐที่จะต้องทำการพิสูจน์ข้อเท็จจริงให้ปราศจากข้อสงสัยว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยกระทำความผิดอาญาจริงตามที่ถูกกล่าวหา ทั้งนี้เนื่องจากผลของกระบวนการยุติธรรมทางอาญา อาจทำให้ผู้ถูกกล่าวหาที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดนั้น ถูกลงโทษจำคุกหรือประหารชีวิต ซึ่งเป็นการกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของผู้ถูกกล่าวหาอย่างร้ายแรง

การสอบสวนซึ่งกระทำโดยพนักงานสอบสวนในเบื้องต้น จึงมีความสำคัญอย่างยิ่งในการรวบรวมพยานหลักฐานทั้งปวงและกลับกรองข้อเท็จจริงอย่างรอบคอบ เพื่อพิจารณาว่าข้อกล่าวหาอันมีมูลหรือไม่เพียงใด ก่อนเสนอพนักงานอัยการยื่นฟ้องผู้ถูกกล่าวหาในศาล เพื่อพิจารณาคดีต่อไป ในการสอบสวนพนักงานสอบสวนจะต้องดำเนินการสอบสวนตามขั้นตอนและวิธีการที่กฎหมายกำหนด มิฉะนั้น การสอบสวนจะไม่ชอบด้วยกฎหมาย ส่งผลให้การฟ้องคดีและการพิจารณาคดีในชั้นศาลเสียไปได้ เนื่องจากประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญากำหนดห้ามไม่ให้พนักงานอัยการยื่นฟ้องคดีต่อศาล โดยไม่ได้มีการสอบสวนในความผิดนั้นก่อนการสอบสวนที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายจึงมีผลเท่ากับว่าไม่เคยมีการสอบสวน ทำให้พนักงานอัยการ ไม่มีอำนาจยื่นฟ้องคดีและหากคดีขึ้นสู่การพิจารณาคดีของศาลแล้ว ศาลต้องมีคำพิพากษายกฟ้อง การสอบสวนในคดีอาญาจึงมีความสำคัญเนื่องจากเป็นต้นธารของกระบวนการยุติธรรม เป็นกลไกของรัฐที่ใช้ในการรักษาความสงบเรียบร้อยของสังคม และเป็นหลักประกันในการคุ้มครองสิทธิของผู้ถูกกล่าวหา จำเลยและผู้เสียหาย ดังนั้นพนักงานสอบสวนจึงต้องทำการสอบสวนและรวบรวมพยานหลักฐานทุกอย่างที่เกี่ยวข้องกับคดี

²⁰¹ จิรัช ชูเวช. การรวบรวมพยานหลักฐาน. (พิมพ์ครั้งที่ 4). ใน *ประมวลสาระชุดวิชากฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาและพยานชั้นสูง*, หน่วยที่ 4, นนทบุรี: สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช 2564. หน้า 15.

ทั้งที่เป็นคุณและเป็นโทษแก่ผู้ถูกกล่าวหาหรือจำเลยด้วยความสุจริต เทียงธรรม ซึ่งจะทำให้ผู้ที่เกี่ยวข้องกับคดีได้รับความยุติธรรมด้วยกันทุกฝ่าย และสร้างความเชื่อมั่นในกระบวนการยุติธรรมให้กับประชาชน

ในคดีอยู่ในอำนาจศาลแขวงเมื่อพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบ เห็นว่าการสอบสวนรวบรวมหลักฐานเสร็จแล้วก็จะสรุปสำนวนทำความเห็น คอรงดการสอบสวน เห็นควรสั่งฟ้อง หรือเห็นควรสั่งไม่ฟ้อง ส่งไปพร้อมกับสำนวนการสอบสวนยังพนักงานอัยการเพื่อพิจารณา และหากพนักงานอัยการเห็นว่าสำนวนการสอบสวนยังขาดตกบกพร่องก็อาจมีคำสั่งให้พนักงานสอบสวนดำเนินการสอบสวนเพิ่มเติม หรือส่งพยานคนใดมาให้ซักถามเพิ่มเติมเพื่อส่งต่อไป โดยอาจสั่งฟ้องหรือสั่งไม่ฟ้องก็ได้ แต่หากมีคำสั่งไม่ฟ้อง และคำสั่งไม่ฟ้องนั้นไม่ใช่ของอัยการสูงสุดก็มีกระบวนการตรวจสอบถ่วงดุล (Check and balance) และอำนาจการสั่งไม่ฟ้องของพนักงานอัยการ กล่าวคือ ถ้าในกรุงเทพมหานคร ให้รีบส่งสำนวนการสอบสวนพร้อมคำสั่งไปเสนอผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติ รองผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติ หรือผู้ช่วยผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติ ถ้าในจังหวัดอื่นให้รีบส่งสำนวนการสอบสวนพร้อมกับคำสั่งไปเสนอผู้ว่าราชการจังหวัดพิจารณาตรวจสอบ หากผู้ดำรงตำแหน่งดังกล่าว มีความเห็นแย้งคำสั่งไม่ฟ้องของพนักงานอัยการ ก็ต้องส่งเรื่องไปยังอัยการสูงสุดเพื่อชี้ขาดต่อไป²⁰²

นอกจากนี้การสอบสวนผู้ต้องหาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 135 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติ แก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ 22) พ.ศ. 2547 มาตรา 40 บัญญัติว่า “ในการถามคำให้การผู้ต้องหา ห้ามมิให้พนักงานสอบสวนทำหรือจัดให้ทำการใดๆ ซึ่งเป็นการให้คำมั่นสัญญา ชูเชื้อ หลอกลวง ทรมาน ใช้กำลังบังคับหรือกระทำโดยมิชอบประการใดๆ เพื่อจูงใจให้เขาให้การอย่างไร ในเรื่องที่ต้องหา” เนื่องจากการดำเนินคดีระบบกล่าวหาผู้ต้องหาเป็นประธานในคดี มีความเป็นอิสระในการตัดสินใจ และเมื่อพนักงานสอบสวนถามปัญหาส่วนตัวของผู้ต้องหาแล้ว ต้องแจ้งข้อหาให้ทราบ พร้อมกับบอกกล่าวให้ทราบด้วยว่า ถ้อยคำที่เขาว่านั้นอาจใช้เป็นพยานหลักฐานยืนยันได้ในการพิจารณา ถ้าผู้ต้องหาเต็มใจให้การอย่างไร ก็ให้จดคำให้การไว้ ถ้าผู้ต้องหาไม่เต็มใจให้การเลยก็บันทึกไว้ ซึ่งแสดงให้เห็นว่า ผู้ต้องหาเป็นผู้มีส่วนร่วมในคดีทั้งในทางกระทำและอยู่เฉย ปัญหาในการรวบรวมพยานหลักฐาน ในชั้นสอบสวน คือ พนักงานสอบสวนจะรวบรวมพยานหลักฐานในลักษณะเป็นคุณ หรือเป็นโทษแก่ผู้ต้องหาเพียงไร ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 131 เดิม ได้กำหนดให้พนักงานสอบสวน จะต้องรวบรวมพยานหลักฐานทั้งในด้านที่เป็นผลร้ายหรือบ่งชี้ความผิดของผู้ต้องหา และ ในด้านที่เป็นผลดีหรือพิสูจน์ความบริสุทธิ์ของผู้ต้องหา รวมทั้งพฤติการณ์ที่จะเป็นเหตุบรรเทาโทษ แก่ผู้ต้องหาด้วย เพราะการสอบสวน

²⁰² อรรถพล ใหญ่สว่าง. หลักประกันความเป็นอิสระของพนักงานอัยการในประเทศไทย. (พิมพ์ครั้งที่ 4). ใน *ประมวลสาระชุดวิชากฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาและพยานชั้นสูง*, หน้าที่ 5, นนทบุรี: สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. 2564. หน้า 85.

ก็เป็นการอำนวยความสะดวกแก่ทุกฝ่าย จึงต้องเป็นการมุ่งพิสูจน์ความจริงยิ่งกว่าเพียงพิสูจน์ความผิด อย่างไรก็ตาม ทางปฏิบัติที่ผ่านมาพนักงานสอบสวนโดยทั่วไป มุ่งเฉพาะในด้านที่บ่งชี้ความผิดของผู้ต้องหา ทั้งนี้เนื่องจากในอดีตการจับกุมสามารถกระทำได้ง่าย มักใช้วิธีจับกุมผู้ต้องสงสัยมาก่อนเพื่อใช้วิธีค้นหาข้อเท็จจริงจากตัวผู้ต้องหาเป็นหลักแล้วค่อยรวบรวมพยานหลักฐานที่หลัง ดังนั้น ทิศทางการสอบสวนจึงต้องมุ่งไปในทางเอาผิดกับผู้ต้องหาไปโดยสภาพเพราะมีฉะนั้นแล้ว เจ้าพนักงาน ผู้จับกุมซึ่งมีทั้งผู้ที่เป็นผู้บังคับบัญชาและผู้ใต้บังคับบัญชาตลอดจนผู้ร่วมงานในสังกัดเดียวกับพนักงานสอบสวนอาจต้องรับผิดชอบด้วย หากปรากฏว่าเป็นการจับกุมผิดตัว นอกจากนี้พนักงานสอบสวนที่พยายาม ให้ความเป็นธรรมแก่ทุกฝ่ายโดยรวบรวมพยานหลักฐานในทางที่อาจพิสูจน์ความบริสุทธิ์ของผู้ต้องหาด้วย ก็อาจถูกตั้งข้อสงสัยจากผู้บังคับบัญชาว่ามีเจตนาช่วยเหลือผู้ต้องหาโดยทุจริตเพราะผิดไปจากทางปฏิบัติตามปกติของพนักงานสอบสวนโดยทั่วไป

ดังนั้นเมื่อมีข้อบังคับกระทรวงมหาดไทยที่ 1/2498 ว่าด้วยระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดี เล่มที่ 1 ลักษณะที่ 8 ข้อ 254 กำหนดว่า “ตามปกติผู้สอบสวนไม่จำเป็นต้องสอบสวนพยานของผู้ต้องหา เพราะตามธรรมดาพนักงานสอบสวนมีหน้าที่จะพิจารณาคดี ว่าพอมีมูลดำเนินการฟ้องหรือไม่เป็นหลัก หากใช่เป็นการวินิจฉัยคดีของคุณความไม่ แต่หลักดังกล่าวนี้บางทีอาจเกิดความจำเป็นหรือด้วยลักษณะแห่งการสอบสวนที่ดี บางคดีก็อาจจำเป็นที่ผู้สอบสวนต้องรีบ ชิงไหวชิงพริบสอบสวนหรือพิสูจน์พยานผู้ต้องหาเสียแต่ในขั้นต้นหรือป้องกัน มิให้ผู้ต้องหามีโอกาสชักซ้อมพยาน ทำให้เสียความเที่ยงธรรมในคดี ก็อาจจะสอบสวนพยานผู้ต้องหาในบางคดีเพื่อให้เกิดผลแก่คดีนั้นๆ ก็ได้” จึงยังเป็นการไปรับรองทางปฏิบัติของพนักงานสอบสวนที่มุ่งรวบรวมพยานหลักฐานเฉพาะในด้านที่จะเอาผิดกับผู้ต้องหาแต่อย่างเดียวดังกล่าว อันมีผลกระทบต่อความยุติธรรม และการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนในชั้นสอบสวน และขัดต่อประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 131 เดิม ซึ่งใช้บังคับอยู่แล้วดังกล่าวนี้ด้วย

ในเรื่องนี้ได้มีหนังสือกรมอัยการที่ มท.1001/1248 ลงวันที่ 14 กุมภาพันธ์ 2522 กำหนดว่า ในกรณีที่ผู้ต้องหาร้องขอความเป็นธรรมต่ออัยการ โดยขอให้มีการสอบสวนเพิ่มเติม พนักงานอัยการขอที่จะสั่งให้พนักงานสอบสวนทำการสอบสวนเพิ่มเติมได้ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 143 ประกอบด้วย มาตรา 2 (11) ต่อมากระทรวงมหาดไทยได้หารือไปยังคณะกรรมการกฤษฎีกาเพื่อพิจารณาปัญหาข้อกฎหมายในเรื่องนี้ว่า ในกรณีที่ผู้ต้องหาร้องขอความเป็นธรรมต่อพนักงานอัยการ โดยระบุพยานหลักฐานเพิ่มเติม พนักงานอัยการจะมีคำสั่งให้พนักงานสอบสวนทำการสอบสวนเพิ่มเติม ตามประเด็นที่ผู้ต้องหาร้องขอความเป็นธรรมได้หรือไม่ ซึ่งคณะกรรมการกฤษฎีกาพิจารณาแล้วได้มีความเห็นตามหนังสือสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกาที่ สร 0001/1224 ลงวันที่ 26 กรกฎาคม 2523 เห็นเช่นเดียวกันกับกรมอัยการทุกประการ ซึ่งสอดคล้องกับหลักการที่ว่าเจ้าพนักงานของรัฐต้องอำนวยความสะดวกแก่ทุกฝ่าย พนักงานสอบสวน

ใช้เรื่องของการเป็นคู่ต่อสู้ของผู้ต้องหา หากแต่เป็นการดำเนินการไปตามความเป็นจริง ตามความชอบธรรม และตามหน้าที่ในกฎหมาย ต่อมาประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 131 และมาตรา 134 ปัจจุบัน ได้แก้ไขเพิ่มเติมให้มีความชัดเจนมากขึ้น โดยกำหนดว่าให้พนักงานสอบสวนต้องรวบรวม หลักฐานทุกชนิด เท่าที่สามารถจะทำได้ เพื่อประสงค์จะทราบข้อเท็จจริงและพฤติการณ์ต่างๆ อันเกี่ยวกับความผิดที่ถูกกล่าวหา เพื่อจะรู้ตัวผู้กระทำความผิดและพิสูจน์ให้เห็นความผิดหรือความบริสุทธิ์ ของผู้ต้องหา และพนักงานสอบสวนต้องให้โอกาสผู้ต้องหาที่จะแก้ข้อหา และที่จะแสดงข้อเท็จจริง อันเป็นประโยชน์แก่ตนได้ แม้มีอำนาจหน้าที่ในการดำเนินคดีกับผู้ต้องหา แต่การดำเนินคดีไม่ใช่ การปฏิบัติหน้าที่ของตำรวจมีความเกี่ยวข้องกับใกล้ชิดกับประชาชน อาจให้คุณให้โทษแก่ประชาชนได้ โดยง่าย เช่น การจับกุม การแจ้งข้อหาการสอบสวน การควบคุม การปล่อยชั่วคราว รวมทั้งการใช้กำลัง หรืออาวุธต่างๆ เพื่อจับกุมผู้กระทำความผิด อาจเป็นเหตุให้บุคคลนั้นได้รับบาดเจ็บ หรือตายได้ (คดีวิสามัญฆาตกรรม) เป็นต้น ดังนั้นการใช้ดุลพินิจของตำรวจจึงมีความสำคัญมากเพราะมีผล โดยตรงต่อการบังคับใช้กฎหมาย (Law Enforcement) และมีผลกระทบต่อสิทธิเสรีภาพ ของประชาชนโดยตรง

1.3.2 การดำเนินคดีอาญาในศาลแขวงของพนักงานอัยการ

เมื่อมีการกระทำความผิดเกิดขึ้น มีความจำเป็นต้องดำเนินการสอบสวน และเมื่อสอบสวนแล้วเชื่อว่าผู้ถูกกล่าวหาเป็นผู้กระทำความผิดจริง การพิจารณาว่าจำเป็นต้องฟ้อง ผู้ถูกกล่าวหาทุกเรื่องหรือไม่ เป็นเรื่องที่อยู่ในอำนาจหน้าที่ความรับผิดชอบของพนักงานอัยการ โดยพิจารณาว่ามีพยานหลักฐานพอฟ้องหรือไม่ เนื่องจากการสอบสวนฟ้องร้องเป็นกระบวนการ เดียวกันไม่อาจแบ่งแยกได้ และพนักงานอัยการ คือผู้ที่นำคดีขึ้นสู่การพิจารณาคดีของศาลในที่สุด เพราะฉะนั้นอัยการจึงควรมีอำนาจที่จะควบคุมการสอบสวน เพราะการสั่งคดีเป็นอำนาจของอัยการ โดยเฉพาะตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 120 กำหนดว่า “ห้ามมิให้พนักงานอัยการ ยื่นฟ้องคดีใดต่อศาล โดยมีได้มีการสอบสวนในความผิดนั้นก่อน” จึงอาจกล่าวได้ว่าการสอบสวน เป็นเงื่อนไขแห่งอำนาจฟ้องของพนักงานอัยการ หากการสอบสวนกระทำโดยมิชอบย่อมมีผล ให้การฟ้องคดีนั้นของอัยการไม่ชอบไปด้วย ตัวอย่างเช่น ตามคำพิพากษาฎีกาที่ 1907/2494 วินิจฉัยว่า แม้พนักงานสอบสวน ได้รวบรวมพยานหลักฐานอื่นแล้ว แต่ไม่มีการสอบปากคำผู้ต้องหาไว้ ถือว่าการสอบสวนยังไม่สมบูรณ์ พนักงานอัยการจึงยังไม่มีอำนาจฟ้องคดีนั้น และคำพิพากษาฎีกา ที่ 5252/2545 วินิจฉัยว่า กรณีพนักงานสอบสวนถามจำเลยซึ่งเป็นผู้ต้องหาที่มีอายุไม่เกินสิบแปดปี ในขณะที่ทำการสอบสวนนั้นว่าจำเลยมีทนายความหรือไม่ และต้องการทนายความหรือผู้ใดที่จำเลยไว้ใจ เข้าร่วมฟังการถามคำให้การจำเลยหรือไม่ จำเลยตอบว่าไม่มีทนายความ และไม่ต้องการผู้ใดเข้าร่วมฟัง การถามคำให้การจำเลย พนักงานสอบสวนจึงได้ทำการถามคำให้การจำเลยไปโดยไม่มีนักจิตวิทยา หรือนักสังคมสงเคราะห์ บุคคลที่เดือดร้อนขอ และพนักงานอัยการเข้าร่วมในการถามคำให้การจำเลยนั้นด้วย

ตามที่กำหนดในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 133 ทวิ และ 134 ตริ โดยที่ไม่ปรากฏว่าเป็นกรณีเร่งด่วนอย่างยิ่งที่ทำให้ไม่อาจรอบุคคลดังกล่าวได้ ถือว่ายังไม่มี การสอบสวนตามกฎหมาย จึงมีผลให้พนักงานอัยการยังไม่มีอำนาจฟ้อง เป็นต้น จึงเป็นสิ่งที่ยืนยันว่าการสอบสวนกับการฟ้องร้องนั้น แม้ตามกฎหมายไทยได้วางโครงสร้างไว้แยกขาดจากกัน แต่โดยมูลฐานของประเทศที่ใช้ระบบซีวิลลอว์ (Civil Law) ถือเป็นกระบวนการเดียวกัน คือการตรวจสอบข้อเท็จจริงของฝ่ายบริหารก่อนขึ้นพิจารณาของฝ่ายตุลาการ ซึ่งต้องเป็นไปโดยชอบเสียก่อน จึงจะนำคดีไปสู่การพิจารณาของฝ่ายตุลาการได้ กล่าวคือ หลักการดำเนินคดีอาญาของพนักงานอัยการในนานาประเทศจะกำหนดไว้ แบ่งแยกได้เป็น 2 ประการ²⁰³

1) หลักการดำเนินคดีอาญาตามกฎหมาย (Legality Principle)

เมื่อการสอบสวนปรากฏหลักฐานว่าผู้ต้องหาเป็นผู้กระทำความผิด พนักงานอัยการจะต้องดำเนินการฟ้องร้อง เพื่อป้องกันมิให้พนักงานอัยการใช้อำนาจโดยมิชอบ และเป็นการบังคับใช้กฎหมายอย่างเสมอภาคกัน²⁰⁴

2) หลักการดำเนินคดีอาญาตามดุลพินิจ (Opportunity Principle)

เมื่อมีการกระทำความผิดเกิดขึ้น หากเห็นว่าผู้ต้องหากระทำความผิดจริง พนักงานอัยการอาจไม่ฟ้องผู้ต้องหาก็ได้โดยใช้ดุลพินิจ หรือแม้ว่าพนักงานอัยการจะได้ฟ้องผู้ต้องหาต่อศาล ก็มีอำนาจใช้ดุลพินิจถอนฟ้องได้²⁰⁵

กฎหมายว่าด้วยวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวงกำหนดให้มีวิธีพิจารณาความอาญาเป็นพิเศษในศาลแขวง เพื่อให้การพิจารณาพิพากษาคดีอาญาที่อยู่ในอำนาจศาลแขวง ซึ่งเป็นคดีที่มีอัตราโทษเล็กน้อยเป็นไปด้วยความรวดเร็วยิ่งขึ้น ได้แก่ คดีอาญาที่มีโทษจำคุกไม่เกิน 3 ปี ปรับไม่เกิน 60,000 บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ และในคดีแพ่งที่ทุนทรัพย์ไม่เกิน 300,000 บาท มีวิธีพิจารณาความที่แตกต่างกับศาลชั้นต้นอื่น เนื่องจากการพิจารณาคดีต้องการให้เป็นไปโดยรวดเร็ว และเสร็จสิ้นไปโดยเร็ว โจทก์อาจฟ้องคดีด้วยวาจาได้ และจำเลยก็อาจให้การแก้คดีด้วยวาจาได้ และเพื่อคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน ซึ่งการดำเนินคดีอาญาที่อยู่ในอำนาจศาลแขวง ในขั้นตอนการฟ้องโดยทั่วไปแล้วมี กระบวนการเหมือนกับการดำเนินคดีอาญาทั่วไป กล่าวคือ พนักงานอัยการหรือผู้เสียหายเป็นผู้มีอำนาจฟ้องคดีตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 28 ประกอบพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง พ.ศ. 2499

²⁰³ อรรถพล ใหญ่สว่าง. ระบบการดำเนินคดีอาญา ระบบกล่าวหา และระบบไต่สวน. ใน *ประมวลสาระชุดวิชากฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาและพยานชั้นสูง*. (พิมพ์ครั้งที่ 4). หน่วยที่ 5, นนทบุรี: สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. 2564. หน้า 32.

²⁰⁴ “เรื่องเดียวกัน”. หน้า 32.

²⁰⁵ “เรื่องเดียวกัน”. หน้า 33.

มาตรา 4 โดยฟ้องต่อศาลที่มีเขตอำนาจ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 22 ถึงมาตรา 24 ประกอบพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง พ.ศ. 2499 มาตรา 4 ถ้าฟ้องถูกต้องตามกฎหมายแล้ว ในกรณีผู้เสียหายเป็นโจทก์ ศาลต้องไต่สวนมูลฟ้องก่อนเสมอ โดยมีอำนาจไต่สวนมูลฟ้องกลับหลังจำเลย ส่วนในกรณีที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ ศาลไม่จำเป็นต้องไต่สวนมูลฟ้อง แต่ถ้าเห็นสมควรศาลจะสั่งให้ไต่สวนมูลฟ้องก่อนก็ได้ โดยต้องกระทำต่อหน้าจำเลย ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 161 มาตรา 165 และมาตรา 166 ประกอบพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง พ.ศ. 2499 มาตรา 4 เมื่อศาลประทับฟ้องแล้ว หากยังไม่ได้ตัวจำเลยมาให้ศาลออกหมายเรียกหรือหมายจับ มาเพื่อพิจารณาต่อไป อย่างไรก็ตาม การดำเนินคดีอาญาที่อยู่ในอำนาจศาลแขวงในขั้นตอนการฟ้อง ก็มีรูปแบบหรือเงื่อนไขพิเศษ บางประการที่แตกต่างจากการดำเนินคดีอาญาทั่วไป ได้แก่ รูปแบบคำฟ้อง และระยะเวลาฟ้องคดี นอกจากนี้ยังมีประเด็นทางกฎหมายที่น่าสนใจกรณีแก้หรือเพิ่มเติมฟ้องแล้วทำให้คดีไม่อยู่ในอำนาจศาลแขวง โดยมีสาระสำคัญดังต่อไปนี้

รูปแบบคำฟ้อง

ในคดีอาญาทั่วไปพนักงานอัยการหรือผู้เสียหายซึ่งเป็นโจทก์จะต้องฟ้องเป็นหนังสือและมีรายละเอียดตาม ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 158 ครบถ้วน จะฟ้องด้วยวาจาไม่ได้ แต่คดีอาญาที่อยู่ในอำนาจศาลแขวงนั้น พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง พ.ศ. 2499 มาตรา 19 บัญญัติว่า “ในคดีอาญาที่อยู่ในอำนาจศาลแขวง ที่จะพิจารณาพิพากษาได้ ผู้เสียหายหรือพนักงานอัยการจะฟ้องด้วยวาจาหรือเป็นหนังสือก็ได้ แต่ถ้าจำเลยร้องขอหรือศาลเห็นสมควรจะสั่งให้การฟ้องเป็นหนังสือก็ได้” ดังนั้น โจทก์จะฟ้องคดีอาญาที่อยู่ในอำนาจศาลแขวงด้วยวาจาก็ได้ โดยรายละเอียดเกี่ยวกับการฟ้องคดีด้วยวาจามีดังนี้

(1) ความหมายของของการพิจารณาคดีด้วยวาจา

พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง พ.ศ. 2499 มาตรา 19 บัญญัติว่า “คดีอาญาที่อยู่ในอำนาจศาลแขวง ที่จะพิจารณาพิพากษาได้ ผู้เสียหายหรือพนักงานอัยการ จะฟ้องด้วยวาจาหรือเป็นหนังสือก็ได้ แต่ถ้าจำเลยร้องขอหรือศาลเห็นสมควร จะสั่งให้ฟ้องเป็นหนังสือก็ได้ การฟ้องด้วยวาจานั้น ให้โจทก์แจ้งต่อศาลถึงชื่อโจทก์ ชื่อ ที่อยู่ และสัญชาติของจำเลย ฐานความผิด การกระทำที่อ้างว่าจำเลยได้กระทำความผิด ข้อเท็จจริง และรายละเอียดเกี่ยวกับเวลา สถานที่ และอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องพอสมควรเท่าที่จำเลยเข้าใจข้อหาได้ดี และมาตราในกฎหมายซึ่งบัญญัติว่า การกระทำเช่นนั้นเป็นความผิด จำเลยจะให้การด้วยวาจาหรือเป็นหนังสือก็ได้ ในกรณีที่ฟ้องหรือให้การด้วยวาจา ให้ศาลบันทึกใจความไว้เป็นหลักฐาน และให้คู่ความลงชื่อไว้ คำเบิกความของพยาน ให้ศาลบันทึกสาระสำคัญโดยย่อ และให้พยานลงชื่อไว้” และมาตรา 20 บัญญัติว่า “ในคดีอาญาที่อยู่ในอำนาจศาลแขวงที่จะพิจารณาพิพากษาได้ ถ้าผู้ต้องหา

ให้การรับสารภาพตลอดข้อหาต่อพนักงานสอบสวน ให้พนักงานสอบสวนนำผู้ต้องหาไปยังพนักงานอัยการ หรือสั่งให้ผู้ต้องหาไปพบพนักงานอัยการในกรณีที่ผู้ต้องหาไม่ได้อยากถูกควบคุมตัว เพื่อฟ้องศาลโดยมิต้องสอบสวน และให้ฟ้องด้วยวาจา ให้ศาลถามผู้ต้องหาว่าจะให้การประการใด และถ้าผู้ต้องหาให้การรับสารภาพ ให้ศาลบันทึกคำฟ้อง คำรับสารภาพ และทำคำพิพากษาในบันทึกฉบับเดียวกัน แล้วให้โจทก์ จำเลยลงชื่อไว้ในบันทึกนั้น ถ้าผู้ต้องหาให้การปฏิเสธให้ศาลสั่งให้พนักงานอัยการรับตัวผู้ต้องหาคืนเพื่อดำเนินการต่อไป”²⁰⁶

จากมาตรา 19 และมาตรา 20 จะเห็นได้ว่า

การฟ้องด้วยวาจา หมายถึง การที่โจทก์กล่าวด้วยวาจาแจ้งต่อศาลถึงชื่อโจทก์ ชื่อ ที่อยู่ และสัญชาติของจำเลย ฐานความผิด การกระทำทั้งหลายที่อ้างว่าจำเลยได้กระทำความผิด ข้อเท็จจริง และรายละเอียดเกี่ยวกับเวลา สถานที่ และอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องพอสมควรเท่าที่จะให้ จำเลยเข้าใจข้อหาได้ดี และมาตราในกฎหมายซึ่งบัญญัติว่าการกระทำเช่นนั้นเป็นความผิดตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง พ.ศ. 2499 มาตรา 19 วรรคสอง การที่โจทก์ต้องกล่าวด้วยวาจาต่อศาลดังกล่าว แสดงอยู่ในตัวว่าในการฟ้องด้วยวาจา โจทก์ต้องมาศาลเสมอ แม้พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง พ.ศ. 2499 มาตรา 19 วรรคหนึ่ง จะให้สิทธิโจทก์เลือกฟ้องด้วยวาจา หรือเป็นหนังสือก็ตาม แต่เนื่องจากกรณีผู้เสียหายเป็นโจทก์ ศาลจะต้องไต่สวนมูลฟ้องก่อนเสมอ

ทางปฏิบัติกรณีผู้เสียหายเป็นโจทก์จะเลือกฟ้องเป็นหนังสือ เพื่อความสะดวกในการไต่สวนมูลฟ้อง และส่งสำเนาฟ้องให้แก่จำเลยในกรณีที่ศาลประทับฟ้อง ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 168 ประกอบ พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง พ.ศ. 2499 มาตรา 4 ส่วนกรณีที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ ศาลมีอำนาจประทับฟ้องโดยไม่จำเป็นต้องไต่สวนมูลฟ้อง ทั้งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง พ.ศ. 2499 มาตรา 20 บัญญัติว่า “ถ้าผู้ต้องหาให้การรับสารภาพตลอดข้อหาต่อพนักงานสอบสวน ให้พนักงานสอบสวนนำผู้ต้องหาไปยังพนักงานอัยการหรือสั่งให้ผู้ต้องหาไปพบพนักงานอัยการในกรณีที่ผู้ต้องหาไม่ได้อยากถูกควบคุมตัวเพื่อฟ้องศาล โดยมิต้องทำการสอบสวน และให้ฟ้องด้วยวาจา...” ดังนั้น กรณีที่ผู้ต้องหาให้การรับสารภาพตลอดข้อหาต่อพนักงานสอบสวน พนักงานอัยการจะต้องฟ้องด้วยวาจา ส่วนกรณีที่ผู้ต้องหาให้การปฏิเสธ พนักงานอัยการจะฟ้องด้วยวาจาหรือเป็นหนังสือก็ได้ แต่ในทางปฏิบัติพนักงานอัยการจะฟ้องเป็นหนังสือ พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง พ.ศ. 2499 มาตรา 19 วรรคสี่ บัญญัติว่า “ในกรณีที่ฟ้องหรือให้การด้วยวาจา

²⁰⁶ ธานีศ เกศวพิทักษ์. หัวใจของพระธรรมนูญศาลยุติธรรม ปรับปรุงแก้ไขใหม่ตามพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมพระธรรมนูญศาลยุติธรรม (ฉบับที่ 5) พ.ศ. 2558 และพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวง. หน้า 169-170.

ให้ศาลบันทึกใจความไว้เป็นหลักฐานและให้คู่ความลงชื่อไว้” ดังนั้นกรณีที่โจทก์ฟ้องด้วยวาจา ศาลจะต้องบันทึกใจความไว้เป็นหลักฐานและให้คู่ความลงลายมือชื่อไว้ เพื่อเป็นหลักฐานว่าศาลบันทึกฟ้องด้วยวาจาถูกต้อง ในกรณีที่คู่ความไม่ได้ลงลายมือชื่อในบันทึกคำฟ้อง แต่ได้ยอมรับโดยปริยายว่าบันทึกนั้นถูกต้อง กระบวนพิจารณาคดีดังกล่าวย่อมไม่เสียไป²⁰⁷

(2) บันทึกหลักฐานการฟ้องคดีด้วยวาจา

ในการฟ้องด้วยวาจาของพนักงานอัยการ หากพนักงานอัยการจะต้องนำผู้ต้องหาไปต่อหน้าศาลแล้วกล่าวด้วยวาจาแจ้งรายละเอียดต่อศาลตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง พ.ศ. 2499 มาตรา 19 วรรคสอง ทุกคดีอาจก่อให้เกิดความสับสนยุ่งยากในการปฏิบัติงานของศาล พนักงานอัยการ และเจ้าหน้าที่ผู้เกี่ยวข้อง ในทางปฏิบัติพนักงานอัยการจึงทำ “บันทึกหลักฐานการฟ้องคดีด้วยวาจา” ที่บรรยายรายละเอียดตาม พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง พ.ศ. 2499 มาตรา 19 วรรคสอง ไว้ครบถ้วนแล้วนำไปยื่นต่อศาลแทนการบรรยายฟ้องด้วยวาจาจริงๆ

1.3.3 การพิจารณาคดีของศาลแขวง และการทำคำพิพากษา

การดำเนินคดีอาญาที่อยู่ในอำนาจศาลแขวงของพนักงานอัยการ นั้น นับแต่มีการแก้ไขพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2517 ซึ่งตัดบทบาทของผู้ว่าคดีของกรมตำรวจในขณะนั้น มิให้มีหน้าที่ในการดำเนินคดีอาญาในศาลแขวง โดยให้เป็นหน้าที่ของพนักงานอัยการเท่านั้นที่จะดำเนินคดีอาญาในศาลแขวงแทนรัฐ พนักงานอัยการจึงมีบทบาทในการดำเนินคดีในชั้นศาลเพียงหน่วยงานเดียว ควบคู่ไปกับผู้เสียหายที่จะใช้สิทธิฟ้องเองตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 28 ซึ่งการดำเนินกระบวนพิจารณาคดีอาญาในศาลแขวง นั้น พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง พ.ศ. 2499 บัญญัติไว้รวมบทเฉพาะกาลเพียง 29 มาตรา ซึ่งปัจจุบันได้ยกเลิกไปแล้ว 16 มาตรา ยังมีผลบังคับใช้ 13 มาตรา แต่อย่างไรก็ตามได้บัญญัติมาตราสำคัญที่สามารถทำให้การดำเนินกระบวนพิจารณาคดีอาญาในศาลแขวงดำเนินไปได้ คือ มาตรา 4 บัญญัติว่า “ให้นำวิธีพิจารณาความอาญาตามบทบัญญัติแห่งพระราชบัญญัตินี้มาใช้บังคับในศาลแขวง แต่ในกรณีที่ไม่มีบทบัญญัติในพระราชบัญญัตินี้บังคับให้คงใช้กฎหมายว่าด้วยพระธรรมนูญศาลยุติธรรม กฎหมายว่าด้วยวิธีพิจารณาความอาญา กฎหมายว่าด้วยวิธีพิจารณาความแพ่งบังคับ แต่ทั้งนี้ไม่กระทบกระเทือนกฎหมายว่าด้วยการจัดตั้งศาลคดีเด็กและเยาวชนและกฎหมายว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีเด็กและเยาวชน” ดังนั้นอาจถือได้ว่า การดำเนินกระบวนพิจารณาคดีอาญาในศาลแขวงเหมือนกับการดำเนินคดีอาญาในศาลจังหวัดหรือศาลอาญาชั้นต้น ซึ่งมีอยู่หลายศาลในกรุงเทพมหานคร เว้นแต่พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญา

²⁰⁷ สุรียา ปานแป้น และอนุวัฒน์ บุญนันท์. *หลักกฎหมายว่าด้วยวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง*. หน้า 98

ในศาลแขวง พ.ศ. 2499 จะได้บัญญัติไว้เป็นพิเศษในเรื่องที่จะทำให้การดำเนินคดีเกิดความรวดเร็ว ส่วนบทบัญญัติการดำเนินคดีโดยทั่วไปแล้ว²⁰⁸

การดำเนินคดีอาญาที่อยู่ในอำนาจศาลแขวงในขั้นตอนการพิจารณาโดยทั่วไปแล้วมีกระบวนการเหมือนกับการดำเนินคดีอาญาทั่วไป กล่าวคือ เมื่อโจทก์หรือทนายโจทก์และจำเลยมาอยู่ต่อหน้าศาลแขวงแล้ว และศาลเชื่อว่าเป็นจำเลยจริง ถ้าคดีนั้นเป็นคดีที่มีอัตราโทษจำคุก ก่อนเริ่มพิจารณาให้ศาลถามจำเลยว่ามีทนายความหรือไม่ ถ้าไม่มีและจำเลยต้องการทนายความ ก็ให้ศาลตั้งทนายความให้แก่จำเลย จากนั้นจึงอ่านและอธิบายฟ้องให้จำเลยฟังแล้วสอบคำให้การจำเลยมาตรา 4 หากก่อนเริ่มพิจารณาศาลไม่ได้ถามจำเลยเรื่องทนายความ หรือถามแล้วจำเลยแถลงว่าตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 172 วรรคสอง และมาตรา 173 วรรคสอง ประกอบพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง พ.ศ. 2499 ไม่มีทนายความและต้องการทนายความ แต่ศาลไม่ได้ตั้งทนายความให้แก่จำเลย กลับอ่านและอธิบายฟ้องสอบคำให้การจำเลย และนัดฟังคำพิพากษาต่อไป ย่อมเป็นกระบวนการพิจารณาที่ไม่ชอบ แม้จำเลยจะแต่งตั้งทนายความเข้ามาในวันที่ศาลมีคำพิพากษา แต่ก็เป็นการแต่งตั้งทนายความหลังจากสอบคำให้การจำเลยแล้ว ย่อมเป็นกระบวนการพิจารณาที่ไม่ชอบเช่นกัน หากจำเลยให้การปฏิเสธ ซึ่งต้องมีการสืบพยานหลักฐาน ศาลจะดำเนินการพิจารณาตลอดไปจนเสร็จโดยไม่เลื่อนก็ได้ เว้นแต่พยานไม่มาหรือมีเหตุอันควรต้องเลื่อนการพิจารณาตาม ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 179 วรรคหนึ่ง ประกอบพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง พ.ศ. 2499 มาตรา 4 และที่สำคัญพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง พ.ศ. 2499 มาตรา 21 ยังเน้นย้ำให้ศาลต้องดำเนินการพิจารณาโดยเร็วด้วย ทั้งมาตรา 19 วรรคสามถึงวรรคห้า ยังกำหนดวิธีพิจารณาบางประการไว้โดยชัดแจ้ง ได้แก่ รูปแบบคำให้การ และรูปแบบการบันทึก คำเบิกความของพยาน โดยมีสาระสำคัญดังต่อไปนี้

1) รูปแบบคำให้การและการดำเนินกระบวนการพิจารณา

ในคดีอาญาทั่วไปในชั้นสอบคำให้การจำเลย ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 172 วรรคสอง บัญญัติว่า “ให้ศาลอ่านและอธิบายฟ้องให้จำเลยฟัง และถามว่า ได้กระทำผิดจริงหรือไม่ จะให้การต่อสู้ อย่างไรบ้าง คำให้การของจำเลยให้ศาลจดไว้ ถ้าจำเลยไม่ยอมให้การ ก็ให้ศาลจดยางานไว้และดำเนินการพิจารณาต่อไป” แม้บทบัญญัติดังกล่าวจะมีได้ กำหนดรูปแบบคำให้การของจำเลยไว้โดยชัดแจ้ง แต่เป็นที่เข้าใจได้ว่าจำเลยจะให้การด้วยวาจา หรือเป็นหนังสือก็ได้ ส่วนการพิจารณาคดีอาญาที่อยู่ในอำนาจศาลแขวง พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง พ.ศ. 2499 มาตรา 19 วรรคสามและวรรคสี่ บัญญัติไว้

²⁰⁸ สุรียา ปานแป้น และอนุวัฒน์ บุญนันท์. *หลักกฎหมายว่าด้วยวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง*. หน้า 117

โดยชัดแจ้งว่าจำเลยจะให้การด้วยวาจาหรือเป็นหนังสือก็ได้ ในกรณีที่จำเลยให้การด้วยวาจา ให้ศาลบันทึกใจความไว้เป็นหลักฐานและให้คู่ความลงลายมือชื่อไว้ โดยใช้แบบพิมพ์ ข. 2 เมื่อมีเหตุอันควร จำเลยอาจยื่นคำร้องขอแก้หรือเพิ่มเติมคำให้การก่อนศาลพิพากษาได้ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 163 วรรคสอง ประกอบพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง พ.ศ. 2499 มาตรา 4 ในทางปฏิบัติกรณีโจทก์ฟ้องเป็นหนังสือ รูปแบบคำให้การจำเลยในคดีอาญาที่อยู่ในอำนาจศาลแขวง จะไม่แตกต่างจากคดีอาญาทั่วไป เว้นแต่กรณีโจทก์ฟ้องด้วยวาจาเนื่องจากจำเลยให้การรับสารภาพ

ถ้าจำเลยยังให้การสารภาพในชั้นพิจารณา ตลอดข้อหาต่อพนักงานสอบสวน ตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง พ.ศ. 2499 มาตรา 20 ศาลจะบันทึกคำฟ้อง คำรับสารภาพ และทำคำพิพากษาในบันทึกฉบับเดียวกันตามมาตรา 20 ทั้งนี้ ในชั้นพิจารณาจำเลย อาจให้การรับสารภาพหรือปฏิเสธก็ได้ซึ่งมีผลต่อกระบวนการพิจารณาต่อไปดังต่อไปนี้

(1) จำเลยให้การรับสารภาพ

คดีอาญาที่อยู่ในอำนาจศาลแขวงมีอัตราโทษจำคุกไม่เกิน 3 ปี หรือปรับไม่เกิน 60,000 บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ หากจำเลยให้การรับสารภาพในชั้นพิจารณา ไม่ว่าพนักงานอัยการหรือผู้เสียหาย ซึ่งเป็นโจทก์จะฟ้องเป็นหนังสือหรือฟ้องด้วยวาจา ศาลยอมพิพากษาลงโทษจำเลยโดยไม่ต้องสืบพยานหลักฐานต่อไปก็ได้ เพราะไม่ใช่คดีที่มีกฎหมายกำหนดอัตราโทษอย่างต่ำไว้ให้จำคุกตั้งแต่ 5 ปี ขึ้นไปหรือโทษสถานที่หนักกว่านั้น จึงไม่ต้องสืบพยานโจทก์ประกอบคำรับสารภาพของจำเลย ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 176 วรรคหนึ่ง ประกอบพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง พ.ศ. 2499 มาตรา 4 อย่างไรก็ตาม แม้จำเลยจะให้การรับสารภาพ แต่ถ้าศาลเห็นว่าการกระทำของจำเลยไม่เป็นความผิดคดีขาดอายุความ หรือมีเหตุตามกฎหมายที่จำเลยไม่ต้องรับโทษ ศาลมีอำนาจพิพากษายกฟ้องได้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 185 วรรคหนึ่ง ประกอบพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง พ.ศ. 2499 มาตรา 4

(2) จำเลยให้การปฏิเสธ

หากจำเลยให้การปฏิเสธในชั้นพิจารณากระบวนการพิจารณาต่อไปย่อมขึ้นอยู่กับว่าคดีนั้นเป็นการฟ้องด้วยวาจาเพราะจำเลยให้การรับสารภาพตลอดข้อหาต่อพนักงานสอบสวนตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง พ.ศ. 2499 มาตรา 20 หรือไม่ กล่าวคือ หากคดีนั้นพนักงานอัยการหรือผู้เสียหายซึ่งเป็นโจทก์ฟ้องเป็นหนังสือ ศาลจะนัดสืบพยานโจทก์และสืบพยานจำเลย แล้วมีคำพิพากษาเช่นเดียวกับคดีอาญาทั่วไป แต่หากเป็นคดีที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ฟ้องจำเลย ซึ่งให้การรับสารภาพตลอดข้อหาต่อพนักงานสอบสวน

ด้วยวจา ตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง พ.ศ. 2499 มาตรา 20 ศาลต้องมีคำสั่งจำหน่ายคดี และสั่งให้พนักงานอัยการรับตัวผู้ต้องหา (จำเลย) คืบเพื่อดำเนินการสอบสวนต่อไปตามมาตรา 20 ตอนท้าย แต่กรณีดังกล่าวไม่เป็นเหตุให้ระยะเวลา ตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง พ.ศ. 2499 มาตรา 7 สะดุดหยุดลง พนักงานอัยการยังต้องฟ้องคดีนั้นใหม่ภายในกำหนดเวลา 48 ชั่วโมง นับแต่เวลาที่ผู้ต้องหา ถูกจับหรือได้รับแจ้งข้อหา แล้วแต่กรณี มิฉะนั้นพนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการแล้วแต่กรณีก็ต้อง ยื่นคำร้องขอผิดฟ้องภายในกำหนดเวลาดังกล่าว มิใช่ นับแต่เวลาที่รับตัวผู้ต้องหาคืนจากศาล ดังนั้นพนักงานอัยการจึงต้องรับคืนตัวผู้ต้องหาพร้อมสำนวนการสอบสวนไปยังพนักงานสอบสวน เพื่อทำการสอบสวนเหมือนกรณีที่ผู้ต้องหาให้การปฏิเสธในชั้นสอบสวน เมื่อสอบสวนเสร็จแล้ว ก็ส่งสำนวนให้พนักงานอัยการ เพื่อพิจารณาสั่งฟ้องต่อไป หากพนักงานอัยการมีความเห็นควรสั่งฟ้อง แต่ไม่ได้ผิดฟ้องหรือล่วงเลยระยะเวลาผิดฟ้อง พนักงานอัยการย่อมไม่มีอำนาจฟ้อง เว้นแต่จะได้รับอนุญาต จากอัยการสูงสุดหรือพนักงานอัยการผู้มีตำแหน่งไม่ต่ำกว่าอธิบดีอัยการหรืออธิบดีอัยการภาค ซึ่งอัยการสูงสุดมอบหมาย ตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง พ.ศ. 2499 มาตรา 9²⁰⁹

กรณีผู้ต้องหาให้การรับสารภาพตลอดข้อหาต่อพนักงานสอบสวน และพนักงานอัยการฟ้องด้วยวจา แล้วผู้ต้องหาให้การปฏิเสธในชั้นพิจารณาว่าตนมิได้เป็นผู้กระทำความผิด แต่บุคคลอื่นเป็นผู้กระทำความผิด แม้จะมีพยานยืนยันต่อศาลว่าผู้ต้องหาไม่ใช่ผู้กระทำความผิด ด้วยก็ตาม ถือว่าเป็นกรณีที่ผู้ต้องหาให้การปฏิเสธในชั้นพิจารณาตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวง และวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง พ.ศ. 2499 มาตรา 20 พนักงานอัยการต้องขอรับตัวผู้ต้องหาคืน เพื่อส่งให้พนักงานสอบสวนทำการสอบสวนเต็มรูปแบบเพื่อให้ได้ตัวผู้กระทำความผิดที่แท้จริงมา ดำเนินคดีต่อไป มิใช่ขอถอนฟ้องคดีเพราะสำนวนคดีฟ้องด้วยวจาเป็นการฟ้องตามคำรับสารภาพ ของผู้ต้องหาโดยยังมีได้ทำการสอบสวนแต่อย่างใด กรณีเช่นว่านี้ศาลแขวงก็จะพิพากษายกฟ้องไม่ได้ เช่นกัน ศาลแขวงจะต้องสั่งให้พนักงานอัยการรับตัวผู้ต้องหาคืนเพื่อดำเนินการต่อไปเท่านั้น²¹⁰

²⁰⁹ สำนักงานคดีศาลแขวง. *เกร็ดความรู้ในการดำเนินคดีอาญาและคดีแพ่งของสำนักงานคดีศาลแขวง*. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานอัยการสูงสุด. 2556. หน้า 41.

²¹⁰ สหรัฐ กิติ ศุภการ. *หลักและคำพิพากษาพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง*. หน้า 40.

กรณีผู้ต้องหาให้การรับสารภาพตลอดข้อหาต่อพนักงานสอบสวน และพนักงานอัยการฟ้องด้วยวาจาต่อศาลแขวงโดยพนักงานสอบสวนมีต้องทำการสอบสวน หากจำเลยให้การรับสารภาพในชั้นพิจารณา แต่ศาลแขวงเลื่อนการอ่านคำพิพากษาออกไปและมีคำสั่งให้พนักงานคุมประพฤติสืบเสาะและพินิจจำเลยแล้วรายงานต่อศาลแขวงก่อนมีคำพิพากษา ตามพระราชบัญญัติคุมประพฤติ พ.ศ. 2559 มาตรา 30 วรรคหนึ่ง²¹¹ หากจำเลยยื่นคำร้องขอแก้คำให้การจากให้การรับสารภาพเป็นให้การปฏิเสธ

2) ขั้นตอนการพิพากษา

การดำเนินคดีอาญาที่อยู่ในอำนาจศาลแขวงในขั้นตอนการพิพากษา โดยทั่วไปแล้วมีกระบวนการเหมือนกับการดำเนินคดีอาญาทั่วไป กล่าวคือ หากจำเลยให้การรับสารภาพในชั้นพิจารณา ศาลยอมพิพากษาลงโทษจำเลยไปได้ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 176 วรรคหนึ่ง ประกอบพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง พ.ศ. 2499 มาตรา 4 เพียงแต่ในคดีอาญาทั่วไป หากในข้อหาที่จำเลยให้การรับสารภาพนั้น กฎหมายกำหนดอัตราโทษอย่างต่ำไว้ให้จำคุกตั้งแต่ 5 ปี ขึ้นไปหรือโทษสถานหนักกว่านั้น ศาลต้องฟังพยานโจทก์จนกว่าจะพอใจว่าจำเลยกระทำผิดจริงจึงจะพิพากษาลงโทษจำเลย ส่วนกรณีที่จำเลยให้การปฏิเสธ เมื่อสืบพยานโจทก์และพยานจำเลยเสร็จแล้ว ศาลจะใช้ดุลพินิจ ชั่งน้ำหนักพยานหลักฐาน ทั้งปวงแล้วมีคำพิพากษา โดยจะไม่พิพากษาลงโทษจำเลยจนกว่าจะแน่ใจว่ามีการกระทำผิดจริง และจำเลยเป็นผู้กระทำความผิดนั้น เมื่อมีความสงสัยตามสมควรว่าจำเลยได้กระทำความผิดหรือไม่ ให้ยกประโยชน์แห่งความสงสัยนั้นให้จำเลย ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 227 ประกอบพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง พ.ศ. 2499 มาตรา 4 อย่างไรก็ตาม การดำเนินคดีอาญาที่อยู่ในอำนาจศาลแขวง ในขั้นตอนการพิพากษามีรูปแบบคำพิพากษาที่แตกต่างจากการดำเนินคดีอาญาทั่วไป

คำพิพากษาหรือคำสั่งในคดีอาญาทั่วไปต้องมีรายการตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 186 ได้แก่ (1) ชื่อศาลและวันเดือนปี (2) คดีระหว่างใครโจทก์ใครจำเลย (3) เรื่อง (4) ข้อหาและคำให้การ (5) ข้อเท็จจริงซึ่งพิจารณาได้ความ (6) เหตุผลในการตัดสินทั้งในปัญหาข้อเท็จจริงและข้อกฎหมาย (7) บทมาตราที่ยกขึ้นปรับ (8) คำชี้ขาดให้ยกฟ้องหรือลงโทษ (9) คำวินิจฉัยของศาลในเรื่องของกลางหรือในเรื่องฟ้องทางแพ่ง เว้นแต่คำพิพากษาในคดีที่เกี่ยวกับความผิดลหุโทษ

²¹¹ พระราชบัญญัติคุมประพฤติ พ.ศ. 2559 มาตรา 30 วรรคหนึ่ง “ศาลมีอำนาจสั่งให้พนักงานคุมประพฤติ ดำเนินการสืบเสาะและพินิจเกี่ยวกับ อายุ ประวัติ ความประพฤติ สติปัญญา การศึกษาอบรม สุขภาพ ภาวะแห่งจิต นิสัย อาชีพ สิ่งแวดล้อม สภาพความผิด การรู้สึกความผิดและพยายามบรรเทาผลร้ายที่เกิดขึ้น เหตุอันสมควรปรานี และเรื่องอื่นใดที่เกี่ยวกับจำเลย แล้วทำรายงานและความเห็นให้ศาลเพื่อประกอบการพิจารณาพิพากษาหรือเพื่อประกอบดุลพินิจในการกำหนดโทษได้”

ไม่จำเป็นต้องมีอนุมาตรา (4) (5) และ (6) ส่วนคำสั่งระหว่างพิจารณาต้องมีรายการตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 187 ได้แก่ (1) วันเดือนปี (2) เหตุผลตามกฎหมายในการสั่ง และ (3) คำสั่งบทบัญญัติดังกล่าวแสดงอยู่ในตัวว่าในคดีอาญาทั่วไปศาลต้องทำคำพิพากษาหรือคำสั่งเป็นหนังสือ แต่สำหรับคดีอาญาที่อยู่ในอำนาจศาลแขวง พระราชบัญญัติ จัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญา ในศาลแขวง พ.ศ.2499 มาตรา 21 บัญญัติให้ศาลทำคำพิพากษาหรือคำสั่งด้วยวาจาก็ได้ แต่ให้ทำบันทึกไว้พอได้ใจความอย่างไร ในชั้นพิจารณาเท่านั้น โดยบันทึกคำพิพากษาโดยย่อไว้เป็นหลักฐาน แต่ถ้าเป็นคดีที่จำเลยให้การปฏิเสธในชั้นพิจารณาและมีการสืบพยาน ศาลจะทำคำพิพากษาหรือคำสั่งเป็นหนังสือก็ตาม ในทางปฏิบัติศาลจะทำคำพิพากษาหรือคำสั่งด้วยวาจาเฉพาะคดีที่จำเลยให้การรับสารภาพ²¹²

1.4 พระราชบัญญัติองค์กรอัยการและพนักงานอัยการ พ.ศ. 2553

ความมุ่งหมายและวัตถุประสงค์ของการบังคับใช้พระราชบัญญัติองค์กรอัยการและพนักงานอัยการ พ.ศ. 2553 เนื่องจากรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 กำหนดให้องค์กรอัยการเป็นองค์กรอื่นตามรัฐธรรมนูญ และพนักงานอัยการมีอิสระในการพิจารณาสั่งคดีและการปฏิบัติหน้าที่ให้เป็นไปโดยเที่ยงธรรม²¹³ ซึ่งได้บัญญัติให้องค์กรอัยการมีหน่วยธุรการที่เป็นอิสระในการบริหารงานบุคคล การงบประมาณ และการดำเนินการอื่น มีอัยการสูงสุดเป็นผู้บังคับบัญชาจึงบัญญัติขึ้นเพื่อบังคับใช้กับการบริหารราชการ การบริหารงานบุคคล และการปฏิบัติหน้าที่ขององค์กรอัยการ สำนักงานอัยการสูงสุด แทนพระราชบัญญัติพนักงานอัยการ พ.ศ. 2498 ซึ่งปัจจุบันรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 กำหนดให้องค์กรอัยการมีหน้าที่และอำนาจตามที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญและกฎหมาย พนักงานอัยการมีอิสระในการพิจารณาสั่งคดีและการปฏิบัติหน้าที่ให้เป็นไปโดยรวดเร็ว เที่ยงธรรมและปราศจากอคติทั้งปวง²¹⁴ ปัจจุบันจึงอยู่ระหว่างการจัดทำร่างพระราชบัญญัติฉบับใหม่เพื่อออกบังคับใช้แทนฉบับนี้ต่อไป

“มาตรา 14 พนักงานอัยการมีอำนาจและหน้าที่ดังต่อไปนี้

(1) อำนาจและหน้าที่ตามรัฐธรรมนูญ

(2) ในคดีอาญา มีอำนาจและหน้าที่ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

และตามกฎหมายอื่นซึ่งบัญญัติว่าเป็นอำนาจและหน้าที่ของสำนักงานอัยการสูงสุดหรือพนักงานอัยการ

²¹² สุรียา ปานแป้น และอนุวัฒน์ บุญนันท์. *หลักกฎหมายว่าด้วยวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง*. หน้า 118.

²¹³ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 255 วรรคห้า.

²¹⁴ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 248.

(3) ในคดีแพ่งหรือคดีปกครอง มีอำนาจและหน้าที่ดำเนินคดีแทนรัฐบาล หน่วยงานของรัฐที่เป็นองค์การตามรัฐธรรมนูญ ราชการส่วนกลาง หรือราชการส่วนภูมิภาค ในศาล หรือในกระบวนการทางอนุญาโตตุลาการทั้งปวง กับมีอำนาจและหน้าที่ตามกฎหมายอื่น ซึ่งบัญญัติว่าเป็นอำนาจและหน้าที่ของสำนักงานอัยการสูงสุดหรือพนักงานอัยการ

(4) ในคดีแพ่ง คดีปกครอง หรือคดีอาญา ซึ่งเจ้าหน้าที่ของรัฐถูกฟ้องในเรื่องการที่ได้กระทำให้ไปตามหน้าที่ที่ดี หรือในคดีแพ่งหรือคดีอาญาที่ราษฎรผู้หนึ่งผู้ใดถูกฟ้องในเรื่องการที่ได้กระทำให้ตามคำสั่งของเจ้าหน้าที่ของรัฐซึ่งได้สั่งการโดยชอบด้วยกฎหมาย หรือเข้าร่วมหรือช่วยเหลือเจ้าหน้าที่ของรัฐซึ่งกระทำการในหน้าที่ราชการที่ดี เมื่อเห็นสมควร พนักงานอัยการจะรับแก้ต่างให้ก็ได้

(5) ในคดีแพ่ง คดีปกครอง หรือกรณีมีข้อพิพาทที่ต้องดำเนินการทางอนุญาโตตุลาการที่หน่วยงานของรัฐซึ่งมิได้กล่าวใน (3) หรือนิติบุคคลซึ่งมิใช่หน่วยงานของรัฐ แต่ได้มีพระราชบัญญัติหรือพระราชกฤษฎีกาจัดตั้งขึ้น เป็นคู่กรณี และมีใช้กรณีที่เป็นข้อพิพาทกับรัฐบาล หรือระหว่างหน่วยงานของรัฐด้วยกันเอง เมื่อเห็นสมควร พนักงานอัยการจะรับว่าต่างหรือแก้ต่างให้ก็ได้

(6) ในคดีที่ราษฎรฟ้องเองไม่ได้โดยกฎหมายห้าม เมื่อเห็นสมควร พนักงานอัยการมีอำนาจเป็นโจทก์ได้

(7) ดำเนินการตามที่เห็นสมควรเกี่ยวกับการบังคับคดีอาญาเฉพาะในส่วนของ การยึดทรัพย์สินใช้ค่าปรับตามคำพิพากษา ในกรณีนี้ มิให้เรียกค่าฤชาธรรมเนียมจากพนักงานอัยการ

(8) ในกรณีที่มีการผิดสัญญาประกันจำเลยหรือประกันรับสิ่งของไปดูแลรักษาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มีอำนาจและหน้าที่ดำเนินคดีในการบังคับให้เป็นไปตามสัญญานั้น ในกรณีนี้ มิให้เรียกค่าฤชาธรรมเนียมจากพนักงานอัยการ

(9) อำนาจและหน้าที่อื่นตามที่ ก.อ. ประกาศกำหนดหรือเห็นชอบ เพื่อปฏิบัติให้เป็นไปตามกฎหมายหรือมติคณะรัฐมนตรี

(10) ปฏิบัติหน้าที่อื่นตามที่กฎหมายกำหนดให้เป็นอำนาจและหน้าที่ของพนักงานอัยการ

(11) ปฏิบัติหน้าที่อื่นตามที่กำหนดให้เป็นอำนาจและหน้าที่ของสำนักงานอัยการสูงสุด ตามที่ได้รับมอบหมายจากอัยการสูงสุด

ในการปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานอัยการตามมาตรา 14 (3) (4) และ (5) พนักงานอัยการจะออกคำสั่งเรียกบุคคลใดๆ ที่เกี่ยวข้องมาให้ถ้อยคำก็ได้ แต่จะเรียกคู่ความอีกฝ่ายหนึ่งมาให้ถ้อยคำโดยคู่ความฝ่ายนั้นไม่ยินยอมไม่ได้

พนักงานอัยการตำแหน่งใดมีอำนาจดำเนินการตามวรรคหนึ่งได้เพียงใด ให้เป็นไปตามระเบียบที่สำนักงานอัยการสูงสุดกำหนดโดยความเห็นชอบของ ก.อ.”

จากบทบัญญัติดังกล่าว อำนาจหน้าที่ของพนักงานอัยการ ตาม (2) ในคดีอาญามีอำนาจและหน้าที่ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาและตามกฎหมายอื่น ซึ่งบัญญัติว่าเป็นอำนาจและหน้าที่ของสำนักงานอัยการสูงสุดหรือพนักงานอัยการ และวรรคสอง พนักงานอัยการตำแหน่งใดมีอำนาจดำเนินการตามวรรคหนึ่งได้เพียงใด ให้เป็นไปตามระเบียบที่สำนักงานอัยการสูงสุดกำหนดโดยความเห็นชอบของ ก.อ. นั้น สำนักงานอัยการสูงสุดได้ประกาศใช้ระเบียบ กำหนดอำนาจหน้าที่ของพนักงานอัยการ ดังนี้

(1) ภารกิจของพนักงานอัยการ พนักงานอัยการมีอำนาจและหน้าที่ในการอำนวยความยุติธรรม การรักษาสันติภาพของรัฐธรรมนูญและการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน โดยจักต้องกระทำด้วยความรวดเร็วเท่าเทียมกันและเป็นธรรม กับทั้งต้องกระทำให้เป็นที่ยอมรับศรัทธาแก่ประชาชน

ในการปฏิบัติต่อผู้ต้องหาและจำเลย ให้พนักงานอัยการคำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ตลอดจนสิทธิและเสรีภาพของบุคคลดังกล่าวตามรัฐธรรมนูญและกฎหมายอื่นด้วย ส่วนบุคคลซึ่งเป็นผู้เสียหาย และพยาน พนักงานอัยการพึงให้ความคุ้มครองและการปฏิบัติที่เหมาะสมตามที่กฎหมายบัญญัติไว้²¹⁵

(2) พนักงานอัยการมีอิสระในการพิจารณาสั่งคดีและการปฏิบัติหน้าที่ให้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม ตามกฎหมาย ระเบียบ และคำสั่งของสำนักงานอัยการสูงสุด

เพื่อเป็นหลักประกันความเป็นอิสระของพนักงานอัยการ การเรียกคืนสำนวน การเปลี่ยนตัวผู้ดำเนินคดี หรือการโอนสำนวนจะกระทำมิได้ เว้นแต่ผู้บังคับบัญชาเห็นว่าเป็นกรณีที่จะเสียความเป็นอิสระ ในการพิจารณาสั่งคดีหรือการปฏิบัติหน้าที่ให้เป็นไปตามกฎหมาย โดยสุจริต รวดเร็ว เที่ยงธรรม และปราศจากอคติทั้งปวง ให้ผู้บังคับบัญชาเรียกคืนสำนวน หรือโอนสำนวน โดยเปลี่ยนตัวพนักงานอัยการเจ้าของสำนวน แล้วให้รายงานอธิบดีอัยการหรืออัยการสูงสุด แล้วแต่กรณีเพื่อทราบ²¹⁶

²¹⁵ ระเบียบสำนักงานอัยการสูงสุด ว่าด้วยการดำเนินคดีอาญาของพนักงานอัยการ พ.ศ. 2563 ข้อ 7.

²¹⁶ ระเบียบสำนักงานอัยการสูงสุด ว่าด้วยการดำเนินคดีอาญาของพนักงานอัยการ พ.ศ. 2563 ข้อ 8.

(3) ข้าราชการอัยการชั้น 4 ผู้ไม่ได้ปฏิบัติหน้าที่หัวหน้าพนักงานอัยการ เมื่อได้รับมอบหมายให้พิจารณาสำนวนคดีใด ให้ตรวจพิจารณาสำนวนแล้วทำความเห็นเสนอหัวหน้าพนักงานอัยการพิจารณาสั่ง เว้นแต่คดีนั้นทุกฐานความผิดมีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงไม่เกินสิบปี และหรือมีโทษปรับไม่เกินสองแสนบาท ให้สิ่งคดีนั้นได้เช่นเดียวกับหัวหน้าพนักงานอัยการ แต่ต้องเสนอหัวหน้าพนักงานอัยการเพื่อทราบทันที และให้นำความในวรรคสองและวรรคสามของข้อ 40 มาใช้บังคับโดยอนุโลม²¹⁷ เว้นแต่การดำเนินคดีแตกต่างคดีอาญาให้ปฏิบัติตามหมวดว่าด้วยการดำเนินคดีแตกต่างคดีอาญา ข้าราชการอัยการชั้น 2 และข้าราชการอัยการชั้น 3 เมื่อได้รับมอบหมายให้พิจารณาสำนวนคดีใด ให้ตรวจพิจารณาสำนวนแล้วทำความเห็นเสนอผู้ก้ำนกรองงานเพื่อทำความเห็นเสนอหัวหน้าพนักงานอัยการพิจารณาสั่ง เว้นแต่คดีนั้นทุกฐานความผิดมีอัตราโทษจำคุกอย่างสูง ไม่เกินสิบปี และหรือมีโทษปรับไม่เกินสองแสนบาท ให้ผู้ก้ำนกรองงานสั่งคดีนั้นได้เช่นเดียวกับหัวหน้าพนักงานอัยการ โดยให้นำความในวรรคหนึ่งมาใช้บังคับโดยอนุโลม กรณีที่สำนักงานอัยการใดไม่มีผู้ก้ำนกรองงานหรือมีแต่ไม่อาจปฏิบัติหน้าที่ได้และมีเหตุจำเป็นอันไม่อาจรอได้ ให้ทำความเห็นเสนอหัวหน้าพนักงานอัยการเพื่อพิจารณาสั่งต่อไป²¹⁸

1.5 ระเบียบสำนักงานอัยการสูงสุดว่าด้วยการดำเนินคดีอาญาของพนักงานอัยการ

พ.ศ. 2563

เพื่อเป็นเอกภาพในการดำเนินคดีอาญาของพนักงานอัยการจึงได้มีการประกาศใช้ระเบียบสำนักงานอัยการสูงสุด ว่าด้วยการดำเนินคดีอาญาของพนักงานอัยการ เพื่อให้เป็นหลักปฏิบัติราชการ ในการดำเนินคดีอาญาของพนักงานอัยการ และต่อมาได้มีการแก้ไข การยกเลิกระเบียบสำนักงานอัยการสูงสุด ว่าด้วยการดำเนินคดีอาญาของพนักงานอัยการ มาแล้วหลายฉบับ เพื่อให้เหมาะสมกับบทบาทและภารกิจของสำนักงานอัยการสูงสุด ในการอำนวยความสะดวกธรรมากรรักษาประโยชน์ของรัฐ และการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน ให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ซึ่งฉบับล่าสุด คือ ระเบียบสำนักงานอัยการสูงสุด ว่าด้วยการดำเนินคดีอาญาของพนักงานอัยการ พ.ศ. 2563 มีผลบังคับใช้ เมื่อวันที่ 1 ตุลาคม พ.ศ. 2563 เป็นต้นไป สำระสำคัญเป็นขั้นตอนในการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีอาญา ซึ่งอยู่ภายใต้เงื่อนไขสำคัญ คือ

²¹⁷ ระเบียบสำนักงานอัยการสูงสุด ว่าด้วยการดำเนินคดีอาญาของพนักงานอัยการ พ.ศ. 2563 ข้อ 40 วรรคสอง “การเสนอเพื่อทราบ ให้เสนอก่อนยื่นคำฟ้อง เมื่อหัวหน้าพนักงานอัยการมีความเห็นและคำสั่งประการใด ให้ปฏิบัติตามนั้น”

วรรคสาม “กรณีมีเหตุจำเป็นเร่งด่วนไม่อาจเสนอเพื่อทราบก่อนยื่นคำฟ้อง เช่น คดีจะขาดอายุความฟ้องร้องหรือเหตุอื่นที่อาจทำให้เกิดความเสียหาย ให้เสนอเพื่อทราบภายหลังยื่นคำฟ้องโดยเร็ว”.

²¹⁸ ระเบียบสำนักงานอัยการสูงสุด ว่าด้วยการดำเนินคดีอาญาของพนักงานอัยการ พ.ศ. 2563 ข้อ 14.

1.5.1 ภารกิจของพนักงานอัยการ เป็นไปตามข้อ 7 พนักงานอัยการมีอำนาจ และหน้าที่ในการอำนวยความสะดวก การรักษามลประโยชน์ของรัฐและการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพ ของประชาชน โดยจักต้องกระทำด้วยความรวดเร็วเท่าเทียมกันและเป็นธรรม กับทั้งต้องกระทำ ให้เป็นที่เชื่อถือศรัทธาแก่ประชาชน

1.5.2 หลักการดำเนินคดีตามข้อ 8 พนักงานอัยการมีอิสระในการพิจารณาสั่งคดี และการปฏิบัติหน้าที่ให้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม ตามกฎหมาย ระเบียบ และคำสั่ง ของสำนักงานอัยการสูงสุด

1.5.3 การหรือ ตามข้อ 11 ในกรณีมีความจำเป็นจะต้องหรือในปัญหาหรือข้อขัดข้อง อันเกิดจากการปฏิบัติตามระเบียบนี้ ให้หรือไปยังอัยการสูงสุด โดยเสนอผ่านผู้บังคับบัญชา ตามลำดับชั้น

1.5.4 การอุดช่องว่างของระเบียบ ข้อ 12 ในกรณีที่ระเบียบนี้มีได้กำหนดไว้ ให้พนักงานอัยการใช้ดุลพินิจพิจารณาปฏิบัติไปตามที่เห็นสมควร โดยไม่ให้เสียหายแก่ราชการ

1.5.5 การร่วมมือกับหน่วยงานของรัฐ ข้อ 13 ในการดำเนินคดี หากจำเป็น ต้องร่วมมือกับหน่วยงานของรัฐ ให้พนักงานอัยการพิจารณาดำเนินการได้ตามที่เห็นสมควร ทั้งนี้ ต้องเป็นไปตามกฎหมายและไม่ให้เสียหายแก่ราชการของสำนักงานอัยการสูงสุด

1.5.6 การรายงานข้อบกพร่องของกฎหมาย ข้อ 14 ในการดำเนินคดี หากพบข้อบกพร่อง หรือช่องว่างของกฎหมาย ให้พนักงานอัยการรีบรายงาน พร้อมด้วยความเห็นและข้อเสนอแนะ ในการแก้ไขโดยเสนอผ่านผู้บังคับบัญชาตามลำดับชั้นไปยังอัยการสูงสุด ทั้งนี้ไม่ว่า คดีจะเสร็จเด็ดขาดแล้ว หรือไม่ก็ตาม

1.5.7 กำหนดให้มีอำนาจสอบสวนเพิ่มเติม ตามข้อ 31 เมื่อพนักงานอัยการ ได้รับสำนวนจากพนักงานสอบสวนแล้ว หากพนักงานอัยการเห็นว่าการสอบสวนยังไม่ถูกต้องครบถ้วน ให้พนักงานอัยการแจ้งให้พนักงานสอบสวนดำเนินการสอบสวนเพิ่มเติมต่อไป

1.5.8 การตรวจพิจารณาสำนวน ตามข้อ 32 ในการพิจารณาสำนวน พนักงานอัยการ ต้องให้ความสำคัญกับสำนวนทุกประเภท ต้องพิจารณา และสั่งสอบสวนเพิ่มเติมให้เสร็จสิ้น กระแสความด้วยความรอบคอบและรวดเร็ว แล้วจึงมีความเห็นและคำสั่ง

1.5.9 หลักการทั่วไปในการตรวจพิจารณาสำนวน ตามข้อ 33 พนักงานอัยการ ต้องตรวจสอบความถูกต้องของสำนวนการสอบสวน และพิจารณาสั่งสำนวนโดยละเอียดรอบคอบ

พนักงานอัยการต้องทำความเห็นในสำนวนการสอบสวน โดยมีรายละเอียด ดังนี้

1) ข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานจากการสอบสวน โดยระบุวัน เวลา สถานที่ เกิดเหตุและเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น

2) การพิจารณาพยานหลักฐานในสำนวนว่าเป็นพยานหลักฐาน ซึ่งน่าจะพิสูจน์ความผิดหรือความบริสุทธิ์ของผู้ต้องหาได้หรือไม่ เช่น พยานบุคคล พยานเอกสาร พยานวัตถุ รวมทั้งคำให้การของผู้ต้องหาในชั้นสอบสวน

3) แนวทางการดำเนินคดีจากพยานหลักฐาน คำรับสารภาพ และข้อกฎหมาย จะทำให้ศาลลงโทษได้หรือไม่

4) คำสั่งฟ้องหรือไม่ฟ้องตามฐานความผิดและบทกฎหมายใด คำขอตามที่กฎหมายกำหนดการขอเพิ่มโทษ การขอขงโทษหรือกำหนดโทษ การนับโทษต่อจากคดีอื่น และคำสั่งเกี่ยวกับขงกลางในคดีรวมทั้งมาตรการวิธีการเพื่อความปลอดภัยในกรณีที่สำคัญการสอบสวน มีทั้งปรากฏตัวผู้กระทำความผิด และไม่ปรากฏตัวผู้กระทำความผิดให้ถือว่าเป็นสำนวนปรากฏตัวผู้กระทำความผิด พนักงานอัยการไม่ต้องมีคำสั่งเกี่ยวกับเรื่องที่ไม่ปรากฏตัวผู้กระทำความผิด

1.5.10 การสอบสวนเพิ่มเติมก่อนมีความเห็นหรือคำสั่งตาม ข้อ 35 ก่อนมีความเห็นหรือคำสั่ง ให้พนักงานอัยการพิจารณาพยานหลักฐานในคดีให้ได้ความแน่ชัดเสียก่อน ว่าผู้ต้องหาได้กระทำความผิดหรือไม่ หากยังไม่แน่ชัดก็ให้ส่งสอบสวนเพิ่มเติม หรือสั่งให้ส่งพยานมา เพื่อซักถามตามรูปคดีการส่งสอบสวนเพิ่มเติม หรือสั่งให้ส่งพยานมาเพื่อซักถามตามรูปคดีให้หัวหน้าพนักงานอัยการเป็นผู้พิจารณาสั่งในคดีที่แม้จะมีคำรับสารภาพของผู้ต้องหาแล้วก็ตาม ควรพิจารณาพยานหลักฐานให้แน่ชัดเสียก่อนตามนัยแห่งวรรคหนึ่ง

1.5.11 การสั่งให้ส่งพยานมาเพื่อซักถามตาม ข้อ 36 เมื่อผู้เสียหายหรือผู้ต้องหา หรือผู้มีประโยชน์เกี่ยวข้องในคดี ร้องขอต่อพนักงานอัยการว่าไม่ได้รับความเป็นธรรมในการสอบสวน หรือมีเหตุอันควรสงสัยว่าพยานให้การโดยไม่สมัครใจหรือให้การขัดต่อความจริง หรือเมื่อมีเหตุอื่นที่เห็นสมควรและพนักงานอัยการเห็นว่าการซักถามพยานจะได้ความชัดเจนและรวดเร็วว่าการสอบสวนเพิ่มเติม ให้พนักงานอัยการสั่งให้พนักงานสอบสวนส่งพยานคนใดมาให้ซักถาม ในการซักถามพยาน พนักงานอัยการจะต้องกระทำร่วมกับหัวหน้าพนักงานอัยการหรือพนักงานอัยการที่มีอาวุโส ถัดจากหัวหน้าพนักงานอัยการลงมาตามลำดับ และในกรณีที่พนักงานสอบสวนประสงค์จะขอฟังการซักถามด้วยก็ให้เปิดโอกาสให้ฟังได้ ทั้งนี้ ให้พนักงานอัยการผู้ซักถามบันทึกถ้อยคำของพยานที่ซักถามตามแบบและวิธีการที่บัญญัติไว้ในมาตรา 9 มาตรา 11 และมาตรา 13 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาโดยอนุโลม

1.5.12 การพิจารณาฐานความผิดและการแจ้งข้อหาเพิ่มเติมตามข้อ 37 การพิจารณาฐานความผิด ย่อมพิจารณาจากการกระทำที่ผู้ต้องหาถูกกล่าวหา พนักงานอัยการจะพิจารณาแต่เฉพาะฐานความผิดที่พนักงานสอบสวนได้แจ้งให้ผู้ต้องหาทราบและมีความเห็นไว้เท่านั้น ไม่ได้หากการกระทำที่กล่าวหาเป็นความผิดฐานอื่นด้วย ให้พนักงานอัยการพิจารณาสั่งคดีในความผิดฐานอื่นนั้นด้วย

แต่ก่อนสั่งคดีให้หัวหน้าพนักงานอัยการสั่งให้พนักงานสอบสวนดำเนินการในเรื่องการแจ้งข้อหาให้ครบถ้วนเสียก่อน ในกรณีที่พนักงานอัยการเห็นควรสั่งฟ้องผู้ต้องหาฐานอื่นต่างจากความเห็นของพนักงานสอบสวนให้ดำเนินการให้มีการแจ้งข้อหาตามนัยวรรคหนึ่งเสียก่อน

1.6 คำสั่งสำนักงานตำรวจแห่งชาติที่ 419/2556 เรื่อง การอำนวยการความยุติธรรมในคดีอาญาการทำสำนวนการสอบสวนและมาตรการควบคุมตรวจสอบเร่งรัดการสอบสวนคดีอาญา

เป็นคำสั่งที่ออกบังคับใช้กับการอำนวยการความยุติธรรมในคดีอาญา การทำสำนวนการสอบสวน และมาตรการควบคุม ตรวจสอบ และเร่งรัดการสอบสวนคดีอาญา บังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 15 กรกฎาคม 2556 มีแนวทางการทำสำนวนการสอบสวนเสมือนเป็นคู่มือการสอบสวน มีแบบฟอร์มในกรณีต่างๆ ให้ใช้เป็นแนวทางเดียวกันทั่วประเทศ โดยในบทที่ 2 ข้อ 6. การสอบสวน ได้กำหนดแนวทางการสอบสวนไว้ให้ถือปฏิบัติ และบทที่ 3 การทำสำนวนการสอบสวน ได้กำหนดให้การทำสำนวนการสอบสวนของพนักงานสอบสวนในสังกัดสำนักงานตำรวจแห่งชาติให้เป็นไปในแนวทางเดียวกัน การจัดทำเอกสารทางคดีไม่ให้ขาดพยานหลักฐานอันสำคัญ ให้ทั้งข้อเท็จจริงและหลักกฎหมายให้ครบถ้วนสมบูรณ์ ซึ่งสาระสำคัญในสำนวนการสอบสวน มีดังนี้

1.6.1 ในคำสั่งนี้บทที่ 3 การทำสำนวนการสอบสวน ข้อ 3. การทำสำนวนการสอบสวนได้ให้แนวทางการบันทึกคำให้การของบุคคล โดยการถามปากคำ และการบันทึกคำให้การของผู้กล่าวหา ผู้ต้องหาและพยานให้ถือปฏิบัติตามประมวลระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดี ลักษณะ 8 บทที่ 5 และกฎหมายมีได้บังคับว่าจะต้องถามผู้กล่าวหาหรือพยานอย่างไรบ้าง เป็นหน้าที่ของพนักงานสอบสวนต้องพิจารณาในการสอบสวนถามถ้อยคำของเขาที่อาจเป็นประโยชน์หรือก่อให้เกิดประโยชน์แก่คดีได้กำหนดแนวทางการบันทึกคำให้การผู้กล่าวหา และพยาน สาระสำคัญที่จะต้องมีในบันทึกดังกล่าว การบันทึกคำให้การเกี่ยวกับทรัพย์สินที่ถูกประทุษร้าย ให้บันทึกให้ปรากฏว่าทรัพย์สินที่เสียหายมีอะไรบ้าง ราคาเท่าใด (บันทึกรูปพรรณและหลักฐานการได้มาแห่งกรรมสิทธิ์ของทรัพย์สินโดยละเอียด เพื่อประโยชน์ในการพิจารณาในเมื่อพบทรัพย์สินที่หายในภายหลัง) บันทึกปากคำเกี่ยวกับกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินของกลางที่ยึดได้จากคนร้าย ให้บันทึกว่าของกลางนั้นเป็นของเจ้าทรัพย์สินหรือไม่ มีหลักฐานการได้มาแห่งกรรมสิทธิ์อย่างไร จำได้เพราะเหตุใด มีตำหนิรูปพรรณและเครื่องหมายอะไรเป็นสำคัญ (ในกรณีที่ผู้ต้องหาไม่ได้แจ้งกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินของกลาง ให้บันทึกไว้ให้ปรากฏในบันทึกคำให้การผู้ต้องหาด้วย) การบันทึกปากคำและการแจ้งสิทธิผู้เสียหายหรือพยานที่เป็นเด็กอายุไม่เกินสิบแปดปี ให้ถามปากคำและแจ้งสิทธิตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 133 ทวิ การบันทึกปากคำผู้เสียหายในคดีที่ผู้เสียหาย มีสิทธิที่จะเรียกเอาค่าสินไหมทดแทน ให้แจ้งสิทธิตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1

1.6.2 การบันทึกปากคำพยานผู้ชำนาญการพิเศษ หรือแพทย์ผู้ตรวจ ชั้นสูตราบาดแผล หรือศพ ซึ่งได้ออกรายงานผลการตรวจไว้แล้ว ไม่ต้องบันทึกปากคำอีก เว้นแต่กรณีมีประเด็นที่ต้องสอบสวนนอกเหนือจากรายงานผลการตรวจ หรือมีประเด็นอื่นที่ยังไม่สิ้นสงสัย

1.6.3 การบันทึกคำให้การผู้ต้องหา การถามคำให้การเพื่อบันทึกคำให้การผู้ต้องหา นอกจากถามคำให้การตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 134 วรรคแรก แล้ว เพื่อป้องกันการผิดตัว และเพื่อทราบความเป็นมาแห่งชีวิต และความประพฤติอันเป็นอาชญาของผู้ต้องหา ให้ใช้แนวการถามคำให้การเพิ่มเติมดังนี้ (1) มีทนายความหรือไม่(คดีที่มีอัตราโทษประหารชีวิตหรือผู้ต้องหาอายุไม่เกินสิบแปดปี ในวันที่พนักงานสอบสวนแจ้งข้อหา) หรือมีทนายความหรือไม่ ถ้าไม่ต้องการทนายความหรือไม่ (คดีที่มีอัตราโทษจำคุกนอกจากคดีที่มีอัตราโทษประหารชีวิตหรือผู้ต้องหาอายุไม่เกินสิบแปดปี) (2) ทราบและเข้าใจข้อหาที่พนักงานสอบสวนแจ้งให้ทราบหรือไม่ จะให้การอย่างไร (3) ก่อนคดีนี้เคยต้องโทษคดีอาญามาก่อนหรือไม่ ฯลฯ

1.6.4 การทำบัญชีทรัพย์สิน และบันทึกต่างๆ การกรอกรายการเกี่ยวกับทรัพย์สินที่เสียหาย ในบัญชีทรัพย์สิน ถูกประทุษร้าย บัญชีทรัพย์สินถูกประทุษร้ายได้คืน บัญชีทรัพย์สินถูกประทุษร้ายไม่ได้คืน และบัญชีของกลาง ไม่ต้องบันทึกรูปพรรณของทรัพย์สินโดยละเอียด เนื่องจากได้บันทึกไว้ในคำให้การแล้ว การทำบัญชีของกลาง ที่ผู้กล่าวหาหรือผู้ต้องหาอ้าง/ส่งมอบให้พนักงานสอบสวน ทำบัญชีของกลาง แยกเป็นกลุ่มของแต่ละกลุ่ม โดยเรียงพยานเอกสาร และวัตถุพยาน บันทึกการตรวจค้น แผนที่สังเขป แสดงสถานที่เกิดเหตุ บันทึกการจับกุม บันทึกการนำซีซีทีที่เกิดเหตุประกอบคำรับสารภาพ ให้ทำบันทึกพร้อมถ่ายภาพการนำซีซีทีที่เกิดเหตุประกอบคำรับสารภาพไว้ โดยไม่ต้องสอบสวนผู้ต้องหาเพิ่มเติม ในเรื่องการนำซีซีทีที่เกิดเหตุประกอบคำรับสารภาพอีกก็ได้

1.6.5 การบันทึกประวัติต้องโทษของผู้ต้องหา ถ้าเป็นประวัติในหน่วยงานที่พนักงานสอบสวนสังกัดอยู่ ให้พนักงานสอบสวนคัดลอกประวัติต้องโทษของผู้ต้องหาลงในรายการประวัติแล้วลงชื่อรับรองไว้ หากเป็นประวัติการต้องโทษต่างสถานีตำรวจหรือหน่วยงานจะต้องมีหลักฐานโต้ตอบเป็นหนังสือ ในกรณีที่พนักงานสอบสวนอ้างประวัติการต้องโทษของผู้ต้องหาเพื่อขอให้บวกโทษตามมาตรา 57 แห่งประมวลกฎหมายอาญา ขอให้เพิ่มโทษตามมาตรา 92, 93 แห่งประมวลกฎหมายอาญา หรือตามกฎหมายอื่น ให้พนักงานสอบสวนตรวจสอบรายการประวัติ และผลคดีว่าเป็นของผู้ต้องหาหรือไม่ด้วย

1.7 พระราชบัญญัติความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ. 2551

ในยุคโลกาภิวัตน์ระบบเศรษฐกิจและการค้าที่มีการขยายตัวอย่างรวดเร็ว การผลิตสินค้าภายในประเทศ การสั่งซื้อสินค้านำเข้าสินค้านำเข้าจากต่างประเทศ มีจำนวนเพิ่มขึ้น ทั้งที่มีการนำความรู้ด้านวิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยีสมัยใหม่มาใช้ในกระบวนการผลิตสินค้ามากขึ้น

สินค้าอุปโภคบริโภคที่จำหน่ายถูกผลิตขึ้นแบบ mass products รูปแบบการค้าขายมีการเปลี่ยนแปลงไป โดยมีการนำระบบขายออนไลน์เข้ามาใช้เยอะ การโฆษณาก็เช่นเดียวกันใช้สื่อออนไลน์เป็นหลัก แม้แต่ผู้บริโภคเองก็ชอบระบบส่งถึงบ้านมากกว่าการเดินทางไปซื้อที่ร้าน อย่างไรก็ตามการซื้อขายระบบออนไลน์ก็มีปัญหาตามมา อาทิเช่น ส่งของไม่ตรงปก หรือคุณภาพไม่ตรงกับที่โฆษณาไว้ และปัญหาความปลอดภัยของสินค้า โดยเฉพาะกรณีผู้บริโภคนำสินค้าที่ไม่ปลอดภัยหรือสินค้าที่ผลิตโดยไม่ได้คุณภาพมาตรฐานไปใช้ ย่อมส่งผลเสียหายเป็นอันมาก เนื่องจากอาจเกิดอันตรายทั้งต่อชีวิต ร่างกาย สุขภาพ อนามัย จิตใจ หรือทรัพย์สิน ของผู้บริโภคเองหรือบุคคลใกล้ชิด ซึ่งสินค้าที่ก่อให้เกิดอันตรายอยู่เป็นประจำ คือ สินค้าประเภทเครื่องใช้ไฟฟ้า เช่น กรณีได้รับอันตรายจากการใช้เครื่องใช้ไฟฟ้า ที่มีราคาถูกหลายชนิดในท้องตลาด และกรณีเครื่องสำอางที่มีสารปนเปื้อน เป็นต้น และเมื่อเกิดความเสียหายขึ้นแล้วย่อมมีการเรียกร้องความเสียหาย และฟ้องเรียกค่าเสียหายตามมา

ข้อพิพาทเกี่ยวกับผู้บริโภคสินค้าที่ไม่ปลอดภัยในปัจจุบันมีจำนวนมากขึ้น และเข้าสู่กระบวนการพิจารณาของศาลก็มามากขึ้นตามลำดับ บางกรณีมีการเผชิญหน้าระหว่างผู้ประกอบการ เจ้าของสินค้ากับผู้บริโภคอย่างรุนแรง ซึ่งในการฟ้องคดีเพื่อเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนในความเสียหายนี้ในปัจจุบันยังมีความยุ่งยาก เสียค่าใช้จ่ายสูง ไม่เอื้อต่อการใช้สิทธิของผู้บริโภค ทั้งนี้ เนื่องจากระบบกฎหมายที่เป็นอยู่ในปัจจุบันที่เกี่ยวข้องในเรื่องนี้ โดยเฉพาะกฎหมายแพ่งในส่วนของความรับผิดตามสัญญาที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานแนวคิดของระบบเสรีนิยมที่ให้เสรีภาพในการเป็นคู่สัญญาซื้อขายสินค้ากัน โดยกฎหมายประเมินว่าทุกคนมีความเสมอภาคกัน ซึ่งความเป็นจริงแล้วคู่กรณีคือฝ่ายผู้บริโภคร่วมกับฝ่ายผู้ประกอบการหรือเจ้าของผู้ผลิตสินค้านั้นมีอำนาจต่อรองที่ไม่เท่ากัน ฝ่ายที่เสียเปรียบคือฝ่ายผู้บริโภคที่เป็นผู้ได้รับความเสียหายจากการใช้สินค้า ผู้บริโภคมีโอกาสเข้าถึงความยุติธรรมได้ยาก ครั้นผู้บริโภคจะอาศัยหลักความรับผิดทางละเมิดเพื่อเรียกร้องให้ผู้ผลิตสินค้ารับผิดชอบในความเสียหายที่เกิดจากสินค้าหรือผลิตภัณฑ์ที่ไม่ปลอดภัย

หลักกฎหมายละเมิดกลับมีบทกำหนดให้ผู้เสียหายมีภาระพิสูจน์ว่าผู้กระทำละเมิด ซึ่งในที่นี้ก็คือผู้ผลิตหรือผู้นำเข้าสินค้ากระทำการ โดยจงใจหรือประมาทเลินเล่อในการกระทำผิด ซึ่งมีความไม่เหมาะสมและเกินกว่ากำลังความสามารถของผู้บริโภคที่จะนำสืบพิสูจน์ได้ หรืออาจกล่าวได้ว่าเป็นไปไม่ได้เลยเสียด้วยซ้ำ เนื่องจากการผลิตในแต่ละชั้นตอนย่อมอยู่ในความรู้เห็นของผู้ผลิตสินค้าแต่เพียงผู้เดียว โดยเฉพาะอย่างยิ่งในปัจจุบันที่มีการนำเอาเทคโนโลยีใหม่ๆ มาใช้ในการผลิตสินค้าด้วยแล้ว ย่อมเป็นการยากยิ่งที่จะให้ผู้เสียหายนำสืบ ส่งผลให้ผู้เสียหายจำนวนไม่น้อยไม่ได้รับค่าสินไหมทดแทนใดๆ อันแสดงถึงความบกพร่องหรือการมีช่องว่างของกฎหมายที่มีอยู่ว่าไม่สามารถใช้แก้ไขหรือเยียวยาความเดือดร้อนของประชาชนในเรื่องดังกล่าวนี้ได้

สำหรับในประเทศที่พัฒนาแล้ว และเป็นประเทศที่เน้นด้านการอุตสาหกรรม เช่น ประเทศสหรัฐอเมริกา ฝรั่งเศส เยอรมัน หรือในกลุ่มประเทศในสหภาพยุโรป ล้วนมีกฎหมายลักษณะนี้บังคับใช้มาเป็นเวลาพอสมควรแล้ว และสามารถให้การคุ้มครองและเยียวยาผู้บริโภคที่ได้รับความเสียหายได้เป็นอย่างดี ดังนั้นจึงเป็นที่มาของการตรากฎหมายว่าด้วยความรับผิดต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัยมาบังคับใช้แก่กรณีเช่นนี้ โดยเฉพาะพระราชบัญญัติความรับผิดต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ. 2551 ซึ่งมีผลบังคับใช้ในเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2552 ซึ่งความรับผิดต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย (Product liability) หมายถึง ความรับผิดทางแพ่งของผู้ผลิตและผู้จำหน่ายสินค้าต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นในชีวิต ร่างกาย หรือทรัพย์สินของบุคคล อันเกิดจากสินค้าที่ขาดความปลอดภัยที่ตนผลิตหรือจำหน่ายออกไป โดยกฎหมายฉบับนี้ให้นำหลักความรับผิดโดยเคร่งครัด (strict liability) มาปรับใช้กับกรณีการพิสูจน์ความรับผิด อันจะมีผลให้ผู้บริโภคได้รับความเสียหายที่เกิดขึ้นจากการใช้สินค้าที่ไม่ปลอดภัยไม่ต้องพิสูจน์ถึงความไม่ปลอดภัยของสินค้า เพียงแต่แสดงให้เห็นเพียงว่าความเสียหายที่เกิดขึ้นนั้นเกิดจากการใช้สินค้านั้นเท่านั้น เพื่อให้ผู้บริโภคที่ได้รับความเสียหายได้รับการเยียวยาแก้ไขด้วยความรวดเร็ว และเป็นธรรมมากที่สุด และที่สำคัญ คือ เป็นการมุ่งเน้นให้ผู้บริโภคได้ใช้สินค้าที่มีความปลอดภัยได้มาตรฐาน อันจะเป็นการยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนให้ดีขึ้น เป็นการคุ้มครองสิทธิของผู้บริโภค โดยภาพรวม และในขณะเดียวกันก็จะเป็นการส่งเสริมให้ผู้ประกอบการหรือเจ้าของสินค้าตระหนักถึงความสำคัญของการรักษาและพัฒนาระดับคุณภาพและมาตรฐานของสินค้าให้ดีขึ้น อันจะส่งผลดีต่อระบบเศรษฐกิจการค้าของประเทศต่อไปอีกด้วย

พระราชบัญญัติความรับผิดต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ. 2551 หรือเทียบได้กับกฎหมายที่บังคับใช้ในนานาอารยประเทศที่นักธุรกิจรู้จักกันดีในนามของ “Product Liability Law” หรือมักเรียกกันสั้นๆ ว่า “PL Law” เพื่อให้ นักธุรกิจและผู้ประกอบการของไทยได้มีการเตรียมความพร้อมที่จะปรับตัวเข้ากับกฎหมายฉบับนี้ เริ่มมีผลบังคับใช้เป็นกฎหมายเมื่อวันที่ 21 กุมภาพันธ์ 2522 เป็นต้นไป

คำจำกัดความในพระราชบัญญัตินี้

“สินค้า” หมายความว่า สัณหาวิมลทุกชนิดที่ผลิตหรือนำเข้าเพื่อขายรวมทั้งผลิตผลเกษตรกรรม และให้หมายความรวมถึงกระแสไฟฟ้า ยกเว้นสินค้าตามที่กำหนดในกฎกระทรวง

“ผลิตผลเกษตรกรรม” หมายความว่า ผลิตผลอันเกิดจากเกษตรกรรมต่างๆ เช่น การทำนา ทำไร่ ทำสวน เลี้ยงสัตว์ เลี้ยงสัตว์น้ำ เลี้ยงไหม เลี้ยงครั่ง เพาะเห็ด แต่ไม่รวมถึงผลิตผลที่เกิดจากธรรมชาติ

“ผลิต” หมายความว่า ทำ ผสม ปูจ แต่ง ประกอบ ประดิษฐ์ แปรสภาพ เปลี่ยนรูป ดัดแปลง คัดเลือก แบ่งบรรจุ แขนงแยกชิ้น หรือฉายรังสี รวมถึงการกระทำใดๆ ที่มีลักษณะ ทำนองเดียวกัน

“ผู้เสียหาย” หมายความว่า ผู้ได้รับความเสียหายอันเกิดจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย

“ความเสียหาย” หมายความว่า ความเสียหายที่เกิดจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย ไม่ว่าจะจะเป็นความเสียหายต่อชีวิต ร่างกาย สุขภาพ อนามัย จิตใจ หรือทรัพย์สิน ทั้งนี้ไม่รวมถึง ความเสียหายต่อตัวสินค้าที่ไม่ปลอดภัยนั้น

“ความเสียหายต่อจิตใจ” หมายความว่า ความเจ็บปวด ความทุกข์ทรมาน ความหวาดกลัว ความวิตกกังวล ความเศร้าโศกเสียใจ ความอับอาย หรือความเสียหายต่อจิตใจ ใช้อื่นที่มีลักษณะทำนองเดียวกัน

“สินค้าที่ไม่ปลอดภัย” หมายความว่า สินค้าที่ก่อหรืออาจก่อให้เกิดความเสียหาย ขึ้นได้ ไม่ว่าจะเป็เพราะเหตุจากความบกพร่องในการผลิตหรือการออกแบบ หรือไม่ได้กำหนดวิธีใช้ วิธีเก็บรักษา คำเตือน หรือข้อมูลเกี่ยวกับสินค้า หรือกำหนดไว้ แต่ไม่ถูกต้องหรือไม่ชัดเจนตามสมควร ทั้งนี้ โดยคำนึงถึงสภาพของสินค้า รวมทั้งลักษณะการใช้งานและการเก็บรักษาตามปกติธรรมดา ของสินค้าอันพึงคาดหมายได้

2. สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี

สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีเป็นประเทศที่มีการปกครองในรูปแบบสหพันธรัฐ (Federal Republic) ภายใต้หลักพื้นฐานการจัดการองค์กรของรัฐที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี (Grundgesetz-GG) กำหนดให้ประชาชนใช้อำนาจรัฐผ่านองค์กร นิติบัญญัติองค์กรบริหารและองค์กรตุลาการ อีกทั้งยังแบ่งการปกครองแบบสหพันธรัฐนี้ ออกเป็น 16 มลรัฐ (Land) แต่ละรัฐมีอำนาจอิสระในการปกครองตนเองการบัญญัติกฎหมาย ตลอดจนจัดตั้งศาลของรัฐนั้น และกำหนดวิธีพิจารณาความเป็นของตนเอง อย่างไรก็ตามกฎหมาย ของสหพันธรัฐยังคงมีผลใช้บังคับกับประชาชนทุกคนในสหพันธรัฐหรือกล่าวได้ว่ากฎหมายของสหพันธรัฐ มีลำดับชั้นที่สูง หรือเหนือกว่ากฎหมายของมลรัฐ (Bundesrecht Bricht Landesrecht) ประเทศเยอรมนีจัดอยู่ในกลุ่มประเทศ ที่ใช้ระบบประมวลกฎหมาย หรือ ระบบกฎหมายแบบซีวิลลอว์ (Civil law system) โดยมีที่มาแห่งกฎหมาย (Source of law) สองประการคือ กฎหมายลายลักษณ์อักษร (Gesetz) เช่น รัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ประมวลกฎหมาย รวมถึงกฎหมาย ลายลักษณ์อักษรอื่นๆ ที่บัญญัติโดยสหพันธรัฐและรัฐต่างๆ ด้วย ส่วนที่มาของกฎหมายอีกประเภทหนึ่ง

ก็คือจารีตประเพณี (Gewohnheitsrecht) นอกเหนือจากที่มาแห่งกฎหมายดังกล่าวแล้ว หลักกฎหมายจากคำพิพากษาของศาลความเห็นของนักนิติศาสตร์และกฎหมายของสหภาพยุโรปก็มีอิทธิพลต่อระบบกฎหมายของประเทศเยอรมนีเช่นเดียวกันแต่ไม่ถือว่าเป็นที่มาแห่งกฎหมายของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี แต่ประการใด กระบวนพิจารณาคดีอาญาของเยอรมันได้รับอิทธิพลจากภาคพื้นยุโรป โดยเฉพาะอย่างยิ่งจากสาธารณรัฐฝรั่งเศส แต่อย่างไรก็ตามกระบวนพิจารณาคดีอาญาของเยอรมันเป็นการผสมผสานระหว่างหลักการของกระบวนพิจารณาคดีแบบไต่สวนกับหลักการของกระบวนพิจารณาคดีแบบกล่าวหาโดยแท้ซึ่งกระบวนพิจารณาคดีแบบกล่าวหาโดยแท้อยู่ตรงที่การดำเนินการฟ้องร้องกับการตัดสินคดีถูกแบ่งให้กับสององค์กรที่เป็นอิสระต่อกันคืออัยการและศาล คู่ความในกระบวนพิจารณาคดีตามกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเยอรมัน ประกอบด้วยผู้ถูกกล่าวหา ทนายความของผู้ถูกกล่าวหา พนักงานอัยการผู้พิพากษาและผู้เสียหาย ซึ่งคู่ความในกระบวนพิจารณาดังกล่าวล้วนแต่เป็นประธานแห่งสิทธิเนื่องจากคู่ความในกระบวนพิจารณาแต่ละคนมีสิทธิในการดำเนินกระบวนพิจารณาเป็นของตนเองแยกต่างหากจากบุคคลอื่น การดำเนินคดีอาญาในประเทศเยอรมนีนั้นเป็นการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ กล่าวคือ รัฐจะเป็นผู้ที่มีหน้าที่รับผิดชอบในการดำเนินคดีกับผู้กระทำความผิดโดยองค์กรทุกฝ่ายของรัฐในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ไม่ว่าจะเป็นตำรวจ พนักงานอัยการ หรือศาล ต่างร่วมมือประสานงานกันและค้นหาความจริงแห่งคดีได้โดยไม่จำกัดรูปแบบ ซึ่งเจ้าพนักงานของรัฐที่ทำหน้าที่รับผิดชอบในการดำเนินคดีสอบสวนฟ้องร้องคือพนักงานอัยการ โดยมีตำรวจเป็นผู้ทำการสอบสวนเบื้องต้นเท่านั้น²¹⁹ ทั้งนี้พนักงานอัยการมีอำนาจในการฟ้องคดีอาญา เอกชนผู้เสียหายฟ้องคดีอาญาได้อย่างจำกัด กล่าวคือ ผู้เสียหายสามารถฟ้องคดีอาญาได้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (Criminal Procedure Code หรือ Strafprozessordnung, StPO) มาตรา 374 ในความผิดบางประเภท ได้แก่ความผิดฐานบุกรุก ความผิดฐานดูหมิ่น หรือหมิ่นประมาท ความผิดเกี่ยวกับการเปิดเผยความลับ ความผิดฐานทำร้ายร่างกายผู้เสียหายอื่น ความผิดฐานทำให้เสียหายทรัพย์สินความผิดเกี่ยวกับสินบนในการดำเนินธุรกิจ และความผิดอาญาบางฐาน เช่น ตามกฎหมายแข่งขันทางการค้า กฎหมายลิขสิทธิ์ สิทธิบัตร เครื่องหมายการค้า เป็นต้น ซึ่งในความผิดที่เปิดโอกาสให้ผู้เสียหายสามารถฟ้องคดีเองได้เหล่านี้หากพนักงานอัยการเห็นว่าการฟ้องนั้นจะเป็นประโยชน์ต่อสาธารณะ พนักงานอัยการก็อาจดำเนินการฟ้องคดีได้เช่นกัน ส่วนระบบการดำเนินคดีอาญาเป็นการดำเนินคดีอาญาแยกการดำเนินคดีออกเป็นขั้นตอนสำคัญๆ โดยแยกอำนาจในการสอบสวนฟ้องร้องออกจากอำนาจในการพิจารณาพิพากษาคดี

²¹⁹ สุรสิทธิ์ แสงวิโรจน์พัฒน์. กระบวนการยุติธรรมทางอาญาของประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี.

ซึ่งเป็นขั้นตอนภายหลังการฟ้องโดยแยกการกระบวนดำเนินคดีและหน้าที่ขององค์กรที่เกี่ยวข้อง ออกเป็น 3 ขั้นตอน คือ

(1) กระบวนการดำเนินอาญาในชั้นสอบสวนฟ้องร้อง (Vorverfahren) อันเป็นกระบวนการในการหาข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการกระทำความผิดเพื่อหาตัวผู้กระทำความผิดลงโทษ ซึ่งเป็นขั้นตอนก่อนการฟ้องคดีอาญา ในขั้นนี้เป็นหน้าที่ขององค์กรอัยการที่มีอำนาจในการชี้ขาดคดีในชั้นเจ้าพนักงานกล่าวคือ แม้ที่จริงเป็นดำเนินการในขั้นนี้จะเข้าไปเพื่อยืนยันข้อกล่าวหาอันเป็นการชี้ขาดเรื่องที่มีการกล่าวหา การที่จะชี้ขาดได้จะต้องมีการพิจารณาข้อเท็จจริงต่างๆ ที่เกิดขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งข้อเท็จจริงที่ได้มาจะต้องเป็นข้อเท็จจริงที่ได้มาโดยชอบด้วย การชี้ขาดในขั้นนี้ จึงเป็นการชี้ขาดคดีอาญาชั้นเจ้าพนักงาน หากข้อเท็จจริงที่ได้มาพอฟังได้ว่าผู้ถูกกล่าวหาได้กระทำความผิดจริง พนักงานอัยการก็จะดำเนินการฟ้องศาลเพื่อให้ศาลทำการชี้ขาดคดีอาญา ซึ่งก็คือขั้นตอนการพิจารณาพิพากษานั่นเอง

(2) กระบวนการดำเนินอาญาในชั้นไต่สวนมูลฟ้อง (Zwischenverfahren) เมื่ออัยการสอบสวนเสร็จ และสั่งให้มีการดำเนินคดีแล้วก่อนที่จะถึงขั้นตอนสุดท้ายเพื่อพิจารณาพิพากษาคดี จะต้องมีการดำเนินกระบวนการในชั้นไต่สวนมูลฟ้องก่อนโดยศาลจะเป็นผู้ทำหน้าที่ ในการไต่สวนมูลฟ้อง ทั้งนี้ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อควบคุมดุลพินิจในการสั่งให้ฟ้องคดีของพนักงานอัยการโดยศาลอาจสั่งประทับฟ้องเมื่อคดีมีมูล หรือศาลไม่ประทับฟ้องเมื่อคดีไม่มีมูลก็ได้ ทั้งนี้ ตามพยานหลักฐานที่นำมาแสดง

(3) กระบวนการดำเนินอาญาในชั้นพิจารณาพิพากษา (Hauptverfahren) การดำเนินคดีอาญาในขั้นนี้เป็นกระบวนการชี้ขาดคดีโดยศาล ซึ่งก็คือการพิจารณาและพิพากษาคดีนั่นเอง โดยกฎหมายเยอรมันได้แยกออกเป็นสองขั้นตอนด้วยกัน คือ กระบวนพิจารณาในขั้นเตรียมคดีก่อนพิจารณาพิพากษา (die Vorbereitung der Hauptverhandlung) และกระบวนพิจารณาในชั้นพิจารณาพิพากษาคดี (die Hauptverhandlung)

2.1 โครงสร้างกระบวนยุติธรรมทางอาญา²²⁰

2.1.1 เจ้าพนักงานตำรวจ

กระบวนการยุติธรรมทางอาญาของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีจะเริ่มจากตำรวจทำหน้าที่ในการสืบสวนสอบสวนและจับกุม เมื่อเจ้าพนักงานตำรวจทำการตรวจสอบข้อเท็จจริงอันเป็นความจริงแท้เบื้องต้นแล้วก็จะส่งสำนวนการสอบสวนให้พนักงานอัยการ พนักงานอัยการจะดำเนินการค้นหาความจริงเพิ่มเติมเพื่อยืนยันข้อเท็จจริงแห่งคดีและเพื่อเป็นการแสวงหาพยานหลักฐาน

²²⁰ สุรสิทธิ์ แสงวีโรจนพัฒน์. กระบวนการยุติธรรมทางอาญาของประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี.

ให้เพียงพอต่อการเสนอฟ้องคดีต่อศาล ทั้งนี้เจ้าพนักงานตำรวจจะต้องส่งผลการสอบสวนในคดีอาญาทุกเรื่องไปยังพนักงานอัยการ ส่วนพนักงานอัยการนั้นอาจสอบสวนด้วยตนเองหรืออาจให้เจ้าพนักงานตำรวจเป็นผู้สอบสวนแทน แต่โดยทั่วไปพนักงานอัยการจะให้เจ้าพนักงานตำรวจทำการสอบสวนในนามของพนักงานอัยการ แม้ว่าประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเยอรมัน มาตรา 163 กำหนดหน้าที่ของตำรวจเยอรมันให้เป็นผู้มีหน้าที่ติดตามการกระทำความผิดอาญา และต้องกระทำการทุกอย่างโดยไม่ชักช้าเพื่อป้องกันมิให้คดีเงียบหายไปก็ตาม แต่ตำรวจก็มีฐานะเป็นเพียงเครื่องมือของพนักงานอัยการเท่านั้น ทั้งนี้ ไม่ว่าจะการที่ตำรวจได้กระทำไปนั้นจะเป็นการต้องกระทำไปก่อนตามกฎหมายหรือทำตามคำสั่งของพนักงานอัยการ ในกรณีที่กระทำไปก่อน ตำรวจต้องส่งรายงานให้พนักงานอัยการโดยไม่ชักช้า (มาตรา 163(2)) ดังนั้น กระบวนการต่างๆ ในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีไม่ว่า จะเป็นการเริ่มคดี การดำเนินคดีต่อไปและการวินิจฉัยสั่งคดีจะมีพนักงานอัยการเป็นผู้พิจารณาตัดสินใจเองทั้งสิ้น จึงกล่าวได้ว่า ตำรวจมีบทบาทในการดำเนินคดีอาญาสองบทบาท คือ การป้องกันสังคม จากการกระทำความผิดอาญาและการสอบสวนการกระทำความผิดอาญา ซึ่งรวมไปถึงการรวบรวมพยานหลักฐานที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดอาญาและจับตัวผู้กระทำความผิดตามฟ้องมาลงโทษ โดยที่ตำรวจต้องปฏิบัติตามคำสั่งของพนักงานอัยการอย่างเคร่งครัด ในการดำเนินการสืบสวนสอบสวน พนักงานอัยการจะมีตำรวจเป็นผู้ช่วย โดยตำรวจจะต้องเริ่มทำการสืบสวนสอบสวนด้วยตนเองทันที หากว่าตนได้รู้ถึงการกระทำความผิดอาญา หลังจากนั้นจะต้องส่งมอบผลการสืบสวนสอบสวนให้แก่พนักงานอัยการโดยทันที ถึงแม้ตำรวจจะมีอำนาจสอบสวนคดีได้แต่ฐานะของตำรวจในทางคดี เป็นเพียง “องค์กรที่ทำหน้าที่สอบสวนของพนักงานอัยการ” โดยที่ตำรวจไม่มีอำนาจที่จะดำเนินการเองโดยลำพังจนเสร็จสิ้นการสอบสวน ทั้งนี้การที่กฎหมายของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมันไม่ต้องการให้ตำรวจมีอำนาจสอบสวนคดีเองโดยลำพังก็เพราะเห็นว่ามีความเสี่ยงสูงต่อการที่จะเกิดการใช้อำนาจโดยมิชอบด้วยกฎหมายของตำรวจ อนึ่งโดยหลักการแล้วฝ่ายนิติบัญญัติต้องการให้การสืบสวนสอบสวนอยู่ในความรับผิดชอบของพนักงานอัยการเป็นหลัก พนักงานอัยการจะมอบหมายหน้าที่ ในการสืบสวนสอบสวนเพียงบางประการให้แก่ตำรวจแต่ในทางปฏิบัติกระบวนการพิจารณาในชั้นสืบสวนสอบสวนกลับมาอยู่ในความรับผิดชอบของตำรวจเกือบทั้งหมด โดยตำรวจจะดำเนินการสืบสวนสอบสวนด้วยตนเองตั้งแต่ต้น และหลังจากที่สืบสวนสอบสวนเสร็จจึงส่งสำนวนไปที่พนักงานอัยการโดยพนักงานอัยการจะทำการพิจารณาสำนวนแล้วมีคำสั่งต่อไปว่าจะให้ยุติกระบวนการพิจารณาไว้หรือ สั่งฟ้องเท่านั้น แต่กรณีในคดีความผิดอาญาที่สำคัญ เช่น กรณีความผิดฐานฆ่าผู้อื่นโดยมีเหตุฉกรรจ์และความผิดฐานฆ่าผู้อื่นโดยเจตนาและโดยเฉพาะอย่างยิ่งคดีที่เกี่ยวข้องกับอาชญากรรมทางเศรษฐกิจ พนักงานอัยการจะทำการสืบสวนสอบสวนด้วยตนเอง

ดังนั้น จึงสามารถสรุปความสัมพันธ์ระหว่างตำรวจกับพนักงานอัยการ
ในประการที่สำคัญได้ดังต่อไปนี้²²¹

- 1) ตำรวจมีหน้าที่ที่จะต้องทำตามคำสั่งของพนักงานอัยการ
- 2) ตำรวจไม่ต้องรอให้พนักงานอัยการเรียกให้ตนเองทำการสอบสวน
แต่สามารถที่จะเริ่มต้นทำการสืบสวนสอบสวนได้ด้วยตนเอง
- 3) ตำรวจมีหน้าที่ในด้านการปราบปรามและป้องกันการกระทำความผิด
- 4) สิทธิของพนักงานอัยการในการที่จะสั่งการตำรวจนั้นจำกัดอยู่เฉพาะ
ในส่วนของการกิจ ในด้านการปราบปรามการกระทำความผิดอาญาเท่านั้น

2.1.2 พนักงานอัยการ

ในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี โดยมีสำนักงานอัยการ(The public prosecution offices) เป็นองค์กรบริหารงานยุติธรรมทางอาญาที่สถานะเทียบเท่าองค์กรศาล
สังกัดกระทรวงยุติธรรมมีการจัดตั้งหน่วยงานอัยการแยกประจำการตามเขตอำนาจศาลของสหพันธ์
สาธารณรัฐเยอรมัน มีพนักงานอัยการเป็นผู้มีหน้าที่ในดำเนินคดีอาญา ทั้งการสอบสวนและการฟ้องร้อง
คดีอาญา โดยหน้าที่หลักของอัยการในกระบวนการดำเนินคดีอาญามี 3 ข้อ คือ²²²

- 1) การเป็นผู้นำการสอบสวนคดี
- 2) มีอำนาจในการฟ้องคดีต่อศาล
- 3) รับผิดชอบต่อการบังคับใช้โทษที่กำหนดในกระบวนการดำเนินคดีอาญา
และมีอำนาจในการจัดการการอภัยโทษในคดีอาญา

สำนักงานอัยการมีการแบ่งองค์กรเป็น ดังนี้

ก. สำนักงานอัยการประจำศาลสหพันธ์รัฐมีอัยการสูงสุดแห่งสหพันธ์รัฐ
เรียกว่า Generalbundesanwalts เป็นผู้บังคับบัญชาสูงสุด ซึ่งตำแหน่งอัยการสูงสุดจะมีสถานะ
เป็นเจ้าของหน้าที่ทางการเมืองอยู่ภายใต้การกำกับดูแลของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม โดยอำนาจ
หน้าที่ของอัยการสูงสุดของศาลสหพันธ์รัฐจะเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการรักษาความปลอดภัย
และความมั่นคงภายในประเทศและระหว่างประเทศ การจลาจล กบฏและการก่อการร้าย

ข. สำนักงานอัยการประจำศาลสูงมลรัฐ (ศาลสูงระดับภูมิภาค) มีหัวหน้า
พนักงานอัยการเรียกว่า Generalstaatsanwalt หรืออาจเรียกว่า อัยการเขต

²²¹ รัชนิกร โขติชัย. ความสัมพันธ์ระหว่างตำรวจและพนักงานอัยการ. ใน *ประมวลสารคดีวิชาการบริหารงานยุติธรรมเปรียบเทียบชั้นสูง*, หน่วยที่ 6, นนทบุรี: สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. 2564. หน้า 18-20.

²²² รัชนิกร โขติชัย. การกิจของพนักงานอัยการ. ใน *ประมวลสารคดีวิชาการบริหารงานยุติธรรมเปรียบเทียบชั้นสูง*, หน่วยที่ 6, นนทบุรี: สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. 2564. หน้า 25.

ค. สำนักงานอัยการประจำศาลจังหวัด (ศาลท้องถิ่น) มีหัวหน้าพนักงานอัยการ เรียกว่า Oberstaatsanwalt หรืออาจเรียกว่า อัยการจังหวัด

ง. สำนักงานอัยการประจำศาลแขวง อัยการจังหวัดจะทำหน้าที่เป็นหัวหน้าพนักงานอัยการประจำศาลแขวงในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี อำนาจในการฟ้องคดีอาญา เป็นของพนักงานอัยการ กล่าวคือ เจ้าพนักงานของรัฐที่ทำหน้าที่รับผิดชอบในการดำเนินคดีสอบสวน ฟ้องร้อง คือ พนักงานอัยการ โดยมีตำรวจเป็นผู้ทำการสอบสวนในเบื้องต้นเท่านั้น อย่างไรก็ตาม แม้ในตอนแรกอำนาจยื่นคำฟ้องจะจำกัดอยู่ที่พนักงานอัยการเท่านั้น แต่ภายหลังก็มีการเรียกร้องให้มีการยื่นฟ้องคดีอาญาโดยเอกชนในฐานะที่เป็นผู้เสียหายได้ด้วย แต่สิทธิการฟ้องคดีอาญาของเอกชนก็ยังคง จำกัดอยู่เฉพาะความผิดบางประเภทเท่านั้น ซึ่งมักเป็นความผิดที่ไม่ร้ายแรง เช่น ความผิดฐานบุกรุก ความผิดฐานหมิ่นประมาท ความผิดฐานเปิดเผยความลับของจดหมาย เป็นต้น

ฉะนั้นจึงเป็นหน้าที่ขององค์กรที่ต้องฟ้องคดีต่อศาลที่ต้องทราบข้อเท็จจริง โดยกำหนดให้องค์กรนั้น มีอำนาจสอบสวนคดีอาญาได้ด้วยตนเอง ซึ่งกระบวนการในการสอบสวน และฟ้องร้องเป็นกระบวนการเดียวกันที่แบ่งแยกไม่ได้ พนักงานอัยการของเยอรมันมี มีอำนาจในการเริ่มคดีได้เอง หรือให้ตำรวจดำเนินการให้ แต่ตำรวจมีฐานะเป็นเพียงเครื่องมือของพนักงานอัยการเท่านั้น และตำรวจต้องฟังคำสั่งของพนักงานอัยการในเรื่องที่เกี่ยวกับคดี ซึ่งกฎหมายกำหนดให้ตำรวจเป็นผู้มีหน้าที่ช่วยเหลือพนักงานอัยการโดยที่ในส่วนที่เกี่ยวกับการดำเนินคดีอาญา ตำรวจผู้มีหน้าที่ช่วยเหลือพนักงานอัยการ และต้องฟังคำสั่งของพนักงานอัยการเป็นอันดับแรก ฐานะของตำรวจในทางคดีจึงเป็นเพียงองค์กรที่ทำหน้าที่สืบสวน สอบสวน และจับกุม พนักงานอัยการ จึงมีอำนาจควบคุมหรือเริ่มต้นคดีเองได้

แต่ในทางปฏิบัติพนักงานอัยการจะมีได้ทำการสอบสวนเองในทุกคดี พนักงานอัยการจะเข้ามาสอบสวน ต่อเมื่อคดีนั้นมีความยุ่งยากสลับซับซ้อน หรือการสอบสวนของตำรวจอาจมีเรื่องการเมืองเข้ามาเกี่ยวข้อง การที่พนักงานอัยการผูกขาดอำนาจในการฟ้องคดีอาญา ทำให้พนักงานอัยการมีหน้าที่ฟ้องร้องการกระทำที่เป็นความผิดอาญาในทุกกรณี ตามหลักการฟ้องคดีอาญาตามกฎหมาย ซึ่งพนักงานอัยการมีหน้าที่ในการเริ่มต้นการสืบสวนสอบสวน เมื่อทราบว่ามีการกระทำความผิดอาญาเกิดขึ้น โดยหน้าที่ดังกล่าวไม่ได้จำกัดอยู่เฉพาะการได้ทราบว่ามีการกระทำความผิดอาญาเกิดขึ้นจากคำแจ้งความเท่านั้น แต่รวมไปถึงการที่ได้ทราบถึงข้อเท็จจริง ดังกล่าวในทางอื่นๆ ด้วย ในการสืบสวนสอบสวนโดยการยื่นคำฟ้องหรือการร้องขอให้ใช้คำสั่งลงโทษในทางอาญา พนักงานอัยการแต่ผู้เดียวจะเป็นผู้ตัดสินว่าการสืบสวนสอบสวนคดีที่ได้ ดำเนินการมาพิสูจน์ให้เห็นได้เพียงพอหรือไม่ ได้มีการกระทำความผิดอาญาเกิดขึ้นจริงเพื่อที่จะดำเนินการฟ้องคดีต่อศาลหรือมีคำสั่งยุติคดี ทั้งนี้ในกรณีที่เป็นการผิดเล็กน้อยแทนที่จะใช้วิธียื่น ฟ้องต่อศาล พนักงานอัยการจะยื่นคำร้องต่อศาลเพื่อขอให้มีการสั่งลงโทษทางอาญาโดยในกระบวนการพิจารณาคำสั่งให้ลงโทษทางอาญา (Das Strafbefehlsverfahren)

พนักงานอัยการจะยื่นคำร้องเป็นลายลักษณ์อักษรขอให้ลงโทษปรับ หรือจำคุกไม่เกินกว่าหนึ่งปี แต่รวมถึงผลในทางกฎหมายอื่นๆ (Rechtsfolgen) ที่มีความสำคัญ เช่น การห้ามขับชี่ยานพาหนะ และการเพิกถอนใบอนุญาตขับชี่ ยานพาหนะเป็นเวลาไม่เกินกว่าสองปี เป็นต้น

อนึ่ง มีคดีอาญาจำนวนมากที่ไม่ได้นำไปสู่การฟ้องคดีต่อศาลโดยพนักงานอัยการ เพราะผลของการสืบสวนสอบสวนพิสูจน์ไม่ได้ ว่ามีการกระทำความผิดอาญาเกิดขึ้น นอกจากนี้ ยังมีกรณีที่พนักงานอัยการไม่ได้ยื่นฟ้อง เพราะเห็นว่าการลงโทษจำเลยเป็นสิ่งไม่จำเป็นเนื่องจากจำเลยมีความชั่วร้ายแต่เพียงเล็กน้อย หรือได้ชดใช้ค่าเสียหายให้แก่ผู้เสียหายแล้ว หรือได้ดำเนินการอื่นๆ ให้ผู้เสียหายกลับคืนสู่ฐานะเดิมก่อนที่จะได้มีการกระทำความผิดอาญาเกิดขึ้น นอกจากนี้ กระบวนพิจารณาคดีอาญาของเยอรมนี มิใช่เป็นกระบวนพิจารณาที่เน้นการค้นหาความจริงโดยคู่ความที่ขัดแย้ง (“kontradiktorisches Parteiverfahren”) เพราะพนักงานอัยการของเยอรมันไม่ได้จำกัดบทบาทอยู่แต่เฉพาะการเป็นโจทก์ที่มุ่งแต่จะเอาตัวจำเลยมาปรับโทษเพียงประการเดียว แต่พนักงานอัยการของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี จะมีความเป็นกลางและมีหน้าที่ในการค้นหาความจริง แม้ว่าความจริงดังกล่าวจะทำให้จำเลยพ้นผิดก็ตาม ดังนั้นโดยสรุปแล้วพนักงานอัยการสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี มีภารกิจในประการสำคัญในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาดังต่อไปนี้²²³

- (1) เป็นองค์กรที่มีอำนาจในการฟ้องคดีอาญาต่อศาล
- (2) มีหน้าที่ในการเริ่มต้นกระบวนการสืบสวนสอบสวนเมื่อพนักงานอัยการทราบว่าการกระทำความผิดอาญาเกิดขึ้น
- (3) หน้าที่ในการวางตัวเป็นกลางในการสืบสวนสอบสวน
- (4) หน้าที่ในกระบวนพิจารณาชั้นสืบสวนสอบสวนโดยการยื่นคำฟ้องหรือคำร้องขอให้ใช้คำสั่งลงโทษในทางอาญาในกรณีที่เป็นการผิดเล็กน้อยแทนการยื่นฟ้องคดีต่อศาล
- (5) การยุติกระบวนพิจารณาคดี
- (6) การกลั่นกรองคดีเพื่อลดภาระคดีแก่ศาล
- (7) การใช้อำนาจต่างๆ ตามประมวลกฎหมายอาญาเยอรมนีและประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเยอรมนี เพื่อให้สามารถปฏิบัติภารกิจได้ลุล่วงไปได้ตามที่กฎหมายให้อำนาจไว้
- (8) การชั้นสูตรพลิกศพ
- (9) การกำกับดูแลข้อเท็จจริงในคดีเพื่อให้กระบวนพิจารณาชั้นสืบสวนสอบสวนเป็นไปโดยชอบด้วยกฎหมาย

²²³ สุรสิทธิ์ แสงวิโรจนพัฒน์. ภารกิจของพนักงานอัยการ. (พิมพ์ครั้งที่ 6). ใน *ประมวลสาระชุดวิชาการบริหารงานยุติธรรมเปรียบเทียบชั้นสูง*, หน่วยที่ 6, นนทบุรี: สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. 2565. หน้า 29-31

- (10) การสืบพยานในชั้นศาล
- (11) การบังคับโทษทางอาญา
- (12) ภารกิจในด้านอื่นๆ²²⁴

2.1.3 ศาล ระบบศาลสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีได้จัดแบ่งศาลที่มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีอาญาและคดีแพ่งทั่วไป ดังนี้²²⁵

ศาลชั้นต้น ประกอบด้วย

1) ศาลระดับท้องถิ่น (Local Courts) หรือศาลชั้นต้นระดับล่าง (Amtsgericht)

เป็นศาลชั้นต้นที่มีเขตอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีแพ่งที่มีทุนทรัพย์น้อย และคดีอาญาในความผิดที่ไม่ร้ายแรงคือโทษจำคุกไม่เกิน 2 ปี การพิจารณาคดีกระทำโดยผู้พิพากษาเพียงหนึ่งคน เว้นแต่ในคดีอาญาที่อาจใช้ระยะเวลาดำเนินคดีเกินกว่า 2 ปี (แต่ไม่เกิน 4) หรือเป็นข้อกล่าวหาประเภท “Verbrechen” (ความผิดที่มีโทษจำคุกขั้นต่ำหนึ่งปีขึ้นไป) คดีจะถูกพิจารณาโดยผู้พิพากษาคนหนึ่งและผู้ช่วยซึ่งไม่ใช่พนักงานอัยการอีกสองคน (Schöffengericht)

2) ศาลระดับภูมิภาค (Regional Court) หรือศาลชั้นต้นในระดับมลรัฐ (Landgericht)

มีฐานะเป็นศาลอุทธรณ์สำหรับศาลระดับท้องถิ่น ในขณะเดียวกันก็มีเขตอำนาจของตนเองในการพิจารณาคดี ศาลระดับภูมิภาคจะรับผิดชอบต่อคดีที่ร้ายแรงและพิจารณาคดีโดยที่ ประชุมเล็กจะพิจารณาทุกคดีซึ่งโทษจำคุกสูงกว่า 4 ปีหรือเป็นคดีที่ผู้ต้องโทษต้องเข้าโรงพยาบาลทางจิตหรือถูกการกักกันโดยที่ประชุมเล็ก ประกอบไปด้วยผู้พิพากษาอาชีพสามคนและผู้พิพากษา ที่ไม่ใช่พนักงานอัยการ (Schwurgericht) สองคน ศาลระดับท้องถิ่น (Local Courts) สามารถอุทธรณ์โต้แย้งคำพิพากษาไปยังศาลระดับภูมิภาค (Regional Court) ให้ทบทวนข้อเท็จจริงของคดีหรืออาจยื่นอุทธรณ์ต่อศาลสูงระดับภูมิภาค (Higher Regional Court) หากศาลชั้นต้นเป็นศาลระดับภูมิภาค (Regional Court) สามารถอุทธรณ์ในประเด็นข้อกฎหมายไปยังศาลยุติธรรมแห่งสหพันธ์รัฐ (Federal Court of Justice) ได้ หากศาลชั้นต้นเป็นศาลสูงระดับภูมิภาค (Higher Regional Court) สามารถอุทธรณ์ในประเด็นข้อกฎหมายไปยังศาลยุติธรรมแห่งสหพันธ์รัฐ (Federal Court of Justice) ได้ในทุกกรณี

²²⁴ รัชนีกร โชติชัย. ภารกิจของพนักงานอัยการ. หน้า 25-26.

²²⁵ สุรสิทธิ์ แสงวิโรจน์พัฒน์. โครงสร้างของศาล. (พิมพ์ครั้งที่ 6). ใน *ประมวลสาระชุดวิชาการบริหารงานยุติธรรมเปรียบเทียบชั้นสูง*, หน่วยที่ 6, นนทบุรี: สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. 2565. หน้า 44

3) ศาลยุติธรรมสูงสุดแห่งสหพันธรัฐ(Federal Court of Justice)

เป็นศาลสูงสุดของศาลทั่วไป มีเขตอำนาจในการพิจารณาอุทธรณ์คำตัดสินของศาลระดับภูมิภาค และศาลสูงระดับภูมิภาค ในประเด็นข้อกฎหมายเท่านั้น ไม่มีเขตอำนาจพิจารณาคดีอื่นใดเป็นการเฉพาะ ในการพิจารณาคดีเมื่อคำฟ้องได้ถูกยื่นโดยสำนักงานอัยการศาลจะตรวจสอบว่ามีมูลเพียงพอที่จะส่งสัยผู้ต้องหาเกี่ยวกับอาชญากรรมที่ผู้ต้องหาถูกกล่าวหาว่าได้กระทำหรือไม่และกระบวนการดำเนินคดีหลักจะสามารถเริ่มต้นได้²²⁶

กระบวนการดำเนินคดีในศาลสามารถจบลงได้โดยทางอื่น นอกเหนือจากการออกคำพิพากษา เช่น หากมีการขัดขวางทางวิธีพิจารณาความ หากมีข้อพิสูจน์ความผิดไม่เพียงพอที่จะพิพากษาเอาผิด หรือการกระทำไม่สามารถถูกลงโทษได้ เพราะเหตุผลบางอย่าง อาทิ การป้องกันตัว ศาลจะปฏิเสธการเริ่มการพิจารณา หากความผิดที่ถูกกล่าวหา นั้นเป็นความผิดเล็กน้อยศาลอาจไม่ดำเนินกระบวนการดำเนินคดีนั้นโดยความตกลงของสำนักงานอัยการและผู้ต้องหา โดยบางครั้งอาจกำหนดเงื่อนไขบางอย่างประกอบด้วยกระบวนการพิจารณาที่เน้นการค้นหาความจริง โดยผู้พิพากษาที่ใช้อยู่ในเยอรมันยุคดั้งเดิมนั้นมีหลักว่าการค้นหาความจริงของคดีเป็นหน้าที่ของผู้พิพากษา ตั้งแต่เริ่มต้น ผู้พิพากษาจะต้องรวบรวมพยานหลักฐานสอบปากคำ สืบพยาน และตัดสินคดีโดยผู้พิพากษาจะทำหน้าที่ของพนักงานอัยการไปในตัวเองกระบวนการพิจารณาแบบไต่สวนนี้ จึงไม่มีความจำเป็นที่จะต้องมีการอัยการ สำหรับบทบาทของศาลในการค้นหาความจริงนั้น ศาลมีบทบาทอย่างสูงในการเสาะหาพยานหลักฐานในคดี กล่าวคือการค้นหาข้อเท็จจริงศาลสามารถทำได้ตามหลักการพิสูจน์ข้อเท็จจริง โดยอิสระศาล สามารถที่จะค้นหาข้อเท็จจริงได้ในทุกๆ รูปแบบ ซึ่งในระบบนี้ ศาลจะมีบทบาทในการค้นหาความจริงการอ้างพยาน การซักถามพยานเป็นหน้าที่ของศาล คู่ความจะมีหน้าที่ให้ความช่วยเหลือและควบคุมการปฏิบัติหน้าที่ของศาลให้เป็นไปตามกฎหมายเท่านั้น บทบาทของคู่ความในคดีจึงมีลักษณะที่วางเฉย (passive) ตรงข้ามกับบทบาทของศาลอันมีลักษณะเชิงรุก (active) โดยที่พยานหลักฐานอันจะสามารถพิสูจน์ถึงความผิดหรือความบริสุทธิ์ของจำเลย จะถูกนำมาแสดงโดยศาล

กระบวนการพิจารณาคดีอาญาของเยอรมันใช้หลักการตรวจสอบข้อเท็จจริง ดังนั้น ในคดีอาญาจึงใช้หลักว่าทุกๆ ข้อเท็จจริงที่มีการกล่าวอ้างและมีความสำคัญต่อการพิจารณาตัดสินคดีของศาลจะต้องมีการพิสูจน์กันโดยอาศัยพยานหลักฐาน ทั้งนี้โดยหลักแล้วศาลจะไม่เข้ามายุ่งเกี่ยวกับการสืบสวนสอบสวนข้อเท็จจริงในชั้นสืบสวนสอบสวน และศาลจะเริ่มเข้ามาในคดีต่อเมื่อมีการยื่นคำฟ้องต่อศาล ซึ่งยังคงลักษณะของหลักกระบวนการพิจารณาแบบไต่สวน กล่าวคือ

²²⁶ รัชนิกร โชติชัย. เขตอำนาจของศาลในการพิจารณาคดี. ใน *ประมวลสาระชุดวิชาการบริหารงานยุติธรรมเปรียบเทียบชั้นสูง*, หน่วยที่ 6, นนทบุรี: สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. 2564. หน้า 37.

หลังจากมีการยื่นฟ้องคดีต่อศาลแล้ว ผู้พิพากษาจะเป็นผู้มีบทบาทหลักในการดำเนินกระบวนการพิจารณา ทั้งในชั้นไต่สวนมูลฟ้องและในชั้นพิจารณา ผู้พิพากษาจะไม่ได้ทำหน้าที่เพียงแต่การซักถามพยานเท่านั้น แต่จะทำหน้าที่ในการค้นหาพยานหลักฐานที่จะนำไปพิสูจน์ความผิด หรือความบริสุทธิ์ของจำเลย เพื่อนำไปสู่การลงโทษจำเลย หรือยกฟ้องโจทก์ด้วยตนเอง ทั้งนี้เนื่องจากประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีเป็นไปตามหลักการตรวจสอบ (der Ermittlungsgrundsatz) ที่บทบาทหลักของการดำเนินคดีอยู่ที่ผู้พิพากษาไม่ใช่อยู่ที่พนักงานอัยการและทนายจำเลย นอกจากนี้ กระบวนการพิจารณาคดีอาญาของเยอรมนีมิได้เป็นกระบวนการที่เน้นการค้นหาความจริงโดยคู่ความที่ขัดแย้ง (kontradiktorisches Parteiverfahren) เช่นเดียวกับกฎหมายอังกฤษ แต่ทั้งนี้ กระบวนการพิจารณาคดีอาญาเยอรมนีบางส่วนได้อยู่ภายใต้อิทธิพลของหลักการกระบวนการพิจารณาคดีแบบกล่าวหาโดยแท้ กล่าวคือ กระบวนการพิจารณาคดีแบบกล่าวหาโดยแท้อยู่ตรงที่การดำเนินการฟ้องร้องก่อนการตัดสินคดี ถูกแบ่งให้กับสององค์กรที่เป็นอิสระไม่ขึ้นแก่กัน คือ องค์กรอัยการและศาล ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่าการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีอาญาเยอรมนีเป็นการผสมผสานกันระหว่าง กระบวนการพิจารณาแบบกล่าวหา กับหลักการตรวจสอบ ซึ่งแตกต่างกับรูปแบบดั้งเดิมของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีที่อยู่ในรูปแบบของกระบวนการพิจารณาแบบไต่สวนและแตกต่างจากกระบวนการแบบกล่าวหาโดยแท้ สำหรับในชั้นสืบสวนสอบสวน พนักงานอัยการถือว่าเป็น ผู้ควบคุมกระบวนการพิจารณา ในชั้นสืบสวนสอบสวนโดยมีหน้าที่ในการใช้มาตรการบังคับทั้งหลายเท่าที่จำเป็น แต่ในหลายมาตรการส่วนใหญ่จะเป็นการรुक้ำสิทธิและเสรีภาพของประชาชน ด้วยเหตุผลเพื่อที่จะให้การใช้มาตรการบังคับดังกล่าว ในชั้นสืบสวนสอบสวนมีความเป็นไปได้โดยไม่ทำให้การควบคุมกระบวนการพิจารณา ในชั้นสืบสวนสอบสวนของพนักงานอัยการต้องเสียไป จึงได้มีการบัญญัติสถาบันกฎหมายในส่วนของผู้พิพากษาไต่สวนขึ้นมา เพื่อมีคำสั่งตามคำร้องของพนักงานอัยการ โดยผู้พิพากษาจะทำหน้าที่ตรวจสอบคำร้องว่าเป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติไว้ หรือไม่ผู้พิพากษาไต่สวน ไม่มีสิทธิที่จะมาตรวจสอบวัตถุประสงค์ของการใช้มาตรการบังคับที่ยื่นขอต่อตน และผู้พิพากษาไต่สวน ไม่อาจเริ่มต้นทำการสืบสวนสอบสวนด้วยตนเอง ทั้งนี้ในคดี ความผิดเกี่ยวกับความมั่นคงของราชอาณาจักร นอกจากผู้พิพากษาไต่สวนที่คดีอยู่ในเขตอำนาจจะมีอำนาจไต่สวนแล้ว ผู้พิพากษาไต่สวนของศาลสูงสุดแห่งมลรัฐ หรือผู้พิพากษาไต่สวนของศาลสูงสุดแห่งสหพันธ์รัฐก็จะมีอำนาจไต่สวนนี้ด้วยเช่นกัน ตัวอย่างของกรณีที่กฎหมายบัญญัติให้ผู้พิพากษาไต่สวนเข้าไปมีส่วนร่วมในการสืบสวนสอบสวน เช่น การออกคำสั่งให้มีการตรวจร่างกายหรือตรวจเลือด เป็นต้น โดยภารกิจของผู้พิพากษาไต่สวนตามคำร้องของพนักงานอัยการนั้น ผู้พิพากษาไต่สวนจะมีหน้าที่เมื่อการเข้าไปมีส่วนร่วมในการไต่สวนจะเป็นสิ่งที่จำเป็นที่จะทำให้อายุความสะดุดหยุดลง หรือมีพยานหลักฐานในชั้นพิจารณาพิพากษาคดี

สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีใช้ระบบกฎหมายซีวิลลอว์ (Civil Law system) การดำเนินคดีอาญาของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ถือว่าเป็นประเทศที่ได้รับการยอมรับว่ามีประสิทธิภาพในประเทศภาคพื้นยุโรป โดยใช้การดำเนินคดีอาญาแบบระบบกล่าวหา การดำเนินคดีอาญาในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีมาจากแนวความคิดว่ารัฐเป็นผู้รักษาความสงบเรียบร้อยในสังคมเช่นเดียวกับสาธารณรัฐฝรั่งเศส รัฐเท่านั้นที่มีอำนาจฟ้องดำเนินคดีอาญา ซึ่งพนักงานอัยการเป็นผู้ทำหน้าที่ดังกล่าว ส่วนผู้พิพากษาเป็นเพียงผู้ทำหน้าที่ในการพิจารณาและพิพากษาคดี โดยระบบอัยการของฝรั่งเศสถือเป็นแบบอย่างของอัยการสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีและประเทศอื่นๆ ในภาคพื้นยุโรป ในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีพนักงานอัยการเป็นผู้รับผิดชอบดำเนินคดีอาญา ชั้นสอบสวนฟ้องร้องทั้งหมด ดำรงเป็นเจ้าพนักงานผู้มีหน้าที่ช่วยเหลือพนักงานอัยการเช่นเดียวกับฝรั่งเศส ในทางคดีตำรวจเป็นเพียงองค์กรที่ทำหน้าที่สอบสวนของพนักงานอัยการ โดยตำรวจมีหน้าที่ติดตามการกระทำผิดอาญา และรวบรวมพยานหลักฐานที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดอาญา เพื่อส่งให้พนักงานอัยการพิจารณาต่อไป หากพนักงานอัยการเห็นว่าคดีมีพยานหลักฐานเพียงพอให้เชื่อว่าผู้ต้องหากระทำความผิดอาญา พนักงานอัยการต้องฟ้องดำเนินคดี ซึ่งพนักงานอัยการสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมันใช้หลักการดำเนินคดีอาญาตามกฎหมาย การฟ้องคดีอาญาเป็นอำนาจของพนักงานอัยการเท่านั้น ถ้ามีพยานหลักฐานเพียงพอ พนักงานอัยการจำเป็นต้องฟ้องคดีอาญาทุกคดี เว้นแต่จะมีกฎหมายบัญญัติไว้เป็นอย่างอื่น²²⁷

2.2 การสั่งคดีอาญาของพนักงานอัยการสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี

อำนาจและหน้าที่หลักของพนักงานอัยการของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีนั่นก็คือ การฟ้องร้องคดีอาญา โดยที่สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี พนักงานอัยการใช้หลักการฟ้องคดีอาญาตามกฎหมาย (legality principle/rule of compulsory prosecution) ซึ่งถือว่าหลักการนี้ สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีได้นำมาใช้ตั้งแต่องค์กรอัยการจนถึงปัจจุบัน จึงนับเป็นหลักการที่สำคัญของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ดังนั้นหากว่ามีพยานหลักฐาน หรือเหตุอันควรเชื่อได้ว่าได้มีการกระทำความผิดอาญาเกิดขึ้นแล้ว พนักงานอัยการของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีมีหน้าที่ที่จะต้องฟ้องร้องและดำเนินคดีอาญาเรื่องนั้นอย่างเดียวนิไม่มีอำนาจใช้ดุลพินิจที่จะไม่ดำเนินคดีอาญาในเรื่องนั้นได้เลย โดยหลักการฟ้องคดีอาญาตามกฎหมายของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีนี้ได้มีกฎหมายบัญญัติไว้ว่า “อัยการต้องฟ้องผู้กระทำความผิดที่มีโทษทางอาญาทั้งปวงต่อศาลหากมีพยานหลักฐานเพียงพอ” ซึ่งเหตุผลที่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

²²⁷ สุรสิทธิ์ แสงวิโรจน์พัฒน์. ฐานะในทางกฎหมายของพนักงานอัยการในกระบวนการพิจารณาคดีอาญา. ในประมวลสาระชุดวิชาการบริหารงานยุติธรรมเปรียบเทียบชั้นสูง, หน่วยที่ 6, นนทบุรี: สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. 2565. หน้า 33.

สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีบัญญัติไว้เช่นนั้น ก็ด้วยเหตุผลที่ว่า เป็นการป้องกันไม่ให้พนักงานอัยการใช้ดุลพินิจสั่งไม่ฟ้องคดีได้ ทั้งนี้โดยไม่ต้องคำนึงว่าโทษทางอาญานั้นจะหนักเพียงใด เพื่อให้พนักงานอัยการใช้ดุลพินิจในการสั่งคดีโดยไม่ชอบ แต่อย่างไรก็ตามแม้สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีจะใช้หลักการฟ้องคดีอาญาตามกฎหมาย (legality principle) โดยบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี มาตรา 152(2) ก็ตาม แต่ในปัจจุบันนี้ สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีมีแนวโน้มที่จะไม่ใช้หลักการฟ้องคดีอาญาตามกฎหมายดังกล่าวเคร่งครัดจนเกินไป โดยมีการนำหลักการผ่อนผัน (expediency principle) มาใช้ และได้ออกกฎระเบียบอื่นที่เกี่ยวข้องกับวิธีพิจารณาความอาญา โดยออกเป็นข้อยกเว้นที่แม้พนักงานอัยการจะเห็นว่ามิเหตุอันควรเชื่อว่าผู้ต้องหาได้กระทำความผิด พนักงานอัยการก็มีอำนาจใช้ดุลพินิจในการสั่งไม่ฟ้องได้ (discretionary non-prosecution) ด้วยเหตุที่ว่าหากพนักงานอัยการสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีปฏิบัติตามหลักการฟ้องคดีตามกฎหมายโดยเคร่งครัดเกินไป อาจทำให้การบังคับใช้กฎหมายแข็งกระด้างเกินไป ไม่มีความยืดหยุ่น จนในที่สุดอาจก่อให้เกิดผลกระทบในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาได้มากที่สุด ดังนั้นในปัจจุบันนี้พนักงานอัยการของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีมีดุลพินิจในการสั่งไม่ฟ้องคดีอาญาได้แล้ว การฟ้องคดีโดยหลักการฟ้องคดี ตามกฎหมายจึงน้อยลง โดยเหตุที่พนักงานอัยการสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี สามารถใช้ดุลพินิจที่จะไม่ดำเนินคดีกับผู้ต้องหาได้นั้นมีดังต่อไปนี้²²⁸

- (1) เหตุผลเกี่ยวกับกฎหมายวิธีสบัญญัติ เช่น คดีขาดอายุความแล้ว
- (2) เหตุผลเกี่ยวกับกฎหมายสารบัญญัติ เช่น การกระทำของผู้ต้องหาไม่เป็นความผิดอาญา
- (3) เหตุผลทางข้อเท็จจริง เช่น ฟังไม่ได้ว่าผู้ต้องหาได้กระทำความผิด หรือพยานหลักฐานที่มีไม่เพียงพอให้พนักงานอัยการมีอำนาจใช้ดุลพินิจที่จะดำเนินคดีหรือไม่ดำเนินคดีผู้ต้องหาที่กระทำความผิดอาญานั้นได้

2.3 การฟ้องคดีอาญาของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี

2.3.1 ขั้นตอนในการนำคดีอาญามาฟ้องศาลของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี

การดำเนินคดีอาญาในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีจะใช้ระบบประมวลกฎหมาย (Civil Law) ซึ่งเป็นการดำเนินคดีอาญาแบบระบบกล่าวหา (Akkusationsmaxime) คือ มีการแยกกระบวนการสืบสวน สอบสวนและกระบวนการพิจารณาคดีออกจากกัน และยกฐานะของผู้ถูกกล่าวหา (ผู้ต้องหา หรือจำเลย) จากเป็นกรรมในคดี (Prozess-objekt) ขึ้นเป็นประธานในคดี (Prozess-subjekt)

²²⁸ สุรสิทธิ์ แสงวีโรจนพัฒน์. ฐานะในทางกฎหมายของพนักงานอัยการในกระบวนการพิจารณาคดีอาญา. หน้า 33-40.

การดำเนินคดีอาญาแบบระบบกล่าวหา มีคำอธิบายว่า “ที่ใดไม่มีโจทก์ที่นั่นไม่มีผู้พิพากษา” (Wo keinKlager, da Kein Richer)²²⁹

สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีแบ่งการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีออกเป็น 3 ขั้นตอน คือ ชั้นสืบสวน สอบสวน (Vorverfahren) ชั้นไต่สวนมูลฟ้อง (Zwischenverfahren) ชั้นพิจารณาพิพากษาคดี (Hauptverfahren) ซึ่งกระบวนการสอบสวนพนักงานอัยการเป็นผู้ที่ทำการสอบสวนเป็นหลักหรือจะมอบหมายให้เจ้าพนักงานตำรวจทำการสอบสวนแทนก็ได้กล่าวคือ การสอบสวนพนักงานอัยการมีหน้าที่รับผิดชอบหลักโดยมีพนักงานสอบสวนทำหน้าที่ช่วยเหลือ (Hilfsbeamte DerStaatsanwaltschaft) การสั่งฟ้องคดีเป็นอำนาจหน้าที่ของพนักงานอัยการเช่นเดียวกัน โดยใช้ดุลพินิจเอกชนซึ่งเป็นผู้เสียหายฟ้องคดีได้อย่างจำกัด ซึ่งการยื่นฟ้องเป็นจุดแบ่งระหว่างกระบวนการสืบสวนสอบสวนออกจากกระบวนการพิจารณาชั้นไต่สวนมูลฟ้อง ผู้พิพากษามีหน้าที่สั่งประทับรับฟ้อง หากพิจารณาแล้วเห็นว่าคดีมีมูล แต่ถ้าพิจารณาแล้วเห็นว่าคดีไม่มีมูลจะสั่งไม่ประทับรับฟ้อง พนักงานอัยการมีสิทธิอุทธรณ์คำสั่งไม่ประทับรับฟ้องนั้นได้ทันที (Sofortige Beschwerde)²³⁰

ศาลสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีจะมีทั้งศาลของสหพันธรัฐและศาลมลรัฐ ซึ่งศาลของสหพันธรัฐที่พิจารณาพิพากษาคดีแพ่งและคดีอาญามีศาลเดียว คือศาลสูงสุดของสหพันธรัฐ (Bundesgerichtshof) ซึ่งตั้งอยู่ที่เมือง Karlsruhe และเป็นศาลฎีกา ส่วนศาลของมลรัฐที่พิจารณาพิพากษาคดีแพ่งและคดีอาญามี 3 ศาล คือ ศาลจังหวัด (Landgerichte) หรือ Regional Courts ศาลสูงมลรัฐ (Oberlandesgerichte) หรือ Higher Regional Courts และศาลแขวง (Amtsgerichte) หรือ Local Courts

ศาลแขวงมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีอาญาเล็กน้อยที่อยู่นอกเขตอำนาจศาลจังหวัด และศาลสูงมลรัฐที่มีอัตราโทษจำคุกไม่เกิน 4 ปี ซึ่งอยู่นอกเหนืออำนาจของศาลจังหวัดและศาลสูงมลรัฐ ผู้พิพากษาท่านเดียวนั่งพิจารณา แต่ในคดีอาญาผู้พิพากษาท่านเดียวจะพิพากษาลงโทษจำคุกเกินกว่า 2 ปี ไม่ได้ และหากคู่ความไม่พอใจสามารถอุทธรณ์คำพิพากษาของศาลแขวงต่อศาลจังหวัดได้

²²⁹ รัชนิกร โชติชัยสถิตย์. *ภารกิจของพนักงานอัยการ*. หน้า 25.

²³⁰ John H. Langbein. Controlling Prosecutorial in Germany. *The University of Chicago Law Review*, 41(3), 439-467, p.439.

2.3.2 ขั้นตอนการจับกุมตัว

กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี บัญญัติถึงมาตรการเชิงบังคับที่อาจเป็นการกระทบต่อเสรีภาพของผู้ต้องหา ซึ่งในการจับกุมชั่วคราว (Vorläufige Festnahme) เป็นการจับผู้ต้องสงสัยว่ากระทำความผิดไว้เพื่อถามชื่อ ที่อยู่ โดยทั้งเจ้าพนักงานตำรวจ พนักงานอัยการ และประชาชน ในความผิดซึ่งหน้าได้ แต่ถ้ามิใช่ความผิดซึ่งหน้า ในการจับกุมผู้ต้องหาจะมีได้ต่อเมื่อ ได้รับอนุญาตจากศาลเท่านั้น หรือมีเหตุเร่งด่วน ตามหลักการเช่นเดียวกันกับการจับกุมของประเทศญี่ปุ่น สามารถอนุญาตให้จับได้ แต่ต้องได้รับการรับรองจากศาลภายใน 3 วัน ถ้าไม่ได้รับรองภายในเวลาที่กำหนดจะใช้ไม่ได้ เมื่อเจ้าพนักงานตำรวจ ได้ทำการจับกุมตัวผู้ต้องหาตามหมายจับแล้ว ต้องนำตัวผู้ต้องหาไปยังศาลทันที หรืออย่างช้าที่สุด ในวันรุ่งขึ้น ถือว่าเป็นการ ฟ้องผู้ต้องหา โดยรวดเร็วกว่าประเทศญี่ปุ่น

2.3.3 ขั้นตอนการสอบสวนและการควบคุมตัวผู้ต้องหากายหลังการจับกุม

1) การสอบสวน

หลักการสอบสวนฟ้องร้อง (Vorverfahren) ในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ถือว่าเป็นกระบวนการเดียวกัน โดยพนักงานอัยการเป็นผู้รับผิดชอบ เจ้าพนักงานตำรวจมีฐานะเป็นเพียงเครื่องมือที่ให้การช่วยเหลือพนักงานอัยการเท่านั้น พนักงานอัยการมีอำนาจสอบสวนด้วยตนเอง หรือมอบหมายให้เจ้าพนักงานตำรวจทำการสอบสวนแทน แต่ในทางปฏิบัติพนักงานสอบสวน จะทำการสอบสวนโดยมิได้ประสานงานกับพนักงานอัยการ และจะส่งสำนวนการสอบสวนไปยังพนักงานอัยการ เมื่อทำการสอบสวนแล้วเสร็จ²³¹

2) การควบคุมในชั้นสอบสวน ชั้นพนักงานอัยการ และการฝากขัง ก่อนมีการฟ้องคดีต่อศาล

การควบคุมตัวนั้น เมื่อผู้ต้องหาถูกจับโดยประชาชนต้องนำตัวมาศาล ในทันที หรือช้าที่สุดในวันรุ่งขึ้น แต่ถ้าเจ้าพนักงานตำรวจหรือพนักงานอัยการเป็นผู้จับต้องนำตัวผู้ต้องหา มาศาลภายใน 12 ชั่วโมง เพื่อให้ศาลตรวจสอบการจับกุมและข้อกล่าวหา หากศาลพิจารณาแล้วเห็นว่า ไม่มีความผิดให้ปล่อยตัวไป แต่ถ้าศาลพิจารณาแล้วเห็นว่ามีความผิดจะให้ฝากขัง โดยสามารถ ควบคุมได้สูงสุดไม่เกิน 3 เดือน

²³¹ สุรสิทธิ์ แสงวิโรจน์พัฒน์. หน้าที่สืบสวนสอบสวน. (พิมพ์ครั้งที่ 6). ใน *ประมวลสาระชุดวิชาการบริหาร งานยุติธรรมเปรียบเทียบชั้นสูง*, หน่วยที่ 6, นนทบุรี: สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. 2565. หน้า 13-14.

3) การปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหา

หลักเกณฑ์การปล่อยชั่วคราวของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ผู้ต้องหาที่มีสิทธิร้องขอให้มีการปล่อยชั่วคราวได้ตลอดเวลา โดยศาลจะพิจารณาสั่งคำร้องขอปล่อยตัวชั่วคราวโดยอาศัยเหตุผล ดังต่อไปนี้คือ ถ้าปล่อยไปแล้วจะเป็นอันตรายหรือไม่ จะหลบหนีไปหรือไม่ จะไปข่มขู่พยานหรือไม่ หรือมีพฤติการณ์จะกลับไปกระทำความผิดอีกหรือไม่

การปล่อยชั่วคราว ศาลอาจจะกำหนดเงื่อนไขในการปล่อยชั่วคราว เช่น ให้ไปรายงานตัวต่อศาล สำนักงานอัยการ หรือสำนักงานอื่นตามที่กำหนด และอาจกำหนดให้ผู้ต้องหา ไม่ต้องออกจากที่อยู่อาศัยของตนในเวลาใดๆ เว้นแต่จะได้รับอนุญาตจากศาล หรือสำนักงานอัยการ หรือผู้ต้องหาจะต้องไม่ไปติดต่อกับผู้ถูกกล่าวหาคนอื่นหรือพยานที่ยืนยันตน หรือเงื่อนไขอื่นๆ ที่เป็นมาตรการป้องกันไม่ให้ผู้นั้นไปกระทำความผิดอีก หากผิดเงื่อนไขตามที่ศาลกำหนด ศาลจะออกคำสั่งบังคับตามหมายจับเดิมที่มีอยู่ ซึ่งการพิจารณาคำร้องขอปล่อยชั่วคราวตามกฎหมายของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี จะพิจารณาเกี่ยวกับเหตุในการควบคุมตัวผู้ต้องหา โดยระบุให้ใช้เวลาในการพิจารณาคำร้อง ปล่อยชั่วคราวไม่เกิน 2 อาทิตย์ โดยพิจารณาจากเหตุในการควบคุมตัวผู้ต้องหาว่า เกรงว่าผู้ต้องหาจะหลบหนี เกรงว่าจะไปยุ่งเหยิงกับพยานหลักฐาน และเหตุแห่งความร้ายแรงของความผิด หากผู้ต้องหาถูกควบคุมมาถึง 3 เดือนแล้ว ยังไม่มีการเปลี่ยนแปลงพิจารณา (Review of Detention) เกี่ยวกับว่าสมควรจะควบคุมหรือไม่การควบคุมดังกล่าวต้องยกเลิกไปทันที²³²

3. ประเทศญี่ปุ่น

เจ้าหน้าที่หลักในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของประเทศญี่ปุ่น ได้แก่ ตำรวจ พนักงานอัยการ และศาลยุติธรรม ซึ่งจะมีโครงสร้างอำนาจหน้าที่แตกต่างกันไป กล่าวคือ ศาลยุติธรรมเป็นหน่วยงานอิสระไม่ขึ้นกับฝ่ายบริหารไม่สังกัดอยู่ในกระทรวงยุติธรรม ตำรวจขึ้นกับท้องถิ่น ส่วนหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมอื่นรวมทั้งสำนักงานอัยการเป็นหน่วยงานสังกัดกระทรวงยุติธรรม โดยอัยการของประเทศญี่ปุ่นจะมีบทบาทอย่างสูงในกระบวนการยุติธรรมและดำรงตำแหน่งสำคัญๆ ในกระทรวงยุติธรรม ญี่ปุ่นใช้ระบบการฟ้องคดีอาญาโดยรัฐ และเฉพาะอัยการเท่านั้นที่มีอำนาจฟ้องคดีอาญา ผู้เสียหายฟ้องเองไม่ได้ สำนักงานอัยการของญี่ปุ่นมีอธิบดีอัยการ (Prosecutor General)

²³² ณรงค์ ใจหาญ และคณะ. สิทธิผู้ต้องหาจำเลยและผู้ต้องโทษในคดีอาญา. รายงานการศึกษารายฉบับสมบูรณ์. 2540. หน้า 91-94.

เป็นผู้บังคับบัญชาสูงสุด โดยสำนักงานอัยการแต่ละลำดับชั้นจะรับผิดชอบต่องานศาลในแต่ละลำดับชั้น กล่าวคือ²³³

- 1) สำนักงานอัยการสูงสุด (The Supreme Public Prosecutors Office) รับผิดชอบงานในศาลสูงสุด หรือศาลฎีกา (Supreme Court)
- 2) สำนักงานอัยการชั้นสูงหรือชั้นอุทธรณ์ (High Public Prosecutors Office) รับผิดชอบงานในศาลสูงสุดหรือศาลอุทธรณ์ (High Court)
- 3) สำนักงานอัยการชั้นต้นประจำเขต (District Public Prosecutors Office) รับผิดชอบงานในศาลชั้นต้นประจำเขต (District Court) หรือศาลครอบครัว (Family Court)
- 4) สำนักงานอัยการท้องถิ่นหรือสำนักงานอัยการศาลแขวง (Local Public Prosecutors Office) รับผิดชอบงานในศาลแขวง (Summary Court)

สำนักงานอัยการนับว่าเป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่สุดของกระบวนการยุติธรรม เนื่องจากพนักงานอัยการจะเข้ามามีบทบาทในคดีอาญาตั้งแต่แรกเริ่มมีการกระทำความผิดอาญาจนกระทั่งบังคับตามคำพิพากษา ซึ่งพนักงานอัยการมีภารกิจหลัก 5 ประการ คือ²³⁴

- 1) สืบสวนสอบสวนและดำเนินการเกี่ยวกับคดีอาญาที่เสนอต่อพนักงานอัยการ โดยเจ้าหน้าที่ตำรวจ
- 2) สืบสวนสอบสวนและดำเนินการเกี่ยวกับคดีอาญาที่เอกชนได้ร้องทุกข์หรือกล่าวโทษต่อพนักงานอัยการ หรือที่พนักงานอัยการได้ทราบมาไม่ว่าจะโดยทางใดก็ตาม
- 3) ฟ้องคดีอาญาต่อศาล อำนาจฟ้องผู้ต้องหาเป็นของพนักงานอัยการเพียงองค์กรเดียว ตำรวจหรือผู้เสียหายไม่สามารถฟ้องเองได้ หลักเกณฑ์ในการพิจารณาฟ้องคดีหรือไม่ฟ้องคดีนั้นใช้หลักปราศจากความสงสัย โดยหากมีข้อสงสัยว่าผู้ต้องหาได้กระทำความผิดตามฟ้องจริงหรือไม่ พนักงานอัยการก็จะยกประโยชน์แห่งความสงสัยให้แก่ผู้ต้องหาโดยการไม่ฟ้องคดีเรื่องนั้นต่อศาล ดังนั้น อัตราการยกฟ้องในประเทศญี่ปุ่นจึงต่ำมาก
- 4) ดำเนินการดูแลให้การบังคับคดีตามคำพิพากษาของศาลให้เป็นไปโดยถูกต้อง ภายหลังศาลพิพากษา พนักงานอัยการมีบทบาทที่สำคัญคือ การสั่งการเจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์ในการบังคับตามคำพิพากษาของศาล นับตั้งแต่โทษปรับจนถึงประหารชีวิต หากไม่มีคำสั่งดังกล่าว การบังคับคดีก็ไม่สามารถกระทำได้ และเมื่อเกิดปัญหาในชั้นบังคับคดี พนักงานอัยการจะเป็นผู้วินิจฉัยดำเนินการแล้วเสนอรายงานต่อศาลเพื่อขอความเห็นชอบต่อไป
- 5) ปฏิบัติการอื่นๆ ในฐานะผู้แทน หรือผู้รักษาผลประโยชน์ของมหาชน

²³³ ศิระ บุญภินันท์. การจัดองค์กรอัยการ. (พิมพ์ครั้งที่ 6). ใน *ประมวลสาระชุดวิชาการบริหารงานยุติธรรมเปรียบเทียบชั้นสูง*, หน่วยที่ 7, นนทบุรี: สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. 2565. หน้า 18-20.

²³⁴ น้ำแท้ มีบุญสร้าง. *กระบวนการยุติธรรมทางอาญาเปรียบเทียบ*. 2554. หน้า 71

3.1 การสังคดีของพนักงานอัยการญี่ปุ่น

การดำเนินคดีอาญาของประเทศญี่ปุ่นจะเป็นระบบไต่สวน พนักงานอัยการมีอำนาจหน้าที่ทั้งการสอบสวนและการฟ้องคดี ในคดีอาญาพนักงานอัยการมีอำนาจโดยสมบูรณ์ คือ สอบสวนคดีอาญาทุกประเภท ฟ้องร้องขอให้ศาลใช้กฎหมายโดยถูกต้องและควบคุมการบังคับคดีตามคำพิพากษา²³⁵ คดีที่เข้าสู่ชั้นพิจารณาของพนักงานอัยการไม่ว่าจะโดยการรับคดีสอบสวน โดยพนักงานอัยการเองหรือรับคดีจากตำรวจนั้น พนักงานอัยการจะพิจารณาสำนวนและพยานหลักฐานเพื่อพิจารณาฟ้องหรือไม่ฟ้อง หากเข้าเงื่อนไขการฟ้องและมีพยานหลักฐานพอฟ้อง หากไม่เข้าเงื่อนไขการฟ้อง เช่น ผู้ต้องหาตายไม่มีคำร้องทุกข์กล่าวโทษในความผิดที่ต้องมีคำร้องทุกข์กล่าวโทษ มีคำพิพากษาเสร็จเด็ดขาด ขาดอายุความ หรือเข้าเงื่อนไขการฟ้อง แต่กรณีที่ไม่เป็นผู้กระทำผิด มีเหตุยกเว้นโทษหรือข้อสงสัยในความผิด หรือพยานหลักฐานไม่เพียงพอ พนักงานอัยการจะสั่งไม่ฟ้อง นอกจากนี้ หากเข้าเงื่อนไขการฟ้องและมีข้อสงสัยในความผิดหรือมีพยานหลักฐานพอฟ้อง แต่เมื่อพิจารณาถึงลักษณะอายุ และสภาพแวดล้อมของผู้กระทำความผิด ความหนักเบาและพฤติการณ์ของการกระทำความผิดและสภาพการณ์ภายหลังการกระทำความผิด เห็นว่าการฟ้องไม่จำเป็นแล้ว พนักงานอัยการสามารถชะลอฟ้องได้ กรณีนี้เป็นหลักการฟ้องโดยดุลพินิจ (kiso benign shugi, Opportunity Principle) ทั้งนี้ไม่หมายความรวมถึงคดีที่อัยการญี่ปุ่นมีอำนาจสั่งไม่ฟ้อง เพราะพยานหลักฐานไม่พอพิสูจน์ความผิดของผู้ต้องหาอยู่แล้ว

พนักงานอัยการสั่งฟ้องหรือไม่ฟ้องผู้ต้องหาแล้ว ไม่ต้องเสนอความเห็นเพื่อรับความเห็นชอบจากองค์กรใด เนื่องจากอำนาจการสังคดีอาญาของพนักงานอัยการญี่ปุ่นถือเป็นอำนาจเด็ดขาด กล่าวคือ พนักงานอัยการญี่ปุ่นมีอิสระอย่างเต็มที่ ที่จะใช้ดุลพินิจการสั่งฟ้องหรือสั่งไม่ฟ้องผู้ต้องหา ซึ่งพนักงานอัยการอาจสั่งไม่ฟ้อง ไม่ใช่แต่เฉพาะกรณีที่พยานหลักฐานไม่น่าเชื่อถือหรือไม่เพียงพอ ที่ศาลจะพิพากษาลงโทษจำเลยเท่านั้น แต่ยังรวมถึงกรณีที่มีเหตุเชื่อว่าการไม่ฟ้องคดีจะทำให้ผู้กระทำผิดรู้สึกผิดในใจ หรือเพราะผู้กระทำผิดได้ชดใช้หรือทดแทนความเสียหายให้แก่ผู้เสียหายแล้ว และผู้เสียหายไม่ประสงค์ที่จะฟ้องคดีอีก หรือเนื่องจากเหตุผลด้านนโยบายอำนาจที่จะซักถามและถามคำให้การของผู้ต้องหาและพยานสำคัญนั้น ทำให้พนักงานอัยการมีเครื่องมือที่ไม่อาจประเมินค่าได้ ในการรวบรวมข้อเท็จจริงที่สำคัญเพื่อประกอบการใช้ดุลพินิจของพนักงานอัยการ²³⁶

²³⁵ ศิระ บุญภินันท์. อำนาจหน้าที่ของพนักงานอัยการ. (พิมพ์ครั้งที่ 6). ใน *ประมวลสาระชุดวิชาการบริหารงานยุติธรรมเปรียบเทียบชั้นสูง*, หน่วยที่ 7, นนทบุรี: สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. 2565. หน้า 19-20.

²³⁶ ศิระ บุญภินันท์. การจัดการอัยการ. (พิมพ์ครั้งที่ 6). ใน *ประมวลสาระชุดวิชาการบริหารงานยุติธรรมเปรียบเทียบชั้นสูง*, หน่วยที่ 7, นนทบุรี: สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. 2565. หน้า 25-27.

3.2 การตรวจสอบการสั่งคดีของพนักงานอัยการญี่ปุ่น²³⁷

ในประเทศญี่ปุ่นใช้หลักการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ (Public prosecution) กล่าวคือ บุคคลที่มีอำนาจฟ้องคดีอาญาต่อศาลได้นั้น คือ พนักงานอัยการแต่เพียงผู้เดียวประชาชน หรือผู้เสียหายไม่มีอำนาจในการฟ้องคดีอาญาด้วยตนเองได้เลย โดยการดำเนินคดีอาญาของพนักงานอัยการญี่ปุ่นนั้น มีอำนาจตั้งแต่การสอบสวน ฟ้องร้อง และการบังคับคดี ซึ่งต่างกับประเทศไทย ที่พนักงานอัยการไม่มีอำนาจในการสอบสวน เนื่องจากอำนาจดังกล่าวเป็นของพนักงานสอบสวน

สำหรับการฟ้องร้องคดีอาญาของพนักงานอัยการญี่ปุ่นนั้น ใช้หลักการดำเนินคดีอาญาตามดุลพินิจ (Opportunity Principle) กล่าวคือ พนักงานอัยการมีอำนาจใช้ดุลพินิจในการสั่งคดีได้อย่างกว้างขวาง กล่าวคือ แม้คดีนั้นจะมีพยานหลักฐานเพียงพอที่จะฟ้องคดีได้ แต่พนักงานอัยการก็มีอำนาจที่จะชะลอการฟ้องได้ เมื่อพนักงานอัยการมีคำสั่งไม่ฟ้องคดีอาญาแล้ว ในประเทศญี่ปุ่นมีมาตรการตรวจสอบดุลพินิจคำสั่งไม่ฟ้องของพนักงานอัยการ ทั้งจากภายในองค์กร และจากองค์กรภายนอก ดังต่อไปนี้

3.2.1 การตรวจสอบดุลพินิจคำสั่งไม่ฟ้องของพนักงานอัยการภายในองค์กร

คำสั่งฟ้องหรือไม่ฟ้องของพนักงานอัยการในญี่ปุ่นนั้น จะต้องผ่านความเห็นชอบของพนักงานอัยการอาวุโส อันเป็นการให้อัยการอาวุโสมีอำนาจตรวจสอบดุลพินิจคำสั่งไม่ฟ้องของพนักงานอัยการ ซึ่งถือเป็นการตรวจสอบภายในองค์กรอัยการ โดยหากพนักงานอัยการจะออกคำสั่งไม่ฟ้องคดีอาญา พนักงานอัยการต้องแจ้งข้อเท็จจริงและเหตุผลที่ออกคำสั่งไม่ฟ้องให้แก่ผู้ร้องทุกข์ หรือผู้กล่าวโทษทราบเป็นลายลักษณ์อักษร ด้วยการบันทึกคำตัดสินหรือคำสั่งไม่ฟ้อง (Fukiso Saiteisho) และพนักงานอัยการต้องได้รับความเห็นชอบจากพนักงานอัยการอาวุโสที่ ตรวจสอบคำสั่งไม่ฟ้องดังกล่าวว่ามีเหตุผลเพียงพอหรือไม่ การตรวจสอบดุลพินิจคำสั่งไม่ฟ้องของพนักงานอัยการภายในองค์กรอาจมีวิธีการอื่นๆ อีก เช่น การยื่นคำร้องคัดค้านต่อหัวหน้าสำนักงานอัยการ เพื่อให้หัวหน้าสำนักงานอัยการตรวจสอบคำสั่งไม่ฟ้องดังกล่าวของพนักงานอัยการ²³⁸

3.2.2 การตรวจสอบดุลพินิจคำสั่งไม่ฟ้องของพนักงานอัยการโดยผู้เสียหาย

ในคดีที่พนักงานอัยการมีสั่งไม่ฟ้องเอง หากคดีดังกล่าวได้มีการร้องทุกข์กล่าวโทษ หรือร้องขอ กรณีนี้พนักงานอัยการจะต้องดำเนินการแจ้งคำสั่งไม่ฟ้อง พร้อมด้วยเหตุผลที่สั่งไม่ฟ้องให้แก่ผู้ร้องทุกข์ ผู้กล่าวโทษ หรือผู้ร้องขอทราบโดยเร็ว ซึ่งจะต้องระบุรายละเอียดจะให้เหตุผลแล้วว่าเป็นการชะลอการฟ้อง ข้อสงสัยไม่เพียงพอหรือไม่เป็นความผิดอาญา เพียงเท่านั้น

²³⁷ “เรื่องเดียวกัน”. หน้า 35-36.

²³⁸ ศิระ บุญภินท์. การควบคุมดุลพินิจอัยการ. (พิมพ์ครั้งที่ 6). ใน *ประมวลสาระชุดวิชาการบริหารงานยุติธรรมเปรียบเทียบชั้นสูง*, หน่วยที่ 7, นนทบุรี: สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. 2565. หน้า 35-36

ไม่เพียงพอ เพื่อให้ ผู้ร้องทุกข์ ผู้กล่าวโทษ หรือผู้ร้องขอตรวจสอบการใช้ดุลพินิจคำสั่งไม่ฟ้องของพนักงานอัยการ โดยอาจใช้วิธีการร้องขอต่อคณะกรรมการตรวจสอบการฟ้องอันเป็นวิธีการเฉพาะของประเทศญี่ปุ่น

3.2.3 การตรวจสอบดุลพินิจคำสั่งไม่ฟ้องของพนักงานอัยการโดยศาล

การตรวจสอบดุลพินิจคำสั่งไม่ฟ้องของพนักงานอัยการ ซึ่งเรียกอีกอย่างว่า “วิธีพิจารณาถึงฟ้อง” เมื่อมีการร้องทุกข์หรือกล่าวโทษในความผิดเกี่ยวกับการปฏิบัติหน้าที่โดยมิชอบของข้าราชการ และความผิดป้องกันกิจกรรมอันเป็นการบ่อนทำลาย ซึ่งเกี่ยวกับการปฏิบัติหน้าที่โดยมิชอบของพนักงานสืบสวนความปลอดภัยสาธารณะ แล้วพนักงานอัยการมีคำสั่งไม่ฟ้องหรือชะลอการฟ้องคดีดังกล่าว หากผู้ร้องทุกข์หรือผู้กล่าวโทษ ไม่เห็นด้วยกับคำสั่งไม่ฟ้องหรือการชะลอการฟ้องของพนักงานอัยการ ผู้ร้องทุกข์หรือผู้กล่าวโทษมีสิทธิยื่นคำร้องขอต่อศาลจังหวัดที่สำนักงานอัยการนั้น ประจำอยู่เพื่อให้ศาลพิจารณาของศาล โดยจะต้องยื่นคำร้องดังกล่าวต่อพนักงานอัยการที่ออกคำสั่งไม่ฟ้องภายใน 7 วัน นับแต่วันที่ได้รับแจ้งการไม่ฟ้องดังกล่าว โดยผู้ร้องขอมีอำนาจถอนคำร้องขอซึ่งตนได้ยื่นไว้ ก่อนที่ศาลตัดสินก็ได้ ให้ศาลพิจารณาและพิพากษาเป็นองค์คณะ ซึ่งศาลจะให้ผู้พิพากษาในองค์คณะหรือผู้พิพากษาศาลจังหวัด หรือศาลแขวงสอบสวนข้อเท็จจริงก็ได้

สามารถกล่าวได้ว่าประเทศญี่ปุ่นนั้น เป็นอีกประเทศหนึ่งที่มีการยอมรับให้องค์กรศาลเป็นผู้มีอำนาจหน้าที่ในการตรวจสอบดุลพินิจคำสั่งไม่ฟ้องของพนักงานอัยการได้ ในกรณีที่พนักงานอัยการของประเทศญี่ปุ่นสั่งไม่ฟ้อง เช่นเดียวกับสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ส่งผลให้ระบบการตรวจสอบดุลพินิจคำสั่งไม่ฟ้องของพนักงานอัยการในประเทศญี่ปุ่น มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น เหมาะที่ประเทศไทยจะนำหลักการดังกล่าวไปประยุกต์ใช้กับระบบการตรวจสอบคำสั่งไม่ฟ้อง ของพนักงานอัยการในประเทศไทย ซึ่งยังคงเป็นปัญหาอยู่ เพื่อให้ระบบการตรวจสอบดุลพินิจคำสั่งไม่ฟ้องของพนักงานอัยการมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นทัดเทียมกับในระดับสากล²³⁹

3.2.4 การตรวจสอบดุลพินิจคำสั่งไม่ฟ้องของพนักงานอัยการโดยคณะกรรมการตรวจสอบการฟ้อง (Kensatsu Shinsakai, Prosecution Review Commission, Inquest of Prosecution)

การที่ญี่ปุ่นจัดตั้งคณะกรรมการตรวจสอบการฟ้องขึ้นมา นี้ ถือเป็นวิธีการตรวจสอบดุลพินิจการออกคำสั่งของพนักงานอัยการของประเทศญี่ปุ่นโดยแท้ จัดตั้งขึ้นมาเพื่อวัตถุประสงค์ให้การใช้อำนาจในการฟ้องคดีเป็นไปโดยถูกต้อง โดยสะท้อนเจตนารมณ์แห่งพลเมือง อันเป็นการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาอีกด้วย เมื่อมีผู้ร้องทุกข์ ผู้กล่าวโทษ หรือผู้เสียหาย

²³⁹ Terutoshi Yamashita. *The Criminal Justice System in Japan: The Prosecution* UNAEFI 103rd. International Training Course. 1996. pp. 16-17.

ในกรณีที่ไม่มีการฟ้องคดี ยื่นคำร้องต่อคณะกรรมการตรวจสอบการฟ้อง หรือเมื่อคณะกรรมการตรวจสอบการฟ้องได้รับทราบจากเอกสารใด คณะกรรมการตรวจสอบการฟ้อง มีอำนาจที่จะร้องขอต่อพนักงานอัยการ เพื่อให้พนักงานอัยการส่งเอกสาร หรือให้มาให้ความเห็นต่อที่ประชุมคณะกรรมการตรวจสอบการฟ้องได้ ซึ่งเมื่อคณะกรรมการตรวจสอบการฟ้องพิจารณาแล้ว สามารถมีคำตัดสินได้ 3 อย่าง ได้แก่

(1) ในกรณีที่พิจารณาแล้วเห็นว่าการไม่ฟ้องของพนักงานอัยการนั้นถูกต้องแล้ว ให้คณะกรรมการตรวจสอบการฟ้องตัดสินว่าการไม่ฟ้องชอบ

(2) ในกรณีที่พิจารณาแล้วเห็นว่าการไม่ฟ้องของพนักงานอัยการนั้นควรที่จะร้องขอให้มีการสอบสวนใหม่อีกครั้ง ให้คณะกรรมการตรวจสอบการฟ้องตัดสินว่าการไม่ฟ้องไม่ชอบ

(3) ในกรณีที่พิจารณาแล้วเห็นว่าการไม่ฟ้องของพนักงานอัยการแล้วเห็นว่าการคัดง้างว่าพนักงานอัยการควรฟ้อง ให้คณะกรรมการตรวจสอบการฟ้องตัดสินว่าการฟ้องชอบ

ส่วนคำตัดสินว่าการไม่ฟ้องไม่ชอบ หรือตัดสินว่าการฟ้องชอบนั้น ให้พนักงานอัยการที่มีตำแหน่งเหนือกว่าพนักงานอัยการเจ้าของสำนวนผู้ที่ไม่ดำเนินการฟ้องคดี เป็นผู้รับผิดชอบในการฟ้องหรือสอบสวน แล้วแจ้งการดำเนินคดีใหม่ต่อรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม อัยการสูงสุด และหัวหน้าสำนักงานอัยการอุทธรณ์โดยเร็ว²⁴⁰

3.3 การฟ้องคดีอาญาของประเทศญี่ปุ่น²⁴¹

ประเทศญี่ปุ่นตั้งอยู่ในทวีปเอเชียเหมือนกับประเทศไทย ซึ่งประเทศญี่ปุ่นเป็นประเทศที่ พัฒนาแล้ว มีความก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยีพื้นฐานเศรษฐกิจมีความมั่นคง ประชากรของประเทศญี่ปุ่นมีคุณภาพชีวิตและรายได้ต่อบุคคลมากเป็นอันดับต้นๆ ของทวีปเอเชีย ส่วนระบบกฎหมายของประเทศญี่ปุ่นใช้ระบบซีวิลลอว์ (Civil Law system) การดำเนินคดีอาญาของประเทศญี่ปุ่น ดำเนินคดีแบบระบบกล่าวหาเช่นเดียวกับประเทศไทย²⁴²

3.3.1 ขั้นตอนในการนำคดีอาญามาฟ้องศาลของประเทศญี่ปุ่น

ประเทศญี่ปุ่นใช้ระบบซีวิลลอว์ (Civil Law system) มีประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาคriminal ค.ศ. 1948 ที่ได้เจริญรอยตามระบบกฎหมายในภาคพื้นยุโรปเช่นเดียวกับกฎหมายในสมัยปฏิรูป “เมจิ” (Meiji) ซึ่งได้นำกฎหมายของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีและสาธารณรัฐฝรั่งเศสมาใช้เป็นแบบอย่าง โดยวางหลักและขั้นตอนในการดำเนินคดีอาญาไว้

²⁴⁰ ศิริระ บุญภินันท์. *การควบคุมดุลพินิจอัยการ*. หน้า 35-37.

²⁴¹ น้ำแท้ มีบุญสร้าง. *กระบวนการยุติธรรมทางอาญาเปรียบเทียบ*. หน้า 78-81.

²⁴² Marcia E. Goodman. The Exercise and Control of Prosecutorial Discretion on Japan. *Pacific Basin Law Journal*, 5(16), p. 66.

และการดำเนินคดีอาญาใช้ระบบกล่าวหา (Accusatorial) กล่าวคือ โจทก์และจำเลยต้องมีสิทธิเท่าเทียมกันในศาล โดยศาลมีหน้าที่เสมือนเป็นกรรมการคอยตัดสิน แต่เนื้อหาสาระสำคัญจะเป็นระบบการดำเนินคดีโดยรัฐ คือ พนักงานอัยการ มีหน้าที่คุ้มครองสังคม จำเลยเป็นเอกชนที่ถือว่าจะต้องได้รับความคุ้มครองจากรัฐด้วยเช่นกัน การดำเนินคดีอาญาในชั้นศาลจะเริ่มจากพนักงานอัยการยื่นคำฟ้องต่อศาล (Filing a Charge Sheet) สำหรับศาลที่พิจารณาคดีอาญาในประเทศญี่ปุ่นประกอบด้วย 3 ชั้นศาล เหมือนอย่างเช่น ประเทศไทย คือ ศาลชั้นต้น (Court of First Instance) ศาลอุทธรณ์ (Court of Second Instance) และศาลฎีกา (Final Appellate Instance) ศาลชั้นต้นได้แบ่งการพิจารณาคดีอาญาเป็น ศาลจังหวัด (District Court) จำนวน 50 ศาล และศาลแขวง (Summary Court) จำนวน 448 ศาล

ศาลแขวงของประเทศญี่ปุ่นมีอำนาจในการพิจารณาคดีเล็กๆ น้อยๆ เพื่อความรวดเร็ว ต้องได้รับการพิจารณาคดีแบบพิเศษ กล่าวคือ เริ่มคดีโดยพนักงานอัยการ ซึ่งจะต้องขอให้พิจารณาคดีในศาลแขวง และผู้ต้องหาต้องยอมรับก่อนฟ้อง และไม่มีข้อโต้แย้งใดๆ หากจะใช้วิธีการพิจารณาคดีแบบนี้ ศาลจะตรวจสอบพยานหลักฐานทั้งหมดจากพนักงานอัยการ โดยที่ศาลไม่ต้องพิจารณา ฟังคำให้การใดๆ จากจำเลย เพราะข้อเท็จจริงเป็นที่ยุติแล้ว ศาลสามารถสั่งปรับได้ไม่เกิน 1,000,000 เยน แต่หากคู่ความที่เกี่ยวข้องฝ่ายใดไม่พอใจคำสั่งศาลสามารถขอให้ศาลพิจารณาคดีแบบปกติได้ภายใน 14 วัน

สำหรับศาลจังหวัด (District Court) มีอำนาจในการพิจารณาคดีอาญาที่ไม่อยู่ในอำนาจ การพิจารณาของศาลแขวง

ส่วนศาลอุทธรณ์ (Court of Second Instance) และศาลฎีกา (Final Appellate Instance) มีอำนาจในการพิจารณาคดีที่มีการอุทธรณ์คำพิพากษาของศาลแขวง (Summary Court) ศาลจังหวัด (District Court) และศาลฎีกา (Final Appellate Instance) มีอำนาจในการพิจารณาคดีที่มีการอุทธรณ์คำพิพากษาของศาลอุทธรณ์

3.3.2 ขั้นตอนการจับกุม

ตามรัฐธรรมนูญแห่งญี่ปุ่นปี พ.ศ. 2490 วางหลักไว้ในหมวด 3 เรียกว่า กฎบัตรแห่งสิทธิของญี่ปุ่น (Japanese Bills of Rights) มาตรา 33 ได้วางหลักประกันสิทธิของผู้ต้องหาและจำเลยในคดีอาญา ซึ่งบัญญัติว่า “บุคคลจะไม่ถูกจับโดยปราศจากหมายจับซึ่งออกโดยผู้พิพากษาที่มีอำนาจเท่านั้น และหมายจับจะต้องระบุความผิดซึ่งบุคคลนั้นถูกกล่าวหา เว้นแต่บุคคลนั้นจะถูกจับกุม ในขณะที่กระทำความผิด” หรือการจับในกรณีเร่งด่วน (Emergency Offence)

ที่มีพยานหลักฐานเพียงพอเชื่อได้ว่าผู้ที่จะถูกจับได้กระทำความผิดที่มีโทษประหารชีวิต จำคุกตลอดชีวิต หรือโทษจำคุกมากกว่า 3 ปีขึ้นไป และเป็นกรณีที่ไม่อาจจะขอลาออกจากศาลได้ทันที²⁴³

กรณีการจับกุมเร่งด่วน (Emergency Arrest) กระบวนการยุติธรรมทางอาญาของประเทศญี่ปุ่น ให้อำนาจพนักงานอัยการญี่ปุ่นและผู้ช่วยพนักงานอัยการในการจับกุมผู้ต้องหา เช่นเดียวกับเจ้าพนักงานตำรวจ โดยการจับกรณีดังกล่าวพนักงานอัยการ ผู้ช่วยพนักงานอัยการ สามารถจับผู้ต้องหาได้โดยการแสดงเหตุผลไว้เป็นหนังสือ เมื่อจับกุมผู้ต้องหาแล้วให้รีบดำเนินการขอลาจับจากศาล ถ้าศาลไม่ออกหมายจับให้เจ้าพนักงานผู้จับดำเนินการปล่อยตัวผู้ต้องหาไปในทันที แต่เมื่อมีการจับกุมผู้ต้องหาโดยเจ้าพนักงานตำรวจแล้ว เจ้าพนักงานตำรวจจะต้องแจ้งข้อหาที่ถูกจับ แจ้งสิทธิในการพบและปรึกษาทนายความ ให้โอกาสผู้ถูกจับอธิบายข้อกล่าวหาและทำการสอบสวนอย่างรวดเร็ว โดยเจ้าพนักงานตำรวจและเจ้าพนักงานผู้มีอำนาจสอบสวนอื่นๆ ต้องส่งสำนวนการสอบสวนไปยังพนักงานอัยการภายใน 48 ชั่วโมง หลังจากจับตัวผู้ต้องหาได้พนักงานอัยการต้องพิจารณาโดยเร่งด่วนว่ามีความจำเป็นต้องควบคุมตัวไว้หรือไม่ หากเห็นว่ามีความจำเป็นต้องควบคุมตัวไว้ก่อนฟ้องคดี (Pre-Indictment Detention) ต้องยื่นคำร้องให้ศาลออกหมายดังกล่าวภายใน 24 ชั่วโมง หลังจากได้รับตัวผู้ถูกจับจากเจ้าพนักงานตำรวจ หรือภายใน 48 ชั่วโมง เมื่อมีการจับกุมโดยพนักงานอัยการ ซึ่งศาลจะพิจารณาอนุญาตควบคุมตัวผู้ต้องหาหรือไม่ ศาลจะพิจารณาจากเหตุปัจจัยดังต่อไปนี้ คือ ผู้ต้องหาไม่ถิ่นที่อยู่แน่นอนหรือไม่ ผู้ต้องหาไม่แน่ใจว่าจะไปทำลายพยานหลักฐานหรือไม่ หรือผู้ต้องหาคงหลบหนีหรือไม่

การขอลาจับในระบบกฎหมายของประเทศญี่ปุ่น ไม่ถือเป็นคำสั่ง แต่เป็นการขออนุญาตทำการจับกุมผู้ต้องหา ดังนั้นแม้จะมีหมายจับ พนักงานสอบสวนอาจจะใช้ดุลพินิจจับหรือไม่จับผู้ต้องหาก็ได้ ก่อนทำการจับกุมผู้ต้องหา พนักงานสอบสวนต้องพิจารณาองค์ประกอบของกฎหมาย และพฤติการณ์แวดล้อมในคดีโดยจะต้องคำนึงถึงอายุสิ่งแวดล้อม ลักษณะความผิดและปัจจัยอื่นๆ ประกอบด้วย

3.3.3 ขั้นตอนการสอบสวนและการควบคุมตัวผู้ต้องหาภายหลังการจับกุม

1) การสอบสวน

ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของประเทศญี่ปุ่น ไม่ได้บัญญัติเป็นการบังคับให้พนักงานอัยการต้องทำการสอบสวน แต่หากพนักงานอัยการเห็นว่ามีความจำเป็น พนักงานอัยการสามารถทำการสอบสวนได้ด้วยตนเองในความผิดทุกประเภท ด้วยเหตุนี้ เจ้าพนักงาน

²⁴³ ทิวากร พนาวัลย์สมบัติ. การใช้ดุลพินิจในการเบี่ยงเบนคดีอาญาที่ไม่ร้ายแรง ศึกษาเฉพาะกรณี ศาลจังหวัดเพชรบูรณ์. หลักสูตรผู้พิพากษาผู้บริหารในศาลชั้นต้น รุ่นที่ 14 สถาบันพัฒนาข้าราชการฝ่ายตุลาการ ศาลยุติธรรม. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานศาลยุติธรรม. 2558. หน้า 9.

ที่มีอำนาจในการสอบสวน จึงประกอบด้วยเจ้าพนักงานตำรวจและพนักงานอัยการ โดยปกติเจ้าพนักงานตำรวจ จะดำเนินการเริ่มต้นการสอบสวนคดีอาญาได้ทุกประเภท เพราะเป็นภาระหน้าที่ของเจ้าพนักงานตำรวจ ในการเริ่มต้นการสอบสวน ส่วนพนักงานอัยการแม้ตามกฎหมายจะบัญญัติให้อำนาจในการสอบสวนไว้ อย่างไม่จำกัดความผิด ไม่จำกัดประเภทคดี แต่ในทางปฏิบัติพนักงานอัยการจะสอบสวนเฉพาะคดี ที่สำคัญ เช่น คดีเกี่ยวกับภาษีอากร คดีเกี่ยวกับเศรษฐกิจ เป็นต้น ส่วนคดีอื่นนอกเหนือจากนั้น จะมอบหมายให้เจ้าพนักงานตำรวจเป็นผู้ดำเนินการสอบสวน ซึ่งกฎหมายบัญญัติให้เป็นหน้าที่ ของเจ้าพนักงานตำรวจต้องทำการสอบสวนรวบรวมพยานหลักฐานเมื่อความผิดอาญาเกิดขึ้น และเมื่อเจ้าพนักงานตำรวจได้ทำการสอบสวนความผิดอาญาใด ต้องส่งสำนวนคดีพร้อมด้วยพยานเอกสาร และพยานวัตถุ ไปยังพนักงานอัยการโดยเร็ว เว้นแต่คดีที่พนักงานอัยการกำหนดไว้เป็นอย่างอื่น

2) การควบคุมในชั้นสอบสวน ชั้นพนักงานอัยการ และการฝากขัง ก่อนมีการฟ้องคดีต่อศาล

เมื่อมีการจับกุมผู้ต้องหาตามหมายจับ และเป็นการจับกุมโดยเจ้าพนักงาน ตำรวจแล้ว เจ้าพนักงานตำรวจมีอำนาจในการควบคุมตัวผู้ต้องหาได้ 48 ชั่วโมง เพื่อทำการสอบปากคำ และรวบรวมพยานหลักฐาน เมื่อครบกำหนดเวลาเจ้าพนักงานตำรวจจะต้องส่งสำนวนการสอบสวน พร้อมตัวผู้ต้องหาไปยังพนักงานอัยการ พนักงานอัยการมีอำนาจในการควบคุมตัวผู้ต้องหาได้ ต่อไปอีก 24 ชั่วโมง อย่างไรก็ตามถ้าพนักงานอัยการเห็นว่ามีความจำเป็นที่จะต้องควบคุมตัวไว้ก่อน ฟ้องคดีพนักงานอัยการอาจยื่นคำร้องต่อศาลให้ศาลออกหมายควบคุมได้อย่างมาก 2 ครั้ง กำหนดระยะเวลาแต่ละครั้งประมาณครั้งละ 10 วัน รวมระยะเวลาสูงสุดนับตั้งแต่วันจับกุมไม่เกิน 23 วัน และในกรณีพนักงานอัยการเป็นผู้จับกุมผู้ต้องหา พนักงานอัยการจะมีอำนาจควบคุมตัวผู้ต้องหาไว้ ได้ 48 ชั่วโมง โดยศาลจะพิจารณาอนุญาตให้ฝากขังได้หรือไม่นั้นจะพิจารณาจากผู้ต้องหาที่มีถิ่นที่อยู่ แน่นนอนหรือไม่ ผู้ต้องหาที่มีแนวโน้มที่จะไปทำลายพยานหลักฐาน หรือผู้ต้องหาจะหลบหนีหรือไม่ เมื่อศาลพิจารณาแล้วเห็นว่าผู้ต้องหาที่มีถิ่นที่อยู่แน่นนอน ไม่มีแนวโน้มจะไปทำลายพยานหลักฐาน หรือไม่หลบหนี จะต้องปล่อยตัวชั่วคราวผู้ต้องหาโดยทันที โดยปกติแล้วการขอฝากขังผู้ต้องหาก่อนฟ้อง จะได้รับอนุญาต เพราะพนักงานอัยการจะตรวจสอบอย่างละเอียดแล้ว การขอฝากขังผู้ต้องหา ในระหว่างการควบคุมตัวก่อนฟ้อง ผู้ต้องหาส่วนใหญ่จะถูกควบคุมตัวที่สถานีตำรวจ หากศาลอนุญาต ออกหมายควบคุมตัวแล้ว ผู้ต้องหาจะไม่สามารถขอประกันตัว (Bail) ตามระยะเวลาควบคุมตัวก่อนฟ้องได้²⁴⁴

²⁴⁴ ทิวากร พนาวัลย์สมบัติ. การใช้ดุลพินิจในการเบี่ยงเบนคดีอาญาที่ไม่ร้ายแรง ศึกษาเฉพาะกรณี ศาลจังหวัดเพชรบูรณ์. หลักสูตรผู้พิพากษาผู้บริหารในศาลชั้นต้น รุ่นที่ 14 สถาบันพัฒนาข้าราชการฝ่ายตุลาการ ศาลยุติธรรม. หน้า 10.

เมื่อพนักงานอัยการได้รับสำนวนพร้อมตัวผู้ต้องหาจากเจ้าพนักงานตำรวจแล้ว พนักงานอัยการจะพิจารณาว่าควรฝากขังผู้ต้องหาหรือไม่ หากจะขอฝากขังผู้ต้องหาสามารถยื่นคำร้องขอฝากขังผู้ต้องหาต่อศาลได้ ทั้งนี้คำร้องขอดังกล่าวจะต้องทำขึ้นภายใน 24 ชั่วโมง นับจากวันที่พนักงานอัยการได้รับตัวผู้ต้องหา หรือภายใน 72 ชั่วโมงนับแต่มีการจับกุม สำหรับระยะเวลาในการฝากขัง พนักงานอัยการจะต้องขอต่อศาลได้ครั้งละไม่เกิน 10 วัน (รวมวันหยุดประจำสัปดาห์ และวันหยุดราชการด้วย) และระยะเวลาฝากขังสูงสุดที่กระทำได้ คือ 23 วัน ในส่วนหลักเกณฑ์ที่ศาลจะพิจารณาว่าจะอนุญาตให้มีการฝากขังหรือไม่ ประกอบด้วย 3 ประการ คือ ผู้ต้องหาไม่ถีนที่อยู่แน่นอนหรือไม่ ผู้ต้องหาไม่แน่วแน่มที่จะทำลายพยานหลักฐาน หรือผู้ต้องหาจะหลบหนีหรือไม่ ภายหลังจาก 23 วัน พนักงานอัยการจะพิจารณาว่าจะฟ้องผู้ต้องหาหรือไม่ อำนาจฟ้องผู้ต้องหาเป็นอำนาจของพนักงานอัยการเพียงฝ่ายเดียว กล่าวคือ เจ้าพนักงานตำรวจหรือผู้เสียหายไม่อาจฟ้องคดีได้

สำหรับการตรวจสำนวน ถ้าพนักงานอัยการพบว่าสำนวนการสอบสวนยังไม่เสร็จสมบูรณ์ เพียงพอต่อการดำเนินคดีพนักงานอัยการจะสั่งให้เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องทำการสอบสวนต่อไป ในกรณีที่พนักงานอัยการพิจารณาแล้วเห็นว่าคดีมีความสำคัญจำเป็นต้องสอบปากคำผู้ต้องหาพยานหรือตรวจสอบพยานหลักฐานต่างๆ ด้วยตนเอง พนักงานอัยการสามารถดำเนินการได้ก่อนที่จะมีการสั่งฟ้องหรือสั่งไม่ฟ้อง เนื่องจาก “หลักความเป็นหนึ่งเดียวของการฟ้องคดี” (Monopolization of Prosecution) หมายถึง อำนาจในการดำเนินคดีแทนรัฐ ถือเป็นอำนาจหนึ่งเดียวที่แบ่งแยกไม่ได้ พนักงานอัยการเป็นผู้ใช้อำนาจของฝ่ายบริหารผูกขาดแต่เพียงฝ่ายเดียว ในการพิจารณาว่าคดีใดที่จะต้องนำเข้าสู่การพิจารณาของศาล แม้อคดีจะมีพยานหลักฐานที่ชัดเจนว่าผู้ต้องหาเป็นผู้กระทำความผิด แต่พนักงานอัยการสามารถใช้ดุลพินิจพิจารณาถึงอุปนิสัย สภาวะแห่งจิตใจ สถานการณ์แวดล้อม และความร้ายแรงแห่งข้อหาตลอดจนสถานการณ์ภายหลังการกระทำความผิดแล้ว เห็นว่าไม่เป็นการสมควรหรือไม่มีความจำเป็นที่จะฟ้องร้องผู้กระทำความผิด พนักงานอัยการจะพิจารณาสั่งไม่ฟ้องคดี (Prosecution Dropped) ได้ซึ่งในระบบการดำเนินคดีโดยดุลพินิจ การสั่งไม่ฟ้องของพนักงานอัยการจึงสามารถกระทำได้ในหลายกรณีคือ

(1) กรณีพยานหลักฐานไม่เพียงพอที่จะดำเนินคดีเอาผิดผู้ต้องหาได้

(2) กรณีพยานหลักฐานเพียงพอที่จะดำเนินคดีเอาผิดผู้ต้องหาได้

แต่พนักงานอัยการใช้ดุลพินิจเลือกที่จะไม่ฟ้อง โดยพิจารณาจากเหตุผลต่างๆ ประกอบ เช่น อายุหรือความไร้เดียงสาของผู้กระทำความผิด หรือเห็นว่าการดำเนินคดีไม่ได้ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อสาธารณะ เป็นต้น เช่นกรณี นายตำรวจของประเทศไทยท่านหนึ่งถูกจับกุมที่ประเทศญี่ปุ่นในข้อหาพาอาวุธปืนเข้าประเทศญี่ปุ่นโดยไม่ได้รับอนุญาต พนักงานอัยการของประเทศญี่ปุ่นได้ปล่อยตัวนายตำรวจท่านดังกล่าวให้เดินทางออกนอกประเทศญี่ปุ่นได้ซึ่งเป็นกรณีตัวอย่างที่พนักงานอัยการมีคำสั่งไม่ฟ้องนายตำรวจท่านนั้น

เนื่องจากพิจารณาแล้วเห็นว่า การดำเนินคดีไม่ได้ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อสาธารณะ จึงมีคำสั่งไม่ฟ้อง และให้ปล่อยตัวไป²⁴⁵

กระบวนการยุติธรรมทางอาญาของประเทศญี่ปุ่นให้ความสำคัญต่อการปกป้องคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหา (Right of Accused) เป็นอย่างมาก เนื่องจากการที่บุคคลหนึ่งบุคคลใด ต้องตกอยู่ในสถานะผู้ต้องหาทั้งที่ไม่ได้กระทำความผิดเสมือนเป็นการถูกลิดรอนสิทธิเสรีภาพขั้นพื้นฐานของประชาชนอย่างรุนแรง ด้วยเหตุนี้พนักงานอัยการจึงให้ความสำคัญเป็นอย่างมาก ต่อ การสั่งฟ้องคดี เพื่อมิให้เกิดการกระทบต่อสิทธิขั้นพื้นฐาน โดยพนักงานอัยการจะตัดสินใจสั่งฟ้องหรือ สั่งไม่ฟ้องคดี บนหลักการปราศจากข้อสงสัย (Beyond a Reasonable Doubt) เช่นเดียวกับศาล ดังนั้น คดีส่วนใหญ่ที่พนักงานอัยการสั่งฟ้อง ศาลจึงพิพากษาลงโทษจำเลยเสมอ จะเห็นได้ว่าการดำเนินคดีอาญาในประเทศญี่ปุ่น กฎหมายของประเทศญี่ปุ่นจะกำหนดระยะเวลาให้พนักงานอัยการฟ้องคดีต่อศาล เมื่อพนักงานอัยการได้รับสำนวนพร้อมตัวผู้ต้องหาจากเจ้าพนักงานตำรวจแล้ว การดำเนินคดีอาญาของประเทศญี่ปุ่นต้องดำเนินการด้วยความรวดเร็วและต่อเนื่องกัน ภายหลังมีการจับกุมผู้ต้องหาแล้ว และให้อำนาจพนักงานอัยการในการออกคำสั่งฟ้องหรือคำสั่งไม่ฟ้องผู้ต้องหาตามข้อกำหนดที่กล่าวมาแล้วข้างต้น²⁴⁶

3) การปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหา เมื่อเจ้าพนักงานตำรวจหรือเจ้าพนักงานผู้มีอำนาจสอบสวนอื่นๆ ได้ส่งสำนวนการสอบสวนไปยังพนักงานอัยการภายใน 48 ชั่วโมง หลังจากจับกุมผู้ต้องหาแล้ว พนักงานอัยการจะเป็นผู้พิจารณาโดยเร่งด่วนว่ามีความจำเป็นต้องควบคุมตัวผู้ต้องหาไว้หรือไม่ หากเห็นว่าจำเป็นต้องควบคุมตัวไว้ก่อนฟ้องคดี (Pre-Indictment Detention) พนักงานอัยการจะต้องยื่นคำร้องต่อศาล ให้ศาลออกหมายตั้งกล่าวได้ถ้าศาลอนุญาตออกหมายควบคุมตัวแล้ว ผู้ต้องหาไม่มีสิทธิในการขอประกันตัว (Bail) ตามระยะเวลาตาม Pre-Indictment Detention แต่ภายหลังที่พนักงานอัยการฟ้องคดีแล้ว จำเลยมีสิทธิที่จะร้องขอประกันตัวต่อศาลได้

²⁴⁵ น้ำแท้ มีบุญสร้าง. กระบวนการยุติธรรมทางอาญาเปรียบเทียบ. หน้า 74.

²⁴⁶ ชัยวิวัฒน์ หิรัญวัฒน์. บทบาทพนักงานสอบสวนในการกันคดีไม่ให้เข้าสู่กระบวนการยุติธรรม. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, กรุงเทพมหานคร. 2545. หน้า 34-35.

4. สหรัฐอเมริกา

กฎหมายของสหรัฐอเมริกา ได้รับการยอมรับจากทั่วโลกว่ามีการบังคับใช้อย่างมีประสิทธิภาพ และเป็นต้นแบบในการบังคับใช้ให้กับหลายประเทศ มีความโดดเด่นเฉพาะด้านในแง่คุ้มครองสิทธิมนุษยชน อย่างไรก็ตามกฎหมายของสหรัฐอเมริกาคือเป็นกฎหมายระบบคอมมอนลอว์ ซึ่งมีความแตกต่างจากระบบกฎหมายซีวิลลอว์ของไทย แต่เนื่องด้วยกฎหมายไทยได้มีการประยุกต์มาจากระบบคอมมอนลอว์ด้วย อีกทั้งนักกฎหมายไทยในอดีตซึ่งเป็นผู้วางรากฐานทางกฎหมายให้ประเทศไทย ก็จบการศึกษาและนำแนวคิดมาจากกลุ่มประเทศซึ่งใช้กฎหมายระบบคอมมอนลอว์ จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องนำกฎหมายของสหรัฐอเมริกามาศึกษา ในสหรัฐอเมริกามีลักษณะและรูปแบบของกระบวนการยุติธรรมทางอาญา เป็นแบบเฉพาะที่ไม่เหมือนประเทศใดๆ ซึ่งเป็นระบบปฏิบัตินิติกำหนดให้โจทก์และจำเลยมีสิทธิเท่าเทียมในการต่อสู้คดี²⁴⁷ เนื่องด้วยสหรัฐอเมริกามีดินแดนกว้างใหญ่ มีการแยกอำนาจในการดำเนินคดีระหว่างรัฐบาลกลาง (Federal System) และมลรัฐ (State System) ออกจากกันอย่างชัดเจน จึงได้นำระบบ Dual Sovereignty มาบังคับใช้กับทั้งรัฐบาลกลาง และมลรัฐมีอำนาจในการดำเนินคดีกับจำเลยในการกระทำเดียวกัน การดำเนินคดีในระบบของรัฐบาลกลาง (Federal System) มีความแตกต่างหลายประการกับระบบของแต่ละมลรัฐ (State System) ยกตัวอย่าง เช่น ในระบบ Federal จำเลยมีสิทธิที่จะเลือกรับการพิจารณาพิพากษาโดยผู้พิพากษานายเดี่ยว หรือคณะลูกขุน เช่นเดียวกับในระบบมลรัฐ (เฉพาะบางรัฐ) อย่างไรก็ตาม ในขั้นตอนการพิจารณาโทษที่จะลงแก่จำเลยในระบบ Federal จะเป็นอำนาจของผู้พิพากษาเท่านั้น²⁴⁸

4.1 เจ้าหน้าที่ตำรวจและการสืบสวนสอบสวน (Investigation)²⁴⁹

ในระดับท้องถิ่นของสหรัฐอเมริกานั้น เมื่อมีคดีอาญาเกิดขึ้นผู้เสียหายสามารถแจ้งหรือรายงานเหตุคดีโดยตรงต่อตำรวจ เจ้าหน้าที่ตำรวจหรือเรียกว่าพนักงานสอบสวนจะดำเนินการสืบสวนสอบสวน รวบรวมพยานหลักฐาน สอบคำให้การของพยานผู้อยู่ในเหตุการณ์ เพื่อจัดทำรายงานการสอบสวน เจ้าหน้าที่ตำรวจสามารถติดต่อผู้ต้องสงสัยเพื่อมาให้ถ้อยคำ หากเจ้าหน้าที่ตำรวจพบว่าคดีมีมูลเพียงพอ และผู้ต้องสงสัยไม่ให้ความร่วมมือในการให้ปากคำ เจ้าหน้าที่ตำรวจสามารถร้องขอเพื่อให้ออกหมายจับก็ได้ ซึ่งการออกหมายจับ เจ้าหน้าที่ตำรวจจะนำรายงาน แห่งคดีเพื่อเข้าพบ

²⁴⁷ สุพจน์ สุโรจน์. กระบวนการยุติธรรมทางอาญาของประเทศสหรัฐอเมริกา. (พิมพ์ครั้งที่ 6). ใน *ประมวลสาระชุดวิชาการบริหารงานยุติธรรมเปรียบเทียบชั้นสูง*, หน่วยที่ 9-15, นนทบุรี: สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. 2565. หน้า 4.

²⁴⁸ น้ำแท้ มีบุญสร้าง. *กระบวนการยุติธรรมทางอาญาเปรียบเทียบ*. หน้า 8.

²⁴⁹ สุพจน์ สุโรจน์. การดำเนินคดีอาญาของตำรวจ. (พิมพ์ครั้งที่ 6). ใน *ประมวลสาระชุดวิชาการบริหารงานยุติธรรมเปรียบเทียบชั้นสูง*, หน่วยที่ 6-10, นนทบุรี: สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. 2565. หน้า 9-23.

พนักงานอัยการ หากพนักงานอัยการเห็นว่าคดีดังกล่าวมีมูลเหตุและพยานหลักฐานเพียงพอ (Probable Cause) พนักงานอัยการจะทำการลงชื่อรับรองคำร้องขอออกหมายจับนั้น จากนั้นเจ้าหน้าที่ตำรวจจะนำหมายจับนั้นไปยังสำนักงานเสมียน (The Clerk Office) แห่งหน่วยงานปกครองท้องถิ่น (County) เพื่อดำเนินการตามขั้นตอนด้านเอกสาร เพื่อยื่นต่อศาลท้องถิ่น ในการอนุมัติออกหมายจับต่อไป เนื่องจากในระบบกระบวนการยุติธรรมของสหรัฐอเมริกา ทั้งสำนักงานอัยการและศาลจะมีที่ทำการตั้งรวมอยู่ในหน่วยงานปกครองท้องถิ่น (County) The Clerk Office จึงทำหน้าที่ดำเนินการด้านเอกสารดังกล่าว หลังจากได้รับหมายจับแล้ว เจ้าหน้าที่ตำรวจจึงดำเนินการจับกุมผู้ต้องหาตามหมายจับ²⁵⁰

เมื่อผู้ต้องหาพบพนักงานสอบสวน แต่ผู้ต้องหาไม่ประสงค์จะให้ถ้อยคำใดๆ แก่พนักงานสอบสวน ผู้ต้องหาสิทธิที่จะไม่กล่าวถ้อยคำใดๆ ในขั้นตอนนี้ผู้ต้องหาสิทธิในการร้องขอเพื่อได้รับการประกันตัว ในกรณีที่ผู้ต้องหาไม่ได้รับการประกันตัวในขั้นตอนของตำรวจ ผู้ต้องหาอาจจะร้องขอการประกันตัวต่อศาลอีกก็ได้ เมื่อเจ้าหน้าที่ตำรวจดำเนินการสืบสวนสอบสวน เจ้าหน้าที่ตำรวจจะรายงานการสอบสวนต่อพนักงานอัยการแห่งท้องที่เกิดเหตุ ที่เรียกว่ารายงานการสอบสวนเนื่องจากเจ้าหน้าที่ตำรวจทำหน้าที่เพียงรวบรวมข้อเท็จจริง และพยานหลักฐาน และสรุปรายงานการคดีโดยไม่มีหน้าที่ต้องทำความเข้าใจหรือควรสิ่งไม่ฟ้อง เสนอต่อพนักงานอัยการแต่อย่างใด เจ้าหน้าที่ตำรวจทำรายงานเสร็จแล้วจะนำรายงานการสอบสวนเสนอต่อพนักงานอัยการ ผู้มีหน้าที่ตรวจรับสำนวน (Intake) ที่สำนักงานอัยการ พนักงานอัยการผู้ที่มีหน้าที่ตรวจรับสำนวนจะเป็นตำแหน่งหน้าที่ประจำหรือโดยการสับเปลี่ยนหมุนเวียนการปฏิบัติหน้าที่กันระหว่างพนักงานอัยการภายในสำนักงานก็ได้²⁵¹

4.2 พนักงานอัยการสหพันธรัฐ (United States Attorneys)²⁵²

พนักงานอัยการสหรัฐ (อังกฤษ: United States Attorney) หรือพนักงานอัยการกลาง (อังกฤษ: federal prosecutor) เดิมเรียกอัยการเขตสหรัฐ (อังกฤษ: United States District Attorneys) เป็นผู้แทนรัฐบาลกลางแห่งสหรัฐอเมริกาในศาลเขต (district court) และ ศาลอุทธรณ์ พนักงานอัยการสหรัฐมีหน้าที่เป็นโจทก์ฟ้องบุคคลผู้ต้องสงสัยว่าละเมิดกฎหมาย รวมถึงตั้งต้นและดำเนินการสืบสวนคดีอาญา กำหนดและแนะนำวิธีตัดสินลงโทษผู้กระทำความผิด และเป็นทนายความกลุ่มเดียวที่ได้รับอนุญาตให้เข้าร่วมกระบวนการพิจารณาแบบลูกขุนใหญ่ (grand jury)

²⁵⁰ สุพจน์ สุโรจน์. อำนาจหน้าที่ของตำรวจ. (พิมพ์ครั้งที่ 6). ใน *ประมวลสาระชุดวิชาการบริหารงานยุติธรรมเปรียบเทียบชั้นสูง*, หน่วยที่ 9-15, นนทบุรี: สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. 2565. หน้า 9-12.

²⁵¹ น้ำแท้ มีบุญสร้าง. *กระบวนการยุติธรรมทางอาญาเปรียบเทียบ*. หน้า 8.

²⁵² สุพจน์ สุโรจน์. การจัดองค์กรอัยการ. (พิมพ์ครั้งที่ 6). ใน *ประมวลสาระชุดวิชาการบริหารงานยุติธรรมเปรียบเทียบชั้นสูง*, หน่วยที่ 9, นนทบุรี: สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. 2565. หน้า 34.

มีพนักงานอัยการสหรัฐ 93 คน ประจำอยู่ทั่วประเทศ, เปอร์โตริโก, หมู่เกาะเวอร์จิน, กวม, และ หมู่เกาะมาเรียนาเหนือ พนักงานอัยการสหรัฐหนึ่งคนรับผิดชอบเขตศาล (judicial district) หนึ่งแห่ง เว้นแต่กวมและหมู่เกาะมาเรียนาเหนือ ที่ทั้งสองอยู่ในความรับผิดชอบของพนักงานอัยการสหรัฐเพียงคนเดียว พนักงานอัยการสหรัฐแต่ละคนยังเป็นหัวหน้าผู้บังคับใช้กฎหมายส่วนกลางประจำเขตอำนาจของตน โดยปฏิบัติหน้าที่ตามข้อกำหนดใน คู่มืออัยการสหรัฐ (United States Attorneys' Manual) นอกจากนี้ พนักงานอัยการสหรัฐจะคอยกำกับสำนักงานเขต (district office) โดยมีผู้สนับสนุนการปฏิบัติงาน คือ ผู้ช่วยอัยการสหรัฐ ซึ่งมีมากถึง 350 คน และบุคลากรฝ่ายสนับสนุน ซึ่งมีสมาชิกถึง 350 คน ผู้ช่วยอัยการสหรัฐ (Assistant United States Attorney) เป็นข้าราชการซึ่งปฏิบัติหน้าที่แทนพนักงานอัยการสหรัฐในการเป็นผู้แทนรัฐบาลกลาง ผู้ช่วยอัยการสหรัฐจะวินิจฉัยว่าควรฟ้องคดีอาญาหรือไม่ และบุคคลต้องให้การแก้ฟ้องเมื่อใดและที่ใด ในการปฏิบัติหน้าที่ ผู้ช่วยอัยการสหรัฐมีอำนาจหน้าที่สืบสวนบุคคลให้ความคุ้มกันแก่พยานและผู้ต้องหาคดีอาญารวมถึงต่อรองคำให้การ (plea bargain) กับจำเลย พนักงานอัยการสหรัฐและข้าราชการในบังคับบัญชาล้วนสังกัด กระทรวงยุติธรรม มีการกำกับดูแล และให้บริการสนับสนุนทางธุรการแก่พนักงานอัยการสหรัฐผ่านสำนักงานฝ่ายบริหารสำหรับพนักงานอัยการสหรัฐ (Executive Office for United States Attorneys) ของกระทรวงยุติธรรม นอกจากนี้ อัยการสหรัฐจำนวนหนึ่งจะได้รับเลือกให้เข้าร่วม คณะกรรมการอัยการสหรัฐที่ปรึกษาอัยการสูงสุด (Attorney General's Advisory Committee of United States Attorneys)²⁵³

ส่วนในระดับมลรัฐจะมีอธิบดีอัยการมลรัฐ เป็นผู้บริหารระดับสูง ส่วนใหญ่มาจากการเลือกตั้ง มีระบบที่หลากหลายแตกต่างกันไปในแต่ละท้องถิ่น สามารถยกตัวอย่างการใช้ระบบกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของมลรัฐเท็กซัส (Texas) ซึ่งเป็นต้นแบบ เนื่องจากกล่าวได้ว่า ระบบกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของมลรัฐเท็กซัสมีความเป็นมาตรฐานและคล้ายคลึงกับระบบ Federal เป็นอย่างยิ่ง ในระดับมลรัฐสามารถจำแนก ออกได้เป็น 2 ระดับ คือ ระดับมลรัฐ (State System) และระดับท้องถิ่น (Local System หรือ County) ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าคดีข้อพิพาทส่วนใหญ่ได้ถูกบริหารจัดการที่ระดับท้องถิ่น โดยแต่ละ County จะมีเขตอำนาจในการดำเนินคดีของตนเอง โดยมีสำนักงานอัยการประจำแต่ละ County (The District Attorney Office (D.A.)) มีอำนาจรับผิดชอบทุกคดีที่เกิดขึ้นภายใน County ตามมาตรา 2 ของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของมลรัฐเท็กซัส พนักงานอัยการเป็นผู้แทนแห่งรัฐในการดำเนินคดีอาญาในศาลหน้าที่สำคัญสูงสุดของพนักงานอัยการไม่ใช่เพียงเพื่อการได้มาซึ่งการพิพากษาลงโทษแต่คือการอำนวยความสะดวกยุติธรรมให้บังเกิดขึ้นในระดับท้องถิ่น (County) สำนักงานอัยการท้องถิ่น

²⁵³ สุพจน์ สุโรจน์. อำนาจหน้าที่ของอัยการ. หน้า 37-39.

ประจำแต่ละ County นี้จะมีอำนาจเป็นอิสระในการดำเนินคดีทั้งปวง แต่อย่างไรก็ตาม สำนักงานอัยการประจำท้องถิ่นเหล่านี้ สามารถมอบอำนาจในการดำเนินคดีให้แก่สำนักงานอัยการสูงสุดแห่งมลรัฐ (The Attorney General of Texas) ก็ได้²⁵⁴

การดำเนินคดีอาญาทั้งในระดับ Federation และระดับ State จะเป็นหน้าที่ความรับผิดชอบของพนักงานอัยการเท่านั้น ประชาชนไม่สามารถนำคดีอาญาขึ้นฟ้องต่อศาลได้ด้วยตนเอง โดยมีเหตุผลว่าการควบคุมการดำเนินคดีอาญาเป็นภารกิจของรัฐแต่เพียงผู้เดียว นอกจากนี้ยังเพื่อป้องกันเอกชนในการเอาคดีอาญามาแกล้งฟ้องร้องคดีเพื่อให้ร้ายกัน หรือเพื่อทำลายความน่าเชื่อถือของอีกฝ่ายหรือใช้คดีอาญาในการสร้างอำนาจต่อรองกับคู่กรณี ในกรณีที่คดีไม่มีพยานหลักฐานเพียงพอที่จะสามารถเอาผิดต่อผู้ต้องหาได้ พนักงานอัยการผู้ตรวจสอบสำนวนจะปฏิเสธการรับสำนวนตั้งแต่ต้น แม้ว่าพนักงานอัยการผู้ตรวจสอบสำนวนจะได้รับสำนวนนั้นแล้ว และพนักงานอัยการผู้เป็นหัวหน้าสำนักงานจะได้มีการมอบหมายสำนวนต่อพนักงานอัยการเจ้าของสำนวนแล้ว แต่หากปรากฏในภายหลังว่าพยานหลักฐานในสำนวนไม่เพียงพอ พนักงานอัยการเจ้าของสำนวนมีดุลยพินิจที่จะปฏิเสธการฟ้องคดีต่อศาลได้โดยการไม่นำเข้าสู่การพิจารณาของคณะลูกขุนใหญ่ (Grand Jury) ในทางกลับกัน ถ้าพนักงานอัยการเจ้าของสำนวนพบว่าพยานหลักฐานที่สำคัญและจำเป็นต่อคดีบางส่วนขาดหายไปหรือไม่ได้รวบรวมไว้ในสำนวน หรือมีความจำเป็นที่จะต้องรวบรวมถ้อยคำจากพยานบางคนอีก พนักงานอัยการเจ้าของสำนวนมีอำนาจที่จะมอบหมายให้เจ้าหน้าที่สืบสวนสอบสวน ประจำสำนักงานพนักงานอัยการนั้นๆ ดำเนินการรวบรวมพยานหลักฐานและถ้อยคำเหล่านั้น โดยไม่จำเป็นต้องแจ้งเจ้าหน้าที่ตำรวจผู้ส่งรายงานการสอบสวนนั้นก็ได้ ถึงกระนั้นก็ตามพนักงานอัยการก็ยังคงมีอำนาจที่จะสั่งให้เจ้าหน้าที่ตำรวจผู้ส่งรายงานการสอบสวนดำเนินการสืบสวนสอบสวนเพิ่มเติม เพื่อรวบรวมพยานหลักฐานเช่นว่านั้นก็

ถ้าเป็นคดีสำคัญๆ ที่กระทบต่อความสงบเรียบร้อยของประชาชนเป็นส่วนรวม หรือคดีใดๆ ที่เจ้าหน้าที่ตำรวจละเลยไม่ดำเนินการสืบสวนสอบสวน ซึ่งอาจเกิดจากอิทธิพลท้องถิ่นของผู้ต้องหา หรือกรณีที่เจ้าหน้าที่ตำรวจพยายามให้ความช่วยเหลือแก่ผู้ต้องหาเสียเอง หากมีการร้องขอจากผู้เสียหายหรือพนักงานอัยการทราบเหตุดังกล่าวด้วยตนเอง พนักงานอัยการประจำท้องถิ่นมีอำนาจที่จะริเริ่มการสืบสวนสอบสวนเองได้ โดยการสั่งให้เจ้าหน้าที่สืบสวนสอบสวนประจำสำนักงานอัยการไปดำเนินการสืบสวนสอบสวน เพื่อรวบรวมพยานหลักฐานใดๆ ที่จำเป็นต่อคดี โดยไม่ต้องรอให้เจ้าหน้าที่ตำรวจส่งรายงานการสอบสวนก็ได้ ในการสืบสวนสอบสวนนี้เจ้าหน้าที่สืบสวนสอบสวนของพนักงานอัยการมีอำนาจในการพกวาอาวุธปืน และมีอำนาจในการจับกุมผู้กระทำความผิด เช่นเดียวกับเจ้าหน้าที่ตำรวจ ถ้าพนักงานอัยการต้องการให้พยานบุคคลใดให้ถ้อยคำในศาล

²⁵⁴ น้ำแท้ มีบุญสร้าง. *กระบวนการยุติธรรมทางอาญาเปรียบเทียบ*. หน้า 6.

แต่พยานบุคคลนั้นไม่ให้ความร่วมมือ พนักงานอัยการอาจจะดำเนินการให้ได้มา ซึ่งหมายเรียกไปศาล (Subpoena) ก่อนที่จะมีการออกคำสั่งเกี่ยวกับการฟ้องคดี โดยการร้องขอต่อเสมียนประจำท้องถิ่น (District Clerk) เพื่อออกหมายเรียกไปศาล (Subpoena) การออกหมายเรียกไปศาล (Subpoena) เป็นอำนาจหน้าที่ของพนักงานอัยการ โดยเสมียนประจำท้องถิ่น (District Clerk) ไม่มีอำนาจในการปฏิเสธ โดย Sheriff จะทำหน้าที่ส่ง Subpoena ให้แก่พยานเหล่านั้น²⁵⁵

4.2.1 การต่อรองคำให้การ (Plea Bargaining)

พนักงานอัยการสามารถเสนอลดข้อกล่าวหาหรือลดโทษในความผิดที่กล่าวหาแก่ผู้ต้องหา เพื่อให้ได้มาซึ่งคำรับสารภาพ เรียกว่า “Plea Bargaining” เนื่องจาก Plea Bargaining เป็นกระบวนการบริหารจัดการคดีของฝ่ายบริหารและสามารถกระทำได้ในทุกๆ ขั้นตอนของคดี ก่อนที่จะมีการตัดสิน ดังนั้นประมาณร้อยละเก้าสิบถึงเก้าสิบห้า (90-95%) ของคดีที่เกิดขึ้นในสหรัฐอเมริกา จะถูกยุติโดยกระบวนการ Plea Bargaining ทั้งสิ้น Plea bargaining เป็นอำนาจหน้าที่ของพนักงานอัยการที่จะเสนอข้อตกลงแก่ผู้ต้องหา ขึ้นอยู่กับความร้ายแรงแห่งข้อหาที่ถูกกล่าวหา และความหนักแน่นแห่งพยานหลักฐานที่พนักงานอัยการมีอยู่ในสำนวน ในกระบวนการ Plea bargaining พนักงานอัยการจะเป็นผู้ยื่นข้อเสนอในการลดข้อกล่าวหาหรือลดโทษตามที่ระบุไว้ในความผิดนั้นๆ แก่ผู้ต้องหา ผู้ต้องหาอาจจะต่อรองเพื่อให้ได้ซึ่งข้อตกลงร่วมกัน เช่น พนักงานอัยการอาจจะเสนอโทษจำคุก 10 ปี เพื่อแลกกับคำรับสารภาพในคดีที่ความผิดมีอัตราโทษจำคุก ตั้งแต่ 2 ปี – 99 ปี (First Degree Felony) ผู้ต้องหาอาจจะต่อรองเพื่อขอรับโทษเพียง 8 ปี ก็ได้ ถ้าพนักงานอัยการยอมรับข้อต่อรองนั้น การที่พนักงานอัยการจะยอมรับข้อต่อรองของผู้ต้องหาหรือไม่นั้น ขึ้นอยู่กับความหนักแน่นแห่งพยานหลักฐานที่พนักงานอัยการมีอยู่ในสำนวน ในกรณีที่ผู้ต้องหาขอต่อรองตามกระบวนการ Plea bargaining พนักงานอัยการจะดำเนินการแจ้งให้ผู้เสียหายทราบ ถึงข้อตกลงนั้นๆ ในกรณีที่ผู้เสียหายร้องขอ ให้พนักงานอัยการเพิ่มโทษหรือเงื่อนไขใดๆ ในข้อตกลงนั้น พนักงานอัยการอาจจะเสนอข้อตกลงที่มีโทษหนักขึ้นแก่ผู้ต้องหาก็ได้ แม้ว่าพนักงานอัยการต้องการที่จะเยียวยาผู้เสียหายให้มากที่สุด แต่หากข้อเสนอั้นเกินสมควรพนักงานอัยการอาจจะไม่รับคำร้องขอของผู้เสียหายก็ได้ จึงกล่าวได้ว่า กระบวนการ Plea bargaining เป็นอำนาจดุลยพินิจของพนักงานอัยการเท่านั้น²⁵⁶

ถ้าผู้ต้องหาและพนักงานอัยการไม่สามารถหาข้อตกลงร่วมกันในกระบวนการ Plea bargaining ได้ แต่ผู้ต้องหายังคงมีความประสงค์ที่จะให้การรับสารภาพ ผู้ต้องหาสามารถที่จะให้การรับสารภาพโดยตรงต่อผู้พิพากษาเพื่อให้พิพากษาในความผิด และวางโทษที่จะลงแก่ผู้ต้องหา ก็ได้ ขั้นตอนนี้เรียกว่า Open Plea ทั้งผู้ต้องหาและพนักงานอัยการจะให้การต่อศาลทั้งในข้อเท็จจริง

²⁵⁵ สุพจน์ สุโรจน์. อำนาจหน้าที่ของอัยการ. หน้า 37-39.

²⁵⁶ “เรื่องเดียวกัน”. หน้า 38.

ข้อกฎหมาย ประเด็นแห่งคดีและนำเสนอข้ออ้างและข้อเถียงของฝ่ายตน โดยผู้พิพากษาจะมีอำนาจพิจารณาตัดสินทั้งข้อเท็จจริงและข้อกฎหมาย นอกจากนี้ในกรณีเช่นนี้ผู้พิพากษานายเดียวจึงมีอำนาจในการระวางโทษแก่จำเลยเพียงใดก็ได้ตามที่บัญญัติไว้ในอัตราโทษของความผิดนั้นๆ²⁵⁷

4.2.2 การชะลอการฟ้อง (Deferred Prosecution or Suspended Prosecution)²⁵⁸

Deferred Prosecution Program (DPP) หรือการชะลอการฟ้อง (Suspended Prosecution) เป็นกระบวนการบริหารจัดการคดีของฝ่ายบริหารที่เปิดโอกาสให้ผู้กระทำความผิดทำสัญญาการรับโทษ (Punishment Contract) กับพนักงานอัยการโดยผู้กระทำความผิดต้องยินยอมรับโทษตามที่กำหนดไว้ในสัญญา เมื่อศาลรับรองสัญญาดังกล่าวแล้ว ผู้กระทำความผิดจะต้องอยู่ภายใต้การดูแลจากพนักงานคุมประพฤติเป็นเวลาไม่เกิน 2 ปี เมื่อปฏิบัติตามเงื่อนไขครบถ้วนแล้ว ข้อกล่าวหาจะได้รับการยกเลิกไป แต่หากมีการฝ่าฝืนกระทำความผิดจากเงื่อนไขในสัญญาอัยการจะพิจารณาฟ้องร้องดำเนินคดีตามปกติต่อไป ประเภทความผิดที่จะได้รับการพิจารณาต้องเป็นความผิดตามที่กำหนดไว้ เช่น ทำให้เสียทรัพย์ ลักทรัพย์ รับของโจร ทำร้ายร่างกาย เป็นต้น²⁵⁹

กระบวนการ Deferred Prosecution Program เริ่มจากผู้กระทำความผิดจะต้องยื่นคำร้อง (Offender's written admission) ต่ออัยการเพื่อขอให้พิจารณาเข้าสู่ DPP โดยให้การรับสารภาพว่ากระทำความผิดจริงตามข้อกล่าวหาหรือมีส่วนเกี่ยวข้องในการกระทำความผิดอย่างไร เช่น เป็นผู้ใช้หรือผู้สนับสนุน พร้อมทั้งจำนวนค่าเสียหายที่ผู้กระทำความผิดจะชดใช้แก่ ผู้เสียหาย เพื่อให้อัยการพิจารณา ในการพิจารณาของอัยการผู้เสียหายสามารถที่จะมีส่วนร่วมโดยการแจ้งข้อแนะนำในการลงโทษผู้กระทำความผิดรวมถึงอาจจะแจ้งจำนวนค่าเสียหายที่ตน ประสงค์จะเรียกร้องแก่อัยการเพื่อใช้ประกอบการพิจารณาในการรับผู้กระทำความผิดเข้าสู่ DPP ก็ได้ ด้วยข้อจำกัดทั้งในด้านอัตราค่าล้างบุคคลากรและงบประมาณ Deferred Prosecution Program จะเป็นประโยชน์ต่อกระบวนการยุติธรรมโดยรวมเนื่องจากช่วยให้อัยการ และผู้พิพากษามีเวลาเพียงพอที่จะไปให้ความสำคัญกับคดีอุกฉกรรจ์ มีประโยชน์ต่อผู้เสียหายกล่าวคือผู้เสียหายสามารถได้รับการชดใช้ค่าเสียหายได้รวดเร็ว โดยไม่ต้องรอให้มีการฟ้องร้องและดำเนินคดีในศาลจนเสร็จสิ้น ประโยชน์ที่มีต่อผู้กระทำความผิด คือการเปิดโอกาสให้ ผู้กระทำความผิดได้มีโอกาสมีส่วนร่วมในคดี ส่งเสริมนิสัยยกเลิการทำกล่าวรับ โดยการพูดความจริงและได้สำนึกในความผิดของตนเพื่อการกลับตนเป็นคนดีต่อไป²⁶⁰

²⁵⁷ น้ำแท้ มีบุญส้าง. กระบวนการยุติธรรมทางอาญาเปรียบเทียบ. หน้า 9-11.

²⁵⁸ สุพจน์ สุโรจน์. อำนาจหน้าที่ของอัยการ. หน้า 37-39.

²⁵⁹ “เรื่องเดียวกัน”. หน้า 37.

²⁶⁰ ธรรมนูญพร การโคกกรวด. การนำมาตราการชะลอฟ้องมาใช้ ในคดีอาชญากรรม.

4.2.3 การใช้ดุลยพินิจของพนักงานอัยการ (Prosecutorial Discretion)

พนักงานอัยการมีอำนาจดุลยพินิจที่เป็นอิสระในการพิจารณาคดี เรียกว่า Prosecutorial Discretion แม้ว่าคดีจะมีพยานหลักฐานเพียงพอ ที่จะพิสูจน์ความผิดของจำเลย โดยปราศจากข้อสงสัย แต่ถ้าพนักงานอัยการเห็นว่าคดีเป็นคดีที่มีความผิดเล็กน้อย และเห็นว่าจะเป็นการดีต่อกระบวนการยุติธรรมยิ่งกว่า ถ้าให้โอกาสแก่จำเลยในการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงตัวเอง โดยไม่ต้องมีการฟ้องคดี พนักงานอัยการอาจจะพิจารณาไม่ฟ้องคดีก็ได้ ในกรณีนี้พนักงานอัยการอาจกำหนดเงื่อนไขบางประการ เช่น ผู้ต้องหาจะต้องจ่ายค่าเสียหาย และช่อมแซมความเสียหาย โดยพนักงานอัยการควรจะทำเนิกรภายใต้ความยินยอมจากผู้เสียหาย ข้อดีของกระบวนการนี้คือ จำเลยจะไม่มีประวัติอาชญากรติดตัว และไม่ต้องดำเนินการใดๆ ในศาล ดังเช่นกระบวนการ Plea bargaining อย่างไรก็ตามกระบวนการสืบสวนสอบสวนก็ยังดำเนินต่อไป เนื่องจากว่าหากผู้ต้องหาไม่สามารถที่จะปฏิบัติตามเงื่อนไข ผู้ต้องหาจะถูกดำเนินคดีต่อศาลในภายหลัง จึงอาจกล่าวได้ว่า ยิ่งพนักงานอัยการมีทางเลือกในการจัดการคดีมากเท่าใด ก็จะสามารถให้ความเป็นธรรมได้มากยิ่งขึ้น²⁶¹

ในขั้นตอนการตรวจสอบและถ่วงดุล ในกรณีที่พนักงานอัยการปฏิเสธที่จะฟ้องคดี ผู้เสียหาย เจ้าหน้าที่ตำรวจ หรือบุคคลใดก็ได้ อาจจะนำคดีขึ้นสู่การพิจารณาของคณะลูกขุนใหญ่ เพื่อร้องขอให้ออกคำฟ้องหรือ Indictment ถ้าคณะลูกขุนใหญ่เห็นควรให้ออก Indictment คดีจะถูกส่งต่อไปยังสำนักงานอัยการเพื่อดำเนินการต่อไป ในกรณีที่มีความขัดแย้งอย่างรุนแรง อาจจะมีการตั้งอัยการพิเศษ (Special Prosecutor) แต่งตั้งอัยการพิเศษจากพนักงานอัยการที่ปฏิบัติหน้าที่อยู่ในเขตอำนาจอื่นๆ กระบวนการก่อนพิจารณา (Pretrial Activities) ขั้นตอนก่อนที่จะมีการพิจารณาคดีในศาลในระบบศาลอเมริกันมีมากมายหลายขั้นตอน เช่น การปรากฏตัวในศาลครั้งแรก การปล่อยชั่วคราว และการประกันตัว การเลือกคณะลูกขุนใหญ่และคณะลูกขุน การไต่สวนมูลฟ้องและการนัดสอบปากคำเบื้องต้น สำหรับการนัดสอบปากคำเบื้องต้น (Arrangement) ศาลท้องถิ่นจะกำหนดวันใดวันหนึ่งเป็นการเฉพาะในแต่ละสัปดาห์เพื่อการบริหารจัดการคดี มีขั้นตอนต่างๆ มากมายในขั้นกระบวนการก่อนพิจารณาคดีแตกต่างกันไป ขึ้นอยู่กับข้อเท็จจริงและพฤติการณ์ของแต่ละคดี จำเลยบางคนอาจปรากฏตัวและมีการกำหนดนัดขั้นตอนการดำเนินการ ในคดีที่จำเลยไม่มีทนายความ อาจจะมีร้องขอต่อศาลเพื่อขอแต่งตั้งทนายความ ทนายความจะรายงานต่อศาลและดำเนินการเพื่อทราบกำหนดนัดต่อไป

²⁶¹ น้าแท้ มีบุญสร้าง. กระบวนการยุติธรรมทางอาญาเปรียบเทียบ. หน้า 13.

5. เปรียบเทียบขั้นตอนการดำเนินคดีอาญาในศาลแขวงตามกฎหมายของประเทศไทย สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมัน ประเทศญี่ปุ่น และสหรัฐอเมริกา

ในการศึกษากฎหมายโดยการเปรียบเทียบนั้น แม้ว่ากฎหมายของไทยบังคับใช้มายาวนาน แต่เป็นเรื่องธรรมดาที่ย่อมมีความบกพร่องบางประการ ซึ่งพบเห็นข้อบกพร่องเหล่านี้ได้ จากการบังคับใช้ ภายหลังจากออกบังคับใช้ โดยจะบกพร่องมากหรือน้อย และจะแก้ไขด้วยวิธีการใด นั้น การศึกษา จากกฎหมายต่างประเทศเพื่อเปรียบเทียบข้อดี และข้อเสีย ย่อมเป็นสิ่งที่รวดเร็วกว่าการลองผิดลองถูก ซึ่งวิธีการเลือกกฎหมายของต่างประเทศมาศึกษานั้น การจะเลือกกฎหมายของประเทศใดมาศึกษา เปรียบเทียบกฎหมายของไทย ย่อมต้องเลือกจากประเทศที่มีฐานะทางเศรษฐกิจสังคมที่ใกล้เคียง กับกฎหมายของไทย หรือระบบกฎหมายแบบเดียวกัน หรือมีวัฒนธรรมทางสังคม และทางการเมือง เหมือนกัน²⁶²

5.1 เปรียบเทียบขั้นตอนการดำเนินคดีอาญาในศาลแขวงตามกฎหมายของประเทศไทย สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ประเทศญี่ปุ่น และสหรัฐอเมริกา

²⁶² สุรัชดา รีตี. คำสอนวิชากฎหมายเปรียบเทียบของศาสตราจารย์พิชัยศักดิ์ หรยางกูร. กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน. 2564. หน้า 11.

ตารางที่ 3.1 เปรียบเทียบขั้นตอนการดำเนินคดีอาญาในศาลแขวงตามกฎหมายของประเทศไทย สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ประเทศญี่ปุ่น และสหรัฐอเมริกา

ขั้นตอน การดำเนินคดีอาญา	ประเทศไทย	สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี	ประเทศญี่ปุ่น	สหรัฐอเมริกา
1) ระบบกฎหมาย	ประมวลกฎหมาย (Civil Law) ระบบกล่าวหา ยกเว้นคดี บางประเภท เช่น ค้ำประกัน	ประมวลกฎหมาย (Civil Law) ระบบกล่าวหา	ประมวลกฎหมาย (Civil Law) ระบบกล่าวหา	กฎหมายจารีตประเพณี (Common Law) ระบบกล่าวหา
2) ระดับศาล	มี 3 ชั้น (ศาลชั้นต้น, ศาลอุทธรณ์, ศาลฎีกา)	ศาลชั้นต้น, ศาลสหพันธรัฐ, ศาลฎีกา	มี 3 ชั้น (ศาลชั้นต้น, ศาลอุทธรณ์, ศาลฎีกา)	ศาลสหพันธรัฐ, ศาลมลรัฐ
3) ศาลแขวง	อัตราโทษจำคุกไม่เกิน 3 ปี หรือปรับไม่เกิน 60,000 บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ	อัตราโทษจำคุกไม่เกิน 4 ปี	ความผิดเล็กน้อย ศาลสั่งปรับได้ ไม่เกิน 1,000,000 เยน	ความผิดเล็กน้อย เช่น คดีจราจร, คดีเยาวชนหรือความผิดลหุโทษ
4) อำนาจสอบสวน	พนักงานสอบสวน เว้นแต่ คดีสำคัญ เช่นความผิด เกิดนอกกราชฯ	พนักงานสอบสวนและอัยการ	พนักงานสอบสวนและอัยการ	พนักงานสอบสวนและอัยการ
5) การควบคุมตัว	48 ชั่วโมง แต่ขอผิดฟ้องฝากขัง ได้ 5 ฝาก (30 วัน) หากเกินต้อง ขออนุญาตฟ้องจากอัยการสูงสุด	12 ชั่วโมง แต่ขออนุญาตศาลฝากขัง ได้สูงสุดไม่เกิน 3 เดือน	48 ชั่วโมง ถ้าเกินขอศาลซึ่งเพิ่มได้ ไม่เกิน 2 ซึ่ง ครังละ 10 วันรวมไม่ เกิน 23 วัน	24 ชั่วโมง หากครบแล้ว ต้องปล่อย แล้วควบคุมได้ อีก 12 ชั่วโมง รวมแล้ว ไม่เกิน 96 ชั่วโมง

ตารางที่ 3.1 (ต่อ)

ขั้นตอนการดำเนินงาน	ประเทศไทย	สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี	ประเทศญี่ปุ่น	สหรัฐอเมริกา
6) จำนวนห้องคืออาญา อาญา	อัยการและผู้เสียหาย ระหว่างพนักงานสอบสวน และพนักงานอัยการใช้เวลาร่วมกัน ก่อนครบกำหนดฟ้องพนักงาน สอบสวนจะส่งสำนวน ให้พนักงานอัยการเมื่อไหร่ก็ได้	อัยการและผู้เสียหาย (กรณีความผิดบางประเภท) พนักงานอัยการ เป็นผู้ยื่นนำที่หลัก ในการสอบสวน หรืออาจมอบหมาย ให้เจ้าพนักงานตำรวจทำการสอบสวน แทนหรือพนักงานอัยการจะเรียก สำนวนมาสอบสวนเองเมื่อไหร่ก็ได้	อัยการ ตำรวจมีอำนาจในการควบคุม ตัวผู้ต้องหาได้ 48 ชั่วโมง เพื่อทำการสอบสวนและรวบรวม พยานหลักฐาน เมื่อครบกำหนด ตำรวจจะต้องส่งสำนวนการสอบสวน พร้อมตัวผู้ต้องหาไปยังพนักงานอัยการ หรือพนักงานสอบสวนเองก็ได้ เรียกสำนวนมาสอบสวนเองก็ได้	อัยการ พนักงานสอบสวนและพนักงาน อัยการมีอำนาจสอบสวนร่วมกัน หรือพนักงานอัยการจะเรียก สำนวนมาสอบสวนเองก็ได้ ซึ่งพนักงานสอบสวนจะต้อง ฟังคำสั่งจากพนักงานอัยการ
8) การขออนุญาตฟ้อง	หากพนักงานตรวจละเอียดฟ้อง ห้ามฟ้อง เว้นแต่จะได้รับอนุญาต จากอัยการสูงสุดหรือผู้ที่ได้รับ มอบหมาย	หากพนักงานตรวจละเอียดฟ้อง หมดอำนาจฟ้องไม่มีระบบยกเว้น	หากพนักงานตรวจฟ้องต้องปล่อยตัว หมดอำนาจฟ้องไม่มีระบบยกเว้น	หากพนักงานตรวจฟ้องต้อง ปล่อยตัว หมดอำนาจฟ้อง ไม่มีระบบยกเว้น
9) หลักเกณฑ์เรียก ค่าเสียหาย ในคดีอาญา	ผู้เสียหายร้องตาม ป.วิ.อ. มาตรา 44/1	ผู้เสียหายยื่นคำร้องในคดีอาญาได้	ผู้เสียหายฟ้องคดีแพ่งเอง	ผู้เสียหายยื่นคำร้องขอ ในคดีอาญาได้

5.2 เปรียบเทียบกฎหมายไทยกับกฎหมายสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี

ประเทศไทยใช้ระบบซีวิลลอว์ (Civil law system) เหมือนกับสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี โดยในการดำเนินคดีอาญานั้นประเทศไทยใช้การดำเนินคดีในระบบกล่าวหาที่มีพนักงานอัยการเป็นผู้มีหน้าที่หลักในการยื่นฟ้องผู้ต้องหาต่อศาล แต่ให้สิทธิผู้เสียหายฟ้องคดีเองได้ ศาลของประเทศไทยในบางประเภทคดี ศาลจะใช้ระบบไต่สวนในการพิจารณา เช่น คดีค้ามนุษย์ในการพิจารณาคดีของศาล จะกำหนดให้ใช้ระบบไต่สวน

สำหรับศาลที่พิจารณาคดีอาญาของประเทศไทย ประกอบด้วย 3 ชั้นศาล เหมือนกับสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี แต่จะต่างจากการดำเนินคดีอาญาของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีที่มีศาลมลรัฐและศาลสหพันธรัฐ โดยศาลของประเทศไทยจะประกอบไปด้วย ศาลชั้นต้น (Court of First Instance) ศาลอุทธรณ์ (Court of Second Instance) และศาลฎีกา (Final Appellate Instance) ซึ่งในศาลชั้นต้นที่พิจารณาคดีอาญานั้น ได้แบ่งเป็นศาลจังหวัด (District Court) และศาลแขวง (Summary Court)

ศาลแขวงของประเทศไทยมีอำนาจพิจารณาและพิพากษาอรรถคดีในข้อหาสำหรับ ความผิดที่มีอัตราโทษจำคุกไม่เกิน 3 ปี หรือปรับไม่เกิน 60,000 บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ ส่วนศาลแขวง สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีอาญาเล็กน้อย ที่มีอัตราโทษจำคุกไม่เกิน 4 ปี

สำหรับการพิจารณาคดีที่อยู่ในอำนาจศาลแขวงของประเทศไทยนั้น จะนำพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง พ.ศ. 2499 มาใช้ในการพิจารณา เนื่องจากพระราชบัญญัติดังกล่าว กำหนดระยะเวลาในการฟ้องคดีโดยแยกพิจารณาในกรณีที่มีการจับกุมหรือแจ้งข้อกล่าวหาผู้ต้องหา ไว้ให้พนักงานอัยการยื่นฟ้องผู้ต้องหาต่อศาลแขวงให้ทัน ภายในกำหนดระยะเวลาสี่สิบแปดชั่วโมง นับแต่เวลาที่ผู้ต้องหาถูกจับ หรือนับแต่วันที่แจ้งข้อกล่าวหา แต่หากพ้นกำหนดระยะเวลาดังกล่าว ห้ามมิให้ฟ้องผู้ต้องหา เว้นแต่จะได้รับอนุญาตให้ฟ้องคดี จากอัยการสูงสุด หรือผู้ที่ได้รับมอบหมาย แต่สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี เมื่อพ้นกำหนดระยะเวลา ห้ามฟ้องผู้ต้องหาโดยไม่มีระบบยกเว้นเหมือนประเทศไทย

การดำเนินคดีอาญาของประเทศไทยใช้ระบบกล่าวหาเป็นหลักในการพิจารณาคดี เหมือนเช่นสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีที่มีผู้เสียหายกล่าวหาว่ามีการกระทำความผิดเกิดขึ้น เมื่อมีการกล่าวหาแล้วเจ้าพนักงานตำรวจจะทำการรวบรวมพยานหลักฐานทุกชนิด เท่าที่สามารถ จะรวบรวมได้เมื่อรวบรวมพยานหลักฐานแล้วเสร็จ พนักงานสอบสวนจะสรุปผลการสอบสวน และออกความเห็นส่งไปยังพนักงานอัยการ เพื่อพิจารณาฟ้องผู้ต้องหาไปยังศาลต่อไป โดยการดำเนินคดีอาญา ของประเทศไทยได้แยกกระบวนการสืบสวนสอบสวน และกระบวนการพิจารณาคดี ออกจากกัน ซึ่งจะแตกต่างกับสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ที่กำหนดให้พนักงานอัยการ เป็นผู้ มีหน้าที่หลัก ในการสอบสวน หรืออาจจะมอบหมายให้เจ้าพนักงานตำรวจทำการสอบสวนแทน ก็ได้

ส่วนประเทศญี่ปุ่นนั้น พนักงานอัยการหากเห็นสมควรมีอำนาจทำการสอบสวนด้วยตนเองได้ ซึ่งการสอบสวนของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีจะแตกต่างกับประเทศไทยที่พนักงานสอบสวนของประเทศไทยมีหน้าที่หลักในการสอบสวนคดีอาญา เว้นแต่คดีที่มีความสำคัญจึงจะให้พนักงานอัยการทำการสอบสวนด้วยตนเองได้ เช่น คดีที่เกิดนอกราชอาณาจักรไทย ที่ศาลไทยมีอำนาจในการพิจารณาคดี โดยกำหนดให้อัยการสูงสุดมีอำนาจสอบสวนหรือจะมอบหมายให้พนักงานอัยการอื่น หรือพนักงานสอบสวนคนหนึ่งคนใดทำการสอบสวนแทนก็ได้

5.2.1 ขั้นตอนในการจับกุมตัว

ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 28 กำหนดให้ “บุคคลย่อมมีสิทธิ และเสรีภาพในชีวิตและร่างกาย การจับและการคุมขังบุคคลจะกระทำมิได้ เว้นแต่มีคำสั่งหรือหมายของศาล หรือมีเหตุอย่างอื่นตามที่กฎหมายบัญญัติ” ซึ่งเหตุอย่างอื่นตามที่กฎหมายบัญญัตินั้นกำหนด อยู่ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เพื่อใช้บังคับกับคดีอาญาที่มีโทษทุกประเภทโดยไม่จำกัด ให้อำนาจทั้งเจ้าพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ และราชกรู มีอำนาจทำการจับบุคคลใดได้ หากเป็นไปตามที่กฎหมายกำหนดไว้ ซึ่งตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 78 กำหนดให้พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจจะจับผู้ใดโดยไม่มีหมายจับหรือคำสั่งของศาลนั้นไม่ได้ เว้นแต่ เมื่อบุคคลนั้นได้กระทำความผิดซึ่งหน้า ดังได้บัญญัติไว้ในมาตรา 80²⁶³ หรือเมื่อมีเหตุที่จะออกหมายจับบุคคลนั้น ตามมาตรา 66 (2) แต่มีความจำเป็นเร่งด่วนที่ไม่อาจขอให้ศาลออกหมายจับบุคคลนั้นได้ หรือเป็นการจับผู้ต้องหาหรือจำเลยที่หนีหรือจะหลบหนี ในระหว่างถูกปล่อยชั่วคราว ตามมาตรา 117 สำหรับราชกรูจะจับผู้อื่น ต้องเป็นไปตามมาตรา 79 วรรคแรก คือ “ราชกรูจะจับผู้อื่นไม่ได้ เว้นแต่จะเข้าอยู่ในเกณฑ์แห่งมาตรา 82 หรือเมื่อผู้นั้นกระทำความผิดซึ่งหน้า และความผิดนั้นได้ระบุไว้ในบัญชีท้ายประมวลกฎหมายนี้ด้วย”

²⁶³ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 80 “ที่เรียกความผิดซึ่งหน้านั้น ได้แก่ ความผิดที่เห็นกำลังกระทำ หรือพบในอาการใดซึ่งแทบจะไม่มี ความสงสัยเลยว่าเขาได้กระทำความผิดมาแล้ว”

อย่างไรก็ดี ความผิดอาญาดังระบุไว้ในบัญชีท้ายประมวลกฎหมายนี้ ให้ถือว่าความผิดนั้นเป็นความผิดซึ่งหน้าในกรณีดังนี้

- (1) เมื่อบุคคลหนึ่งถูกไล่จับตั้งผู้กระทำโดยมีเสียงร้องเอะอะ
- (2) เมื่อพบบุคคลหนึ่งแทบจะทันทีทันใดหลังจากการกระทำผิดในถิ่นแถวใกล้เคียงกับที่เกิดเหตุ นั้น และมีสิ่งของที่ได้มาจากการกระทำผิด หรือมีเครื่องมือ อาวุธหรือวัตถุอย่างอื่นที่สันนิษฐานได้ว่าได้ใช้ในการกระทำผิด หรือมีร่องรอยพิรุณเห็นประจักษ์ที่เสื้อผ้าหรือเนื้อตัวของผู้นั้น”

5.2.2 ขั้นตอนการสอบสวนและการควบคุมตัวผู้ต้องหาภายหลังการจับกุม

1) การสอบสวน

ตามกฎหมายประเทศไทย เมื่อมีการจับกุมผู้กระทำความผิดไม่ว่าจะเป็นความผิดซึ่งหน้าหรือกรณีการจับกุมตามหมายของศาล ผู้ที่มีหน้าที่หลักในการสอบสวนคดีอาญาภายหลังจากนั้นเป็นอำนาจหน้าที่ของพนักงานสอบสวนที่จะรวบรวมพยานหลักฐานทุกชนิดเท่าที่จะสามารถรวบรวมได้ เพื่อสรุปผลการสอบสวนเสนอความเห็นส่งไปยังพนักงานอัยการเพื่อพิจารณาออกคำสั่งฟ้องหรือคำสั่งไม่ฟ้องผู้ต้องหาต่อศาล อันเป็นการใช้หลักถ่วงดุลอำนาจในการดำเนินคดีอาญาระหว่างตำรวจกับพนักงานอัยการ

ส่วนสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ภายหลังจากมีการจับกุมผู้กระทำความผิดแล้ว ผู้มีหน้าที่ในการสอบสวนรวบรวมพยานหลักฐานเพื่อพิสูจน์ความผิดของผู้ถูกจับต่อศาล คือ พนักงานอัยการเป็นผู้รับผิดชอบ โดยเจ้าพนักงานตำรวจมีฐานะเป็นเพียงเครื่องมือที่ให้การช่วยเหลือพนักงานอัยการเท่านั้น กล่าวคือ พนักงานอัยการมีอำนาจสอบสวนด้วยตนเองหรืออาจมอบหมายให้เจ้าพนักงานตำรวจทำการสอบสวนแทน โดยถือหลักการฟ้องร้องให้เป็นกระบวนการเดียวกัน ซึ่งแตกต่างอย่างเห็นได้ชัดกับการสอบสวนตามกฎหมายประเทศไทยที่ใช้หลักถ่วงดุลอำนาจระหว่างตำรวจกับพนักงานอัยการ

2) การควบคุมในชั้นสอบสวน ชั้นพนักงานอัยการและการฝากขังก่อนมีการฟ้องคดีต่อศาล

ตามกฎหมายของประเทศไทย กำหนดให้เมื่อมีการจับกุมผู้กระทำความผิดแล้ว พนักงานสอบสวนมีอำนาจควบคุมไว้ในระหว่างสอบสวนได้ 48 ชั่วโมง เพื่อทำการสอบสวน ถ้าพนักงานสอบสวนทำการสอบสวนไม่แล้วเสร็จไม่ว่าจะมีเหตุสุดวิสัยหรือเหตุจำเป็นอื่นอันมิอาจก้าวล่วงได้ และเพื่อประโยชน์ในการสอบสวน พนักงานสอบสวนมีอำนาจยื่นคำร้องต่อศาลเพื่อขังผู้ต้องหาไว้ในระหว่างสอบสวนได้ โดยศาลมีอำนาจคุมขังในระหว่างสอบสวนตามคำร้องของพนักงานสอบสวนได้ตามข้อหาที่พนักงานสอบสวนยื่นคำร้องขอฝากขังผู้ต้องหา ซึ่งศาลมีอำนาจอนุญาตให้ฝากขังได้สูงสุด 84 วัน

ส่วนกฎหมายของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี กำหนดให้เมื่อมีการจับกุมผู้กระทำความผิด ถ้าเป็นกรณีประชาชนเป็นผู้จับต้องนำตัวผู้กระทำความผิดมาศาลในทันทีหรือช้าที่สุดในวันรุ่งขึ้น แต่ถ้าเจ้าพนักงานตำรวจหรือพนักงานอัยการเป็นผู้จับ ต้องนำตัวผู้ต้องหามาศาลภายใน 12 ชั่วโมง เพื่อให้ศาลตรวจสอบการจับกุมและข้อกล่าวหา หากศาลเห็นว่าไม่มีความผิด ศาลจะปล่อยตัวไป แต่ถ้าศาลพิจารณาแล้วเห็นว่ามีความผิดจะอนุญาตให้ฝากขัง โดยสามารถควบคุมได้สูงสุดไม่เกิน 3 เดือน

5.2.3 การปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหา

ตามกฎหมายประเทศไทย ผู้ต้องหาที่มีสิทธิในการยื่นคำร้องขอปล่อยชั่วคราว ได้ไม่ว่าจะเป็นในชั้นพนักงานสอบสวน พนักงานอัยการ หรือแม้กระทั่งในชั้นศาล โดยตามกฎหมายได้วางหลักเกณฑ์ในการที่จะอนุญาตหรือไม่อนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหา ภายใต้หลักเกณฑ์ดังต่อไปนี้ ผู้ต้องหาหรือจำเลยจะหลบหนี หรือผู้ต้องหาหรือจำเลยจะไปยุ่งเหยิงกับพยานหลักฐาน หรือผู้ต้องหาหรือจำเลยจะไปก่อเหตุอันตรายประการอื่น หรือผู้ร้องขอประกันหรือหลักประกันไม่น่าเชื่อถือ และการปล่อยชั่วคราวจะเป็นอุปสรรคหรือก่อให้เกิดความเสียหายต่อการสอบสวนของเจ้าพนักงานหรือการดำเนินคดีในศาล

ส่วนสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีในการขอปล่อยชั่วคราวในระหว่างชั้นตอนรวบรวมพยานหลักฐานเพื่อเสนอต่อศาลนั้น ผู้ต้องหาที่มีสิทธิร้องขอให้มีการปล่อยชั่วคราวได้ตลอดเวลา โดยศาลจะพิจารณาสั่งคำร้องขอปล่อยตัวชั่วคราวหรือไม่นั้น โดยอาศัยเหตุผลดังต่อไปนี้ คือ มีเหตุเป็นที่น่าเชื่อถือว่าถ้าปล่อยไปจะเป็นอันตรายหรือไม่ หรือมีเหตุเป็นที่น่าเชื่อถือว่าเขาจะหลบหนีหรือไม่ หรือมีพฤติการณ์จะข่มขู่พยานหรือไม่ และมีพฤติการณ์จะไปกระทำความผิดอีกหรือไม่

5.3 เปรียบเทียบหลักกฎหมายไทยกับหลักกฎหมายญี่ปุ่น

5.3.1 ขั้นตอนในการจับกุมตัว

สำหรับขั้นตอนการจับกุมตามกฎหมายของประเทศญี่ปุ่น กำหนดไว้ให้บุคคลจะไม่ถูกจับโดยปราศจากหมายจับ ซึ่งออกโดยผู้พิพากษาที่มีอำนาจเท่านั้น และหมายจับจะต้องระบุความผิดซึ่งบุคคลนั้นถูกกล่าวหา เว้นแต่บุคคลนั้นจะถูกจับกุมในขณะที่กระทำความผิด หรือการจับในกรณีเร่งด่วน (Emergency Offence) โดยในกรณีจับในขณะเร่งด่วนนั้น ให้อำนาจพนักงานอัยการญี่ปุ่นและผู้ช่วยพนักงานอัยการในการจับกุมผู้ต้องหาเช่นเดียวกับเจ้าพนักงานตำรวจ โดยการจับกรณีดังกล่าว พนักงานอัยการ ผู้ช่วยพนักงานอัยการ อาจจับผู้ต้องหาได้ โดยการแสดงผลไว้เป็นหนังสือเมื่อจับกุมผู้ต้องหาแล้วให้รีบดำเนินการขออนุญาตหมายจับจากศาล

5.3.2 ขั้นตอนการสอบสวนและการควบคุมตัวผู้ต้องหาภายหลังการจับกุม

1) การสอบสวนตามกฎหมายประเทศไทย เมื่อมีการจับกุมผู้กระทำความผิดไม่ว่าจะเป็นความผิดซึ่งหน้า หรือกรณีการจับกุมตามหมายของศาล ผู้ที่มีหน้าที่หลักในการสอบสวนคืออัยการ ภายหลังจากนั้นเป็นอำนาจหน้าที่ของพนักงานสอบสวน ที่จะรวบรวมพยานหลักฐานทุกชนิดเท่าที่จะสามารถรวบรวมได้ เพื่อสรุปผลการสอบสวนเสนอความเห็นส่งไปยังพนักงานอัยการเพื่อพิจารณาออกคำสั่งฟ้อง หรือคำสั่งไม่ฟ้องผู้ต้องหาต่อศาล อันเป็นการใช้หลักถ่วงดุลอำนาจในการดำเนินคดีอาญาระหว่างตำรวจกับพนักงานอัยการ

ประเทศญี่ปุ่น ตามกฎหมายของประเทศญี่ปุ่นไม่ได้บัญญัติเป็นการบังคับให้พนักงานอัยการต้องทำการสอบสวน แต่ถ้าพนักงานอัยการเห็นว่ามีความจำเป็นพนักงานอัยการสามารถทำการสอบสวนได้ด้วยตนเองในความผิดทุกประเภท ดังนั้นเจ้าพนักงานที่มีอำนาจในการสอบสวนจึงเป็นได้ทั้งพนักงานสอบสวนและพนักงานอัยการ

2) การควบคุมในชั้นสอบสวน ชั้นพนักงานอัยการและการฝากขัง ก่อนมีการฟ้องคดีต่อศาล ตามกฎหมายของประเทศไทย ในคดีศาลแขวงกำหนดว่าเมื่อมีการจับกุมผู้กระทำความผิดแล้ว พนักงานสอบสวนมีอำนาจควบคุมไว้ในระหว่างสอบสวนได้ 48 ชั่วโมง เพื่อทำการสอบสวน ถ้าพนักงานสอบสวนทำการสอบสวนไม่แล้วเสร็จ ไม่ว่าจะมิเหตุสุดวิสัยหรือเหตุจำเป็นอื่นอันมีอาจกล่าวถึงได้ และเพื่อประโยชน์ในการสอบสวน พนักงานสอบสวนมีอำนาจยื่นคำร้องต่อศาลเพื่อขังผู้ต้องหาไว้ ในระหว่างสอบสวนได้ โดยศาลมีอำนาจคุมขังในระหว่างสอบสวนตามคำร้องของพนักงานสอบสวนได้ ตามข้อหาที่พนักงานสอบสวนยื่นคำร้องขอฝากขังผู้ต้องหา ซึ่งศาลมีอำนาจอนุญาตให้ฝากขังได้สูงสุด 30 วัน

สำหรับกฎหมายของประเทศญี่ปุ่น เมื่อมีการจับกุมผู้กระทำความผิดกรณี เจ้าพนักงานตำรวจเป็นผู้จับ เจ้าพนักงานตำรวจมีอำนาจในการควบคุมตัวผู้ต้องหาได้ 48 ชั่วโมง เพื่อทำการสอบปากคำ และรวบรวมพยานหลักฐาน เมื่อครบกำหนดเวลาเจ้าพนักงานตำรวจจะต้องส่งสำนวนการสอบสวนพร้อมตัวผู้ต้องหาไปยังพนักงานอัยการ พนักงานอัยการมีอำนาจในการควบคุมตัวผู้ต้องหาได้อีก 24 ชั่วโมง อย่างไรก็ตาม หากพนักงานอัยการเห็นว่ามีความจำเป็นที่จะต้องควบคุมตัวไว้ ก่อนฟ้องคดีพนักงานอัยการอาจยื่นคำร้องต่อศาล ให้ศาลออกหมายควบคุมได้อย่างมาก 2 ครั้ง และกำหนดระยะเวลาแต่ละครั้งโดยประมาณครั้งละ 10 วัน รวมระยะเวลาสูงสุดนับตั้งแต่วันจับกุมไม่เกิน 23 วัน

5.2.3 การปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหา

ตามกฎหมายประเทศไทย ผู้ต้องหาไม่มีสิทธิในการยื่นคำร้องขอปล่อยชั่วคราวได้ ไม่ว่าจะเป็นในชั้นพนักงานสอบสวน พนักงานอัยการ หรือแม้กระทั่งในชั้นศาล โดยตามกฎหมายได้วางหลักเกณฑ์ในการที่จะอนุญาตหรือไม่อนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหา ภายใต้หลักเกณฑ์ดังต่อไปนี้ ผู้ต้องหาหรือจำเลยจะหลบหนี หรือผู้ต้องหาหรือจำเลยจะไปยุ่งเหยิงกับพยานหลักฐาน หรือผู้ต้องหาหรือจำเลยจะไปก่อเหตุอันตรายประการอื่น หรือผู้ร้องขอประกันหรือหลักประกันไม่น่าเชื่อถือ และการปล่อยตัวชั่วคราว จะเป็นอุปสรรคหรือก่อให้เกิดความเสียหายต่อการสอบสวนของเจ้าพนักงานหรือการดำเนินคดีในศาล

สำหรับประเทศญี่ปุ่น การขอปล่อยตัวชั่วคราวนั้น ตามกฎหมายของประเทศญี่ปุ่น ในระหว่างที่อยู่ขั้นตอนการสอบสวนของพนักงานสอบสวนหรือของพนักงานอัยการ ผู้ต้องหาไม่มีสิทธิยื่นคำร้องขอปล่อยตัวชั่วคราว เหมือนกับกฎหมายของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ที่ให้สิทธิผู้ต้องหา

ยื่นคำร้องขอปล่อยตัวชั่วคราวได้ ในประเทศญี่ปุ่นผู้ต้องหาจะมีสิทธิยื่นคำร้องขอปล่อยตัวชั่วคราวได้ ภายหลังจากที่พนักงานอัยการฟ้องคดีต่อศาลแล้ว โดยศาลอาจไม่อนุญาตให้ปล่อยตัวชั่วคราวผู้ต้องหาได้ หากปรากฏว่าจำเลยถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิด ซึ่งมีโทษจำคุกตั้งแต่ 1 ปีขึ้นไป หรือจำเลย เคยถูกพิพากษาว่ามีความผิด ในความผิดซึ่งมีโทษประหารชีวิต หรือจำคุกตลอดชีวิต หรือโทษจำคุกสูงสุด ตั้งแต่ 10 ปีขึ้นไป หรือจำเลยกระทำความผิดซึ่งมีโทษจำคุกสูงสุดตั้งแต่ 3 ปีขึ้นไป อย่างเป็นนิสัย หรือสม่าเสมอ หรือมีเหตุผลเชื่อได้ว่าจำเลยจะไปทำลายพยานหลักฐาน หรือมีเหตุผลเชื่อได้ว่าจำเลย จะไปทำร้ายร่างกายหรือทำลายทรัพย์สินของผู้เสียหายหรือพยานคนอื่น และกรณีไม่ปรากฏชื่อ และที่อยู่ที่แน่นอนของจำเลย

5.4 เปรียบเทียบกฎหมายไทยกับกฎหมายสหรัฐอเมริกา

5.4.1 รูปแบบการปกครอง

สหรัฐอเมริกาเป็นประเทศที่มีรูปแบบการปกครองในรูปแบบของสหพันธรัฐ โดยมีมลรัฐต่างๆ มาประกอบเป็นสหรัฐอเมริกามีรัฐบาลกลางและรัฐบาลของมลรัฐ จึงทำให้องค์กรอัยการ ของสหรัฐอเมริกา มีทั้งพนักงานอัยการของสหรัฐอเมริกา และพนักงานอัยการของมลรัฐ ซึ่งแต่ละมลรัฐ ก็มีระบบกฎหมาย และระบบกระบวนการยุติธรรมของตนเอง ทำให้พนักงานอัยการ แต่ละมลรัฐ อาจมีอำนาจหน้าที่ และวิธีการดำเนินคดีอาญาที่แตกต่างกันไป ตามที่แต่ละมลรัฐเห็นว่าเหมาะสม ขณะเดียวกันประเทศไทยมีรูปแบบการปกครองเป็นรัฐเดี่ยว กฎหมายและระบบกระบวนการยุติธรรม จึงมีลักษณะเดียวกันทั่วประเทศ องค์กรในกระบวนการยุติธรรมอันได้แก่ ตำรวจ - อัยการ - ศาล และราชทัณฑ์ จึงมีลักษณะเดียวกันทั่วประเทศ

5.4.2 สังกัดขององค์กรอัยการสหรัฐอเมริกาและองค์กรอัยการประเทศไทย

พนักงานอัยการของสหรัฐอเมริกาซึ่งเป็นรัฐบาลกลาง รวมทั้งพนักงานอัยการ สหรัฐอเมริกาที่ไปประจำอยู่ในมลรัฐ เพื่อดำเนินคดีของสหรัฐอเมริกาโดยเฉพาะนั้น สังกัดอยู่ใน กระทรวงยุติธรรม และกระทรวงยุติธรรมของสหรัฐอเมริกา ปกครองบังคับบัญชาโดยรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม ซึ่งผู้ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมมีสถานะเป็นอัยการสูงสุด หรือที่เรียกว่า “Attorney General” กระทรวงยุติธรรมของสหรัฐอเมริกานั้นควบคุมดูแลบริหารงาน ด้านการบังคับใช้กฎหมาย และการดำเนินอรรถคดีของฝ่ายบริหารเกือบทุกชนิด อาทิ งานของพนักงานอัยการ ด้านการดำเนินคดีแพ่ง คดีอาญา คดีปกครอง การให้คำปรึกษาหารือทางกฎหมาย ฯลฯ สำนักงานสอบสวนกลาง (FBI) งานราชทัณฑ์ งานอภัยโทษ งานตรวจ คนเข้าเมือง งานคุ้มครอง สิทธิเสรีภาพพลเมือง งานบังคับการให้เป็นไปตามคำสั่งศาล (United State Marshals) ฯลฯ

องค์กรอัยการของไทยนั้น แต่เดิมสังกัดอยู่ในกระทรวงยุติธรรมมาตั้งแต่ต้น แต่กระทรวงยุติธรรมของไทยนั้น แต่เดิมเป็นกระทรวงที่ปฏิบัติหน้าที่บริหารและตุลาการให้กับศาลยุติธรรมเป็นหลัก โดยไม่มีงานด้านการบังคับใช้กฎหมายอื่นๆ ของฝ่ายบริหารรวมอยู่ด้วยเลย จนกระทั่งปีพ.ศ. 2465 โดยมีการโอนองค์กรอัยการไปสังกัดอยู่ในกระทรวงมหาดไทย และเมื่อปี พ.ศ. 2534 ก็ได้แยกออกมาเป็นหน่วยงานไม่สังกัดสำนักนายกรัฐมนตรี กระทรวงหรือทบวง ทั้งนี้ เพื่อความเป็นอิสระในการปฏิบัติหน้าที่ด้านการอำนวยความยุติธรรมแก่ประชาชน และเมื่อปี พ.ศ. 2550 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 255 ก็ได้บัญญัติให้องค์กรอัยการเป็นองค์กรอื่นตามรัฐธรรมนูญ ทั้งนี้ โดยมุ่งให้องค์กรอัยการมีอิสระในการปฏิบัติหน้าที่ อำนวยความยุติธรรมให้แก่ประชาชนให้เป็นไปโดยเที่ยงธรรมมากยิ่งขึ้น ดังนั้นองค์กรอัยการ ในประเทศไทย จึงรับผิดชอบเฉพาะงานด้านการดำเนินอรรถคดี เพื่ออำนวยความยุติธรรมให้แก่ประชาชนและเพื่อรักษาผลประโยชน์ให้กับรัฐโดยผ่านกระบวนการยุติธรรมทางศาล และการทำหน้าที่เป็นที่ปรึกษากฎหมายให้กับหน่วยงานของรัฐ ทั้งนี้โดยรัฐธรรมนูญและกฎหมายต่างๆ มุ่งคุ้มครองความเป็นอิสระขององค์กรอัยการเป็นหลักองค์กรอัยการของไทย จึงมิได้มีความสัมพันธ์กับกระทรวงยุติธรรมเหมือนเช่น สหรัฐอเมริกา ขณะเดียวกัน กระทรวงยุติธรรมของไทยก็รับผิดชอบงานด้านการบังคับใช้กฎหมายของฝ่ายบริหารหลายประเภท คล้ายกับของสหรัฐอเมริกา อาทิงานสอบสวนคดีพิเศษ งานราชทัณฑ์ งานคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน และกระทรวงยุติธรรมดำริจะจัดตั้งหน่วยงานบังคับตามคำสั่งศาลคล้ายกับ US Marshals ของสหรัฐอเมริกา แต่ความคิดนี้ ยังไม่เป็นที่ยอมรับจากหลายฝ่าย เพราะเห็นว่ายังไม่จำเป็น โดยมีรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม ซึ่งเป็นตำแหน่งทางการเมืองโดยแท้และไม่ได้เป็นพนักงานอัยการเป็นผู้รับผิดชอบในการบังคับบัญชาและการบริหารงานของกระทรวงยุติธรรมทั้งหมด

5.4.3 การดำเนินคดีอาญา

1) อำนาจสอบสวนคดีอาญา

พนักงานอัยการของสหรัฐอเมริกา มีอำนาจหน้าที่ทั้งด้านการสอบสวนคดีอาญาร่วมกับตำรวจ และการดำเนินคดีอาญาในศาลด้วย ส่วนพนักงานอัยการของไทย โดยปกติไม่มีอำนาจสอบสวนคดีอาญา แต่มีอำนาจในการตรวจพิจารณาถ้อยคำให้การสอบสวน เพื่อประกอบการพิจารณาสั่งคดีว่าสมควรจะฟ้องหรือไม่ฟ้องผู้ต้องหาต่อศาล แต่ปัจจุบันเริ่มมีการแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เพื่อให้พนักงานอัยการเข้าร่วมสอบสวนคดีอาญากับพนักงานสอบสวน (ตำรวจ) มากยิ่งขึ้น อาทิ คดีอาญาที่เกิดขึ้นนอกราชอาณาจักร แต่มีโทษตามกฎหมายไทย ตามมาตรา 20 และการร่วมสอบสวนคดีวิสามัญฆาตกรรม ตามมาตรา 155/1 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เป็นต้น

2) อำนาจฟ้องคดีอาญา

การฟ้องคดีอาญาในสหรัฐอเมริกาเป็นอำนาจของพนักงานอัยการแต่ผู้เดียว ส่วนผู้เสียหายไม่มีสิทธิฟ้องคดีอาญาได้ แต่สำหรับการฟ้องคดีอาญาในประเทศไทยนั้น มาตรา 28 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาได้ให้สิทธิเอกชนที่เป็นผู้เสียหายฟ้องคดีอาญาได้อย่างกว้างขวางเช่นเดียวกับพนักงานอัยการ เพียงแต่ศาลฎีกาประเทศไทยได้พิพากษาจำกัดสิทธิผู้เสียหายในการฟ้องคดีอาญาไว้หลายประการ อาทิ การตีความคำว่า “ผู้เสียหาย” ต้องเป็นผู้เสียหายโดยตรงหรือต้องเป็นผู้เสียหายโดยนิตินัย เป็นต้น นอกจากนี้ ก็ยังให้อำนาจอัยการเข้าร่วมเป็นโจทก์กับผู้เสียหายเพื่อควบคุมมิให้เอกชนทำคดีอาญาของรัฐเสียหายในชั้นศาล ตามมาตรา 31 ถึงมาตรา 32 เป็นต้น

3) หลักการฟ้องคดีอาญาตามดุลพินิจ

พนักงานอัยการในสหรัฐอเมริกาและประเทศไทยต่างก็ใช้หลักการฟ้องคดีอาญา ตามดุลพินิจ (Opportunity Principle) เช่นเดียวกันคือ พนักงานอัยการไม่จำเป็นต้องฟ้องคดีอาญาทุกคดี หากเห็นไม่สมควรก็อาจมีคำสั่งไม่ฟ้องคดีได้เสมอ

4) การดำรงตำแหน่งของอัยการ

พนักงานอัยการของสหรัฐอเมริกานั้น ดำรงตำแหน่งได้ทั้งโดยการแต่งตั้งและโดยการเลือกตั้งจากประชาชนในท้องถิ่น ทำให้มีความผูกพันกับทางการเมืองโดยตรง แต่ก็มีวิธีการตรวจสอบการดำเนินงานของอัยการสหรัฐอเมริกาหลายวิธีและอย่างจริงจัง จึงทำให้การปฏิบัติหน้าที่ของอัยการสหรัฐอเมริกาต้องระมัดระวังอยู่ตลอดเวลา มิฉะนั้นอาจถูกลงโทษหรืออาจไม่ได้รับเลือกตั้งในโอกาสหน้าได้ ส่วนพนักงานอัยการในประเทศไทยเป็นข้าราชการประจำเช่นเดียวกับตำรวจศาลและราชทัณฑ์ ซึ่งเข้ามาดำรงตำแหน่งโดยวิธีการสอบเข้าเป็นข้าราชการตามวิธีการที่กฎหมายบัญญัติ ส่วนตำแหน่งอัยการสูงสุดนั้น ปัจจุบันรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 บัญญัติให้ทางการเมืองเข้ามามีบทบาทแต่งตั้งโดยทางอ้อม โดยต้องได้รับความเห็นชอบในการดำรงตำแหน่งจากวุฒิสภาด้วย เช่นเดียวกับการดำรงตำแหน่งของตุลาการศาลปกครองสูงสุด และตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ ซึ่งน่าจะเป็นวิธีการที่เหมาะสมกับสภาพสังคมและสภาพการเมืองของประเทศไทยมากกว่าการแต่งตั้งหรือเลือกตั้งเหมือนเช่นในสหรัฐอเมริกา

5) ความเป็นอิสระจากศาล

พนักงานอัยการสหรัฐอเมริกา และพนักงานอัยการของไทยมีความคล้ายคลึงกันในเรื่องความเป็นอิสระ จากศาลเพราะการใช้ดุลพินิจสั่งคดีของพนักงานอัยการนั้น เป็นอำนาจหน้าที่โดยตรงของฝ่ายบริหารตามหลักการแบ่งแยกอำนาจในระบอบประชาธิปไตย ดังนั้นศาลจึงไม่มีอำนาจที่จะสั่งให้พนักงานอัยการออกคำสั่งฟ้อง หรือไม่ฟ้องได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาไทย มาตรา 145 ก็ได้มีมาตรการตรวจสอบถ่วงดุลพินิจในการสั่งไม่ฟ้องคดีอาญาของพนักงานอัยการไว้เป็นอย่างดีแล้ว รวมทั้งมาตรา 28 ก็ได้เปิดโอกาสให้ประชาชนในฐานะ

เป็นผู้เสียหายมีสิทธิฟ้องคดีอาญาได้อย่างกว้างขวางเช่นเดียวกับพนักงานอัยการ เว้นแต่กรณีที่มีการฟ้องศาลว่า พนักงานอัยการปฏิบัติหน้าที่โดยมิชอบเท่านั้น จึงจะมีการตรวจสอบจากศาลว่าการปฏิบัติหน้าที่ต่างๆ ของพนักงานอัยการชอบด้วยกฎหมายหรือไม่ เช่น ในประเทศไทยก็เคยมีการฟ้องพนักงานอัยการในคดีอาญาว่าปฏิบัติหน้าที่โดยไม่ชอบ ตามมาตรา 157 แห่งประมวลกฎหมายอาญา หรือมีการฟ้องเป็นคดีแพ่งฐานละเมิด หรือฟ้องเป็นคดีปกครอง เป็นต้น ฯลฯ

6) การตรวจสอบถ่วงดุล

การตรวจสอบถ่วงดุลอัยการของสหรัฐอเมริกาและของไทยถูกตรวจสอบถ่วงดุลได้หลายวิธีคล้ายคลึงกัน อาทิ จากศาล จากสื่อมวลชน จากฝ่ายนิติบัญญัติ เช่น ในสหรัฐอเมริกา โดยวิธีการอิมพีชเมนต์ (Impeachment) โดยรัฐสภา ส่วนในประเทศไทยก็อาจถูกตรวจสอบโดยการตั้งกระทู้ถาม การอภิปรายไม่ไว้วางใจตามระบบรัฐสภา การถูกถอดถอนจากตำแหน่งโดยวุฒิสภา การถูกตรวจสอบ โดยผู้ตรวจการแผ่นดินและคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ เป็นต้น

บทที่ 4

วิเคราะห์ปัญหากฎหมายไทยเกี่ยวกับอำนาจพนักงานอัยการ ในคดีศาลแขวง

พนักงานอัยการเป็นเจ้าของพนักงานผู้มีอำนาจและหน้าที่ในการฟ้องผู้ต้องหาต่อศาล ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 2 (5) ประกอบกับพระราชบัญญัติองค์กรอัยการ และพนักงานอัยการ พ.ศ. 2553 ซึ่งเงื่อนไขสำคัญที่จะฟ้องผู้ต้องหาได้นั้น จะต้องมีการสอบสวนในความผิดนั้นก่อนเสมอ พนักงานอัยการจึงจะยื่นฟ้องคดีต่อศาลได้ ตามมาตรา 120 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา จะเห็นได้ว่าการสอบสวนเป็นเงื่อนไขสำคัญของอำนาจฟ้องคดีอาญาของพนักงานอัยการ โดยการดำเนินคดีอาญาตั้งแต่รับสำนวนการสอบสวนจากพนักงานสอบสวน ต่อเนื่องไปถึงการฟ้องคดี การนำพยานเข้าสืบเพื่อพิสูจน์ความผิดของจำเลย การตรวจสอบคำพิพากษาของศาล ล้วนอยู่ในความรับผิดชอบของพนักงานอัยการ แม้การสอบสวนและการฟ้องคดีต่อศาลจะเป็นกระบวนการที่ต่อเนื่องกันจนไม่อาจแยกจากกันได้ เพราะผู้พิจารณาสำนวนและนำพยานเข้าสืบย่อมรู้ดีว่าพยานหลักฐานใดมีความสำคัญมีน้ำหนักน่ารับฟัง หรือพยานหลักฐานใดฟุ่มเฟือย และพยานหลักใดไม่มีคุณค่าในเชิงพิสูจน์ข้อเท็จจริง ซึ่งพนักงานอัยการควรจะได้เข้าไปมีบทบาทหรือส่วนร่วม ในการสอบสวนเพื่อคัดสรรพยานหลักฐานในชั้นสอบสวน โดยไม่จำกัดถึงกับให้พนักงานอัยการมีอำนาจเข้าร่วมทำการสอบสวนคดีอาญากับพนักงานสอบสวนทุกคดี อย่างเช่นสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ประเทศญี่ปุ่น และสหรัฐอเมริกา แต่ในคดีสำคัญ หรือคดีที่อยู่ในความสนใจของประชาชน พนักงานอัยการควรที่จะมีอำนาจเข้าไปมีส่วนร่วมหรือควบคุมการสอบสวนได้

แต่ในความเป็นจริงแล้วพนักงานอัยการของประเทศไทยมีฐานะเป็นเพียงผู้ตรวจพิจารณา กลับกรองสำนวนการสอบสวนเท่านั้น ไม่มีอำนาจที่จะเข้าร่วมสอบสวนหรือเข้าไปมีส่วนช่วยเหลือหรือควบคุมในระหว่างการสอบสวน หรือในระหว่างเริ่มคดีอาญาได้ อย่างเช่น สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ประเทศญี่ปุ่น และสหรัฐอเมริกา แต่พนักงานอัยการของประเทศไทยมีเพียงอำนาจในการพยายามแสวงหาพยานหลักฐานเพิ่มเติม ภายหลังจากรับสำนวนการสอบสวนแล้ว กล่าวคือ หากพนักงานอัยการพิจารณาแล้ว เห็นว่าพยานหลักฐานในสำนวนการสอบสวนไม่ได้ความแน่ชัดว่าผู้ต้องหาได้กระทำความผิดหรือไม่ พนักงานอัยการมีอำนาจสั่งให้ทำการสอบสวนเพิ่มเติม หรือสั่งให้พนักงานสอบสวนส่งพยานมาซักถามตามรูปคดี ทั้งนี้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 143 และระเบียบสำนักงานอัยการสูงสุด ว่าด้วยการดำเนินคดีอาญาของพนักงานอัยการ พ.ศ. 2563 ข้อ 35 ซึ่งการสอบสวนเพิ่มเติมนี้ ก็ยังมีไม่มีประสิทธิภาพเพียงพอในการแสวงหาพยานหลักฐานอันสำคัญที่ชัดเจน

มันคงเพียงพอต่อการพิสูจน์ความผิดของจำเลยในชั้นศาลได้ เนื่องมาจากปัญหาของความล่าช้าในการส่งสำนวน เนื่องจากการนับแต่วันที่ความผิดเกิดขึ้นจนถึงวันที่พนักงานสอบสวนส่งสำนวน อาจทำให้พยานหลักฐานสูญหายไปก่อนที่จะส่งสำนวนการสอบสวนให้กับพนักงานอัยการได้ เช่น การติดตามภาพถ่ายจากกล้องวงจรปิด ถ้าพนักงานอัยการต้องการให้รวบรวมกล้อง ซึ่งติดตั้งบริเวณใดในขณะเกิดเหตุ กรณีที่พนักงานสอบสวนไม่ได้รวบรวมไว้ในสำนวน ความล่าช้าอาจทำให้ระบบการบันทึกภาพเคลื่อนไหวใหม่ทับกับข้อมูลภาพเคลื่อนไหวที่ต้องการในขณะเกิดเหตุได้ เป็นต้น

ดังนั้นในชั้นสอบสวนก่อนที่พนักงานสอบสวนจะส่งสำนวนการสอบสวนไปยังพนักงานอัยการนั้น พนักงานอัยการจึงมีบทบาทในการคุ้มครองสิทธิของประชาชนได้ไม่มากนัก เนื่องจากพนักงานอัยการมีหน้าที่เพียงพิจารณาสำนวนการสอบสวน ภายหลังจากพนักงานสอบสวนทำการสอบสวนเสร็จสิ้นเท่านั้น ว่าเห็นสมควรจะส่งคดีต่อไปอย่างไร ซึ่งหากพนักงานอัยการพิจารณาแล้วเห็นว่าพยานหลักฐานในสำนวนการสอบสวนครบถ้วนสมบูรณ์ ก็จะมีคำสั่งอย่างหนึ่งอย่างใด เช่น สั่งฟ้องหรือสั่งไม่ฟ้องคดีหรือสั่งให้ความเห็นชอบในการเปรียบเทียบปรับ แล้วแต่กรณี เนื่องจากในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของไทย ไม่ได้บัญญัติกำหนดให้พนักงานอัยการต้องฟ้องคดีทุกเรื่อง ซึ่งพนักงานอัยการย่อมมีดุลพินิจที่จะฟ้องคดีอาญาหรือไม่ก็ได้ โดยไม่จำเป็นต้องเห็นด้วยกับความเห็นของพนักงานสอบสวนแต่อย่างใด นอกจากนี้ยังอนุญาตให้พนักงานอัยการถอนฟ้องได้ด้วย

อย่างไรก็ตามการดำเนินคดีอาญาของพนักงานอัยการจะเป็นการพิจารณาวินิจฉัยข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานที่ได้จากการสอบสวนเพื่อออกคำสั่งฟ้องหรือคำสั่งไม่ฟ้อง ซึ่งโดยปกติแล้วหากตามข้อเท็จจริง และพยานหลักฐานปรากฏให้เห็นโดยชัดเจนว่าผู้ต้องหาได้กระทำความผิดจริงตามข้อกล่าวหา พนักงานอัยการก็จะสั่งฟ้องผู้ต้องหา นั้น แต่ในกรณีแม้ตามข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานจะปรากฏว่าผู้ต้องหาได้กระทำความผิดก็ตาม พนักงานอัยการอาจใช้ดุลพินิจสั่งไม่ฟ้องผู้ต้องหา นั้นได้ หากพิจารณาแล้วเห็นว่า การฟ้องคดีจะไม่เป็นประโยชน์แก่สาธารณชน หรือจะมีผลกระทบต่อความปลอดภัยหรือความมั่นคงของชาติ หรือต่อผลประโยชน์อันสำคัญของประเทศ โดยเสนอต่ออัยการสูงสุด และอัยการสูงสุดมีอำนาจสั่งไม่ฟ้องได้ ตามระเบียบสำนักงานอัยการสูงสุด ว่าด้วยการสั่งคดีที่จะไม่เป็นประโยชน์แก่สาธารณชนหรือจะมีผลกระทบต่อความปลอดภัยหรือ ความมั่นคงของชาติ หรือต่อผลประโยชน์อันสำคัญของประเทศ พ.ศ. 2554

การแยกอำนาจและหน้าที่ของการสอบสวนคดีอาญาให้เป็นของพนักงานสอบสวน และให้พนักงานอัยการมีอำนาจและหน้าที่ในการฟ้องคดีอาญาต่อศาล และนำพยานเข้าสืบพิสูจน์ความผิดของจำเลย ตามที่พนักงานสอบสวนได้รวบรวมหลักฐานมาตั้งแต่ต้นในชั้นสอบสวน ซึ่งอำนาจและหน้าที่ของสององค์กรที่แยกกันอย่างเด็ดขาดเช่นนี้ จึงเป็นที่มาของปัญหาที่ผู้วิจัยพบว่าเป็นปัญหาอันสำคัญที่ควรค่าต่อการศึกษามีผลกระทบต่อกระบวนการยุติธรรมของไทยมากน้อยเพียงใด เพื่อศึกษาวิจัยให้ได้มาซึ่งแนวทางในการนำเสนอการแก้ปัญหาที่ดีที่สุดในระดับต่อไป

ผลจากการศึกษาพบว่าผลกระทบของการแยกอำนาจการสอบสวนให้พนักงานสอบสวนเป็นผู้มีอำนาจและหน้าที่ในการสอบสวน ส่วนการฟ้องคดีรวมถึงการนำพยานหลักฐาน เข้าสืบเพื่อพิสูจน์ความผิดของจำเลยให้พนักงานอัยการเป็นผู้มีอำนาจและหน้าที่ดำเนินการดังกล่าว แต่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 87 กลับไม่ได้แยกระยะเวลาในการทำงานให้เป็นสัดส่วนว่าในชั้นสอบสวนใช้ระยะเวลาเท่าใด ระยะเวลาในการพิจารณาสำนวนก่อนฟ้องคดีของพนักงานอัยการใช้ระยะเวลาเท่าใด การรวมระยะเวลาทำสำนวนการสอบสวนจนถึงวันฟ้องไว้ ในระยะเวลาเดียวกัน ส่งผลให้คดีที่พนักงานสอบสวนส่งสำนวนล่าช้าก็จะทำให้พนักงานอัยการมีเวลาในการพิจารณาสำนวนก่อนยื่นฟ้องน้อยลงตามไปด้วย

ครั้งเมื่อพิจารณาคดีที่อยู่ในเขตอำนาจศาลแขวงแล้ว หากพนักงานสอบสวนส่งสำนวนคดีที่อยู่ในเขตอำนาจศาลแขวงไม่ทันภายในกำหนดระยะเวลาผิดฟ้องหรือฝากขัง ตามมาตรา 7 แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง พ.ศ. 2499 โดยพนักงานสอบสวนส่งสำนวนการสอบสวนเมื่อพ้นกำหนดระยะเวลาตามมาตราดังกล่าว หรือส่งในระยะเวลากระชั้นชิดเกือบจะครบกำหนดระยะเวลาที่ศาลอนุญาตให้ผิดฟ้องออกไป ทำให้พนักงานอัยการฟ้องคดี ไม่ทันภายในกำหนดระยะเวลาที่กฎหมายกำหนด ซึ่งเป็นเหตุทำให้คดีขาดผิดฟ้อง ผลคือห้ามมิให้พนักงานอัยการฟ้องผู้ต้องหาต่อศาล เว้นแต่จะได้รับการอนุญาตให้ฟ้องจากอัยการสูงสุดหรือพนักงานอัยการที่อัยการสูงสุดมอบหมาย จึงจะสามารถฟ้องผู้ต้องหาต่อศาลได้ ซึ่งพนักงานอัยการก็จะต้องส่งสำนวนการสอบสวนดังกล่าวเพื่อไปขออนุญาตฟ้อง ต่ออัยการสูงสุดหรือพนักงานอัยการซึ่งได้รับมอบหมายจากอัยการสูงสุด โดยใช้ระยะเวลารอผลการอนุญาตหรือไม่อนุญาตให้ฟ้องผู้ต้องหา ซึ่งส่งผลกระทบต่อปัญหาความล่าช้าในการส่งสำนวนล่าช้าหรือหลังจากคดีขาดผิดฟ้อง คือ เป็นเหตุให้ผู้ต้องหาต้องเสียเวลารายงานตัวต่อพนักงานอัยการ ในระหว่างที่รอสำนวนกลับจากการขออนุญาตฟ้องจากอัยการสูงสุดหรือพนักงานอัยการที่อัยการสูงสุดมอบหมาย ซึ่งเกิดคำถามจาก ทั้งผู้ต้องหาและผู้เสียหายอยู่เสมอว่าเหตุใดจำต้องรอ โดยไม่ยื่นฟ้องผู้ต้องหาต่อศาลทั้งที่ผู้ต้องหา ให้การรับสารภาพแล้ว ผู้ต้องหาต้องเสียเวลาในการทำมาหากิน หรือต้องกลางานมาเพื่อรายงานตัวต่อพนักงานอัยการ ส่งผลต่อการขาดรายได้ โดยเฉพาะผู้เสียหายได้เข้ามาติดตามสอบถามผลคดีว่าพนักงานอัยการยื่นฟ้องผู้ต้องหาต่อศาลแล้วหรือยัง ทำไมพนักงานอัยการไม่ยื่นฟ้องผู้ต้องหาต่อศาล และจะยื่นฟ้องเมื่อไหร่ มีกำหนดภายในเวลาใดหรือไม่ อันเป็นการส่งผลเสียหายต่อกระบวนการยุติธรรมอย่างมาก

ปัญหาอันเกิดจากความล่าช้าดังกล่าวข้างต้น นับว่าขัดต่อเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง พ.ศ. 2499 ที่ต้องการให้คดีอาญาเล็กๆ น้อยๆ เกิดความสะดวกรวดเร็ว กลับต้องมาล่าช้าเพราะกระบวนการดำเนินงานของเจ้าหน้าที่รัฐ ซึ่งปัญหาดังกล่าวก่อให้เกิดผลเสียหายต่อผู้เสียหายที่ไม่ได้รับความยุติธรรมที่รวดเร็ว คดีล่าช้าหรือผู้ต้องหาต้องมารายงานตัวต่อพนักงานอัยการหลายครั้ง เสียเวลาในการประกอบอาชีพ

อันเกิดจากการที่พนักงานสอบสวนส่งสำนวนมายังพนักงานอัยการพ้นระยะเวลาที่กฎหมายกำหนด พนักงานอัยการจึงไม่สามารถฟ้องผู้ต้องหาได้ทันภายในกำหนดระยะเวลาที่ขอผิดฟ้อง ต้องขออนุญาตฟ้องจากอัยการสูงสุดหรือพนักงานอัยการที่อัยการสูงสุดมอบหมายก่อน แล้วกลับต้องมาล่าช้าต่ออีกครั้ง ในกระบวนการขออนุญาตฟ้อง อันเป็นผลกระทบต่อเนื่องมาจากการส่งสำนวนล่าช้าของพนักงานสอบสวน ซึ่งส่งผลให้ล่าช้าต่อไปอีกชั้นในขั้นตอนกระบวนการขออนุญาตฟ้อง ส่วนในการใช้สิทธิเรียกค่าเสียหาย ที่กฎหมายให้สิทธิผู้เสียหาย ยื่นคำร้องขอเข้ามาในคดีอาญาได้ โดยไม่ต้องไปฟ้องคดีแพ่งต่างหาก ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 นั้น อันเป็นการประหยัดเวลา ประหยัดทุนทรัพย์ เนื่องจากพิจารณาเรื่องค่าเสียหายไปในคราวเดียวกันกับคดีอาญา และไม่ต้องเสีย ค่าธรรมเนียมศาล กลับต้องมาเสียสิทธินี้ไป อันเนื่องมาจากการไม่มีกฎหมายกำหนดให้เจ้าหน้าที่รัฐ แจ่งสิทธินี้ในเบื้องต้นที่เข้าสู่กระบวนการยุติธรรม นั้น

ในการจะแก้ไขปัญหาดังกล่าวข้างต้น จำต้องนำแนวคิด ทฤษฎี หลักการ และความเป็นมา เกี่ยวกับการดำเนินคดีอาญาซึ่งอยู่ในเขตอำนาจของศาลแขวง และบทบัญญัติของกฎหมาย เกี่ยวกับการดำเนินคดีอาญาในศาลแขวงที่เกี่ยวข้องกับพนักงานอัยการของประเทศไทย และกฎหมาย ต่างประเทศมาวิเคราะห์ โดยมีรายละเอียดการวิเคราะห์ตามประเด็นปัญหาการวิจัย ดังนี้

1. ปัญหาความล่าช้าของพนักงานสอบสวนในการส่งสำนวนไปยังพนักงานอัยการ

แนวทางการสอบสวนตามคำสั่งสำนักงานตำรวจแห่งชาติที่ 419/2556 เรื่อง การอำนวยความสะดวกยุติธรรมในคดีอาญา การทำสำนวนการสอบสวนและมาตรการควบคุมตรวจสอบเร่งรัดการสอบสวน คดีอาญากำหนดแนวทางปฏิบัติ เพื่อให้การสอบสวนเสร็จสิ้นได้ทันภายในระยะเวลา ตามพระราชบัญญัติ จัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง พ.ศ. 2499 มาตรา 7 ซึ่งกำหนดให้ศาล มีอำนาจคุมขังผู้ต้องหาตามคำร้องขอฝากขังของพนักงานสอบสวนได้สูงสุด จำนวน 30 วัน กับอีก 48 ชั่วโมง นั้น

ก่อนที่จะนำแนวคิด ทฤษฎี หลักการ และความเป็นมาเกี่ยวกับการดำเนินคดีอาญา ซึ่งอยู่ในเขตอำนาจของศาลแขวง และบทบัญญัติของกฎหมายเกี่ยวกับการดำเนินคดีอาญาในศาลแขวง ที่เกี่ยวข้องกับพนักงานอัยการของประเทศไทย และกฎหมายต่างประเทศมาวิเคราะห์ ผู้วิจัยขอรวบรวมเหตุ ตามข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายต่างๆ ที่เป็นปัจจัยให้เกิดอุปสรรคในการสอบสวนจนทำให้ การสอบสวน ส่งสำนวนการสอบสวนล่าช้า ซึ่งมีเหตุมาจากสิ่งเหล่านี้ คือ

ปัญหาพยานบุคคลมีเป็นจำนวนมาก ซึ่งในบางข้อหาความผิด การรวบรวมพยานหลักฐานของพนักงานสอบสวนในส่วนของพยานบุคคล ได้แก่ การสอบคำให้การผู้เสียหาย พยานแวดล้อม สอบคำให้การเจ้าพนักงานตำรวจผู้จับกุมตัวผู้ต้องหา เพื่อให้ได้ข้อเท็จจริงว่าผู้ต้องหาได้กระทำความผิดตามข้อกล่าวหาที่จริง ซึ่งปัญหาที่พนักงานสอบสวนจะพบในการรวบรวมพยานหลักฐานไม่ทัน ภายในกำหนดระยะเวลาที่ศาลคุมขังผู้ต้องหาไว้ คือ การติดตามพยานบุคคลที่เกี่ยวข้องเพื่อมาสอบคำให้การให้ครบทุกคน โดยเฉพาะกรณีคดีที่มีพยานบุคคลจำนวนมาก หรือมีความสลับซับซ้อน กรณีพยานบุคคลจำนวนมากหากพยานทุกคนเห็นเหตุการณ์ในขณะกระทำความผิด ย่อมเป็นประโยชน์ในการพิสูจน์ความผิดของผู้ต้องหา เนื่องด้วยหากขาดคนใดคนหนึ่งไปก็ยังคงเหลือพยานคนอื่นที่จะสามารถเข้าเบิกความยืนยันการกระทำความผิดของจำเลยได้ แต่หากพยานบางคนหรือทุกคนรู้เรื่องความผิดหรือเห็นเหตุการณ์ในขณะกระทำความผิดคนละส่วนที่จำเป็นต้องนำเหตุการณ์ที่พยานเหล่านั้นรู้เห็นมาเชื่อมต่อกันให้เป็นเรื่องราวเพื่อให้เหตุการณ์ต่อเนื่องกันให้สมบูรณ์ มีความจำเป็นต้องอาศัยพยานทุกคนมาเบิกความ ซึ่งหากพยานมีที่อยู่ห่างไกล หรือมีที่อยู่ไม่เป็นหลักแหล่ง ย่อมเป็นอุปสรรคในการสอบสวน อันเนื่องมาจากมีความยุ่งยากในการติดต่อประสานงานนัดหมาย เพื่อให้พยานบุคคลดังกล่าว เข้ามาให้การในชั้นสอบสวนได้

การรอผลการตรวจประวัติอาชญากรรมของผู้ต้องหา ซึ่งตามคำสั่งสำนักงานตำรวจแห่งชาติที่ 419/2556 ได้กำหนดให้ตรวจสอบประวัติอาชญากรรมในการกระทำความผิดของผู้ต้องหา ซึ่งเมื่อพนักงานสอบสวนแจ้งข้อกล่าวหาภายหลังจับกุมตัวผู้ต้องหา และขอฝากขังผู้ต้องหาต่อศาลและศาลอนุญาตให้ฝากขัง พนักงานสอบสวนไม่สามารถส่งสำนวนการสอบสวนไปยังพนักงานอัยการได้ เพราะต้องพิมพ์ลายนิ้วมือผู้ต้องหาส่งไปตรวจประวัติการกระทำความผิดของผู้ต้องหาที่กองทะเบียนประวัติอาชญากรรม สำนักงานตำรวจแห่งชาติ เพื่อตรวจสอบประวัติว่าผู้ต้องหาเคยมีประวัติการกระทำความผิดหรือไม่ ทั้งนี้เพื่อนำไปประกอบการพิจารณาของพนักงานอัยการในการขอให้ศาลบวกโทษหรือเพิ่มโทษ หรือนับโทษผู้ต้องหาต่อจากคดีอื่นตามกฎหมาย แล้วแต่กรณี ซึ่งต้องใช้เวลาในการรอผลการตรวจสอบประวัติผู้ต้องหา โดยในการตรวจสอบประวัติดังกล่าวนี้ หากในกรุงเทพมหานคร พนักงานสอบสวนต้องส่งคำขอไปยังกองทะเบียนประวัติอาชญากรรม สำนักงานตำรวจแห่งชาติ และต่างจังหวัดก็จะมีกองทะเบียนประวัติอาชญากรรมประจำภาคต่างๆ อันเป็นหน่วยงานที่รวบรวมข้อมูลดังกล่าวไว้ ซึ่งต้องรอผลการตรวจสอบประวัติดังกล่าวจนทำให้การสอบสวนล่าช้า เมื่อรวมระยะเวลาการรอผลการตรวจสอบประวัติการกระทำความผิดของผู้ต้องหากับระยะเวลาในการรวบรวมพยานหลักฐานอื่นแล้ว อาจจะใช้เวลามากกว่า 30 วัน ซึ่งเป็นอีกปัญหาหนึ่งที่เป็นอุปสรรคต่อการสอบสวน ทำให้การสอบสวนล่าช้า

ตามปัญหาดังกล่าวข้างต้น ซึ่งคำสั่งสำนักงานตำรวจแห่งชาติที่ 419/2556 กำหนดให้การสอบสวนกรณีศาลอนุญาตให้ฝากขังตามคำร้องของพนักงานสอบสวนจะกำหนดให้พนักงานสอบสวนดำเนินการสอบสวนรวบรวมพยานหลักฐาน โดยจะต้องดำเนินการให้แล้วเสร็จ โดยให้ผู้บังคับบัญชาเร่งรัดพนักงานสอบสวน เพื่อให้การสอบสวนเสร็จสิ้นไป ก่อนที่จะครบอำนาจผิดฟ้องหรือฝากขังปัญหาที่พนักงานสอบสวนไม่สามารถส่งสำนวนการสอบสวนได้ทันภายในกำหนดระยะเวลาตามที่ศาลอนุญาตให้ฝากขังในทางปฏิบัติพนักงานสอบสวนส่งสำนวนได้ทันบ้างไม่ทันบ้าง อันเนื่องมาจากปัญหาและอุปสรรคดังกล่าวข้างต้น หรืออาจเกิดจากปริมาณงานที่มีเป็นจำนวนมาก เมื่อเทียบกับจำนวนของพนักงานสอบสวนที่มีในแต่ละสถานีตำรวจ ซึ่งในสภาวะการณ์ในปัจจุบันพนักงานสอบสวนผู้ปฏิบัติงานยังขาดแคลน หรืออาจจะเกิดจากความรับผิดชอบเป็นการส่วนตัวของพนักงานสอบสวนบางราย แต่อย่างไรก็ตามสิ่งที่กล่าวมาข้างต้น ย่อมไม่อาจนำมาเป็นข้ออ้างในการอำนวยความสะดวกให้กับประชาชนได้ โดยรัฐต้องหาทางแก้ไขให้พนักงานสอบสวนสามารถทำการสอบสวนนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษ เพื่อให้สังคมเกิดความสงบสุขตามทฤษฎีเกี่ยวกับการลงโทษผู้กระทำความผิด (Punishment Theory) ต่อไป

แม้ในปัจจุบันจะมีพระราชบัญญัติกำหนดระยะเวลาดำเนินงานในกระบวนการยุติธรรม พ.ศ. 2565 บังคับใช้แล้วก็ตาม แต่ก็ไม่ได้กำหนดกรอบระยะเวลาที่พนักงานสอบสวนจะต้องส่งสำนวนการสอบสวนให้กับพนักงานอัยการภายในเวลาใด ดังนั้นกรอบระยะเวลานับแต่จับกุมตัวผู้ต้องหา หรือแจ้งข้อกล่าวหาจนถึงวันฟ้อง จึงต้องใช้ร่วมกันระหว่างพนักงานสอบสวนและพนักงานอัยการอยู่เช่นเดิม จึงเป็นช่องทางที่ไม่ได้บังคับให้พนักงานสอบสวนต้องส่งสำนวนการสอบสวนไปยังพนักงานอัยการเมื่อใด อีกทั้งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง พ.ศ. 2499 และประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาไม่มีบทลงโทษ ในกรณีที่ฟ้องไม่ทันภายในกำหนดระยะเวลาการควบคุมของศาลได้แต่อย่างใด โดยประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญากำหนดไว้เฉพาะกรณี ถ้าในคดีนั้นมีการสอบสวนมาก่อนไม่ต้องห้ามให้พนักงานอัยการฟ้องคดีต่อศาล ซึ่งเป็นเหตุผลหนึ่งที่ทำให้การทำสำนวนการสอบสวนของพนักงานสอบสวนล่าช้า เนื่องจากพนักงานสอบสวนจะส่งสำนวนการสอบสวนไปยังพนักงานอัยการเมื่อไรก็ได้ トラบเท่าที่คดียังอยู่ในอำนาจการสอบสวนของพนักงานสอบสวน ถ้ามีการกำหนดบทลงโทษในการที่พนักงานสอบสวนไม่สามารถส่งสำนวนการสอบสวนไปยังพนักงานอัยการ และพนักงานอัยการฟ้องคดีไม่ทันภายในกำหนดระยะเวลาที่ให้อำนาจศาลคุมขังผู้ต้องหาไว้ในระหว่างสอบสวน เช่น ห้ามไม่ให้พนักงานอัยการฟ้องคดีโดยไม่มีข้อยกเว้นใดๆทั้งสิ้น เป็นต้น

อย่างไรก็ตามผู้วิจัยพบว่าหลักการของกฎหมายประเทศไทย กับกฎหมายต่างประเทศ ที่นำมาศึกษา มีความแตกต่างกันในเรื่องการสอบสวน กล่าวคือ ระบบกฎหมายของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ประเทศญี่ปุ่น และสหรัฐอเมริกา นั้นให้อำนาจพนักงานอัยการเข้าร่วมสอบสวนได้

ตั้งแต่เริ่มต้นคดีหรือระยะเวลาใดก็ได้ ทำให้ในประเทศเหล่านี้ไม่เกิดปัญหาในการแบ่งระยะเวลาการสอบสวนของพนักงานสอบสวน และเวลาในการทำงานของพนักงานอัยการแต่อย่างใด แต่อย่างไรก็ตามแม้ในประเทศเหล่านี้จะไม่มีปัญหาการแบ่งระยะเวลาสอบสวนก็ตาม แต่ในประเทศญี่ปุ่นกลับแบ่งระยะเวลาให้พนักงานสอบสวนต้องส่งสำนวนการสอบสวนพร้อมตัวผู้ต้องหาให้กับพนักงานอัยการภายในระยะเวลาที่มีกำหนด เพื่อให้พนักงานอัยการมีระยะเวลาในการทำงานต่อไปได้อีก อันถือเป็นการแบ่งระยะเวลาการสอบสวนไว้อย่างชัดเจน ดังนี้

กฎหมายประเทศญี่ปุ่นไม่เพียงแต่ให้อำนาจพนักงานอัยการเข้าร่วมสอบสวนหรือเรียกสำนวนการสอบสวนมาสอบสวนต่อไป แต่ยังกำหนดให้พนักงานสอบสวนซึ่งเริ่มต้นทำการสอบสวนต้องส่งสำนวนการสอบสวนพร้อมตัวผู้ต้องหาไปยังพนักงานอัยการ เมื่อควบคุมตัวผู้ต้องหาไว้แล้ว 48 ชั่วโมงเพื่อทำการสอบปากคำและรวบรวมพยานหลักฐาน เมื่อครบกำหนดเวลาเจ้าหน้าที่ตำรวจจะต้องส่งสำนวนการสอบสวนและตัวผู้ต้องหาไปยังพนักงานอัยการ ซึ่งพนักงานอัยการมีอำนาจในการควบคุมตัวผู้ต้องหาได้อีก 24 ชั่วโมง เพื่อพิจารณาสำนวนการสอบสวนที่พนักงานสอบสวนส่งมาพร้อมตัวผู้ต้องหาเป็นการกำหนดให้เวลาทำงานของพนักงานอัยการไว้โดยเฉพาะอีกชั้นหนึ่ง เพื่อให้เกิดความรอบคอบในการพิจารณาสำนวนการสอบสวนนั่นเอง อีกทั้งถ้าพนักงานอัยการพิจารณาแล้วเห็นว่า มีความจำเป็นจะต้องควบคุมตัวไว้ก่อนฟ้องคดี พนักงานอัยการสามารถยื่นคำร้องต่อศาลให้ศาลออกหมายควบคุมได้อย่างมาก 2 ครั้ง และกำหนดระยะเวลา แต่ละครั้งประมาณครั้งละ 10 วัน รวมระยะเวลาสูงสุดนับตั้งแต่วันจับกุมไม่เกิน 23 วัน

แต่กฎหมายไทยนั้นกำหนดให้พนักงานสอบสวนทำหน้าที่สอบสวนได้เพียงฝ่ายเดียว โดยไม่ได้ให้อำนาจพนักงานอัยการเข้าร่วมสอบสวน อันเป็นการแบ่งแยกอำนาจและหน้าที่ของสององค์กรออกจากกันอย่างชัดเจน แต่ระยะเวลาในการทำงานกลับไม่ได้แบ่งแยกกันให้ใช้ระยะเวลาในการทำงานตามอำนาจและหน้าที่อย่างชัดเจนตามไปด้วย เพื่อให้เกิดความสอดคล้องในอำนาจและหน้าที่ของแต่ละองค์กร กล่าวคือ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาไม่ได้กำหนดระยะเวลาในการที่พนักงานสอบสวนต้องส่งสำนวนการสอบสวนไปยังพนักงานอัยการไว้ว่าต้องส่งเมื่อใด จึงควรกำหนดระยะเวลาการทำงานของพนักงานสอบสวน และพนักงานอัยการ อย่างเช่นประเทศญี่ปุ่น ซึ่งได้บัญญัติและบังคับใช้กฎหมายนี้ได้อย่างมีประสิทธิภาพมายาวนานจนถึงปัจจุบันว่า ให้พนักงานสอบสวนส่งสำนวนการสอบสวนต่อพนักงานอัยการ ก่อนที่จะครบกำหนดผิดฟ้อง และฝากขังครั้งที่เท่าใดให้ชัดเจน เพื่อให้พนักงานอัยการมีระยะเวลาในการทำงานอย่างเพียงพอก่อนฟ้องคดีต่อไป

2. ปัญหาความล่าช้าในการพิจารณาอนุญาตฟ้องผู้ต้องหา

ในคดีศาลแขวงไม่ว่าจะเป็นกฎหมายต่างประเทศที่ผู้วิจัยเลือกนำมาศึกษาทั้งสามประเทศ คือ สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี หรือประเทศญี่ปุ่น และสหรัฐอเมริกา หรือกฎหมายของไทย หากพนักงานอัยการไม่สามารถฟ้องผู้ต้องหาได้ทันภายในกำหนดระยะเวลาฝากขังและมัดฟ้องดังกล่าวแล้ว พนักงานอัยการย่อมไม่สามารถฟ้องผู้ต้องหาต่อศาลได้ ซึ่งกฎหมายไทย นอกจากจะพิจารณาเรื่องอำนาจฟ้องของโจทก์ว่าผ่านการสอบสวนในความผิดที่ฟ้องมาก่อนหรือไม่ ซึ่งหากไม่ได้ผ่านการสอบสวนโดยชอบแล้ว พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง พ.ศ. 2499 มาตรา 9 ยังกำหนดห้ามมิให้พนักงานอัยการฟ้องคดีเมื่อพ้นกำหนดระยะเวลาตามมาตรา 7 เว้นแต่จะได้รับอนุญาตจากอัยการสูงสุด หรือพนักงานอัยการผู้มีตำแหน่งไม่ต่ำกว่าอธิบดีอัยการหรืออธิบดีอัยการภาค ซึ่งอัยการสูงสุดมอบหมาย เมื่อพนักงานสอบสวนส่งสำนวนที่อยู่ในอำนาจการพิจารณาและพิพากษาของศาลแขวง มาถึงพนักงานอัยการไม่ทันภายในกำหนดระยะเวลาขอมัดฟ้องจำนวน 5 ผัด ซึ่งเรียกว่าคดีขาดมัดฟ้อง หรือคดีที่พนักงานอัยการสั่งให้ทำการสอบสวนเพิ่มเติม แต่ยังไม่ได้รับผลการสอบสวนเพิ่มเติมจนล่วงพ้นระยะเวลามัดฟ้อง ทำให้คดีขาดมัดฟ้อง ซึ่งพนักงานอัยการจะต้องส่งสำนวนคดีนั้นไปขออนุญาตฟ้องผู้ต้องหา ซึ่งหากเป็นคดีที่อยู่ในส่วนกลาง (ในเขตกรุงเทพมหานคร) ก็จะต้องส่งสำนวนคดีไปขออนุญาตฟ้องผู้ต้องหาไปยังสำนักงานกิจการอัยการสูงสุด ซึ่งอัยการสูงสุดได้มอบหมายให้อธิบดีอัยการ สำนักงานกิจการอัยการสูงสุด เป็นผู้อนุญาตหรือไม่อนุญาต แต่หากเป็นคดีที่อยู่ต่างจังหวัดก็ต้องส่งสำนวนคดีดังกล่าวไปขออนุญาตฟ้องยังสำนักงานอธิบดีภาคต่างๆ ซึ่งอัยการสูงสุดได้มอบหมายให้อธิบดีภาค เป็นผู้มีอำนาจอนุญาตหรือไม่อนุญาตให้ฟ้องคดี จึงจะฟ้องผู้ต้องหาได้

ปัญหาที่เกิดขึ้นจากการที่ต้องขออนุญาตฟ้อง คือ อัยการสูงสุดหรือพนักงานอัยการที่อัยการสูงสุดมอบหมาย จะทำการตรวจสอบกลั่นกรองสำนวนคดีดังกล่าวก่อนการมีคำสั่งอนุญาตหรือไม่อนุญาตให้ฟ้องผู้ต้องหา โดยไม่มีกำหนดระยะเวลาในการพิจารณาสำนวนขออนุญาตฟ้องดังกล่าวว่าจะใช้เวลาในการพิจารณาสำนวนมากน้อยเพียงใด ซึ่งในบางสำนวนคดีใช้เวลาในการรอคำสั่งในการขออนุญาตฟ้องหรือไม่อนุญาตให้ฟ้องผู้ต้องหานับปี โดยเฉพาะคดีที่มีพยานบุคคลหรือพยานเอกสารจำนวนมาก นับแต่ส่งสำนวนไปขออนุญาตฟ้องต่ออัยการสูงสุดหรือผู้ที่อัยการสูงสุดมอบหมายผ่านสำนักงานคดีกิจการอัยการสูงสุด ซึ่งรับผิดชอบงานขออนุญาตฟ้อง จนถึงวันรับสำนวนขออนุญาตฟ้องคืนกลับมาเพื่อให้พนักงานอัยการฟ้องผู้ต้องหาต่อศาล โดยใช้เวลาในการพิจารณาสำนวนขออนุญาตฟ้องเป็นเวลานานนับปี เป็นต้น ผลกระทบที่เกิดขึ้นกับหน่วยงานหรือพนักงานอัยการที่ต้องรอคำสั่งอนุญาตให้ฟ้องหรือไม่อนุญาตให้ฟ้อง คือ ผู้เสียหาย เข้าร้องเรียนว่าคดีล่าช้าทำให้พยานหลักฐานบุคคลเปลี่ยนแปลงไป หรือพยานบุคคลเสียชีวิต หรือติดต่อไม่ได้อีกแล้ว

และกรณีของผู้ต้องหา ก็มีการร้องเรียนว่าพนักงานอัยการทำสำนวนล่าช้า ทำให้ผู้ต้องหาต้องเดินทางมารายงานตัวต่อพนักงานอัยการหลายครั้งเป็นเวลานาน ต้องเสียเวลาในการทำงาน เพื่อมารายงานตัวต่อพนักงานอัยการ ทำให้สูญเสียรายได้จากการประกอบอาชีพ เป็นต้น

กระบวนการยุติธรรมทางอาญาของประเทศไทย ในส่วนการเริ่มต้นดำเนินคดีเป็นหน้าที่หลักของพนักงานสอบสวน ซึ่งเป็นต้นทางในการนำคดีไปฟ้องต่อศาล การที่กฎหมายไม่ได้กำหนดไว้โดยชัดแจ้งให้พนักงานสอบสวนต้องส่งสำนวนการสอบสวนไปยังพนักงานอัยการภายในกำหนดระยะเวลาเท่าใด ทำให้พนักงานสอบสวนสามารถส่งสำนวนการสอบสวนไปยังพนักงานอัยการเมื่อใดก็ได้ トラบใดที่คดียังไม่ขาดอายุความ ถ้ามีมาตรการกำหนดห้ามไม่ให้มีการฟ้องคดี เมื่อฟ้องไม่ทันภายในกำหนดระยะเวลาคุ้มครองของศาล เว้นแต่จะเป็นความผิดที่กระทบต่อความสงบเรียบร้อยของรัฐ ส่วนคดีที่รัฐไม่ใช่ผู้เสียหาย เหมือนดั่งเช่น คดีความผิดต่อส่วนตัว ความผิดอันเกิดจากการใช้เช็ค เป็นต้น ถ้าผู้เสียหายได้รับความเสียหายอย่างไรต้องไปว่ากล่าวกับพนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการที่ทำให้คดีของผู้เสียหาย ไม่สามารถฟ้องต่อศาลได้ทันภายในกำหนดระยะเวลา ซึ่งจะทำให้พนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการต้องปฏิบัติหน้าที่ในการดำเนินคดีที่อยู่ในความรับผิดชอบของตนเพื่อให้คดีของผู้เสียหายสามารถฟ้องได้ทันภายในกำหนดระยะเวลาคุ้มครองของศาล และจะส่งผลให้การส่งสำนวนการสอบสวนที่ล่าช้าของพนักงานสอบสวนหมดไปหรือลดน้อยลง

ก่อนที่จะนำแนวคิด ทฤษฎี หลักการ และความเป็นมาเกี่ยวกับการดำเนินคดีอาญา ซึ่งอยู่ในเขตอำนาจของศาลแขวง และบทบัญญัติของกฎหมายเกี่ยวกับการดำเนินคดีอาญาในศาลแขวงที่เกี่ยวข้องกับพนักงานอัยการของประเทศไทย และกฎหมายต่างประเทศมาวิเคราะห์ ผู้วิจัยขอรวบรวมเหตุตามข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายต่างๆ ที่เป็นปัจจัยทำให้การอนุญาตหรือไม่อนุญาตฟ้องเกิดความล่าช้า ซึ่งมีเหตุมาจากสิ่งเหล่านี้ คือ

บทบัญญัติ มาตรา 9 แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญา ในศาลแขวง พ.ศ. 2499 ไม่ได้กำหนดระยะเวลาในการพิจารณาอนุญาตฟ้องให้อัยการสูงสุดหรือพนักงานอัยการที่อัยการสูงสุดมอบหมายต้องพิจารณาให้เสร็จภายในระยะเวลาที่เดือนหรือกี่วัน แม้ในบทบัญญัติดังกล่าวจะให้อำนาจอัยการสูงสุด ออกข้อบังคับเกี่ยวกับการขออนุญาต และการอนุญาตไว้ก็ตาม ซึ่งหากพิจารณาตามข้อบังคับของอัยการสูงสุด ว่าด้วยการขออนุญาตฟ้อง และการฟ้องคดีอาญาที่อยู่ในอำนาจพิจารณาของศาลแขวง พ.ศ. 2559 ซึ่งมีทั้งหมด 19 ข้อ ไม่ได้กำหนดระยะเวลาให้พนักงานอัยการที่อัยการสูงสุดมอบหมายต้องพิจารณาสำนวนขออนุญาตให้แล้วเสร็จภายในกำหนดเวลาใด เมื่อบทบัญญัติ มาตรา 9 และข้อบังคับของอัยการสูงสุดว่าด้วยการขออนุญาตฟ้องและการฟ้องคดีอาญาที่อยู่ในอำนาจพิจารณาของศาลแขวง พ.ศ. 2559 ไม่ได้กำหนดระยะเวลาไว้ ดังนั้น พนักงานอัยการที่อัยการสูงสุดมอบหมายจึงสามารถที่จะพิจารณาสำนวนนานเท่าใดก็ได้ แต่ทั้งนี้ต้องพิจารณาให้แล้วเสร็จก่อนที่คดีที่ขออนุญาตฟ้องจะขาดอายุความ

คดีที่มีการร้องขอความเป็นธรรม ตามระเบียบสำนักงานอัยการสูงสุดว่าด้วยการดำเนินคดีอาญา พ.ศ. 2563 ส่วนที่ 6 การร้องขอความเป็นธรรม ข้อ 25 กำหนดให้การส่งคดีกรณีร้องขอความเป็นธรรม กำหนดให้กรณีผู้เสียหายหรือผู้ต้องหาหรือบุคคลอื่นใดเพื่อประโยชน์ของผู้เสียหายหรือผู้ต้องหาใช้สิทธิตามรัฐธรรมนูญหรือกฎหมายอื่นหรือระเบียบที่เกี่ยวข้องยื่นหนังสือร้องขอความเป็นธรรมต่อพนักงานอัยการ โดยกล่าวอ้างว่าผู้เสียหายหรือผู้ต้องหาไม่ได้รับความเป็นธรรม จากพนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการ ให้พนักงานอัยการพิจารณารับคำร้องขอความเป็นธรรมดังกล่าวไว้พิจารณา หากเป็นประเด็นให้ทำการสอบสวนเพิ่มเติม หรือมีลักษณะเป็นการประวิงคดีให้ล่าช้า ให้ทำบันทึกข้อความเสนอความเห็นพร้อมเรื่องร้องขอความเป็นธรรมและสำเนารายงานการสอบสวน เสนอตามลำดับชั้นถึงอธิบดีอัยการพิจารณาสั่งยุติเรื่องร้องขอความเป็นธรรมนั้น คดีที่มีการร้องขอความเป็นธรรมในกรณีที่จะมีคำสั่งไม่ฟ้องทุกข้อหาหรือบางข้อหาให้ทำความเห็นในสำนวนแล้วเสนอตามลำดับชั้นถึงอธิบดีอัยการเพื่อพิจารณาสั่งทั้งคดี เมื่ออธิบดีอัยการมีคำสั่งประการใด ให้ปฏิบัติตามนั้น แต่สำหรับกรณีที่มีคำสั่งฟ้องทุกข้อหา ให้ดำเนินการให้ได้ตัวผู้ต้องหาเข้าฟ้องต่อศาล และให้รีบทำบันทึกข้อความส่งคำร้องขอความเป็นธรรม สำเนาความเห็นและคำสั่งพร้อมทั้งสำเนารายงานการสอบสวน เสนออธิบดีอัยการเพื่อทราบ

หากมีการร้องขอความเป็นธรรมไปยังอัยการสูงสุดหรือพนักงานอัยการที่อัยการสูงสุดมอบหมาย เมื่อรับหนังสือร้องขอความเป็นธรรมจากผู้ต้องหาหรือผู้เสียหาย หากไม่ใช่ประเด็นที่ผู้ร้องเคยขอความเป็นธรรมและพนักงานอัยการได้เคยพิจารณาไว้แล้ว หรือมีลักษณะเป็นการประวิงคดีให้ล่าช้า อัยการสูงสุดหรือพนักงานอัยการที่อัยการสูงสุดมอบหมาย ต้องรับหนังสือร้องขอความเป็นธรรมเพื่อพิจารณาต่อไป เมื่ออัยการสูงสุดหรือพนักงานอัยการที่อัยการสูงสุดมอบหมาย ได้กำหนดประเด็นเพื่อพิจารณาแล้ว จะส่งเป็นบันทึกข้อความแจ้งให้อัยการเจ้าของสำนวน ทำหนังสือสอบสวนเพิ่มเติมไปยังพนักงานสอบสวนเจ้าของสำนวน ทำการสอบสวนเพิ่มเติมตามประเด็นตามที่อัยการสูงสุดหรือพนักงานอัยการที่อัยการสูงสุดมอบหมาย ได้กำหนดไว้ในบันทึกข้อความให้สอบสวนเพิ่มเติม ปัญหาที่เกิดขึ้นคือ เมื่อพนักงานสอบสวนเจ้าของสำนวนได้รับหนังสือขอให้สอบสวนเพิ่มเติม ซึ่งพนักงานอัยการมีคำสั่งให้พนักงานสอบสวนต้องส่งผลสอบเพิ่มไปยังพนักงานอัยการภายในกำหนดระยะเวลาใดแล้ว ซึ่งส่วนใหญ่จะกำหนดให้เป็นระยะเวลาหนึ่งเดือน อย่างไรก็ตามพนักงานสอบสวนหาได้ทำการสอบสวนเพิ่มเติมและส่งผลภายในกำหนดระยะเวลาดังกล่าว ซึ่งบางคดีพนักงานสอบสวนไม่สามารถติดตามพยานมาสอบสวนเพิ่มเติมได้ ทำให้ไม่สามารถส่งผลสอบเพิ่มไปยังพนักงานอัยการ เพื่อส่งผลสอบเพิ่มไปยังอัยการสูงสุดหรือพนักงานอัยการที่อัยการสูงสุดมอบหมาย ได้อย่างรวดเร็ว ทำให้สำนวนขออนุญาตฟ้องของอัยการสูงสุดหรือพนักงานอัยการที่อัยการสูงสุดมอบหมาย ต้องล่าช้าออกไปอีก ซึ่งอาจจะเป็น 6 เดือน หรือ 1 ปี แล้วแต่บางกรณี

คดีมีความซับซ้อนยุ่งยาก การที่อัยการสูงสุดหรือพนักงานอัยการที่อัยการสูงสุดมอบหมายพิจารณาสำนวนขออนุญาตฟ้องล่าช้า ซึ่งอาจจะเป็นเพราะคดีมีความซับซ้อนต้องพิจารณาสำนวน โดยความรอบคอบ เช่น คดีความผิดฐานฉ้อโกง ซึ่งมีผู้ต้องหาจำนวนมาก เป็นต้น เป็นคดีที่มีความคาบเกี่ยวระหว่างการกระทำที่เป็นความผิดทางอาญาหรือความรับผิดทางแพ่ง อัยการสูงสุดหรือพนักงานอัยการที่อัยการสูงสุดมอบหมาย ต้องใช้ระยะเวลาพิจารณาสำนวนมากกว่าระยะเวลาปกติ โดยปกติสำนวนขออนุญาตต่ออัยการสูงสุดในส่วนกลาง จะพิจารณาอนุญาตให้ฟ้องคดีประมาณไม่เกิน 4 เดือน ซึ่งหากเป็นคดีตามที่กล่าวข้างต้นอัยการสูงสุดอาจจะพิจารณาอนุญาตฟ้องคดีเป็นระยะเวลามากกว่าหกเดือนหรือเกือบจะหนึ่งปี

การแก้ไขเพิ่มเติมมาตรา 9 แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง พ.ศ. 2499 จึงเป็นสิ่งจำเป็น เนื่องจากมาตราดังกล่าวไม่ได้กำหนดระยะเวลาให้อัยการสูงสุดหรือพนักงานอัยการที่อัยการสูงสุดมอบหมายพิจารณาอนุญาตให้ฟ้องคดีแล้วเสร็จภายในกำหนดระยะเวลาแน่นอนเท่าใด ทำให้อัยการสูงสุดหรือพนักงานอัยการที่อัยการสูงสุดมอบหมาย สามารถพิจารณาสำนวนอนุญาตฟ้อง ได้นานเท่าไรก็ได้ แต่ทั้งนี้ต้องพิจารณาให้แล้วเสร็จก่อนที่คดี จะขาดอายุความ ทำให้การฟ้องคดีล่าช้าออกไปอีก ภายหลังจากที่พนักงานสอบสวนส่งสำนวนไปยังพนักงานอัยการล่าช้า ทำให้พนักงานอัยการฟ้องคดีไม่ทันภายในกำหนดระยะเวลา ตามมาตรา 7 แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง พ.ศ. 2499 ส่งผลเสียหายต่อผู้เสียหายที่ไม่ได้รับบริการเยียวยาจากกระบวนการยุติธรรมที่รวดเร็ว ซึ่งปัญหาเหล่านี้ จึงจำเป็นต้องได้รับการแก้ไข

อย่างไรก็ตามกฎหมายในต่างประเทศซึ่งนำมาศึกษาเปรียบเทียบ อันได้แก่สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี หรือประเทศญี่ปุ่น และสหรัฐอเมริกา นั้น ไม่มีระบบการขออนุญาตฟ้อง อย่างเช่น ในแบบของกฎหมายไทย จึงขอเสนอแนวทางตามกฎหมายไทยอีกทางเลือกหนึ่ง คือ การกำหนดระยะเวลาการสั่งอนุญาตหรือไม่อนุญาตให้ฟ้องผู้ต้องหาต่อศาลไว้ภายในระยะเวลาใดเวลาหนึ่ง ซึ่งหากไม่สามารถทำคำสั่งได้ทันทีก็มีข้อยกเว้นตามความเหมาะสมให้สามารถขยายออกไปได้อีก ชั่วโมงหนึ่งตามความเหมาะสมอย่างเดียวกับการขอผิดฟ้อง ตามมาตรา 7 แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง พ.ศ. 2499 ซึ่งได้บัญญัติและบังคับใช้กฎหมายนี้ได้ได้อย่างมีประสิทธิภาพมายาวนานจนถึงปัจจุบัน

3. ปัญหาการยื่นคำร้องของผู้เสียหายซึ่งขอให้จำเลยชดใช้ค่าสินไหมทดแทน จากกรณี ที่พนักงานอัยการฟ้องคดีอาญาด้วยวาจาต่อศาลแขวง

พนักงานสอบสวนส่งตัวผู้ต้องหาในคดีที่ผู้ต้องหาให้การรับสารภาพตลอดข้อกล่าวหา สำหรับคดีที่อยู่ในอำนาจการพิจารณาและพิพากษาของศาลแขวง ไปยังพนักงานอัยการเพื่อฟ้องคดีอาญาด้วยวาจาต่อศาลแขวง ตามมาตรา 20 แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง พ.ศ. 2499 ปัญหาที่เกิดขึ้นจากการใช้บทบัญญัติดังกล่าวคือ ในคดีที่มีผู้เสียหายหากผู้เสียหายมีสิทธิเรียกร้องจากการที่ผู้ต้องหาทำละเมิด เมื่อพนักงานสอบสวนส่งสำนวนคดีพร้อมตัวผู้ต้องหาไปยังพนักงานอัยการเพื่อฟ้องคดีอาญาด้วยวาจา จะไม่ได้แจ้งผู้เสียหายให้ทราบถึงสิทธิในการเรียกค่าสินไหมทดแทน ตามมาตรา 44/1 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เมื่อพนักงานอัยการฟ้องคดีอาญาด้วยวาจาแล้ว ศาลจะมีคำพิพากษาในวันที่พนักงานอัยการยื่นฟ้องคดีอาญาด้วยวาจาแล้ว และเมื่อภายหลังศาลตัดสินแล้วผู้เสียหายจะสอบถามผลคดีอาญา และทำให้ผู้เสียหายทราบว่าเสียสิทธิในการยื่นคำร้องขอให้จำเลยชดใช้ค่าสินไหมทดแทนจากจำเลย ซึ่งในประเด็นเรื่องการเรียกค่าสินไหมทดแทนนี้ ผู้เสียหายเคยฟ้องพนักงานอัยการ กล่าวหาว่าพนักงานอัยการไม่แจ้งสิทธิ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 ให้ทราบ ทำให้เสียสิทธิดังกล่าวมาแล้ว

ก่อนที่จะนำแนวคิด ทฤษฎี หลักการ และความเป็นมาเกี่ยวกับการดำเนินคดีอาญา ซึ่งอยู่ในเขตอำนาจของศาลแขวง และบทบัญญัติของกฎหมายเกี่ยวกับการดำเนินคดีอาญาในศาลแขวง ที่เกี่ยวข้องกัพนักงานอัยการของประเทศไทย และกฎหมายต่างประเทศสมาชิโคระหว่างผู้วิจัยรวบรวมเหตุข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายต่างๆ ที่เป็นปัจจัยให้เกิดอุปสรรคในการฟ้องคดีด้วยวาจา ในคดีที่ผู้เสียหายมีสิทธิยื่นคำร้องขอให้จำเลยชดใช้ค่าสินไหมทดแทน ตามประมวลกฎหมาย วิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 ดังต่อไปนี้

กฎหมายไม่ได้กำหนดให้พนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการแจ้งสิทธิตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 ไว้ตั้งแต่เริ่มต้นการสอบสวนหรือรับสำนวนการสอบสวน ตามมาตรา 20 แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง พ.ศ. 2499 กำหนดว่าเมื่อยื่นฟ้องคดีอาญาด้วยวาจาแล้ว ต้องแจ้งให้ผู้เสียหายทราบถึงสิทธิดังกล่าว มาตรา 20 แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง พ.ศ. 2499 กำหนดเมื่อพนักงานอัยการยื่นฟ้องคดีอาญาด้วยวาจาต่อศาลแขวงแล้ว เมื่อศาลได้สอบถามค่าให้การผู้ต้องหาและผู้ต้องหายังให้การรับสารภาพตลอดข้อกล่าวหา ศาลสามารถมีคำพิพากษาในวันที่พนักงานอัยการฟ้องคดีอาญาด้วยวาจาต่อศาลได้เลย ซึ่งปัญหาที่เกิดขึ้นคือ เมื่อศาลมีคำพิพากษาแล้ว ผู้เสียหายจะยื่นคำร้องขอให้จำเลยชดใช้ค่าสินไหมทดแทน ตามประมวลกฎหมาย

วิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 ไม่ได้ เพราะการยื่นคำร้องดังกล่าวผู้เสียหายต้องยื่นก่อนถึงวันนัดสืบพยานหลักฐานหรือก่อนวันพิพากษา กรณีไม่มีวันนัดสืบพยานหลักฐาน ทำให้ผู้เสียหายไม่ได้รับการเยียวยาทางแพ่ง ต้องไปฟ้องคดีแพ่งใหม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดีโดยใช่เหตุ

กรณีที่พนักงานสอบสวนไม่ได้แจ้งเรื่องการฟ้องคดีอาญาด้วยวาจาต่อศาลแขวงในคดีที่พนักงานสอบสวนส่งคดีและตัวผู้ต้องหาไปยังพนักงานอัยการเพื่อฟ้องคดีอาญาด้วยวาจาต่อศาลแขวง เพื่อให้ผู้เสียหายทราบถึงสิทธิในการยื่นคำร้องขอให้จำเลยชดใช้ค่าสินไหมทดแทน ซึ่งพนักงานสอบสวนไม่จำเป็นต้องแจ้งสิทธิดังกล่าวแต่อย่างใด เพราะมาตรา 20 แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง พ.ศ. 2499 และมาตรา 44/1 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ซึ่งตามมาตรา 4 พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง พ.ศ. 2499 กำหนดว่าหากในพระราชบัญญัติดังกล่าวไม่มีบทบัญญัติที่สามารถใช้บังคับได้ ให้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา พระธรรมนูญศาลยุติธรรม มาใช้บังคับโดยอนุโลม โดยมาตรา 44/1 ไม่ได้บัญญัติให้พนักงานสอบสวนต้องแจ้งให้ทราบว่า จะฟ้องคดีอาญาด้วยวาจาต่อศาลแขวง ทำให้พนักงานสอบสวนสามารถส่งคดีไปยังพนักงานอัยการเพื่อฟ้องคดีอาญาด้วยวาจาต่อศาลแขวงได้เลยโดยไม่ต้องแจ้งให้ผู้เสียหายทราบถึงสิทธิในการยื่นคำร้องขอให้จำเลยชดใช้ค่าสินไหมทดแทนให้แก่ตน ส่งผลเสียหายแก่ผู้เสียหายที่ไม่ได้รับการเยียวยาทางแพ่งจากจำเลย

สำหรับในกรณีของพนักงานอัยการนั้นเมื่อพนักงานอัยการได้รับคดีและตัวผู้ต้องหาเพื่อฟ้องคดีอาญาด้วยวาจาแล้ว พนักงานอัยการต้องฟ้องคดีอาญาด้วยวาจาในวันที่พนักงานอัยการรับตัวผู้ต้องหาจากพนักงานสอบสวน ไม่มีเวลาแจ้งเป็นหนังสือต่อผู้เสียหายให้ทราบว่า จะฟ้องผู้ต้องหาเป็นคดีอาญาด้วยวาจาต่อศาลแขวง ประกอบกับระเบียบสำนักงานอัยการสูงสุด ว่าด้วยการดำเนินคดีอาญา พ.ศ. 2563 ภาค 2 การดำเนินคดี ลักษณะ 1 การดำเนินคดีที่ใช้วิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง ข้อ 155 ถึง ข้อ 157²⁶⁴ ในการฟ้องคดีอาญาด้วยวาจา ระเบียบดังกล่าวไม่ได้กำหนดให้พนักงานอัยการแจ้งผู้เสียหายทราบถึงสิทธิเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนจากผู้ต้องหาตามมาตรา 44/1

ข้อจำกัดของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 43 และมาตรา 44/1 ถึงแม้เจตนารมณ์ในการออกกฎหมายทั้ง 2 มาตราดังกล่าว จะมุ่งคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหาย และต้องการอำนวยความสะดวกให้แก่ผู้เสียหายโดยให้พนักงานอัยการดำเนินการขอค่าเสียหายให้แก่ผู้เสียหายในคำฟ้องคดีอาญา หรือผู้เสียหายเองยื่นคำร้องเข้าไปในคดีอาญา แต่ในทางปฏิบัติมีข้อจำกัดสำคัญทำให้ทั้ง 2 มาตรา ไม่สามารถบังคับใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

²⁶⁴ ภาค 2 การดำเนินคดี ลักษณะ 1 การดำเนินคดีที่ใช้วิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง.

ข้อจำกัดของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 43 ประการแรก คือ กำหนดให้พนักงานอัยการซึ่งยื่นฟ้องคดีอาญา ให้เรียกร้อยทรัพย์สินหรือราคาของผู้เสียหาย สูญเสียไปจากการกระทำผิดใน 9 ฐานความผิด ได้แก่ ลักทรัพย์ ชิงทรัพย์ ปล้นทรัพย์ โจรสลัด กรรโชก ฉ้อโกง ยักยอก และรับของโจร แทนผู้เสียหายด้วย เห็นได้ว่า ข้อจำกัดประการแรกของมาตรานี้ คือ การกำหนดขอบเขตฐานความผิดไว้เพียง 9 ฐานความผิด ที่ให้พนักงานอัยการ ดำเนินการเรียกทรัพย์สินหรือราคาแทนผู้เสียหาย หากเกินกว่า 9 ฐานที่บัญญัติไว้นี้ พนักงานอัยการ ย่อมไม่มีอำนาจจัดการแทนผู้เสียหายได้ เหตุที่จำกัดไว้ 9 ฐานความผิด เพราะเป็นความผิดที่เกี่ยวกับ ทรัพย์โดยตรง และมีผลเสียหายที่ชัดเจน สะดวกต่อการพิสูจน์ และดำเนินคดี

ข้อจำกัดประการที่สอง คือ การให้พนักงานอัยการดำเนินการแทนผู้เสียหาย เฉพาะการเรียกทรัพย์สินหรือราคาแทนผู้เสียหาย อันเกิดจากการกระทำความผิดเท่านั้น พนักงานอัยการ ไม่สามารถเรียกค่าสินไหมทดแทนนอกเหนือจากกรณีดังกล่าวได้ เช่น ดอกเบี้ย หรือความเสียหายอื่นๆ ที่เกิดขึ้นนอกจากตัวทรัพย์ เป็นต้น เหตุเพราะการคืนทรัพย์สินหรือราคานั้นเป็นสิ่งที่ผู้เสียหายสูญเสียไป โดยตรงจากการกระทำความผิด ส่วนดอกเบี้ยนั้นถือเป็นส่วนเพิ่มที่เกินไปกว่าความเสียหายที่แท้จริง จึงไม่ควรให้พนักงานอัยการเข้าไปก้าวภายในส่วนที่เป็นคดีแพ่งของเอกชน

ข้อจำกัดประการที่สาม คือ ค่าธรรมเนียมที่ผู้เสียหายต้องเสีย หากดำเนินคดีแพ่งเองต่างหาก หากผู้เสียหายมีค่าสินไหมทดแทนที่พึงได้รับมากกว่าที่พนักงานอัยการสามารถเรียกร้องให้ได้ตามมาตรานี้ ผู้เสียหายต้องไปฟ้องเป็นคดีแพ่งเองต่างหาก และย่อมมีค่าใช้จ่ายตามมาอีกพอสมควร ทั้งค่าทนายความ ค่าธรรมเนียมศาล ซึ่งอาจสูงถึง 2 แสนบาท (คดีที่มีค่าขอให้ปลดเปลื้องทุกข์ อันอาจคำนวณเป็นราคาเงินได้ คิดในอัตราร้อยละสอง (2%)) รวมถึงเวลาที่ต้องใช้ไปกับการเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนดังกล่าว ทั้งที่พนักงานอัยการได้ดำเนินคดีอาญาและฟ้องเรียกทรัพย์สินหรือราคาแทนในส่วนที่พนักงานอัยการ สามารถเรียกได้แล้ว แต่ผู้เสียหายต้องดำเนินคดีเดียวกันซ้ำอีกหนึ่งรอบ เพื่อเรียกในส่วนน้อย ที่พนักงานอัยการไม่สามารถเรียกร้องให้ได้ จึงอาจไม่คุ้มค่าที่ผู้เสียหายจะเรียกร้องอีกต่างหาก ทำให้ผู้เสียหายเสียสิทธิในสิ่งที่ควรจะได้ไป

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 ได้รับการตราออกมาเพื่อแก้ไข ข้อบกพร่องของ มาตรา 43 ตามหมายเหตุท้ายพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมาย วิธี พิจารณาความอาญา (ฉบับที่ 24) พ.ศ. 2548 ที่ว่า เนื่องจากการดำเนินคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับ คดีอาญาในคดีที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาบัญญัติให้ พนักงานอัยการมีเพียงอำนาจในการเรียกทรัพย์สินหรือราคาแทนผู้เสียหายในความผิดเกี่ยวกับทรัพย์ บางประเภทเท่านั้น ผู้เสียหายซึ่งได้รับความเสียหายจากการกระทำผิดของจำเลย ต้องไป ดำเนินคดีส่วนแพ่ง เพื่อเรียกค่าสินไหมทดแทนอื่นด้วยตนเอง และต้องเสียค่าธรรมเนียมในการเรียก ค่าสินไหมทดแทนอันเป็นภาระยิ่งขั้นให้แก่ผู้เสียหาย ดังนั้น สมควรแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมาย

วิธีพิจารณาความอาญาให้ผู้เสียหายมีสิทธิยื่นคำร้องขอให้จำเลยชดใช้ค่าสินไหมทดแทนในคดีอาญาทุกประเภท ที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ ต่อเนื่องไปได้เพื่อให้การพิจารณาคดีส่วนแพ่งเป็นไปโดยรวดเร็ว รวมทั้งยกเว้นค่าธรรมเนียม สำหรับการดำเนินคดีดังกล่าวเพื่อลดภาระให้แก่ผู้เสียหาย จึงจำเป็นต้องตราพระราชบัญญัตินี้ ต้องยอมรับว่าประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 นั้น ได้ถูกออกแบบมาเพื่ออำนวยความสะดวกแก่ผู้เสียหายให้ดำเนินการเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนไปได้ในคราวเดียวกับคดีที่พนักงานอัยการฟ้องคดีอาญา ในคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญา โดยไม่ต้องเสียค่าธรรมเนียม ซึ่งช่วยแก้ไขข้อจำกัดทั้ง 3 ประการของมาตรา 43 ดังกล่าวข้างต้นได้หมดสิ้นอย่างไร ก็ตามมีข้อจำกัดใหม่ที่สำคัญอยู่สองประการที่ว่า ผู้เสียหายไม่ทราบถึงสิทธิของตนว่าตนมีสิทธิในการยื่นคำร้อง เพื่อเข้ารับค่าสินไหมทดแทน หรือแม้จะทราบสิทธิดังกล่าว แต่ก็ไม่ทราบว่ากรดำเนินการดำเนินคดีของพนักงานอัยการดำเนินการถึงขั้นตอนใดแล้ว

เมื่อผู้เสียหายไม่ทราบถึงสิทธิของตนในการยื่นคำร้องเข้ามาในคดีที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ อันเนื่องมาจากการแจ้งสิทธิดังกล่าวนี้ยังมีน้อย หรือในบางรายอาจไม่ได้รับการแจ้งให้ทราบถึงสิทธินี้เลย ซึ่งจากการศึกษาพบว่าผู้เสียหายจำนวนมากที่ไม่ทราบถึงสิทธิ หรือผลดีของการยื่นคำร้องตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 นี้

ปัญหาดังกล่าวข้างต้นกฎหมายไทยไม่ได้กำหนดให้เป็นหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ของรัฐหน่วยงานใดเป็นผู้แจ้งสิทธิดังกล่าวนี้แก่ผู้เสียหาย ซึ่งความจริงแล้วเจ้าหน้าที่ด่านแรกซึ่งรับเรื่องร้องทุกข์คือ พนักงานสอบสวนซึ่งหากกำหนดให้พนักงานสอบสวนซึ่งได้พบและสอบคำให้การผู้เสียหายเป็นคนแรกเป็นผู้มีหน้าที่ในการแจ้งสิทธิในเบื้องต้นแก่ผู้เสียหาย เพื่อผู้เสียหายได้เตรียมการยื่นคำร้องตาม มาตรา 44/1 เข้าไปในคดีที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์

ข้อจำกัดประการที่สอง คือ ผู้เสียหายไม่ทราบถึงขั้นตอนการดำเนินการของพนักงานอัยการตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 วรรคสอง กล่าวไว้ว่า “การยื่นคำร้องตามวรรคหนึ่ง ผู้เสียหายต้องยื่นคำร้องก่อนเริ่มสืบพยาน ในกรณีที่ไม่มีกรสืบพยานให้ยื่นคำร้องก่อนศาลวินิจฉัยชี้ขาดคดี” และวรรคสาม ที่ว่า “คำร้องตามวรรคหนึ่งจะมีคำขอประการอื่นที่มีใช้คำขอบังคับให้ จำเลยชดใช้ค่าสินไหมทดแทนอันเนื่องมาจากการกระทำความผิดของจำเลยในคดีอาญามีได้ และต้องไม่ขัดหรือแย้งกับคำฟ้องในคดีอาญาที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์” ผู้เสียหายไม่อาจทราบได้เลยว่า ณ เวลานี้ พนักงานอัยการได้ยื่นฟ้องผู้ต้องหาต่อศาลไปแล้วหรือยัง หรือจะเริ่มมีการสืบพยานเมื่อใด หรือมีการสืบพยานหรือไม่ หากทราบภายหลังอาจทำให้สิทธิในการยื่นคำร้องดังกล่าวล่วงพ้นเวลาไปแล้ว ในส่วนนี้พิจารณาแล้ว เห็นว่าคงมีแต่พนักงานอัยการเท่านั้น ที่ทราบถึงขั้นตอนการดำเนินคดีของตนอย่างแน่ชัด อีกทั้งเป็นผู้มีความรู้ความสามารถในทางกฎหมาย ที่จะแนะนำได้ว่าคำร้องของผู้เสียหายนั้น ขัดหรือแย้งกับสิ่งที่ตนได้ยื่นฟ้องไปหรือไม่ เพราะถ้าคำร้องของผู้เสียหายขัดหรือแย้งกับฟ้องของพนักงานอัยการ ศาลก็มีอาจรับพิจารณาคำร้องนั้นได้ ในขั้นตอนนี้ จึงเป็นการสมควร

ที่พนักงานอัยการจะต้องเป็นผู้มีหน้าที่ในการแจ้งกำหนดเวลาในการยื่นคำร้องแก่ผู้เสียหาย รวมถึงให้คำแนะนำในการเขียนคำร้อง และตรวจสอบว่าคำร้องนั้นขัดหรือแย้งกับคำฟ้องของตนหรือไม่ ซึ่งจะได้นำเสนอในส่วนข้อเสนอแนะต่อไป

อย่างไรก็ตามกฎหมายในต่างประเทศซึ่งนำมาศึกษาเปรียบเทียบ อันได้แก่ สหพันธรัฐเยอรมนี หรือประเทศญี่ปุ่น และสหรัฐอเมริกา นั้น แม้ในสหพันธรัฐเยอรมนี และสหรัฐอเมริกา จะมีระบบที่ให้สิทธิผู้เสียหายยื่นคำร้องขอในคดีอาญาได้ แต่ก็ไม่มีการระบุให้แจ้งสิทธิกับผู้เสียหายเมื่อใดดังเช่นกฎหมายไทย จึงขอเสนอแนวทางตามกฎหมายไทยอีกทางเลือกหนึ่ง คือ การกำหนดให้แจ้งสิทธินี้เช่นเดียวกับการแจ้งสิทธิของผู้ต้องหา ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 134/4 ว่า “ในการคำให้การผู้ต้องหาให้พนักงานแจ้งให้ผู้ต้องหาทราบก่อนว่า...” ซึ่งหากไม่แจ้งสิทธินี้ก็จะมิบทลงโทษห้ามมิให้รับฟังการสอบคำให้การดังกล่าวนี้ แต่การแจ้งสิทธิตามมาตรา 44/1 อาจจะมีบทลงโทษอย่างอื่นตามความเหมาะสมต่อไป ซึ่งการแจ้งสิทธินี้ได้มีการบัญญัติและบังคับใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพมายาวนานจนถึงปัจจุบัน

บทที่ 5

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

การศึกษาพบว่า การพิจารณาคดีอาญาของไทย นั้นตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 28 กำหนดให้ผู้เสียหายฟ้องคดีเองได้เฉพาะความผิดที่ตนเป็นผู้เสียหาย โดยต้องผ่านการไต่สวนของศาลก่อนที่จะประทับฟ้อง และพนักงานอัยการเป็นผู้มีอำนาจฟ้องคดีอาญาแทนรัฐ โดยไม่ต้องผ่านการไต่สวน เว้นแต่ศาลจะเห็นสมควรไต่สวนเป็นบางกรณีไป แต่ต้องผ่านการสอบสวนโดยพนักงานสอบสวน ตามมาตรา 120

ส่วนการพิจารณาคดีในศาลแขวงตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวง นั้น การจัดตั้งของศาลแขวงได้จัดตั้งขึ้นมาโดยมีเจตนารมณ์เพื่อพิจารณาคดีที่มีอัตราโทษเล็กๆ น้อยๆ ไม่ร้ายแรง ให้การพิจารณาคดีในศาลเป็นไปด้วยความรวดเร็ว สำหรับประเทศไทย มีการจัดตั้งศาลแขวงเพื่อชำระความเล็กๆ น้อยๆ สำหรับต่างจังหวัด ช่วยแบ่งเบาภาระศาลจังหวัด ซึ่งมีคดีเพิ่มมากขึ้น และเพื่ออำนวยความสะดวกรวดเร็วในการดำเนินคดี และเพื่อคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน จึงตราพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง พ.ศ. 2499 ขึ้น ซึ่งมาตรา 3 กำหนดให้ตั้งศาลแขวงตามกฎหมายว่าด้วยพระธรรมนูญศาลยุติธรรมขึ้นในทุกจังหวัด แต่ด้วยข้อจำกัดเรื่องงบประมาณและอื่นๆ ทำให้ช่วงเวลาที่ยังไม่ได้จัดตั้งศาลแขวงในทุกจังหวัดนั้น ประชาชนซึ่งอยู่ในเขตอำนาจของศาลแขวงและศาลจังหวัด ได้รับผลปฏิบัติในทางคดีแตกต่างกัน จึงตราพระราชบัญญัติให้นำวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวงมาใช้บังคับในศาลจังหวัด พ.ศ. 2520 ออกบังคับใช้²⁶⁵ ทำให้หมดปัญหาซึ่งความลักลั่นในจังหวัดที่ไม่มีศาลแขวงอีกต่อไป เพราะศาลจังหวัดในพื้นที่ซึ่งไม่มีศาลแขวง จะนำเอาวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวงมาใช้

²⁶⁵ หมายเหตุ พระราชบัญญัติให้นำวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวงมาใช้บังคับในศาลจังหวัด พ.ศ. 2520 “เหตุผลในการประกาศใช้พระราชบัญญัติฉบับนี้ คือ โดยที่พระธรรมนูญศาลยุติธรรมซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมพระธรรมนูญศาลยุติธรรม (ฉบับที่ 7) พ.ศ. 2525 ได้แก้ไขเพิ่มเติมอำนาจในการพิจารณาพิพากษาคดีอาญาของศาลแขวงโดยเพิ่มจำนวนค่าปรับให้สูงขึ้นจากหกพันบาทเป็นหกหมื่นบาท เห็นสมควรแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติให้นำวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวงมาใช้บังคับในศาลจังหวัด พ.ศ. 2520 ให้สอดคล้องกับพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมพระธรรมนูญศาลยุติธรรม (ฉบับที่ 7) พ.ศ. 2522 เพื่อให้คดีอาญาของศาลจังหวัดและศาลแขวงที่ห้ามอุทธรณ์คำพิพากษาในปัญหาข้อเท็จจริงมีอัตราโทษเท่าเทียมกันและให้คดีอาญาของศาลจังหวัดซึ่งจะนำวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวงมาใช้บังคับเป็นคดีที่มีอัตราโทษเช่นเดียวกับคดีที่อยู่ในอำนาจของศาลแขวง อันจะเป็นผลทำให้ประชาชนที่อยู่ในเขตอำนาจศาลแขวง และในเขตอำนาจศาลจังหวัดมีสิทธิในการอุทธรณ์โดยเท่าเทียมกันและได้รับผลปฏิบัติทางคดีเช่นเดียวกัน จึงจำเป็นต้องตราพระราชบัญญัตินี้ขึ้น

1. บทสรุป

1.1 ปัญหาความล่าช้าของพนักงานสอบสวนในการส่งสำนวนไปยังพนักงานอัยการ

คดีศาลแขวงของไทยกำหนดให้ศาลมีอำนาจคุมขังผู้ต้องหาตามคำร้องขอฝากขังของพนักงานสอบสวนได้สูงสุด จำนวน 30 วัน และอีก 48 ชั่วโมง หรือรวมเป็นเวลาสูงสุดที่จะทำการสอบสวนได้ก่อนยื่นฟ้องผู้ต้องหาต่อศาลมีเวลา จำนวน 30 วัน กับอีก 48 ชั่วโมง ซึ่งปัญหาและอุปสรรคของการสอบสวนที่ทำให้ไม่สามารถทำการสอบสวนได้ทันเวลาดังกล่าวนั้น คือ

1.1.1 ปัญหาพยานบุคคล มีเป็นจำนวนมาก

พนักงานสอบสวนพบปัญหาการรวบรวมพยานหลักฐานไม่ทัน คือ การติดตามพยานบุคคลที่เกี่ยวข้องเพื่อมาสอบคำให้การให้ครบทุกคน ในคดีที่มีพยานบุคคลจำนวนมาก โดยเฉพาะคดีที่พยานบางคนหรือทุกคนรู้เรื่องความผิดหรือเห็นเหตุการณ์ในขณะกระทำความผิด คนละส่วนที่จำเป็นต่อเนืองกันต้องมีการนำเหตุการณ์ที่พยานเหล่านั้นรู้เห็นมาเชื่อมต่อกันให้เป็นเรื่องราวเพื่อให้เหตุการณ์ต่อเนืองกันสมบูรณ์ หากพยานมีที่อยู่ห่างไกลหรือมีที่อยู่ไม่เป็นหลักแหล่งถือเป็นอุปสรรคในการสอบสวน

1.1.2 การรอผลการตรวจประวัติอาชญากรรมของผู้ต้องหา

ประวัติอาชญากรรมถือเป็นส่วนหนึ่งของการสอบสวน ซึ่งตามคำสั่งสำนักงานตำรวจแห่งชาติที่ 419/2556 กำหนดให้ตรวจสอบประวัติอาชญากรในการกระทำความผิดของผู้ต้องหา ซึ่งไม่ได้อยู่ในความควบคุมของพนักงานสอบสวนเอง เนื่องในกรุงเทพมหานคร พนักงานสอบสวนต้องส่งคำขอไปยังกองทะเบียนประวัติอาชญากร สำนักงานตำรวจแห่งชาติ และต่างจังหวัด ก็จะมีกองทะเบียนประวัติอาชญากรประจำภาคต่างๆ อันเป็นหน่วยงานที่รวบรวมข้อมูลดังกล่าวไว้ ซึ่งต้องรอผลการตรวจสอบประวัติดังกล่าวจนทำให้การสอบสวนล่าช้าเมื่อรวมระยะเวลาการรอผลการตรวจสอบประวัติการกระทำความผิดของผู้ต้องหากับระยะเวลาในการรวบรวมพยานหลักฐานอื่นแล้ว อาจจะใช้เวลามากกว่า 30 วัน ซึ่งเป็นอีกปัญหาหนึ่งที่เป็นอุปสรรคต่อการสอบสวนทำให้การสอบสวนล่าช้า

เนื่องจากกฎหมายไทย กับกฎหมายต่างประเทศที่นำมาศึกษา มีความแตกต่างกันในเรื่องการสอบสวน โดยระบบกฎหมายของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ประเทศญี่ปุ่น และสหรัฐอเมริกาให้อำนาจพนักงานอัยการเข้าร่วมสอบสวนได้ตั้งแต่เริ่มต้นคดีหรือระยะเวลาใดก็ได้ ทำให้ในประเทศเหล่านี้ไม่เกิดปัญหาในการแบ่งระยะเวลาระหว่างพนักงานสอบสวน กับพนักงานอัยการแต่อย่างใด แต่สำหรับประเทศญี่ปุ่นนั้น แม้พนักงานอัยการจะเรียกสำนวนการสอบสวนมาสอบสวนเอง เมื่อไหร่ก็ได้แล้วยังแบ่งระยะเวลาให้พนักงานสอบสวน และพนักงานอัยการมีเวลา ในการทำงานแยกจากกัน

กล่าวคือ เมื่อควบคุมตัวผู้ต้องหาไว้แล้ว 48 ชั่วโมง เพื่อทำการสอบปากคำและรวบรวมพยานหลักฐาน เมื่อครบกำหนดเวลาเจ้าหน้าที่ตำรวจจะต้องส่งสำนวนการสอบสวนและผู้ต้องหาไปยังพนักงานอัยการ ซึ่งพนักงานอัยการมีอำนาจในการควบคุมตัวผู้ต้องหาได้อีก 24 ชั่วโมง พนักงานอัยการสามารถยื่นคำร้องต่อศาลให้ศาลออกหมายควบคุมได้อย่างมาก 2 ครั้ง และกำหนดระยะเวลา แต่ละครั้งประมาณครั้งละ 10 วัน รวมระยะเวลาสูงสุดนับตั้งแต่วันจับกุมไม่เกิน 23 วัน

แต่กฎหมายไทยนั้นกำหนดให้พนักงานสอบสวนทำหน้าที่สอบสวนได้เพียงฝ่ายเดียว โดยไม่ได้ให้อำนาจพนักงานอัยการเข้าร่วมสอบสวน อันเป็นการแบ่งแยกอำนาจและหน้าที่ของสององค์กรออกจากกันอย่างชัดเจน แต่ระยะเวลาในการทำงานกลับไม่ได้แบ่งแยกกันให้ใช้ระยะเวลาในการทำงานตามอำนาจและหน้าที่อย่างชัดเจนตามไปด้วย

หากต้องการให้เกิดความสอดคล้องของอำนาจ และหน้าที่ของแต่ละองค์กร จึงควรกำหนดระยะเวลาการทำงานของพนักงานสอบสวน และพนักงานอัยการ อย่างเช่นประเทศญี่ปุ่น ซึ่งได้บัญญัติและบังคับใช้กฎหมายนี้ได้อย่างมีประสิทธิภาพมายาวนานจนถึงปัจจุบันว่า ให้พนักงานสอบสวนส่งสำนวนการสอบสวนต่อพนักงานอัยการ ก่อนที่จะครบกำหนดผิดฟ้อง และฝากขังครั้งที่เท่าใดให้ชัดเจน เพื่อให้พนักงานอัยการมีระยะเวลาในการทำงานอย่างเพียงพอก่อนฟ้องคดีต่อไป

1.2 ปัญหาความล่าช้าในการพิจารณาอนุญาตฟ้องผู้ต้องหา

กฎหมายต่างประเทศที่เลือกนำมาศึกษา คือ สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี หรือประเทศญี่ปุ่น และสหรัฐอเมริกา ไม่มีระบบการขออนุญาตฟ้องผู้ต้องหาจากอัยการสูงสุดเหมือนดังเช่นกฎหมายไทย ตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง พ.ศ. 2499 มาตรา 9 ซึ่งหากทำการสอบสวนล่าช้าจนไม่สามารถฟ้องได้ทันตามระยะเวลาในมาตรา 7 ทำให้คดีขาดผิดฟ้อง ห้ามมิให้พนักงานอัยการฟ้องคดี เว้นแต่จะได้รับอนุญาตจากอัยการสูงสุด หรือพนักงานอัยการผู้มีตำแหน่งไม่ต่ำกว่าอธิบดีอัยการหรืออธิบดีอัยการภาค ซึ่งอัยการสูงสุดมอบหมาย ซึ่งพนักงานอัยการจะต้องส่งสำนวนคดีนั้นไปขออนุญาตฟ้องผู้ต้องหา โดยหากเป็นคดีที่อยู่ในส่วนกลาง (ในเขตกรุงเทพมหานคร) อัยการสูงสุดได้มอบหมายให้อธิบดีอัยการ สำนักงานกิจการอัยการสูงสุด เป็นผู้อนุญาตหรือไม่อนุญาต แต่หากเป็นคดีที่อยู่ต่างจังหวัด อัยการสูงสุดได้มอบหมายให้อธิบดีอัยการภาค เป็นผู้ที่มีอำนาจอนุญาตหรือไม่อนุญาตให้ฟ้องผู้ต้องหา

ปัญหาที่เกิดจากความล่าช้าในการอนุญาตให้ฟ้องผู้ต้องหา ไม่ว่าจะเป็นในส่วนกลาง (กรุงเทพมหานคร) หรือต่างจังหวัด คือ อัยการสูงสุดหรือพนักงานอัยการที่อัยการสูงสุดมอบหมาย จะทำการตรวจสอบกลับกรองสำนวนคดีดังกล่าวก่อนการมีคำสั่งอนุญาตหรือไม่อนุญาตให้ฟ้องผู้ต้องหา โดยไม่มีกำหนดระยะเวลาในการพิจารณาสำนวนขออนุญาตฟ้องดังกล่าว ซึ่งข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายต่างๆ ที่เป็นปัญหาและอุปสรรคในการสอบสวนจนทำให้การอนุญาตหรือไม่อนุญาตฟ้องเกิดความล่าช้าว่าเกิดจากสิ่งเหล่านี้ คือ

1.2.1 บทบัญญัติ มาตรา 9 แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง พ.ศ. 2499 ไม่ได้กำหนดระยะเวลาในการพิจารณาอนุญาตฟ้อง

เนื่องจากบทบัญญัติ มาตรา 9 ไม่ได้กำหนดระยะเวลาในการพิจารณาอนุญาตฟ้องให้อัยการสูงสุดหรือพนักงานอัยการที่อัยการสูงสุดมอบหมายต้องพิจารณาให้เสร็จภายในระยะเวลาที่เดือนหรือกี่วัน ดังนั้นจึงสามารถที่จะพิจารณาสำนวนนานเท่าใดก็ได้ก่อนที่คดีที่ขออนุญาตฟ้องจะขาดอายุความ

1.2.2 คดีที่มีการร้องขอความเป็นธรรม

การส่งคดีกรณีร้องขอความเป็นธรรม โดยเมื่อได้รับหนังสือร้องขอความเป็นธรรมจากผู้ต้องหาหรือผู้เสียหาย หากทำการสอบสวนเพิ่มเติมให้ตามที่ร้องขอความเป็นธรรม มีส่วนใหญ่อคดีจะล่าช้าออกไปอีก

1.2.3 คดีมีความซับซ้อนยุ่งยาก

การที่อัยการสูงสุดหรือพนักงานอัยการที่อัยการสูงสุดมอบหมาย พิจารณาสำนวนขออนุญาตฟ้องล่าช้า ซึ่งอาจจะเป็นเพราะคดีมีความซับซ้อนต้องพิจารณาสำนวน โดยความรอบคอบในคดีความผิดที่มีทุนทรัพย์สูง หรือมีผู้ต้องหาจำนวนมาก เป็นต้น ต้องใช้ระยะเวลาพิจารณาสำนวนมากกว่าระยะเวลาปกติ

กฎหมายในต่างประเทศซึ่งนำมาศึกษา คือ สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี หรือประเทศญี่ปุ่น และสหรัฐอเมริกา นั้น ไม่มีระบบการขออนุญาตฟ้อง อย่างเช่นในแบบของกฎหมายไทย จึงนำแนวทางตามกฎหมายไทยเพื่อมาเปรียบเทียบเป็นอีกทางเลือกหนึ่ง คือ แนวทางตามมาตรา 7 แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง พ.ศ. 2499 ซึ่งกำหนดระยะเวลาผิดฟ้องเอาไว้ภายในกำหนดระยะเวลาหนึ่ง โดยมีข้อยกเว้นไว้ด้วย โดยนำมาใช้กับการสั่งอนุญาตหรือไม่อนุญาตให้ฟ้องผู้ต้องหาต่อศาลไว้ภายในระยะเวลาใดเวลาหนึ่ง ซึ่งหากไม่สามารถทำคำสั่งได้ทันทีก็มีข้อยกเว้นตามความเหมาะสมให้สามารถขยายออกไปได้อีก ซึ่งระยะเวลาหนึ่งตามความเหมาะสมอย่างเดียวกับการขอผิดฟ้อง ซึ่งตามมาตรา 7 ได้บัญญัติและบังคับใช้กฎหมายนี้ได้มีประสิทธิภาพมายาวนานจนถึงปัจจุบัน

1.3 ปัญหาการยื่นคำร้องของผู้เสียหายซึ่งขอให้จำเลยชดใช้ค่าสินไหมทดแทนจากกรณีที่พนักงานอัยการฟ้องคดีอาญาด้วยวาจาต่อศาลแขวง

เมื่อพนักงานสอบสวนส่งตัวผู้ต้องหา ในคดีที่ผู้ต้องหาให้การรับสารภาพตลอดข้อกล่าวหาไปยังพนักงานอัยการ เพื่อฟ้องคดีอาญาด้วยวาจาต่อศาลแขวง ตามมาตรา 20 แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง พ.ศ. 2499 เมื่อพนักงานอัยการยื่นฟ้องด้วยวาจา ศาลมีคำพิพากษา ผู้เสียหายมักจะยื่นคำร้องในการเรียกร้องค่าสินไหมทดแทน ตามมาตรา 44/1 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาไม่ทัน ปัญหาและอุปสรรคคือ

กฎหมายไม่ได้กำหนดให้พนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการ แจ้งสิทธิตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 ไว้ตั้งแต่เริ่มต้นการสอบสวนหรือรับสำนวนการสอบสวน

การยื่นคำร้องดังกล่าวนี้ผู้เสียหายต้องยื่นก่อนถึงวันนัดสืบพยานหลักฐานหรือก่อนวันพิพากษา กรณีไม่มีวันนัดสืบพยานหลักฐาน ทำให้ผู้เสียหายไม่ได้รับการเยียวยาทางแพ่ง ต้องไปฟ้องคดีแพ่งใหม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดีโดยใช้เหตุ พนักงานสอบสวนไม่จำเป็นต้องแจ้งสิทธิดังกล่าวแต่อย่างใด เพราะมาตรา 20 แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญา ในศาลแขวง พ.ศ. 2499 และมาตรา 44/1 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ไม่ได้บัญญัติให้พนักงานสอบสวนต้องแจ้งให้ผู้เสียหายทราบว่าฟ้องคดีอาญาด้วยวาจาต่อศาลแขวง ส่งผลเสียหายแก่ผู้เสียหายที่ไม่ได้รับการเยียวยาทางแพ่งจากจำเลย

ส่วนพนักงานอัยการนั้นเมื่อพนักงานอัยการได้รับคดีและตัวผู้ต้องหาเพื่อฟ้องคดีอาญาด้วยวาจาแล้ว พนักงานอัยการต้องฟ้องคดีอาญาด้วยวาจา ในวันที่พนักงานอัยการ รับตัวผู้ต้องหาจากพนักงานสอบสวน ไม่มีเวลาแจ้งเป็นหนังสือต่อผู้เสียหายให้ทราบว่าฟ้องผู้ต้องหาเป็นคดีอาญาด้วยวาจาต่อศาลแขวง

ปัญหาดังกล่าวข้างต้นกฎหมายไทยไม่ได้กำหนดให้เป็นหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ของรัฐหน่วยงานใด เป็นผู้แจ้งสิทธิดังกล่าวนี้แก่ผู้เสียหาย ซึ่งความจริงแล้วเจ้าหน้าที่ด่านแรก ซึ่งรับเรื่องร้องทุกข์คือ พนักงานสอบสวน โดยกฎหมายในต่างประเทศซึ่งนำมาศึกษาเปรียบเทียบ คือ สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี หรือประเทศญี่ปุ่น และสหรัฐอเมริกา นั้น แม้ในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี และสหรัฐอเมริกา จะมีระบบที่ให้สิทธิผู้เสียหายยื่นคำร้องขอในคดีอาญาได้ แต่ก็ไม่มีการระบุให้แจ้งสิทธิกับผู้เสียหายเมื่อใดดังเช่นกฎหมายไทย จึงนำแนวทางตามกฎหมายไทย ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 134/4 มาเปรียบเทียบเป็นอีกทางเลือกหนึ่ง คือ การกำหนดให้แจ้งสิทธิเช่นเดียวกับการแจ้งสิทธิของผู้ต้องหา ซึ่งมาตรา 134/4 กำหนดว่า “ในการคำให้การผู้ต้องหาให้พนักงานแจ้งให้ผู้ต้องหาทราบก่อนว่า...” ซึ่งหากไม่แจ้งสิทธินี้ก็จะมิบังโทษ ห้ามมิให้รับฟังการสอบคำให้การดังกล่าวนี้ แต่การแจ้งสิทธิตาม มาตรา 44/1 อาจจะมีบทลงโทษอย่างอื่นตามความเหมาะสมต่อไป ซึ่งการแจ้งสิทธินี้ได้มีการบัญญัติและบังคับใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพมายาวนานจนถึงปัจจุบัน

2. ข้อเสนอแนะ

การพิจารณาคดีในศาลแขวงเป็นการพิจารณาคดีที่รวดเร็ว เพื่อคุ้มครองสิทธิของจำเลยในคดีอาญาตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย แต่ต้องรักษาไว้ซึ่งประโยชน์ของรัฐและผู้เสียหายให้สมดุลกันด้วย ผู้วิจัยจึงเห็นว่า การแก้ปัญหาอำนาจพนักงานอัยการในการดำเนินคดีในศาลแขวงนั้น ต้องแก้ไขในเรื่องดังต่อไปนี้

2.1 ข้อเสนอแนะทางกฎหมาย

2.1.1 ในเรื่องระยะเวลาส่งสำนวนการสอบสวนไปยังพนักงานอัยการ

ในคดีที่อยู่ในอำนาจพิจารณาและพิพากษาของศาลแขวง แต่ละข้อหาจะมีความยุ่งยากซับซ้อนแตกต่างกันไป ซึ่งหากเป็นคดีที่มีมูลค่าความเสียหายจำนวนมาก หรือพยานเอกสารจำนวนมากอยู่ในความครอบครองของบุคคลภายนอกที่เป็นหน่วยงานราชการหรือเอกชน เช่น เอกสารที่เป็นหลักฐานสำคัญของทางราชการ หรือเอกสารเกี่ยวกับข้อมูลทางการเงินที่เป็นของธนาคาร หรือสถาบันทางการเงินต่างๆ ซึ่งต้องใช้เวลาในการอนุมัติของผู้บริหารของหน่วยงานราชการ ของธนาคาร หรือสถาบันการเงิน ย่อมเห็นได้ว่าระยะเวลาในการสอบสวนน้อยเกินไป พนักงานสอบสวนไม่สามารถรวบรวมพยานหลักฐานได้ทันภายในกำหนด ข้อเสนอแนะโดยเพิ่มระยะเวลาให้พนักงานสอบสวนมีระยะเวลาเพียงพอที่จะรวบรวมพยานหลักฐานมากกว่า 30 วัน สำหรับคดีที่มีเงื่อนไขใน 2 ประเภท ดังนี้

1) คดีที่ผู้ต้องหาไม่พำนักจะหลบหนี มีความยุ่งยากซับซ้อน และมีเอกสารที่เกี่ยวข้องจำนวนมากอยู่ในความครอบครองของบุคคลภายนอก ซึ่งอยากแก้การรวบรวมเอกสารดังกล่าวได้ หรือ

2) คดีที่ผู้ต้องหาไม่พำนักจะหลบหนี มีความยุ่งยากซับซ้อน และเป็นคดีที่มีจำนวนทุนทรัพย์แห่งความเสียหายจำนวนตั้งแต่ 10 ล้านบาทขึ้นไป

โดยแก้ไข มาตรา 7 แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาคดีอาญาในศาลแขวง พ.ศ. 2499

“มาตรา 7 ในการสอบสวนคดีอาญาที่อยู่ในอำนาจศาลแขวงที่จะพิจารณาพิพากษาได้ เมื่อมีการจับตัวผู้ต้องหาแล้ว ให้พนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบส่งตัวผู้ต้องหาพร้อมด้วยสำนวนการสอบสวนไปยังพนักงานอัยการ เพื่อให้พนักงานอัยการยื่นฟ้องต่อศาลแขวงให้ทันภายในกำหนดเวลาที่สืบแปดชั่วโมงนับแต่เวลาที่ผู้ต้องหาถูกจับ แต่มิให้นับเวลาเดินทางตามปกติที่นำตัวผู้ต้องหาจากที่จับมายังที่ทำการของพนักงานสอบสวน จากที่ทำการของพนักงานสอบสวนหรือจากที่ทำการของพนักงานอัยการมาศาลเข้าในกำหนดเวลาที่สืบแปดชั่วโมงนั้นด้วย

ในกรณีที่ไม่มีกรจับแต่พนักงานสอบสวนได้แจ้งข้อหาแก่ผู้ต้องหาแล้ว ให้พนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบส่งสำนวนการสอบสวนไปยังพนักงานอัยการพร้อมกับสั่งให้ผู้ต้องหาไปพบพนักงานอัยการเพื่อให้พนักงานอัยการยื่นฟ้องต่อศาลแขวงให้ทันภายในกำหนดเวลาสี่สิบแปด ชั่วโมงนับแต่เวลาที่ผู้ต้องหาได้รับแจ้งข้อหา แต่มีให้นับเวลาเดินทางตามปกติจากที่ทำการของพนักงานสอบสวน หรือจากที่ทำการของพนักงานอัยการมาศาลเข้าในกำหนดเวลาสี่สิบแปดชั่วโมงนั้นด้วย

ในกรณีที่เกิดความจำเป็นไม่สามารถฟ้องผู้ต้องหาต่อศาลให้ทันภายใน กำหนดเวลาดังกล่าวในวรรคหนึ่งหรือวรรคสอง ให้พนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการ แล้วแต่กรณี ยื่นคำร้องต่อศาลเพื่อขอผิดฟ้องต่อไปได้อีกคราวละไม่เกินหกวัน แต่ทั้งนี้ต้องไม่เกินสามคราว ในการวินิจฉัยคำร้องเช่นว่านี้ ถ้ามีการขอให้ขังผู้ต้องหาด้วยหรือผู้ต้องหาแสดงตัวต่อศาล ให้ศาลสอบถาม ผู้ต้องหาว่าจะมีข้อคัดค้านประการใดหรือไม่ และศาลอาจเรียกพนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการ มาชี้แจงเหตุจำเป็น หรืออาจเรียกพยานมาเบิกความประกอบก็ได้

เมื่อศาลสั่งอนุญาตให้ผิดฟ้องครบสามคราวแล้ว หากพนักงานสอบสวน หรือพนักงานอัยการยื่นคำร้องต่อศาลเพื่อขอผิดฟ้องต่อไปอีกโดยอ้างเหตุจำเป็น ศาลจะอนุญาต ตามขอนั้นได้ก็ต่อเมื่อพนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการได้แสดงถึงเหตุจำเป็นและนำพยาน มาเบิกความประกอบจนเป็นที่พอใจแก่ศาล ถ้ามีการขอให้ขังผู้ต้องหาด้วยหรือผู้ต้องหาแสดงตัวต่อศาล ให้ศาลสอบถามผู้ต้องหาว่าจะมีข้อคัดค้านประการใดหรือไม่ ในกรณีเช่นว่านี้ ศาลมีอำนาจสั่งอนุญาตให้ ผิดฟ้องต่อไปได้คราวละไม่เกินหกวัน แต่ทั้งนี้ต้องไม่เกินสองคราว

ผู้ต้องหาจะแต่งตั้งทนายความเพื่อแถลงข้อคัดค้านและซักถามพยานก็ได้

ในระหว่างการสอบสวนของพนักงานสอบสวน หากผู้ต้องหาซึ่งถูกแจ้งข้อหา ได้หลบหนีไป ให้พนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบทำการสอบสวนต่อไปโดยเร็ว และถ้าการสอบสวนได้ เสร็จสิ้นลงแล้ว ให้พนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบส่งสำนวนการสอบสวนไปยังพนักงานอัยการ เพื่อพิจารณา สั่งต่อไป โดยให้นำมาตรา 141 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาใช้บังคับโดยอนุโลม ในกรณีที่ระยะเวลาการขอผิดฟ้องตามมาตรานี้ได้สิ้นสุดลงในระหว่างที่ผู้ต้องหาหลบหนีและพนักงานอัยการ มีคำสั่งฟ้อง พนักงานอัยการอาจขออนุญาตฟ้องคดีต่ออัยการสูงสุดตามมาตรา 9 ไว้ก่อนก็ได้”

บทบัญญัติที่เสนอแก้ไขใหม่ใน วรรคสี่ วรรคเจ็ด

“มาตรา 7 ในการสอบสวนคดีอาญาที่อยู่ในอำนาจศาลแขวงที่จะพิจารณา พิพากษาได้ เมื่อมีการจับตัวผู้ต้องหาแล้ว ให้พนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบส่งตัวผู้ต้องหาพร้อมด้วย สำนวนการสอบสวนไปยังพนักงานอัยการ เพื่อให้พนักงานอัยการยื่นฟ้องต่อศาลแขวงให้ทันภายใน กำหนดเวลา สี่สิบแปดชั่วโมงนับแต่เวลาที่ผู้ต้องหาถูกจับ แต่มีให้นับเวลาเดินทางตามปกติที่นำตัวผู้ต้องหา จากที่จับมายังที่ทำการของพนักงานสอบสวน จากที่ทำการของพนักงานสอบสวนหรือจากที่ทำการ ของพนักงานอัยการมาศาลเข้าในกำหนดเวลาสี่สิบแปดชั่วโมงนั้นด้วย

ในกรณีที่ไม่มีกรจับแต่พนักงานสอบสวนได้แจ้งข้อหาแก่ผู้ต้องหาแล้ว ให้พนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบส่งสำนวนการสอบสวนไปยังพนักงานอัยการพร้อมกับสั่งให้ผู้ต้องหาไปพบพนักงานอัยการเพื่อให้พนักงานอัยการยื่นฟ้องต่อศาลแขวงให้ทันภายในกำหนดเวลาสี่สิบแปดชั่วโมง นับแต่เวลาที่ผู้ต้องหาได้รับแจ้งข้อหา แต่มิให้นับเวลาเดินทางตามปกติจากที่ทำการของพนักงานสอบสวน หรือจากที่ทำการของพนักงานอัยการมาศาลเข้าในกำหนดเวลาสี่สิบแปดชั่วโมงนั้นด้วย

ในกรณีที่เกิดความจำเป็นไม่สามารถฟ้องผู้ต้องหาต่อศาลให้ทันภายใน กำหนดเวลาดังกล่าวในวรรคหนึ่งหรือวรรคสอง ให้พนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการ แล้วแต่กรณี ยื่นคำร้องต่อศาลเพื่อขอผิดฟ้องต่อไปได้อีกคราวละไม่เกินหกวัน แต่ทั้งนี้ต้องไม่เกินสามคราว ในการวินิจฉัย คำร้องเช่นว่านี้ ถ้ามีการขอให้ขังผู้ต้องหาด้วยหรือผู้ต้องหาแสดงตัวต่อศาล ให้ศาลสอบถามผู้ต้องหาว่าจะมีข้อคัดค้านประการใดหรือไม่ และศาลอาจเรียกพนักงานสอบสวน หรือพนักงานอัยการมาชี้แจงเหตุจำเป็น หรืออาจเรียกพยานมาเบิกความประกอบก็ได้

เมื่อศาลสั่งอนุญาตให้ผิดฟ้องครบสามคราวแล้ว หากพนักงานสอบสวน หรือพนักงานอัยการยื่นคำร้องต่อศาลเพื่อขอผิดฟ้องต่อไปอีกโดยอ้างเหตุจำเป็น ศาลจะอนุญาต ตามขอนั้นได้ ก็ต่อเมื่อพนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการได้แสดงถึงเหตุจำเป็นและนำพยาน มาเบิกความประกอบจนเป็นที่พอใจแก่ศาล ถ้ามีการขอให้ขังผู้ต้องหาด้วยหรือผู้ต้องหาแสดงตัวต่อศาล ให้ศาลสอบถามผู้ต้องหาว่าจะมีข้อคัดค้านประการใดหรือไม่ ในกรณีเช่นว่านี้ ศาลมีอำนาจสั่งอนุญาตให้ ผิดฟ้องต่อไปได้คราวละไม่เกินหกวัน แต่ทั้งนี้ต้องไม่เกินสองคราว เว้นแต่ เป็นคดีที่ผู้ต้องหาไม่พำนัก จะหลบหนี มีความยุ่งยากซับซ้อน และมีเอกสารที่เกี่ยวข้องจำนวนมากอยู่ในความครอบครอง ของบุคคลภายนอก ซึ่งยากแก่การรวบรวมเอกสารดังกล่าวได้ หรือเป็นคดีที่มีจำนวนทุนทรัพย์ แห่งความเสียหายจำนวนตั้งแต่ 10 ล้านบาทขึ้นไป ให้ศาลอนุญาตให้ผิดฟ้องเพิ่มได้อีกสี่คราว

ผู้ต้องหาจะแต่งทนายความเพื่อแถลงข้อคัดค้านและซักถามพยานก็ได้

ในระหว่างการสอบสวนของพนักงานสอบสวน หากผู้ต้องหา ซึ่งถูกแจ้งข้อหา ได้หลบหนีไป ให้พนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบทำการสอบสวนต่อไปโดยเร็ว และถ้าการสอบสวนได้ เสร็จสิ้นลงแล้ว ให้พนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบส่งสำนวนการสอบสวนไปยังพนักงานอัยการ เพื่อพิจารณา สั่งต่อไป โดยให้นำมาตรา 141 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาใช้บังคับโดยอนุโลม ในกรณีที่ระยะเวลาการขอผิดฟ้องตามมาตรานี้ได้สิ้นสุดลงในระหว่างที่ผู้ต้องหาหลบหนี และพนักงานอัยการมีคำสั่งฟ้อง พนักงานอัยการอาจขออนุญาตฟ้องคดีต่ออัยการสูงสุด ตามมาตรา 9 ไว้ก่อนก็ได้

ให้พนักงานสอบสวนส่งสำนวนการสอบสวนมายังพนักงานอัยการอย่างช้า ภายในกำหนดผิดฟ้องหรือผิดฟ้องฝากขังครั้งที่ 4 หรือครั้งที่ 6 ในกรณีเป็นคดีที่ผู้ต้องหาไม่พำนัก จะหลบหนี มีความยุ่งยากซับซ้อน และมีเอกสารที่เกี่ยวข้องจำนวนมากอยู่ในความครอบครอง

ของบุคคลภายนอกซึ่งอยากแก่การรวบรวมเอกสารดังกล่าวได้ หรือเป็นคดีที่มีจำนวนทุนทรัพย์แห่งความเสียหายจำนวนตั้งแต่ 10 ล้านบาทขึ้นไป หากฝ่าฝืนถือเป็นความผิดทางวินัย”

2.1.2 ในเรื่องการขออนุญาตฟ้อง ตามมาตรา 9 พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวง และวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง พ.ศ.2499

“มาตรา 9 ห้ามมิให้พนักงานอัยการฟ้องคดีเมื่อพ้นกำหนดระยะเวลาตามมาตรา 7 เว้นแต่จะได้รับการอนุญาตจากอัยการสูงสุด หรือพนักงานอัยการผู้มีตำแหน่งไม่ต่ำกว่าอธิบดีอัยการหรืออธิบดีอัยการภาค ซึ่งอัยการสูงสุดมอบหมาย ทั้งนี้ ให้พนักงานอัยการผู้ได้รับมอบหมายรายงานผลการดำเนินการดังกล่าวให้อัยการสูงสุดทราบด้วย

การขออนุญาตและการอนุญาตตามวรรคหนึ่ง ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์วิธีการและเงื่อนไขที่กำหนดในข้อบังคับของอัยการสูงสุด”

บทบัญญัติที่เสนอแก้ไขใหม่ใน มาตรา 9 วรรคแรก

“มาตรา 9 ห้ามมิให้พนักงานอัยการฟ้องคดีเมื่อพ้นกำหนดระยะเวลาตามมาตรา 7 เว้นแต่จะได้รับการอนุญาตจากอธิบดีอัยการ สำนักงานคดีศาลแขวง สำหรับคดีในเขตกรุงเทพมหานคร และอธิบดีอัยการภาค สำหรับคดีในจังหวัดอื่น

คำสั่งอนุญาตหรือไม่อนุญาตของอธิบดีอัยการตามวรรคหนึ่งให้พิจารณาให้เสร็จสิ้นภายในหนึ่งเดือนนับแต่ได้รับคำขออนุญาตฟ้อง เว้นแต่มีเหตุจำเป็นอื่นให้ขยายระยะเวลาได้ไม่เกิน 2 คราวๆ ละไม่เกิน 15 วัน”

2.1.3 ในเรื่องการใช้สิทธิเรียกค่าสินไหมทดแทน ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1

ให้เพิ่มเติม มาตรา 20 วรรคสอง แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวง และวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง พ.ศ. 2499

“มาตรา 20 ในคดีอาญาที่อยู่ในอำนาจศาลแขวงที่จะพิจารณาพิพากษาได้ ถ้าผู้ต้องหาให้การรับสารภาพตลอดข้อหาต่อพนักงานสอบสวน ให้พนักงานสอบสวนนำผู้ต้องหามายังพนักงานอัยการหรือสั่งให้ผู้ต้องหาไปพบพนักงานอัยการในกรณีที่ต้องหาผู้ต้องหาให้ถูกควบคุมตัวเพื่อฟ้องศาล โดยมีต้องทำการสอบสวน และให้ฟ้องด้วยวาจา ให้ศาลถามผู้ต้องหาว่าจะให้การประการใด และถ้าผู้ต้องหายังให้การรับสารภาพ ให้ศาลบันทึกคำฟ้อง คำรับสารภาพ และทำคำพิพากษาในบันทึกฉบับเดียวกัน แล้วให้โจทก์จำเลยลงชื่อไว้ในบันทึกนั้น ถ้าผู้ต้องหาให้การปฏิเสธให้ศาลสั่งให้พนักงานอัยการรับตัวผู้ต้องหาคืนเพื่อดำเนินการต่อไป

ให้พนักงานสอบสวนแจ้งสิทธิเรียกค่าสินไหมทดแทนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 แก่ผู้เสียหายก่อนส่งสำนวนมายังพนักงานอัยการ”

2.2 ข้อเสนอแนะอื่นๆ

2.2.1 ในเรื่องระยะเวลาส่งสำนวนการสอบสวนไปยังพนักงานอัยการ

ในคดีที่อยู่ในอำนาจพิจารณาและพิพากษาของศาลแขวง โดยเพิ่มระยะเวลาให้พนักงานสอบสวนในคดีที่ผู้ต้องหาไม่มีความประสงค์จะหลบหนี มีความยุ่งยากซับซ้อน และมีเอกสารที่เกี่ยวข้องจำนวนมากอยู่ในความครอบครองของบุคคลภายนอกซึ่งยากแก่การรวบรวมเอกสารดังกล่าวได้ หรือเป็นคดีที่มีจำนวนทุนทรัพย์แห่งความเสียหายจำนวนตั้งแต่ 10 ล้านบาทขึ้นไป ยื่นคัดฟ้องผู้ต้องหาผิดละ 6 วัน จำนวน 7 ผัด รวมเป็น 42 วัน เพื่อพนักงานสอบสวนจะได้มีเวลารวบรวมพยานหลักฐาน และสามารถส่งสำนวนไปยังพนักงานอัยการเพื่อให้ฟ้องคดีต่อศาลแขวงให้ทันภายในระยะเวลาดังกล่าว

ส่วนระยะเวลาส่งสำนวนการสอบสวนนั้น ให้แบ่งระยะเวลาในการทำสำนวนการสอบสวน กับระยะเวลาพิจารณาสำนวนก่อนมีคำสั่งของพนักงานอัยการให้ชัดเจน ซึ่งผู้วิจัยเห็นควรกำหนดไว้ใน มาตรา 7 ดังกล่าว เพิ่มเป็นวรรค 7 ให้พนักงานสอบสวนส่งสำนวนการสอบสวนให้กับพนักงานอัยการ อย่างช้าภายในกำหนดผิดฟ้องครั้งที่ 4 หรือถ้าเป็นคดีที่ผู้ต้องหาไม่มีความประสงค์จะหลบหนี มีความยุ่งยากซับซ้อน และมีเอกสารที่เกี่ยวข้องจำนวนมากอยู่ในความครอบครองของบุคคลภายนอกซึ่งยากแก่การรวบรวมเอกสารดังกล่าวได้ หรือเป็นคดีที่มีจำนวนทุนทรัพย์แห่งความเสียหายจำนวนตั้งแต่ 10 ล้านบาทขึ้นไป ซึ่งสามารถขอผิดฟ้องได้ 7 ผัด ก็ให้ส่งสำนวนการสอบสวนอย่างช้าภายในกำหนดผิดฟ้องครั้งที่ 6 หากฝ่าฝืนกำหนดเป็นความผิดทางวินัยต่อไป โดยกำหนดให้สำนักงานตำรวจแห่งชาติออกกระเปียบการลงโทษต่อไป ทั้งสำนักงานตำรวจแห่งชาติต้องกำหนดหลักเกณฑ์ในเรื่องระยะเวลาการตรวจสอบประวัติอาชญากรรมของผู้ต้องหาที่พนักงานสอบสวนส่งมายังกองทะเบียนประวัติอาชญากรรม โดยกำหนดหลักเกณฑ์ให้เจ้าพนักงานตำรวจที่มีหน้าที่ตรวจสอบประวัติอาชญากรรมต้องส่งผลการตรวจสอบไปยังพนักงานสอบสวนก่อนครบกำหนดระยะเวลาที่จะครบกำหนดระยะเวลาที่พนักงานสอบสวนยื่นขอผิดฟ้องผู้ต้องหาต่อศาล เพื่อพนักงานสอบสวนจะได้รวบรวมพยานหลักฐานส่งไปยังพนักงานอัยการเพื่อฟ้องคดีต่อศาลแขวงให้ทัน ภายในกำหนดระยะเวลาที่ศาลอนุญาตให้ผิดฟ้องต่อไป

หากมีการแก้ไขและบังคับใช้พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง พ.ศ.2499 มาตรา 7 วรรคสี่ ตามที่นำเสนอแล้ว จะทำให้พนักงานสอบสวนมีเวลารวบรวมพยานหลักฐานอย่างเพียงพอ และสามารถส่งสำนวนไปยังพนักงานอัยการเพื่อให้ฟ้องคดีต่อศาลแขวงได้ทันภายในระยะเวลาดังกล่าว และการแก้ไขวรรคเจ็ด จะเป็นการแยกระยะเวลาสอบสวนของพนักงานสอบสวน และเวลาในการพิจารณาคดีของพนักงานอัยการอย่างชัดเจน ทำให้พนักงานอัยการมีเวลาในการตรวจสอบกลับกรองสำนวนการสอบสวนได้อย่างรอบคอบและมีประสิทธิภาพ

2.2.2 การขออนุญาตฟ้อง

การขออนุญาตฟ้อง ควรแก้ไขบทบัญญัติใน มาตรา 9 พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง พ.ศ. 2499 โดยให้อธิบดีอัยการภาคต่างๆ มีอำนาจในการอนุญาตให้ฟ้องผู้ต้องหาในพื้นที่ซึ่งเป็นเขตอำนาจของตน และให้อธิบดีอัยการคดีศาลแขวง มีอำนาจในการอนุญาตให้ฟ้องผู้ต้องหาในพื้นที่เขตกรุงเทพมหานคร โดยไม่ต้องขออนุญาตฟ้องจากอัยการสูงสุดหรือพนักงานอัยการที่อัยการสูงสุดมอบหมาย และกำหนดระยะเวลาในการอนุญาตหรือไม่อนุญาตภายในกำหนด 1 เดือน

หากมีการแก้ไขและบังคับใช้พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง พ.ศ.2499 มาตรา 9 ตามที่นำเสนอ จะทำให้มีเกิดการคล่องตัวต่อการพิจารณาอนุญาตฟ้องมากยิ่งขึ้น เนื่องจากในกรุงเทพมหานคร นั้น สำนักงานคดีศาลแขวง เป็นหน่วยงานซึ่งดำเนินคดีในศาลแขวงโดยตรง ทราบปัญหาต่างๆ ได้ดีกว่าหน่วยงานอื่น²⁶⁶ และในต่างจังหวัด นั้น สำนักงานอัยการภาคต่างๆ เป็นผู้ดูแลบังคับบัญชา รวมทั้งประสานงานติดต่อในเขตพื้นที่จังหวัดที่ตั้งอยู่ในภาคนั้นๆ และการเดินทางสะดวกคล่องตัว จะเป็นการสะดวกและรวดเร็วในการดำเนินการอนุญาตหรือไม่อนุญาตให้ฟ้องผู้ต้องหาในคดีที่ขาดผิดฟ้องดังกล่าวข้างต้น และถ้ามีกำหนดระยะเวลาในการใช้ดุลพินิจไม่เกิน 1 เดือน จะทำให้การอนุญาตหรือไม่อนุญาตให้ฟ้องผู้ต้องหา ในคดีที่ขาดผิดฟ้องเกิดความรวดเร็ว ตรงตามเจตนารมณ์ของการจัดตั้งศาลแขวง ทำให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ประชาชน เว้นแต่มีเหตุจำเป็นอื่นให้ขยายระยะเวลาได้ไม่เกิน 2 คราวๆ ละไม่เกิน 15 วัน ซึ่งถือเป็นการผ่อนคลายเป็นระยะเวลาไม่รวดเร็วเกินไปในกรณีมีเหตุจำเป็นอื่น นั้นเอง

2.2.3 เรื่องการเรียกเรียกค่าสินไหมทดแทน

ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 นั้น เมื่อพนักงานสอบสวน รับแจ้งความหรือรับคำร้องทุกข์ ในคดีที่มีผู้เสียหาย ก่อนส่งสำนวนไปยังพนักงานอัยการ เพื่อฟ้องคดีอาญาด้วยวาจาต่อศาลแขวง หรือกรณีพนักงานอัยการรับตัวผู้ต้องหาเพื่อฟ้องคดีอาญาด้วยวาจาต่อศาล ตามมาตรา 20 หากคดีนั้นผู้เสียหายมีสิทธิที่จะเรียกค่าสินไหมทดแทนเพราะเหตุได้รับอันตรายแก่ชีวิต ร่างกาย จิตใจ หรือได้รับความเสื่อมเสียต่อเสรีภาพในร่างกายชื่อเสียงหรือได้รับความเสียหายในทางทรัพย์สินอันเนื่องมาจากการกระทำความผิดของผู้ต้องหา ให้พนักงานสอบสวน แจ้งถึงสิทธินั้นแก่ผู้เสียหายทางโทรศัพท์หรือช่องทางที่สามารถติดต่อได้ เว้นแต่ไม่สามารถติดต่อผู้เสียหายหรือบุคคลที่มีความสัมพันธ์ทางเครือญาติได้ ก็ให้บันทึกเหตุที่ไม่อาจแจ้งสิทธินั้นได้ไว้ ในสำนวนการสอบสวน

²⁶⁶ ปัจจุบันในกรุงเทพมหานคร อัยการสูงสุดได้มีคำสั่งสำนักงานอัยการสูงสุดที่ 2449/2566 เรื่อง การมอบหมายให้รองอัยการสูงสุด อธิบดีอัยการ สำนักงานคดีกิจการอัยการสูงสุด และอธิบดีอัยการภาค อนุญาตฟ้อง ลงวันที่ 8 พฤศจิกายน 2566 มอบหมายให้อธิบดีอัยการ สำนักงานคดีกิจการอัยการสูงสุด เป็นผู้อนุญาตหรือไม่อนุญาตให้ฟ้องผู้ต้องหา ในคดีที่ขาดผิดฟ้อง

หากมีการแก้ไขและบังคับใช้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ตามมาตรา 44/1 ตามที่นำเสนอ จะทำให้ผู้เสียหายทราบถึงสิทธิยื่นคำร้องต่อศาล เพื่อจะเรียก ค่าสินไหมทดแทนเพราะเหตุได้รับอันตรายแก่ชีวิต ร่างกาย จิตใจ หรือได้รับความเสื่อมเสียต่อเสรีภาพ ในร่างกายชื่อเสียง หรือได้รับความเสียหายในทางทรัพย์สิน ตั้งแต่ต้นทางมีเวลาในการจัดเตรียมความพร้อม จัดหาทุนความช่วยเหลือ หรือจัดเตรียมเอกสารที่จะต้องใช้อประกอบการยื่นคำร้องดังกล่าวได้ทัน ทำให้ไม่เสียสิทธิดังกล่าวนี้ไปเหมือนดังคดีอาญาที่ไม่มีการฟ้องคดีและตัดสินคดีที่รวดเร็วดังคดีฟ้อง ด้วยวาจา

2.3 ร่างพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาคดีศาลแขวง (ฉบับที่..) พ.ศ.

(ร่าง)

บันทึกหลักการและเหตุผล

ประกอบร่างพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาคดีศาลแขวง (ฉบับที่..) พ.ศ.

หลักการ

แก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาคดีศาลแขวง พ.ศ.2499 มาตรา 7 มาตรา 9 และมาตรา 20 เพื่อกำหนดระยะเวลาผิดฟ้องและฝากขังจาก 5 คราวเป็น 7 คราว ในคดีที่มีความยุ่งยากซับซ้อน และมีเอกสารที่เกี่ยวข้องจำนวนมากอยู่ในความครอบครอง ของบุคคลภายนอกซึ่งอยากแก่การรวบรวมเอกสารดังกล่าวได้ หรือเป็นคดีที่มีจำนวนทุนทรัพย์ แห่งความเสียหายจำนวนตั้งแต่ 10 ล้านบาทขึ้นไป กำหนดระยะเวลาพิจารณาสำนวนในชั้นพนักงานสอบสวน และพนักงานอัยการให้ชัดเจน และกำหนดผู้มีอำนาจอนุญาตให้ฟ้องคดีให้รวดเร็วขึ้น รวมทั้งกำหนดให้ มีการแจ้งสิทธิเรียกค่าสินไหมทดแทนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 ตั้งแต่ชั้นพนักงานสอบสวน เพื่อให้การดำเนินคดีอาญาในศาลแขวงเกิดความรวดเร็ว ถูกต้อง ทันสมัย เหมาะสมกับสถานการณ์ ในปัจจุบัน และคุ้มครองสิทธิของประชาชนได้ถูกต้องครบถ้วนตามกฎหมาย

เหตุผล

การดำเนินคดีอาญาในศาลแขวง เป็นการดำเนินคดีที่มีอัตราโทษไม่สูง และต้องการ ความรวดเร็วในการพิจารณาคดี รวมทั้งคุ้มครองสิทธิของประชาชนได้อย่างครบถ้วน แต่กฎหมาย ปัจจุบันยังไม่สอดคล้องกับสถานการณ์บ้านเมืองปัจจุบัน และไม่อาจคุ้มครองสิทธิของประชาชน ได้ครบถ้วนตามรัฐธรรมนูญ จึงจำเป็นต้องตราพระราชบัญญัตินี้

**พระราชบัญญัติ
จัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาคดีในศาลแขวง (ฉบับที่..)**

พ.ศ.....

พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรรามาธิบดีศรีสินทรมหาวชิราลงกรณ

พระวชิรเกล้าเจ้าอยู่หัว

ให้ไว้ ณ วันที่.....พ.ศ.

เป็นปีที่.....ในรัชกาลปัจจุบัน

พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรรามาธิบดีศรีสินทรมหาวชิราลงกรณ พระวชิรเกล้าเจ้าอยู่หัว มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้ประกาศว่า

โดยที่เป็นการสมควรแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายว่าด้วยการจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง

จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตราพระราชบัญญัติขึ้นไว้โดยคำแนะนำและยินยอมของรัฐสภา ดังต่อไปนี้

มาตรา 1 พระราชบัญญัตินี้ เรียก “พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง (ฉบับที่..) พ.ศ.”

มาตรา 2 พระราชบัญญัตินี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันถัดจากวันประกาศในราชกิจจานุเบกษา เป็นต้นไป

มาตรา 3 ให้ยกเลิกความในมาตรา 7 วรรคสี่ แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง พ.ศ. 2499 และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

“เมื่อศาลสั่งอนุญาตให้ผิดฟ้องครบสามคราวแล้ว หากพนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการยื่นคำร้องต่อศาลเพื่อขอผิดฟ้องต่อไปอีกโดยอ้างเหตุจำเป็น ศาลจะอนุญาตตามขอนั้นได้ ก็ต่อเมื่อพนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการได้แสดงถึงเหตุจำเป็น และนำพยานมาเบิกความประกอบจนเป็นที่พอใจแก่ศาล ถ้ามีการขอให้ขังผู้ต้องหาด้วยหรือผู้ต้องหาแสดงตัวต่อศาล ให้ศาลสอบถามผู้ต้องหาว่าจะมีข้อคัดค้านประการใดหรือไม่ ในกรณีเช่นว่านี้ ศาลมีอำนาจสั่งอนุญาตให้ผิดฟ้องต่อไปได้คราวละไม่เกินหกวัน แต่ทั้งนี้ต้องไม่เกินสองคราว เว้นแต่ เป็นคดีที่ผู้ต้องหาไม่พบบุคคลอื่นที่มีความยุ่งยากซับซ้อน และมีเอกสารที่เกี่ยวข้องจำนวนมากอยู่ในความครอบครองของบุคคลภายนอก ซึ่งยากแก่การรวบรวมเอกสารดังกล่าวได้ หรือเป็นคดีที่มีจำนวนทุนทรัพย์แห่งความเสียหายจำนวนตั้งแต่ 10 ล้านบาทขึ้นไป ให้ศาลอนุญาตให้ผิดฟ้องเพิ่มได้อีกสี่คราว”

มาตรา 4 ให้เพิ่มความในมาตรา 7 วรรคเจ็ด แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวง และวิธีพิจารณาคดีในศาลแขวง พ.ศ. 2499 ดังนี้

“ให้พนักงานสอบสวนส่งสำนวนการสอบสวนมายังพนักงานอัยการอย่างช้าภายใน กำหนดผิดฟ้องหรือผิดฟ้องฝากขังครั้งที่ 4 หรือครั้งที่ 6 ในกรณีเป็นคดีที่ต้องห้ามมีพฤติการณ์ จะหลบหนี มีความยุ่งยากซับซ้อน และมีเอกสารที่เกี่ยวข้องจำนวนมากอยู่ในความครอบครองของบุคคลภายนอก ซึ่งยากแก่การรวบรวมเอกสารดังกล่าวได้ หรือเป็นคดีที่มีจำนวนทุนทรัพย์แห่งความเสียหาย จำนวนตั้งแต่ 10 ล้านบาทขึ้นไป หากฝ่าฝืนถือเป็นความผิดทางวินัย

มาตรา 5 ให้ยกเลิกความในมาตรา 9 แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาคดี ในศาลแขวง พ.ศ. 2499 และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

“ห้ามมิให้พนักงานอัยการฟ้องคดีเมื่อพ้นกำหนดระยะเวลาตามมาตรา 7 เว้นแต่จะได้รับ อนุญาตจากอธิบดีอัยการ สำนักงานคดีศาลแขวง สำหรับคดีในเขตกรุงเทพมหานคร และอธิบดีอัยการภาค สำหรับคดีในจังหวัดอื่น

คำสั่งอนุญาตหรือไม่อนุญาตของอธิบดีอัยการตามวรรคหนึ่งให้พิจารณาให้เสร็จสิ้นภายใน หนึ่งเดือนนับแต่ได้รับคำขออนุญาตฟ้อง เว้นแต่มีเหตุจำเป็นอื่นให้ขยายระยะเวลาได้ไม่เกิน 2 คราวๆ ละ ไม่เกิน 15 วัน”

มาตรา 6 ให้เพิ่มความในมาตรา 20 วรรคสอง แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวง และวิธีพิจารณาคดีในศาลแขวง พ.ศ. 2499 ดังนี้

“ให้พนักงานสอบสวนแจ้งสิทธิเรียกค่าสินไหมทดแทนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณา ความอาญา มาตรา 44/1 แก่ผู้เสียหายก่อนส่งสำนวนมายังพนักงานอัยการ”

ผู้รับสนองพระบรมราชโองการ

นายกรัฐมนตรี

หมายเหตุ เหตุผลในการประกาศใช้พระราชบัญญัติฉบับนี้ คือ โดยที่เป็นการสมควร แก้ไขเพิ่มเติมวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง เพื่อให้เกิดความรวดเร็วชัดเจนในการปฏิบัติงาน ของพนักงานสอบสวนและพนักงานอัยการ และเร่งรัดคดีให้เกิดความรวดเร็วขึ้นสอดคล้องกับเจตนารมณ์ การพิจารณาคดีในศาลแขวงรวมทั้งเพื่อคุ้มครองสิทธิในเรื่องการเรียกต้องค่าสินไหมทดแทนในคดีอาญา ให้กับผู้เสียหายได้อย่างทั่วถึงและรวดเร็ว เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมแก่คู่ความในคดีและรักษา ความสงบเรียบร้อยของบ้านเมือง จึงจำเป็นต้องตราพระราชบัญญัตินี้

บรรณานุกรม

มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรเวศน์

ศูนย์วิทยบริการวชิรเวศน์

บรรณานุกรม

- เกียรติขจร วัจนะสวัสดิ์. (2553). *หลักกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาว่าด้วยการดำเนินคดี*
ในชั้นก่อนการพิจารณา (พิมพ์ครั้งที่ 7). พลสยาม พรินต์ติ้ง.
- _____. (2562). *คำอธิบายกฎหมายอาญา ภาค 1* (พิมพ์ครั้งที่ 11). จีรัชการพิมพ์.
- กุลพล พลวัน. (2565). กระบวนการยุติธรรมทางอาญาของประเทศไทย. ใน *ประมวลสาระชุดวิชา*
การบริหารงานยุติธรรมเปรียบเทียบชั้นสูง, หน่วยที่ 4. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- ไกรฤกษ์ เกษมสันต์. (2561). *คำอธิบายประมวลกฎหมายอาญา ภาคความผิด มาตรา 288*
ถึง 366/4 (พิมพ์ครั้งที่ 11). กรุงเทพมหานคร พิมพ์ซิ่ง.
- กำภู วงศ์การี. (2558). *การคุ้มครองสิทธิผู้ต้องหาในชั้นสอบสวน: ศึกษาเฉพาะกรณีคดีอาญา*
ที่อยู่ในอำนาจของศาลแขวง [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์].
สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- เข้มชัย ชุตินวงศ์. (2536). *กฎหมายลักษณะพยาน*. นิติบรรณการ.
- คณะกรรมการพัฒนาระบบตำรวจ. (2550). *ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับตำรวจต่างประเทศ*.
สำนักพุทธศาสนาแห่งชาติ.
- คณิต ณ นคร. (2542). *กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา* (พิมพ์ครั้งที่ 5). นิติธรรม.
- คณิง ฤไชย. (2521). *คำอธิบายกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เล่ม 1* (พิมพ์ครั้งที่ 2).
มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- คำสั่งสำนักงานอัยการสูงสุดที่ 2449/2566 เรื่อง การสอบหมายให้รองอัยการสูงสุด
อธิบดีอัยการ สำนักงานคดีกิจการอัยการสูงสุด และอธิบดีอัยการภาค
อนุญาตฟ้อง ลงวันที่ 8 พฤศจิกายน 2566.
- จรัญ ภักดีธนากุล. (2551). *กฎหมายลักษณะพยานหลักฐาน* (พิมพ์ครั้งที่ 3). เนติบัณฑิตยสภา.
- จิรัช ชูเวช. (2564). การรวบรวมพยานหลักฐาน (พิมพ์ครั้งที่ 4). ใน *ประมวลสาระชุดวิชากฎหมาย*
วิธีพิจารณาความอาญาและพยานชั้นสูง, หน่วยที่ 4. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- จิราธร เจริญวุฒิ. (2550). *วิวัฒนาการการสอบสวนคดีอาญา: ศึกษากรณีบทบาทของพนักงานอัยการ*
[วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์]. มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- ชัยวิวัฒน์ หิรัญวัฒน์. (2545). *บทบาทพนักงานสอบสวนในการกักตมไม่ให้เข้าสู่กระบวนการยุติธรรม*
[วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์]. มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.

- ชาตรี คงรอด. (2538). *ความพึงพอใจของประชาชนต่อการปฏิบัติงานของพนักงานสอบสวน
กรณีศึกษา ในเขตอำเภอเมืองเชียงใหม่* [การค้นคว้าอิสระปริญญาโทบัณฑิต ไม้ได้ตีพิมพ์].
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- เชาวเรศ บุญยพานิช. (2550). *ปัญหาเรื่องที่มาและลักษณะของคัมภีร์พระธรรมศาสตร์สยาม
[วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต ไม้ได้ตีพิมพ์]*. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- ณรงค์ ใจหาญ และคณะ. (2540). *สิทธิผู้ต้องหา จำเลย และผู้ต้องโทษในคดีอาญา.
รายงานการวิจัย เสนอต่อคณะกรรมการกฤษฎีกา. คณะกรรมการกฤษฎีกา.*
- ณัฐภาพร การโคกกรวด. (2562). *การนำมาตราการชะลอฟ้องมาใช้ ในคดีอาญาเสพติด
[วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต ไม้ได้ตีพิมพ์]*. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ณัฐวัฒน์ สุทธิโยธิน. (2564). *วัตถุประสงค์ของการลงโทษเพื่อแก้แค้นทดแทน. ใน ประมวลสาร
ชุดวิชากฎหมายอาญาและอาชญาวิทยาชั้นสูง, หน่วยที่ 5. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.*
- ดิเรก ควรสมาคม. (2558). *นิติศาสตร์ไทย: บทวิเคราะห์จากรากฐานในคัมภีร์มานาวธรรมศาสตร์
และคัมภีร์พระธรรมศาสตร์ [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต ไม้ได้ตีพิมพ์].
มหาวิทยาลัยพายัพ.*
- ทิวากร พนาวัลย์สมบัติ. (2558). *การใช้ดุลพินิจในการเบี่ยงเบนคดีอาญาที่ไม่ร้ายแรง
ศึกษาเฉพาะกรณีศาลจังหวัดเพชรบูรณ์. หลักสูตรผู้พิพากษาผู้บริหารในศาลชั้นต้น
รุ่นที่ 14 สถาบันพัฒนาข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม. สำนักงานศาลยุติธรรม.*
- ธนธรรม เจริญเลิศ. (2553). *ขอบเขตของการพิจารณาคดีอาญาโดยเปิดเผย
[วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต ไม้ได้ตีพิมพ์]*. มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- ธานินทร์ กรัยวิเชียร. (2511). *การปฏิรูปกฎหมายและการศาลในรัชกาล
สมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว. สำนักทำเนียบนายกรัฐมนตรี.*
- ธานิต เกศพิทักษ์. (2559). *หัวใจของพระธรรมนูญ และพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวง
(พิมพ์ครั้งที่ 8). กรุงเทพฯ พับลิชซิ่ง.*
- _____. (2562). *คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาคดีอาญา เล่ม 1 (พิมพ์ครั้งที่ 15).
เนติบัณฑิตยสภา ในพระบรมราชูปถัมภ์.*
- _____. (2564). *คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาคดีอาญา เล่ม 2 (พิมพ์ครั้งที่ 15).
เนติบัณฑิตยสภา ในพระบรมราชูปถัมภ์.*
- ธานี สิงหนาท. (2557). *คู่มือการศึกษาพยานหลักฐานคดีแพ่งและคดีอาญา (พิมพ์ครั้งที่ 12).
กรุงเทพฯ พับลิชซิ่ง.*
- ธาริต เพ็งดิษฐ์. (2564). *ทฤษฎีการป้องกันอาชญากรรมลักษณะพิเศษ. ใน ประมวลสารชุดวิชา
กฎหมายอาญาและอาชญาวิทยาชั้นสูง, หน่วยที่ 13. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.*

- นันทิ จิตสว่าง. (2548). *หลักทฤษฎีวิทยา: หลักการวิเคราะห์ระบบงานราชทัณฑ์* (พิมพ์ครั้งที่ 3).
สถาบันพัฒนาข้าราชการราชทัณฑ์.
- นิภาพร รุจนรงค์. (2561). *คู่มือการขออนุญาตฟ้องและการอนุญาตฟ้อง*.
สำนักงานคดีกิจการอัยการสูงสุด สำนักงานอัยการสูงสุด.
- น้ำแท้ มีบุญสร้าง. (2554). *กระบวนการยุติธรรมทางอาญาเปรียบเทียบ*. สุตรไพศาล.
- ปกป้อง ศรีสนิท. (2563). *กฎหมายอาญาชั้นสูง* (พิมพ์ครั้งที่ 3). วิญญูชน.
- ปกรณ มณีปกรณ. (2553). *อาชญาวิทยาและทัณฑ์วิทยา*. วิญญูชน.
- _____. (2553). *อาชญาวิทยาและทัณฑ์วิทยา* (พิมพ์ครั้งที่ 2). เอ็ม.ที.เพลส.
- ประเวศ วะสี และกิตติพงษ์ กิตยารักษ์. (2543). *ประชาชนพึงคาดหวังอะไรจากกระบวนการยุติธรรม
ในทิศทางกระบวนการยุติธรรมไทยศตวรรษใหม่*. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- ประธาน วัฒนาวณิชย์. (2546). *ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับอาชญาวิทยา*. ประกายพริก.
- ประพันธ์ ทรัพย์แสง. (2564). การดำเนินกระบวนการพิจารณาใช้ระบบไต่สวน. ใน *ประมวลสาระ
ชุดวิชากฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาและพยานชั้นสูง*, หน่วยที่ 15.
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- ประภาภรณ์ อินทร์มัน. (2563). *ค่าเสียหายสำหรับความเสียหายทางจิตใจ : ศึกษาเปรียบเทียบ
ระหว่างประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของประเทศไทย กฎหมายประเทศสหรัฐอเมริกา
และกฎหมายประเทศเยอรมัน* [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์].
มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- ปิยฉัตร ตั้งสุวรรณดำรง. (2554). *ความเป็นอิสระขององค์กรอัยการ* [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต
ไม่ได้ตีพิมพ์]. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- พระยานิติศาสตร์ไพศาล. (2497). *คำอธิบายประวัติศาสตร์กฎหมาย* (พิมพ์ครั้งที่ 3).
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- เพชร ศิริ. (2562). *ทฤษฎีอาญา ทฤษฎีโทษ และกระบวนการขั้นพื้นฐาน* (พิมพ์ครั้งที่ 4). วิญญูชน.
- ไพบุลย์ ตั้งธนะวัฒน์. (2550). *กระบวนการสอบสวนในคดีอาญาภายใต้การคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหา
โดยพนักงานอัยการ* [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์]. มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ภัทรศักดิ์ วรรณแสง. (2564). หลักการรับฟังพยานหลักฐานในคดีอาญา. ใน *ประมวลสาระชุดวิชา
กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาและพยานชั้นสูง*, หน่วยที่ 12.
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- ภาณุพงษ์ เพียรทำ. (2561). *มาตรการทางกฎหมายในการบังคับใช้วิธีการเพื่อความปลอดภัย
เกี่ยวกับการกักกันผู้กระทำผิดคดีฉ้อโกง* [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์].
มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

- รชฎ เจริญฉ่ำ. (2556). *กฎหมายวิธีสบัญญัติ 3: วิธีพิจารณาความอาญา* (พิมพ์ครั้งที่ 13).
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- รัชนิกร โชติชัยสถิตย์. (2564). ความสัมพันธ์ระหว่างตำรวจและพนักงานอัยการ.
ใน *ประมวลสาระชุดวิชาการบริหารงานยุติธรรมเปรียบเทียบชั้นสูง*, หน่วยที่ 6.
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- ลาวัลย์ หอนพรัตน์. (2564). ทฤษฎีการป้องกันอาชญากรรมลักษณะพิเศษ. ใน *ประมวลสาระชุดวิชา
กฎหมายอาญาและอาญาวิทยาชั้นสูง*, หน่วยที่ 13. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- วิรุฒม์ ศิริสวัสดิบุตร. (2561). *วิกฤติตำรวจและงานสอบสวนจุดด้อยกระบวนการยุติธรรม*.
ต้นทางสื่อออนไลน์.
- ศนันท์กรณ โสสถิพันธ์. (2562). *คำอธิบายหลักพื้นฐานของกฎหมายเอกชน*. วิญญูชน.
- ศิระ บุญภินนท์. (2541). การควบคุมดุลพินิจอัยการประเทศญี่ปุ่น.
วารสารกฎหมายสุโขทัยธรรมมาธิราช, 10(1). 93-101.
- _____. (2565). กระบวนการยุติธรรมทางอาญาของประเทศญี่ปุ่น (พิมพ์ครั้งที่ 6).
ใน *ประมวลสาระชุดวิชาการบริหารงานยุติธรรมเปรียบเทียบชั้นสูง*, หน่วยที่ 7.
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- _____. (2565). การจัดองค์กรอัยการ (พิมพ์ครั้งที่ 6). ใน *ประมวลสาระชุดวิชา
การบริหารงานยุติธรรมเปรียบเทียบชั้นสูง*, หน่วยที่ 7. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- สหรัฐ กิติ ศุภการ. (2565). *หลักและคำพิพากษาพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณา
ความอาญาในศาลแขวง*. อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์ พับลิชชิ่ง.
- สัญญา ธรรมศักดิ์. (2534). คำชี้แจงความเข้าใจในพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณา
ความอาญาในศาลแขวง พ.ศ. 2499. *ตุลพาห*, 38(1), 13-39.
- สำนักงานคดีศาลแขวง. (2556). *เกร็ดความรู้ในการดำเนินคดีอาญาและคดีแพ่ง
ของสำนักงานคดีศาลแขวง*. สำนักงานอัยการสูงสุด.
- สุพจน์ สุโรจน์. (2565). กระบวนการยุติธรรมทางอาญาของประเทศสหรัฐอเมริกา (พิมพ์ครั้งที่ 6).
ใน *ประมวลสาระชุดวิชาการบริหารงานยุติธรรมเปรียบเทียบชั้นสูง*, หน่วยที่ 9.
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- สุรสิทธิ์ แสงวิโรจน์พัฒน์. (2565). กระบวนการยุติธรรมทางอาญาของประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐ
เยอรมนี (พิมพ์ครั้งที่ 6). ใน *ประมวลสาระชุดวิชาการบริหารงานยุติธรรม
เปรียบเทียบชั้นสูง*, หน่วยที่ 6. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- สุรียา ปานแป้น และอนวัฒน์ บุญนันท์. (2564). *หลักกฎหมายว่าด้วยวิธีพิจารณาความอาญา
ในศาลแขวง* (พิมพ์ครั้งที่ 6). วิญญูชน.

- แสงว บัญเฉลิมวิภาส และอดิรุจ ต้นบุญเจริญ. (2562). *ประวัติศาสตร์กฎหมายไทย* (พิมพ์ครั้งที่ 18). ออฟเซ็ทพลัส.
- หยุด แสงอุทัย. (2507). *ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาศึกษาทางคำพิพากษา*. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- หลวงสุทธิวาทนฤพุดิ. (2529). *ประวัติศาสตร์กฎหมายไทย ชั้นปริญญาโท*. ศรีสมบัติการพิมพ์.
- อภิรัตน์ เพ็ชรศิริ. (2562). *ทฤษฎีอาญา ทฤษฎีโทษ และกระบวนการขั้นพื้นฐาน*. วิญญูชน.
- อมรเทพ เมืองแสน. (2560). *ประวัติศาสตร์กฎหมายไทย* (พิมพ์ครั้งที่ 3). พิมพ์ดี.
- อรรถพล ใหญ่สว่าง. (2562). *คำอธิบายวิชาสัมมนากฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา* (พิมพ์ครั้งที่ 6). กรุงเทพมหานคร พับลิชชิ่ง.
- _____. (2564). บทบาทของพนักงานอัยการในการดำเนินคดีอาญา. ใน *ประมวลสาระชุดวิชาการกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาและพยานชั้นสูง*, หน้าที่ 5. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาราช.
- อวิการัตน์ นิยมไทย. (2556). หลักการพิจารณาคดีอาญาด้วยความรวดเร็ว. *วารสารจลนิตติ*, 10(6), 143-148.
- อุทัย อาทิวา. (2552). *คู่มือกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เล่ม 1 ระบบไต่สวน & ระบบกล่าวหา* (พิมพ์ครั้งที่ 3). วี.เจ.พรินต์ติ้ง.
- _____. (2564). ระบบการดำเนินคดีอาญา ระบบกล่าวหา และระบบไต่สวน. ใน *ประมวลสาระชุดวิชาการกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาและพยานชั้นสูง*, หน้าที่ 2. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาราช.
- David Hirschel, William Wakefield and Scott Sasse. (2008). *Criminal Justice England and the United States*. America.
- Jehle, Jörg-Martin. (2009). *Criminal Justice in Germany*. Federal Ministry of Justice Mohrenstr.
- John H. Langbein. (1974). Controlling Prosecutorial in Germany. *The University of Chicago Law Review*, 41(3), 439-467.
- Marcia E. Goodman. (1996). The Exercise and Control of Prosecutorial Discretion on Japan. *Pacific Basin Law Journal*, 5(16).
- Mauro Cappelletti & J.A Jolowicz. (1975). *Public interest Parties and The Active Role of the Judge in Civil Litigation*. Oceana Publications.Inc.
- Nwankwo, Peter O. (2011). *Criminology and Criminal Justice Systems of the World*. Trafford on Demand.

Oda, Hiroshi. (1999). *Japanese Law* (2nd ed). Oxford University Press.

Terutoshi Yamashita. (1996). *The Criminal Justice System in Japan:*

The Prosecution UNAEFI 103rd. International Training Course.

United Nations Asia and Far East Institute. (2011). *Criminal Justice in Japan.*

<http://www.unafei.or.jp/english/pdf/CJSJ>.

ภาคผนวก

มหาวิทยาลัย

สุโขทัยธรรมมาธิราช

สถิติการการอนุญาตฟ้องคดีอาญาในศาลแขวงของสำนักงานอัยการมีนบุรี

ลำดับที่	ปี พ.ศ.	ประเภทสำนวน	เลขสำนวนที่	ผู้ต้องหา	เลขที่หนังสือส่ง อัยการมีนบุรี	วันที่ส่งเรื่องให้ สำนึกจำคุกคดี.	เลขที่หนังสือส่ง สำนึกจำคุกคดี.	เลขที่หนังสือส่ง สำนึกจำคุกคดี.	วันที่ส่งเรื่องให้ สำนึกจำคุกคดี.	วันที่รับเรื่องจาก สำนึกจำคุกคดี.	ระยะเวลาส่งไปกลับ	ข้อบก	เคล็ด (ขาดอายุ ความ/ฟ้องแล้ว)	หมายเหตุ
1	2563	ส.1	1	ปกติ	อส 0014.3/450	Sunday, March 18, 2564	อส 0033(ก) 1/7828	อส 0033(ก) 1/7828	Thursday, June 21, 2564	95	ย้ายออก	สิ้นรับ/หลบหนี		
2	2563	ส.1	2	ปกติ	อส 0014.3/1080	Thursday, July 19, 2564	อส 0032(ก) 3/258	อส 0032(ก) 3/258	Thursday, February 7, 2565	203	ข้อบก	ฟ้องแล้ว		
3	2563	ส.1	9	ปกติ	อส 0013.3/1666	Thursday, September 5, 2565	อส 0032(ก) 3/2612	อส 0032(ก) 3/2612	Sunday, September 29, 2565	24	ข้อบก	ฟ้องแล้ว		
4	2563	ส.1	20	ปกติ	อส 0014.3/240	Saturday, December 3, 2563	อส 0033(ก) 3/129	อส 0033(ก) 3/129	Thursday, January 26, 2564	54	ย้ายออก	ฟ้องแล้ว		
5	2563	ส.1	31	ปกติ	อส 0014.3/1346	Saturday, September 8, 2564	อส 0032(ก) 1/2014	อส 0032(ก) 1/2014	Sunday, November 4, 2564	57	เช็ค	ฟ้องแล้ว		
6	2563	ส.1	33	ปกติ	อส 0013.3/581	Friday, April 5, 2565	อส 0032(ก) 1/1463	อส 0032(ก) 1/1463	Saturday, June 22, 2565	78	เช็ค	ฟ้องแล้ว		
7	2563	ส.1	48	ปกติ	อส 0014.3/641	Friday, April 27, 2564	อส 0033(ก) 1/995	อส 0033(ก) 1/995	Monday, May 28, 2564	31	ปลอมเอกสารและให้ผู้อื่นออกเอกสารปลอม	ฟ้องแล้ว		
8	2563	ส.1	55	ปกติ	อส 0013.3/1404	Saturday, July 5, 2566	อส 0032(ก) 1/2092	อส 0032(ก) 1/2092	Saturday, August 9, 2566	35	ข้อบก	ฟ้องแล้ว		
9	2563	ส.1	100	ปกติ	อส 0014.3/229	Wednesday, November 30, 2563	อส 0033/36	อส 0033/36	Wednesday, January 4, 2564	35	ร่วมกันฉ้อโกง	ฟ้องแล้ว		
10	2563	ส.1	106	ปกติ	อส 0014.3/147	Saturday, November 12, 2563	อส 0033(ก) 1/648	อส 0033(ก) 1/648	Friday, December 23, 2563	41	เช็ค	ฟ้องแล้ว		
11	2563	ส.1	111	ปกติ	อส 0014.3/656	Monday, April 30, 2564	อส 0033(ก) 1/1107	อส 0033(ก) 1/1107	Saturday, June 23, 2564	54	ร่วมกันฉ้อโกง	ฟ้องแล้ว		
12	2563	ส.1	112	ปกติ	อส 0014.3/56	Thursday, October 27, 2563	อส 0033(ก) 4/528	อส 0033(ก) 4/528	Wednesday, December 7, 2563	41	เช็ค	สิ้นรับ/หลบหนี		
13	2563	ส.1	117	ปกติ	อส 0013.3/1217	Friday, July 5, 2565	อส 0032(ก) 1/2613	อส 0032(ก) 1/2613	Sunday, September 29, 2565	86	ย้ายออก	ไม่อนุญาตให้ฟ้อง		
14	2563	ส.1	122	ปกติ	อส 0014.3/463	Sunday, March 18, 2564	อส 0033(ก) 2/820	อส 0033(ก) 2/820	Thursday, April 19, 2564	32	ย้ายออก	ฟ้องแล้ว		
15	2563	ส.1	127	ปกติ	อส 0014.3/860	Thursday, June 7, 2564	อส 0033(ก) 4/1260	อส 0033(ก) 4/1260	Thursday, July 19, 2564	42	เช็ค	ฟ้องแล้ว		
16	2563	ส.1	159	ปกติ	อส 0014.3/198	Friday, November 25, 2563	อส 0033(ก) 3/694	อส 0033(ก) 3/694	Wednesday, December 28, 2563	33	เช็ค	ฟ้องแล้ว		
17	2563	ส.1	166	ปกติ	อส 0014.3/200	Friday, November 25, 2563	อส 0033(ก) 2/614	อส 0033(ก) 2/614	Sunday, December 18, 2563	23	เช็ค	ผู้เสียหายออก		
18	2563	ส.1	192	ปกติ	อส 0014.3/331	Saturday, December 24, 2563	อส 0033(ก) 4/153	อส 0033(ก) 4/153	Wednesday, February 1, 2564	39	เช็ค	สิ้นรับ/หลบหนี		
19	2563	ส.1	193	ปกติ	อส 0014.3/968	Thursday, June 28, 2564	อส 0033(ก) 4/1690	อส 0033(ก) 4/1690	Sunday, September 16, 2564	80	เช็ค	ฟ้องแล้ว		
20	2563	ส.1	196	ปกติ	อส 0014.3/590	Sunday, April 8, 2564	อส 0033(ก) 4/968	อส 0033(ก) 4/968	Monday, May 21, 2564	43	ร่วมทั้งทำร้ายร่างกายเป็นเหตุให้ได้รับ ข้อหาข่มขืน	ฟ้องแล้ว		
21	2563	ส.1	216	ปกติ	อส 0013.3/1453	Sunday, September 30, 2564	อส 0032(ก) 2/193	อส 0032(ก) 2/193	Friday, October 12, 2564	12	ชุมชนหรือผู้มีส่วนได้เสียเห็นผิดไม่ไป กระทำการได้ข้อขึ้นการของให้ติดตาม ไม่ส่งเรื่องข้อหา	ฟ้องแล้ว		

ลำดับที่	ปี พ.ศ.	ประเภท จำนวน	เลข จำนวนที่	ผู้ร้องหา	เลขที่หนังสือ ส.ม. อัยการขึ้นบัญชี	วันที่ส่งแจ้งให้ ส.ม.พิจารณาคส.	เลขที่หนังสือ ส.ม.พิจารณาร อศ.	วันที่รับแจ้งจาก ส.ม.พิจารณาคส.	วันที่รับแจ้งจาก ส.ม.พิจารณารอศ.	ระยะเวลา ส่งไปกลับ	ข้อหา	ผลคดี (ขาดอายุ ความ/ฟ้องแล้ว)	หมายเหตุ
22	2563	ส.1	217	ปกติ	อส 0014.3/166	Thursday, February 2, 2564	อส 0033(ก) 2/2941	Thursday, March 1, 2564	Thursday, March 1, 2564	28	ร่วมทำผิดการชุมนุมในที่เกิดการระเบิดไม่ แจ้งการชุมนุม	ฟ้องแล้ว	
23	2564	ส.1	11	ปกติ	อส 0014.3/591	Sunday, April 8, 2564	อส 0033(ก) 4/1041	Monday, June 4, 2564	Monday, June 4, 2564	57	ปลอมเอกสาร ให้เอกสารปลอม และฉ้อโกง	ฟ้องแล้ว	
24	2564	ส.1	42	ปกติ	อส 0014.3/437	Saturday, March 17, 2564	อส 0033(ก) 4/875	Thursday, May 3, 2564	Thursday, May 3, 2564	47	เจต	สั่งจับ/หลบหนี	
25	2564	ส.1	43	ปกติ	อส 0014.3/438	Saturday, March 17, 2564	อส 0033(ก) 4/876	Thursday, May 3, 2564	Thursday, May 3, 2564	47	เจต	สั่งจับ/หลบหนี	
26	2564	ส.1	44	ปกติ	อส 0014.3/439	Saturday, March 17, 2564	อส 0033(ก) 4/874	Thursday, May 3, 2564	Thursday, May 3, 2564	47	เจต	สั่งจับ/หลบหนี	
27	2564	ส.1	71	ปกติ	อส 0014.3/973	Friday, June 29, 2564	อส 0033(ก) 2/1458	Thursday, August 16, 2564	Thursday, August 16, 2564	48	ทำร้ายร่างกายผู้อื่นโดยไม่ถึงกับเป็นเหตุ ได้รับอันตรายแก่กายหรือจิตใจ	ฟ้องแล้ว	
28	2564	ส.1	77	ปกติ	อส 0014.3/785	Monday, May 21, 2564	อส 0033(ก) 2/1192	Friday, June 29, 2564	Friday, June 29, 2564	39	ฉ้อโกง	ผู้เสียชีวิตก่อนอา	
29	2564	ส.1	99	ปกติ	อส 0013.3/1504	Monday, July 21, 2566	อส 0033(ก) 2/2406	Thursday, September 11, 2566	Thursday, September 11, 2566	52	ฉ้อโกงทรัพย์สิน	ฟ้องแล้ว	
30	2564	ส.1	99	ปกติ	อส 0013.3/1935	Sunday, September 28, 2566	อส 0033(ก) 2/2829	Saturday, November 8, 2566	Saturday, November 8, 2566	41	ฉ้อโกงทรัพย์สิน	ฟ้องแล้ว	
31	2564	ส.1	105	ปกติ	อส 0013.3/1717	Sunday, September 15, 2565	อส 0033(ก) 1/3033	Friday, November 15, 2565	Friday, November 15, 2565	61	ร่วมทำฉ้อโกง	ฟ้องแล้ว	
32	2564	ส.1	113	ปกติ	อส 0013.3/67	Thursday, January 10, 2565	อส 0033(ก) 1/864	Sunday, April 7, 2565	Sunday, April 7, 2565	87	ฉ้อโกง	ฟ้องแล้ว	
33	2564	ส.1	119	ปกติ	อส 0014.3/796	Monday, May 21, 2564	อส 0033(ก) 4/1260	Friday, July 13, 2564	Friday, July 13, 2564	53	ดำเนินกิจการประเภทที่ผิดบัญชี เพื่อนำเงินมาลงทุนในกิจการที่มีการ ควบคุมในลักษณะที่เป็นการค้า โดยไม่ได้ รับอนุญาตจากเจ้าพนักงานท้องถิ่น	ฟ้องแล้ว	
34	2564	ส.1	121	ปกติ	อส 0014.3/865	Thursday, June 7, 2564	อส 0033(ก) 1/1383	Monday, July 30, 2564	Monday, July 30, 2564	53	ดำเนินกิจการประเภทที่ผิดบัญชี เพื่อนำเงินมาลงทุนในกิจการที่มีการ ควบคุมในลักษณะที่เป็นการค้า โดยไม่ได้ รับอนุญาตจากเจ้าพนักงานท้องถิ่น	ฟ้องแล้ว	
35	2564	ส.1	125	ปกติ	อส 0014.3/388	Friday, March 9, 2564	อส 0033(ก) 3/2991	Thursday, March 22, 2564	Thursday, March 22, 2564	13	จับสลับปลอมทำเป็นเหตุผู้อื่นได้รับ อันตรายถึงชีวิตหรือเสียหาย	ฟ้องแล้ว	

ลำดับที่	ปี พ.ศ.	ประเภท สำนวน	เลข สำนวนที่	ผู้แต่ง	เลขที่หนังสือ อำนวยการขึ้นบัญชี	วันที่ส่งเรื่องให้ คณะกรรมการจัด	เลขที่หนังสือ คณะกรรมการจัด	วันที่ขึ้นเรื่อง คณะกรรมการจัด	ระยะเวลา ส่งไปกลับ	ข้อเท็จจริง	ผลคดี (ขาดอายุ ความ/ฟ้องแล้ว)	หมายเหตุ
36	2564	ส.1	140	ปกติ	อส 0014.3/912	Sunday, June 17, 2564	อส 0033(ก) 1/1362	Monday, July 23, 2564	36	ผู้เสียหายขอมา	ผู้เสียหายขอมา	
37	2564	ส.1	151	ปกติ	อส 0014.3/468	Monday, March 19, 2564	อส 0033/652	Friday, March 30, 2564	11	เป็นบุคคลต่างหากทำมาได้อะไรบ้าง อยู่ญาติ	ฟ้องแล้ว	
38	2564	ส.1	177	ปกติ	อส 0014.3/672	Saturday, June 9, 2564	อส 0033(ก) 4/1237	Saturday, July 7, 2564	28	ฟ้องแล้ว	ฟ้องแล้ว	
39	2564	ส.1	183	ปกติ	อส 0014.3/813	Friday, May 25, 2564	อส 0033(ก) 3/1580	Friday, August 31, 2564	98	ฟ้องแล้ว	ฟ้องแล้ว	
40	2564	ส.1	228	ปกติ	อส 0013.3/1619	Sunday, October 28, 2564	อส 0032(ก) 2/990	Friday, April 19, 2565	173	ข้อเท็จจริงโดยคำให้การของพยานคดีนี้ ความผิดหรือของผู้อื่น	ฟ้องแล้ว	
41	2564	ส.1	240	ปกติ	อส 0014.3/1314	Tuesday, September 4, 2564	อส 0032(ก) 2/1797	Sunday, September 30, 2564	26	ผู้เสียหายประสงค์ ฟ้องคดีเอง	ผู้เสียหายประสงค์ ฟ้องคดีเอง	จดคืนสำนวน
42	2564	ส.1	245	ปกติ	อส 0013.3/1407	Sunday, September 23, 2564	อส 0032(ก) 3/945	Friday, February 15, 2565	145	ฟ้องแล้ว	ฟ้องแล้ว	
43	2564	ส.1	301	ปกติ	อส 0013.3/219	Monday, February 25, 2565	อส 0032(ก) 1/1084	Thursday, May 9, 2565	73	ข้อเท็จจริงโดยคำให้การของพยานคดีนี้ เป็นข้อเท็จจริงโดยพยานที่ น่าเชื่อถือความเสียหายแก่ผู้อื่นคือ ประชาชน	ฟ้องแล้ว	
44	2564	ส.1	361	ปกติ	อส 0013.3/1800	Sunday, September 29, 2565	อส 0032(ก) 2/1051	Friday, April 25, 2566	208	ผู้เสียหายขอมา	ผู้เสียหายขอมา	
45	2564	ส.1	362	ปกติ	อส 0013.3/1800	Sunday, September 29, 2565	อส 0032(ก) 2/1051	Friday, April 25, 2566	208	ผู้เสียหายขอมา	ผู้เสียหายขอมา	
46	2564	ส.1	363	ปกติ	อส 0013.3/1800	Sunday, September 29, 2565	อส 0032(ก) 2/1051	Friday, April 25, 2566	208	ผู้เสียหายขอมา	ผู้เสียหายขอมา	
47	2564	ส.1	364	ปกติ	อส 0013.3/1800	Sunday, September 29, 2565	อส 0032(ก) 2/1051	Friday, April 25, 2566	208	ผู้เสียหายขอมา	ผู้เสียหายขอมา	
48	2564	ส.1	365	ปกติ	อส 0014.3/1108	Sunday, July 22, 2564	อส 0032(ก) 4/1798	Sunday, September 30, 2564	70	ฟ้องแล้ว	ฟ้องแล้ว	
49	2564	ส.1	366	ปกติ	อส 0013.3/1552	Thursday, October 18, 2564	อส 0032(ก) 3/2200	Friday, December 7, 2564	50	ฟ้องแล้ว	ฟ้องแล้ว	
50	2564	ส.1	378	ปกติ	อส 0014.3/1194	Thursday, August 9, 2564	อส 0033(ก) 2/1708	Monday, September 17, 2564	39	ร่วมทำเรื่องทำคดี	ฟ้องแล้ว	
51	2564	ส.1	393	ปกติ	อส 0014.3/1133	Monday, July 30, 2564	อส 0032(ก) 1/1796	Sunday, September 30, 2564	62	ร่วมทำเรื่องฟ้อง	ฟ้องแล้ว	
52	2564	ส.1	395	ปกติ	อส 0014.3/1137	Thursday, August 2, 2564	อส 0032(ก) 3/2060	Thursday, November 15, 2564	105	ผู้เสียหายได้ใช้การละเมิดหรือทนาย ข้อ ข้อละเมิดที่โจทก์หรือโจทก์คน ฟ้องหรือโจทก์อื่นเป็นผู้ยื่นฟ้องหรือ เจ้าหน้าที่งานในภาคอื่นๆ	ฟ้องแล้ว	

ลำดับที่	ปี พ.ศ.	ประเภท สำนวน	เลข สำนวนที่	ผู้แต่ง	เลขที่หนังสือ สมอง อักษรจีนบุรี	วันที่หนังสือได้ สมองจากมต.	เลขที่หนังสือ สมองจาก มต.	วันที่รับเรื่องจาก สมองจากมต.	ระยะเวลา ส่งไปกลับ	ชื่องาน	เลขที่ (ขาดอายุ ความ/ห้องแล้ว)	หมายเหตุ
53	2564	ส.1	399	ปกติ	อส 0013.3/1488	Friday, October 5, 2564	อส 0032(กม 2)/2059	Thursday, November 15, 2564	41	ร่วมที่นัดฟังและนำเข้าสู่ระบบ คอมพิวเตอร์ด้วยความยินยอมเป็นกิจ	ห้องแล้ว	
54	2564	ส.1	416	ปกติ	อส 0014.3/1239	Monday, August 20, 2564	อส 0032(กม 1)/1987	Friday, November 2, 2564	74	เจ็ด	ห้องแล้ว	ขอคืนสำนวน
55	2564	ส.1	461	ปกติ	อส 0013.3/374	Monday, February 17, 2565	อส 0032(กม 2)/859	Thursday, March 27, 2565	38	ย้ายออกทรัพย์สิน	ห้องแล้ว	
56	2564	ส.1	468	ปกติ	อส 0013.3/1884	Friday, October 11, 2565	อส 0032(กม 4)/2955	Saturday, November 9, 2565	29	เจ็ด	ห้องแล้ว	
57	2564	ส.1	469	ปกติ	อส 0013.3/1024	Friday, June 14, 2565	อส 0032(กม 2)/1615	Friday, July 5, 2565	21	เจ็ด	ผู้เสียชีวิต	
58	2564	ส.1	470	ปกติ	อส 0013.3/1688	Monday, September 9, 2565	อส 0032(กม 2)/2814	Monday, October 28, 2565	49	เจ็ด	ห้องแล้ว	
59	2564	ส.1	482	ปกติ	อส 0013.3/1547	Friday, October 12, 2564	อส 0032(กม 4)/346	Friday, February 15, 2565	126	ที่มีประมาณ	ส่งรับ/ตอบที่	
60	2564	ส.1	491	ปกติ	อส 0013.3/1483	Sunday, August 11, 2565	อส 0032(กม 2)/2321	Saturday, September 7, 2565	27	ย้ายออก	ห้องแล้ว	
61	2564	ส.1	493	ปกติ	อส 0013.3/1529	Monday, October 8, 2564	อส 0032(กม 4)/2084	Sunday, November 18, 2564	41	ย้ายออก	ห้องแล้ว	
62	2564	ส.1	505	ปกติ	อส 0013.3/1516	Saturday, October 6, 2564	อส 0032(กม 1)/2446	Thursday, December 13, 2564	68	ที่มีประมาณ	ส่งรับ/ตอบที่	
63	2564	ส.1	525	ปกติ	อส 0013.3/1648	Monday, September 2, 2565	อส 0032(กม 3)/431	Sunday, February 9, 2566	160	เจ็ด	ห้องแล้ว	
64	2564	ส.1	534	ปกติ	อส 0013.3/788	Thursday, May 9, 2565	อส 0032(กม 1)/462	Saturday, June 22, 2565	44	ทำรายการภายในระบบเพื่อได้รับ อำนาจตามกฎหมายทำให้เสียทรัพย์สิน	ห้องแล้ว	
65	2564	ส.1	536	ปกติ	อส 0013.3/1623	Sunday, October 28, 2564	อส 0032(กม 2)/2328	Thursday, December 27, 2564	60	เจ็ด	ห้องแล้ว	
66	2564	ส.1	620	ปกติ	อส 0013.3/1918	Thursday, December 13, 2564	อส 0032(กม 2)/180	Friday, January 25, 2565	43	ย้ายออก	ห้องแล้ว	
67	2564	ส.1	632	ปกติ	อส 0013.3/1637	Sunday, September 1, 2565	อส 0032(กม 3)/280	Thursday, January 30, 2566	151	ข้อโต้แย้ง	ห้องแล้ว	
68	2564	ส.1	663	ปกติ	อส 0013.3/1112	Monday, June 24, 2565	อส 0032(กม 4)/2140	Friday, August 23, 2565	60	ร่วมที่นัดฟัง	ห้องแล้ว	
69	2564	ส.1	703	ปกติ	อส 0013.3/247	Friday, February 15, 2565	อส 0032(กม 3)/1049	Sunday, April 28, 2565	72	ย้ายออก	ห้องแล้ว	
70	2565	ส.1	11	ปกติ	อส 0013.3/183	Saturday, February 2, 2565	อส 0032(กม 2)/755	Friday, March 22, 2565	48	สักทรัพย์	ห้องแล้ว	
71	2565	ส.1	12	ปกติ	อส 0013.3/2190	Friday, December 6, 2565	อส 0032(กม 3)/411	Saturday, February 8, 2566	64	ร่วมที่นัดฟัง	ห้องแล้ว	
72	2565	ส.1	13	ปกติ	อส 0013.3/461	Saturday, March 16, 2565	อส 0032(กม 4)/1048	Sunday, April 28, 2565	43	ทำหนังสือพร้อมกระทำการจดทะเบียนสิทธิ์	ห้องแล้ว	
73	2565	ส.2	59	ปกติ	อส 0013.3/1105	Sunday, June 23, 2565	อส 0032(กม 3)/257	Sunday, September 1, 2565	70		ส่งรับ/ตอบที่	
74	2565	ส.1	88	ปกติ	อส 0013.3/469	Sunday, March 17, 2565	อส 0032(กม 3)/1214	Monday, May 20, 2565	64	ย้ายออก	ส่งรับ/ตอบที่	
75	2565	ส.1	90	ปกติ	อส 0013.3/1232	Saturday, July 6, 2565	อส 0032(กม 1)/2130	Friday, August 23, 2565	48	ข้อโต้แย้ง	ห้องแล้ว	
76	2565	ส.1	98	ปกติ	อส 0013.3/1768	Sunday, September 22, 2565	อส 0032(กม 3)/807	Saturday, March 22, 2566	181	ร่วมที่นัดฟัง	ห้องแล้ว	
77	2565	ส.1	102	ปกติ	อส 0013.3/856	Sunday, May 19, 2565	อส 0032(กม 3)/1542	Saturday, June 29, 2565	41	บุกรุก	ห้องแล้ว	

ลำดับที่	ปี พ.ศ.	ประเภท จำนวน	เลข จำนวนที่	ผู้จัดทำ	เลขที่หนังสือ อัยการสนับสนุน	วันที่ส่งเรื่องให้ สมงกิจพิจารณาคัด.	เลขที่หนังสือ สมงกิจ อธส.	วันที่รับเรื่องจาก สมงกิจพิจารณาคัด.	ระยะเวลา ส่งไปเคส	ชื่องาน	ผลคดี (ภาคอายุ ความ/ฟ้องแล้ว)	หมายเหตุ
78	2565	ส.1	121	ปกติ	อส 0013.3/633	Friday, April 19, 2565	อส 0032(ท 1)/1238	Saturday, May 25, 2565	36	ร่วมกับฟ้อง	ฟ้องแล้ว	
79	2565	ส.1	123	ปกติ	อส 0013.3/1385	Thursday, August 1, 2565	อส 0032(ท 3)/2362	Monday, September 16, 2565	46	ร่วมกับฟ้องและนำเข้าสู่ระบบ คอมพิวเตอร์อันเป็นเท็จ	ฟ้องแล้ว	
80	2565	ส.1	145	ปกติ	อส 0013.3/2337	Sunday, October 27, 2565	อส 0032(ท 1)/664	Friday, March 7, 2566	131	บุกรุก	ฟ้องแล้ว	
81	2565	ส.1	155	ปกติ	อส 0013.3/1937	Friday, October 25, 2565	อส 0032(ท 4)/921	Friday, April 4, 2566	161	ร่วมกับฟ้อง		
82	2565	ส.1	156	ปกติ	อส 0013.3/1938	Friday, October 25, 2565	อส 0032(ท 1)/836	Saturday, March 22, 2566	148	ร่วมกับฟ้อง		
83	2565	ส.1	157	ปกติ	อส 0013.3/1939	Friday, October 25, 2565	อส 0032(ท 4)/3209	Monday, December 2, 2565	38	ร่วมกับฟ้อง		
84	2565	ส.1	159	ปกติ	อส 0013.3/1086	Saturday, June 22, 2565	อส 0032(ท 2)/3100	Friday, November 22, 2565	153	ร่วมกับฟ้อง	ฟ้องแล้ว	
85	2565	ส.1	171	ปกติ	อส 0013.3/1458	Thursday, August 8, 2565	อส 0032(ท 3)/2525	Friday, September 27, 2565	50	ร่วมกับฟ้อง	ฟ้องแล้ว	
86	2565	ส.1	207	ปกติ	อส 0013.3/1232	Saturday, July 6, 2565	อส 0032(ท 3)/2256	Sunday, September 1, 2565	57	ทำร้ายร่างกายผู้เสียหายเป็นเหตุ ให้รับอันตรายแก่กาย	ฟ้องแล้ว	
87	2565	ส.2	208	ปกติ	อส 0013.3/504	Friday, March 14, 2566	อส 0032(ท 3)/2904	Sunday, November 9, 2566	240	ร่วมกับฟ้อง	ไว้พระ สี่สามฟ้อง	
88	2565	ส.1	216	ปกติ	อส 0013.3/726	Sunday, March 30, 2566	อส 0032(ท 3)/2051	Friday, August 8, 2566	131	ฉ้อโกง	ฟ้องแล้ว	
89	2565	ส.1	220	ปกติ	อส 0013.3/1286	Thursday, July 18, 2565	อส 0032(ท 2)/2081	Sunday, August 18, 2565	31	เจต	ผู้เสียหายออกมา	
90	2565	ส.1	233	ปกติ	อส 0013.3/1135	Friday, June 28, 2565	อส 0032(ท 4)/1916	Monday, August 5, 2565	38	เจต	ผู้เสียหายออกมา	
91	2565	ส.1	246	ปกติ	อส 0013.3/1308	Saturday, July 20, 2565	อส 0032(ท 4)/2141	Friday, August 23, 2565	34	ร่วมกับฟ้องและนำเข้าสู่ระบบ คอมพิวเตอร์อันเป็นเท็จโดยประ การที่นำเอาเกิดความเสียหายแก่ประชาชน	ส่งรับ/หลบหนี	
92	2565	ส.1	247	ปกติ	อส 0013.3/1373	Thursday, July 3, 2566	อส 0032(ท 3)/2553	Friday, October 3, 2566	92	ร่วมกับทำร้ายร่างกายผู้เสียหายเป็นเหตุ ให้รับอันตรายแก่กายร่วมกับนำเรื่องเข้า ทำฟ้องผู้เสียหายจากหลักฐานร่วมกับนำ ให้เสียหาย	ฟ้องแล้ว	
93	2565	ส.1	266	ปกติ	อส 0013.3/1462	Friday, August 9, 2565	อส 0032(ท 1)/2688	Friday, October 4, 2565	56	ฉ้อโกงและนำเข้าสู่ระบบคอมพิวเตอร์ซึ่ง ข้อมูลอันเป็นเท็จโดยประการที่นำจะ ก่อให้เกิดความเสียหายแก่บุคคล หนึ่ง		

ลำดับที่	ปี พ.ศ.	ประเภท คำนวณ	เลข คำนวณที่	ผู้ตั้งงา	เลขที่บัญชี สมง. อัตรารับบัญชี	วันที่ตั้งเงินให้ สมง.กิจการลด.	เลขที่บัญชี สมง.กิจการ ลด.	วันที่รับเงินจาก สมง.กิจการลด.	ระยะเวลา ส่งไปกลับ	ข้อหา	คดี (หากอายุ ความ/ฟ้องแล้ว)	หมายเหตุ
94	2565	ส.1	299	ปกติ	อส 0013.3/2136	Thursday, November 28, 2565	อส 0032(ก 2)/3477	Saturday, January 4, 2566	37	เจ็ด	ผู้เสียหาย	
95	2565	ส.1	304	ปกติ	อส 0013.3/1516	Sunday, August 19, 2565	อส 0032(ก 2)/192	Friday, January 24, 2566	159	สักขีพยาน	สั่งจับ/ขอพยาน	
96	2565	ส.1	313	ปกติ	อส 0013.3/1447	Thursday, August 8, 2565	อส 0032(ก 2)/371	Friday, February 7, 2566	183	เจ็ด	ฟ้องแล้ว	
97	2565	ส.1	316	ปกติ	อส 0013.3/1604	Friday, August 30, 2565	อส 0032(ก 4)/2863	Saturday, November 2, 2565	64	ซึ่งรถโดยประมาณเป็นทรัพย์สินได้รับ อันตราสารหนี้	ฟ้องแล้ว	
98	2565	ส.1	344	ปกติ	อส 0013.3/1557	Saturday, August 24, 2565	อส 0032(ก 3)/2363	Monday, September 16, 2565	23	ทำใ้ผู้อื่นเกิดความกลัว หรือความตกใจ โดยการขู่ขู่	ฟ้องแล้ว	
99	2565	ส.1	352	ปกติ	อส 0013.3/1675	Saturday, September 7, 2565	อส 0032(ก 4)/2864	Saturday, November 2, 2565	56	เจ็ด	ฟ้องแล้ว	
100	2565	ส.1	374	ปกติ	อส 0013.3/2055	Thursday, October 16, 2566			-243542	ฉ้อโกงและนำเข้าสู่ระบบคอมพิวเตอร์ซึ่ง ข้อมูลอันเป็นเท็จโดยประการที่น่าจะเกิด ความเสียหายแก่ผู้อื่น		
101	2565	ส.1	380	ปกติ	อส 0013.3/1767	Sunday, September 22, 2565	อส 0032(ก 4)/3094	Friday, November 15, 2565	54	เจ็ด	ฟ้องแล้ว	
102	2565	ส.1	390	ปกติ	อส 0013.3/2009	Sunday, October 5, 2566	อส 0032(ก 4)/3020	Monday, November 17, 2566	43	เจ็ด		
103	2565	ส.1	397	ปกติ	อส 0013.3/1975	Monday, October 28, 2565	อส 0032(ก 1)/3182	Monday, December 2, 2565	35	เจ็ด	สั่งจับ/ขอพยาน	
104	2565	ส.1	406	ปกติ	อส 0013.3/1936	Friday, October 25, 2565	อส 0032(ก 3)/3391	Sunday, December 22, 2565	58	เจ็ด	ฟ้องแล้ว	
105	2565	ส.1	420	ปกติ	อส 0013.3/1034	Sunday, May 18, 2566	อส 0032(ก 4)/1688	Monday, June 23, 2566	36	ร่วมกับฉ้อโกง	ฟ้องแล้ว	
106	2565	ส.1	442	ปกติ	อส 0013.3/451	Thursday, February 27, 2566	อส 0032(ก 1)/806	Saturday, March 22, 2566	23	เจ็ด	ฟ้องแล้ว	
107	2565	ส.1	450	ปกติ	อส 0013.3/2091	Friday, November 22, 2565	อส 0032(ก 3)/3339	Saturday, December 21, 2565	29	เจ็ด	ผู้ต้องหาถึงความ ตาย	
108	2565	ส.1	473	ปกติ	อส 0013.3/2256	Monday, December 16, 2565	อส 0032(ก 4)/89	Thursday, January 16, 2566	31	เจ็ด	ฟ้องแล้ว	
109	2565	ส.1	482	ปกติ	อส 0013.3/1266	Thursday, June 19, 2566	อส 0032(ก 4)/1850	Friday, July 11, 2566	22	เจ็ด	ฟ้องแล้ว	
110	2565	ส.1	505	ปกติ	อส 0013.3/852	Saturday, April 26, 2566	อส 0032(ก 3)/1363	Sunday, May 25, 2566	29	ฉ้อโกง	ให้ ตร. สืบสวนฟ้อง	
111	2566	ส.1	10	ปกติ	อส 0013.3/145	Friday, January 17, 2566	อส 0032(ก 3)/437	Thursday, February 13, 2566	27	ร่วมกับทำร้ายร่างกายผู้อื่นจนเป็นเหตุ ได้รับอันตรายแก่กาย	ฟ้องแล้ว	
112	2566	ส.1	21	ปกติ	อส 0013.3/156	Saturday, January 18, 2566	อส 0032(ก 4)/401	Saturday, February 8, 2566	21	เจ็ด	ฟ้องแล้ว	
113	2566	ส.1	28	ปกติ	อส 0013.3/191	Thursday, January 23, 2566	อส 0032(ก 1)/525	Thursday, February 20, 2566	28	เจ็ด	ฟ้องแล้ว	

ลำดับที่	ปี พ.ศ.	ประเภท สำนวน	เลข สำนวนที่	ผู้ร้องหา	เลขที่หนังสือ สนง. อัยการชั้นผู้ใหญ่	วันที่ส่งแจ้งถึง สนง.อัยการจลส.	เลขที่หนังสือ สนง.อัยการจลส.	วันที่รับแจ้งจาก สนง.อัยการจลส.	ระยะเวลา ส่งไปกลับ	ข้อเท็จจริง	คดี (ขาดอายุ ความ/ฟ้องแล้ว)	หมายเหตุ
114	2566	ส.1	41	ปกติ	อส 0013.3/225	Monday, January 27, 2566	อส 0032(ท) 3/493	Saturday, February 15, 2566	19	แจ้ง	ฟ้องแล้ว	
115	2566	ส.1	90	ปกติ	อส 0013.3/495	Monday, March 3, 2566	อส 0032(ท) 1/920	Friday, April 4, 2566	32	ทำร้ายร่างกายผู้ต้องหาเป็นเหตุได้รับ อันตรายแก่กาย	ฟ้องแล้ว	
116	2566	ส.1	131	ปกติ	อส 0013.3/1312	Thursday, June 26, 2566	อส 0032(ท) 4/1919	Saturday, July 19, 2566	23	ทำร้ายร่างกายผู้ต้องหาเป็นเหตุได้รับ อันตรายแก่กาย	ฟ้องแล้ว	
117	2566	ส.1	140	ปกติ	อส 0013.3/918	Thursday, May 8, 2566	อส 0032(ท) 3/1465	Friday, June 6, 2566	29	ฉ้อโกง	ฟ้องแล้ว	
118	2566	ส.1	172	ปกติ	อส 0013.3/1342	Saturday, June 28, 2566	อส 0032(ท) 4/1960	Thursday, July 24, 2566	26	ทำร้ายร่างกายผู้ต้องหาเป็นเหตุได้รับ อันตรายแก่กาย	ฟ้องแล้ว	
119	2566	ส.1	174	ปกติ	อส 0013.3/1750	Monday, September 1, 2566	อส 0032(ท) 1/2903	Sunday, November 9, 2566	69	ร่วมกันผิดใช้กำลังร่วมกันทำร้ายผู้ต้องหา อันตอฉ้อโกงโดยฉ้อโกงหลาย	ฟ้องแล้ว	
120	2566	ส.1	182	ปกติ	อส 0013.3/1267	Thursday, June 19, 2566	อส 0032(ท) 2/1819	Sunday, July 6, 2566	17	แจ้ง	ฟ้องแล้ว	
121	2566	ส.1	186	ปกติ	อส 0013.3/1074	Friday, May 23, 2566	อส 0032(ท) 4/2091	Saturday, August 9, 2566	78	ทำร้ายร่างกายผู้ต้องหาเป็นเหตุได้รับ อันตรายแก่กาย	ฟ้องแล้ว	
122	2566	ส.1	190	ปกติ	อส 0013.3/1198	Sunday, June 8, 2566	อส 0032(ท) 1/1879	Sunday, July 13, 2566	35	แจ้ง	ฟ้องแล้ว	
123	2566	ส.1	199	ปกติ	อส 0013.3/1476	Friday, July 18, 2566	อส 0032(ท) 4/2317	Friday, September 5, 2566	49	ร่วมทำฉ้อโกงและนำเจ้าคู่สม คอมพิวเตอร์มาช่วยกันเป็นเจ้า	ฟ้องแล้ว	
124	2566	ส.1	208	ปกติ	อส 0013.3/1854	Sunday, September 14, 2566	อส 0032(ท) 3/2826	Saturday, November 8, 2566	55	จับผิดโดยประมาทเป็นเหตุผู้ต้องหา อันตรายแก่ร่างกายผู้ต้องหาซึ่งไม่มีความ เสียหายและตอบที่ไม่ถูกต้องของคดีและ ไม่แจ้งเหตุขอพักงานเจ้าหน้าที่	ฟ้องแล้ว	
125	2566	ส.1	234	ปกติ	อส 0013.3/1620	Saturday, August 9, 2566	อส 0032(ท) 2/2447	Thursday, September 18, 2566	40	จับผิดโดยประมาทเป็นเหตุให้ทรัพย์สินผู้ต้องหา เสียหายและจับผิดผู้ต้องหาผู้ต้องหาซึ่งมีความ เสียหายไม่เพียงพอต่อโทษและเสีย	ฟ้องแล้ว	
126	2566	ส.1	242	ปกติ	อส 0013.3/1241	Sunday, June 15, 2566	อส 0032(ท) 3/1666	Monday, June 23, 2566	8	ลักทรัพย์	ฟ้องแล้ว	
127	2566	ส.1	265	ปกติ	อส 0013.3/1314	Thursday, June 26, 2566	อส 0032(ท) 2/2121	Friday, August 15, 2566	50	ทำร้ายร่างกายผู้ต้องหา	ฟ้องแล้ว	
128	2566	ส.1	270	ปกติ	อส 0013.3/1821	Monday, September 8, 2566	อส 0032(ท) 4/2827	Saturday, November 8, 2566	61	แจ้ง	ฟ้องแล้ว	
129	2566	ส.1	271	ปกติ	อส 0013.3/1766	Friday, September 5, 2566	อส 0032(ท) 4/2750	Friday, October 31, 2566	56	แจ้ง	ฟ้องแล้ว	
130	2566	ส.1	281	ปกติ	อส 0013.3/1936	Sunday, September 28, 2566	อส 0032(ท) 4/2684	Sunday, October 26, 2566	28	ร่วมทำฉ้อโกง	ฟ้องแล้ว	

ลำดับที่	ปี พ.ศ.	ประเภท จำนวน	เลข จำนวนที่	ผู้ตรวจหา	เลขที่หนังสือ อัยการรับเข้า	วันที่ส่งเรื่องให้ สง.กิจการจลค.	เลขที่หนังสือ สง.กิจการ จลค.	วันที่รับเรื่องจาก สง.กิจการจลค.	ระยะเวลา ส่งไปกลับ	ชื่อหา	ผลคดี (ขาดอายุ ความ/ฟ้องแล้ว)	หมายเหตุ
131	2566	ส.1	287	ปกติ	อส 0013.3/1621	Saturday, August 9, 2566	อส 0032(กค 4)/2261	Thursday, August 28, 2566	19	โจทก์		
132	2566	ส.1	324	ปกติ	อส 0013.3/1572	Sunday, August 3, 2566	อส 0032(กค 3)/2417	Saturday, September 13, 2566	41	ฎีกา	ฟ้องแล้ว	
133	2566	ส.1	347	ปกติ	อส 0013.3/1844	Saturday, September 13, 2566	อส 0032(กค 1)/2613	Saturday, October 18, 2566	35	เจ็ด		
134	2566	ส.1	348	ปกติ	อส 0013.3/1845	Saturday, September 13, 2566	อส 0032(กค 1)/2828	Saturday, November 6, 2566	56	เจ็ด		
135	2566	ส.1	360	ปกติ	อส 0013.3/1765	Friday, September 5, 2566	อส 0032(กค 4)/2046	Thursday, November 20, 2566	76	ร่วมฟ้องโจทก์		
136	2566	ส.1	383	ปกติ	อส 0013.3/1888	Sunday, September 21, 2566	อส 0032(กค 1)/2614	Saturday, October 18, 2566	27	จับผิดคำวินิจฉัยศาลปกครอง ฟ้องแล้ว		
137	2566	ส.1	388	ปกติ	อส 0013.3/2152	Friday, October 31, 2566			-243557	จับผิดข้อเท็จจริงในคดีได้รับ บทลงโทษทัณฑ์ หรือข้อวินิจฉัยคดีแล้ว หลบหนีไม่แสดงตัวและแจ้งเบาะแสต่อเจ้า พนักงานพิทักษ์ทรัพย์		
138	2566	ส.1	412	ปกติ	อส 0013.3/1984	Friday, October 3, 2566	อส 0032(กค 1)/2683	Sunday, October 26, 2566	23	เจ็ด		
139	2566	ส.1	454	ปกติ	อส 0013.3/2200	Friday, November 7, 2566			-243564	เจ็ด		
140	2566	ส.1	464	ปกติ	อส 0013.3/2210	Sunday, November 9, 2566			-243566	โจทก์		

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ	นายพลิชฐ์ อันทรินทร์
วัน เดือน ปี เกิด	30 ตุลาคม 2517
สถานที่เกิด	อำเภอพยัคฆภูมิพิสัย จังหวัดมหาสารคาม
ประวัติการศึกษา	นบ. มหาวิทยาลัยรามคำแหง พ.ศ. 2540 นบ.ท. สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา พ.ศ. 2547
สถานที่ทำงาน	สำนักงานอัยการจังหวัดสระแก้ว สำนักงานอัยการภาค 2
ตำแหน่ง	อัยการจังหวัดประจำสำนักงานอัยการสูงสุด (ปฏิบัติหน้าที่ผู้กลั่นกรองงาน)

